GÜNEŞ & GÜNEŞ HUKUK BÜROSU

2024

AYM Bireysel Başvuru Kararları

Bölüm 2 / 19 | 100 karar

Kararlar Bilgi Bankasındaki yayımlanmış kararların resmî tam metinlerinden hazırlanmış bağımsız okuma derlemesi.

Bu dosya, AYM'nin yıllık "Bireysel Başvuru Seçme Kararlar" kitabının kopyası değildir. Kararların sözcükleri ve kaynak künyeleri aktarılmış; sayfa düzeni yeniden oluşturulmuştur.

Sıralama: karar tarihi, ardından başvuru numarası. İçindekiler ve PDF yer imleri kararların başlangıcına bağlanır. Kitap yılı ile karar yılı farklı kavramlardır.

Arşiv kesiti: 12 Ekim 2026. Anonimleştirilmiş başvuru adları resmî kaynakta olduğu gibi korunmuştur.

İçindekiler

001 2020/9346 25.01.2024
DENİZBANK A.Ş.

002 2020/12032 25.01.2024
ZEYNEP DİLEK HATTATOĞLU (2)

003 2020/20484 25.01.2024
SEDAT CEZAYİRLİOĞLU

004 2020/24890 25.01.2024
AVŞAR ZIRH

005 2020/25956 25.01.2024
MURAT TALHA BEKDEMİR

006 2020/29576 25.01.2024
FATMA POLAT VE DİĞERLERİ

007 2021/4241 25.01.2024
HEDİYE ERKEK VE İSMAİL ERKEK

008 2021/16430 25.01.2024
TEVHİD ARIOĞLU

009 2021/20320 25.01.2024
EMİNE YILDIRIM VE DİĞERLERİ

010 2021/21532 25.01.2024
SÜLEYMAN YILDIZ

011 2021/22560 25.01.2024
YAKUP AYAĞ

012 2021/32458 25.01.2024
BARIŞ TERKOĞLU

013 2017/25008 31.01.2024
FADİME KOLUTEK VE DİĞERLERİ

014 2019/15717 31.01.2024
BUCA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

015 2019/27554 31.01.2024
MEHMETHAN KAMBUROĞLU

016 2020/1617 31.01.2024
ŞABAN GÜLAY

017 2020/34420 31.01.2024
BİRNUR DOĞAN

İçindekiler - devam

018 2016/14203 07.02.2024
KEMAL BAYTAŞ (2)

019 2018/12578 07.02.2024
AYŞE AKBAY VE DİĞERLERİ

020 2019/4005 07.02.2024
MUHAMMET GÖĞÜŞ

021 2019/9043 07.02.2024
ALAATTİN SOYKAN VE DİĞERLERİ

022 2019/9148 07.02.2024
FATMA KORAŞ

023 2019/13161 07.02.2024
FERHAT GENECİ VE DİĞERLERİ

024 2019/13321 07.02.2024
FATMANA ÇOYAN

025 2019/14799 07.02.2024
AHMET AKYOL

026 2019/21755 07.02.2024
MEHMET TETİK

027 2019/22532 07.02.2024
İLYAS AVCI

028 2019/27658 07.02.2024
MELİKE ÖZÖMER VE DİĞERLERİ

029 2019/39517 07.02.2024
TUBA KARAHAN

030 2019/41969 07.02.2024
HATUN KARATEPE

031 2019/42693 07.02.2024
FARUK ÇELİK

032 2020/3856 07.02.2024
A.Y.N.N.

033 2020/4835 07.02.2024
ALİ İHSAN ŞENER VE DİĞERLERİ

034 2020/6695 07.02.2024
TUBA DEMİR

İçindekiler - devam

035 2020/9776 07.02.2024
BURHAN BAKAÇ

036 2020/13493 07.02.2024
GÜLGÜN GÜLER

037 2020/15676 07.02.2024
HÜSEYİN ATAY

038 2020/19992 07.02.2024
MUSTAFA CERİT VE DİĞERLERİ

039 2020/21941 07.02.2024
ÜMMÜ KUŞCU VE DİĞERLERİ

040 2020/26381 07.02.2024
KERİM KİLİT VE DİĞERLERİ

041 2020/31618 07.02.2024
HACI İBRAHİM YEŞİL VE DİĞERLERİ

042 2021/26138 07.02.2024
VEDAT ERGÜN

043 2021/26628 07.02.2024
ALİ ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ

044 2021/33838 07.02.2024
NURAY ŞİMŞEK

045 2021/38414 07.02.2024
TUANA DİDEM KOÇUK

046 2021/42073 07.02.2024
HÜSEYİN YILMAZ

047 2021/51397 07.02.2024
C.Y.

048 2018/30446 08.02.2024
ARET DEMİRCİ

049 2019/8956 08.02.2024
KEMAL COŞKUN (2)

050 2019/9590 08.02.2024
ALİ SUAT ERTOSUN (15)

051 2019/20709 08.02.2024
CANTEK TEKNİK HİZMETLER TİCARET LTD. ŞTİ.

İçindekiler - devam

052 2019/21898 08.02.2024
NİMET TANRIKULU CAN

053 2019/24253 08.02.2024
MUSTAFA DEMİRKOL

054 2019/27182 08.02.2024
AKIN KAHRAMAN VE DİĞERLERİ

055 2019/27344 08.02.2024
ONURHAN DEMİRKOL

056 2019/29456 08.02.2024
İCLAL MİNE KIRIKKANAT

057 2019/40108 08.02.2024
MUSTAFA USLU

058 2020/2056 08.02.2024
YAĞMUR DÖNMEZ

059 2020/6041 08.02.2024
ŞERAFETTİN ÖZEL

060 2020/10101 08.02.2024
MEHMET SELİM ACET

061 2020/13947 08.02.2024
OSMAN VIRIT

062 2020/14526 08.02.2024
YASİN ŞEN

063 2020/19001 08.02.2024
BOYNER BÜYÜK MAĞAZACILIK A.Ş. (2)

064 2020/19111 08.02.2024
BOYNER BÜYÜK MAĞAZACILIK A.Ş.

065 2020/22271 08.02.2024
ÖNDER UZUN

066 2020/22919 08.02.2024
MURAT ÖZKAN

067 2020/27877 08.02.2024
NURCAN KIRTAY

068 2020/29558 08.02.2024
MURAT YAVUZARSLAN

İçindekiler - devam

069 2020/35464 08.02.2024
ALİ ÜRKÜT

070 2020/37466 08.02.2024
ENES AKELMA VE DİĞERLERİ

071 2021/6844 08.02.2024
ABDULKERİM KAYA VE DİĞERLERİ

072 2021/9749 08.02.2024
ABDÜLKADİR YILMAZ VE DİĞERLERİ (3)

073 2021/9836 08.02.2024
CUMHUR DOLANBAY

074 2021/20089 08.02.2024
METİN BİLGİLİ

075 2021/20329 08.02.2024
AYLA BAYRAM VE DİĞERLERİ

076 2021/36873 08.02.2024
TASFİYE HALİNDE TÜRKOĞLU DEMİR MAKİNA VE PRES SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

077 2021/46801 08.02.2024
HAKAN TOKAÇ

078 2021/47259 08.02.2024
YÜKSEL BAŞAK

079 2021/57586 08.02.2024
METİN TURHAN

080 2018/6472 13.02.2024
AYŞE AYSUN ÜNSÜN

081 2018/8401 13.02.2024
SINIRLI SORUMLU KARAYOLCULAR KONUT YAPI KOOPERATİFİ

082 2019/12689 13.02.2024
BİLGİN ÖZEN

083 2019/14118 13.02.2024
HAKAN DUMAN

084 2019/30632 13.02.2024
BESNA TOSUN

085 2020/3325 13.02.2024
AYŞE TERZİ VE MUSTAFA TERZİ

İçindekiler - devam

086 2020/4296 13.02.2024
MUSTAFA TÜLEK

087 2020/36976 13.02.2024
FURKAN ÇAKIR

088 2021/2756 13.02.2024
MUSTAFA BAYIR

089 2021/5782 13.02.2024
KHASAN KHAKİMOV

090 2021/7151 13.02.2024
ABDO ŞEYH VE ŞERAFETTİN DEMİR

091 2021/16165 13.02.2024
ALİ BAL

092 2021/18660 13.02.2024
FERHAT DEMİR

093 2021/21495 13.02.2024
HELİN SOYLU

094 2021/25973 13.02.2024
MUHAMMED BEDRAN ÇOĞALTAY

095 2021/27498 13.02.2024
ŞAHİN TÜMÜKLÜ

096 2021/29292 13.02.2024
MEHMET MURAT DALKUŞ

097 2021/35187 13.02.2024
MEHMET ALİ DOĞAN

098 2021/40471 13.02.2024
ÖZER ASLANKILIÇ VE DİĞERLERİ

099 2021/44823 13.02.2024
SONER TÜRKYILMAZ

100 2021/56667 13.02.2024
ZEKİYE ESİN

DENİZBANK A.Ş.

B. No: 2020/9346 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9346

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

DENİZBANK A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9346)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Denizbank A.Ş.

Vekili : Av. Özkan SARUHAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kıymet takdirine itiraz davasında keşif için gerekli olan gider avansının verilen kesin süre içinde yatırılmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 20/2/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu 26/9/2019 tarihinde Uşak İcra Hukuk Mahkemesinde kıymet takdirine itiraz davası açmıştır. Mahkeme 3/10/2019 tarihli Tensip Tutanağı'ylabaşvurucuya toplam 1.464 TL gider avansını yatırması için yedi günlük kesin süre vermiştir.

8. Mahkemenin 3/10/2019 tarihli Tensip Tutanağı başvurucuya 8/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu vekili tebliğden önce4/10/2019 tarihinde mahkeme veznesine 314 TL keşif harcı ve 1.150 TL gider avansı olmak üzere toplam 1.464 TL yatırmıştır. Mahkeme, başvurucunun gider avansını yatırmadığını belirterek davayı kesin olarak reddetmiştir. Karar gerekçesinde; Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nden (UYAP) yapılan incelemede yatırılan gider avansından ödenebilir tutarın 1.150 TL olduğunun görülmesi üzerine ücretin eksik yatırıldığı gerekçesiyle davanın reddedildiği belirtilmiştir.

9. Başvurucu, bu kararı 21/1/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

10. 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun "Kıymet takdirine ilişkin şikâyet" kenar başlıklı 128/a maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Kıymet takdirinin tebliğ edildiği ilgililer, raporun tebliğinden itibaren yedi gün içinde raporu düzenleten icra dairesinin bulunduğu yerdeki icra mahkemesinde şikâyette bulunabilirler. Şikâyet tarihinden itibaren yedi gün içinde gerekli masraf ve ücretin mahkeme veznesine yatırılması hâlinde yeniden bilirkişi incelemesi yaptırılabilir; aksi hâlde başka bir işleme gerek olmaksızın şikâyet kesin olarak reddedilir.

..."

11. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava şartları" kenar başlıklı 114. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Dava şartları şunlardır:

...

g) Davacının yatırması gereken gider avansının yatırılmış olması.

..."

12. 6100 sayılı Kanun'un "Dava şartlarının incelenmesi" kenar başlıklı 115. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Mahkeme, dava şartlarının mevcut olup olmadığını, davanın her aşamasında kendiliğinden araştırır. Taraflar da dava şartı noksanlığını her zaman ileri sürebilirler.

(2) Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder.

..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

13. Anayasa Mahkemesinin 25/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu, kıymet takdirine itiraz davasında keşif için gerekli olan gider avansının yatırılması için Mahkemenin taraflara yedi gün süre verdiğini, 4/10/2019 tarihinde 7 günlük kesin süre içinde tensip zaptında belirtilen 1.464 TL gider avansını Mahkeme veznesine yatırdıklarını ancak Mahkemenin buna rağmen gider avansının eksik yatırıldığını belirterek davanın reddine karar verdiğini, kararın hukuka aykırı olduğunu, bu nedenle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

B. Değerlendirme

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp, olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özünün verilen kesin süre içinde gider avansını yatırmasına rağmen davanın reddine karar verilmek suretiyle uyuşmazlığın incelenmemesine yönelik olması nedeniyle başvuru, adil yargılanma hakkının güvenceleri arasında yer alan mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

18. Somut olayda keşif için gerekli olan gider avansının verilen kesin süre içinde yatırılmadığı gerekçesiyle davanın reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmüştür.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

19. Anayasa'nın 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

20. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartları yerine getirmediği müddetçe Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu nedenle öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağı olup olmadığının incelenmesi gerekir. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan

demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

21. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik şartının sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önemlidir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44). Kanunilik unsuru yönünden değerlendirme yapılırken müdahaleye imkân tanıyan kanun hükümlerinin derece mahkemelerince yorumu ve bu hükümlerin olaya uygulanması bariz takdir hatası ya da açık keyfîlik içermediği sürece bu alanda bir inceleme yapılması bireysel başvurunun amacıyla bağdaşmaz. Ancak derece mahkemelerinin müdahaleye imkân tanıyan kanun hükmünü açık biçimde hatalı yorumladıklarının ve uyguladıklarının tespiti hâlinde müdahalenin kanunilik temelinden yoksun olduğu sonucuna ulaşılabilir (Ramazan Atay, B. No: 2017/26048, 29/1/2020, § 29).

22. Somut olayda Mahkeme 3/10/2019 tarihli Tensip Tutanağı'yla, keşif yapılması için gerekli olan 1.464 TL miktarındaki gider avansını yatırması için yedi günlük kesin süre verilmesine karar vermiş; söz konusu Tensip Tutanağı başvurucuya 8/10/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu tebliğden önce 4/10/2019 tarihinde Mahkeme veznesine 314 TL keşif harcı ve 1.150 TL gider avansı olmak üzere toplam 1.464 TL yatırmıştır. Mahkeme, başvurucu gider avansının tamamını süresi içinde yatırdığı hâlde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda; UYAP üzerinden yapılan incelemede yatırılan gider avansından ödenebilir tutarın 1.150 TL olduğunun görülmesi üzerine ücretin eksik yatırıldığı gerekçesiyle dava reddedilmiş ise de karar sonrası yapılan incelemede tensip kararında yatırılması hüküm altına alınan 1.464 TL'nin 314 TL'sinin harç olarak yatırılması nedeniyle tahsilat/reddiyat tablosunda "ödenebilir miktar" sütununda gözükmediği belirtilmek suretiyle hatalı karar verildiği açıklanmıştır.

23. Dolayısıyla Mahkeme her ne kadar 2004 sayılı Kanun'un 128/a maddesine dayanarak davayı reddettiğini belirtmiş ise de söz konusu kanun hükmünün uygulanmasında hata yapıldığı, bu hususun Mahkemenin de kabulünde olduğu açıktır. Bu hâliyle Mahkemenin süresi içinde gider avansı yatırılmasına rağmen gider avansının yatırılmadığı gerekçesiyle davanın reddine karar vermesinin kanunun açık hükmüne aykırılık taşıması nedeniyle bariz hata içerdiği görülmektedir. Bu itibarla Mahkemenin davanın esasını incelemeksizin reddetmesinin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna ulaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

25. Başvurucu, ihlalin tespiti ile sonuçlarının ortadan kaldırılması talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen adil yargılanma hakkı ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı

Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Uşak İcra Hukuk Mahkemesine (E.2019/463, K.2020/83) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEYNEP DİLEK HATTATOĞLU (2)

B. No: 2020/12032 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/12032

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEYNEP DİLEK HATTATOĞLU BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/12032)

Karar Tarihi: 25/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 20/5/2024-32551

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ceren Sedef EREN

Başvurucu : Zeynep Dilek HATTATOĞLU

Vekili : Av. Tamer DOĞAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun davalının sözleri ile kişilik haklarına saldırıda bulunduğundan bahisle açtığı manevi tazminat davasının reddedilmesi nedeniyle şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bir üniversitede akademisyen olarak görev yapmaktayken basında "Akademisyenler Bildirisi" olarak anılan "Bu Suça Ortak Olmayacağız" başlıklı bildiriye imza atmıştır. Başvurucu, söz konusu metnin kamuyla paylaşılmasının akabinde kendisinin de içinde yer aldığı imzacı gruba yönelik olarak Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın çeşitli tarihlerde ve çeşitli yayın kuruluşları aracılığıyla ağır hakaretlerde bulunduğunu iddia etmiş; Cumhurbaşkanı aleyhine manevi tazminat davası açmıştır.

3. Başvurucunun Cumhurbaşkanı aleyhine açtığı manevi tazminat davası için verdiği dava dilekçesinde şikâyet ettiği ifadeleri gazete gibi kaynaklardan aldığı, bireysel başvuru formundakilerle ortak ifadeler bulunmakla birlikte ifadelerin yarıya yakınının farklı olduğu

görülmüştür. Cumhurbaşkanı'nın bireysel başvuru formunda yer verilen konuşma tarihleri ile dava dilekçesindeki konuşma tarihleri birbirinden büyük ölçüde farklıdır. Başvurucu, bireysel başvuru formunda Cumhurbaşkanı'nın bu ifadeleri nerede ve hangi bağlamda sarf ettiğine ilişkin bir bilgi de vermemiştir.

4. Başvurucunun manevi tazminat talebiyle açtığı dava, ilk derece mahkemesince reddedilmiştir. Ret kararının gerekçesinde, başvurucunun şikâyet ettiğini belirttiği farklı tarihteki konuşmalar bağlamlarıyla birlikte sırasıyla değerlendirilmiştir. Sonuçta Cumhurbaşkanı'nın söz konusu konuşmalarda genel olarak Türkiye'nin iç ve dış meselelerine değindiği, dışarıda ve içeride Türkiye'ye yönelik mihraklardan ve tehlikelerden bahsettiği, terör örgütlerine ilişkin açıklamalarda bulunduğu, ayrıca Türkiye ekonomisini ve ticari ilişkileri değerlendirdiği kabul edilmiştir. Bu esnada "Akademisyenler Bildirisi"ne de değindiği ifade edilen Cumhurbaşkanı'nın bildiriyi imzalayan grupla ilgili olarak "sözde" ya da "hain" gibi kelimeler kullanmasına rağmen somut bir kişiyi hedef almadığı, isim vermediği, dolayısıyla matufiyet unsurunun gerçekleşmediği belirtilmiş; Cumhurbaşkanı'nın şikâyet edilen konuşmalarının bir bütün olarak değerlendirildiğinde ifade özgürlüğü kapsamında kaldığı sonucuna varılmıştır.

5. Başvurucu, ilk derece mahkemesinin ret kararına karşı istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf mercii, talebi reddetmiş; ilk derece mahkemesinin gerekçesine ek olarak başvurucunun siyasi bir kimliği bulunduğundan bahsedilemeyecek olmasına rağmen siyasi bir metin niteliğindeki söz konusu bildiriyi imzalayarak kamuda tartışma başlattığını, bu nedenle Cumhurbaşkanı'nın görevi gereği verdiği siyasi nitelikteki cevap ve eleştirilerine katlanması gerektiğini belirtmiştir.

6. Başvurucu, istinaf merciinin ret kararını temyiz etmiştir. Yargıtay 10/2/2020 tarihinde, usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle temyiz talebinin reddine ve kararın onanmasına hükmetmiştir.

7. Başvurucu 5/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; bildirinin ulusal gazetelerde ve internet sitelerinde yoğun biçimde tartışıldığını, bazı gazete ve internet sitelerinde bildiriyi imzalayan akademisyenlere karşı ağır hakaret ve tehditlerde bulunulduğunu, fotoğrafları ve çalıştıkları üniversiteler yayımlanmak suretiyle hedef gösterildiklerini hatta bazı üniversitelerde akademisyenlerin odalarının üzerine çarpı işareti konulduğunu, Cumhurbaşkanı'nın başvuru konusu ifadelerinin eleştiri kapsamında görülmesinin mümkün olmadığını, açıkça hakaret boyutuna vardığını ve kendisinin yaşam hakkını dahi riske attığını iddia etmiştir. Cumhurbaşkanı'nın konuşmalarından sonra gizli ve açık sosyal medya hesaplarından tehdit edildiğini, hedef gösterildiğini, bu durumla ilgili olarak yetkili makamlara yaptığı şikâyetine de dava dilekçesinde yer verdiğini ifade etmiştir. Ayrıca bir suç örgütü lideri tarafından da açıkça tehdit edildiklerini ve hedef gösterildiklerini belirtmiştir. Başvurucu; bu hususların derece mahkemelerince değerlendirmeye alınmadığını, ilgili ve yeterli gerekçe sunulmadığını, "cahil, tiksinti verici, vatan haini, lümpen, güruh, terör örgütünün maşası, ahlaksız, mandacı artığı, ruhu kirlenmiş” ifadelerinin hakaret olup olmadığının da tartışılmadığını vurgulamıştır. Başvurucu; bu nedenlerle gerekçeli karar hakkının, maddi ve manevi varlığın

korunması ve geliştirilmesi hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Başvurucu; Türkiye'de özellikle olağanüstü hâl döneminden sonra bağımsız ve tarafsız bir yargı bulunmadığını, yargıçların tutuklanma korkusuyla iş yaptıklarını, başvuru konusu yargılamada da siyasi erkin sahibi olan Cumhurbaşkanı karşısında bu tutumlarını sürdürmemelerinin mümkün olmadığını, bu durumun başvuru konusu kararın gerekçesinden anlaşıldığını belirterek bağımsız ve tarafsız bir mahkemede yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

11. Başvurucunun yukarıda yer verilen iddialarının özü, Cumhurbaşkanı'nın hakaret olduğunu iddia ettiği konuşmalarının derece mahkemelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulmadan ifade özgürlüğü kapsamında görülmesine ilişkindir. Bu bağlamda başvurucunun tüm şikâyetleri, Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında şeref ve itibarın korunması hakkı yönünden incelenecektir.

12. Somut olayda şeref ve itibarın korunması hakkı ile ifade özgürlüğü arasında adil bir denge kurulmalıdır. Bu kapsamda başvuru konusu ifadelerin bağlamı, konunun kamu yararına bir tartışmaya katkı sunup sunmadığı, hedef alınan ve ifadeleri sarf eden kişilerin kimlikleri ile derece mahkemelerince bu hususta ilgili ve yeterli bir gerekçe sunulup sunulmadığı dikkate alınmalıdır (ifade özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkının dengelenmesinde dikkate alınacak kriterlere ilişkin daha detaylı açıklama için bkz. Bilal Uçar, B. No: 2019/10122, 21/9/2022, § 14).

13. Başvurucu, başvuru konusu olayların gerçekleştiği tarihlerde bir üniversitede akademisyendir. Diğer kamu görevlileri gibi kamunun güvenine sahip olması gereken akademisyenlerin eleştiriye tahammül etme yükümlülükleri siyasetçiler kadar geniş değildir ve devletin onları asılsız suçlamalardan koruması gerekir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 83). Öte yandan derece mahkemelerinin de gerekçelerinde dikkate aldıkları üzere Cumhurbaşkanı yaptığı konuşmalarda başvurucuyu doğrudan ve somut olarak hedef almamış ya da hedef göstermemiştir (ifadelerin hedefi konusunda derece mahkemelerince ilgili ve yeterli gerekçe gösterilmesine ilişkin bir karar için bkz. Yaşar Gökoğlu, B. No: 2017/6162, 8/6/2021, § 45).Başvurucunun şikâyet ettiği konuşmalarda esas hedef alınan ve eleştirilen husus, başvurucunun da içinde bulunduğu grup ve bu grubun imzaladığı bildiridir.

14. Söz konusu bildiri; PKK terör örgütünün on bir şehirde özerkliğini ilan etmeye kalkıştığı ve bu şehirlerde hendekler açarak güvenlik güçleriyle uzun süren bir çatışmaya giriştiği, önemli sayıda güvenlik görevlisinin şehit olduğu, çok sayıda sivilin de hayatını kaybettiği bir arka plan dâhilinde imzalanmış ve kamuyla paylaşılmıştır (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri [GK], B. No: 2018/17635, 26/7/2019, § 87). Bildiriye göre devlet, başta Kürtler olmak üzere bölgede yaşayanlara karşı katliam gerçekleştirmektedir ve bu "katliam" dan ve uyguladığı "bilinçli sürgün" politikasından derhâl vazgeçmelidir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 88). Dolayısıyla söz konusu bildirinin güncel bir terörle mücadele meselesine ilişkin olarak devlete karşı birtakım iddiaları ve devletten bazı talepleri içerdiği, bu hâliyle de siyasi bir metin olduğu açıktır.

15. Elbette diğer vatandaşlar gibi terörle mücadele şeklindeki en hassas devlet politikalarında ve işlemlerinde akademisyenlerin de eleştiri ve devlete çağrı yapma haklarını kullanabilecekleri kuşkusuzdur. Bu konuda akademisyenler gibi bilim insanlarının yapacakları değerlendirmeler, toplum ve ülke için oldukça önemlidir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, § 112). Bu nedenle ifade ve eleştiri özgürlüklerini kullananların haksız ve

orantısız devlet müdahalelerinden korunması gerekir.

16. Somut olayda başvurucunun da içinde bulunduğu grup, sözü edilen bildirinin altına imza atarak devleti ve devlet yetkililerini aleni şekilde ve ağır biçimde eleştirmiş; onları yıkım, işkence, katliam, kasıtlı ve planlı kıyım yapmak ve bilinçli sürgün uygulamakla suçlamış, meydana gelen maddi kayıplar nedeniyle şehirleri yıkım bölgeleri olarak nitelendirmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi Zübeyde Füsun Üstel kararında, anılan bildirinin dilinin sert, suçlayıcı ve kamu otoriteleri açısından rahatsız edici olduğunu, tartışmalı ifadelerin bildiriyi kaleme alanların açıkça polemik çıkarmaya ve şiddetli tepkiler yaratmaya yönelik üsluplarının bir parçası niteliğinde bulunduğunu, ayrıca öfke dilinin kullanılmasında muhatabı sarsma amacı güdüldüğünü kabul etmiştir. Nitekim başvurucular da uzunca bir süre devam ettiğini belirttikleri şiddet sarmalının sona erdirilmesi için seslerini duyurmaya çalıştıklarını, yetkililerin dikkatini çekmeyi amaçladıklarını, bu nedenle de şoke edici ve rahatsızlık verici ifadeleri tercih ettiklerini belirtmiştir (Zübeyde Füsun Üstel ve diğerleri, §§ 102, 103).

18. Bildirinin açıklanmasıyla birlikte kamusal bir tartışma başlamıştır. Bu bağlamda başvurucunun da aynı alenilikte ve ağırlıkta cevap verilmek suretiyle altına imza attığı bildirinin ve bildiriyi yayımlayan grubun hedef alınacağınıöngörmesi gerektiği açıktır. Başvuru konusu olayda da devleti temsilen Cumhurbaşkanı bildirideki iddialara ve ithamlara bildirinin konusu bağlamında, bildiriyi imzalayan grubu da ağır bir şekilde eleştirerek cevap vermiştir.

19. Başvurucunun şikâyet ettiği konuşmalarda Cumhurbaşkanı'nın en temelde başvurucunun içinde bulunduğu grubu, söz konusu bildiriyi imzalayarak -devleti ve terörle mücadele politikalarını eleştirmekten ziyade- terör örgütüne ve bu örgütü himaye eden kuvvetlere destek vermiş oldukları; terör örgütüyle aralarına koymaları gereken mesafeyi -bildiri bağlamında- koyamadıkları konusunda eleştirdiği görülmektedir. Cumhurbaşkanı bu eleştirileri yaparken başvurucunun da içinde yer aldığı gruba karşı "Bulundukları ihanet çukuru, mandacı artıkları, terörist oldukları gerçeğini değiştirmemektedir." şeklinde ithamlarda bulunmuştur. Öte yandan Cumhurbaşkanı'nın bu sözleri, söz konusu bildiride başvurucu ve diğer akademisyenler tarafından ifade edilen hususları eleştirirken bir değer yargısı olarak kullandığı görülmektedir (benzer bir değerlendirme için bkz. Hasip Kaplan (2), B. No: 2014/2420, 8/11/2017, § 38).

20. Anayasa Mahkemesi maddi olgular ile değer yargıları arasında dikkatli bir ayrıma gidilmesi, maddi olgular ispatlanabilse de değer yargılarının doğruluğunu ispatlamanın mümkün olmadığının dikkate alınması gerektiğini kabul etmiştir (İlhan Cihaner (2), § 64; açıkça yanlış olgusal isnatlarda bulunulması hâlinde devletin pozitif yükümlülüğüne ilişkin kararlar için bkz. Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019;Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019). Bunun yanında Anayasa Mahkemesi, yeterli bir olgusal temele sahip olması beklenmekle birlikte başvuru konusu ifadelerin bütün olarak ele alındığında kamu yararını ilgilendirmesi hâlinde bu durumun değer yargısı kavramının çok daha geniş yorumlanması gerekliliğini ortaya çıkarabileceğini de belirtmiştir(Yıldız Oto Ağca (3), B. No: 2014/1032, 29/6/2016, § 22). Cumhurbaşkanı'nın başvuru konusu ifadeleri, kamu yararını ilgilendiren bir tartışmaya ilişkindir. Ayrıca Cumhurbaşkanı, söz konusu ifadeleri başvurucunun imzaladığı ve kamuyla paylaştığı bildiri bağlamında kullanmıştır. Başvurucunun derece mahkemelerince değerlendirilmemesinden şikâyet ettiği diğer ifadelerin bir kısmının ise başvuru formunda

yer verdiği konuşmalarda geçmediği, diğer kısmının da açıkça devletin şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerini harekete geçirecek nitelikte olmadığı görülmüştür.

21. Öte yandan başvurucu; söz konusu konuşmalardan sonra bazı gazete ve internet sitelerinde hedef olarak gösterildiğini, sosyal medya hesaplarından tehdit nitelikli mesajlar aldığını belirtmiştir. Tabiidir ki bildiriyi imzalayan gruba karşı şiddet ve nefrete teşvik eden ya da açıkça doğru olmayan ithamlarda bulunulamaz (şiddet ve nefrete teşvik eden ifadeler nedeniyle devletin pozitif yükümlülüğüne ilişkin kararlar için bkz. İbrahim Özden Kaboğlu [GK], B. No: 2015/18503, 30/5/2019; Mehmet Aytaç, B. No: 2017/26514, 11/2/2021).Buna rağmen başvurucunun şikâyet ettiği konuşmaların gerek lafzına gerekse bağlamına bakıldığında başvurucuya karşı şiddete ya da nefrete teşvik eden bir niteliği bulunmadığı gibi başvurucunun iddia ettiği şiddet riski ile Cumhurbaşkanı'nın konuşmaları arasında doğrudan ya da dolaylı bir ilişki bulunduğundan bahsetmek de mümkün görünmemektedir.

22. Yukarıdaki değerlendirmelerin tamamı, yargı mercilerinin farklı çıkarları dengelerken sahip oldukları takdir payları ve derece mahkemelerince somut olayda yarışan değerler arasında adil bir denge kurulduğu hususları dikkate alındığında somut olayda devletin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamındaki pozitif yükümlülüklerine aykırı davranmadığı değerlendirilmiştir.

23. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Anayasa Mahkemesince kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

24. Açıklanan gerekçelerle şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SEDAT CEZAYİRLİOĞLU

B. No: 2020/20484 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/20484

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SEDAT CEZAYİRLİOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/20484)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Sedat CEZAYİRLİOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Erzincan'ın İliç ilçesinde özel bir şirket tarafından yapılması planlanan Çakmaktepe Madeni Açık Ocak İşletmesi Kapasite Artış Projesi (proje) için verilen çevresel etki değerlendirmesi (ÇED) olumlu kararının iptali talebiyle açılan davanın reddi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 9/8/2018 tarihli ÇED olumlu kararının iptali amacıyla 7/9/2018 tarihinde Erzincan İdare Mahkemesinde (Mahkeme) yürütmeyi durdurma talepli dava açmıştır. Dava dilekçesinde;

i. İlgili yönetmelikte 2016 yılında yapılan değişiklik ile bilgilendirme toplantısının yalnızca askı ilanı ile değil ayrıca anons yapılarak duyurulması gerektiği düzenlenmesine rağmen somut olayda projeden etkilenme ihtimali olan Çaltı ve Sabırlı köylerinde askı ilanı ve anons ile duyuru yapılmadığı, İliç ilçesi ve Yakuplu köyünde ise yalnızca askı ilanı yapıldığı,

ii. Projeyi yürüten şirketin mera alanlarında faaliyet izni olmamasına rağmen bu alanlarda sondaj, yarma ve galeri açılması gibi madencilik faaliyetleri yürüttüğü ayrıca projede kullanılacak kimyasalların bölgenin flora ve faunasına, tarım ve hayvancılık faaliyetleri ile

yöre halkının sağlığına önemli zararlar vereceği,

iii. Anılan şirketin aynı ruhsat alanında birden fazla maden işletmesi bulunması nedeniyle her iki işletme için tek bir ÇED raporu alması gerektiği ancak ayrı ÇED raporları alarak kümülatif etki değerlendirmesini engellemeyi amaçladığı,

iv. Atık depolama tesislerine ilişkin yönetmelik hükümlerinde, anılan tesislerin yerleşim yerlerinin en az 250 m uzağında kurulabileceği düzenlenmesine karşın somut olayda tesisin köye 180 m uzakta ve aktif deprem bölgesinde kurulduğu,

v. Proje alanı içinde birden fazla içme suyu kaynağı bulunduğu ve projenin faaliyeti sırasında oluşacak toz ve hafriyat atıklarının su kaynaklarını kirleteceği ayrıca aynı şirketin işletmesindeki diğer maden işletmesinde kullanılan siyanürün aşırı yağışlar sonucunda sızıntıya yol açarak hayvan ölümlerine neden olduğu ileri sürülmüştür.

3. Mahkeme, yürütmeyi durdurma talebinin reddine ve uyuşmazlık konusuyla ilgili çevre, inşaat, orman, maden ve jeoloji mühendislerinden oluşan alanında uzman beş kişilik bilirkişi heyeti refakatinde keşif yapılmasına karar vermiştir. Başvurucu, kimyasal maddelerin niteliğinin ve çevresel etkilerinin kapsamlı şekilde değerlendirilebilmesi için metalürji ve malzeme mühendisi, biyolog ve halk sağlığı uzmanının da keşfe katılması talebinde bulunmuştur. Mahkemece, kimyasallar konusunda çevre mühendisi bilirkişinin de görüş bildirebileceğine ve rapor düzenlenmesi için mevcut bilirkişi heyetinin yeterli olduğuna dair ara karar verilmiştir. Mahkemeye sunulan 8/7/2019 tarihli bilirkişi raporunda;

i. Bilgilendirme toplantısının ilgili yönetmeliğe uygun şekilde yapıldığı ve projenin etki alanı içinde bulunan Çaltı, Sabırlı, Yakuplu köyleri ve İliç ilçesine ait askı ilan tutanaklarının dosyada bulunduğu, ilgili yönetmelikte ayrıca anons ile duyuru yapılması gerektiğine ilişkin bir düzenleme bulunmadığı,

ii. Projenin yüzde 77,35 orman, yüzde 22,36 oranında da mera alanlarına isabet ettiği, orman alanlarında yeni yolların yapılması ile birlikte orman varlığı ve sürekliliği üzerinde oluşacak olumsuz etkilerin tahammül edilebilir boyutta olduğu, yolun geçtiği alanlarda orman alanlarının tamamen kaldırılacağı ancak bu durumun orman ekosistemine kalıcı bir etkisinin olmayacağı,

iii. ÇED kararının yeterli bilimsel değerlendirme içerdiği bununla birlikte projenin etki alanındaki diğer yatırımlarla birlikte ele alınarak oluşabilecek kümülatif kirlilik etkisinin de incelendiği,

iv. Proje kapsamında su kaynakları ile ilgili yeterli değerlendirme yapıldığı ve kirliliğe karşı gerekli önlemlerin alınacağının taahhüt edildiği, projenin yakınında bulunan aynı şirkete ait maden tesisi ile entegre olduğu kabul edilse dahi kimyasal kullanımı bakımından ek bir yük getirmeyeceği,

v. Proje alanı içinde bulunan mera ve orman alanlarının verimsiz olduğu ve çalışmaların bitiminden sonra bu alanların rehabilite edileceği, yeniden bitkilendirileceği ve bu şekilde maden çalışmaları ile oluşacak zararın bertaraf edilebileceği,

vi. Atık depolama tesisinin bu projeye ait olmayıp yakında bulunan daha önce ÇED olumlu kararı mevcut başka tesisin bir parçası olduğu belirtilerek sonuç olarak ÇED olumlu kararının sürdürülebilir bir çevre için gereken kriterlere, ulusal ve uluslararası mevzuatta belirtilen teknik kriterlere uygun olduğu bildirilmiştir.

4. Mahkeme 26/9/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçede; bilirkişi raporuna atıfla, nihai ÇED dosyasında gerek tesisin yapım aşaması gerekse işletme aşamasında karşılaşılabilecek sorunların tespit edilerek incelendiği, projenin çevredeki insan yaşamına ve doğaya karşı oluşturacağı etkilerin önemli ölçüde değerlendirilerek muhtemel zararların asgari düzeye indirilmesi için gerekenlerin tespit edildiği ifade edilmiştir. Ayrıca projenin tarımsal üretim, canlı yaşamı ve insan yaşamını tehlikeye düşürmeyeceği, bu hususlarda ÇED kararındaki tespitlerin yeterli olduğu, taahhütlerin proje sahasına uygulanabilir olduğu belirtilerek ÇED olumlu kararında hukuka aykırılık bulunmadığı açıklanmıştır. Başvurucu, temyiz talebinde bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde; daha önce beyan ettiği hususları (bkz. § 2) tekrar edilerek bilirkişi heyetinin seçiminde hata yapıldığı, raporun ÇED kararını değerlendirmekten uzak ve yetersiz olduğu ileri sürülmüştür.

5. Danıştay Altıncı Dairesi (Daire) 20/2/2020 tarihinde Mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle oyçokluğuyla onama kararı vermiştir. Onama kararına katılmayan iki üyenin karşıoy gerekçesinde; proje alanının yüzde 22 oranında mera niteliği taşıdığı, dava dilekçesinde projenin tarım ve hayvancılık üzerine olumsuz etkilerine ilişkin iddialara yer verildiği belirtilerek Mahkemece hükme esas alınan bilirkişi raporunu hazırlayan heyette ziraat mühendisi bilirkişiye yer verilmemesinin esasa etkili bir eksilik olduğu ifade edilmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 17/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra -pandemi sürecinde yargıda sürelerin durması nedeniyle- 6/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; ailesiyle ikamet ettiği köyünün Projeden etkilendiğini, köye çok yakın mesafede atık depolama tesisi yapıldığını ve bu tesise tehlikeli kimyasallar döküldüğünü, tesisin insan sağlığı ve ekolojik yaşam açısından tehlike arz ettiğini, bu nedenle metalürji ve malzeme mühendisliği, biyolog ve halk sağlığı alanında bilirkişi talep etmesine rağmen talebinin kabul görmediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca; Proje nedeniyle mera alanlarının ve bölgedeki hayvancılığın zarar gördüğünü buna karşın bilirkişi heyetinde ziraat mühendisine yer verilmediğini ve bu hususların bilirkişi raporunda değerlendirilmediğini, Projenin çevreye verdiği zarara dair bilimsel ve görüntülü delillerin Mahkemece dikkate alınmadığını ifade ederek sağlıklı çevrede yaşama hakkı, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde; başvurucunun şikâyetlerinin özünün adil yargılanma hakkına ilişkin olduğu belirtildikten sonra ileri sürülen hususların kanun yolu şikâyeti niteliği taşıdığından başvurunun kabul edilmezliğine karar verilmesi gerektiği bildirilmiştir. Öte yandan derece mahkemelerince, hükümler ve olgular arasında gerekli bağlantıyı gösterecek nedenlerin açıkça belirtildiği ve kararın dayandığı nedenlere ve hukuksal düzenlemelere de açıkça yer verildiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurunun ihlal iddialarının mahiyeti gereği özel hayata saygı

hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür (benzer yöndeki bir karar için bkz. Ahmet Bilgin ve diğerleri, B. No: 2015/11709, 12/12/2018, § 51).

11. Somut başvuru açısından değerlendirilmesi gereken ilk husus, başvuruya konu çevresel etkinin Anayasa'nın 20. maddesi kapsamındaki güvenceleri harekete geçirecek asgari ağırlıkta olup olmadığıdır. Bu kapsamda ilgili tesis, işletme veya sair faaliyet sonucu ortaya çıkan çevresel etkiler ile başvurucunun özel ve aile hayatı veya konutunu kullanım hakkı arasında gereğince sıkı bir bağın varlığı yeterlidir (Mehmet Kurt, B. No: 2013/2552, 25/2/2016, § 70; Hüseyin Tunç Karlık ve Zahide Şadan Karluk, B. No: 2013/6587, 24/3/2016, § 68; Ahmet İsmail Onat, B. No: 2013/6714, 21/4/2016, § 84). Başvurucunun, ÇED olumlu kararı verilen projenin yapıldığı bölgede ikamet ettiği ve hayvancılıkla uğraştığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla anılan projenin başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik etkisinin Anayasa'nın 20. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerekmektedir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesinin, aynı Projeye ilişkin olan Eşref Demir kararında, başvurucunun itirazlarına rağmen Proje faaliyet alanında kalan mera nedeniyle bölgedeki hayvancılığın etkilenip etkilenmeyeceğine ilişkin esaslı bir değerlendirme yapılmadığı, yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporunu hazırlayan heyette ziraat mühendisi bilirkişi bulunmadığı belirtilmiştir. Kararda, bilirkişilerce ÇED raporunda bölge sakinlerinin temel geçim kaynağının hayvancılık olduğu ve proje alanında kalan meranın aktif olarak kullanıldığı ifade edilmesine rağmen anılan raporda meranın kısmen tahrip olduğu tespitine yer verilmekle yetinildiği vurgulanmıştır. Ayrıca bilirkişi raporunda meranın Proje bitiminde rehabilite edileceği belirtilmişse de uzun bir süre devam edecek olan madencilik faaliyetinin hayvancılık üzerine etkisinin de incelenmesi ve bu hususta ÇED raporunda gerekli tedbirlerin öngörülüp öngörülmediğinin ortaya konulması gerektiğine değinilmiştir. Kararda son olarak Mahkemenin bilirkişi raporundan hareketle ortaya koyduğu gerekçenin sınırlı olması ve başvurucunun belirli iddialarına doğrudan bir cevap verilmemesi nedeniyle kamusal makamların özel hayata saygı hakkı bağlamında pozitif yükümlülüklerini yerine getirmediği sonucuna ulaşılmıştır (Eşref Demir, B. No: 2020/12802, 1/11/2023, §§ 16-20). Somut başvuruda da belirtilen tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır.

14. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzincan İdare Mahkemesine (E.2018/1032, K.2019/1309) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Danıştay Altıncı Dairesi (E.2020/127, K.2020/2232) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AVŞAR ZIRH

B. No: 2020/24890 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/24890

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AVŞAR ZIRH BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/24890)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucu : Avşar ZIRH

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete, gözaltındayken hakaret ve tehdite maruz kalınma ile nezarethane koşulları nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Sualtı Savunma (SAS) Grup Komutanlığında astsubay olarak görev yapmakta iken Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan yürütülen soruşturma kapsamında 28/7/2016 tarihinde gözaltına alınmış ve8/8/2016 tarihinde tutuklanmıştır.

3. Başvurucunun iddiasına göre başvuruya konu olay şu şekilde meydana gelmiştir:

i. Başvurucu, 17/7/2016 tarihinde, düğününden hemen sonra askerî savcı ve Beykoz Cumhuriyet başsavcısına avukatsız olarak ifade vermiş, iki üç gün sonra amiri B.U.nun kendisinden şüphelenmesi sebebiyle bu kişi tarafından tehdit edilmiştir.

ii. Başvurucu, 26/7/2016 tarihinde E.A. ve İ.G. tarafından itirafçı olması için dövülmüş, korkutularak konuşması için zorlanmıştır. Sorgusu için Kurtarma Sualtı Komutanlığına götürülürken yarım saat müddetince dövülmüş, idari heyetin tehditleri ile kendisine ait

olmayan ifadeyi imzalamaya zorlanmıştır. İki gün müddetince alıkonan başvurucuya ifadesini imzalaması hâlinde serbest bırakılacağı askerî savcı tarafından söylenmiştir.

iii. Polisler tarafından 28/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucunun yüzündeki (gözündeki) darp izini, götürüldüğü devlet hastanesinde hekim A.G. düzenlediği rapora yazmamıştır.

iv. Başvurucu, Beykoz Emniyet Müdürlüğüne götürülürken arabayı kullanan polis memuru tarafından tehdit edilmiş, bir gün gözaltında kaldığı Beykoz Emniyet Müdürlüğünde işkence görmüş askerlerin fotoğrafları gösterilerek korkutulmuş, saatlerce duvara dönük, ayakta ve kelepçeli olarak bekletilmiştir. Yediği dayaklardan dolayı düzgün düşünemeyen başvurucu her söyleneni yerine getirmiştir.

v. Başvurucu, 29/7/2016 tarihinde Vatan Caddesi'ndeki İstanbul Emniyet Müdürlüğüne getirilmiş, burada on iki gün boyunca 4 m2lik, sıcak ve ışıkları sürekli açık olan nezarethanede beş kişi ile birlikte tutulmuştur.

vi. Saatlerce rahatsız edici pozisyonda bekletilerek hakaret ve tehdide maruz kalan başvurucuyla avukatsız mülakatlar yapılmıştır. Başvurucu, gece uykusundan uyandırılarak götürüldüğü mülakatlar sırasında, dayağa maruz kaldığını doktora anlatmaması için tehdit edilmiştir. Ailesinden on iki gün boyunca haber alamayan başvurucuya fiziksel ve ruhsal direncini kıracak muamelelerde bulunulmuştur.

vii. Başvurucuya zorla imzalatılan ifadeler haber yapılmıştır. Başvurucu, yargılandığı İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesinde kendisine ait olmayan ifadeleri reddetmiş, gördüğü işkenceye dair sözlü olarak suç duyurusunda bulunmuş ancak işlem yapılmaması üzerine 2/3/2020 tarihinde Beykoz Cumhuriyet Başsavcılığına(Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur.

4. Başvurucu hakkında düzenlenen hekim raporları okunabildiği ölçüde şöyledir:

i. Beykoz Devlet Hastanesinin 28/7/2016 tarihli adli muayene raporunda başvurucuda darp veya cebir izine rastlanmadığı,

ii. Adli Tıp Kurumu Merkez Adli Tıp Şube Müdürlüğünün 29/7/2016 tarihli geçici adli muayene raporunda başvurucunun olayı "2 gün önce SAS'ta gözaltına alındığı ve ani bir tepki ile sol gözüne yumruk geldiği" biçiminde ifade ettiği, sol gözde yeşilimsi, mor renkte periorbital ekimoz mevcut olduğu; başvurucunun aynı gün düzenlenen ikinci raporunda darp veya cebir izine rastlanmadığı,

iii. Bayrampaşa Devlet Hastanesinin 30/7/2016 tarihli geçici adli muayene raporunda başvurucunun sol gözünde ekimoz mevcut olduğu,

iv. İstanbul Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 31/7/2016 tarihli raporu ile Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 1/8/2016 tarihli raporlarında darp veya cebir izine rastlanmadığı,

v. Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinin 2/8/2016 tarihli geçici adli muayene raporunda sol göz altında 2x3 cm boyutlarında, iyileşmeye yüz tutmuş eski ekimoz bulunduğu, bunun dışında başka bir bulguya rastlanmadığı belirtilmiştir.

5. Başvurucu, Sualtı Eğitim Merkezi Komutanlığı envanterinde bulunan silahların kaybolması ve emir-komuta zinciri haricinde icra edilen faaliyetler sebebiyle hakkında başlatılan soruşturmada Kurtarma Sualtı Komutanlığında 27/7/2016 tarihinde alınan ifadesinde özet olarak ortaokuldan itibaren hizmet olarak ifade ettiği yapı ile irtibatlı

olduğunu, astsubay olma isteğini bu yapının desteklediğini, kaldığı evlerde sohbetler yaptığını, abi olarak hitap ettiği U.nun kendisini 14/7/2016 tarihinde aradığını, birlikte gittikleri bir evde 15/7/2016 tarihinde darbe yapılacağını ve kendisinin de görevlendirildiğini öğrendiğini, ailesinin evine dönerek haber beklemeye başladığını, saat 21.00 sıralarında en son gittiği eve çağrıldığını ve burada darbenin başarısız olduğunu öğrendiğini, 15/7/2016 tarihinde saat 08.00 sıralarında amiri H.E.nin emri üzerine araba içinde teslim aldığı silahları astsubay C.S. ile birlikte Riva'da gömdüğünü, 16/7/2016 tarihinde C.S.nin kendisinin arayarak "H.E. sende kaldı, tamam mı?" dediğini beyan etmiştir.

6. Başvurucu; hakkında yürütülen soruşturma sebebiyle Kuzey Deniz Saha Komutanlığı Askerî Savcılığı tarafından Kurtarma ve Sualtı Komutanlığında 28/7/2016 tarihinde alınan ifadesinde özetle Kurtarma Sualtı Komutanlığında 27/7/2016 tarihinde alınan ifadesini kabul ve tekrar ettiğini, Beykoz Cumhuriyet savcısına mülakat şeklinde beyanda bulunduğunu, bu beyanlarından farklı olarak amiri H.E.nin 16/7/2016 gecesi evinde kaldığı hususunun doğru olmadığını, serbest bırakıldıktan sonra normal hayatına devam ettiğini, olayları medyadan izledikçe vicdan azabı duyarak birliğine gittiğini ve gerçekleri itiraf ettiğini, 15/7/2016 tarihinde saat 08.00 sıralarında amiri H.E.nin emri üzerine araba içinde teslim aldığı silahları astsubay C.S. ile birlikte Riva'da gömdüğünü, bunun dışında bir olaya karışmadığını beyan etmiştir.

7. Başvurucu, İstanbul Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde 3/8/2016 tarihinde müdafii huzuruyla alınan ifadesinde özetle 14/7/2016 tarihinde düğün yapacağı için izne ayrıldığını, cemaat abisi olarak ifade ettiği U.nun kendisini aradığını, bu kişiyle gittikleri evde darbe olacağını öğrendiğini, ailesinin evine döndüğünü, 15/7/2016 tarihinde saat 21.00 sıralarında telefonla aranarak çağrıldığını, yolda yeniden aranarak SAT Grup Komutanlığına gelmesinin söylendiğini, Riva'daki evine giderek kamuflaj kıyafetlerini giydiğini, birliğine giderken yolda H.E.yi ve üç askeri gördüğünü, "Avşar bizimle birliktesin." diyen H.E.ye itiraz etmediğini, C.S.nin evine gittiklerini, darbenin başarısız olduğunu öğrenince C.S. ile birlikte H.E.nin teslim ettiği silahları gömdüklerini, ertesi gün normal mesaisine gittiğini, 17/7/2016 tarihinde birliğine çağrıldığını, burada ifade verdiğini, korktuğu için bütün olayları inkâr ettiğini ve serbest bırakıldığını, vicdanen rahatsız olduğu için 27/7/2016 tarihinde kendi isteği ile birliğine gelerek her şeyi anlattığını beyan etmiştir.

8. Başvurucu, İstanbul 2. Sulh Ceza Hâkimliğinde 8/8/2016 tarihinde yapılan sorgusu sırasında özetle 3/8/2016 tarihinde kolluk tarafından alınan ifadesini tekrar ettiğini, silahların birlikten çıkarılmasına iştirak etmediğini, darbe girişimi içinde fikren ve fiilen yer almadığını, darbe gününe kadar iyi şeyler yapmaya çalıştığını düşündüğü, cemaat olarak ifade ettiği yapının kötü yolda olduğunu gördüğü için bütün olayları Savcılığa başvurarak itiraf ettiğini, etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanmak istediğini beyan etmiştir.

9. Başvurucu 2/3/2020 tarihinde, gözaltına alınmadan önce alıkonarak fiziksel şiddete maruz kaldığı, aldığı darbeyle gözünün şiştiği, idari heyet olduğunu söyleyen kişiler tarafından hazırlanan ifadenin imzalatıldığı, askerî savcının da aynı ifadeyi imzalattığı, 28/7/2016 tarihli adli muayene raporunun gerçeği yansıtmadığı, Beykoz Emniyet Müdürlüğüne sevki sırasında aracı kullanan polis memurunun hakaret ve tehdidine maruz kaldığı, Beykoz Emniyet Müdürlüğünde işkence yapılan askerlerin fotoğrafları gösterilerek tehdit edildiği, elleri arkadan kelepçeli olarak yüzü duvara dönük şekilde saatlerce bekletildiği, burada bir gün tutulduktan sonra götürüldüğü İstanbul Emniyet Müdürlüğünde saatlerce koridorda elleri arkadan kelepçeli, duvara dönük, diz çöktürülmüş hâlde bekletildiğini, on iki günlük

gözaltı süresince hakaret ve tehdide maruz kaldığı, ailesiyle görüştürülmediği, gözaltı sürecinde yapılan adli muayenelerinin bir kısmında gözündeki yaralanmanın rapora yansıtılmadığı iddialarıyla SAS Grup Komutanlığı görevlileri, B.U., E.A., İ.G., B.B., S.A., K.O., M.G. ve kimliklerini teşhis edebileceği görevdeki bir kısım personel, Beykoz Devlet Hastanesinde görevli Dr. A.G., diğer doktorlar, Beykoz Emniyet Müdürlüğünde görevli iki polis memuru ve İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli iki polis memuru hakkında Başsavcılığa suç duyurusunda bulunmuştur.

10. Başsavcılık 19/3/2020 tarihinde İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü görevlileri ile Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görevli iki doktor hakkında yürütülen soruşturmanın ayrılmasına karar vermiştir. Ayırma kararı üzerine yeni bir soruşturma numarasına kaydedilen soruşturmada aynı tarihte İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının yetkili olduğu gerekçesiyle yetkisizlik kararı verilmiştir.

11. Başsavcılık 19/3/2020 tarihinde Kurtarma Sualtı Komutanlığı görevlileri, Beykoz Devlet Hastanesi görevlileri, Beykoz Emniyet Müdürlüğü görevlileri, B.U., E.A., İ.G., B.B., S.A., K.O., M.G. ve hekim A.G. hakkında“668 Sayılı KHK'nın 37/1.maddesinin '15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemleri ile bunların devamı niteliğindeki eylemlerin bastırılması kapsamında karar alan, karar veya tedbirleri icra eden, her türlü adli ve idari önlemler kapsamında görev alan kişiler ile olağanüstü hal süresince yayımlanan kanun hükmünde kararnameler kapsamında karar alan ve görevleri yerine getiren kişilerin bu karar, görev ve fiilleri nedeniyle hukuki, idari, mali ve cezai sorumluluğu doğmaz' hükmünü içerdiği, şikayet edilenlerin de darbe teşebbüsü sırasında ve sonrasında eylemlerin bastırılması amacıyla görev aldıkları, 668 sayılı KHK'nin 37/1.maddesi gereğince haklarında cezai soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı” gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

12. Başvurucunun karara itirazı İstanbul 3. Sulh Ceza Hâkimliğince 12/6/2020 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

13. Başvurucu, nihai kararı 4/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Başsavcılığın 19/3/2020 tarihinde verdiği ayırma ve yetkisizlik kararı üzerine İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü görevlileri, Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görevli Uzm. Dr. M.Y. ve asistan Dr. S.S. hakkında soruşturma yürütmüştür. Soruşturmada 23/8/2021 tarihinde görevi kötüye kullanma suçundan polis memurları ve doktorlar hakkında soruşturma izni verilmemesi kararlarının kesinleştiğinin bildirildiği, polis memurları hakkında işkence yapma ve tehdit suçlarını işlediğine ilişkin her türlü şüpheden uzak, somut, kesin ve inandırıcı delil bulunmadığı gerekçeleriyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Karar, başvurucuya 13/11/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir.

15. Başvurucu, Adalet Bakanlığının (Bakanlık) 8/3/2022 tarihli görüşüne karşı verdiği cevap dilekçesinde bireysel başvuruya konu ettiği olaylar yönünden daha önce de suç duyurusunda bulunduğunu beyan etmiştir. Başvurucu ilk olarak 10/10/2016 tarihinde, gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kaldığı, 28/7/2016 tarihli adli muayene raporunun gerçeği yansıtmadığı, Beykoz Emniyet Müdürlüğüne götürülürken yolda ve gözaltında tehdit edildiği iddialarıyla E.A., B.U., B.B., M.G., beraberinde fiili işleyen, kimliği tespit edilecek kişiler, Beykoz Devlet Hastanesi Acil Servisinde 28/7/2016 tarihinde görevli nöbetçi doktor ve Beykoz İlçe Emniyet Müdürlüğünde görevli iki polis memuru hakkında

Başsavcılığa şikâyette bulunmuştur.

16. Başsavcılık tarafından yapılan soruşturma neticesinde başvurucu ile aynı birimde görevli yedi müştekinin şikâyetçi olarak yer aldığı soruşturmalar birleştirilmiş, 4/11/2016 tarihinde Beykoz Emniyet Müdürlüğü görevlileri, Beykoz Kurtarma ve Sualtı Komutanlığı görevlileri ve Beykoz Devlet Hastanesi görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Kararda "müştekiler K., O., M., L. ve S.de darp izine rastlanıldığına dair raporlar düzenlendiği, müştekilerin muayene edilmediklerine ve darp izlerinin yazılmadığına dair iddialarının doğru olmadığı, darbeye teşebbüs suçlamasından tutuklanan müştekilerin olaylar sırasında çıkan kargaşa ve müdahaleler sırasında da yaralanmış olabilecekleri, müştekilerde darp izi bulunmasının bunun mutlaka şüpheliler tarafından gerçekleştirilmiş olduğunu göstermediği, müştekilere hakaret ve tehdit içeren sözler söylendiğine dair müştekilerin soyut iddiası dışında kamu davası açmaya yeterli, inandırıcı, kesin ve somut bir delil elde edilemediği" gerekçesi açıklanmıştır. Başvurucunun karara itirazı İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliğince 12/7/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir. Karar, başvurucuya 10/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucunun Bakanlık görüşüne karşı verdiği dilekçesinde belirttiği bireysel başvuruya konu ettiği olaylar yönünden yaptığı ikinci şikâyet 5/1/2018 tarihlidir. Başvurucu, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına sunduğu dilekçede; anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme, Türkiye Büyük Millet Meclisini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, Türkiye Cumhuriyetini hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme, silahlı terör örgütü üyesi olma suçlarından yargılandığı davanın 25/12/2017 ve 29/12/2017 tarihleri arasında yapılan ilk duruşmasında alınan savunmasında 26/7/2016 tarihinde SAS Grup Komutanlığında kendisine işkence ve tehdit ile ifade imzalatıldığını beyan ettiğini belirterek E.A., İ.G., B.B., S.A. ve K.O. hakkında şikâyette bulunmuştur. Başlatılan soruşturmada Başsavcılığın yetkili olduğuna ilişkin yetkisizlik kararı verilmiştir. Bu karar üzerine Başsavcılık 25/1/2018 tarihinde Beykoz Kurtarma ve Sualtı Komutanlığı görevlileri hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Kararda "müştekinin aynı şüpheliler hakkında daha önceden de şikayette bulunduğu, 4/11/2016 tarihinde delil yetersizliğinden dolayı kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, bu karara müşteki tarafından yapılan itirazın 12/7/2017 tarihinde reddedildiği, müştekinin ikinci defa soyut bir şikayette bulunduğu, ortada takibi gerektiren bir suç bulunmadığı gerekçesi açıklanmıştır. Karar, başvurucuya 5/2/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

18. Başvurucunun, hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca açılan kamu davasında İstanbul 23. Ağır Ceza Mahkemesince yapılan yargılama neticesinde anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etmeye yardım suçundan 6/12/2019 tarihinde 12 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 27. Ceza Dairesi tarafından yapılan inceleme neticesinde başvurucunun istinaf talebi esastan reddedilmiştir. Yargıtay 3. Ceza Dairesi tarafından yapılan temyiz incelemesi neticesinde mahkûmiyet hükmü eksik cezaya hükmedilmesi sebebiyle 2/6/2022 tarihinde bozulmuş olup bozma ilamı sonrası yargılama devam etmektedir. Başvurucunun yargılama sırasında alınan ifadeleri Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla kayıt alınması ve savunmanın tutanağa yazılmaması nedeniyle incelenememiştir.

19. Adli yardım talebinin kabulüne, başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına Komisyonca karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

20. Başvurucu, etkili soruşturma yürütülmeden ve deliller toplanmadan kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini belirterek kötü muamele yasağı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

21. Bakanlık görüşünde, kötü muamele konusundaki iddiaların uygun delillerle desteklenmesi gerektiğine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi içtihadına değinilmiştir.

22. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, idari heyet tarafından ifadesi alınırken hakkında yakalama kararı bulunmadığını, tutuklu olmadığını, hiçbir aşamada kaçma girişiminde bulunmadığını ve direnmediğini, ayaklanma ve benzeri olay yaşanmadığı hâlde 28/7/2016 tarihine kadar alıkonularak fiziksel şiddete maruz kaldığını, serbest kaldığında rapor aldığını, birliğinde gördüğü, iz bırakmayacak fiziksel şiddetin yargılama sırasında tanıklarca doğrulandığını, olaydan üç ay sonra şikâyette bulunduğunu, üç defa suç duyurusunda bulunduğunu, buna karşılık iki defa kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiğini, etkili soruşturma yürütülmediğini belirtmiştir.

23. Başvuru, kötü muamele yasağı kapsamında incelenmiştir.

24. Başvurucunun başvuru formunda gözaltında Beykoz Emniyet Müdürlüğündeki süreçte gerçekleştiğini ifade ettiği “yediği dayaklardan dolayı düzgün düşünemeyip her söyleneni yerine getirdiği” iddiası yer almakla birlikte daha önce tüketmesi gereken olağan hukuk yollarında ileri sürülmeyen bu iddia yönünden ayrı bir inceleme yapılmamıştır.

A. Gözaltı Öncesinde Fiziksel Şiddete Maruz Kalındığına İlişkin İddia

25. Başvurucu 26/7/2016 ve 28/7/2016 tarihleri arasında görev yaptığı birlikte alıkonulduğunu, fiziksel şiddet gördüğünü, tehdit edilerek gerçeğe aykırı olarak hazırlanan ifadenin imzalatıldığını ileri sürmüştür.

26. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği, bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

27. Başvurucu, başvuruya konu gözaltına alınmadan önce alıkonduğu ve fiziksel şiddete maruz kaldığı iddialarını ilk defa 10/10/2016 tarihinde Başsavcılığa verdiği şikâyet dilekçesinde dile getirmiştir. Başsavcılık 4/11/2016 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun karara itirazını 12/07/2017 tarihinde reddetmiştir. İtirazın reddine ilişkin karar, başvurucuya 10/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir.

28. Başvurucu, ilk şikâyetiyle aynı olaylar temelinde -gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kaldığı- iddiasını ikinci olarak 5/1/2018 tarihli şikâyet dilekçesine konu etmiştir. Başsavcılık, İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının yetkisizlik kararını takiben yürüttüğü soruşturmada 25/1/2018 tarihinde "başvurucunun aynı konuda yapmış olduğu şikâyet üzerine 4/11/2016 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği, karara yapılan itirazın 12/7/2017 tarihinde reddedildiği, başvurucunun ikinci defa soyut bir şikâyette bulunduğu" gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Karar, başvurucuya 5/2/2018 tarihinde tebliğ edilmiştir.

29. Başvurucu, üçüncü olarak aynı olaylar temelinde -gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kaldığı, 28/7/2016 tarihli adli muayene raporunun gerçeği yansıtmadığı- iddiasıyla 2/3/2020 tarihinde Başsavcılığa şikâyette bulunmuştur. Başvurucu, 19/3/2020 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına karara yaptığı itirazın 12/6/2020 tarihinde reddedilmesi üzerine nihai kararı 4/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 20/7/2020 tarihinde bireysel başvuru yapmıştır.

30. Başvurucu gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kaldığı iddiasını ilk olarak 10/10/2016 tarihinde yaptığı suç duyurusunda ileri sürmüştür. Yürütülen soruşturma neticesinde verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar başvurucuya 10/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Belirtilen tarihten sonra başvurucu, gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kaldığı iddiasıyla 5/1/2018 ve 2/3/2020 tarihlerinde yeniden şikâyet dilekçeleri sunmuştur. Başvurucunun ikinci ve üçüncü şikâyetinin ilk şikâyetten farklı maddi ve hukuki temelinin bulunmadığı, her üç şikâyetin de gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kalındığı iddiaları yönünden aynı olduğu görülmektedir.

31. Başvurucu, başvuruya konu olay hakkında ilk defa 2016 yılında suç duyurusunda bulunmuş olup soruşturma neticesinde kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiş, başvurucu bu karara itirazının reddini takiben bireysel başvuruda bulunmamıştır. Bunun gibi, başvurucu 2018 yılında aynı olaya ilişkin yeniden suç duyurusunda bulunmuş ve soruşturma neticesinde 2017 yılında verilen karara atıf yapılmak suretiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Başvurucu, belirtilen karara yaptığı itirazın reddini takiben bireysel başvuruda bulunmamıştır. Başvurucu son olarak aynı olay hakkında 2020 yılında suç duyurusunda bulunmuş ve 25/7/2016 tarihli ve 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararname'nin 37. maddesi uyarınca cezai soruşturma ve kovuşturma yapılamayacağı gerekçesiyle verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itirazının reddi üzerine bireysel başvuru yapmıştır. Başvurucunun 2016 yılında yaptığı şikâyetten sonraki iki şikâyeti yönünden Başsavcılığın, soruşturmanın esasına ilişkin bir inceleme yapmadığı görülmektedir. Bu durumda, başvurucunun 2018 ve 2020 yıllarında yaptığı şikâyetlerin ve bu şikâyetler üzerine verilen kararların 2017 yılında verilen karardan sonra işlemeye başlayan bireysel başvuru süresi üzerinde etkisi bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurucunun ilk şikâyeti üzerine başlatılan soruşturma kapsamında verilen nihai kararın tebliğ edildiği 10/8/2017 tarihinden sonra otuz günlük bireysel başvurusu süresi içinde başvuru yapmadığı, yapılan başvurunun ise süresinde olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

32. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Gözaltında Hakaret ve Tehdide Maruz Kalındığına, Gerçeğe Aykırı Adli Rapor Düzenlendiğine İlişkin İddia

1. Beykoz Emniyet Müdürlüğünde Görevli Polis Memurları ve Dr. A.G. Hakkında Yürütülen Soruşturma Yönünden

33. Başvurucu, Beykoz Devlet Hastanesinde görevli Dr. A.G. tarafından yapılan adli muayenesinde fiziksel şiddet neticesinde gözünde meydana gelen yaralanmanın 28/7/2016 tarihli rapora yansıtılmadığını, Beykoz Emniyet Müdürlüğüne sevki sırasında ve burada gözaltında tutulduğu bir gün boyunca görevli iki polis memurunun hakaret ve tehdidine maruz kaldığını ileri sürmüştür.

34. Başvurucu, belirtilen iddialarını ilk defa 10/10/2016 tarihinde yaptığı suç duyurusunda ileri sürmüştür. Başvurucunun, soruşturma neticesinde verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itirazı 12/7/2017 tarihinde kesin olarak reddedilmiş olup nihai karar, başvurucuya 10/8/2017 tarihinde tebliğ edilmiştir. Gözaltı işleminden önce fiziksel şiddete maruz kalındığına ilişkin iddia yönünden yapılan değerlendirmeler, Beykoz Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları ve Dr. A.G. hakkındaki iddialar yönünden de geçerlidir (bkz. § 31). Dolayısıyla başvurunun süresi içinde yapılmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle, başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. İstanbul Emniyet Müdürlüğünde Görevli Polis Memurları Hakkında Yürütülen Soruşturma Yönünden

36. Başvurucu; İstanbul Emniyet Müdürlüğünde gözaltında tutulduğu on iki gün süresince hakarete ve tehdide maruz kaldığını, saatlerce rahatsız edici pozisyonda bekletildiğini, ailesiyle görüştürülmediğini, uykusundan uyandırılarak ifadesinin alındığını, fiziksel ve ruhsal direncini kıran muamelelerde bulunulduğunu ileri sürmüştür.

37. Başvuru yollarının tüketilmesi koşulu, bireysel başvurunun temel hak ihlallerini önlemek için son ve olağanüstü bir çare olmasının doğal sonucudur. Diğer bir ifadeyle temel hak ihlallerini öncelikle idari makamların ve derece mahkemelerinin gidermekle yükümlü olması, başvuru yollarının tüketilmesi koşulunu zorunlu kılmaktadır (Necati Gündüz ve Recep Gündüz, B. No: 2012/1027, 12/2/2013, § 20).

38. Temel hak ve özgürlüklere saygı, devletin tüm organlarının anayasal ödevi olup bu ödevin ihmal edilmesi nedeniyle ortaya çıkan hak ihlallerinin düzeltilmesi, idari ve yargısal makamların görevidir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16).

39. Başvurucu, başvuru formunda İstanbul İl Emniyet Müdürlüğü görevlileri hakkında ayırma kararı verilerek yürütülen soruşturmaya ilişkin belge ve bilgi sunmamış; şikâyetlerini gözaltından önceki sürece yönelik olarak verilen 19/3/2020 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karar temelinde ileri sürmüştür.

40. Başvurucunun ileri sürdüğü iddialar bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gözaltı sürecinde hakaret ile tehdide maruz kaldığı, rahatsız edici pozisyonda bekletildiği, hekim raporlarının gerçeği yansıtmadığı şikâyetlerine ilişkin olarak ayrılan soruşturmada İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 23/8/2021 tarihinde polis memurları ve Haseki Eğitim ve Araştırma Hastanesinde görevli hekimler hakkında görevi kötüye kullanma suçu yönünden dosyanın işlemden kaldırılması kararı ile polis memurları hakkında işkence yapma ve tehdit suçları yönünden kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verildiği görülmüştür. Başvurucu başvurunun bütününde Başsavcılık tarafından etkili soruşturma yürütülmediğini ileri sürmüş ancak karara itiraz ettiğine ve başvuru yollarını tüketip tüketmediğine ilişkin herhangi bir bilgi ve belge sunmamıştır.

41. Başvurucu, şikâyetlerini olağan kanun yollarında dile getirdiğine ilişkin bir iddia ileri sürmemektedir. Dolayısıyla başvurucunun hukuk sisteminde mevcut yargısal yolları tüketmeksizin ve iddialarını yargısal makamlar önünde ileri sürmeksizin doğrudan bireysel başvuruda bulunduğu, şikâyetleri yönünden olağan kanun yollarını tüketmediği sonucuna ulaşılmıştır.

42. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Gözaltında Tutma Koşulları Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

43. Başvurucu; İstanbul Emniyet Müdürlüğünde gözaltında tutma koşullarının uygun olmadığını, bir hafta süresince duş almasına izin verilmediğini, çok sıcak ve ışıkları sürekli açık olan 4 m2lik nezarethanede beş kişi kaldığını, hiç temizlik yapılmadığını ileri sürmüştür.

44. Anayasa Mahkemesi gözaltında tutulan kişilerin nezarethane tutma koşullarının yetersizliği nedeniyle kötü muameleye maruz kaldığı yönündeki iddialarıyla ilgili olarak temel ilkeleri ortaya koyduğu ve değerlendirmelerde bulunduğu kararında, şikâyete konu yetersiz koşullardaki tutma hâli sona ermişse açılacak tazminat davasını etkili bir yol olarak kabul etmiştir (Nebahat Baysal Gül, B. No: 2016/14634, 28/5/2019, §§ 17-31). Somut başvuruda anılan içtihatta belirlenen temel ilkeden ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

45. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltına alınmadan önce fiziksel şiddete maruz kalınmasından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Beykoz Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları ve Dr. A.G. hakkında yürütülen soruşturma yönünden gözaltında hakaret ve tehdide maruz kalınması, gerçeğe aykırı adli rapor düzenlenmesinden dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. İstanbul Emniyet Müdürlüğünde görevli polis memurları hakkında yürütülen soruşturma yönünden gözaltında hakaret ve tehdide maruz kalınmasından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. Gözaltında tutma koşullarından dolayı kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 25/1/2024tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT TALHA BEKDEMİR

B. No: 2020/25956 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/25956

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT TALHA BEKDEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/25956)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucu : Murat Talha BEKDEMİR

Vekili : Av. İnan UZUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; gözaltı tedbirinin haksızlığından doğan zararların tazmini talebiyle açılan davada maddi zararın tazmin edilmemesi, manevi zararın ise yetersiz şekilde tazmin edilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, farklı nedenlerle de bazı anayasal güvencelerin ihlal edildiğine ilişkindir.

2. Başvurucu, terör örgütüne üye olma suçu nedeniyle tutuklu olan babası ile açık görüş yapabilmek için babasının tutulduğu ceza infaz kurumuna 3/9/2018 tarihinde gitmiştir. Bu esnada başvurucu, üzerinde “Be stronger” yazan bir tişört giymektedir. Mağazalarda satıldığı hâliyle kullanılan tişörtteki “Be” yazısı tişörte basılıdır ancak “stronger” yazısı, tişörte basılı hâldeki “lieve in me” yazısının üstüne takılıp çıkarılabilen bir parçada yazmaktadır. Sözü edilen parça çıkarılınca “Believe in me” yazısı görünmektedir. Başvurucunun iddiasına göre ceza infaz kurumu görevlileri kendisine üzerindeki tişörtü çıkarmasını ya da ceza infaz kurumundan çıkmasını söylemiş ve kendisi tişörtü ters giyerek açık görüş ziyareti yapabileceğini belirtmesine rağmen görevliler bunu kabul etmemiştir. Bu sebeple başvurucu, babası ile görüşememiştir.

3. Başvurucu, diğer yakınlarının yaptığı ziyaretin bitmesini ceza infaz kurumu girişinde beklerken, terör örgütü propagandası yapma suçlamasıyla jandarma karakoluna götürülmüş ve başvurucunun tişörtü kolluk görevlilerince muhafaza altına alınmıştır. Başvurucu; müdafinin hazır bulunmasıyla kolluk görevlilerine verdiği ifadesinde, tişörtü annesinin hediye ettiğini, üzerinde herhangi bir oynama yapmadığını, aynı tişörtün mağazalarda hâlihazırda satıldığını, üzerindeki yazıların anlamını bildiğini ancak tişörtü propaganda amacıyla giymediğini beyan etmiştir. İfadesinin ardından başvurucu, mevcutlu olarak Savcılığa sevk edilmiştir. Başvurucu, Savcılıkça alınan ifadesinde suçlamayı kabul etmemiş ve tişörtün üzerindeki yazıların anlamını bilmediğini ifade etmiştir. Başvurucunun Savcılıkça alınan ifadesini içerir tutanaktan anlaşıldığına göre başvurucu, tişörtün faturasını Savcılığa ibraz etmiştir. Savcılık, Sulh Ceza Hâkimliğinden başvurucunun adli kontrol tedbirleri kapsamında yurt dışına çıkamama yükümlülüğüne tabi tutulmasına karar verilmesini istemiş ancak başvurucunun sorgusunu yapan Sulh Ceza Hâkimliği, yasal şartlarının oluşmadığı gerekçesiyle Savcılığın talebini reddetmiştir. 15/1/2019 tarihinde Savcılık; terör örgütü propagandası niteliğinde eylemin olmadığı, ayrıca başvurucunun terör örgütüyle bağlantısını gösterir herhangi bir delil elde edilemediği gerekçesiyle başvurucu hakkında kamu adına kovuşturmaya yer olmadığına ve soruşturma kapsamında el konulan tişörtün başvurucuya iadesine karar vermiştir. Başvuru dosyasına ibraz edilen belgelere göre;

- Başvurucunun olay tarihinde giydiği tişört, aynı özelliklerle mağazalarda satılmaktadır ve fiyatı 19,55 TL’dir.

- Yerel gazetelerde başvurucunun tişört nedeniyle gözaltına alındığı yönünde haberler, başvurucunun fotoğraflarıyla birlikte yer almıştır. Fotoğraflarda kelepçe gözükmemektedir.

- Başvurucunun annesi, başvurucu hakkındaki ifade alma ve sorgu işlemleri nedeniyle müdafiye 500 TL ödemiştir.

4. Başvurucu 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141. vd. maddelerine dayanarak hakkında uygulanan koruma tedbirlerinin haksız olduğu iddiasıyla ağır ceza mahkemesinde tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde özet olarak başvurucu;

- Giydiği tişörtten dolayı hakkında yapılan işlemler nedeniyle babasıyla görüşemediğini,

- Tişörtüne el konulması nedeniyle, adli rapor için götürüldüğü hastanede atletli ve elleri kelepçeli bir şekilde dolaştırıldığını, bu esnada fotoğraflarının çekildiğini, durumunun medyada ifşa edilerek şeref ve itibarının lekelendiğini,

- Ortada suç bulunmamasına rağmen Savcılığın hukuka aykırı emirleri nedeniyle hakkında soruşturma başlatıldığını, ayrıca şartları bulunmamasına rağmen gözaltı, arama ve elkoyma işlemlerinin yapıldığını,

- Genel Bilgi Toplama Sistemi'ne (GBT) terör örgütü propagandası yapma suçu nedeniyle hakkında işlem yapıldığına ilişkin not düşüldüğü için terörist olarak fişlendiğini, böylece kamuda çalışmasının neredeyse imkânsız hâle geldiğini ileri sürmüştür.

5. Başvurucu; sözü edilen davada, ifade alma ve sorgu işlemlerinde hazır bulunan müdafiine 500 TL ödediklerini, elkoyma kararının orantısız bir şekilde uygulanması nedeniyle tişörtünü uzun süre kullanamadığını, tişörtün kullanılamaz bir şekilde kendisine iade edildiğini, bu sebeple tişörtün bedelinin ödenmesi gerektiğini, ayrıca ceza infaz kurumuna gidip gelmek için yaptığı harcamalar ile annesinin müdafi bulabilmek için yaptığı masrafların toplamının 500 TL olduğunu belirterek 1.000 TL maddi tazminatla 100.000 TL manevi tazminat talep

etmiştir.

6. Yaptığı yargılama sonunda Ağır Ceza Mahkemesi; tişörtün başvurucuya iade edilmesi, tişörtün kullanılamayacak şekilde iade edildiğine ilişkin herhangi bir delilin olmaması ve maddi tazminata ilişkin diğer taleplerin koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasında maddi zarar kapsamında değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle maddi tazminata ilişkin talebi reddetmiş ancak koruma tedbirleri nedeniyle başvurucunun elem ve ızdıraba maruz kalıp manevi yönden zarar gördüğü gerekçesiyle başvurucu lehine 1.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir. Sözü edilen karara göre tazminat talebinin dayanağı olan ceza davasında beraat etmiş olması nedeniyle başvurucu lehine maktu vekâlet ücretine hükmolunmuştur ve maktu vekâlet ücretini aşan kısım başvurucu ile avukatı arasındaki hukuki ilişkiye dayanmaktadır. Dolayısıyla koruma tedbirleri nedeniyle tazminat davasında maktu vekâlet ücretini aşan kısım maddi zarar kapsamında değerlendirilemez. Başvurucu ve Maliye Hazinesi bu karar aleyhine istinaf başvurusu yapmıştır. İstinaf talebine ilişkin dilekçesinde başvurucu -başka hususlar yanında- hükmedilen manevi tazminatın yetersiz olduğunu, maddi tazminat talebinin reddedilmesinin de hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. İstinaf talebini inceleyen Daire, kararın maddi tazminata ilişkin kısmını hukuka uygun bulmuş; hükmedilen manevi tazminatın miktarını ise fazla bulup 500 TL olarak düzeltmiştir. İstinaf Dairesi verilen kararın maddi tazminat ve hükmedilen manevi tazminat yönünden kesin olduğunu ama manevi tazminatın reddedilen kısmına karşı temyiz kanun yoluna başvurulabileceğini açıklamıştır. Sözü edilen karar başvurucunun vekiline 18/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

7. Başvurucu 17/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurucu, İstinaf Dairesince verilen karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Yargıtay, henüz temyiz talebi hakkında karar vermemiştir.

9. Komisyon, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; hakkında uygulanan gözaltı tedbirinin haksız olduğunu, anılan tedbirden kurtulmak maksadıyla yetki verdiği avukata ücret ödediğini ve babasıyla kişisel bağ kurmasının tek yolunun ayda bir kez yapılan açık görüş olduğunu belirterek avukata ödedikleri ücretin maddi zarar kapsamında değerlendirilmemesinden, hükmedilen manevi tazminatın yetersizliğinden, gözaltına alınması nedeniyle babası ile görüşememesinden ve babasıyla görüşemediğine ilişkin iddiasını dile getirebileceği etkili bir hukuk yolunun bulunmamasından yakınmıştır.

11. Başvurucu ile babasının görüştürülmemesinin gözaltı işleminden önce olduğu, başvurucunun açık görüş yapamadığına ilişkin iddiasını gözaltının sonuçlarının ağırlığına dikkat çekmek için dile getirdiği ve olay tarihinden sonra babasıyla görüştürülmediğine ilişkin bir iddiasının bulunmadığı dikkate alınarak başvurucunun babasıyla görüştürülmediğine ve bu uygulamaya karşı başvurabileceği etkili bir hukuk yolu bulunmadığına ilişkin iddiaları hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir. Diğer iddiaları ise kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararıyla

içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).Ayrıca Anayasa Mahkemesi, açıkça dayanaktan yoksun veya keyfî olmadıkça yetkili mahkemelerin maddi zararın gerçekliğine, gerekliliğine ve makullüğüne ilişkin değerlendirmelerinin aksine değerlendirmede bulunamaz (Gülseren Çıtak, § 40).

13. Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi, hakkında yürütülen soruşturma sonunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi nedeniyle başvurucu lehine bir miktar manevi tazminata hükmetmiştir. İstinaf Dairesi ise hükmedilen manevi tazminatın miktarını 500 TL olarak düzeltmiştir. Bu durumda kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası kapsamında ve iki başlık altında değerlendirilmelidir.

1. Maddi Zararın Tazmin Edilmediğine İlişkin İddia

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi zararın tazmin edilmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Haksız gözaltı veya tutma nedeniyle açılan tazminat davasını inceleyen yargı mercileri, sözü edilen koruma tedbirlerinin uygulandığı soruşturmaların kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla veya davacılar hakkındaki kovuşturmaların beraat kararıyla sonuçlandığını tespit ederse Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına uygun olarak, uğranılan zararların devlet tarafından tazminat hukukunun genel prensiplerine göre ödenmesine karar vermelidir.

16. Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi; tazminat talebinin dayanağı olan ceza davasında beraat etmiş olması nedeniyle başvurucu lehine maktu vekâlet ücretine hükmedildiği, maktu vekâlet ücretini aşan kısmın başvurucu ile avukatı arasındaki hukuki ilişkiye dayandığı, dolayısıyla maktu vekâlet ücretini aşan kısmın maddi zarar kapsamında değerlendirilemeyeceği gerekçesiyle maddi tazminat talebini reddetmiştir. Bu gerekçe İstinaf Dairesince de yerinde bulunmuştur. Ne var ki başvurucu hakkındaki soruşturma kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmesi ile sonuçlandığı için tazminat davasına konu olayda ne kovuşturma yürütülmesi ne de başvurucu lehine vekâlet ücretine hükmedilmesi söz konusudur. Bu bakımdan Ağır Ceza Mahkemesi; başvurucunun tazminat talebini, maddi zararın gerçekliği, gerekliliği ve makullüğü konusunda değerlendirme yapmadan ilgisiz bir gerekçeyle reddetmiştir.

17. Açıklanan gerekçelerle haksız gözaltı işleminden doğan maddi zararın tazmini talebinin reddi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

2. Manevi Zararın Yeterli Ölçüde Tazmin Edilmediğine İlişkin İddia

18. Manevi tazminat olarak başvurucuya 500 TL ödenmesine ilişkin karar kesinleşmiş olsa da reddedilen manevi tazminat yönünden temyiz kanun yoluna başvurduğu için başvurucu, gözaltı tedbiri nedeniyle uğradığını iddia ettiği manevi zararla ilgili yargılama henüz kesin olarak sonuçlanmadan bireysel başvuru yapmıştır. Oysa bireysel başvuru yoluna başvurabilmek için olağan kanun yollarının tüketilmiş olması gerekir (Ayşe Zıraman ve Cennet Yeşilyurt, B. No: 2012/403, 26/3/2013, § 16). Bu sebeple başvurucu lehine hükmedilen manevi tazminatın yetersizliği sebebiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının ve Bu Hakla Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucu; yasal şartları oluşmadan tişörtüne el konulmasından, elkoyma nedeniyle tişörtünü uzun süre kullanamamasından, tişörtün kullanılamaz bir hâlde kendisine iade edilmesinden ve mülkiyet hakkının ihlaliyle ilgili etkili bir başvuru yolunun bulunmamasından yakınmıştır.

20. K.V. ([GK], B. No: 2014/2293, 1/12/2016, §§ 54-68) kararında belirlenen ilkeler çerçevesinde yapılan incelemede ihlal iddialarının anayasal ve kişisel önemden yoksun olduğu değerlendirilmiştir. Bu nedenle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

21. Varılan sonuç nedeniyle mülkiyet hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesine gerek görülmemiştir.

C. İfade Özgürlüğünün ve Bu Özgürlükle Bağlantılı Olarak Etkili Başvuru Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, giydiği tişörtte yazanlarla kendisini ifade etmesinin hakkı olduğunu belirterek sözü edilen ifadeler nedeniyle gözaltına alınmasından ve ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiası yönünden etkili bir başvuru yolunun bulunmamasından yakınmıştır.

23. Bireysel başvuru yolunun ikincil niteliği gereği Anayasa Mahkemesine başvuruda bulunabilmek için başvurucunun bireysel başvuru konusu şikâyetini öncelikle yetkili idari ve yargısal mercilere usulüne uygun olarak iletmesi, bu konuda sahip olduğu bilgi ve delilleri zamanında bu makamlara sunması, bu süreçte dava ve başvurusunu takip etmek için gerekli özeni göstermesi gerekir (İsmail Buğra İşlek, B. No: 2013/1177, 26/3/2013, § 17). Hâlbuki başvurucu, giydiği tişörtte yazanlarla kendisini ifade ettiğine ilişkin iddiasını özü itibarıyla da olsa başvuruya konu yargısal sürecin hiçbir aşamasında dile getirmemiştir. Bu nedenle ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

24. Varılan sonuç dikkate alınarak ifade özgürlüğüyle bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesine gerek görülmemiştir.

D. Diğer İhlal İddiaları

25. Başvurucu; atletli ve elleri arkasından kelepçeli hâlde dolaştırılmasından, bununla ilgili fotoğraflarının medyada yer almasından, medya eliyle vatan haini ilan edilmesinden, kendisini atletli ve elleri arkasından kelepçeli hâlde dolaştıran ve bu hâldeki fotoğraflarını medyada ve/veya sosyal medyada yayımlayan kişiler hakkında soruşturma yapılmamasından, GBT kayıtlarına terör örgütü propagandası yapma suçlaması hakkında işlem yapıldığı bilgisi düşülmesinden ve sözü edilen iddialarını dile getirebileceği hukuk yollarının bulunmamasından yakınmıştır.

26. Başvurucunun iddiaları aşağıda açıklanan nedenlerle kabul edilemez olduğundan ihlal iddialarının hukuki açıdan nitelendirilmesine gerek görülmemiştir.

27. Başvurucu, kendisini atletli ve elleri arkasından kelepçeli hâlde dolaştıran ve bu hâldeyken çekilen fotoğraflarını medyada ve/veya sosyal medyada yayımlayan kişiler hakkında soruşturma yapılmamasından şikâyet etse de soruşturma başlatılmasını sağlamak amacıyla soruşturma makamlarına başvuru yapıp yapmadığına dair bilgi vermemiştir. Ayrıca başvurucu, ihlal iddialarını dile getirebileceği hukuk yollarının bulunmadığını ileri sürmesine rağmen başvuru formunun ekindeki belgelere göre 2018 yılında gerçekleştiği anlaşılan olaylarla ilgili olarak bireysel başvuruda bulunmak için 17/7/2020 tarihine kadar beklemiş; iradesi dışındaki birtakım nedenlerle daha önce bireysel başvuru yapamadığını da iddia etmemiştir.

28. Açıklanan gerekçelerle diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespitini istemiş ve 1.000 TL maddi tazminat ile 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda haksız gözaltı işleminden doğan maddi zararın tazmini talebinin reddi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden ihlal edildiğine karar verilmiştir. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargılama makamınca yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

31. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Haksız gözaltı işleminden doğan maddi zararın tazmini isteminin reddi nedeniyle Anayasa’nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL

EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Haksız gözaltı işleminden doğan manevi zararın yetersiz tazmin edilmesi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın anayasal ve kişisel önemden yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

4. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

5. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Haksız gözaltı işleminden doğan maddi zararın tazmini isteminin reddi nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak aynı maddenin dokuzuncu fıkrası yönünden kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Samsun 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2019/432, K.2019/934) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Samsun Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesine (E.2019/1913, K.2020/578) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA POLAT VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/29576 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29576

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA POLAT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29576)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Fatma POLAT

2. Güllü ŞİMŞEK

3. İsmail POLAT

4. Mehmet Ali POLAT

5. Seydali POLAT

6. Sinan POLAT

Vekili : Av. Engin YALÇIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumunda tutulma sırasında meydana gelen ölüm olayı ve bu olayla ilgili olarak etkili soruşturma yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların hükümlü olarak yüksek güvenlikli kapalı ceza infaz kurumunda olan yakını H.P.nin rahatsızlığı nedeniyle 20/1/2020 tarihinde kurum revirinde yapılan muayenesi sonrasında "kalp yetmezliği?+dispne?+böbrek yetmezliği" ön tanısı ile Tekirdağ Devlet

Hastanesi (Devlet Hastanesi) Dâhiliye ve Kardiyoloji Polikliniğine sevkine karar verilmiştir.

3. H.P.nin sevk işlemi yapılamadan rahatsızlanması üzerine 22/1/2020 tarihinde kuruma 112 Acil Servis çağrılmış ve "Gün içerisinde kardiyoloji polikliniğine gitmesi uygundur." şeklindeki tanı yönünde Devlet Hastanesi Kardiyoloji ve Dâhiliye Polikliniklerine sevk edilmiştir. Aynı gün yapılan sevk sonrası Kardiyoloji Polikliniğince "Tansiyon takibi verildi. 15 gün sonra poliklinik kontrolü uygundur." tanısı konulan H.P. aynı gün infaz kurumuna alınmıştır.

4. 23/1/2020 tarihinde Devlet Hastanesi Dâhiliye Polikliniğine sevk edilen H.P.ye "Tanı ödem. Hastanın üroloji ve Nefroloji polikliniklerine en kısa sürede muayene çıkartılması önerildi." tanısı konularak aynı gün infaz kurumuna alınmıştır.

5. Bir gün sonra 24/1/2020 tarihinde H.P. tekrar rahatsızlanmış ve çağrılan 112 acil servis ekibinin "Hastanın solunum sıkıntısı+göğüs ağrısı. Ambulansla devlet hastanesine nakli uygundur." şeklindeki tanısı sonrası ambulansla saat 06.26'da infaz kurumundan çıkış yapılmak suretiyle Devlet Hastanesine götürülmüştür. Devlet Hastanesi Acil Polikliniğinde yapılan tedavisi sonrası "Solunumu rahatlayan ve genel durumu iyileşen hastaya nefroloji ve kardiyoloji takibi önerildi.", Üroloji Polikliniğince "Üriner USG sonucu ile kontrol uygundur.", Nefroloji Polikliniğince ise "Tetkik istendi." tanısı konulan ve "28/1/2020 tarihine USG (ultrason) randevusu" verilen H.P. saat 12.18'de infaz kurumuna alınmıştır. Aynı gün ilerleyen saatlerde H.P. tekrar rahatsızlanmış ve çağrılan 112 Acil Servis ekibinin "Hematemez. Devlet hastanesi acil poliklinik. Ambulans ile nakil." şeklindeki tanısı sonrası ambulans ile saat 14.13'te infaz kurumundan çıkış yapılmak suretiyle Devlet Hastanesine götürülmüştür. Devlet Hastanesi Acil Polikliniğinde yapılan muayenesi sonucunda, "Üst gis kanama ile geldi. Yoğun bakıma nakil oldu." tanısı ile yoğun bakıma alınan H.P. dâhiliye uzmanının "Hastaya saat:18:30 da CPR'ye başlandı. Hasta entübe edildi.3 dk da bir ıv adrenalin yapıldı. Yapılan tüm müdahalelere rağmen dönmeyen hasta 19:31 de ex olduğu kabul edildi.” şeklinde notundan anlaşıldığı üzere saat 19.31'de hayatını kaybetmiştir.

6. Konuya ilişkin olarak Hastane, 112 Acil Servis ve ceza infaz kurumu personeli hakkında Tekirdağ Cumhuriyet Başsavcılığınca başlatılan soruşturma neticesinde Adli Tıp Şube Müdürlüğünün kişinin zehirlenerek veya travmatik tesirle öldüğünün tıbbi delillerinin bulunmadığı, kişinin ölümünün "doğal ölüm (hipertansiyon, kalp, akciğer ve böbrek hastalığı) sonucu meydana geldiği" yönündeki raporu doğrultusunda kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvuruculaların bu karara karşı yaptığı itiraz sulh ceza hâkimliğince reddedilmiştir.

7. Başvurucular kararı 30/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 31/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucular, yakınları H.P.nin tutulduğu ceza infaz kurumunda ve kaldırıldığı Devlet Hastanesinde uzun süre müdahale yapılmaksızın bekletildiğini, gecikmeli, yanlış, eksik tedavi ve müdahale yapılması gibi ciddi ihmaller sonucu ölümün meydana geldiğini, H.P.nin ani ölümünün kendisine yapılan yanlış iğneden kaynaklanabileceğini, olayla ilgili olarak etkili soruşturma yürütülmediğini, yaşam hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvuruculaların idari yargıda tam yargı davası açtığına dair bir kayda rastlanmadığı, bu hususun başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin incelemede dikkate alınması gerektiği, başvuruculaların yakını olan H.P.nin kurum revirinde

düzenli olarak muayene olduğu, revirde tedavinin mümkün olmadığı durumlarda Devlet Hastanesine sevkinin sağlandığı, tedavinin gerekli kıldığı tüm işlemlerin eksiksiz yerine getirildiği bildirilmiştir.

10. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı başvuru formunda dile getirdikleri iddiaları tekrarlayarak olağan kanun yolunun tüketildiği yönünde beyanda bulunmuştur.

11. Başvuru, yaşam hakkı kapsamında incelenmelidir. İnceleme, ölümde bir ihmal olup olmadığı ve ölüm olayının etkili bir şekilde araştırılıp araştırılmadığı bakımından yani koruma yükümlülüğü ve etkili soruşturma yükümlülüğü yönünden yapılmalıdır. Başvuruculaların şikâyetleri dikkate alındığında incelemenin H.P.nin tutulduğu infaz kurumu personeli, H.P.ye müdahale eden 112 Acil Servis personeli ve hastanenin sağlık çalışanları bakımından ayrı ayrı yapılması gerekmektedir.

12. Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen yaşam hakkı, Anayasa'nın 5. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde devlete pozitif ve negatif ödevler yükler. Devletin yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülüklerine ilişkin temel ilkelere Serpil Kerimoğlu ve diğerleri (B. No: 2012/752, 17/9/2013, §§ 50-59), Murat Karabulut (B. No: 2013/2754, 18/2/2016, § 43) kararında yer verilmiştir.

A. İnfaz Kurumu Personeline İlişkin İddialar Yönünden

13. Somut olayda başvuru kapsamında dosyaya sunulan ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden ulaşılan bilgi ve belgeler ve özellikle başvuruculaların yakını olan H.P.nin infaz kurumu sağlık dosyası incelendiğinde adı geçenin sağlık şikâyetleri üzerine kurum revirinde muayene edildiği, gereklilik üzerine Devlet Hastanesinin ilgili bölümlerine sevk edildiği, acil müdahale gerekmesi durumunda ve kurum imkânlarının yetersiz kalacağı düşünüldüğünde 112 Acil Servisin derhâl çağrıldığı, ambulansla Devlet Hastanesine götürüldüğü, hayatını kaybettiği gün ilki saat 06.26'da, ikincisi saat 12.18'de olmak üzere kuruma çağrılan 112 Acil Servis ekibinin görüşüne uygun olarak Devlet Hastanesine sevk edildiği, hem daha önceki günlerde hem de hayatını kaybettiği gün sabah saatlerindeki sevkler sonrası hastanedeki hekimlerin görüşüne uygun olarak tekrar infaz kurumuna alındığı (bkz. §§ 2-5), infaz kurumu personelinin teşhis, tedavi, sağlık kuruluşuna ulaştırma hususlarında gecikme ve duraksama gösterdiğine dair bir bulgu olmadığı, Cumhuriyet Başsavcılığınca adli tıptan alınan rapor ile ölüm sebebinin kuşkuya yer bırakmayacak şekilde aydınlatıldığı (bkz. § 6), makul sürede tamamlanan soruşturmanın etkili olmadığı yönünde bir emare bulunmadığı gibi Cumhuriyet Başsavcılığının ulaştığı kanaatten farklı bir kanaate ulaşmaya neden olacak bir veri de bulunmadığı anlaşılmıştır.

14. Açıklanan gerekçelerle infaz kurumu personeli yönünden yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. 112 Acil Servis Personeline ve Hastanenin Sağlık Çalışanlarına İlişkin İddialar Yönünden

15. Yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmemiş ise etkili bir yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük her olayda mutlaka ceza davası açılmasını gerektirmez. Mağdurlara hukuki, idari hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması yeterli olabilir (Serpil Kerimoğlu ve diğerleri, § 59). Genel olarak ihmal suretiyle ortaya çıkan ölümlerde olduğu gibi tıbbi ihmal sonucu ortaya çıktığı iddia edilen, bir başka ifadeyle bir tedavinin kusurlu, yanlış veya gecikmiş olması ya da sağlık çalışanlarının tedavi sırasındaki koordinasyon eksiklikleri sonucu meydana geldiği ileri sürülen ölüm olaylarında da etkili bir

yargısal sistem kurma yönündeki pozitif yükümlülük; mağdurlara hukuki, idari ve hatta disiplinle ilgili hukuk yollarının açık olması ile yerine getirilmiş sayılabilir (Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014, § 37; Zeki Kartal, B. No: 2013/2803, 21/1/2016, § 78; Ayhan Keçeli ve diğerleri, B. No: 2019/24231, 23/2/2022, § 84).

16. Somut olayda başvurucular, Türk hukuk sisteminde mevcut bir hukuk yolu olan, hem ilgili personelin veya idarenin mesuliyetini saptayabilecek hem de gerektiği takdirde zararın ödenmesini sağlayabilecek hukuk mahkemelerinde tazminat davası ya da idari yargıda tam yargı davası açma imkânını kullanmamıştır. Ceza Kanunları uyarınca suç oluşturmayan eylem ve ihmallere karşı da ilgili kişi veya kurumlar aleyhine adli ya da idari yargı önünde açılacak davalarla uğranılan zararların tazmini mümkündür. Bu nedenle müteveffanın hastalığına ilişkin teşhis, tedavi ve hastaneye sevk işlemleri sırasında ihlale neden olduğu ileri sürülen eylemler açısından 112 Acil Servis personeli ve hastane çalışanları yönünden kanunda öngörülmüş idari ve yargısal başvuru yollarının tamamının bireysel başvuru yapılmadan önce tüketildiğinden söz edilemeyecektir.

17. Açıklanan gerekçelerle 112 Acil Servis personeli ve hastanenin sağlık çalışanları yönünden yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. İnfaz kurumu personeli yönünden yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. 112 Acil Servis personeli ve hastanenin sağlık çalışanları yönünden yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasının, başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA,

C. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HEDİYE ERKEK VE İSMAİL ERKEK

B. No: 2021/4241 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/4241

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HEDİYE ERKEK VE İSMAİL ERKEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/4241)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucular : 1. İsmail ERKEK

2. Hediye ERKEK

Vekili : Av. Kübra KENANOĞLU KAVRUK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hukuka aykırı gözaltı tedbiri için açılan tazminat davasında yetersiz tazminata hükmedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucular hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasının hiyerarşisi içinde yer aldıkları iddiasıyla ceza soruşturması başlatılmıştır. 16/7/2016 tarihinde gözaltına alınan başvurucular, üzerilerine atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanmaları talebiyle sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir.

3. Başvuruculaların tutuklanma talebi Sulh Ceza Hâkimliği kararıyla reddedilmiş ve başvurucular adli kontrol altına alınarak 17/7/2016 tarihinde serbest bırakılmışlardır.

4. İzmir Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucular hakkında kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir.

5. Anılan kararın kesinleşmesi üzerine başvurucular, haksız gözaltı tedbiri nedeniyle her biri yönünden ayrı ayrı 50.000 TL manevi ve 10.000 TL maddi tazminat ödenmesi talebiyle tazminat davası açmıştır.

6. Konya 9. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 14/10/2020 tarihinde başvurucuların maddi tazminat taleplerinin reddine ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulüyle bir (1) günlük gözaltı süresi için her iki başvurucuya ayrı ayrı 500 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir.

7. Başvurucular istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Konya Bölge Adliye Mahkemesi istinaf başvurusunu kesin nitelikte kararla esastan reddetmiştir.

8. Anılan karar başvuruculara 8/12/2020 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucular ise 6/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyon tarafından başvurucuların adli yardım talebi kabul edilmiş ve başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

A. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucular; hukuka aykırı olarak gözaltı tedbiri uygulandığını ve bu tedbire bağlı hükmedilen manevi tazminatın yeterli olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde başvurucular lehine tazminata hükmedildiği ve bu nedenle mağdur sıfatları olup olmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([GK], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

13. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Somut başvuruda Ağır Ceza Mahkemesi tarafından bir miktar manevi tazminata

hükmedilmiş olup başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarının yeterliliğini belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

15. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

16. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

17. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sona eren bir soruşturma kapsamında başvuruculların yakalanıp bir gün süreyle gözaltında tutulmaları nedeniyle her biri yönünden ayrı ayrı 500 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının incelenmesiyle sınırlı olacaktır. Manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler ve somut olayın şartları çerçevesinde manevi tazminat miktarı değerlendirildiğinde mezkûr miktarın -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu tespit edilmiştir (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliğiyle ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarları ilk derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, ortalama 1.600 TL, azami 4.000 TL'dir. 2024 yılı için ise asgari tutar 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte ödenmesine hükmedilen miktarın -somut olayın özel şartları da gözetildiğinde- tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

19. Başvurucular, tazminat davasında iddialarının gözetilmediğini ve verilen kararın hatalı olduğunu belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

20. Temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden ve bariz takdir hatası veya açık keyfîlik

içeren durumlar dışında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara dair şikâyetler bireysel başvurunun incelemesi kapsamında değildir (Ş.K., B. No: 2018/753 12/1/2022, § 19).

21. Somut olayda başvurucuların ileri sürdüğü ihlal iddialarının yukarıda belirtilen içtihat kapsamında kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ve bariz takdir hatası veya açık keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

22. Başvurucular, ihlalin tespiti ve her biri yönünden ayrı ayrı 50.000 TL manevi ve 10.000 TL maddi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

23. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuruda tespit edilen söz konusu hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A.1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Konya 9. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/20, K.2020/309) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TEVHİD ARIOĞLU

B. No: 2021/16430 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16430

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TEVHİD ARIOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16430)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Tevhid ARIOĞLU

Vekili : Av. Eyyup AKINCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hukuka aykırı yakalama, gözaltı ve tutuklama tedbirleri nedeniyle açılan davada ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Erzincan Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından DAEŞ silahlı terör örgütüne üyelik suçunu işlediği isnadıyla yürütülen soruşturma kapsamında başvurucu 21/12/2016 tarihinde yakalanıp gözaltına alınmış, 23/12/2016 tarihinde ise Erzincan Sulh Ceza Hâkimliği tarafından tutuklanmıştır.

3. Erzincan 1. Ağır Ceza Mahkemesinde hakkında müsnet suçtan yürütülen yargılamada, 17/5/2017 tarihinde başvurucunun tahliyesine, 8/6/2017 tarihinde ise beraatine karar verilmiştir.

4. Beraat kararının kesinleşmesi sonrasında başvurucu, hukuka aykırı olarak yakalanıp gözaltına alındığını ve tutuklandığını belirterek 20.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebiyle dava açmıştır.

5. Erzincan 2. Ağır Ceza Mahkemesi (2. Ağır Ceza Mahkemesi) 9/1/2019 tarihinde başvurucunun maddi ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulü ile başvurucuya gözaltında ve tutuklu olarak kaldığı toplam 147 gün için 6.798,74 TL maddi, 9.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. 2. Ağır Ceza Mahkemesi "...02.08.2017-30.08.2017 tarihleri arasında çalışma kaydının olduğu, gözaltında ve tutuklulukta kaldığı süre zarfında herhangi bir SGK kaydının bulunmadığı tespit edilmiş,... Mahkememizce davacının uğradığı maddi kaybın belirlenmesi amacıyla bilirkişi raporunun aldırıldığı, bilirkişi raporunda net asgari ücret üzerinden hesaplama yapılarak gözaltında ve tutuklulukta geçen süre zarfında 6.798,74TL kazanç kaybına uğradığı 21/12/2016 tarihinden dava tarihi olan 07/07/2017 tarihine kadar geçen sürede yasal faiz işletilmesi durumunda 336,54 TL faiz getireceğinin tespit edildiği anlaşılmıştır... davacının tutuklandığı tarihten öncesine ilişkin ve tutuklandığı tarihi de içerecek şekilde gerçek zararını belgelendirmediği, Yargıtay yerleşik içtihatları doğrultusunda... sabit gelir getiren bir işi olmayan ve ve maddi tazminata esas teşkil edebilecek gelir kaybına ilişkin belge ibraz etmeyen davacının, vasıfsız işçi gibi değerlendirilerek tutuklu kaldığı dönem içerisinde geçerli net asgari ücret üzerinden hesaplanacak miktarın maddi tazminat olarak belirleneceğ ..." gerekçesine dayanmıştır.

6. Başvurucu ve diğer taraf karara karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. Tarafların istinaf başvurusu Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 3. Ceza Dairesi tarafından 30/12/2020 tarihinde esastan reddedilmiştir.

7. Başvurucu nihai kararı 13/1/2021 tarihinde öğrenmiş ve 11/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; hukuka aykırı olarak gözaltı ve tutuklama tedbirine başvurulması nedeniyle hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olmadığını, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile hakkında uygulanan iletişimin tespiti tedbiri nedeniyle uğradığı mağduriyetin hükmedilen tazminat miktarı bakımından gözetilmemesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurunun, başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, iddiaların kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığı ve 2. Ağır Ceza Mahkemesince başvurucu lehine tazminata hükmedilmiş olması karşısında başvurucunun hâlen mağdur sıfatının bulunup bulunmadığı yönlerinden incelenmesinin ardından başvurunun kabul edilebilir bulunması hâlinde kararda hükmedilen miktarın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığını değerlendirirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanında, tazminat miktarlarının hesaplanmasında hatalı olduğunu iddia ettiği hususlara ayrıntılı yer vererek iddialarını yinelemiştir.

10. Başvurucunun özel hayata saygı hakkına dair birtakım iddiaları bulunmakta ise de bu iddialarını hükmedilen tazminatın yetersizliğini dile getirmek bağlamında ileri sürdüğü ve istinaf dilekçesinde bu hakka dair bir ihlal iddiasında bulunmadığı görülmekle başvuru kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Somut başvuruda 2. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar maddi ve manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

14. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

15. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

16. Öncelikle, başvurucunun maddi tazminat talebiyle ilgili olarak 2. Ağır Ceza Mahkemesi ilgili yılların asgari ücreti uyarınca yapılan hesaplama sonucu başvurucunun uygulanan

hukuka aykırı gözaltı ve tutuklama tedbiri nedeniyle mahrum kaldığı miktar olarak hesaplanan miktarda maddi tazminata hükmetmiştir. Bu veriler ışığında belirlenen maddi tazminat miktarının davanın koşullarında orantısız olduğu söylenemeyecektir.

17. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen 2. Ağır Ceza Mahkemesi başvurucunun beraat ettiği yargılamaya esas soruşturma sırasında 147 gün süreyle gözaltında ve tutuklu bulunması nedeniyle 9.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 9.000 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin, gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için tazminat miktarı mahkemenin karar tarihi olan 2019 yılı için asgari 594 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir. Tutuklamanın hukukiliği ile ilgili iddialar yönünden ise tazminat miktarı asgari 2019 yılı için 29.700 TL ve 2024 yılı için ise 148.500 TL'dir). 2. Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında -başvurucunun talebiyle bağlı olarak hükmedilse bile- ödenmesine hükmedilen bu miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti, 20.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

20. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

21. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzincan 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/351, K.2019/12) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

EMİNE YILDIRIM VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/20320 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20320

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

EMİNE YILDIRIM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20320)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : 1. Emine YILDIRIM

2. Erkan YILDIRIM

3. Hayriye ATEŞ

4. Özlem ERZURUM

Vekili : Av. Memet YILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle kararın icrası hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının bulunmadığını belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

3. Van'ın Erciş ilçesinde 23/10/2011 tarihinde meydana gelen depremde başvuruculların yakını, yıkılan bina enkazında kalarak vefat etmiştir. Başvurucular vefat eden şahsın annesi, babası ve kardeşleridir.

4. Başvurucular, yakınlarının ölüm olayında idarenin tazmin sorumluluğu bulunduğu

gerekçesiyle Erciş Belediye Başkanlığı, Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına karşı maddi ve manevi tazminat davası açmışlardır.

5. Van 3. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 28/12/2016 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiştir. Kararın gerekçesinde, dosyaya sunulan bilirkişi raporu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda davalı Erciş Belediye Başkanlığının ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının proje ve uygulama konusundaki denetimini tam olarak yerine getirmediği, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının ise afet durumuyla ilgili gerekli çalışmaları ve denetimleri yapmadığı hususlarına yer verilmiştir. Mahkeme kararında dosyaya sunulan bilirkişi raporunda belirtilen oranlarda davalı idarelerin hizmet kusurunun bulunduğu ve hizmet kusuru nedeniyle kusurları oranında tazminat ödemekle yükümlü oldukları belirtilmiştir.

6. Mahkeme kararı 20/3/2017 tarihinde davalılardan Erciş Belediye Başkanlığına, 21/3/2017 tarihinde Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığına, 22/3/2017 tarihinde de Çevre ve Şehircilik Bakanlığına tebliğ edilmiştir.

7. Karar, istinaf aşamasından da geçerek Danıştay Ondördüncü Dairesinin 25/12/2018 tarihli onama kararıyla kesinleşmiştir.

8. Başvurucular, mahkeme kararında hükmedilen alacağın tahsili talebiyle Erciş Belediye Başkanlığına karşı Van İcra Dairesi nezdinde ilamlı icra takibi başlatmışlardır. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden icra dairesi dosyası incelendiğinde başvurucuya ödeme yapılmadığı tespit edilmiştir.

9. Başvurucular 30/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Anayasa Mahkemesince başvurucuların uygulanmadığını ileri sürdüğü kararın gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve mahkeme kararı gereğince başvuruculara ödeme yapılıp yapılmadığı, ödeme yapılmadıysa bunun sebebine ilişkin olarak Erciş Belediye Başkanlığından bilgi istenmiştir.

11. Erciş Belediye Başkanlığı tarafından gönderilen yazı ve eklerinde, Belediye Başkanlığına ayrılan paydan personel maaşı ödendikten sonra cüzi bir miktar kaldığı, bunun da kamu hizmetlerinin ifası için kullanıldığı, dolayısıyla mahkeme kararını yerine getirebilmek için yeterli ödeneğin bulunmadığı, bu nedenle Hazine ve Maliye Bakanlığından ödenek verildiği veya Belediye Başkanlığının ödeme imkânı bulunduğu takdirde başvuruculara ait dosyada ödeme yapılacağı belirtilmiştir.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

14. Başvurucular; mahkeme kararıyla lehlerine hükmedilen tazminatın aradan uzunca bir zaman geçmesine karşın ödenmediğini, kararın icrası amacıyla başlatılan ilamlı icra takibinin de sonuçsuz kaldığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

15. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki kararın icrası hakkı yönünden incelenmiştir.

16. 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargı kararlarının geç veya eksik icra edilmesi ya da icra edilmemesi şikâyetiyle yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu etkili ve tüketilmesi gereken bir yol olarak kabul edilmelidir. Bu durumda söz konusu başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesi bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacaktır (makul sürede yargılanma hakkı ile ilgili başvurular yönünden benzer değerlendirme için bkz. Veysi Ado [GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023). Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Kararın icrası hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SÜLEYMAN YILDIZ

B. No: 2021/21532 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/21532

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

SÜLEYMAN YILDIZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/21532)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Süleyman YILDIZ

Vekili : Av. Aydın ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız yakalama ve gözaltı tedbirleri uygulanması nedeniyle açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı (Cumhuriyet Başsavcılığı) tarafından kasten öldürme suçunu işlediği isnadı ile 13/5/2017 tarihinde yakalanmış ve gözaltına alınmıştır. Cumhuriyet Başsavcılığı 14/5/2017 tarihinde başvurucunun müsnet suçtan ifadesini almış, sonrasında başvurucuyu serbest bırakmıştır.

3. Cumhuriyet Başsavcılığı başvurucu hakkında tasarlayarak öldürme suçundan kamu davası açmıştır. Diyarbakır 6. Ağır Ceza Mahkemesi 16/4/2018 tarihinde başvurucunun bu suçtan beraatine karar vermiştir. Karar istinaf ve temyiz incelemelerinden geçerek kesinleşmiştir.

4. Beraat kararının kesinleşmesi sonrasında başvurucu, hakkında uygulanan haksız yakalama ve gözaltı tedbirleri nedeniyle 10.000 TL manevi, 1.000 TL maddi tazminat

ödenmesi talebiyle dava açmıştır. Diyarbakır 12. Ağır Ceza Mahkemesi (Ağır Ceza Mahkemesi) 29/9/2020 tarihinde maddi ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulü ile 1 günlük gözaltı süresi için 46,80 TL maddi, 100 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf kanun yolu başvurusu Diyarbakır Bölge Adliye Mahkemesi tarafından esastan kesin olarak reddedilmiştir.

5. Nihai kararın başvurucuya tebliğ edildiğine dair bir belgeye rastlanmamış olup başvurucu nihai kararı 1/4/2021 tarihinde öğrendiğini bildirmiş ve 8/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, ayrıca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; hukuka aykırı olarak hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulandığını ve bu tedbirler için hükmedilen manevi tazminatın yeterli olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; tazminat talepli dava dilekçesindeki hususlar dikkate alındığında başvurucunun öne sürdüğü iddialar bakımından başvuru yollarını usulüne uygun olarak tüketip tüketmediğinin, ayrıca başvurucu lehine tazminata hükmedilmesinin başvurucunun mağdur sıfatı olup olmadığına etkisinin değerlendirilmesi ile esas bakımından yapılacak incelemede Ağır Ceza Mahkemesinin başvurucunun hukuka aykırı olarak gözaltına alındığını kabul ettiğinin ve başvurucuya tazminat ödenmesine karar verdiğinin gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veyatutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Somut başvuruda Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat

miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

12. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

13. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

14. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi 29/9/2020 tarihinde, beraat kararıyla sona eren yargılama sırasında başvurucunun yakalanıp 1 gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 100 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 100 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 10.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

17. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuruda tespit edilen söz konusu hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). .

18. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 12. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/93, K.2020/290) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAKUP AYAĞ

B. No: 2021/22560 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/22560

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAKUP AYAĞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/22560)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Yakup AYAĞ

Vekili : Av. Kahraman ÖZÇAĞİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız yakalama ve gözaltı tedbiri uygulanması nedeniyle açılan davada hükmedilen tazminatın yetersiz olması, ayrıca haksız olarak sürdürülen adli kontrol tedbirinden dolayı tazminat ödenmemesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Kars/Kağızman'da icra edilen operasyon kapsamında terör örgütü üyeleriyle güvenlik güçleri arasında çıkan çatışma sonrasında örgüt üyelerinin üzerilerinde ve barınma yerlerinde yapılan aramalarda ele geçirilen not defterinde birçok kişinin yanı sıra başvurucunun da isminin olduğunun tespit edilmesi üzerine başvurucu hakkında PKK/KCK silahlı terör örgütü ile üyesi olduğu isnadıyla soruşturma başlatılmıştır.

3. Kars Sulh Ceza Hâkimliği (Sulh Ceza Hâkimliği) kararı uyarınca diğer 31 şüphelinin yanı sıra başvurucunun da evinde 12/10/2017 tarihinde arama yapılmış, cep telefonuna el konmuş, başvurucu aynı tarihte müsnet suçtan gözaltına alınmıştır. Başvurucu, Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/10/2017 tarihli kararıyla sorgusunun ardından hakkında imza atmak

suretiyle en yakın polis merkezine başvurma ve yurt dışına çıkış yasağı şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanmak üzere salıverilmiştir.

4. Kars Cumhuriyet Başsavcılığı, başvurucu hakkında 2/5/2019 tarihinde şuçun işlendiğine dair yeterli delil bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir.

5. Kovuşturmaya yer olmadığı kararının kesinleşmesi üzerine başvurucu, hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbiri uygulanması nedeniyle tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, hakkında gözaltı tedbiri uygulanmasını gerektirecek delil bulunmadığı hâlde gözaltına alındığını, uzun süre keyfî olarak gözaltında tutulduğunu, delil olmamasına rağmen adli kontrol tedbirlerinin sürdürüldüğünü belirterek 15.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat talep etmiştir.

6. Ağır Ceza Mahkemesi 24/12/2020 tarihinde, on üç gün süre boyunca gözaltında kalması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinin birinci fıkrasının (e) bendi uyarınca başvurucuya 588,80 TL maddi, 871 TL manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

7. Başvurucu; istinaf dilekçesinde, terör örgütü ile bir ilişkisi olmadığının kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla tespit edildiğini, uzun süre adli kontrol tedbiri uygulandığı da gözetildiğinde hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun istinaf talebi Bölge Adliye Mahkemesi tarafından kesin olarak esastan reddedilmiştir.

8. Nihai karar başvurucuya 16/3/2021 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 1/4/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, ayrıca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu, hakkında haksız olarak uygulanan adli kontrol tedbirinden dolayı uğradığı zararın tazmin edilmesine ilişkin talebinin reddedilmesi nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak hakkın kapsamı düzenlenmemiştir. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesine göre "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı metne dahil" edilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu ibaresinin eklenmesinin amacının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde (Sözleşme) düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 53). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin ve buna ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının da gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, B. No:

2012/1049, 26/3/2013, § 22).

12. Anayasa Mahkemesi Yahya Çevik (B. No: 2018/15454, 17/11/2021) başvurusunda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde imza atmak suretiyle adli kontrol altında kalma nedeniyle oluştuğu iddia edilen zararlara karşılık açık bir yasal dayanağın bulunmadığını, ortada kanun tarafından açıkça veya dolaylı olarak kabul edilmiş bir hakkın varlığından söz edilemeyeceğini, yargısal uygulamaların da söz konusu taleplere ilişkin olarak savunulabilir medeni nitelikte bir hakkın kabul edilmesine dayanak oluşturabilecek ve imkân verecek düzeyde olmadığını belirterek adil yargılanma hakkı açısından konu bakımından yetkisizlik kararı vermiştir (Yahya Çevik, §§ 28-43). Somut başvuru yönünden anılan kararda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

13. Açıklanan gerekçelerle, başvurunun bu kısmının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu, suç işlemediği hâlde hukuka aykırı olarak hakkında yakalama ve gözaltı tedbiri uygulandığını ve bu gözaltı tedbiri için hükmedilen manevi tazminatın yeterli olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, iddiaların kanun yolu şikâyeti mahiyetinde olduğu, böyle değerlendirilmemesi durumunda ilk derece mahkemesince haksız gözaltı işlemi uygulandığının kabulü ile başvurucu lehine tazminata hükmedilmiş olmasının yapılacak değerlendirmede gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

15. Başvurunun bu kısmı kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararında, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

19. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

20. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024 kararındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların incelendiği başlık altındaki açıklamalar).

21. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi 24/12/2020 tarihinde, kovuşturmaya yer olmadığı kararıyla sona eren soruşturma sırasında başvurucunun yakalanması ve on üç gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 871 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 871 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

24. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının

ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kars 1.Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/159, K.2020/245) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BARIŞ TERKOĞLU

B. No: 2021/32458 | Karar tarihi: 25.01.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/32458

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BARIŞ TERKOĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/32458)

Karar Tarihi: 25/1/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Basri BAĞCI

Kenan YAŞAR

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Barış TERKOĞLU

Vekili : Av. Özge DEMİR ODABAŞI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haber sitesinde yayımlanan bir haberden ötürü başvurucunun adli para cezası ile cezalandırılması nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1980 doğumlu olup olay tarihinde Oda TV adlı haber sitesinin sorumlu haber müdürüdür.

3. Elâzığ Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Elâzığ'da 2/11/2018 tarihinde meydana gelen olaylar nedeniyle çocuğun cinsel istismarı, şantaj ve tehdit suçlarından soruşturma başlatılmıştır. 16/11/2018 tarihinde de başvurucunun haber müdürü olduğu sitede "Alperenleri Karıştıran Cinsel İstismar Skandalına Savcılık Müdahale Etti" başlığıyla söz konusu soruşturmaya dair bir haber yayımlanmıştır.

4. Anılan haber nedeniyle başvurucu hakkında soruşturmanın gizliliğini ihlal suçundan dava açılmış ve yapılan yargılama sonucu İstanbul Anadolu 16. Asliye Ceza Mahkemesinin 30/1/2020 tarihli kararıyla başvurucunun anılan suçtan 6.080 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar verilmiştir.

5. Kararın istinaf edilmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin 10/5/2021 tarihli kararıyla başvurucunun 4.540 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına ve istinaf başvurusunun düzeltilerek esastan reddine karar verilmiştir.

6. Başvurucu 11/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; cinsel istismar olaylarının toplumda özel bir öneme sahip olduğunu ve böyle bir olayı öğrenmeleri üzerine gazetecilik faaliyetleri çerçevesinde anılan olayla ilgili haber yaptıklarını, söz konusu haberin güncel ve gerçek olduğunu, derece mahkemelerinin kararlarında bu yönde bir gerekçenin bulunmadığını ve savunmalarına yönelik bir değerlendirme yapılmadığını ve bu hâliyle ifade ve basın özgürlükleri ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı görüşünde; başvuruda süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmesi gerektiğini belirtmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'nde (UYAP) evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede başvurucu vekili tarafından nihai kararın açılarak okunduğunun tespit edildiği tarih, nihai kararın sonucunun öğrenildiği tarih kabul edilerek bireysel başvuru süresi bu tarihten itibaren başlatılmış ve başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

11. Somut olayda da nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 15/6/2021 tarihinde okunduğu ve başvurunun otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 11/8/2021 tarihinde yapıldığı anlaşıldığından başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA, 25/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FADİME KOLUTEK VE DİĞERLERİ

B. No: 2017/25008 | Karar tarihi: 31.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2017/25008

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

FADİME KOLUTEK VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2017/25008)

Karar Tarihi: 31/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/6/2024-32574

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportörler : Fatih ALKAN

Muzaffer KORKMAZ

Başvurucular : 1. Fadime KOLUTEK

2. Ömer Selahaddin KOLUTEK

3. Nureddin KOLUTEK

4. Alaaddin KOLUTEK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; mahpusun avukatı ile yaptığı görüşmenin görevliler tarafından izlenmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının, görüşme sonrasında tutulan tutanak doğrultusunda verilen disiplin cezasına karşı yapılan şikâyetin reddedilmesi nedeniyle de adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 26/5/2017 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Başvurucu Celaleddin Kolutek 3/12/2021 tarihinde vefat etmiştir. Başvurucunun eşi Fadime Kolutek, 6/11/2023 tarihinde kayda giren dilekçesiyle kendisi ve velayeten çocukları (Ömer Selahaddin Kolutek, Nureddin Kolutek, Alaaddin Kolutek) adına başvuruya devam etmek istediğini bildirmiştir.

6. Birinci Bölüm başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Olağanüstü Hal Sürecinde Uygulanan Tedbirler

8. Ülkemizin 15 Temmuz 2016 tarihinde askerî darbe teşebbüsüyle karşı karşıya kalmasına ilişkin süreç, Millî Güvenlik Kurulu kararları, darbe teşebbüsünün bastırılmasının akabinde Bakanlar Kurulu tarafından ülke genelinde ilan edilen olağanüstü hâl (OHAL) süreci ve bu süreçte uygulanan tedbirler Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında detaylı şekilde yer almaktadır (Aydın Yavuz ve diğerleri [GK], B. No: 2016/22169, 20/6/2017, §§ 12-66; Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, §§ 20, 21; Alparslan Altan [GK], B. No: 2016/15586, 11/1/2018, § 10; ayrıca bkz. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 26/9/2017 tarihli ve E.2017/16.MD-956, K.2017/370 sayılı kararı).

9. OHAL sürecinde soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ve mahpusların birtakım haklarının kısıtlanmasına yönelik genel ve soyut normlar ihdas edilmiştir. 23/7/2016 tarihli ve 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname'nin (667 sayılı OHAL KHK'sı) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendinde, 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümü'nde tanımlanan suçlar ile 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlardan tutuklu olanların olağanüstü hâlin devamı süresince avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve talimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin varlığı hâlinde tutuklu ile avukatının yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabileceği düzenlenmiştir. Ayrıca anılan maddede, tutuklunun yaptığı görüşmenin belirtilen amaçla yapıldığının

anlaşılması hâlinde görüşmeye son verileceği, bu hususun gerekçesiyle birlikte tutanağa bağlanacağı ve tutanak tutulması durumunda tutuklunun avukatlarıyla görüşmesinin sulh ceza hâkimliğince yasaklanabileceği belirtilmiştir.

10. Türkiye Cumhuriyeti 21/7/2016 tarihinde, Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne (AİHS, Sözleşme); Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine ise Medeni ve Siyasi Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'ye (MSHUS) ilişkin derogasyon (askıya alma/yükümlülük azaltma) beyanında bulunmuştur. Olağanüstü hâlin uzatılmasına ilişkin kararlar da Avrupa Konseyi Genel Sekreterliğine ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterliğine bildirilmiştir (Aydın Yavuz ve diğerleri, § 50).

B. Başvurucu Hakkında Verilen Disiplin Cezasına İlişkin Süreç

11. Müteveffa başvurucu Celaleddin Kolutek hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu iddiasıyla soruşturma başlatılmış ve bu soruşturma kapsamında başvurucu 17/7/2016 tarihinde tutuklanarak Osmaniye 1 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna (Ceza İnfaz Kurumu) nakledilmiştir.

12. Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığı tarafından FETÖ/PDY üyeliği suçlamasıyla ceza infaz kurumunda bulunan tutukluların avukatları ile yapacakları görüşmelerin 667 sayılı OHAL KHK'sının 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca izlenebileceği yönünde 27/7/2016 tarihli bir karar alınmıştır.

13. Başvurucunun 20/9/2016 tarihinde avukatıyla yapmış olduğu görüşme, zikredilen karar kapsamında Ceza İnfaz Kurumunda görevli personel tarafından izlenmiştir. Görüşmenin akabinde ilgili personel tarafından tutulan tutanakta başvurucunun avukatıyla yaptığı görüşme esnasında "Burada dilekçelerimiz dışarıya gönderilmiyor, revire çıkarılmıyor, bir şey söylüyorsun anlamıyorlar, spor atölye gibi sosyal faaliyetlerden faydalandırmıyorlar. Ben hakimim buradaki memurlar karşımda sigara içiyorlar içemezler. Bu şekilde psikolojik işkence uyguluyorlar geldiğim cezaevinde kimse karşımda sigara içemiyordu. Bunlar kendini ne sanıyorlar, siz kimsiniz. Avukat bey bunları not edin. Bunların hepsinden hesap soracağım. Oylum oylum oyulacaklar haberleri yok. Ben göreve dönünce bunlara yapacağımı biliyorum. Buradaki arkadaşlarımın hepsi hakim, savcı ve öğretmenden oluşuyor. Ona göre davranacaklar. Bunların hepsinden tazminat alacağım." şeklinde ifadeler kullandığı belirtilmiştir.

14. Başvurucu tarafından sarf edildiği iddia edilen ifadeler nedeniyle Ceza İnfaz Kurumu Disiplin Kurulunca 21/9/2016 tarihinde disiplin soruşturması başlatılmıştır. Soruşturma kapsamında başvurucudan üç gün içinde savunmasını sunması talep edilmiş ve başvurucu, 24/9/2016 tarihinde savunma dilekçesini sunmuştur. Ayrıca muhakkik tarafından ilgili personelin ifadesi alınmış ve soruşturma neticesinde görevli memura yönelik hakaret ve tehdit eyleminde bulunduğu gerekçesiyle başvurucu hakkında 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 44. maddesinin (2) numaralı fıkrasının (j) bendi uyarınca beş gün süreyle hücreye koyma cezası verilmiştir.

15. Karara karşı başvurucu, 9/11/2016 tarihinde Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (İnfaz Hâkimliği) şikâyet dilekçesi sunmuş ve işlemin hukuka aykırı olduğunu belirterek kaldırılmasını talep etmiştir. Başvurucu, avukatıyla yaptığı görüşmelerin gizli olması gerektiğini, bu ilkeye uygun davranılmadığını ileri sürmüştür.

16. İnfaz Hâkimliğince başvurucunun yaptığı görüşmeyi izleyen iki personel ile başvurucunun avukatı tanık olarak dinlenmiştir. Ayrıca kamera kayıtları talep edilmiş ancak

avukat görüş yerlerinde kameraların mevcut olmaması nedeniyle kamera kaydı dosyaya sunulamamıştır. İnfaz Hâkimliği, Kurum tarafından verilen disiplin cezasının hukuka uygun olduğunu ve isabetsizlik bulunmadığını belirterek 28/3/2017 tarihinde şikâyetin reddine karar vermiştir. Söz konusu karara karşı yapılan itiraz, usul ve yasaya aykırı bir yön bulunmadığı gerekçesiyle Osmaniye 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 24/4/2017 tarihli kararıyla kesin şekilde reddedilmiştir.

17. Nihai karar 28/4/2017 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. 667 sayılı OHAL KHK'sının "Soruşturma ve kovuşturma işlemleri" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununun İkinci Kitap Dördüncü Kısım Dördüncü, Beşinci, Altıncı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar, 12/4/1991 tarihli ve 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu kapsamına giren suçlar ve toplu işlenen suçlar bakımından, olağanüstü halin devamı süresince;

...

d) Tutuklu olanların avukatları ile görüşmelerinde, toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve tâlimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısının kararıyla, görüşmeler teknik cihazla sesli veya görüntülü olarak kaydedilebilir, tutuklu ile avukatın yaptığı görüşmeleri izlemek amacıyla görevli hazır bulundurulabilir, tutuklunun avukatına veya avukatın tutukluya verdiği belge veya belge örnekleri, dosyalar ve aralarındaki konuşmalara ilişkin tuttukları kayıtlara elkonulabilir veya görüşmelerin gün ve saatleri sınırlandırılabilir. Tutuklunun yaptığı görüşmenin, belirtilen amaçla yapıldığının anlaşılması hâlinde, görüşmeye derhal son verilerek, bu husus gerekçesiyle birlikte tutanağa bağlanır. Görüşme başlamadan önce, taraflar bu hususta uyarılır. Tutuklu hakkında, tutanak tutulması hâlinde, Cumhuriyet savcısının istemiyle tutuklunun avukatlarıyla görüşmesi sulh ceza hâkimliğince yasaklanabilir. ..."

19. 5275 sayılı Kanun'un "Hapis cezalarının infazında gözetilecek ilkeler" kenar başlıklı 6. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... b) Ceza infaz kurumlarında hükümlülerin düzenli bir yaşam sürdürmeleri sağlanır. Hürriyeti bağlayıcı cezanın zorunlu kıldığı hürriyetten yoksunluk, insan onuruna saygının korunmasını sağlayan maddî ve manevî koşullar altında çektirilir. Hükümlülerin, Anayasada yer alan diğer hakları, infazın temel amaçları saklı kalmak üzere, bu Kanunda öngörülen kurallar uyarınca kısıtlanabilir.

...

h) Kanunlarda gösterilen tutum, davranış ve eylemler ile kurum düzenini ihlâl edenler hakkında Kanunda belirtilen disiplin cezaları uygulanır. Cezalara, Kanunda belirtilen merciler, sürelerine uygun olarak hükmederler. Cezalara karşı savunma ve itirazlar da Kanunun gösterdiği mercilere yapılır. ..."

20. 5275 sayılı Kanun'un "Hücreye koyma" kenar başlıklı 44. maddesinin ilgili kısmı

şöyledir:

"(1) Hücreye koyma cezası, hükümlünün eylemlerinin nitelik ve ağırlığına göre bir günden yirmi güne kadar, açık havaya çıkma hakkı saklı kalmak üzere, geceli ve gündüzlü bir hücrede tek başına tutulması ve her türlü temastan yoksun bırakılmasıdır.

(2) Bir günden on güne kadar hücreye koyma cezasını gerektiren eylemler şunlardır:

...

j) Kurum görevlilerine hakaret veya tehditte bulunmak. ..."

B. Uluslararası Hukuk

21. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine (AİHM) göre hükümlü ve tutuklular Sözleşme kapsamında kalan temel hak ve hürriyetlerin tamamına kural olarak sahiptir (Hirst/Birleşik Krallık (No. 2), B. No: 74025/01, 6/10/2005, § 69). AİHM, ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz sonucu olarak suçun önlenmesi ve disiplinin sağlanması gibi güvenliğin ve düzenin korunmasına yönelik kabul edilebilir gerekliliklerin olması durumunda mahkûmların sahip olduğu haklara sınırlama getirilebileceğini kabul etmiştir. Ancak bu durumda dahi hükümlü ve tutukluların haklarına yönelik herhangi bir sınırlama makul ve ölçülü olmalıdır (Silver ve diğerleri/Birleşik Krallık, B. No: 5947/72 ..., 25/3/1983, §§ 99-105).

22. AİHM, Sözleşme'nin 8. maddesinin her bireyin diğerleriyle ve dış dünya ile ilişki kurması ve geliştirmesi için yaklaşımda bulunma hakkını yani özel sosyal hayat hakkını da kapsadığını vurguladıktan sonra bir kişinin hukuki yardım bağlamında bir avukatla iletişim kurma hakkının, bu tür bir etkileşimin amacının bir bireyin hayatı hakkında bilgiye dayalı karar vermesine imkân sağlamak olduğu için özel hayat kapsamına girdiğine hükmetmiştir. AİHM'e göre ayrıca avukata iletilen bilgilerin çoğunlukla mahrem ve kişisel meseleleri veya hassas konuları içermesi nedeniyle davalarına yardım bağlamında ya da genel hukuki tavsiye bağlamında bir avukata danışan bireylerin avukat ile iletişimlerinin özel ve gizli olması yönündeki beklentileri makul olarak kabul edilmelidir (Altay/Türkiye (No.2), B. No: 11236/09, 9/4/2019, § 49).

23. AİHM mahpuslar ve avukatları arasındaki sözlü ve yazılı iletişimin, Sözleşme'nin 8. maddesi altında imtiyazlı olduğunu ve avukat müvekkil gizliliği ilkesinin gözetilmesini temel kural olarak kabul etmektedir. AİHM'e göre bir kişinin avukatıyla gizli iletişimi, savunma hakkının önemli bir güvencesi olması nedeniyle Sözleşme tarafından korunmaktadır ve bu bağlamda mahpusun avukatı ile ceza infaz kurumu yetkililerinin işitemeyeceği bir şekilde özgürce görüşebileceği koşullarının sağlanması gerekmektedir. AİHM'e göre mahpuslar sadece süregiden davalara ilişkin meseleler bakımından değil ayrıca maruz kaldıkları tacizleri bildirme bakımından da misillemeye maruz kalabilecekleri korkusuyla görevlilerin huzurunda avukatlarıyla görüşme konusunda çekingen hissedebilirler (Campbell/Birleşik Krallık, B. No:13590/88, 25/3/1992, § 46; Altay/Türkiye (No.2), §§ 50, 51).

24. AİHM, avukatla gizli iletişim hakkının mutlak olmadığını ve kısıtlamalara tabi olabileceğini de kabul etmektedir. AİHM'e göre öngörülen sınırlamaların hakkın özünü zedeleyecek ve etkililiğini ortadan kaldıracak kadar hakkı etkilemediğinden söz edebilmek için sınırlamaların ilgilendirdiği kişiler için öngörülebilir olduğunun, Sözleşme'nin 8. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca meşru amaç ya da amaçlar güttüğünün ve güdülen amaçlarla orantılı olmak bakımından demokratik bir toplumda gerekli olduğunun ortaya

konulması gerekmektedir. Bununla birlikte AİHM; avukatla gizli iletişim hakkına müdahalenin izin verilen sınırlarının değerlendirilmesinde devletin takdir yetkisinin dar olduğunu, sadece ciddi bir suçun önlenmesi ya da ceza infaz kurumu güvenliğinin ağır ihlali gibi olağan dışı durumlarda anılan hakkın sınırlandırılmasının meşru görülebileceğini belirtmektedir (Altay /Türkiye (No.2), § 52).

25. Nitekim AİHM, avukatlarıyla yaptıkları görüşmeleri izlenen ve kaydedilen başvurucuların özel hayata saygı haklarının ihlal edildiği iddiasıyla yaptıkları başvuruda; avukatla yapılan görüşmelerin izlenip kaydedilmesi şeklindeki tedbire ilişkin iç hukuk düzenlemelerinde bu tür tedbirlerin ne zaman sona ereceğinin belli olmadığını ve bu tedbirlerin gözden geçirilmesini öngören bir mekanizmanın mevcut olmadığını, bunun yanı sıra şikâyet konusu tedbirin dayanak düzenlemede öngörülen Cumhuriyet savcısı tarafından alınan bir karara dayanma şartını da taşımadığını ve tedbirlere ilişkin kararlarda bireyselleştirilmiş gerekçelerin bulunmadığını belirterek ihlal sonucuna ulaşmıştır (Canavcı ve diğerleri/Türkiye, B. No: 24074/19, 14/11/2023, §§ 91-109).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

27. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

B. Ön Sorun

28. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru hakkına sahip olanlar" kenar başlıklı 46. maddesinde kimlerin bireysel başvuru yapabileceği sayılmış olup anılan maddenin (1) numaralı fıkrasına göre bir kişinin Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunabilmesi için temel üç ön koşulun birlikte bulunması gerekmektedir. Bu ön koşullar, başvuruya konu edilen ve ihlale yol açtığı ileri sürülen kamu gücü eylem veya işleminden ya da ihmalinden dolayı başvurucunun güncel bir hakkının ihlal edilmesi, bu ihlalden dolayı kişinin kişisel olarak ve doğrudan etkilenmiş olması, bunların sonucunda da başvurucunun kendisinin mağdur olduğunu ileri sürmesi gerekir (Onur Doğanay, B. No: 2013/1977, 9/1/2014, §§ 42-45).

29. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesi ise şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

30. Somut olayda Celaleddin Kolutek, başvuruda bulunduktan sonra vefat etmiştir. Mirasçıları 6/11/2023 tarihinde verdikleri dilekçeyle başvuruyu takip etmek istediklerini beyan etmişlerdir. Başvuru konusu şikâyetlerin niteliği dikkate alındığında başvurunun

Anayasa'nın uygulanması ve yorumlanması ile temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi açısından önem taşıdığı görülmüş ve bu nedenle incelemeye devam edilmesinin uygun olacağı değerlendirilmiştir.

C. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

31. Müteveffa başvurucu Celaleddin Kolutek, avukatıyla yaptığı görüşmenin görevlilerce izlendiğini, avukat ile müvekkil arasında hiçbir kısıtlama olmadan yetkililerin duyamayacağı bir ortamda görüşme imkânının sağlanması gerektiğini, avukat ile müvekkil arasındaki iletişimin mahremiyetinin korunmasının savunma hakkının gereği olduğunu belirterek hukuka aykırı kısıtlama nedeniyle haberleşme hürriyetinin, maddi ve manevi varlığın korunması hakkı ile kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

32. Bakanlık tarafından sunulan görüş yazısında; mahpusların Anayasa'da yer alan bazı haklarının kısıtlanabileceği, başvurucunun haberleşme hürriyetinin ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal sonucu olarak ceza infaz kurumunun düzeni, güvenliği ve suçun önlenmesi meşru amacı temelinde sınırlandırıldığı, bireysel yarar ile kamu yararı arasındaki dengenin gözetildiği, müdahalenin ulaşılmak istenen amaçla orantılı olduğu ileri sürülmüştür. Başvurucu Celaleddin Kolutek, Bakanlık görüşüne karşı verdiği dilekçede, başvuru formunda yer alan iddia ve taleplerini yinelemiştir.

2. Değerlendirme

33. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun iddialarının özünün devam eden bir yargılamaya ve bu bağlamda hukuki yardıma ilişkin olmadığı, avukatıyla gerçekleştirdiği görüşme esnasında görevlinin hazır bulundurulmasına yönelik olduğu anlaşıldığından başvurunun bu kısmı özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, B. No: 2016/371, 13/1/2021, §§ 67, 68; Mehmet Emin İmret, B. No: 2019/16013, 2/5/2023, §§ 23, 24).

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

34. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

35. Anayasa Mahkemesi müdafi yardımından etkili bir şekilde yararlanmanın ilk koşulunun müdafi ile yapılan görüşmelerin belli bir gizlilik içinde gerçekleştirilmesi olduğunu, şüpheli veya sanığın müdafi ile özgür bir şekilde bilgi alışverişinde bulunması için mahremiyetin büyük önem taşıdığını, şüpheli veya sanığın müdafi ile yapacağı görüşmelerde mahremiyetin olmamasının müdafiden alacağı yardımın faydasını en alt düzeye indireceğini vurgulamıştır (AYM, E.2016/205, K.2019/63, 24/7/2019, §§ 78-92). Avukatla yüz yüze görüşmenin mahpusun devam eden yargılamalarla ilgili hukuki yardım almasını sağlaması yanında özel hayatına ilişkin alenileştirmek istemediği konuları ya da ceza infaz kurumunda maruz kaldığı uygulamaları kapsayabilecek nitelikte hassas bir görüşme olduğu da

vurgulanmalıdır. Avukatla görüşme hakkı bir yandan hükümlü ve tutuklunun dış dünya ile ilişki kurmasına ve geliştirmesine, diğer yandan ise hukuki danışmanlık hizmetinden yararlanmak suretiyle hayatına etki edecek kararlar almaya hizmet etmektedir. Bu niteliği gereği, avukat ile mahpusun belli bir mahremiyet içinde görüşmesinin sağlanması mahpusun ceza infaz kurumu içinde ve dışında devam eden özel hayatının gizliliğinin korunması açısından önemlidir. Bu durumda avukatla görüşmenin teknik bir cihazla dinlenmesi, avukatla müvekkili arasındaki belge alışverişinin denetlenmesi veya görüşmelerin bir görevli nezaretinde gerçekleştirilmesi hâlinde avukat müvekkil ilişkisinin gizliliğinin zedeleneceği söylenebilir (Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 50).

36. Avukatla müvekkil arasındaki iletişimin gizli olması ana kural ise de bu kurala kamu düzeninin ve kurumun güvenliğinin sağlanması ile suç işlenmesinin önlenmesi gibi meşru sayılacak amaçlar bağlamında istisna getirilmesinin mümkün olduğu vurgulanmalıdır. Ancak bu amaçlarla uygulanacak kısıtlamaların süreli olması, hakkın kullanımını ortadan kaldıracak şekilde genel bir uygulamaya dönüştürülmemesi ve gerekli olduğunun ilgili kararlarda yeterli bir gerekçe ile ortaya konulması gerekir (Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, § 81).

37. Avukatla görüşme hakkına yönelik sınırlamaların bir olağanüstü hâl sürecinde uygulanması ve olağanüstü hâlin ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etme amacına yönelmesi durumunda ise özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediğine dair inceleme Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır (Engin Karataş, B. No: 2018/3488, 13/9/2022; Şükran Dağ Cabir, B. No: 2019/19839, 15/3/2023). Anayasa'nın 15. maddesine göre yapılacak inceleme; müdahalenin Anayasa'daki çekirdek haklarla ilgili olup olmadığı, anılan maddenin ikinci fıkrasında sayılan hak ve özgürlüklere dokunup dokunmadığının, milletlerarası hukuktan doğan yükümlülüklere aykırılık teşkil edip etmediğinin ve durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının tespitiyle sınırlı olacaktır (Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020, § 146; Şükran Dağ Cabir, § 28).

38. Savaş, seferberlik veya OHAL gibi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde Anayasa'nın 15. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan ve dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında özel hayata saygı hakkı yer almamaktadır. Dolayısıyla bu hak yönünden OHAL'lerde Anayasa'daki güvencelere aykırı tedbirler alınması mümkündür. Ayrıca anılan hak, milletlerarası hukuktan kaynaklanan yükümlülük olarak insan hakları alanında Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerden özellikle MSHUS'nin 4. maddesinin (2) numaralı ve AİHS'in 15. maddesinin (2) numaralı fıkralarında ve AİHS'e ek protokollerde dokunulması yasaklanan çekirdek haklar arasında da sayılmamıştır. Ayrıca somut olaydaki özel hayata ilişkin tedbirin milletlerarası hukuktan kaynaklanan diğer herhangi bir yükümlülüğe (olağanüstü dönemlerde de korunmaya devam eden bir güvenceye) aykırı olduğu da saptanmamıştır (Ayla Demir İşat, §§ 147, 148; Şükran Dağ Cabir, § 29).

39. Özel hayata saygı hakkı, kişilerin mahremiyetlerine, dolayısıyla özel hayat alanlarına keyfî şekilde müdahale edilmesini yasaklamaktadır. Bu kapsamda doğan uyuşmazlıkların özel hayata saygı hakkının gereklilikleri bağlamında ve usule ilişkin yükümlülükler yerine getirilerek çözümlenmesi olağanüstü yönetim usullerinin benimsendiği dönemlerde de geçerli olan temel bir güvencedir (Ayla Demir İşat, §§ 149, 150).

40. Anayasa'nın 15. maddesi uyarınca olağanüstü yönetim rejimlerinin uygulandığı dönemde temel hak ve özgürlüklere müdahale oluşturan tedbirin meşru olup olmadığı hususunda

yapılacak son inceleme, bunun durumun gerektirdiği ölçüde olup olmadığının belirlenmesidir (Şükran Dağ Cabir, § 31).

41. Anayasa'nın 15. maddesindeki ölçülülük, olağanüstü yönetim usullerinin uygulanmasına neden olan durum karşısındaki ölçülülüğü ifade etmektedir. Buna göre temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının sınırlandırılması veya durdurulması için başvurulan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve bunun için gerekli olması, ayrıca araçla amacın ölçülü bir oran içinde bulunması gerekir (AYM, E.1990/25, K.1991/1, 10/1/1991). Tedbir, olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikenin ortadan kaldırılması amacına ulaşma bakımından elverişli ve bu amacın gerçekleşmesi için gerekli olmalı; ayrıca ulaşılmak istenen amaç doğrultusunda ortaya çıkan kamu yararı ile temel hak ve özgürlüğü sınırlandıran tedbirin birey üzerindeki olumsuz etkisi arasında orantısızlık bulunmamalıdır (Ayla Demir İşat, § 154; Şükran Dağ Cabir, § 33; birçok karar arasından bkz. AYM, E.2013/57, K.2013/162, 26/12/2013).

42. Ölçülülüğün unsurlarının tespitinde tedbirin alındığı dönemin tüm şartları birlikte değerlendirilmelidir. Ayrıca müdahale edilen hak ve özgürlüğün niteliği de önemlidir. Yine tedbirin alındığı zamanın da ölçülülüğün belirlenmesinde gözönüne alınması gerekir. Bu bakımdan olağanüstü durumu oluşturan olayların yaşandığı ve somut tehlikenin tüm gerçekliğiyle birlikte ortada olduğu dönemde alınan bir tedbir ile tehlikenin veya bunu doğuran tehdidin büyük ölçüde bertaraf edildiği bir zamanda alınan tedbir farklı şekilde değerlendirilmelidir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden tedbirin süresi, kapsamı ve ağırlığı, ölçülülüğün belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Nitekim müdahalenin süresi arttıkça bireyin üzerindeki külfet de ağırlaşmaktadır. Bunun yanında bir tedbir kısa süreli olmakla birlikte kapsamı veya ağırlığı itibarıyla temel hak ve özgürlükleri çok ciddi ölçüde etkileyebilir. Böylece tedbirin ağırlığı, süresinden bağımsız olarak bireyin aşırı bir külfet altına girmesine neden olabilir (Ayla Demir İşat, §§ 155, 156; Şükran Dağ Cabir, § 34).

43. Diğer taraftan temel hak ve özgürlüklere yönelik ölçüsüz veya keyfî müdahaleler karşısında bireylere, bunlara karşı koyabilecekleri usule ilişkin güvencelerin sağlanması gerekir. Bu bağlamda idari makamlar ve mahkemeler, tedbirin keyfî olmadığını ortaya koyan ilgili ve yeterli gerekçeler oluşturmalıdır. Dolayısıyla bireylerin bu güvencelerden önemli ölçüde yoksun bırakılmaları ölçülülük ilkesiyle bağdaşmayacaktır. Ayrıca bir tedbirin olağanüstü durumu oluşturan tehdit veya tehlikeyi bertaraf etmeye elverişli, bunun için gerekli ve ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olup olmadığı hususlarında söz konusu tehdit veya tehlike ile karşı karşıya kalan ve onunla mücadele etme bakımından öncelikli sorumluluğu bulunan kamu makamlarının geniş bir takdir alanı bulunmaktadır. Bununla birlikte bireysel başvuruya konu edildiğinde alınan tedbirin bu takdir alanını aşıp aşmadığını incelemek Anayasa Mahkemesinin görevidir (Ayla Demir İşat, § 157; Şükran Dağ Cabir, § 35).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

44. Somut olayda başvurucu hakkındaki tedbir tüm ülkede olağanüstü hâlin devam ettiği bir süreçte alınmıştır. Söz konusu tedbirin toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürülmesi, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirilmesi, bunlara emir ve talimat verilmesi veya yorumlarıyla gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletilmesi ihtimalinin engellenmesine ilişkin olduğu, bu durumun olağanüstü hâlin ortaya çıkardığı tehlikeleri bertaraf etme amacına yöneldiği görülmektedir. Dolayısıyla başvurucunun özel

hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediğine dair inceleme Anayasa'nın 15. maddesi kapsamında yapılacaktır.

45. Başvurucunun avukatıyla ceza infaz kurumunda gerçekleştirdiği görüşme esnasında görevli bulundurulmasına ilişkin alınan tedbirin Anayasa'nın 15. maddesi bağlamında durumun gerektirdiği ölçüde alındığının söylenebilmesi için öncelikle keyfî olmaması gerekir. OHAL şartları dikkate aldığında objektif ve ikna edici nitelikte gerekçelerin bulunması durumunda ilgili kişilerin öngörülen meşru amaçlar doğrultusunda ilave tedbirlere maruz bırakılması makul kabul edilebilecektir.

46. Başvuruya konu müdahalenin gerçekleştiği tarih itibarıyla yürürlükte olan 667 sayılı OHAL KHK'sı incelendiğinde mahpusun avukatla mahrem görüşme hakkının korunduğu ve avukatla müvekkil arasındaki görüşmenin gizli olmasının kural olarak kabul edildiği anlaşılmaktadır. İlgili düzenlemeye göre belirli suçlardan mahpus olanlarla ilgili toplumun ve ceza infaz kurumunun güvenliğinin tehlikeye düşürüldüğüne, terör örgütü veya diğer suç örgütlerinin yönlendirildiğine, bu örgütlere emir ve talimat verildiğine veya yorumları ile gizli, açık ya da şifreli mesajlar iletildiğine ilişkin bilgi, bulgu veya belge elde edilmesi hâlinde Cumhuriyet savcısının kararıyla avukatla görüşmeye yönelik kısıtlamaya gidilebilecektir (bkz. §§ 9, 18). Bununla birlikte mezkûr OHAL KHK'sında avukatla görüşme hakkına yönelik tedbirin kesin bir süre ile sınırlanmadığı ve tedbire dayanak oluşturan koşulların devam edip etmediğine dair belirli bir denetim mekanizmasının tesis edilmediği görülmüştür (benzer yöndeki bir değerlendirme için bkz. Çetin Arkaş ve Nasrullah Kuran, §§ 85, 86).

47. Bu hususun yanı sıra somut olayda avukatla görüşmelerin izlenmesine ilişkin 27/7/2016 tarihli kararın -bizatihi 667 sayılı OHAL KHK'sındaki düzenleme hilafına- Cumhuriyet savcısı tarafından değil Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu Başkanlığınca alındığı, bu kararın genel nitelikte olduğu ve müteveffa Celaleddin Kolutek yönünden bireyselleştirilmiş bir gerekçe ihtiva etmediği de tespit edilmiştir (bkz. § 12). Buna göre -OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesiyle birlikte değerlendirildiğinde- müdahale konusu tedbirin durumun gerektirdiği ölçüde uygulandığı söylenemeyecektir.

48. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

D. Adil Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

49. Müteveffa başvurucu Celaleddin Kolutek; hakkında verilen disiplin cezasına dayanak olarak gösterilen olayın gerçek dışı olduğunu, hukuka aykırı bir uygulama sonucunda elde edilen delilin yasal bir değerinin bulunmadığını, talep ettiği bazı belgelerin tarafına verilmediğini, tutanağın kendisinden habersiz tutulduğunu, savunma istem yazısında isnat edilen eylemin hangi disiplin suçunu ihlal ettiğine ilişkin bilginin bulunmadığını ve derece mahkemelerince verilen kararların gerekçe içermediğini belirterek bu nedenlerle adil yargılanma hakkı ile suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Bakanlık görüşünde; derece mahkemelerince yeterli şekilde araştırma yapıldığı ve başvurucunun adil yargılanma hakkının ihlal edilmediğinin değerlendirildiği belirtilmiştir. Başvurucu Celaleddin Kolutek, Bakanlık görüşüne karşı verdiği dilekçede başvuru formunda yer alan açıklamalarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

51. Anayasa Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasında yer alan hakkaniyete uygun yargılama kavramının aynı maddenin (3) numaralı fıkrasında yer alan suç isnat edilmiş kişinin asgari haklarıyla doğrudan bağlantılı olduğunu kabul etmiş (Erol Aydeğer, B. No: 2013/4784, 7/3/2014, § 34) ve bu yönüyle disiplin cezasına karşı yapılan itirazlarda uygun düştüğü ölçüde kıyasen, Sözleşme'nin 6. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (b), (c) ve (d) bentlerinin tanıdığı usule ilişkin güvencelerin uygulanması gerektiğine hükmetmiştir (Sözdar Oral, B. No: 2018/21028, 13/9/2022, § 36). Bu nedenle mezkûr iddialar adil yargılanma hakkı çerçevesinde incelenmiştir.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

52. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir nedenin de bulunmadığı anlaşılan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

53. Somut olayda başvurucu hakkında tesis edilen disiplin cezasının Ceza İnfaz Kurumu görevlilerince tutulan tutanağa ve bu kişilerin beyanına dayandırıldığı görülmektedir.

54. Başvurucunun avukatıyla yaptığı görüşmelerin izlenmesine ilişkin yukarıda ulaşılan sonuç gözetildiğinde bu izlemeye bağlı tutulan tutanağın ve görevli beyanlarının disiplin cezasına ilişkin yargılamada belirleyici delil olarak kullanılmasının bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, §§ 45,46; Murat Albayrak [GK], B. No: 2020/16168, 8/3/2023, §§ 92, 93).

55. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

56. Başvurucu 10.000.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

57. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

58. Başvuruda özel hayata saygı hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine karar verilmiştir. İnceleme tarihi itibarıyla başvurucu Celaleddin Kolutek'in vefat ettiği dikkate alındığında hak ihlallerinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki bir yararın bulunmadığı değerlendirilmiştir.

59. İhlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararlar karşılığında başvurucular Fadime Kolutek, Ömer Selahaddin Kolutek, Nureddin Kolutek ve Alaaddin Kolutek'e net 30.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. 1. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

2. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Osmaniye İnfaz Hâkimliğine (E.2016/2999, K.2017/1196) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BUCA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI

B. No: 2019/15717 | Karar tarihi: 31.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/15717

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENELKURUL

KARAR

BUCA SOSYAL YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA VAKFI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/15717)

Karar Tarihi: 31/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/6/2024-32574

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Buca Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı

Vekili : Av. Ahmet DOKUCU

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; ilave tediye alacağı talebiyle açılan davada içtihada aykırı şekilde aleyhe karar verilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, gerekçeli karar hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

5. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, 29/5/1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşmayı ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 7. maddesine göre bu Kanun'un amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdi ve ayni yardımda bulunmak üzere İzmir ili Buca ilçesinde kurulan bir vakıftır.

8. 6/3/2006 tarihi ile iş akdinin feshedildiği 4/10/2011 tarihi arasında vakıf müdürü olarak çalışan bir kişi tarafından başvurucu Vakıf aleyhine işçi alacaklarıyla birlikte kamu personeli olduğu iddia edilerek 4/7/1956 tarihli ve 6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması Hakkında Kanun uyarınca her bir yıllık çalışma süresi içinde ödenmesi gereken iki aylık tutarındaki ilave tediye alacağının ödenmesi talebiyle dava açılmıştır.

9. İzmir 11. İş Mahkemesi (Mahkeme) 31/3/2014 tarihinde davayı kısmen kabul etmiş ve başvurucu Vakfın fazla çalışma ücreti, hafta tatili ücreti ile bilirkişi incelemesi sonucunda hesaplanan ilave tediye alacağını ödemesine karar vermiştir.

10. Karara karşı başvurucu 3/4/2014 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur.

11. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi (Daire) 7/7/2017 tarihinde mahkeme kararını bozmuştur. Bozma kararında; kanun koyucunun sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına bilinçli olarak kamu tüzel kişiliği vermediğinin, onların Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulmasını, özel hukuk tüzel kişisi olarak özel hukuk hükümlerine göre faaliyet göstermesini istediğinin açık olduğu, bu vakıfların kısmen kamu kaynağı kullanmalarının kamu kurumu olarak nitelendirilmelerine yeterli bir sebep olmadığı belirtilmiştir. Anılan vakıfların mütevelli heyetinin oyçokluğu ile karar alıp uyguladığı, bu heyetin üyelerinin neredeyse yarısının seçilerek gelen sivil üyelerden oluştuğu dikkate alındığında kamu kurumu olarak nitelendirilmelerinin düşünülemeyeceği ifade edilen kararda vakıf çalışanlarının da fon personeli olarak değerlendirilemeyeceği belirtilerek ilave tediye alacağı isteminin reddedilmesi gerekirken kabulüne karar verilmesinin hatalı olduğu hüküm altına alınmıştır.

12. Anılan bozma kararı üzerine Mahkeme 1/11/2018 tarihinde davayı kısmen kabul etmiş ve başvurucunun fazla süreli çalışma ücreti ile birlikte ilave tediye alacağını ödemesine karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Tüm dosya kapsamı, Yargıtay bozma ilamı ve 31/07/2018 tarihli bilirkişi raporu birlikte değerlendirildiğinde; her ne kadar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kamu kurumu olarak değerlendirilemeyeceği ve ilave tediye talep edilemeyeceği gerekçesi ile mahkememiz kararı bozulmuş ise de bozma kararından sonra 25/05/2018 tarihinde yürürlüğe giren 7144 Sayılı Kanunun 7. maddesi ile 3294 Sayılı Kanunun 7. maddesine eklenen fıkra ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının kamu işyeri olduğu yönünde düzenleme yapılması ve Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 30/05/2018 tarih 2016/1226-2018/1141 sayılı kararı ile 'yasa maddesinin gerekçesinde Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları bakımından kanun koyucunun geçmişe yönelik tespitte bulunarak Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının başından itibaren kamu işyeri olduklarına vurgu yapıldığı ve İçtihadı Birleştirme Kararının bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılmak istendiği' tespit edilerek kamu düzeni ve genel ahlaka ilişkin düzenlemeler halinde kanunların geriye yürümesinin de söz konusu olabileceğinin ve İçtihadı Birleştirme Kararının etkisinin bulunmayacağının belirtilmesi karşısında davacının ilave tediye alacağına hak kazandığı, davalı tanık beyanları esas alındığında haftanın 5 günü 08.00-17.00 saatleri arasında 1 saat ara dinlenmesinin mahsubu sonucu haftalık 40 saat çalışma yapması nedeni ile fazla süreli ve fazla çalışmasının olmadığı, dini bayram haftaları öncesi 3 cumartesi günü 10.00-15.00 saatleri arasında çalışma yapması nedeni ile 1.071,87 TL net fazla süreli çalışma alacağı olduğu, haftada 5 gün çalışma yapması nedeni ile hafta tatili alacağı olmadığı kanaatine varılmış, mazeretli ve raporlu olunan günler nedeni ile çalışılamayan günlerinde olabileceği dikkate alınarak takdiren %30 oranında indirim yapılmak suretiyle 714,58 TL fazla süreli çalışma alacağı olduğu kabul edilerek aşağıdaki şekilde hüküm kurulmuştur."

13. Başvurucu söz konusu karara karşı 19/11/2018 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde, Yargıtayın 9/6/2017 tarihli İçtihadı Birleştirme Kurulu (İBK) kararına aykırı karar verilemeyeceği, bu karara aykırı olarak verilen Hukuk Genel Kurulu (HGK) kararının yok hükmünde olduğu belirtilmiştir. Bozma kararına uyulduğu takdirde uyma kararına aykırı olarak hüküm kurulamayacağına dikkat çekilen dilekçede, bozma kararından sonraki bir tarihte yürürlüğe giren kanunun geriye yürümeyeceği, vakıfların toplu iş sözleşmesi kapsamına girmesinin ilave tediye alacağı ödemesini gerektirmeyeceği, HGK kararındaki değerlendirmenin kanun metni ile çeliştiği hususlarına yer verilmiş ve vakıfların özel hukuk tüzel kişisi olduğu ifade edilmiştir.

14. Daire 6/2/2019 tarihinde temyiz istemini reddederek Mahkeme kararını onamıştır.

15. Nihai karar başvurucu vekili tarafından 2/4/2019 tarihinde öğrenilmiş olup 3/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

16. 3294 sayılı Kanun'un;

i. 7. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynî yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kurulur.

Mülkî idare amirleri vakfın tabii başkanı olup, illerde belediye başkanı, defterdar, il millî

eğitim müdürü, il sağlık müdürü, il tarım müdürü, il sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu müdürü ve il müftüsü; ilçelerde belediye başkanı, mal müdürü, ilçe millî eğitim müdürü, Sağlık Bakanlığının ilçe üst görevlisi, varsa ilçe tarım müdürü ve ilçe müftüsü vakfın mütevelli heyetini oluşturur. Ayrıca her faaliyet dönemi için, il dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının valinin çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğuyla kendi aralarından seçecekleri birer muhtar üye ile ilde kurulan ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri iki temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi; ilçe dahilindeki köy ve mahalle muhtarlarının kaymakamın çağrısı üzerine yapacağı toplantıya katılanların salt çoğunluğu ile kendi aralarından seçecekleri birer üye ile ilçede kurulu ve bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşlarının yöneticilerinin kendi aralarından seçecekleri bir temsilci ve hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği iki kişi mütevelli heyetinde görev alırlar. İl veya ilçede bu Kanunda belirtilen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşu olmaması halinde, hayırsever vatandaşlar arasından il genel meclisinin seçeceği üçüncü bir kişi daha mütevelli heyetinde görev yapar.

Büyükşehir belediyesi bulunan illerdeki il ve ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarında, ikinci fıkrada hayırsever vatandaşlar arasından seçileceği belirtilen iki üye; il sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları için doğrudan vali tarafından, ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları için ise kaymakamın teklifi üzerine vali tarafından belirlenir. Ayrıca, il veya ilçede bu Kanunda belirlenen amaçlara yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşu bulunmaması hâlinde il sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları için doğrudan vali tarafından, ilçe sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları için ise kaymakamın teklifi üzerine vali tarafından üçüncü bir kişi daha belirlenir. İl veya ilçe sınırları içerisinde köy bulunmaması hâlinde, köy muhtarı yerine bir mahalle muhtarı daha mütevelli heyetinde görev yapar. İlde vali, bir vali yardımcısını başkan vekili olarak; büyükşehir belediye başkanı, genel sekreteri veya genel sekreter yardımcısını; il belediye başkanı da bir belediye başkan yardımcısını toplantılarda kendisini temsil etmek üzere görevlendirebilir.

Vakıf senetleri mahallin en büyük mülki idare amiri tarafından Medeni Kanundaki hükümlere göre tescil ettirilir.

Vakıflar, 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun 34 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce imzalanacak işletme düzeyinde toplu iş sözleşmesi kapsamında işyerleridir."

ii. 8. maddesi şöyledir:

"Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının gelirleri;

a) Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılacak miktardan,

b) (Mülga: 7/12/2004-5272/87 md.)

c) (Mülga: 2/3/2014-6529/16 md.)

d) İşletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirlerden,

e) Diğer gelirlerden,

Teşekkül eder."

iii. 9. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunla kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu ile Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları;

a) Kurumlar Vergisinden, (iktisadi işletmeler hariç),

b) Yapılacak bağış ve yardımlar sebebiyle Veraset ve İntikal Vergisinden,

c) Sahip oldukları taşınır ve taşınmaz mallar ve yapacakları tüm muameleler dolayısıyla her türlü vergi, resim, harç ve fonlardan,

d) Vakıflar, Vakıflar Genel Müdürlüğünce vakıflardan tahsil edilen teftiş ve denetleme masraflarına katılma paylarından,

e) Her türlü döner sermaye ücretlerinden,

Muaftır."

iv. Ek 1. maddesi şöyledir:

"4 üncü maddenin (a), (c), (d), (e), (f), (g) bendlerinde sayılan fon gelirleri ile 8 inci maddede yazılı vakıf gelirleri kamu alacağı mahiyetinde olup, bu Kanunda yazılı süre içinde ödenmeyen gerek 4 üncü maddenin (a), (c), (d), (f) ve (g) bendlerindeki fon gelirlerinin, gerekse 8 inci maddenin (b) bendinde yazılı vakıf gelirlerinin tahsili için Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kurulu Başkanlığınca veya ilgili vakıflarca 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun Hükümlerine göre işlem yapılır. Ayrıca, sorumlular hakkında bu Kanun ve ilgili diğer kanunlar uyarınca takibata geçilir."

B. Yargıtay Kararları

17. Sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının hukuki statüsü, başka bir ifadeyle sahip oldukları tüzel kişiliğin kamu tüzel kişiliği mi yoksa özel hukuk tüzel kişiliği niteliğinde mi olduğu hususu Yargıtay kararlarına konu olmuştur. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi istikrarlı olarak, anılan vakıfların özel hukuk tüzel kişisi statüsünde olduğu, dolayısıyla kamu personeli sıfatı bulunmayan çalışanlarının ilave tediyeden yararlanamayacağı görüşünü benimsemiştir.

18. 15/5/2018 tarihli ve 7144 sayılı Kanun'un 7.maddesi ile 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesine eklenen fıkrayı değerlendiren Yargıtay HGK'nın 30/5/2018 tarihli kararı sonrasında Yargıtay 22. Hukuk Dairesi, yürürlüğe giren kanunların geçmişe ve kesin nitelik kazanmış hukuksal durumlara etkili olamamasının hukukun genel ilkelerinden kazanılmış hakların korunması ilkesinin gereği olduğunu belirterek 7144 sayılı Kanun'un 7. maddesinin yürürlük tarihinden önceki döneme ilişkin davalar bakımından sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip, ayrı işyeri niteliğinde ve bağımsız işveren olduğunun belirlendiği ve tarafları bağlayıcı Yargıtay İBK'nın bulunduğu gerekçesiyle ilave tediye istemlerinin reddine karar vermiştir (Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 19/4/2018 tarihli ve E.2018/5389, K.2018/9411 sayılı kararı).

19. Yargıtay 22. Hukuk Dairesi 1/10/2020 tarihi itibarıyla kapatılmış ve görevleri büyük oranda Yargıtay 9. Hukuk Dairesine devredilmiştir. Bu tarihten sonra Yargıtay 9. Hukuk Dairesi verdiği kararlarda, Yargıtayın 9/6/2017 tarihli İBK kararı uyarınca Vakfın özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğunu ve ayrı işyeri olan bağımsız işveren olduklarını belirtmiş; İBK

kararlarının bağlayıcı olduğunu ve Vakfın kamu tüzel kişisi olduğuna yönelik kanuni bir düzenleme, Anayasa Mahkemesinin iptal kararı ya da aksi yönde içtihadı birleştirme kararı bulunmadığını ifade etmiştir. Bu kapsamda;

i. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 19/1/2022 tarihli ve E.2022/16, K.2022/583 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

Taraflar arasındaki uyuşmazlık davacının ‘6772 sayılı Devlet ve Ona Bağlı Müesseselerde Çalışan İşçilere İlave Tediye Yapılması ve 6452 Sayılı Kanunla 6212 Sayılı Kanununun 2 inci Maddesinin Kaldırılması Hakkında Kanun’ çerçevesinde ilave tediye alacağına hak kazanıp kazanmadığı noktasındadır

6772 sayılı Kanun'un 1. maddesinde, ilave tediye alacağı ödemekle yükümlü işverenlerin kimler olduğu açıkça belirlenmiştir. Kanuna göre, devlete ve ona bağlı olmak üzere

1-Genel, Katma ve Özel bütçeli daireler,

2-Sermayesi değişen kurumlar,

3-Sermayesinin yarısından fazlası devlete ait olan şirket ve kurumlar ve bunlara bağlı kuruluşlar,

4-Belediyeler ve belediyelere bağlı kuruluşlar,

5-3460 ve 3659 sayılı kanun kapsamına giren, sermayesinin tamamı devlete ait olan veya bu sermeye ile kurulan iktisadi devlet kuruluşları,

6-Yukarıda belirtilenlerden olmayan diğer kurum, banka ve ortaklıklar bu Kanun kapsamındadır.

Diğer taraftan ‘kamu kurumu’ kavramı genel olarak; genel, katma ve özel bütçeli idareler ile il özel idaresi ve belediyeyi veya bu kurumlarca sermayesinin yarısından fazlası karşılanan kurumlara ait olan ve bir kamu hizmeti sunan kurumları ifade etmektedir.

Davalı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfının, 6772 sayılı Kanun kapsamında bir kamu tüzel kişisi olup olmadığını belirleyebilmek için öncelikle, Vakfın tabi olduğu Kanun hükümlerine göre yapısını, kuruluşunu ve işleyişini değerlendirmek gerekmektedir.

29.05.1986 tarihli ve 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununun (16/6/1989 tarihli ve 3582 sayılı Kanunun 1 maddesi ile değişik) 1. maddesinde, bu Kanunun amacı ‘fakru zaruret içinde ve muhtaç durumda bulunan vatandaşlar ile gerektiğinde her ne suretle olursa olsun Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş olan kişilere yardım etmek, sosyal adaleti pekiştirici tedbirler alarak gelir dağılımının adilane bir şekilde tevzi edilmesini sağlamak, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik etmek’ olarak açıklanmıştır.

Kanun'un (5263 sayılı Kanun'un 19. maddesi ile değişik) 7. maddesinin 1. fıkrasında ise, Kanunun amacına uygun faaliyet ve çalışmalar yapmak ve ihtiyaç sahibi vatandaşlara nakdî ve aynî yardımda bulunmak üzere her il ve ilçede sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kurulması öngörülmüştür (m.7/1). Aynı maddenin 3 üncü fıkrasında, vakıf senetlerinin mahallin en büyük mülki amiri tarafından Medeni Kanunu hükümlerine göre tescil ettirileceği ifade edilmiştir.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının gelirleri, 'Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılacak miktardan, işletme ve iştiraklerden elde edilecek

gelirlerden ve diğer gelirlerden' oluşur (m. 8).

Vakıfların oluşumuna bakılacak olursa; Kanunun 7. maddesinde; İlçe Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Mütevelli Heyetinde 1 adet belediye başkanı, 1 adet köy muhtarı, 1 adet mahalle muhtarı, 1 adet sivil toplum kuruluşu yöneticisi, 2 adet hayırsever vatandaşın görev alacağı belirtilmektedir.

Anayasanın 123. maddesinin 3. fıkrasında 'Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur' hükmü mevcuttur. Vakıflara ilişkin özel düzenleme niteliğindeki 5737 sayılı Vakıflar Kanununda da vakıfların özel hukuk tüzel kişiliğine sahip oldukları ifade edilmiştir (m. 4). Bu düzenlemeler dikkate alındığında, öncelikle genel kuralın 'vakıfların özel hukuk tüzel kişisi' olarak faaliyet göstermesi olduğu açıktır. Vakıfların, kamu tüzel kişisi olarak kabul edilebilmesi ‘istisnai’ bir hâl olup, bu istisnai durumun genel kuralının aksine, tereddüde yer vermeyecek açıklıkta düzenlenmesi şarttır. Keza, 'kendiliğinden istisna olmaz, istisna konulmalıdır'(K. Gözler, ‘Yorum İlkeleri’, Anayasa Hukukunda Yorum ve Norm Somutlaşması, Tebliğ, 29-30 Eylül 2012, Ankara, Türkiye Barolar Birliği, 43). Bir diğer ifade ile istisnanın ayrıca ve açıkça olduğu ispat edilemediği takdirde ya da istisnanın olup olmadığı tereddütlü ise, istisnanın olmadığı kabul edilmelidir (Gözler, 43).

3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanununda ise, bu Kanun gereğince oluşturulan vakıfların 'kamu tüzel kişisi' olduklarına dair açık bir hüküm bulunmamaktadır. Şu halde kanun koyucunun sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarına bilinçli olarak 'kamu tüzel kişiliği' vermediği, vakıfların Türk Medeni Kanunu hükümlerine göre kurulmasını ve yine özel hukuk tüzel kişisi olarak özel hukuk hükümlerine göre faaliyet göstermesini istediği açıktır. Aksi düşünülse dahi, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kısmen kamu kaynağı kullanmaları, kamu kurumu olarak nitelendirilmeleri için yeterli bir sebep değildir. Zira; 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma Dayanışma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu'nun 8. maddesinde; Vakfın gelirlerinin, 'Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan aktarılacak miktardan, işletme ve iştiraklerden elde edilecek gelirlerden ve diğer gelirlerden' oluşacağı hüküm altına alınmıştır. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan ayrı bir tüzel kişiliğe sahip olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının gelirlerinin, sadece fondan aktarılan pay olmadığı, vakfın gelirleri arasında halk tarafından yapılan ve iktisadi değeri olan bağışların da bulunduğu görülmektedir. Aynı şekilde, mütevelli heyet tarafından oyçokluğu ile karar alan ve uygulayan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının 12 üyesinden 6'sının seçilerek gelen kişiler olması aksi sonuca varılmasını engelleyen bir diğer sebeptir.

Netice olarak, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları, bir tüzel kişi olmanın ötesinde bir özel hukuk tüzel kişisidir. Anayasa ile vakıflara ilişkin kanun hükümleri karşısında bu sonuca ulaşmak kaçınılmaz olduğu gibi; sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarını düzenleyen Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu hükümleri de, özellikle vakfın gelirleri, yapısı, karar alma mekanizması bakımından farklı bir sonuç öngörmemektedir.

Somut olayda, gerek ilk derece mahkemesi gerekse bölge adliye mahkemesince, 3294 sayılı Kanunun amacının getirilmesi noktasında parasal kaynaklarının sağlanması için Aile ve Sosyal Politikalar Bakanının Başkanlığında Başbakanlık Müsteşarı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Müsteşarı, İçişleri, Maliye ve Sağlık Bakanlıklarının Müsteşarları ile Sosyal Yardımlar Genel Müdürü ve Vakıflar Genel Müdüründen oluşan Sosyal Yardımlaşma ve

Dayanışmayı Teşvik Fonunun kurulduğu; Fonun 'Fonda toplanan kaynakların, Vakıflar ve Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce yürütülecek sosyal yardım proje ve programları ile yatırım programları çerçevesinde dağıtım önceliklerini belirlemek ve dağıtımına karar vermek, vakıflarda çalıştırılacak personelin nitelikleri ile özlük hakları ve diğer hususlarla ilgili belirlenecek kriterleri görüşmek ve karara bağlamak ile Vakıflardan ve diğer kurum ve kuruluşlardan gelen sosyal yardım amaçlı talep ve teklifleri değerlendirmek, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğüne önerilerde bulunmak olduğu' gibi görevlerinin bulunduğu, Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün 3294 sayılı Kanun hükümlerine göre kurulan vakıfların harcamalarını, iş ve işlemlerini araştırıp, inceleme, izleme ve denetleme, görülen aksaklıklarla ilgili gerekli tedbirleri alma, vakıfların çalışma usûl ve esasları ile sosyal yardım programlarının ölçütlerini belirleme işlevini yerine getirdiği, Genel Müdürlük idari yapılanmasındaki Vakıf Hizmetleri Daire Başkanlığının da Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünün ise Teşkilat ve Görevlerine İlişkin Yönerge çerçevesinde Vakıfların norm kadro usul ve esaslarını belirlemek ve Fon Kurulu'nun onayına sunmak, Fon Kurulu ilke ve kararları doğrultusunda Vakıf personelinin işe giriş ve işten çıkış işlemlerini yürütmek vb gibi işlemleri gerçekleştirdiği, böylece 3294 sayılı Kanun kapsamında yürütülen sosyal yardım hizmetlerinin asıl olarak Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yerine getirildiği, Sosyal Yardımlaşma Vakıfları ayrı tüzel kişiliklere sahip olsalar da Fon ile beraber Bakanlığın bu görevini yerine getirmek amacıyla oluşturulan idari organizasyon içinde yer aldıkları, tüm ülke çapında Bakanlık tarafından yürütülmesi gerekli sosyal yardım kamu hizmetinin, taşrada sosyal yardımlaşma vakıfları aracılığıyla yürütüldüğü, vakıfların finansının Bakanlık tarafından gerçekleştirilip, işe alınacakların nitelikleri, görevleri, işe alma, çıkarma, tayin, ücretin belirlenmesi gibi özlük işleri ile çalışma koşullarının belirlenmesinde Bakanlığın söz sahibi olduğu işveren yetkilerinin Bakanlıkta olduğu, diğer taraftan 25/05/2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7144 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile maddenin gerekçesi de dikkate alındığında vakıfların bir kamu işyeri olduğunun açık olduğu ve vakıf işçilerinin ilave tediye hakkı bulunduğu sonucuna varılmıştır.

Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar doğrultusunda somut olay değerlendirildiğinde, öncelikle mahkemece sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının temelde 'vakıf' olduklarının gözden kaçırıldığı anlaşılmaktadır. Vakıflar, kural olarak özel hukuk tüzel kişisidir. Bu kuralın istisnası ise, ancak o kuralı koyan makam tarafından konulabilir. Çünkü, istisna, genel kuralın alanını uygulama alanını daraltır. Bu sebeple yargı organının, bir kurala istisna getirmesi mümkün değildir(Gözler, 45). Bir kuralın istisnasının ancak o kuralı koyan makam tarafından oluşturulabilmesinin sonucu ise, yargı organı tarafından varsayımlardan ya da genel kabuller üzerinden istisna oluşturulamamasıdır. Diğer taraftan 3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunda 'Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları'(m.7) ile 'Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu' (m.3) ayrı ayrı hükümlerde düzenlenmiş olup, mahkemece bu ikisinin birbiri ile karşılaştırılması yahut birbiri ile aynı kabul edilmesi de yerinde değildir. Şayet kanun koyucu aksini öngörseydi, vakıflar ile Fon'un farklı şekilde düzenlenmesine gerek duyulmazdı. Üzerinde durulması gereken bir diğer husus ise, açık bir kanun hükmü olmaksızın, 'tüm ülke çapında Bakanlık tarafından yürütülmesi gerekli sosyal yardım kamu hizmetinin, taşrada sosyal yardımlaşma vakıfları aracılığıyla yürütüldüğü, vakıfların finansının Bakanlık tarafından gerçekleştirilip, işe alınacakların özlük işleri ile çalışma koşullarının belirlenmesinde Bakanlığın söz sahibi olduğu' varsayımı ile vakıflara kamu tüzel kişiliği verilip verilemeyeceğidir. Zira, Anayasanın 123. maddesi ile Vakıflar Kanununun 4. maddesi son derece açık olup, aslolan bir vakfın

kamu tüzel kişi olması değil, özel hukuk tüzel kişisi olmasıdır. Bir kural hangi norm ile konulmuş ise, o kuralın istisnası da ancak o kural ile konulabilir. Yorum yoluyla istisna üretilemez (Gözler, 45, 54). Somut olayda, vakıfların özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduklarına dair kanun hükmünün aksini öngören bir kanun hükmü bulunmadığı halde, mahkeme tarafından yorum yolu ile 'istisna' oluşturulması hukuka aykırıdır.

Bu noktada, 25/05/2018 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan 7144 sayılı Kanun'un 7. maddesi ile 3294 sayılı Kanunun 7. maddesinin son fıkrasına eklenen hükümden de söz etmek gerekmektedir. İlgili hükümde 'Vakıflar, 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun 34. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne göre, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce imzalanacak işletme düzeyinde toplu iş sözleşmesi kapsamında işyerleridir.' düzenlemesine yer verilmiştir. Düzenlemeden de açıkça görüleceği gibi, yapılan değişiklik ile vakıfların kamu tüzel kişisi olduğu değil,'Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce imzalanacak işletme düzeyinde toplu iş sözleşmesi kapsamında işyeri olduğu' esası benimsenmiştir. İlgili maddenin gerekçesinde, 'Madde ile 6356 Sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununun 34. maddesinin ikinci fıkrasında bahsi geçen kamu kurum ve kuruluşlarının aynı işkolundaki birden çok işyerlerinde toplu iş sözleşmesinin ancak işletme düzeyinde yapılması gerektiği hükmü uyarınca, Vakıfların, mevzuattaki ilgili diğer düzenlemeler aynı kalmak ve sadece toplu iş sözleşmesi kapsamıyla ilgili olmak üzere, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Sosyal Yardımlar Genel Müdürlüğünce veya yetkili kıldığı işveren sendikasınca imzalanan işletme toplu iş sözleşmesi kapsamındaki kamu işyerleri olduğu düzenlenmiştir.' denilmiş ise de, gerekçede vakıfların genel bir kural olarak kamu tüzel kişisi olduğu değil, 'mevzuattaki ilgili diğer düzenlemeler aynı kalmak ve sadece toplu iş sözleşmesi kapsamıyla ilgili olmak üzere' kamu işyeri olduğu belirtilmiştir. Kaldı ki, gerekçede geçen bu ifade kanun metnine bilinçli olarak alınmamıştır. Söz konusu düzenlemenin amacı, tüm sosyal ve yardımlaşmayı dayanışma vakıflarına kamu tüzel kişiliği atfetmek değil, Bakanlığın taraf olduğu toplu iş sözleşmelerinin yapılmasını kolaylaştırmaktadır. Zira, mülga 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanununun 'Toplu iş sözleşmesinin kapsamı ve düzeyi' başlığını taşıyan 3. maddesinde '... Ancak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait müessese ve işyerleri ayrı tüzel kişiliğe sahip olsalar dahi, bu kurum ve kuruluşlar için tek bir işletme toplu iş sözleşmesi yapılır.' hükmü bulunmakta iken (m. 3/1-2), 6356 sayılı Sendika ve Toplu İş Sözleşmesi Kanununda bu hükme yer verilmemiş, onun yerine 'Bir gerçek ve tüzel kişiye veya bir kamu kurum ve kuruluşuna ait aynı işkolunda birden çok işyerinin bulunduğu işyerlerinde, toplu iş sözleşmesi ancak işletme düzeyinde yapılabilir.' düzenlemesine yer verilmiştir (6356 sy K. m.34). Toplu iş sözleşmesinin düzeyine ilişkin tarihsel gelişmeler ve kanun değişiklikleri dikkate alındığında, 3294 sayılı Kanuna eklenen hükmün vakıfların özel hukuk tüzel kişisi olduğu gerçeğini değiştirmediği, yapılan değişikliğin sadece toplu iş sözleşmesinin düzeyi ve bağıtlanması süreci ile ilgili olduğu kabul edilmelidir. Mahkemece, 7144 sayılı Kanun gerekçesine atıf yapılarak vakıfların 'kamu işyeri' olduğunun açıklığa kavuştuğu belirtilmiş ise de, gerekçede açıkça vakıfların 'mevzuattaki ilgili diğer düzenlemeler aynı kalmak ve sadece toplu iş sözleşmesi kapsamıyla ilgili olmak üzere kamu işyeri' olduğu ifade edilmiştir. Gerekçede çizilen bu sınırlar gözden kaçırılarak, kanunda 'tüm sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kamu tüzel kişisi olarak kabul edildiği' şeklinde, amacı aşan bir yorumla sonuca gidilmesi yerinde değildir. Yukarıda da ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, aslolan vakıfların özel hukuk tüzel kişi olmalarıdır. Aksinin kabulü için, 'sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının kamu tüzel kişisi olduğunu' açıkça düzenleyen bir kanun hükmü

olmalıdır. Bu itibarla, 7144 sayılı Kanun ile 3294 sayılı Kanunun 7. maddesinde yapılan değişikliğin sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının hukuki niteliğini değiştiren yeni ve farklı bir düzenleme olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

Belirtmek gerekir ki; Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kurulunun 09/06/2017 tarih, 2016/3-2017/4 E. K sayılı kararı ile '3294 sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Kanunu ile kurulan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının özel hukuk tüzel kişiliğine sahip olduğu, ayrı işyeri olan bağımsız işveren oldukları' belirlenmiştir. İçtihadı birleştirme kararları, Yargıtay Kanunu'nun 45. maddesine göre bağlayıcıdır. Somut olayda, sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının 'kamu tüzel kişisi' olduğuna yönelik kanuni bir düzenleme, anayasa mahkemesi iptali kararı yahut aksi yönde içtihadı birleştirme kararı bulunmadığına göre, 09/06/2017 tarihli İçtihadı Birleştirme Kararının halen bağlayıcı olduğu kabul edilmelidir.

..."

ii. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28/11/2022 tarihli ve E.2022/15611, K.2022/15311 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir (aynı yöndeki kararlar için bkz. Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28/11/2022 tarihli ve E.2022/15612, K.2022/15310 sayılı kararı; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 28/11/2022 tarihli ve E.2022/15614, K.2022/15319 sayılı kararı):

"Yukarıda açıklanan ilke ve esaslar ile Dairemizin içtihatları doğrultusunda somut olay değerlendirildiğinde; Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonundan ayrı birer özel hukuk tüzel kişisi olan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıflarının 6772 sayılı Kanun bakımından kamu tüzel kişisi olarak kabulü mümkün değildir.

Diğer taraftan Mahkemece, Fon Kurulunun 16.02.2012 tarih ve 2012/l sayılı Kararı ile vakıf çalışanlarına 2012 yılından itibaren ilave tediye niteliğinde iki maaş tutarında ikramiye ödenmesine karar verildiği, ikramiyelerin ilave tediye niteliğinde olduğu buna göre personele ayrıca ilave tediye ödemesi yapılmayacağının düzenlendiği gerekçesiyle davacıya ikramiye ödemesi yapılan dönemler dışlanarak hesaplanan ilave tediye alacağı hüküm altına alınmıştır. Fon Kurulunun 2012/1 sayılı Kararı ile Fon Kurulunun 11.12.2014 tarihli ve 2014/7 sayılı kararı ile çıkarılan Esaslar'ın 11 inci maddesi gereğince şartları taşıyan vakıf çalışanlarına ikramiye ödemesi yapılması gerektiği uyuşmazlık konusu değildir. Gerçekten de 633 sayılı Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'ye dayanılarak yürürlüğe konulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları Personelinin Norm Kadro Standartları, İş Tanımları, Nitelikleri, Özlük Hakları ve Çalışma Şartlarına İlişkin Esaslar'ın 'İkramiye ödemesi' başlıklı 11 inci maddesinde, personele her yılın Ocak ve Temmuz aylarında birer sözleşme ücreti tutarında ikramiye ödeneceği, ödenen bu ikramiyelerin ilave tediye niteliğinde olduğu ve personele ayrıca ilave tediye ödemesi yapılamayacağı kuralına yer verilmiştir. Somut olayda ise dava dilekçesinde, Fon Kurulu kararında ilave tediye olarak nitelendirilen ikramiye alacağına ilişkin açıkça bir iddia ileri sürülmemiştir. Davacı tarafça Fon Kurulu kararına istinaden herhangi bir iddia ileri sürülmeden ve ikramiye adı altında talepte bulunulmadan Mahkemece resen inceleme yapılması mümkün değildir. Aksine dosya kapsamından davacının açıkça 6772 sayılı Kanun'dan kaynaklanan ilave tediye alacağını talep ettiği anlaşılmakta olup bu hâlde davacı, davalı Vakfın 6772 sayılı Kanun kapsamında olmaması sebebiyle bu Kanun'dan doğan ilave tediye alacağına hak kazanamaz. Bu durumda, davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde kabulüne dair hüküm kurulması hatalı olup bozmayı gerektirmiştir."

C. Anayasa Mahkemesi Kararları

20. Anayasa Mahkemesinin (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, [GK], B. No: 2018/10972, 28/7/2022) kararına konu olayda belediyeye ait olan şirketin üzerine kayıtlı taşınmazın valilik tarafından başka bir belediyeye devredilmesi nedeniyle bireysel başvuruda bulunulmuştur. Başvurucu olan şirket gerçek bir kişi tarafından kurulmasına rağmen sonradan büyükşehir belediyesince devralınmış olup şirketin sermayesinin tamamı büyükşehir belediyesine aittir. Anayasa Mahkemesi kamu gücünün kullanımına katılmasa bile bir tüzel kişilik kamu otoritelerine bağımlı olarak faaliyetlerini yürütüyorsa bu takdirde söz konusu tüzel kişiliğin kamuyla bağlantılı olduğu sonucuna ulaşılabileceğini ifade etmiştir (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, §§ 39,40).

21. Anılan karara konu olayda ihtilaf konusu taşınmazların belediye meclisi tarafından başvurucuya devredildiği ve bir dönem de olsa tapuda başvurucu adına kaydedildiği ancak bu durumun taşınmazın kamu mülkiyeti altında bulunduğu gerçeğini değiştirmediği zira başvurucu şirketin sermayesinin tamamının belediyeye ait olup özel hukuk hükümlerine tabi olmasının bu taşınmazın statüsünü etkilemediği ifade edilmiştir (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 42).

22. Özünde kamuya ait taşınmazların hangi kamu otoritesine bırakılmasının daha uygun olacağı meselesinin tartışılacağı uyuşmazlıktan menfaati etkilenenin büyükşehir belediyesi olduğu ve başvurucunun menfaati ile büyükşehir belediyesinin menfaatinin somut olayda özdeşleştiği gözetildiğinde kamu gücünün bireysel başvuruya taraf olamayacağı ilkesi gereğince başvurucunun bireysel başvuru ehliyetinin bulunmadığı sonucuna varılan kararda başvuru kişi yönünden yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 44).

23. Anayasa Mahkemesinin (Kemal Kılıç, [GK], B. No: 2019/16400, 28/7/2022) kararına konu olayda ise başvurucu, Mehmetçik Vakfı tarafından bakım yardımının kesilmesinden şikâyet etmiştir. Adı geçen Vakfın statüsünün ve Vakıf ile başvurucu arasındaki ilişkinin niteliğinin başvurunun değerlendirilmesi açısından önemli olması nedeniyle Anayasa Mahkemesi öncelikle bu hususu irdelemiştir (Kemal Kılıç, § 38).

24. Bu kapsamda kararda; Mehmetçik Vakfının özel bir kanunla kurulmuş veya resmî olarak idare teşkilatı içinde tanımlanmış bir tüzel kişilik olmayıp Vakıflar Genel Müdürlüğünün denetimi altında faaliyet yürüten bir Vakıf olduğu, Vakfın mallarına, alacaklarına ve personeline diğer vakıflardan farklı statü tanınmadığı, mallarına haczedilemezlik ayrıcalığı sağlanmadığı, Vakfın resen icra yetkisi ve işlemlerinin hukuka uygunluk karinesinden yararlanması gibi ayrıcalıklarla donatılmadığı, zorunlu üyelik ve zorunlu aidat sisteminin de bulunmadığı, Vakfın kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılmamış olması karşısında yöneticilerinin kamu görevlisi olmasının Vakfın niteliğini etkileyecek bir ağırlığa ulaşmadığı, Vakfın kararlarının ve bunların icrasının Türk Silahlı Kuvvetlerinin resmî organlarının onayına tabi olmadığı, Vakfın yöneticilerinin üst düzey askerî görevlilerden oluşmasının kanuni bir düzenlemeye değil vakıf senedine dayandığı, Vakfın özel bir kanunla kurulmadığı gibi gördüğü hizmetlerin herhangi bir kanun tarafından ona yüklenmiş görevler mahiyetinde de olmadığı, Vakfın mali kaynaklarının kural olarak bağışlardan, kendi mal ve işletmelerinin gelirlerinden oluştuğu, kamudan kaynak aktarılmasının söz konusu olmadığı tespit ve değerlendirmelerine yer verilmiştir (Kemal Kılıç, §§ 45-50).

25. Söz konusu tespitlerden hareketle kararda, kurucu ve yöneticilerinin üst düzey askerî görevlilerden oluşmasına ve kamu yararı taşıyan faaliyetlerde bulunmasına karşın kamu gücüyle donatılmadığı, faaliyetlerinin kanunla kamu hizmeti olarak tanımlanmadığı, gelir

kaynaklarının büyük ölçüde bağışlardan oluştuğu, kamu gelirlerinden doğrudan Vakfa pay aktarılmadığı dikkate alındığında Mehmetçik Vakfının kamu gücünün bir parçası olmadığı sonucuna varılmıştır (Kemal Kılıç, § 51).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

26. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

27. Başvurucu, Yargıtay tarafından iki yıl önce verilen bozma kararı gözardı edilerek Mahkemenin kararının haksız bir şekilde onandığını, Yargıtayın önceki bozma kararında Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarını özel hukuk tüzel kişisi olarak kabul etmesine karşın son verdiği onama kararında kamu tüzel kişisi olarak kabul ettiğini belirterek hukuki güvenlik ilkesi ile mülkiyet hakkının ve uzun süren yargılama nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

28. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü, 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkraları uyarınca Anayasa'da güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve buna ek Türkiye'nin taraf olduğu protokoller kapsamındaki haklardan herhangi birinin kamu gücü tarafından ihlal edildiğini iddia eden herkese Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yapma hakkı tanınmıştır.

29. 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (1) numaralı fıkrasında bireysel başvurunun ancak ihlale yol açtığı ileri sürülen işlem, eylem ya da ihmal nedeniyle güncel ve kişisel bir hakkı doğrudan etkilenenler tarafından yapılabileceği kurala bağlanmış; buna karşılık aynı maddenin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapamayacakları belirtilmiştir (Büğdüz Köyü Muhtarlığı, B. No: 2012/22, 25/12/2012, §§ 26-29; Ballıdere Belediye Başkanlığı, B. No: 2012/1327, 12/2/2013, §§ 16-19; Doğubayazıt Ticaret ve Sanayi Odası, B. No: 2012/743, 5/3/2013, §§ 15-17; İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi, B. No: 2013/1430, 21/11/2013, §§ 20-28).

30. Somut olayda başvurucu, İzmir ili Buca ilçesi Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfıdır. Bu itibarlabireysel başvuru ehliyetinin bulunup bulunmadığının tespiti açısından öncelikle başvurucu Vakfın kamu gücüyle donatılıp donatılmadığının belirlenmesi gerekmektedir.

31. Bu noktada belirli bir uyuşmazlık alanında uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetki derece mahkemelerine ait olduğundan Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin yorumunun yerine kendi yorumunu kaim etmesinin söz konusu olamayacağı hatırlanmalıdır. Bununla birlikte bu durum ilk elden derece mahkemelerinin görev alanına giren uyuşmazlık alanlarıyla sınırlı olup dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin salt kendi görev alanına ilişkin bir meseleyi değerlendirirken aynı konuda derece mahkemelerinin yorumundan bağımsız olarak özerk bir yorum yapmasına engel teşkil etmez.

32. Bu itibarla başvurucu Vakfın bireysel başvuru ehliyetine sahip olup olmadığının belirlenmesi doğrudan Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuruya ilişkin görev alanıyla ilgili bir konu olduğundan bireysel başvuru ehliyeti bağlamında Vakfın kamu gücü ile donatılıp

donatılmadığı yönünde yapılan tespit ve değerlendirmeler de bu minvalde ele alınmalıdır.

1. Genel İlkeler

33. Kamu tüzel kişilerinin bireysel başvuru yapmasının yolunun kanunla kapatılmasının temel sebebi bunların kamu gücünün bir parçası olmasıdır. Bireysel başvuruda amaç; kamu gücünün işlem, eylem veya ihmallerine maruz kalan bireylerin veya bireyler tarafından oluşturulmuş tüzel kişilerin haklarının korunmasıdır. Bireysel başvuru kamu kurumlarının kendi aralarındaki ihtilafların çözüm mekanizması değildir. Esasen insan haklarının öznesi bireyler, yükümlüsü ise kural olarak kamu gücünün kullanımına katılan kamu otoriteleridir. Kamu gücünün bir parçası olan tüzel kişiliğin bireye veya bireyler tarafından kurulmuş tüzel kişilere özgü hakların ihlal edildiğini öne sürmesi mümkün değildir (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 32).

34. Anayasa'da veya Anayasa'yla yetkili kılınan organlarca çıkarılan düzenlemelerde (kanun/Cumhurbaşkanlığı kararnamesi) açıkça kamu tüzel kişisi olarak nitelenen kuruluşların kamu gücünün parçası olduğunda tartışma yaşanmamaktadır. Dolayısıyla Anayasa'da, kanunlarda veya Cumhurbaşkanlığı kararnamelerinde ya da 2017 yılındaki Anayasa değişikliğinden önceki dönemde kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak çıkarılan idari düzenlemelerde kamu tüzel kişisi olduğu açıkça belirtilen kuruluşların bireysel başvuruda bulunması mümkün değildir. Bu husus, 6216 sayılı Kanun'un 46. maddesinin (2) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde açıkça ifade edilmiştir (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 33).

35. Bununla birlikte sadece ilgili mevzuatta kamu tüzel kişisi olduğu açıkça belirtilen kuruluşlar değil Anayasa'da ya da Anayasa'yla yetkili kılınan organlarca çıkarılan düzenlemelerde kamu tüzel kişisi olduğu açıkça belirtilmeyen hatta özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanan ancak kamuyla bağlantılı bulunan tüzel kişiler de kamu gücünün bir parçası olarak kabul edilmektedir (Kemal Kılıç, § 39).

36. Bu itibarla bireysel başvuru ehliyeti kısıtı sadece ilgili mevzuatta kamu tüzel kişisi olduğu açıkça belirtilen kuruluşları kapsamamaktadır. Anayasa'da ya da Anayasa'yla yetkili kılınan organlarca çıkarılan düzenlemelerde kamu tüzel kişisi olduğu açıkça belirtilmeyen hatta özel hukuk tüzel kişisi olarak tanımlanan ancak kamuyla bağlantılı bulunan tüzel kişiler de bireysel başvuru ehliyetini haiz değildir. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasının birinci cümlesinde bireysel başvurunun kamu gücüne karşı yapılacağı sarih bir biçimde ifade edilmiştir. Buna göre davacı ve davalı sıfatlarının birleşemeyeceği yolundaki genel ilke uyarınca bireysel başvurunun pasif tarafı olan kamu gücünün herhangi bir başvurunun aktif tarafı yani başvurucusu da olması mümkün değildir. Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurularda başvurucunun karşısında şeklî anlamda bir tarafın bulunmaması da bu durumu değiştirmemektedir. Dolayısıyla bir tüzel kişilik ilgili düzenlemeler çerçevesinde genel olarak özel hukuk hükümlerine tabi bir şirket, vakıf veya dernek olarak kurulmuş olsa dahi gerekli şartların sağlanması hâlinde bu tüzel kişiliğin kamu gücünün bir parçası olduğu ve bireysel başvuru ehliyetine sahip olmadığı sonucuna varılabilir (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 34).

37. Anayasa Mahkemesinin norm denetimi kapsamında verdiği kararlarında vurguladığı üzere bir tüzel kişiliğin özel hukuk hükümlerine tabi olması tek başına onun kamu gücünün bir parçası, dolayısıyla kamuyla bağlantılı olup olmadığı noktasında belirleyici olmaz (AYM, E.2013/49, K.2013/125, 31/10/2013; E.2014/177, K.2015/49, 11/6/2015; ayrıca bireysel başvuru kapsamında verilen karar için bkz. Ayla Demir İşat [GK], B. No: 2018/24245,

8/10/2020, § 113). Kamu gücüyle donatılan, dolayısıyla kamuyla bağlantılı özel hukuk tüzel kişileri de kamu gücünün bir parçasıdır.

38. Bir tüzel kişiliğin kamuyla bağlantılı olup olmadığı değerlendirilirken sadece ilgili kanundaki tanımlamaya bakılmamalı; (1) yürüttüğü hizmetin niteliği, (2) kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılıp donatılmadığı (kamu gücünün kullanımına katılıp katılmadığı), (3) idari ve fiilî yönden kamu otoritelerinden bağımsızlığının derecesi de gözönünde bulundurulmalıdır (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 36).

39. Tüzel kişiliğin yürüttüğü hizmetin kamusal yönünün bulunup bulunmadığı ve tekel biçiminde, rekabete kapalı olarak icra edilip edilmediği önem taşımaktadır. Ayrıca tüzel kişiliğin kazanç gütme amacını taşıyıp taşımadığı da irdelenecek kriterlerden biridir (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 37).

40. Tüzel kişiliğin kamu gücü ayrıcalıklarıyla donatılıp donatılmadığı belirlenirken ise tek yanlı işlemler yapma yetkisi, resen icra yetkisi, işlemlerinin hukuka uygunluk karinesinden yararlanıp yararlanmadığı, mallarının statüsü ve haczedilebilirliği, alacakları için özel bir statü öngörülüp öngörülmediği, personelinin statüsü, zorunlu üyelik ve zorunlu aidat uygulamasının bulunup bulunmadığı, işlem ve eylemlerinin kamu hukuku kuralları çerçevesinde idari yargı kolunda denetlenip denetlenmediği gibi unsurlar dikkate alınır (Aydın İmar Sanayi ve Ticaret Anonim Şirketi, § 38).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı 3294 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca illerde ve ilçelerde kurulmaktadır. Dolayısıyla Vakfın kuruluşu özel bir kanuna dayanmaktadır.

42. Vakıf, sosyal yardımlaşma ve dayanışmayı teşvik fonunun (fon) sağladığı finansman sayesinde görevlerini yerine getirmektedir. Bunun yanı sıra iktisadi işletmeye sahip vakıflar buradan gelen finansmanı da kullanabilmekte, ayrıca yapılan bağış ve yardımlar da gelir kaynağı olabilmektedir. Fonun geliri ise 3294 sayılı Kanun uyarınca Cumhurbaşkanı kararıyla başka fonlardan aktarılan kaynaklar, genel bütçeden aktarılan pay, trafik para cezası hasılatının yarısı, Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK) reklam gelirlerinin %15'i ile bağış ve yardımlardır. Bu noktada Vakfa kamudan kaynak aktarılmasının söz konusu olduğunun altı özellikle çizilmelidir. Diğer yandan fon gelirleri ile vakıf gelirleri kamu alacağı olarak düzenlenmiş, takip ve tahsili de 21/7/1953 tarihli ve 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine tabi kılınmıştır.

43. 3294 sayılı Kanun ile Vakfa bazı muafiyetler de tanınmıştır. Buna göre Vakıf, kurumlar vergisinden, yapılan bağış ve yardımlar veraset ve intikal vergisinden, sahip olduğu taşınır ve taşınmaz mallar ve yapacağı tüm muameleler dolayısıyla her türlü vergi, resim, harç ve fonlardan muaftır. Dolayısıyla Vakıf, bu yönüyle de diğer vakıflardan ayrılmaktadır.

44. Vakfın yönetim organı 3294 sayılı Kanun'da tanımlanmıştır. Anılan Kanun'a göre mülki idare amirleri Vakfın başkanıdır. Yönetim organı ise mütevelli heyetidir. Bu heyet, belediye başkanı, millî eğitim müdürü, sağlık müdürü gibi belli kurumların temsilcileri, muhtar, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve vatandaşlardan oluşmaktadır. Burada önemli olan bir diğer nokta yöneticilerinin kimler olduğunun kanunla belirlenmesi hâlinde bu durumun Vakfın niteliğini etkileyecek bir olguya dönüşmesidir. Zira bu hâlde yukarıda sözü edilen görevlilerin Vakfın yöneticisi olmayı reddetme konusunda bir inisiyatifleri bulunmamaktadır. Bu itibarla kanuna dayalı zorunlu yöneticilik uygulamasının bulunduğuna da özellikle işaret

etmek gerekir.

45. Dikkate alınması gereken diğer bir unsur da Vakfın faaliyetinin niteliğidir. Vakıf, sosyal güvenceden mahrum olan kişilere yardım edebilmek ve yoksulluğun önüne geçebilmek için faaliyet göstermektedir. 3294 sayılı Kanun ile Vakfa, her türlü acil durum ve afetten zarar görenlere, şehit yakınları ile gazilere yardımda bulunmak gibi çeşitli görevler verilmiştir. Ancak Vakfın yalnızca bu Kanun'dan kaynaklı görevleri bulunmamaktadır. 1/7/1976 tarihli ve 2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş Muhtaç, Güçsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun uyarınca yaşlı aylığı başvurularının değerlendirilmesi görev ve yetkisi de Vakfa verilmiştir. Öte yandan 24/5/1983 tarihli ve 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'na göre engelli kişilerin evde bakımına yönelik yerine getirilecek iş ve işlemler Vakfa bırakılmıştır. Bu itibarla Vakfın kamu yararına yönelik bir amacının olduğu açıktır.

46. Bununla birlikte kamu yararı amacı taşıması sosyal bir hizmetin kamu hizmeti olarak nitelendirilmesi için yeterli değildir. Özel kesim tarafından yürütülen faaliyetler de az veya çok toplumun ihtiyaçlarını gidermekte, bu yönüyle kamu yararının gerçekleşmesine hizmet etmektedir. Dolayısıyla kamu yararı bulunması kamu hizmeti sayılma yönünden tek kriter olarak görülemez. Kuşkusuz kanun koyucunun bir hizmeti kamu hizmetine dönüştürdüğünün kabulü için o hizmete özgü olarak çıkarılmış bir kanunun bulunması zorunlu değildir. Ancak yürürlükte bulunan kanunlar bir bütün olarak incelendiğinde kanun koyucunun söz konusu hizmete özel kesim tarafından yürütülen faaliyetlerden farklı bir statü sağladığının anlaşılabilmesi gerekir (Kemal Kılıç, § 49). Vakıf özel bir kanunla kurulduğu gibi gördüğü hizmetler kanunlar tarafından ona yüklenmiş görevler mahiyetindedir. Bu yönüyle Vakfın mali imkânları dar olan kesimlere sosyal dayanışma düşüncesiyle yardım sağlayan diğer vakıflardan bir farkının bulunduğu vurgulanmalıdır.

47. Sonuç olarak Vakfın kanun ile kurulduğu, yönetici ve üyelerinin bir kısmının kamu görevlileri arasından kanunla belirlendiği, kanun ile kendisine verilen görevlerinin ve kamu yararı taşıyan faaliyetlerinin bulunduğu, gelir kaynaklarının büyük ölçüde kamu bütçesinden karşılandığı, kamu gelirlerinden pay aldığı, gelirlerinin kamu alacağı mahiyetinde olduğu, kanunla kendisine tanınan birtakım muafiyet ve ayrıcalıkların bulunduğu hususları birlikte gözetildiğinde Vakfın bireysel başvuru ehliyeti yönünden kamu gücünün bir parçası olduğu değerlendirilmiştir.

48. Bu itibarla kamu gücünün bireysel başvuruya taraf olamayacağı ilkesi gereğince başvurucunun bireysel başvuru ehliyetinin somut olay itibarıyla bulunmadığı değerlendirilmiştir.

49. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun kişi bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 31/1/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMETHAN KAMBUROĞLU

B. No: 2019/27554 | Karar tarihi: 31.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27554

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

MEHMETHAN KAMBUROĞLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27554)

Karar Tarihi: 31/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 7/6/2024-32569

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Mücahit AYDIN

Başvurucu : Mehmethan KAMBUROĞLU

Vekili : Av. Yalçın TORUN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, idari işlemin iptali istemiyle açılan davada kesin mahkûmiyet hükmü ile

sonuçlanmayan ceza yargılamalarına dayanılarak gerekçeli kararda suçluluğu ima eden bazı ifadeler kullanılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 8/8/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

5. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

6. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

7. Başvurucu, jandarma uzman erbaş alımı sınavında başarılı olmuş ve Kastamonu 5. Jandarma Eğitim Alay Komutanlığı bünyesinde uzman erbaş sıfatıyla kursiyer olarak görev yapmaya başlamıştır. Hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması üzerine başvurucunun sözleşmesi 1/11/2017 tarihinde feshedilmiştir. Başvurucu, sözleşmesinin feshine dair işlemin iptali istemiyle idari yargıda dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde, işlemin hukuka aykırı olduğunu, sözleşmenin feshine ilişkin somut gerekçelerin kendisine bildirilmediğini ve mağdur olduğunu ileri sürmüştür.

8. Kastamonu İdare Mahkemesi (Mahkeme) 8/6/2018 tarihinde dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Kararda; başvurucu hakkında tehdit ve kasten yaralama suçlarından yürütülen yargılamalarda hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararı verildiği, mala zarar verme suçundan adli para cezasına hükmedildiği, başvurucunun dosyasında anılan suçlardan yargılandığı ve fillerin sübuta ermesi neticesinde ceza aldığı, HAGB kararı verildiği şeklinde menfi not bulunduğu ve bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığı belirtilmiştir. Mahkeme, anılan suçların dava tarihinde yürürlükte olan Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 6. maddesinin (ı) bendinde sayılan katalog suçlar arasında yer almadığı, yargılamalara konu fiillerin oluş şekli ve niteliği gözönünde bulundurulduğunda başvurucunun kriminal bir kişiliğe sahip olduğunun ya da suç işleme hususunda ısrarcı olduğunun söylenemeyeceği, kursiyerlik görevine alınma sürecinde hakkında herhangi bir olumsuzluk bulunmayan ve eğitimini başarıyla tamamlayan başvurucunun göreve devam edeceği hususunda haklı beklentiye girdiği gerekçesiyle dava konusu işlemde hukuka uyarlık bulunmadığı sonucuna varmıştır.

9. Jandarma Genel Komutanlığı (İdare) tarafından yapılan istinaf başvurusu üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. Dava Dairesi (Daire) 12/12/2018 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek kararın kaldırılmasına ve davanın reddine karar vermiştir. Daire kararının gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinden, Kastamonu 5. Eğitim Alay Komutanlığı'nda Uzman Erbaş kursiyeri olarak görev yapan davacı hakkında yaptırılan güvenlik soruşturmasının, 'Şebinkarahisar Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2017/21 K:2017/72 sayılı dosyasında tehdit suçundan, E:2013/26 sayılı dosyasında basit yaralama, mala zarar verme suçundan yargılandığı ve fiillerin sübuta ermesi neticesinde ceza aldığı, HAGB kararı verildiği'

şeklinde olumsuz not bulunması nedeniyle olumsuz sonuçlandırılarak, sözleşmesinin feshedilmesi üzerine bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

Olayda, davacının 2012 yılında işlediği iddia edilen 'tehdit' suçuna ilişkin Şebinkarahisar Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2017/21K:2017/72 sayılı dosyasında yapılan yargılama sonucunda, alkollü araç kullandığı tespit edilen davacının ihbar edildiğini düşünmesi üzerine ihbar ettiğinden şüphelendiği H.M.E isimli şahsa yönelik 'sizin soyunuzu ve sopunuzu kurutacağım, ş....., adiler, meydana gel seninle görüşeceğiz' şeklinde cümleler sarfederek 'tehdit' suçunu işlediğinin her türlü şüpheden uzak, kesin inandırıcı kanaate varıldığı gerekçesiyle 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının 5 yıl süre ile geri bırakılmasına karar verildiği, Şebinkarahisar Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2013/26 K:2015/124 sayılı dosyasında, birden fazla kişinin karıştığı kavga neticesinde davacı ile diğer katılan sanıkların yaralandığı ve araçlarında maddi hasarın meydana geldiği, davacı hakkında isnat edilen fiillerin sübuta erdiği ve 2 kişiye yönelik gerçekleştirilen 'kasten yaralama' suçundan 1500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, 'mala zarar verme' suçundan ise 1500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği görülmektedir.

...

Olayda, Ceza Mahkemesince tehdit ve kasten yaralama suçlarından dolayı davacının durumunun Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi kapsamında değerlendirilerek ve maddede aranılan koşulların gerçekleşmiş olduğu sonucuna ulaşılarak hükmün açıklamasının geri bırakılmasına hükmedildiği, anılan maddede ise hükmün açıklamasının geri bırakılması halinde hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağı, bir başka ifade ile davacı hakkında verilmiş mahkumiyetten söz edilemeyeceği, öte yandan davacıya isnat edilen ve sübuta eren, tehdit, kasten yaralama ve mala zarar suçlarının, Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin (ı) bendinde yer alan katalog suçlar arasında sayılmadığı açık ise de, davacının işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması hususları ile yerine getirmesi gereken kamu görevinin önemi ve gerektirdiği nitelikleri dikkate alındığında, davacının Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz bulunduğu sonucuna ulaşıldığından sözleşmesinin feshine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık, bu işlemin iptaline dair İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmemiştir."

10. Başvurucunun temyiz talebi Danıştay Onikinci Dairesi tarafından kararın usul ve hukuka uygun olduğu gerekçesiyle 28/5/2019 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

11. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Hükmün açıklanması ve hükmün açıklanmasının geri bırakılması" kenar başlıklı 231. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"...

(5) Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade

eder.

(6) Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için;

a) Sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmamış bulunması,

b) Mahkemece, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışları göz önünde bulundurularak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varılması,

c) Suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi, gerekir. Sanığın kabul etmemesi hâlinde, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmez.

...

(10) Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir.

...”

B. Uluslararası Hukuk

1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi

12. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bir suç ile itham edilen herkes, suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılır."

2. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi İçtihadı

13. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin iki unsuru bulunduğunu kabul etmekte; ilk unsurun kişiye ceza gerektiren bir suç isnadında bulunulmasından ceza yargılamasının sonuçlanmasına kadar geçen süreci kapsadığını, ikinci unsurun ise ceza yargılaması mahkûmiyetten başka bir şekilde sonuçlandığı zaman devreye girdiğini ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suç ile ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını gerektirdiğini ifade etmektedir (Kemal Coşkun/Türkiye, B. No: 45028/07, 28/3/2017, §§ 41, 43; Seven/Türkiye, B. No: 60392/08, 23/1/2018, § 43).

14. AİHM, masumiyet karinesinin ikinci yönü bağlamındaki amacın ceza yargılaması mahkûmiyetten başka bir şekilde sonuçlanan kişilerin, kamu görevlileri veya makamları tarafından kendilerine isnat edilen suçtan dolayı gerçekten suçluymuş gibi muamele görmelerinin engellenmesi olduğunu vurgulamıştır (U.Y./Türkiye, B. No: 58073/17, 10/10/2023, § 31). Bu bağlamda masumiyet karinesinin idari yargılamalar için de uygulanabilir olduğunu kabul eden AİHM, hakkında nihai bir ceza hükmü olmamasına rağmen idare mahkemesi tarafından verilen bir kararda davacıya cezai sorumluluk yükleyen bir ifadenin yer almasının Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrası kapsamında bir soruna yol açabileceğini belirtmektedir (Çelik Bozkurt/Türkiye, B. No: 34388/05, 12/4/2011, §§ 31, 32; Seven/Türkiye, § 51).

15. AİHM, U.Y./Türkiye başvurusunda, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararla sonuçlanan ceza soruşturmasına konu fiiller dolayısıyla devlet memuru olan başvurucunun görevinin değiştirilmesine ilişkin idari işlemin konu edildiği idare mahkemesi kararını incelemiş ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir (U.Y./Türkiye, § 44;

Seven/Türkiye, § 54). Başvuru konusu olayda başvurucu hakkında yeni tanıştığı bir kimse ile aralarında yaşanan arbede sonrasında cinsel taciz suçundan soruşturma başlatılmış, delil yetersizliği nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Başvurucunun arbede yaşadığı şahıs hakkında darp ve yaralama suçundan yürütülen kovuşturmada ise başvurucunun sanığın cinsel organını tutarak cinsel ilişki teklif ettiği şeklindeki savunma makul bulunmuş ve hafifletici sebep sayılmıştır (U.Y./Türkiye, §§ 5-11).

16. AİHM, başvurucu hakkında yürütülen ceza soruşturması ile müteakip idari süreç arasında zaman bakımından örtüşme bulunmaması nedeniyle somut olayda masumiyet karinesinin ikinci yönünün baskın olduğunu belirtmiştir. İdare mahkemesinin başvurucunun karıştığı olaya ilişkin adli süreci ve idari soruşturmayı inceleyerek gerekçelerini bu dosyalardaki unsurlara dayandırdığına dikkat çeken AİHM, masumiyet karinesinin söz konusu idari yargılamaya genişletilmesini haklı kılmak için gereken yakın bağlantının bulunduğu ve Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasının somut davaya uygulanabilir olduğu tespitinde bulunmuştur (U.Y./Türkiye, § 33). AİHM, idare mahkemesinin kararında başvurucunun "cinsel tacizde" bulunduğunun "açık" olduğu şeklinde bir ifadeye yer vererek adli ve idari soruşturma sürecindeki karar gerekçelerinin ötesine geçtiğini ve iptali istenen idari işlemin hukuka uygunluğunu inceleme görevini aştığını kaydetmiştir. Anılan ifadelerin başvurucunun cinsel taciz suçunu işlediğini açıkça kabul etmek anlamına geldiğini vurgulayan AİHM, idari davada kullanılan dilin masumiyet karinesinin ikinci yönünün gerekleriyle bağdaşmadığı sonucuna varmıştır (U.Y./Türkiye, §§ 47-53).

17. AİHM Nadir Yıldırım/Türkiye (B. No: 39712/16, 28/11/2023) kararında da benzer biçimde masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar vermiştir. Söz konusu başvuru bir ceza davasında ağır ceza mahkemesi başkanının dokunulmazlığının kaldırılmasına yönelik hazırlanan fezlekede isnat edilen suçu işlediği yönünde bir dil kullanılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. AİHM konuya ilişkin önceki içtihadını hatırlatarak ağır ceza mahkemesi başkanınca dava sırasında kullanılan “başvurucunun kendisine isnat edilen suçları işlediği anlaşılsa da milletvekili seçildiği” ve “başvurucunun kendisine isnat edilen suçları işlediği anlaşılmaktadır” şeklindeki ifadeler sebebiyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Nadir Yıldırım/Türkiye, §§ 66-76).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucu; HAGB kararının hukuki sonuç doğurmaması gerekirken sözleşmesinin feshine karşı açtığı davada mahkûmiyet gibi değerlendirildiğini, kanun ve yönetmeliğe aykırı olarak sözleşmesinin feshedildiğini, bu nedenlerle adil yargılanma hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde; güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması ile başvurucuya suç isnadında bulunulmadığı ve bu hususun kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Esasa ilişkin incelemede ise başvurucunun sözleşmesinin feshine dayanak olan Yönetmelik hükmünün olağanüstü hâl döneminde yürürlüğe girmesi nedeniyle Anayasa'nın 15. maddesinin dikkate alınmasının yararlı olacağı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki talep ve iddialarını yinelemiştir.

2. Değerlendirme

20. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

21. Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrası şöyledir:

"Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

22. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ve 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre Anayasa Mahkemesine yapılan bir bireysel başvurunun esasının incelenebilmesi için kamu gücü tarafından müdahale edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Sözleşme ve Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerinin kapsamına da girmesi gerekir. Bir başka ifadeyle Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan bir hak ihlali iddiasını içeren başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi mümkün değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

23. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. 3/10/2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanun'un Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasına adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin 14. maddesinin gerekçesinde "değişiklikle Türkiye Cumhuriyeti'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmış olan adil yargılama hakkı[nın] metne dahil" edildiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesine söz konusu ibarenin eklenmesinin amacının Sözleşme'de düzenlenen adil yargılanma hakkını anayasal güvence altına almak olduğu anlaşılmaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 54). Bu itibarla Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkının kapsam ve içeriği belirlenirken Sözleşme'nin "Adil yargılanma hakkı" kenar başlıklı 6. maddesinin gözönünde bulundurulması gerekir (Onurhan Solmaz, § 22).

24. Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç itham edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar masum sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağı belirtilmek suretiyle Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir.

25. Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır.

26. Güvencenin ilk yönü kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin bu yönünün kapsamı sadece ceza yargılamasını yürüten mahkemeyle sınırlı değildir. Güvence aynı zamanda diğer tüm idari ve adli makamların da işlem ve kararlarında, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kişinin suçlu olduğu yönünde ima ya da açıklamalarda bulunmamasını gerekli kılar. Dolayısıyla sadece suç isnadına konu ceza yargılaması kapsamında değil ceza

yargılaması ile eş zamanlı olarak yürütülen diğer hukuki süreç ve yargılamalarda da (idari, hukuk, disiplin gibi) masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 39).

27. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, § 40).

28. Masumiyet karinesinin sağladığı güvencelerin kapsamı bu şekilde belirlendikten sonra ise bireysel başvuruya konu olay yönünden bu güvencelerin geçerli olup olmadığının ortaya konulması gerekmekte olup bu husus Anayasa'nın 36. maddesinin somut davaya uygulanabilirliğinin ve dolayısıyla başvurunun kabul edilebilirliğinin tespiti bakımından önem arz etmektedir.

29. Masumiyet karinesinin medeni hak ve yükümlülükler kapsamında kalan bir yargılamada uygulanabilmesi için başvurucunun söz konusu medeni yargılama ile hakkında yürütülen veya sona eren ceza yargılaması arasında bağlantı bulunduğunu göstermesi gerekmektedir. Medeni hak yargılamasında, ceza yargılamasında verilen kararın sonucunun dikkate alındığı ve değerlendirildiği veya ceza dosyasında yer alan delillerin irdelendiği ya da başvurucunun hakkındaki suçlamayı doğuran olaylara dahli ile ilgili irdelemelerde bulunulduğu veyahut başvurucunun muhtemel suçluluğuyla ilgili yorum yapıldığı hâllerde söz konusu bağlantının var olduğu kabul edilebilir. Bununla birlikte hukuk yargılaması ile ceza yargılaması arasındaki bağlantının varlığına işaret eden olguların tüketme yoluyla sayılmasının mümkün olmadığı, bunların kararların verildiği yargılamaların türüne ve içeriğine göre değişebileceği kabul edilmelidir. Ancak bağlantının varlığı değerlendirilirken kararda kullanılan dilin kritik öneme sahip olacağı vurgulanmalıdır (S.M. [GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019, § 38).

30. Başvurucunun sözleşmesinin feshedilmesine ilişkin işlemin iptali istemiyle açtığı idari davada masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiası bağlamındaki şikâyeti Daire tarafından olayın ele alınış şekline ve gerekçeli kararda kullanılan ifadelere ilişkindir. Somut olayda başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılaması nihayete erdikten sonra sözleşmesinin feshedilerek atamasının yapılmadığı görülmektedir. Bu işleme karşı açılan idari davanın da ceza yargılamasından çok sonra görüldüğü ve söz konusu ceza yargılaması ile müteakip idari yargılama arasında herhangi bir zaman örtüşmesi bulunmadığı dikkate alındığında, sözleşmeyi sonlandıran idari makam ile bu işlemin hukuka uygunluk denetimini yapan yargı merciinin kullandığı ifadelerin ve dayandığı gerekçelerin şikâyet konusu edildiği bu başvuruda masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin ikinci yönü devreye girmektedir. Dolayısıyla somut davada masumiyet karinesinin sağladığı güvencelerin, bir başka ifadeyle Anayasa'nın 36. maddesinin uygulanabileceği sonucuna varılmaktadır. Bu itibarla ihlal iddialarının Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanının kapsamında yer aldığı, diğer bir ifadeyle başvurunun Anayasa ve Sözleşme hükümleriyle konu bakımından bağdaşmazlık göstermediği anlaşılmaktadır.

31. Öte yandan açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

(1) Genel İlkeler

32. Masumiyet karinesi, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağına dair Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi, B. No: 2014/3905, 19/4/2017, § 27). Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

33. Bununla birlikte ceza yargılamasına konu maddi olay ve olguların diğer kamu makamlarınca (idari/adli) ayrıca değerlendirilmesi ve bu değerlendirme sonucunda ulaşılacak kanaate göre işlem/karar tesis edilmesi mümkündür. Bu bağlamda hukuk yargılamalarında ceza yargılamasında elde edilen bir delile dayanılması ya da kişi hakkında yapılan ceza yargılamasına bir olgu olarak atıf yapılmış olması tek başına masumiyet karinesinin sağladığı güvencelere aykırılık teşkil etmez. Ancak adli ve idari makamların kendi görev sınırlarını aşarak kişiyi suçlu ilan etmesi veya bu bağlamda birtakım çıkarımlarda bulunması masumiyet karinesinin ihlaline yol açabilir. Masumiyet karinesi kapsamındaki güvencelerin sağlanıp sağlanmadığının tespiti yapılırken ise kararın gerekçesinin bir bütün olarak değerlendirilmesi gerekir (Galip Şahin, § 48).

34. Masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği değerlendirilirken özellikle hukuk ve idari yargılama bakımından üzerinde durulması gereken önemli hususlardan biri, yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği ve ceza yargılaması kararını sorgulayıp sorgulamadığıdır. Kamu otoriteleri veya görevlileri tarafından hakkında soruşturma veya kovuşturma yürütülen kişiyle ilgili olarak yargılama süreci bir mahkûmiyet hükmüyle kesinlik kazanmadan suçluluğa dair herhangi bir kanaat ifade edilmiş olması ya da ceza yargılaması mahkûmiyet dışında bir kararla sona ermesine rağmen sona ermeye ilişkin kararda sanığın suçlu olabileceğinin ifade edilmiş olması durumunda masumiyet karinesinin ihlali söz konusu olabilecektir. Bu kapsamda karar vericilerin kullandıkları dil kritik önem taşır (Mustafa Akın, B. No: 2013/2696, 9/9/2015, §§ 38, 39).

35. 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinde düzenlenen HAGB, erteleme ve kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar gibi hükmün ve cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarından biridir. Hâkim, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmakla beraber hükmü açıklamamakta ve sanığı belirli bir süre denetim altında tutmaktadır. Sanık, denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği ve mahkemece öngörülen denetimli serbestlik tedbirine uygun davrandığı takdirde açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılarak davanın düşmesine karar verilmektedir (Enez Ersöz, B. No: 2018/19673, 31/3/2022, § 35).

36. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu kararlarında HAGB kurumunun niteliği değerlendirilmiş, HAGB kararı ile kurulan hükmün belirli bir süre sanık hakkında hüküm ifade etmediği ve herhangi bir sonuç doğurmadığı belirtilmiştir. Yine sanığın bulunduğu hâl üzere bırakıldığı, aynen yargılanan kimsenin durumunda kaldığı ve yapılan yargılamanın geçici bir süre askıda kaldığı vurgulanmıştır. Yargılanan kimsenin askı süresi boyunca sanık sıfatı devam

etmekte ise de hiçbir şekilde bu kimsenin hükümlü sayılamayacağı değerlendirmesinde bulunulmuştur (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 1/2/2012 tarihli ve E.2011/19-639, K.2012/30 sayılı; 23/10/2018 tarihli ve E.2017/4-1353, K.2018/1552 sayılı; 31/1/2019 tarihli ve E.2017/13-681, K.2019/46 sayılı kararları).

37. HAGB, daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı mahkûmiyeti bulunmayan kişilerin toplumda suçlu olarak damgalanmaması ve yararlı bir birey olarak tekrar topluma kazandırılması amacıyla belli koşullara bağlı olarak tanınan bir imkândır (AYM, E.2015/23, K.2915/56, 17/6/2015). 5271 sayılı Kanun'un gerekçesinde belirtildiği üzere HAGB, çağdaş ceza hukukunun amaçlarından biri olan kişiyi mümkün olduğu kadar damgalamamayı ve toplum ile uyum sağlanmasını gerçekleştirici bir uygulama niteliğindedir.

38. Anayasa Mahkemesi HAGB kararının suçluluğu tespit eden bir karar olarak kabul edilmesinin başta masumiyet karinesi olmak üzere temel hakları ihlal edebileceğine dikkat çekmiştir (Ümmügülsüm Salgar [GK], B. No: 2016/12847, 21/10/2021, § 85). Diğer taraftan idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve HAGB'ye dair karardan söz edilmesi masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden bahsedebilmek için yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran HAGB'ye karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (Hüseyin Şahin [GK], B. No: 2013/1728, 12/11/2014, § 40).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

39. Somut olayda başvurucu, tehdit ve kasten yaralama suçlarından yargılanmış ve hakkında HAGB kararı verilmiştir. Mala zarar verme suçundan ise adli para cezasına mahkûm edilmiştir. Başvurucunun dosyasında anılan suçlardan yargılandığı ve fiillerin sübuta ermesi neticesinde ceza aldığı, HAGB kararı verildiği şeklinde olumsuz not bulunması nedeniyle güvenlik soruşturması olumsuz sonuçlanmış ve sözleşmesi feshedilmiştir. Başvurucunun açtığı iptal davasında Mahkeme söz konusu suçların Yönetmelik'te sayılan katalog suçlardan olmaması ve yargılamalara konu fiiller değerlendirildiğinde başvurucunun kriminal bir kişiliğe sahip olduğunun ya da suç işlemede ısrarcı olduğunun söylenemeyeceği gerekçesiyle işlemi iptal etmiştir. Daire ise bir yandan HAGB'ye karar verilmesi nedeniyle başvurucu hakkında verilmiş mahkûmiyetten söz edilemeyeceğini belirtmiş, diğer yandan başvurucunun işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması hususları ile yerine getirmesi gereken kamu görevinin önemi ve gerektirdiği nitelikleri şeklindeki ifadelerle davanın reddine karar vermiştir.

40. Başvurucu hakkında tehdit ve kasten yaralama suçlarından yürütülen kovuşturmalarda 5271 sayılı Kanun'un 231. maddesinin başvurucuya isnat edilen suçlara uygulanabilir olduğu tespit edilerek HAGB'ye karar verilmiştir. Böylece denetim süresinin suç işlenmeden geçirilmesi hâlinde başvurucu hakkında açılan kamu davasının düşmesi imkânı tanınmıştır. Denetim sürecinde başvurucunun suçluluğunun sabit olmadığı ve masumiyetinin devam ettiği kuşkusuzdur (Enez Ersöz, § 36).

41. Başvurucunun masumiyeti devam ettiğinden anılan ceza davasından sonraki süreçte idari ve yargısal makamların başvurucunun masumiyetine halel getiren yaklaşım sergileyip sergilemedikleri, bir başka deyişle masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin ikinci yönünün ihlal edilip edilmediğinin incelenmesi gerekir. Bu bağlamda yukarıda yer verilen ilkeler uyarınca masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği incelenirken yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği, ceza yargılam+ası kararını sorgulayıp

sorgulamadığı ve münhasıran ceza yargılaması sonucunda verilen hükme dayanıp dayanmadığı değerlendirilmelidir.

42. Daire kararının gerekçesinde başvurucu hakkında "...hükmün açıklamasının geri bırakılmasına hükmedildiği, anılan maddede ise hükmün açıklamasının geri bırakılması halinde hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağı, bir başka ifade ile başvurucu hakkında verilmiş mahkumiyetten söz edilemeyeceği..." belirtilmiştir. Buna karşın gerekçenin devamında "...işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması hususları ile yerine getirmesi gereken kamu görevinin önemi ve gerektirdiği nitelikleri..." şeklinde ifadelere yer verilerek HAGB kararına rağmen başvurucunun anılan suçları işlediği ve ceza aldığı belirtilmiş, suçların vasfı ve mahiyeti temelinde bir değerlendirme yapılmıştır. Bu şekilde, olay ve olgular değerlendirilmeksizin münhasıran başvurucu hakkında kesin mahkûmiyet ile sonuçlanmayan ceza yargılamalarına dayanılarak bir sonuca varılmıştır. Diğer bir ifadeyle hakkındaki ceza yargılamaları kesin mahkûmiyet ile sonuçlanmamasına karşın başvurucu suçlu olarak kabul edilmiş ve başvurucunun sözleşmesinin feshinin neden hukuka uygun olduğu olay ve olgular temelinde ortaya konulmamıştır.

43. Daire kararının gerekçesinde bir yandan kesin mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamalarında verilen kararlara dayanıldığı, bir yandan da kullanılan ifadelerde başvurucunun üzerine atılı suçları işlediğinin belirtildiği görülmektedir. Anılan gerekçede ceza yargılamalarına konu olay ve olguların ise herhangi bir biçimde irdelenmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kesin mahkûmiyet kararı bulunmamasına rağmen başvurucuya cezai sorumluluk yükleyen ifadelerin yer aldığı gerekçede kullanılan dilin başvurucunun masumiyetine gölge düşürdüğü değerlendirilmektedir. Bu durumda verilen HAGB kararları anlamsız hâle gelmiş ve başvurucunun masumiyetinden şüphe duyulmasına yol açılmıştır. Diğer taraftan başvuruya konu idari yargılamada yapılan değerlendirmenin 5271 sayılı Kanun'a göre HAGB ile kurulan hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağına yönelik düzenlemeyle bağdaştığı da söylenemez.

44. Sonuç olarak Daire kararının gerekçesinde kullanılan ifadeler karşısında ve ceza mahkemesinin açıklanması geri bırakılan hükümlerine doğrudan dayanılması nedeniyle başvurucunun ceza yargılanmalarına konu eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığı değerlendirilmiştir.

45. Açıklanan gerekçelerle masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN bu görüşe katılmamıştır.

VI. GİDERİM

46. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

47. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (E.2018/2468, K.2018/3241) iletilmek üzere Kastamonu İdare Mahkemesine (E.2017/1912, K.2018/704) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu; HAGB kararının hukuki sonuç doğurmaması gerekirken sözleşmesinin feshine karşı açtığı davada mahkûmiyet gibi değerlendirildiğini, kanun ve yönetmeliğe aykırı olarak sözleşmesinin feshedildiğini, bu nedenlerle masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Masumiyet karinesi, Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında "Suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar, kimse suçlu sayılamaz." şeklinde düzenlenmiştir. Anayasanın 36. maddesinde ise herkesin iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmektedir. Anılan maddeye adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılama hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Sözleşme'nin 6. maddesinin (2) numaralı fıkrasında, kendisine bir suç isnat edilen herkesin suçluluğu yasal olarak sabit oluncaya kadar suçsuz sayılacağı düzenlenmiştir. Bu itibarla masumiyet karinesi, Anayasanın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının bir unsuru olmakla beraber suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar kimsenin suçlu sayılamayacağına dair Anayasa'nın 38. maddesinin dördüncü fıkrasında ayrıca düzenlenmiştir (Fameka İnş. Plastik San ve Tic. Ltd. Şirketi, B. No: 2014/3905, 19/4/2017, § 27).

3. Masumiyet karinesi, hakkında suç isnadı bulunan bir kişinin adil bir yargılama sonunda suçlu olduğuna dair kesin hüküm tesis edilene kadar masum sayılması gerektiğini ifade etmekte ve hukuk devleti ilkesinin de bir gereğini oluşturmaktadır (AYM, E.2013/133, K.2013/169, 26/12/2013). Anılan karine, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26).

4. Başvurucu hakkında Şebinkarahisar Asliye Ceza Mahkemesince yapılan yargılama

sonunda 8/5/2015 tarihli kararla "kasten yaralama" suçundan adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiği, "mala zarar verme" suçundan adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına yer olmadığına karar verildiği anlaşılmıştır. Kararın 8/9/2015 tarihinde kesinleştiği tespit edilmiştir.

5. Başvurucu, Jandarma Genel Komutanlığı bünyesinde Kastamonu 5.Eğitim Alay Komutanlığı'nda uzman erbaş olarak görev yaptığı sırada, sözleşmesinin feshine dair 1/11/2017 tarihli işlemin iptali istemiyle dava açmıştır.

6. Kastamonu İdare Mahkemesince işlemin iptaline karar verilmiştir.

7. İstinaf istemi üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi İkinci İdari Dava Dairesi tarafından;

"Olayda, davacının 2012 yılında işlediği iddia edilen "tehdit" suçuna ilişkin Şebinkarahisar Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2017/21K:2017/72 sayılı dosyasında yapılan yargılama sonucunda, alkollü araç kullandığı tespit edilen davacının ihbar edildiğini düşünmesi üzerine ihbar ettiğinden şüphelendiği H.M.E isimli şahsa yönelik " sizin soyunuzu ve sopunuzu kurutacağım, ş....., adiler, meydana gel seninle görüşeceğiz''şeklinde cümleler sarfederek ''tehdit'' suçunu işlediğinin her türlü şüpheden uzak, kesin inandırıcı kanaate varıldığı gerekçesiyle 5 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının 5 yıl süre ile geri bırakılmasına karar verildiği, Şebinkarahisar Asliye Ceza Mahkemesi'nin E:2013/26 K:2015/124 sayılı dosyasında, birden fazla kişinin karıştığı kavga neticesinde davacı ile diğer katılan sanıkların yaralandığı ve araçlarında maddi hasarın meydana geldiği, davacı hakkında isnat edilen fiillerin sübuta erdiği ve 2 kişiye yönelik gerçekleştirilen ''kasten yaralama'' suçundan 1500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına, ''mala zarar verme'' suçundan ise 1500 TL adli para cezası ile cezalandırılmasına karar verildiği görülmektedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesinin 5. fıkrasında, "Sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza,iki yıl(2) veya daha az süreli hapis veya adlî para cezası ise; mahkemece, hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilir. Uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. Hükmün açıklanmasının geri bırakılması, kurulan hükmün sanık hakkında bir hukukî sonuç doğurmamasını ifade eder." 8. fıkrasında, "Hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde sanık, beş yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulur. Denetim süresi içinde, kişi hakkında kasıtlı bir suç nedeniyle bir daha hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilemez. (...) Denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur." 10. fıkrasında ise, "Denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlenmediği ve denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülüklere uygun davranıldığı takdirde, açıklanması geri bırakılan hüküm ortadan kaldırılarak, davanın düşmesi kararı verilir." hükmüne yer verilmiştir.

Yukarıda belirtilen ilgili mevzuat hükümlerine göre, sanık hakkında hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmeden önce sanığın sabit bulunan eylemine uygun bir ceza belirlenmekte ve mahkûmiyet hükmü kurulmaktadır. Ancak, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile sanık hakkında kurulan hükmün hukuki bir sonuç doğurmayacağı Ceza Muhakemesi Kanununun 231. maddesinde açıkça belirtilmiştir. Buna göre, sanığın fiili işlediği sabit olmakla birlikte, Kanunda öngörülen denetimli serbestlik tedbirlerine uygun davranılması ve öngörülen diğer koşulların varlığı halinde suçun hiç işlenmemiş gibi kabul edileceği açıktır.

Olayda, Ceza Mahkemesince tehdit ve kasten yaralama suçlarından dolayı davacının durumunun Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi kapsamında değerlendirilerek ve maddede aranılan koşulların gerçekleşmiş olduğu sonucuna ulaşılarak hükmün açıklamasının geri bırakılmasına hükmedildiği, anılan maddede ise hükmün açıklamasının geri bırakılması halinde hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağı, bir başka ifade ile davacı hakkında verilmiş mahkumiyetten söz edilemeyeceği, öte yandan davacıya isnat edilen ve sübuta eren, tehdit, kasten yaralama ve mala zarar suçlarının, Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin (ı) bendinde yer alan katalog suçlar arasında sayılmadığı açık ise de, davacının işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması hususları ile yerine getirmesi gereken kamu görevinin önemi ve gerektirdiği nitelikleri dikkate alındığında, davacının Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz bulunduğu sonucuna ulaşıldığından sözleşmesinin feshine ilişkin dava konusu işlemde hukuka aykırılık, bu işlemin iptaline dair İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmemiştir" gerekçesiyle İdare Mahkemesi kararının kaldırılmasına ve davanın reddine karar verilmiştir.

8. Karar Danıştay tarafından onanarak kesinleşmiştir.

9. Öncelikle belirtmek gerekir ki başvurucu hakkında yalnızca kasten yaralama suçundan verilen ve HAGB ile sonuçlanan bir karar değil, "mala zarara verme" suçundan mahkûmiyet kararı ile sonuçlanan bir karar bulunmakta ve Bölge İdare Mahkemesince de mala zarar verme suçundan verilen ve HAGB kararı verilmeyen, başvurucunun sabıka kaydına da işlenen bir fiile dayalı olarak hüküm kurulduğu anlaşılmaktadır.

10. Başvurucu hakkında "kasten yaralama" suçundan verilen ve HAGB ile sonuçlanan karar ise Mahkemenin ikinci gerekçesidir.

11. Elbetteki HAGB kararı cezai anlamda bir mahkûmiyet hükmü değildir. HAGB, erteleme ve kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar gibi hükmün ve cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarından biridir. Hâkim, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmakla beraber hükmü açıklamamakta ve sanığı belirli bir süre denetim altında tutmaktadır. Sanık, denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği ve mahkemece öngörülen denetimli serbestlik tedbirine uygun davrandığı takdirde açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılmaktadır (Enez Ersöz, B. No: 2018/19673, 31/3/2022, § 35).

12. Başvuru konusu olayda başvurucu hakkında ceza davasında sübuta eren iki ayrı fiil söz konusudur. Biri "mala zarar verme" suçundan verilen mahkûmiyet kararıdır. Bu karara yönelik HAGB veya erteleme kararı da verilmemiştir. Diğeri ise adli raporlara dayalı olarak "kasten yaralama" suçundan verilen ve HAGB kararı ile sonuçlanan fiillerdir. Bölge İdare Mahkemesince de HAGB kurumu açıklanarak HAGB'nin bir mahkûmiyet kararı olmadığı açıkça vurgulanmıştır.

13. Başvurucu, Jandarma olarak görev yapmaktadır. Yaptığı mesleğin mahiyeti ve asayişin sağlanmasındaki işlevleri gereği diğer kamu görevlilerine nazaran hassas bir görev ifa ettiği kuşkusuzdur.

14. Başvuru konusu olayda, ceza davasındaki yargılama sonunda başvurucunun fiilleri sabit hale gelmiştir. Başvurucunun görevi ve hakkında verilen kararın gerekçesi dikkate alındığında, anılan hususların sözleşmenin feshine götürebilecek neden olabileceği değerlendirilmiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde HAGB kararından

bahsedilmiş ise de başvurucunun suç işlediği veya suçlu olduğu yönünde sübjektif bir değerlendirmede bulunulmamıştır. Kararda başvurucuyu suçlayıcı bir gerekçe ve dil kullanılmadığı, ayrıca "mala zarar verme" suçundan HAGB kararı verilmeyen mahkûmiyet kararının da gözönünde bulundurulduğu dikkate alınarak, masumiyet karinesinin ihlal edilmediği sunucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan nedenlerle somut olay yönünden, başvurucunun masumiyet karinesinin ihlal edilmediği kanaatine vardığımdan, çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye İrfan FİDAN

ŞABAN GÜLAY

B. No: 2020/1617 | Karar tarihi: 31.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/1617

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

ŞABAN GÜLAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/1617)

Karar Tarihi: 31/1/2024

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Şaban GÜLAY

Vekili : Av. Hüseyin FENER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, Sosyal Güvenlik Kurumunca yaşlılık aylığı bağlanması işleminde sigortalı çalışmaya başlandıktan sonra yapılmış yaş tashihine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararının

dikkate alınmaması üzerine emeklilik hakkının tespiti için açılan davanın reddine karar verilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 3/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon başvurunun kabul edilemez olduğu hususunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

6. Birinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucu 2/10/2018 tarihinde Sosyal Güvenlik Kurumuna (SGK) müracaat ederek emeklilik talebinde bulunmuştur. Emeklilik talebi; başvurucunun 1/12/1985 tarihinde sigortalı olarak çalışmaya başladığı, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı mülga Sosyal Sigortalar Kanunu'na tabi olduğu, ilgili Kanun'un geçici 81. maddesinin (B) ve (C) bentlerinde emeklilik için 25 yıllık sigortalılık süresi, 5.300 günlük malullük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primi ödemiş ve 49 yaşını doldurmuş olma şartlarının öngörüldüğü, başvurucunun ise 49 yaşı doldurma şartını yerine getirmediği belirtilerek reddedilmiştir.

9. Başvurucu, Kocaeli 2. İş Mahkemesinde (Mahkeme) 7/1/2019 tarihinde SGK kayıtlarında 1/1/1972 olan doğum tarihinin 1/1/1969 olarak düzeltilmesi ve emeklilik şartlarının buna göre değerlendirilmesi talebiyle dava açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu, Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/4/1987 tarihli kararıyla 1/1/1972 olan doğum tarihinin 1/1/1969 olarak tashih edildiğini ve yaşının 1/1/1969 tarihi dikkate alınarak hesaplanması gerektiğini ileri sürmüştür.

10. Mahkeme 13/3/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda öncelikle uyuşmazlığın çözümüne tatbik edilmesi gereken normlar ele alınmıştır. 506 sayılı mülga Kanun'un 120. maddesi ile 31/5/2006 tarihli ve 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu'nun 57. maddesinin uyuşmazlığa tatbik edilmesi gerektiğine işaret eden Mahkeme, anılan mevzuatta yaş tashihinin sigortalılık tescil işleminden sonra yapılması hâlinde dikkate alınmayacağı hususunun açıkça belirtildiğini vurgulamıştır. Başvurucu hakkındaki yaş tashihi kararının sigortalılık başlangıç tarihinden sonra 21/4/1987 tarihinde verildiğini hatırlatan Mahkeme davanın ret gerekçesini bu sebebe dayandırmıştır.

11. Başvurucu karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde doğum tarihinin sehven 1/1/1972 olarak yazıldığını, gerçek doğum tarihi olan 1/1/1969 ile yaşamına dair maddi olguların tutarlılık arz ettiğini belirten başvurucu, Mahkeme tarafından uyuşmazlığa tatbik edilen 5510 sayılı Kanun'un 57. maddesinin hak kayıplarına sebep olduğunu belirtmiştir. Başvurucu, Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemelerinin ihlal edildiğini belirterek istinafa konu kararın kaldırılarak davanın kabulüne karar verilmesini talep etmiştir.

12. İstinaf talebi, Sakarya Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi (Daire) tarafından 2/5/2019 tarihinde reddedilmiştir. Daire, Anayasa Mahkemesinin benzer bir uyuşmazlığa yönelik olarak karara bağladığı Ali Çakmak ve Şerefnaz Aygül (B. No: 2013/5961, 1/12/2015) başvurusunda yer verdiği ilkelere atıf yapmıştır. Kararda, uygulamada uyuşmazlığa tatbik edilen düzenlemelere paralel farklı düzenlemelerin de bulunduğuna dikkati çeken Daire, ilgili düzenlemelere ve bu hususa ilişkin Yargıtay kararına da atıf yaparak istinaf talebini esastan reddetmiştir.

13. Başvurucu, istinaf kararına karşı -istinaf dilekçesinde ileri sürdüğü aynı nedenlerle- temyiz kanun yoluna başvurmuştur.

14. Yapılan temyiz incelemesi neticesinde Yargıtay 21. Hukuk Dairesi 27/11/2019 tarihinde başvurucunun temyiz talebini reddederek kararı onamıştır.

15. Nihai karar başvurucuya 9/12/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 3/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Kanun Hükümleri

16. 25/4/2006 tarihli ve 5490 sayılı Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun "Kayıt düzeltilmesi" kenar başlıklı 35. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Ancak olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hatalar nüfus müdürlüğünce dayanak belgesine uygun olarak düzeltilir."

17. 5510 sayılı Kanun'un;

i. 38. maddesinin birinci ve ikinci fıkraları şöyledir:

"Malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarının uygulanmasında dikkate alınacak sigortalılık süresinin başlangıcı; sigortalının, mülga 2/6/1949 tarihli ve 5417 sayılı İhtiyarlık Sigortası Kanununa, mülga 4/2/1957 tarihli ve 6900 sayılı Malûliyet, İhtiyarlık ve Ölüm Sigortaları Hakkında Kanuna, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununa, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu Kanununa, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununa, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı Tarımda Kendi Adına ve Hesabına Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kanununa ve 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanununa, 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanununun geçici 20 nci maddesi kapsamındaki sandıklara veya bu Kanuna tâbi olarak malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tabi olarak ilk defa kapsama girdiği tarih olarak kabul edilir. Uluslararası sosyal güvenlik sözleşmeleri hükümleri saklıdır.

Bu Kanunun uygulanmasında 18 yaşından önce malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilir. Bu tarihten önceki süreler için ödenen malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir."

ii. 57. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerin uygulanmasında,

sigortalıların ve hak sahibi çocuklarının, mülga 2/6/1949 tarihli ve 5417 sayılı Kanun ve mülga 4/2/1957 tarihli ve 6900 sayılı Kanun ile 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı, 2/9/1971 tarihli ve 1479 sayılı, 17/10/1983 tarihli ve 2925 sayılı, bu Kanunla mülga 17/10/1983 tarihli ve 2926 sayılı ve 8/6/1949 tarihli ve 5434 sayılı kanunlara, 17/7/1964 tarihli ve 506 sayılı Kanunun geçici 20 nci maddesine tâbi sandıklara veya bu Kanuna göre ilk defa malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tâbi olduğu tarihte, nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihleri, sigortalının bu Kanuna göre ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonra doğan çocuklarının ise nüfus kütüğüne ilk olarak yazılan doğum tarihleri esas alınır.

İş kazası, meslek hastalığı, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından gelir ve aylık tahsisleri ile sermaye değerinin hesabında, iş kazasının olduğu veya meslek hastalığının hekim raporuyla ilk defa tespit edildiği veya sigortalıların bu Kanuna ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılmış kanunlara tâbi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonraki yaş düzeltmeleri dikkate alınmaz."

18. 506 sayılı mülga Kanun'un;

i. 60. maddesinin (G) bendi şöyledir:

"Yaşlılık aylığından yararlanma esas ve şartları aşağıda gösterilmiştir:

…

G) Bu maddenin uygulanmasında; 18 yaşından önce Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortalarına tabi olanların sigortalılık süresi, 18 yaşını doldurdukları tarihte başlamış kabul edilir. Ancak, bu tarihten önceki süreler için ödenen Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortaları primleri, prim ödeme gün sayılarının hesabına dahil edilir."

ii. Geçici 54. maddesi şöyledir:

"01/04/1981 tarihinden önce malullük, yaşlılık ve ölüm sigortalarına tescil edilmiş olanlar hakkında 60 ıncı maddenin (G) fıkrası hükmü uygulanmaz."

iii. 120. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkraları şöyledir:

"Malullük, Yaşlılık ve Ölüm Sigortalarına ilişkin yaş ile ilgili hükümlerin uygulanmasında, sigortalıların ve hak sahibi çocuklarının, sigortalının yürürlükten kaldırılmış 5417 ve 6900 sayılı kanunlara veya bu kanuna tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihte nüfus kütüğünde kayıtlı bulunan doğum tarihleri, sigortalının sigortaya tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonra doğan çocuklarının da nüfus kütüğüne ilk olarak yazılan doğum tarihleri esas tutulur.

İş kazalarıyla meslek hastalıkları, malullük, yaşlılık ve ölüm sigortasından gelir ve aylık tahsisleri ile sermaye değerinin hesabında, iş kazasının olduğu veya meslek hastalığının hekim raporuyla ilk defa tespit edildiği veya sigortalıların yürürlükten kaldırılmış 5417 ve 6900 sayılı kanunlara veya 506 sayılı Kanun ile diğer sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonraki yaş tashihleri dikkate alınmaz."

B. Anayasa Mahkemesi Kararları

19. Anayasa Mahkemesinin 506 sayılı mülga Kanun'un 120. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bir itiraz başvurusunda verdiği 18/1/2005 tarihli ve E.2005/4, K.2005/7 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Devletin, personel politikasını belirlemede büyük önemi olan emeklilik düzenini, aktüeryal

dengeleri gözeterek bilimsel verilere göre belirlemesi ve buna göre gerekli yasal düzenlemeleri yapması doğaldır. Devletin bilimsel verilere dayanarak kurduğu bu düzenin korunması Anayasa'nın 60. maddesinde yer alan sosyal güvenlik hakkının güvenceye alınması için de zorunlu bir gerekliliktir. Nesnel ve sürekli kurallarla sağlam ve sağlıklı temellere oturtulmayan bir sosyal güvenlik kuruluşunun, mahkeme kararları ile alınan yaş düzeltmeleri sonucu ortaya çıkan erken emeklilik gibi nedenlerle aktüeryal dengesinin bozulması, sosyal güvenlik sisteminin sürdürülemez bir duruma gelmesine sebep olabilir.

Sosyal güvenlik kurumlarına tabi olarak çalışılmaya başlanıldığı tarihten sonraki yaş düzeltmelerinin dikkate alınmayacağını öngören itiraz konusu kuralın, sosyal güvenlik sisteminin kimi aksaklıklara yol açmadan sürdürülmesi amacına yönelik olarak düzenlendiği kuşkusuzdur. Burada yargı kararı hukuksal olarak değerini ve geçerliliğini korumakta, sadece emeklilik yönünden sonuç doğurmamaktadır.

Öte yandan, yasa önünde eşitlik ilkesi, hukuksal durumları aynı olanlar için söz konusudur. Bu ilke ile eylemli değil hukuksal eşitlik öngörülmüştür. Eşitlik ilkesinin amacı, aynı durumda bulunan kişilerin yasalar karşısında aynı işleme bağlı tutulmalarını sağlamak, ayırım yapılmasını ve ayrıcalık tanınmasını önlemektir. Bu ilkeyle, aynı durumda bulunan kimi kişi ve topluluklara ayrı kurallar uygulanarak yasa karşısında eşitliğin çiğnenmesi yasaklanmıştır. Yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı tutulacağı anlamına gelmez. Durumlarındaki özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar için değişik kuralları ve uygulamaları gerektirebilir. Aynı hukuksal durumlar aynı, ayrı hukuksal durumlar farklı kurallara bağlı tutulursa Anayasa'da öngörülen eşitlik ilkesi zedelenmez.

İtiraz konusu kural, herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı olarak çalışanlardan ilk defa çalışmaya başladıkları tarihten sonra yaş düzeltmesi yaptıranlar arasında farklılık yaratmadığından eşitlik ilkesine aykırılık görülmemiştir.

Açıklanan nedenlerle itiraz konusu kural, Anayasa'nın 10., 60. ve 138. maddelerine aykırı olmadığından istemin reddi gerekir.”

20. Anayasa Mahkemesinin 5510 sayılı Kanun’un 57. maddesinin üçüncü fıkrasının Anayasa’ya aykırı olduğu iddiasıyla yapılan bir itiraz başvurusunda verdiği 11/4/2019 tarihli ve E.2019/5, K.2019/24 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"18. Anayasa’nın 138. maddesinin son fıkrasında yasama ve yürütme organları ile idarenin mahkeme kararlarına uymak zorunda olduğu, bu organlar ile idarenin mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremeyeceği ve bunların yerine getirilmesini geciktiremeyeceği kurala bağlanmıştır. Bu maddede öngörülen mahkeme kararlarının bağlayıcılığı ilkesi, kanun koyucunun Anayasa’ya uygun olması koşuluyla genel düzenleme yapma yetkisini ortadan kaldırmaz.

19. Kesin hüküm niteliği taşıyan bir yargı kararının yerine getirilmesi sonucunda oluşan yeni durumların bazı hukuksal konular yönünden sonuç doğurmaması bu yargı kararının uygulanmadığı anlamına gelmemektedir. Kural mahkeme kararlarının geçersiz kılınmasına yönelik bir düzenleme olmayıp sosyal güvenlik sisteminin işleyişinde belirliliği ve öngörülebilirliği sağlama ile kamu yararı amacıyla sadece emeklilik işleminde yaş düzeltilmesini daha sıkı koşullara bağlamakta, sonuçta sigortalı olarak işe başladıktan sonra yapılan yaş değişikliğinin emeklilik aylığına ilişkin işlemlerde dikkate alınmaması sonucunu doğurmaktadır. Bu bakımdan yargı kararı hukuksal olarak değerini ve geçerliliğini korumakta, sadece bu karara emeklilik yönünden sonuç bağlanmamaktadır. İşe başlamadan

önce yapılan yaş değişiklikleri ise emeklilik işlemleri dâhil tüm yönlerden hukuksal sonuç doğurmaya devam etmektedir.

20. Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa’nın 2., 10., 36., 60. ve 138. maddelerine aykırı değildir. İtirazın reddi gerekir."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

22. Başvurucu; doğum tarihinin sehven 1/1/1972 olarak yazıldığını, gerçek doğum tarihinin 1/1/1969 olduğunu ve bu hususun Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/4/1987 tarihli kararıyla hükme bağlandığını belirtmiştir. Yaş tashihi hakkında verilen bu kararın kesin hüküm niteliği arz ettiğini belirten başvurucu, 5510 sayılı Kanun'un 57. maddesinin uyuşmazlığa tatbik edildiği gerekçesiyle davasının -yaş tashihi hakkındaki kesin hükme rağmen- reddedilmesinin Anayasa'nın hukuk devleti ilkesi ile temel hak ve özgürlüklere ilişkin düzenlemelerine aykırılık teşkil ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

23. Anayasa’nın “Hak arama hürriyeti” kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

“Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir.”

24. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, hakkında yaş tashihine ilişkin olarak tesis edilen kesinleşmiş mahkeme kararının emeklilik hakkının tespiti için açtığı davada dikkate alınmayarak davanın reddine karar verilmesine yöneliktir. Somut olayda başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

26. Anayasa’nın 36. maddesinde ifade edilen hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı, sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savunmada bulunma hakkını değil yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir haktır (AYM, E.2009/27, K.2010/9, 14/1/2010).

27. Anayasa Mahkemesi iptal veya itiraz yoluyla gündemine gelen davalarda, Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devletinin eylem ve işlemleri hukuka uygun, insan haklarına dayanan, bu hak ve özgürlükleri koruyup güçlendiren, her alanda adaletli bir hukuk düzeni kurup bunu geliştirerek sürdüren, hukuk güvenliğini sağlayan, bütün etkinliklerinde hukuka ve Anayasa'ya uyan, işlem ve eylemleri bağımsız yargı denetimine bağlı olan devlet

olduğunu belirterek hukuki güvenlik ilkesinin hukuk devletinin unsurlarından biri olduğunu ifade etmiştir (AYM, E.2006/61, K.2007/91, 30/11/2007; AYM, E.2014/73, K.2014/98, 22/5/2014).

28. Anayasa Mahkemesi, bu kavramların içeriğini kararlarında tanımlamış; kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesinin hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kıldığını, belirlilik ilkesinin ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade ettiğini belirtmiştir (AYM, E.2013/64, K.2013/142, 28/11/2013).

29. Anayasa Mahkemesi, bazı kararlarında hukuk güvenliği ilkesinin bir gereği olarak kuralların öngörülebilir olması gerektiğinden açıkça bahsetmiş; hukuk güvenliğinin temel hak güvencelerinde korunan ortak değer olduğunu, hukuk devletinde hukuk normlarının öngörülebilir olması ve bireylerin tüm işlem ve eylemlerinde devlete güven duyabilmesi gerektiğini ifade etmiştir (AYM, E.2008/19, K.2010/17, 28/1/2010).

30. Adil yargılanma hakkı ile bağlantılı olan kesin hükme saygı ilkesi, kesinleşmiş bir mahkeme hükmüyle bireylere tanınan statüye (hak ve borçlara) hukuk düzenince istisnai durumlar dışında müdahale edilmemesini gerekli kılar (Mustafa Altın [GK], B. No: 2018/10018, 27/10/2021, § 63). Kesin hükme saygı ilkesi, yürürlükteki kurallara göre çözümlenen bir konunun o konunun ilgilileri arasında -kanunun öngördüğü yargılamanın yenilenmesi gibi ayrık durum dışında- yeniden incelenmesine engeldir. Değişik kanunlarda yer alan bu hukuksal kurum, yargı alanında kararlılık sağlamak amacına bağlanmaktadır. Biçimsel ve nesnel anlamda tanımları yapılan bu kurumun ögeleri; yargı kararlarına tanınan bir nitelik olması, bu niteliğin yasalarla tanınması ve yargı kararına uyulması zorunluluğudur (Mustafa Altın, § 57; AYM, E.1988/36, K.1989/24, 2/6/1989).

31. Kesin hükme saygı ve kesin hükmün bağlayıcı olması, hükmü veren mahkeme de dâhil diğer bütün mahkemelerin ve diğer ilgili kurumların bu kararla bağlı olması anlamına gelir. Yargının verdiği ve bağlayıcı olan kesin hüküm, zarar gören taraflardan biri açısından işlevsiz duruma getirilmişse adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerin bir anlamı kalmayacaktır (Mustafa Altın, § 58; Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26/6/2014, § 65; Alba İnşaat Tic. Ltd. Şti., B. No: 2013/1313, 26/2/2015, §§ 53, 54).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda başvurucu, yaşının düzeltilmesine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararının emeklilik işlemlerinde dikkate alınmadığından ve bu durumun Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/4/1987 tarihli kararın uygulanmaması sonucunu doğurduğundan yakınmaktadır. Yaş tashihi kararı ile nüfus kayıtlarının gerçek duruma uygun hâle getirilmesi ve kütüklerin doğru şekilde tutulması amaçlanmakta olup eldeki uyuşmazlık yönünden başvurucunun doğum tarihinin nüfus idaresi tarafından Kocaeli 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 21/4/1987 tarihli kararı doğrultusunda değiştirilmiş ve bu şekilde kararın icra edilmiş olduğu görülmektedir.

33. Bu bağlamda başvurucunun yaşının düzeltilmesine yönelik olarak verilen 21/4/1987 tarihli mahkeme kararının 5510 sayılı Kanun'un 57. ve 506 sayılı mülga Kanun'un 120. maddelerinin ikinci ve üçüncü fıkraları uyarınca emeklilik işlemlerinde sonuç doğurmaması,

mahkeme kararlarının icra edilmemesi sonucunu doğurmamaktadır. Emeklilik işlemlerinde, sigortalı olarak çalışılmaya başlandığı tarih itibarıyla nüfus kütüğünde kayıtlı olan doğum tarihinin esas alınmasını öngören kuralların, emeklilik düzeninin aktüeryal dengeler gözetilerek bilimsel verilere göre belirlenmesi ve sosyal güvenlik sisteminin birtakım aksaklıklara yol açılmadan sürdürülmesi amacına yönelik olarak düzenlendiği anlaşılmaktadır. Burada yargı kararları hukuksal olarak değerini ve geçerliliğini korumakta, sadece emeklilik yönünden sonuç yaratmamaktadır (benzer yönde bir değerlendirme için bkz. Ali Çakmak ve Şerefnaz Aygül, § 52).

34. Nitekim Anayasa Mahkemesinin somut uyuşmazlığa dayanak teşkil eden 506 sayılı mülga Kanun'un 120. maddesinin üçüncü fıkrası ile 5510 sayılı Kanun'un 57. maddesinin üçüncü fıkrasına ilişkin olarak norm denetiminde verdiği kararlarındaki değerlendirmesi de aynı yöndedir (bkz. §§ 19, 20).

35. Bu itibarla başvurucunun yaş tashihine ilişkin mahkeme kararının ilgili mevzuat hükümleri uyarınca emeklilik işlemleri yönünden sonuç doğurmamasının kararların uygulanmadığı veya hukuksal değerini ve geçerliliğini kaybettiği şeklinde yorumlanamayacağı sonucuna varılmıştır.

36. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Hasan Tahsin GÖKCAN, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Selahaddin MENTEŞ bu görüşe katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Hasan Tahsin GÖKCAN, Yıldız SEFERİNOĞLU ve Selahaddin MENTEŞ'in karşıoyları ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 31/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvuruda SGK tarafından yaşlılık aylığı bağlanması işlemi sırasında başvuranın yaş düzeltmeye ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararı dikkate alınmamıştır. Başvuran bu nedenle açtığı emeklilik hakkının tespiti davasının 5510 sayılı Kanunun 57. maddesi uyarınca kabul edilmemesinin mahkeme kararının uygulanmaması sonucunu doğurması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Mahkememiz çoğunluğu tarafından karara temel alınan gerekçede yaş düzeltilmesine ilişkin mahkeme kararının nüfus kayıtlarının düzenli tutulmasına ilişkin olarak uygulanıp kayıtların düzeltildiği, bununla birlikte düzeltilmiş kaydın emeklilikte esas alınmamasının mahkeme kararının icra edilmemesi anlamına gelmediği, öte yandan uygulamaya esas

kanun hükmünün iptal isteminin de Mahkememiz tarafından reddedildiği belirtilerek başvuru kabul edilemez bulunmuştur.

3. Öncelikle başvuruya konu işleminin yasal dayanağını oluşturan kuralın iptal isteminin reddine dair AYM'nin 2019/5 E. - 2019/24 K. sayılı kararına karşı yazdığımız karşıoy gerekçelerine atıf yaparak, kuraldaki düzenlemenin gerek sosyal güvenlik hakkına (AY m. 60) gerekse adil yargılanma hakkı yönlerinden yarattığı sorunlara işaret etmek istiyorum.

4. Çoğunluk kararında söylenenin aksine meselenin kesinleşmiş mahkeme kararlarının kesin hüküm otoritesinin hüküm doğurmasıyla bağlantısı bulunmaktadır. Çünkü bir kişinin gerçek doğum tarihinin nüfus kaydından farklı olduğunun kesinleşen mahkeme kararıyla tespit edilmesi, hukuk düzeni bakımından gerçeğin bu olduğu anlamına gelmektedir. Hukuken belirlenen gerçek doğum tarihine ilişkin kesin hükmün ilgili bütün alanlarda hukuki sonuç doğurması zorunludur.

5. Mahkemelerin kesinleşen kararlarının otoritesinin tanınması hukuk devletinin ve hukuk güvenliği ilkesinin bir gereğidir. Başka deyişle kesin hükmün otoritesi-dokunulmazlığı ilkesi hukuk devleti (AY m. 2) kapsamında anayasal güvence altındadır. AYM söz konusu ilkeyi kesin hükme saygı ilkesi olarak nitelemekte ve bu ilkenin uluslararası hukuk düzenine özgü ve hukukun genel ilkelerinden biri olarak kabul gördüğünü ifade etmektedir. Mahkeme ayrıca Anayasanın 138. maddesinde yer alan mahkeme kararlarının geciktirilmeksizin uygulanması yükümlülüğünün de kesin hükme saygı ilkesinin bir gereği olduğunu kabul etmektedir (bkz. Arman Mazman, B. No: 2013/1752, 26.6.2014, par. 65; Alaaddin Bayram, B. No: 2109/25857, 31.3.2022, p. 45).

6. Öte yandan kesin hükme saygı ilkesi adil yargılanma hakkının da bir unsurudur. Kesinleşen mahkeme kararlarının hukuki sonuçlarından bir kısmının tanınmaması adil yargılanma hakkı kapsamında mahkeme hakkının zedelenmesine, ihlaline neden olur (bkz. AİHM Burdov/Rusya, No: 59498/00, 27.5.2002, par. 35-36; Lunari/İtalya, No: 21463/93, 11.1.2001). Mahkeme kararının tam veya kısmen yerine getirilmemesi ayrıca kararların icrası hakkını da ihlal eder.

7. Başvuranın kesinleşen mahkeme kararı ile nüfus kaydına işlenen gerçek doğum tarihinin emeklilik işleminde esas alınmasına 5510 sayılı Kanunun 57/2. maddesindeki kural engel olmaktadır. Meşru amaçlarla sosyal güvenlik hakkına ilişkin mevzuatta böyle bir düzenleme yapılabileceği ileri sürülebilir. Buna karşın bir mahkeme kararının kesin hüküm otoritesinin tanınmamasına ilişkin gerekçeler, yukarda değinilen önceki karşıoy gerekçelerimizle birlikte makul ve kabul edilebilir görünmemektedir. Kesin hüküm otoritesine istisna için incelenen kural ve gerekçelerinde açıklanan nedenlerin hukuk devleti ilkesi ile mahkeme hakkına ilişkin bireysel ve kamusal olarak beklenen yararlardan daha üstün olduğu da gösterilememiştir. Belirtilen nedenlerle başvuranın adil yargılanma hakkı kapsamında mahkeme hakkı ve kararların icrası hakkının ihlal edildiği görüşündeyim.

Başkanvekili Hasan Tahsin GÖKCAN

KARŞIOY

1. Çoğunluğun, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) tarafından yaşlılık aylığı bağlanması, sigortalı çalışmaya başladıktan sonra yapılmış yaş tashihine ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararının dikkate alınmaması üzerine emeklilik hakkının tespiti için açılan davanın reddine karar verilmesi nedeniyle, yaş tashihine ilişkin kararının ilgili mevzuat hükümleri uyarınca emeklilik işlemleri yönünden sonuç doğurmamasının, kararların uygulanmadığı ya da

hukuksal değerini ve geçerliliğini kaybettiği şeklinde yorumlanamayacağı, dolayısıyla da adil yargılanma hakkının ihlal edilmediği açık olduğundan "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna dair kararına iştirak etmiyoruz.

2. Anayasa'nın 138/4 maddesi:

"Yasama ve yürütme organları ile idare, mahkeme kararlarına uymak zorundadır; bu organlar ve idare, mahkeme kararlarını hiçbir suretle değiştiremez ve bunların yerine getirilmesini geciktiremez." şeklindedir.

3. 5510 sayılı Kanun'un 57/3 maddesi:

"İş kazası, meslek hastalığı, malûllük, yaşlılık ve ölüm sigortalarından gelir ve aylık tahsisleri ile sermaye değerinin hesabında, iş kazasının olduğu veya meslek hastalığının hekim raporuyla ilk defa tespit edildiği veya sigortalıların bu Kanuna ve bu Kanunla yürürlükten kaldırılmış kanunlara tâbi olarak ilk defa çalışmaya başladığı tarihten sonraki yaş düzeltmeleri dikkate alınmaz." şeklindedir. Yasal düzenlemeye göre, ilk defa sigortalı çalışmaya başladığı tarihte nüfus kütüğündeki kayıtların mutlak olarak esas alınacağı, sigorta kaydından sonraki bir tarihte mahkeme kararı ile de olsa yaş tashihlerinin emeklilik işlemelerinde hiçbir şekilde dikkate alınmayacağı hüküm altına alınmıştır. Bu şekildeki yasal düzenleme (Kanun) ile, bir nevi Anayasa'nın 138/4 maddesine bir istisna getirilmiş olmaktadır. Bu haliyle de kanundan kaynaklanan bir hukuka aykırılık da söz konusu olmaktadır.

4. Medeni Kanun'un "Kişisel Durum Sicili" başlığı altında bulunan;

-"Sicil" kenar başlıklı 36. maddesi "Kişisel durum, bu amaçla tutulan resmî sicille belirlenir."

-"Görevliler" kenar başlıklı 37. maddesi "Kişisel durum sicili, Devletçe atanan memurlar tarafından tutulur. Sicil kayıtlarını tutmak ve örnek vermek bu memurların görevidir."

-"Sorumluluk" kenar başlıklı 38. maddesi "Kişisel durum sicilinin tutulmasından doğan zararlar, kusurlu memura rücu edilmek kaydıyla, Devletçe tazmin edilir."

-"Düzeltme" kenar başlıklı 39. maddesi "Mahkeme kararı olmadıkça, kişisel durum sicilinin hiçbir kaydında düzeltme yapılamaz. " şeklindedir.

5. Nüfus Hizmetleri Kanunu'nun 35/1 maddesi:

"Kesinleşmiş mahkeme hükmü olmadıkça nüfus kütüklerinin hiçbir kaydı düzeltilemez ve kayıtların anlamını ve taşıdığı bilgileri değiştirecek şerhler konulamaz. Ancak olayların aile kütüklerine tescili esnasında yapılan maddî hatalar nüfus müdürlüğünce dayanak belgesine uygun olarak düzeltilir. " şeklinde düzenlenmiştir.

6. Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 218/2 maddesi:

"Kovuşturma evresinde mağdur veya sanığın yaşının ceza hükümleri bakımından tespitiyle ilgili bir sorunla karşılaşılması halinde; mahkeme, ilgili kanunda belirlenen usule göre bu sorunu çözerek hükmünü verir." şeklindedir. Bu düzenlemeye göre ceza mahkemelerine kovuşturma aşamasında yaş düzeltme yetkisi verilmiş olup, muhtemel yaş tashihi kararı ile ilgilinin cezai sorumluluğunda artış veya azalması söz konusu olabilecek veya infaz rejiminde de değişiklik olabilecektir.

7. Yukarıda açıklandığı üzere, Anayasa'nın 138/4 maddesi, mahkeme kararlarına uyma zorunluluğunu düzenlemekte ve hiçbir istisnaya da yer verilmemektedir. Yaş tashihi

kararlarının ilgilinin sicilinde değişiklik yapılmasına karşın; "yargı kararı hukuksal olarak değerini ve geçerliliğini korumakta, sadece emeklilik yönünden sonuç doğurmamaktadır." şeklindeki yorum Anayasa'nın 138/4 maddesindeki emre uygun bir yaklaşım değildir.

8. Kesinleşmiş mahkeme kararlarının, emeklilik işlemlerinde itibar edilmemesi Anayasa'nın 2. maddesinde ifadesini bulan "Hukuk Devleti" ilkesiyle de bağdaşmamaktadır.

Yaş düzeltme ile ilgilisinin cezai sorumluluğun kapsamı, mahiyeti genişleyebilecek, ceza miktarı arttırılarabilecek ve hatta infaz rejiminde de ciddi şekilde ağırlaştırabilecekken, aynı mahkeme kararının emeklilik işlemlerinde hüküm ifade etmeyeceğini kabul etmek Hukuk Devleti ilkesi ile bağdaşmayacaktır.

9. Anayasa'nın 36. maddesi:

"Herkes, meşrû vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir." şeklindedir.

10. Yaş düzeltmeye ilişkin kesinleşmiş mahkeme kararlarının uygulanmaması "adil yargılanma hakkı"nın bir parçası olan "mahkemeye erişim hakkı" kapsamında değerlendirilmektedir. Hak arama özgürlüğü ve adil yargılanma hakkı sadece yargı mercileri önünde davacı ve davalı olarak iddia ve savumada bulunma hakkını değil, yargılama sonunda hakkı olanı elde etmeyi de kapsayan bir hak olduğu Anayasa Mahkemesince bir çok kez vurgulanmıştır.

11. Mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne götürme ve aynı zamanda mahkemece verilen kararın uygulanmasını isteme haklarını da kapsadığı ve karar uygulanmazsa yargılamanın da bir anlamı olmayacağı AİHM kararlarında da ortaya konmuş bulunmaktadır.

12. Yukarıda açıklanan nedenlerle çoğunluğun görüşüne katılmıyoruz.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU Üye Selahaddin MENTEŞ

BİRNUR DOĞAN

B. No: 2020/34420 | Karar tarihi: 31.01.2024

Genel Kurul

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/34420

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

GENEL KURUL

KARAR

BİRNUR DOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/34420)

Karar Tarihi: 31/1/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 12/6/2024-32574

GENEL KURUL

KARAR

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Muhterem İNCE

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : Birnur DOĞAN

Vekili : Av. Haluk ULUSAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların sanık

tarafından sorgulanmasına/sorgulatılmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının, ceza davasında başvurucunun hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle de duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 30/10/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

4. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla ulaşılan bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Karaman Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle soruşturma başlatmıştır.

7. Başsavcılığın talebi üzerine Karaman Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) başvurucu hakkında 2/9/2016 tarihinde yakalama emri düzenlemiştir.

8. Soruşturma sonucunda Başsavcılık, başvurucunun da aralarında olduğu 149 şüphelinin silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 17/4/2017 tarihli iddianame düzenlemiştir. İddianamede başvurucunun Betül kod adı ile örgütün Karaman'ın kadın öğretmenler sorumlusu ve ablası olduğu, örgüt sohbetlerine katıldığı, sohbet hocalığı yaptığı, örgüt talimatı ile 2014 yılında Bank Asyada hesap açarak Bankaya para yatırdığı, örgüt üyelerinin yönettiği derneklere üye olduğu, dernek üzerinden örgüte üye kazandırdığı ve ByLock programını kullandığı iddialarına yer vermiştir.

9. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Karaman Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından görülmeye başlanmıştır. Başvurucu, İstanbul'da yakalandıktan sonra 27/9/2018 tarihinde Mahkeme, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla başvurucunun beyanını almış; tutuklanmasına ve dava dosyasının başvurucu yönünden tefrikine karar vermiştir.

10. Başvurucunun 278752 ID numaralı ByLock kullanıcısı olduğuna ilişkin ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı dava dosyasına girmiştir. Anılan tutanakta başvurucunun eşi S.D. adına kayıtlı 0 530...31 numaralı GSM hattı üzerinden kullanıcı adı betul70, uygulama şifresi "1983.betul" olacak şekilde ByLock kullandığı belirtilmiştir. Söz konusu belgenin "278752 ID'yi Ekleyenlerin Verdikleri İsimler (Roster)" başlıklı kısmında, başvurucunun kullandığı user-ID'ye bir kısım kullanıcı tarafından "d.birnur", "Birnur", "Birnur Hoca" ve "Birnur h" şeklinde isimler verildiğine yönelik tespitler yapılmıştır. Tutanakta ayrıca başvurucunun eklediği, başvurucuyu ekleyen çok sayıda ByLock kullanıcısına ilişkin kimlik bilgileri ile başvurucunun bu kişilerle gerçekleştirdiği ve örgütsel nitelikte olduğu ifade edilen toplam 588 sayfa mesajlaşma ile e-posta içeriğine yer verilmiştir.

11. Başvurucu, tefrik kararı sonrası duruşmanın 31/10/2018 tarihli ilk oturumuna SEGBİS aracılığıyla katılmıştır. Mahkemenin talebi üzerine Karaman Barosu (Baro) tarafından

zorunlu müdafi olarak görevlendirilen A.B.nin de hazır bulunduğu oturumda başvurucu, isnat edilen suçu kabul etmemiştir.

12. Mahkeme anılan oturumda diğer delillerin yanı sıra başvurucu hakkında beyanda bulunun tanıklar F.A., Ö.S., S.D., M.Ş., B.Y., K.Ö., C.K., S.Ç., H.Ü.İ., M.S., H.Y. ve Ş.K.nın kollukta ve Mahkemenin farklı dava dosyaları kapsamında verdikleri beyanlarına ilişkin tutanaklar ile ByLock Tespit ve Değerlendirme Tutanağı'nı okumuştur. Başvurucu; savunmasında Betül kod adını kullanmadığını, örgüt içinde bir görevinin bulunmadığını, ByLock kullanıcısı olmadığını, ByLock listesinde isimleri belirtilen kişilerden bazılarını tanımadığını, Bank Asyada bireysel emeklilik hesabının olduğunu, bu hesaba cüzi bir miktar para yatırdığını, aleyhinde beyanda bulunan bazı kişileri tanımadığını, bu beyanları kabul etmediğini ileri sürmüştür.

13. İddia makamı duruşmanın 25/12/2018 tarihli üçüncü oturumu öncesinde esas hakkındaki mütalaayı yazılı olarak dava dosyasına sunmuştur. Mahkeme duruşmaya SEGBİS ile katılan başvurucuya İ.G.K., E.G., M.G., N.A. ve F.A.nın oturum arasında dava dosyasına giren ifade tutanaklarını okuyarak diyeceklerini sormuştur. Başvurucu anılan tanıkların anlatımlarını kabul etmediğini beyan etmiştir. Başvurucu müdafii, esas hakkında mütalaaya karşı beyanda bulunmak üzere süre verilmesini talep etmiştir. Mahkeme, süre talebinin kabulüne ve duruşmanın yeni oturumunun 25/1/2019 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

14. Başvurucu, duruşmanın 27/2/2019 tarihli son oturumuna Bakırköy Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumundan SEGBİS vasıtasıyla katılmıştır. Başvurucunun müdafiinin de hazır bulunduğu oturumda hüküm açıklanmıştır. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 9 yıl 22 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar karar vermiştir.

15. Başvurucu ve müdafiinin bu karara karşı yaptığı istinaf kanun yolu başvurusu Konya Bölge Adliye Mahkemesi 2. Ceza Dairesinin (Daire) 26/6/2019 tarihli kararıyla, yanlış hesaplanan hapis cezası 9 yıl 22 gün olarak düzeltilerek esastan reddedilmiştir.

16. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 23/6/2020 tarihinde temyiz talebinin reddi ile hükmün onanmasına karar vermiş, onama kararında sanığın örgütle iltisaklı olması nedeniyle kapatılan okula çocuğunu göndermesi eyleminin örgütsel faaliyet olarak kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir.

17. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinden yapılan incelemede başvurucu müdafii A.B.nin nihai kararı 24/8/2020 günü saat 12.01'de açarak okuduğu tespit edilmiştir. Benzer şekilde başvurucunun da nihai kararı ilki 26/8/2020 günü saat 02.11 olmak üzere farklı zamanlarda birçok defa açarak okuduğu tespit edilmiştir.

18. Başvurucu, Gebze 4. Noterliği tarafından düzenlenen ve Anayasa Mahkemesinde bireysel başvuru hakkını kullanarak dava açmaya ilişkin yetkiyi de içeren1/9/2020 tarihli vekâletname ile Av. Haluk Ulusan'ı vekil olarak tayin etmiştir.

19. Başvurucu, onama kararı sonrasında Yargıtayın 23/6/2020 tarihli kararını 12/10/2020 tarihinde öğrendiğini belirterek 30/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

20. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun "Tanımlar" kenar başlıklı 2. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Müdafi: Şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı, ... İfade

eder."

21. 5271 sayılı Kanun'un "Şüphelinin veya sanığın müdafi seçimi" kenar başlıklı 149. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafiin yardımından yararlanabilir; kanunî temsilcisi varsa, o da şüpheliye veya sanığa müdafi seçebilir."

22. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin görevlendirilmesi" kenar başlıklı 150. maddesi şöyledir:

"(1) Şüpheli veya sanıktan kendisine bir müdafi seçmesi istenir. Şüpheli veya sanık, müdafi seçebilecek durumda olmadığını beyan ederse, istemi halinde bir müdafi görevlendirilir.

(2) Müdafii bulunmayan şüpheli veya sanık; çocuk, kendisini savunamayacak derecede malul veya sağır ve dilsiz ise, istemi aranmaksızın bir müdafi görevlendirilir.

(3) Alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada ikinci fıkra hükmü uygulanır.

(4) Zorunlu müdafilikle ilgili diğer hususlar, Türkiye Barolar Birliğinin görüşü alınarak çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir."

23. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin görevlendirilmesinde usul" kenar başlıklı 156. maddesi şöyledir:

"(1) 150 nci maddede yazılı olan hâllerde, müdafi;

a) Soruşturma evresinde, ifadeyi alan merciin veya sorguyu yapan hâkimin istemi üzerine,

b) Kovuşturma evresinde, mahkemenin istemi üzerine,

Baro tarafından görevlendirilir.

(2) Yukarıda belirtilen hâllerde müdafi soruşturmanın veya kovuşturmanın yapıldığı yer barosunca görevlendirilir.

(3) Şüpheli veya sanığın kendisinin sonradan müdafi seçmesi halinde, baro tarafından görevlendirilen avukatın görevi sona erer."

24. 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun "Genel olarak" kenar başlıklı 34. maddesi şöyledir:

"Avukatlar, yüklendikleri görevleri bu görevin kutsallığına yakışır bir şekilde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve avukatlık unvanının gerektirdiği saygı ve güvene uygun biçimde davranmak ve Türkiye Barolar Birliğince belirlenen meslek kurallarına uymakla yükümlüdürler."

25. 1136 sayılı Kanun'un "Avukatlık sözleşmesinin kapsamı" kenar başlıklı 163. maddesi şöyledir:

"Avukatlık sözleşmesi serbestçe düzenlenir. Avukatlık sözleşmesinin belli bir hukukî yardımı ve meblâğı yahut değeri kapsaması gerekir. Yazılı olmayan anlaşmalar, genel hükümlere göre ispatlanır. Yasaya aykırı olmayan şarta bağlı sözleşmeler geçerlidir.

Avukatlık ücret tavanını aşan sözleşmeler, bu Kanunda belirtilen tavan miktarında geçerlidir. İfa edilmiş sözleşmenin geçersizliği ileri sürülemez. Yokluk halleri hariç, avukatlık sözleşmesinin bir hükmünün geçersizliği, bu sözleşmenin tümünü geçersiz kılmaz.

"

26. 1136 sayılı Kanun'un "İşi sonuna kadar takip etme zorunluluğu ve başkasına tevkil" kenar başlıklı 171. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Avukat, üzerine aldığı işi kanun hükümlerine göre ve yazılı sözleşme olmasa bile sonuna kadar takip eder."

27. 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu'nun "Genel olarak" kenar başlıklı 506. maddesinin ikinci ve üçüncü fıkrası şöyledir:

"Vekil üstlendiği iş ve hizmetleri, vekâlet verenin haklı menfaatlerini gözeterek, sadakat ve özenle yürütmekle yükümlüdür.

Vekilin özen borcundan doğan sorumluluğunun belirlenmesinde, benzer alanda iş ve hizmetleri üstlenen basiretli bir vekilin göstermesi gereken davranış esas alınır."

28. 2/3/2007 tarihli ve 26450 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik'in (Yönetmelik) "Görevin sona ermesi" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"(1) Müdafi veya vekilin görevi;

a) Soruşturma evresinde; kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kesinleşmesi, yetkisizlik veya görevsizlik kararı, kamu davası açılması hâlinde ise iddianamenin kabulü kararı verilmesi,

b) Kovuşturma evresinde; ... esasa ilişkin hükmün kesinleşmesi ya da davanın nakline karar verilmesi,

c) Müdafi, vekil veya kendisine müdafi ya da vekil görevlendirilen kişinin ölmesi,

ç) Kişinin kendisine bir müdafi veya vekil seçmesi, hâllerinde sona erer."

29. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 3/4/2018 tarihli ve E.2014/6-519, K.2018/132 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Seçilmiş müdafiinin müdafilik statüsü, seçilen avukat ile şüpheli veya sanığın ya da kanuni temsilcisinin iradelerinin uyuştuğu anda, baro tarafından görevlendirilen müdafiinin müdafilik statüsü ise atamanın yapıldığı ve görevlendirme listesindeki avukatın bu atamayı kabul ettiğini baroya bildirdiği anda başlayacaktır.

Müdafiin görevinin sona ermesi ise müdafiin seçilmiş veya atanmış müdafi olup olmadığına, seçilmiş müdafiin varsa vekâletnamesindeki özel şartlara ve işin mahiyetine göre farklılıklar arz etmektedir. Ancak genel olarak; müdafilik görevinin savunma görevi bittiğinde sona ereceğini söylemek mümkündür. Bunun dışında bir takım kanuni nedenlerden ötürü veya hukuksal işlemler sonucunda da müdafiin görevi sona erebilir."

30. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/13-442, K.2018/533 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'nın 2/1-c maddesinde 'şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukatı' olarak tanımlanan müdafi, toplumsal savunmayı gerçekleştirmek amacıyla şüpheli veya sanık lehine hareket edip hukuki yardımda bulunan ve gerçeğin ortaya çıkarılmasını sağlayan kamusal bir muhakeme süjesidir. ... Hemen

belirtmek gerekir ki 'seçilmiş-atanmış müdafi' ile 'ihtiyari-zorunlu müdafi' kavramları farklı kavramlardır. Şüpheli veya sanığın müdafisi aracılığıyla savunulması hususunda tercih yapma imkânına sahip olduğu hâllerde görev yapan müdafi ihtiyari müdafi, görevlendirilmesi hususunda şüpheli veya sanığın iradesinin önem taşımadığı hâllerde görev yapan müdafi ise zorunlu müdafidir. Görüldüğü gibi müdafinin zorunlu veya ihtiyari olması, şüpheli veya sanığın istemine ya da istemi olup olmadığına bakılmaksızın yani iradesi dikkate alınmadan atanıp atanmadığına bakılarak belirlenmektedir.

...

Bu durumda mevzuatımızda zorunlu müdafilik sistemini öngören yasanın amacı, kendisini savunmak için yeterli maddi olanağı bulunmayanların bu hakkı kullanamamalarından kaynaklanabilecek olası hak kayıplarının önlenmesi ve bu suretle savunma hakkının etkin kullanılabilmesinin sağlanarak adil yargılanmanın gerçekleştirilmesidir. Bunun doğal sonucu olarak, parası bulunan sanık nasıl ki vekâletname verdiği avukatı serbestçe tayin edebiliyorsa, parası olmayan sanığın da aynı şekilde avukatını serbestçe belirleyebilmesi, en azından kendisine tayin edilen avukatı beğenmediğinde değiştirme hakkının bulunması gerekir.

Görüldüğü gibi kendisine bir müdafi atandığını bilmeyen ya da müdafi atanmakla birlikte beğenmediği takdirde bu avukatın değiştirilmesini isteme hakkına sahip olmayan bir sanığın, bu avukatın, kanun yollarına başvurma da dahil olmak üzere tüm tasarruflarından sorumlu tutulması gerektiğini veya bu avukatın yaptığı tüm işlemleri peşinen kabul etmiş sayılacağını söylemek olanaklı olmadığı gibi böyle bir durumda savunma hakkının tam anlamıyla kullanılabileceğini düşünmek de olası değildir.

Şu hâlde kendisine zorunlu müdafi atandığının veya müdafi tarafından temyiz yoluna başvurulduğunun sanığa bildirilmediği, bu konudaki iradesine değer verilmediği ya da bu yöndeki görüşünün dosya kapsamından anlaşılamadığı durumlarda, hükmün veya temyiz dilekçesinin sanığa tebliğinin, adil yargılanma hakkının gereği olduğu kabul edilmelidir.

Kendisine zorunlu müdafi atandığı ve zorunlu müdafinin hükmü temyiz ettiğinin sanığa bildirildiği, sanığın da buna itirazının bulunmadığı durumlarda, zorunlu müdafiye yapılmış bulunan tefhim veya tebliğ işlemlerinin, aynen vekâletnameli müdafide olduğu gibi geçerli olacağı, gerek tefhime, gerekse tebliğe bağlı olan sürelerin işlemeye başlayacağı, müdafinin sanık adına tasarrufta bulunabileceği, örneğin, sanık yararına kanun yollarına başvurma hakkına sahip olacağı hususlarında duraksama bulunmamaktadır."

31. Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 17/2/2022 tarihli ve E.2019/10-158, K.2022/103 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"5271 sayılı CMK'da ister koşullarının oluşması üzerine kanun gereği baro tarafından atanmış olsun isterse vekaletname ile görevlendirilsin, şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukat 'müdafi' olarak kabul edilmiştir. Şüpheli veya sanık ile avukat arasındaki iç ilişki bakımından bir vekalet ilişkisi bulunması 'müdafi' kavramının tanımlanmasında dikkate alınmamıştır. Buna göre; avukat, temsil ettiği kişilerin sıfatına göre 'vekil' veya 'müdafi' olarak ceza muhakemesindeki yerini alacaktır. 5271 sayılı CMK, 'müdafi' tanımlamasında bir değişiklik getirmesine karşın şüpheli, sanık veya hükümlü arasında ilişkinin kurulabilme yönteminde bir değişiklik yapmamıştır.

...

Bu çerçevede, avukatlık sıfatına sahip olan kişilerin müdafilik görevini üstlenilebilmeleri için şüpheli, sanık veya varsa kanuni temsilcisi tarafından seçilmiş ya da yetkili kurum tarafından usulüne uygun olarak görevlendirilmiş olmaları gerekmektedir.

Müdafinin hukuki yardımından yararlanmanın zorunlu olup olmamasına göre 'zorunlu müdafilik' ve 'iradi müdafilik', müdafinin görevlendirme biçimine göre 'seçilmiş müdafilik' ve 'atanmış müdafilik' ayrımı yapılması mümkündür.

Görevlendirme şekline göre müdafi, 'seçilmiş' ve 'atanmış' olmak üzere ikiye ayrılmakta olup seçilmiş müdafilik şüpheli, sanık veya kanuni temsilci ile avukat arasında akdedilen avukatlık sözleşmesi ile tesis edilirken, atanmış müdafi ilgili merciin istemi üzerine muhakemenin yürütüldüğü yer Baro Başkanlığı tarafından görevlendirilmektedir.

'Seçilmiş müdafilik' de kendi içerisinde ikiye ayrılabilir. Müdafinin hukuki yardımından yararlanıp yararlanmamanın şüpheli, sanık veya kanuni temsilcisinin takdirine bırakıldığı ve ceza muhakemesinin müdafi olmadan da yürütülebilmesinin mümkün olduğu durumda 'İradi seçilmiş müdafilik', ceza muhakemesinin şüpheli veya sanığa hukuki yardımda bulunan bir müdafi bulunmaksızın yürütülemeyeceği hâllerde, şüpheli, sanıkveya kanuni temsilcisinin hukuki yardımda bulunmak üzere bir müdafi seçmesi durumunda 'zorunlu seçilmiş müdafilik' söz konusudur.

Benzer şekilde 'atanmış müdafilik' de kendi içerisinde ikiye ayrılabilir. Ceza muhakemesinin yürütülmesi için bir müdafi bulunmasının zorunlu kılınmadığı hâllerde, şüpheli veya sanığın istemi üzerine atanacak bu müdafinin 'iradi atanmış müdafi'; ceza muhakemesinin yürütülmesi için bir müdafi bulunmasının zorunlu olduğu hâllerde, şüpheli veya sanığın kendisine bir müdafi seçemeyecek durumda ise istem aranmaksızın atanacak müdafinin ise 'zorunlu atanmış müdafi' olarak adlandırılması mümkündür.

İster iradi isterse zorunlu olsun, 'seçilmiş müdafilik' durumunda, şüpheli/sanık veya kanuni temsilcisi ile seçilen avukat arasında Avukatlık Kanunu’nun 163. maddesinde düzenlenen avukatlık sözleşmesi ile kurulan bir ilişki bulunmaktadır. Avukatlık sözleşmesi bir özel hukuk sözleşmesidir. Sözlü veya yazılı olabileceği gibi sözleşmenin geçerliliği Borçlar Kanunu’nda yer alan genel hükümler dışında bir koşula bağlı tutulmamıştır. Şüpheli/sanık veya kanuni temsilci ile avukat arasında karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklanması ile tesis edilen avukatlık sözleşmesi ile seçilmiş müdafinin görevlendirilmesi tamamlanacaktır."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

32. Anayasa Mahkemesinin 31/1/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

33. Başvurucu; gerekçeli kararda beyanlarına yer verilen tanıkların huzurda dinlenilmediğini, kendisine tanıklara soru sorma imkânı tanınmadığını ve aksi yöndeki talebine rağmen duruşmaya SEGBİS aracılığı ile katılmak zorunda bırakıldığını belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı ile duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

34. Bakanlık görüşünde, zorunlu müdafinin kesin kararı öğrenmesinin bireysel başvuru süresinin başlangıcına etkisi konusunda açıklamalarda bulunulmuştur. Bu kapsamda;

i. Bireysel başvurunun yargısal olarak olağan bir kanun yolu olmadığı ve kovuşturma

aşamasına dâhil edilemeyeceği belirtilmiştir.

ii. İlgili mevzuat ve Yargıtay uygulamasına göre müdafinin görevinin hükmün kesinleşmesi ile kendiliğinden sona erdiği ifade edilmiştir.

iii. Zorunlu müdafinin müdafilik görevi kapsamında bir hukuk profesyoneli olarak kendisinin görevi olmasa dahi başvurucunun bireysel başvuru yolunu kullanmak isteyebileceğini gözönünde bulundurarak kendisini bilgilendirmesi gerekip gerekmediğinin tartışılabileceği ileri sürülmüştür.

iv. 1/9/2020 tarihli vekâletname ile başvurucunun vekili sıfatını kazanan Haluk Ulusan'ın 30/10/2020 tarihinde sunduğu bireysel başvuru formunda, nihai kararın 12/10/2020 tarihinde öğrenildiğini ifade etmesine rağmen bu hususa ilişkin herhangi bir bilgi ya da belge sunmadığı ve başvurucu vekilinin de bu öğrenme tarihini ispat edecek bir argüman ileri sürmediği belirtilmiştir.

v. Zorunlu müdafinin nihai kararı UYAP üzerinden okumasından sekiz gün sonra vekil tayin edilen Av. Haluk Ulusan'ın herhangi bir mazeret ileri sürmeksizin görevlendirildikten altmış gün sonra bireysel başvuruda bulunduğunun gözönüne alınması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

35. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

36. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetinin özü, soru sorma imkânı bulamadığı tanıkların farklı mercilerde verdikleri ifadeler esas alınarak mahkûmiyetine karar verildiğine, duruşmalara SEGBİS aracılığıyla katılmak zorunda bırakıldığına ve bu durumun yargılamanın adilliğini zedelediğine ilişkindir. Başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

37. Yargılama sürecinde nihai karar olan Yargıtay onama kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucuya Mahkemenin talebi üzerine zorunlu müdafi olarak görevlendirilen A.B. tarafından 24/8/2020 günü saat 12.01.50'de; bizzat başvurucu tarafından ise 26/8/2020 günü saat 02.11.07'de açılarak okunduğu, tespit edilmiştir. Bu nedenle öncelikle bireysel başvurunun süresinde yapılıp yapılmadığı meselesi hem zorunlu müdafi yönünden hem de tutuklu/hükümlü olarak ceza infaz kurumunda bulunan başvurucu yönünden nihai hükmü öğrendikleri tarihler esas alınarak ayrı ayrı incelenmelidir.

38. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (4) numaralı fıkrası şöyledir:

"Başvurucu bir avukat tarafından temsil ediliyorsa, vekâletnamenin sunulması gerekir."

39. 6216 sayılı Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse

ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

40. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

41. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32).

42. Bireysel başvurunun süre koşuluna bağlanmasıyla hukuki istikrarın sağlanması hedeflenmiştir. Dolayısıyla anayasal bir hak arama yolu olan bireysel başvurunun yapılması için belli sürelerin öngörülmesi hukuki istikrar ilkesinin bir gereğidir ve bu süre bireysel başvuru yapılmasını imkânsız kılacak ölçüde kısa olmadıkça bireysel başvuru hakkına aykırılık oluşturmaz (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 21).

43. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibare nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılmalıdır. (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

44. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini öğrendiğini beyan ettiği tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

45. Diğer yandan somut olayın şartlarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

46. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay kararının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduğunu belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu, bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı

görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânı olduğu konusunda şüphe bulunmadığını ifade etmiştir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

47. Anayasa Mahkemesi, daha önce başvurucunun avukatı tarafından Yargıtay kararının UYAP üzerinden okunduğu tarihte bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğu ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin nihai kararın okunduğu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerektiği sonucuna varmıştır (Hüseyin Aşkan, §§ 18-31).

48. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan kararındaki yorumuna istinaden süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik kararı verdiği Betül Koç (B. No: 2020/32565, 13/9/2022) kararında başvurucunun müdafiine vekâletname ile Anayasa Mahkemesinde bireysel başvuru hakkını kullanarak dava açmaya ilişkin yetki vermesi, anılan sonuca varılmasının temel gerekçelerinden biri olmuştur (Betül Koç, § 16). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesinin anılan içtihadı kapsamında bahsedilen Hüseyin Aşkan ve Betül Koç başvurularından farklı olarak somut olayda başvurucu ile nihai kararı UYAP üzerinden açıp okumak suretiyle 24/8/2020 tarihinde öğrenen müdafi A.B. arasında bu şekilde bir ilişki bulunmamaktadır. Av. A.B. Mahkemenin talebi üzerine Baro tarafından resen görevlendirilen bir (zorunlu) müdafidir. Dolayısıyla konuya ilişkin yapılacak değerlendirmede bu farklılığın gözönünde bulundurulması gerekir.

49. 5271 sayılı Kanun'un 2. maddesinde düzenlenen müdafi tanımı ile aynı Kanun'un 150. maddesi birlikte değerlendirildiğinde seçilmiş müdafi ile ilgili mercinin talebi üzerine baro tarafından görevlendirilen müdafi arasında bir fark bulunmamaktadır. Bununla birlikte 5271 sayılı Kanun ve 1136 sayılı Kanun'da baro tarafından görevlendirilen müdafiyle ilgili ayrıntılı bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Bu tür müdafiliğe ilişkin olarak 5271 sayılı Kanun'da yer verilmeyen bir kısım husus Yönetmelik'de düzenlenmiştir. Ancak anılan Yönetmelik'de de zorunlu müdafinin görev, yetki ve sorumluluklar bağlamında seçilmiş müdafiden farklı bir durumda olduğuna ilişkin bir hüküm yer almamaktadır.

50. Yukarıda yer verilen kanun hükmü (bkz. § 20) uyarınca şüpheli, sanık veya varsa kanuni temsilcisi tarafından seçilmiş ya da yetkili kurum tarafından usulüne uygun olarak görevlendirilmiş avukatlar, müdafi olarak ceza yargılamasına katılır. Avukatların özen yükümlülüğünün kaynağı olan 1136 sayılı Kanun'un 34. maddesi, seçilmiş müdafiler için olduğu gibi atanmış (zorunlu) müdafiler yönünden de geçerlidir. Ceza yargılamasına ilişkin görev, yetki ve sorumluluk bakımından seçilmiş müdafi ile aynı durumda olan atanmış (zorunlu) müdafi arasında özen yükümlülüğü bakımından bir farklılık olduğunun kabulü mümkün değildir. Kaldı ki Anayasa Mahkemesi Gürhan Nerse (B. No: 2013/5957, 30/12/2014) kararında, Yargıtay içtihadı çerçevesinde kendisine zorunlu müdafi atandığından haberdar olan sanığın bu görevlendirmeye ses çıkarmadığı takdirde zorunlu müdafinin yaptığı ve kendisinin açıkça karşı çıkmadığı tüm tasarrufların sonuçlarına katlanmak zorunda olduğu sonucuna ulaşmıştır (Gürhan Nerse, § 26).

51. Anayasa Mahkemesine göre avukatın kendisine tevdi edilen işle ilgili gelişmelerden müvekkilini bilgilendirmesi özen yükümlülüğünün kapsamına dâhildir (Betül Koç, § 15). Özen yükümlülüğü kavramının yorumlanması bakımından atanmış (zorunlu) müdafi ile seçilmiş müdafi arasında bir fark yoktur. Bunun sonucu olarak atanmış (zorunlu) müdafinin nihai kararı öğrendiği durumlarda ceza yargılaması sürecinde hukuki yardımda bulunduğu kişiyi (somut olayda başvurucuyu) haberdar etmesi özen yükümlülüğünün bir gereğidir.

Dolayısıyla bireysel başvuru için öngörülen sürenin baro tarafından görevlendirilen (zorunlu) müdafinin nihai kararı öğrendiği tarihten başlatılması gerekir.

52. Öte yandan UYAP evrak işlem kütüğüne göre zorunlu müdafi A.B.nin yanı sıra başvurucu da nihai kararı ilki 26/8/2020 tarihi olmak üzere birden fazla defa açıp okumuştur. Ancak bu konuya ilişkin değerlendirmede başvurucunun belirtilen tarihte ceza infaz kurumunda bulunduğu gözönünde tutulmalıdır. Anayasa Mahkemesi benzer bir meseleye ilişkin olarak farklı bir bireysel başvuru kapsamında Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğünden bilgi ve belge talebinde bulunmuştur. Bu talebe verilen 15/12/2023 tarihli cevapta "Hükümlü/tutukluların E-devlet sistemine (UYAP Vatandaş Portal vb.) erişimlerinin bulunmadığı, ceza infaz kurumlarında barındırılmakta olan tutuklu ve hükümlülerin haklarındaki yargılamalara dair UYAP sistemi üzerinden mahkeme kararları ve istinaf yahut temyiz ilamlarını açıp okuma imkanlarına sahip olmadıkları" bildirilmiştir.

53. Yine somut başvuru kapsamında da başvurucunun tutulduğu Gebze Kadın Kapalı Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğünden (İnfaz Kurumu) UYAP kayıtlarına göre nihai kararı okuduğu belirtilen tarihlerde başvurucuya bilgisayar kullanım imkânı sunulup sunulmadığı, böyle bir imkândan yararlandırılmış ise bu cihazların internet bağlantısının olup olmadığı, söz konusu cihazlardan e-devlet kapısı internet sitesine erişim imkânı olup olmadığı hususlarında bilgi istenmiştir. İnfaz Kurumu tarafından gönderilen 16/10/2023 tarihli cevabi yazı ile başvurucunun 31/12/2019 tarihinden bu yana Kurumda bulunduğu, bu süre içinde eğitim biriminde bilgisayar kursu veya okul kaydının olmadığı, Kurumdaki tüm hükümlü/tutuklulara bilgisayar kullanım talepleri olması hâlinde bilgisayar kullanım imkânı sunulduğu, bu imkân doğrultusunda kullanılan bilgisayarlarda internet bağlantısı olmayıp başvurucunun bu yönde bir talebinin bulunmadığının kayıtların tetkikinden anlaşıldığı bildirilmiştir.

54. Dolayısıyla 26/8/2020 tarihinde infaz kurumunda bulunan ve bu tarihte bilgisayar kullanmadığı, e-devlet kapısı ve/veya UYAP Vatandaş Portalı'na erişim imkânı bulamadığı tespit edilen başvurucunun anılan tarihte nihai kararı UYAP üzerinden okuyarak öğrenen kişi olmadığı anlaşılmıştır.

55. Bununla birlikte e-devlet kapısı ve/veya UYAP Vatandaş Portalı gibi mecralara erişim ancak e-devlet şifresi, mobil imza, elektronik imza, Türkiye Cumhuriyeti kimlik kartı, internet bankacılığı gibi sınırlı bazı kimlik doğrulama yöntemleri ile mümkündür. Belirtilen tüm bu yöntemlerde gizli nitelikteki kişisel verilerin kullanımı söz konusudur. Anılan kişisel verilerin/şifrelerin üçüncü kişiler ile paylaşılması durumunda bu kişilerin söz konusu mecralar üzerinden işlem yapmaları mümkündür. Kişiye özel nitelikte e-devlet şifresi veya belirtilen mecralara girişe imkân sağlayan diğer kişisel verilerin aile bireyleri veya müdafiler ile rızaya dayalı olarak paylaşılması hâlinde anılan verilerin gizliliğinin korunmasına ilişkin olarak gösterilmesi beklenen özenin gösterilmediği ifade edilebilir.

56. Somut olayda başvurucunun e-devlet kapısı veya UYAP Vatandaş Portalı gibi mecralara üçüncü kişilerce izinsiz olarak erişildiğine dair herhangi bir itirazının bulunmadığı anlaşılmaktadır. Öte yandan nihai kararın başvurucunun kişisel verileri kullanılarak UYAP üzerinden okunduğu tespit edilen 26/8/2020 tarihinden çok kısa bir süre sonra başvurucu, 1/9/2020 tarihli vekâletname ile avukat Haluk Ulusan'ı vekil olarak tayin etmiş, adı geçen vekil de anılan vekâletname içeriğinde yer alan yetkiye istinaden 30/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

57. Somut olayın yukarıda belirtilen koşullarında, başvurucunun rızası ve onayı ile nihai

kararın UYAP üzerinden üçüncü kişilerce öğrenildiği ve sonrasında bireysel başvuru hakkının kullanımına yönelik hazırlıklar yapıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla -somut olayda olduğu gibi- nihai kararın ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun onayına istinaden UYAP üzerinden üçüncü kişilerce okunduğunun somut olgulardan hareketle tespit edilebildiği durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak üçüncü kişilerce okuma tarihinin esas alınması gerekir.

58. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 24/8/2020 tarihinde zorunlu müdafiin, 26/8/2020 tarihinde kişisel verilerini paylaştığı üçüncü kişilerin UYAP üzerinden okuması ile haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinden sonra 30/10/2020 tarihinde gerçekleştirdiği başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Zühtü ARSLAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu sonuca katılmamıştır.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Zühtü ARSLAN ve Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 31/1/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Mahkememiz çoğunluğu, başvurucunun tanık sorgulama hakkı ile duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yaptığı başvuruyu süre aşımı nedeniyle kabul edilemez bulmuştur.

2. Başvurucu, hakkında verilen mahkûmiyet kararının onanmasına ilişkin Yargıtay ilamını 12/10/2020 tarihinde öğrendiğini belirterek, 30/10/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

3. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede kesinleşen kararın yargılama sırasında başvurucuya tayin edilen zorunlu müdafi tarafından 24/8/2020'de, başvurucu tarafından da 26/8/2020 tarihinde öğrenildiği anlaşılmaktadır. Çoğunluk buradan hareketle her iki öğrenme tarihinden itibaren başvuruda süre aşımı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

4. Buradaki görüş ayrılığı zorunlu müdafi ile başvurucu arasındaki temsil ilişkisinin ne zaman sona erdiğine ve cezaevinde tutuklu/hükümlü olarak bulunan kişilerin UYAP üzerinden kararları okuduğunun kabul edilip edilemeyeceğine ilişkindir.

5. Öncelikle belirtmek gerekir ki, 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrasının birinci cümlesinde otuz günlük başvuru süresinin başlangıç tarihi "başvuru yollarının tüketildiği tarih", şayet başvuru yolu öngörülmemişse "ihlalin öğrenildiği tarih" olarak belirlenmiştir. Madde gerekçesinde de "kanun yollarını tüketen nihai işlemin başvurucuya tebliğ edildiği tarihten veya kanun yolu öngörülmemişse ihlâlin öğrenildiği tarihten" itibaren sürenin başlayacağı belirtilmiştir.

6. Her ne kadar 47. maddenin gerekçesinde "tebliğ"den bahsedilmekteyse de Anayasa

Mahkemesi bireysel başvuruda tebliği nihai kararı öğrenmenin tek yolu olarak görmemiş ve her durumda sürenin başlangıcı olarak "öğrenme" tarihini esas almıştır. Esasen eldeki başvuruda mesele, sürenin öğrenme ya da tebliğden başlayıp başlamayacağından ziyade (a) bireysel başvuru yapma yetkisi olmayan zorunlu müdafinin öğrendiği nihai kararı müvekkiline bildirme yükümlülüğü bulunup bulunmadığı ve (b) cezaevinde bulunan başvurucunun UYAP'tan öğrendiği tarihten başlatılıp başlatılamayacağı ile ilgilidir.

7. Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik'in 7. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (b) bendi uyarınca baro tarafından tayin edilen zorunlu müdafi veya vekilin görevi kovuşturma aşamasında "esasa ilişkin hükmün kesinleşmesi" ile sona ermektedir. Bu sebeple, somut olayda zorunlu müdafi ile başvurucu arasındaki temsil ilişkisi mahkûmiyet hükmünün temyiz incelemesinden geçerek kesinleşmesi ile tamamlanmıştır.

8. Bu noktada belirtmek gerekir ki, kararın kesinleşmesiyle görevi sona eren zorunlu müdafinin müvekkili adına bireysel başvuru yapma yetkisi de bulunmamaktadır. Zira 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca bireysel başvuruda başvurucunun bir avukat tarafından temsil edilmesi halinde vekaletnamenin sunulması gerekir. Buna göre başvurucu tarafından özel olarak yetkilendirilmediği ve bunun vekaletname ile ibraz edilmediği müddetçe zorunlu müdafinin bireysel başvuru yetkisinin olmadığı açıktır.

9. Hükmün kesinleşmesiyle birlikte müvekkili ile olan hukuki ilişkisi sona eren ve müvekkiliyle yeni bir vekalet sözleşmesi imzalamayan zorunlu müdafinin hükmün kesinleştiğini başvurucuya bildirme yükümlülüğü olduğunu söylemek de zordur. Somut olayda olduğu gibi, başvurucunun tutuklu veya hükümlü olarak tutulduğu yer (İstanbul) ile müdafinin görev yaptığı yerin (Karaman) aralarında yakın sayılmayacak mesafeler bulunan farklı yerler olduğu dikkate alındığında baro tarafından atanan müdafiye böyle bir yükümlülüğün yüklenmesi hem zorunlu müdafilik kurumunun mahiyetiyle bağdaşmayacak hem de bireysel başvuru hakkının kullanılmasını makul olmayacak şekilde zorlaştıracaktır.

10. Bu nedenle bireysel başvuruda süreyi kesinleşmeye ilişkin kararın zorunlu müdafi tarafından UYAP üzerinden öğrenildiği tarihten başlatmak bireysel başvuru hakkını kullanan başvurucuya aşırı külfet yüklenmesi anlamına gelecektir.

11. Aynı şekilde, başvurucunun tutulduğu infaz kurumundan Anayasa Mahkemesine gönderilen yazıda nihai kararın UYAP üzerinden okunduğu belirtilen tarihlerde başvurucunun bilgisayar kullanmadığı, e-devlet ve/veya UYAP'a erişim imkânına sahip olmadığı belirtilmiştir. Bu durumda başvurucunun söz konusu tarihte nihai kararı UYAP üzerinden öğrenerek okuduğunun kabulüne de imkân bulunmamaktadır.

12. Bireysel başvuruda diğer kabul edilebilirlik kriterlerinde olduğu gibi, başvuru süresinin değerlendirilmesinde de aşırı katı ve şekilci yaklaşımdan kaçınmak gerekmektedir. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Üçdağ/Türkiye kararında bireysel başvuru süresinin Anayasa Mahkemesi tarafından katı şekilde yorumlanmasının "başvuranın bireysel başvurusunun esasa ilişkin olarak incelenmesi hakkını orantısız bir şekilde kısıtladığı kanaatine" ulaşmıştır (Üçdağ/Türkiye, B. No. 23314/19, 31/8/2021, § 49).

13. Hiç kuşkusuz, başvuru süresinin katı yorumlanmaması otuz günlük kati sürenin esnetilmesi ve haklı bir mazeret olmadan bu sürenin aşılmasının kabul edilmesi anlamına gelmemektedir. Ancak, hukuk devletinin unsurlarından olan öngörülebilirlik ilkesini

zedeleyecek ve bu anlamda başvuruculara ağır bir külfet yükleyecek yorumlardan sakınılmalıdır (Ümran Özkan [GK], B. No: 2019/13338, 8/3/2023, Karşıoy Gerekçesi, § 9).

14. Sonuç olarak, mahkûmiyete ilişkin kararın kesinleşmesi ile görevi sona eren zorunlu müdafiye nihai kararı cezaevinde bulunan başvurucuya bildirme yükümlülüğü yüklenmesi ve internet imkânına sahip olmadığı resmi olarak bildirilen başvurucunun kararı UYAP üzerinden öğrendiğinin kabul edilerek sürelerin bu tarihlerden başlatılması bireysel başvuru hakkının kullanımını zorlaştıracaktır. Bu sebeple sürenin başvurucunun kararı öğrendiğini belirttiği 12/10/2020 tarihinden başlatılarak başvurunun esasının incelenmesi gerekirdi.

15. Açıklanan gerekçelerle, başvuruda süre aşımı olmadığını düşündüğümden çoğunluğun aksi yöndeki kabul edilemezlik kararına katılmıyorum.

Başkan Zühtü ARSLAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyet hükmüne esas alınan tanıkların sanık tarafından sorgulanmasına/sorgulatılmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının, ceza davasında başvurucunun hazır bulunma talebi reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımının sağlanması nedeniyle de duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiği iddiasıyla yapılan başvuruda Mahkememiz çoğunluğunca ulaşılan başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğu şeklindeki sonuca katılmamaktayım.

2. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede bireysel başvuruya konu olayda nihai karar niteliğindeki Yargıtay onama kararının başvurucuya zorunlu müdafi olarak görevlendirilen A.B. tarafından 24/8/2020 günü saat 12.01'de, başvurucu tarafından ise 26/8/2020 günü saat 02.11'de açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Bu süreçte başvurucunun da ceza infaz kurumunda bulunduğunu belirtmek gerekir.

3. Burada süre aşımı yönünden iki temel hususun açıklığa kavuşturulması gerekmektedir. Birincisi başvurucunun avukatının avukatlık sözleşmesi bağlamında değil zorunlu müdafilik kapsamında görevli avukat olduğu hususudur. İkinci olarak ise Yargıtay onama kararının UYAP evrak işlem kütüğü üzerinden açılıp okunduğu tarihte başvurucunun ceza infaz kurumunda bulunduğu gerçeğidir. Bu başvuruda süre aşımı konusunda değerlendirme yapılırken bu iki hususun da dikkate alınması gerekmektedir.

4. Başvurucuya Mahkemesinin talebi üzerine Karaman Barosu tarafından zorunlu müdafi görevlendirilmiş olup müdafiinin görevi karar kesinleşinceye kadar devam etmiştir.

5. Mahkememiz yerleşik içtihadında kabul edildiği üzere başvurucunun avukatı tarafından Yargıtay kararının UYAP işlem kütüğü üzerinden okunduğu tarihte bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olunduğu ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin nihai kararın okunduğu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır (Bkz.: Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, §§ 18-31). Mahkememiz bu yaklaşımı istikrarlı bir biçimde sürdürmektedir.

6. Bu bağlamda benzer bir yaklaşımla Mahkememiz Betül Koç kararında da başvurucu müdafiinin bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan UYAP işlem kütüğü üzerinden haberdar olduğu tarihten itibaren otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra gerçekleştirilen başvuruda da süre aşımı nedeniyle kabul edilemez sonucuna ulaşılmıştır (Bkz.: Betül Koç, B. No: 2020/32565, 13/9/2022).

7. Somut dosyada zorunlu müdafiinin nihai kararı UYAP'tan öğrenme tarihinden itibaren otuz gün geçtikten sonra bireysel başvuru yapılmış olmasına rağmen burada çoğunluk kararında olduğu gibi süre aşımı nedeniyle kabul edilemezlik biçiminde bir değerlendirme yapılmasının mümkün olmadığı kanaatindeyim. Zira burada somut olaydaki avukatın sözleşme ile seçilmiş olmayıp zorunlu müdafii konumunda olduğunun değerlendirmede dikkate alınması gerekmektedir.

8. Nitekim 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 171. maddesi, avukatlık görevinin alınan işin sonuna kadar takip edilmesini gerektirmektedir. Bu bağlamdaki işin sonu ise bu dosya bağlamında olağan kanun yolunun bitimi olan kararın kesinleşmesidir. Bu doğrultuda 2/3/2007 tarihli ve 26450 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan Ceza Muhakemesi Kanunu Gereğince Müdafi ve Vekillerin Görevlendirilmeleri ile Yapılacak Ödemelerin Usul ve Esaslarına İlişkin Yönetmelik'in "Görevin sona ermesi" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrasında da müdafi veya vekilin görevinin kovuşturma evresinde "esasa ilişkin hükmün kesinleşmesi" halinde sona ereceğine açıkça yer verilmektedir.

9. Dolayısıyla esasa ilişkin hükmün kesinleşmesinden sonraki aşama olan Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru yolu ile ilgili bir hukuki destek bu bağlamda bir yükümlülük olarak zorunlu müdafiiden beklenemez. Zira bireysel başvuru yolu olağan kanun yolu kapsamında görülemeyecek istisnai bir hak arama yoludur. Bu nedenle zorunlu müdafiiden bu biçimdeki bir başvuruyu beklemek zorunlu müdafiinin temsil yetkisi ile de uyumlu değildir. Bu biçimdeki bir özen yükümlülüğünü zorunlu müdafiiden beklemek zorunlu müdafiye aşırı bir külfet yüklemek anlamına gelecektir.

10. Nitekim Betül Koç kararında süre aşımı sonucuna ulaşırken Anayasa Mahkemesi başvurucunun müdafiine noterlik tarafından düzenlenen vekâletname ile "Anayasa Mahkemesinde bireysel başvuru hakkını kullanarak dava açmaya" ilişkin yetki vermesi hususunu da özellikle dikkate almış ve müdafiinin nihai kararı başvurucuya bildirmesi gerektiği hususundaki özen yükümlülüğünü daha da belirgin hâle getirmiştir (Betül Koç, § 16).

11. Somut başvurudaki müdafiinin sözleşme ile seçilmiş olmadığı, zorunlu müdafii olduğu ve hatta müdafiinin mesleğini devam ettirdiği Karaman ili ile başvurucunun cezaevinde bulunduğu Kocaeli'nin farklı yerler olduğu, vekaletnamede bireysel başvuru yapmaya ilişkin bir detay düzenleme bulunmadığı dikkate alındığında zorunlu müdafiiden burada kesinleşmiş hükmü bireysel başvuru yapmak amacıyla başvurucuya otuz günlük süre içerisinde bildirilmesini bekleme şekline bir yaklaşım zorunlu müdafiinin özen yükümlülüğünü çok farklılaştıracağı ve amacının dışına taşıracağı gibi bireysel başvurudaki süre şartını aşırı dar biçimde yorumlama sonucunu da doğuracağı açıktır. Kaldı ki zorunlu müdafiliğin özen yükümlülüğünün kapsamını çoğunluk kararında olduğu şekilde genişleten bir yaklaşım uygulamadaki durumla da uyumlu değildir.

12. Bu dosyada ikinci olarak değerlendirilmesi gereken husus somut başvuruya konu olayda başvurucunun da kesinleşen Yargıtay kararını UYAP işlem kütüğünden 26/8/2020 günü saat 02.11'de açarak okuduğu tespitidir. Oysa başvurucu o tarihte cezaevinde bulunmaktadır. Burada akla bu kişinin cezaevinden UYAP'a girip bu bilgiye ulaştığı hususu gelebilir.

13. Bununla birlikte Mahkememizce UYAP kayıtlarına göre başvurucunun nihai kararı okuduğu belirtilen tarihlerde başvurucuya bilgisayar kullanım imkânı sunulup sunulmadığı, böyle bir imkândan yararlandırılmış ise bu cihazların internet bağlantısının olup olmadığı, söz konusu cihazlardan e-devlet kapısı internet sitesine erişim imkânı olup olmadığı

hususlarında yapılan yazışmalar üzerine 16/10/2023 tarihli verilen cevapta başvurucunun 31/12/2019 tarihinden bu yana kurumda bulunduğu, bu süre içerisinde eğitim biriminde bilgisayar kursu veya okul kaydının bulunmadığı, kurumda bulunan tüm hükümlü/tutuklulara bilgisayar kullanım talepleri olması halinde bilgisayar kullanım imkânı sunulduğu, bu imkân doğrultusunda kullanılan bilgisayarlarda internet bağlantısının olmadığı, başvurucunun bu yönde bir talebinin de olmadığının kayıtların tetkikinden anlaşıldığı bildirilmiştir.

14. Yetkili merci tarafından verilen bu cevap da göstermektedir ki başvurucuya ait kimlik bilgileri ve şifreler ile UYAP işlem kütüğüne girilmiş ise de başvurucunun bunu gerçekleştirmiş olmasının başvurucunun o tarihte cezaevinde bulunması ve cezaevi idaresinin cevabındaki detay açıklamalar nedeniyle fiilen imkansızdır.

15. Her ne kadar Mahkememiz Hüseyin Aşkan kararındaki yerleşik içtihat gereği UYAP işlem kütüğüne girilip kararın görülmesi ile bireysel başvuruda sürenin başlayacağı ilke olarak kabul edilmekteyse de somut olayda başvurucunun UYAP'a kendisinin girmesi mümkün değildir. Böyle bir durumda süreyi bu tarihten başlatan bir yaklaşım başvurucunun bireysel başvurudaki nihai kararı "öğrenme" fiilinin henüz gerçekleşmemiş olması nedeniyle hukuken mümkün olmamalıdır.

16. Dolayısıyla başvurucunun cezaevinde bulunması ve UYAP'a girme imkanı olmadığının resmi bir yazı ile ortaya konulmuş olmasına rağmen bireysel başvurudaki süre koşulunu buna rağmen bu tarihten başlatan bir yaklaşımın aşırı katı ve şekilci bir yorum olarak hak arama özgürlüğü ile bağdaşmayacağı ifade edilmelidir. Zira bu biçimdeki bir yaklaşım sadece bir varsayıma dayalı biçimde başvurucunun nihai kararı öğrendiği anlamına gelecektir. Böylesine bir varsayıma dayalı yaklaşımla karar verilmesi ise yargı denetimini anlamsızlaştıracaktır.

17. Nitekim bu bağlamda çoğunluk kararında "Dolayısıyla 26/8/2020 tarihinde infaz kurumunda bulunan ve bu tarihte bilgisayar kullanmadığı, e-devlet kapısı ve/veya UYAP Vatandaş Portalı'na erişim imkânı bulamadığı tespit edilen başvurucunun anılan tarihte nihai kararı UYAP üzerinden okuyarak öğrenen kişi olmadığı anlaşılmıştır." (§ 54) şeklinde açık bir belirleme yapıldıktan sonra "Somut olayın yukarıda belirtilen koşullarında, başvurucunun rızası ve onayı ile nihai kararın UYAP üzerinden üçüncü kişilerce öğrenildiği ve sonrasında bireysel başvuru hakkının kullanımına yönelik hazırlıklar yapıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla -somut olayda olduğu gibi- nihai kararın ceza infaz kurumunda bulunan başvurucunun onayına istinaden UYAP üzerinden üçüncü kişilerce okunduğunun somut olgulardan hareketle tespit edilebildiği durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak üçüncü kişilerce okuma tarihinin esas alınması gerekir." (§ 57) sonucuna ulaşılması aslında bireysel başvurudaki ihlalin kişi veya avukatı tarafından öğrenilmesi ve süre aşımı gibi konularda kabul edilebilirlik kriterlerinin ne derece farklı yorumlandığını ve bu yaklaşımın bireysel başvuru yolu ile kişilere tanınan hak arama yolunu ne derece zorlaştırdığını göstermektedir.

18. Kanaatimizce somut olayda olduğu şekildeki bir durum esasında UYAP işlem kütüğüne girip nihai kararı okuyup öğrenme tarihinden itibaren bireysel başvuru süresinin başladığı şeklindeki içtihadın bir istisnası olarak kabul edilmelidir. Zira burada başvurucunun cezaevinden UYAP'a fiilen girme imkanının olmadığına dair bir resmi yazı bulunduğu dikkate alındığında bu istisnanın fevkalade makul bir gerekçesi de mevcuttur.

19. Sonuç olarak somut bireysel başvuruda yukarıda sıralanan gerekçelerle Mahkememiz

çoğunluğunun başvurunun süre aşımı gerekçesiyle kabul edilemez bulunması gerektiği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

KEMAL BAYTAŞ (2)

B. No: 2016/14203 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2016/14203

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL BAYTAŞ BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2016/14203)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa İlhan ÖZTÜRK

Başvurucu : Kemal BAYTAŞ

Vekili : Av. Mustafa Gökhan TEKŞEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, gazeteci olan başvurucunun ulusal bir gazetede yayımlanan köşe yazısında geçen ifadeler nedeniyle hakaret suçundan cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasına ilişkindir.

2. 1927 doğumlu olan başvurucu; kendisini gazeteci, yazar, sivil toplum gönüllüsü, emekli Kültür ve Turizm Bakanlığı müsteşarı olarak tanıtmaktadır. Başvurucu, olayların geçtiği tarihte çeşitli gazetelerde köşe yazarlığı yapmakta ve ulusal ölçekte yayın yapan bir gazetede siyasi konularda gündeme ilişkin makaleler yazmaktadır.

3. Başvurucu 15/3/2015 tarihinde gazetede bir yazı kaleme almıştır. Başvurucunun makalede kullandığı ifadelerin onur ve saygınlığa saldırı niteliğinde olduğu belirtilerek başvurucu hakkında suç duyurusunda bulunulmuş ve ceza davası açılmıştır.

4. Yargılamayı yapan Küçükçekmece 2. Asliye Ceza Mahkemesi başvurucunun mahkûmiyetine, 11 ay 20 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına ve hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir. Başvurucunun bu karara itirazı Bakırköy 15.

Ağır Ceza Mahkemesince reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 12/7/2016 tarihinde öğrendikten sonra 10/8/2016 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; hakaret içermeyen sözleri nedeniyle cezalandırılmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı görüşünde; mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğünün ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü şartlarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

9. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 84. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, kararların infazında Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

10. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun "Dava sırasında taraflardan birinin ölümü" kenar başlıklı 55. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Taraflardan birinin ölümü hâlinde, mirasçılar mirası kabul veya reddetmemişse, bu hususta kanunla belirlenen süreler geçinceye kadar dava ertelenir. Bununla beraber hâkim, gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde, talep üzerine davayı takip için kayyım atanmasına karar verebilir."

11. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 606. maddesi şöyledir:

"Miras, üç ay içinde reddolunabilir.

Bu süre, yasal mirasçılar için mirasçı olduklarını daha sonra öğrendikleri ispat edilmedikçe mirasbırakanın ölümünü öğrendikleri; vasiyetname ile atanmış mirasçılar için mirasbırakanın tasarrufunun kendilerine resmen bildirildiği tarihten işlemeye başlar."

12. Başvurunun incelemesi devam ederken başvurucunun 25/12/2021 tarihinde öldüğü nüfus kayıtlarından anlaşılmıştır.

13. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru devam ederken başvurucunun ölmesi durumunda ölüm tarihinden sonra makul bir süre içinde kendiliğinden Anayasa Mahkemesine başvurarak başvuruya devam etmek istediğini bildiren mirasçıların -menfaatlerinin bulunup bulunmadığını da gözeterek- başvurularını incelemiştir [diğerleri arasından bkz. Ayten Yeğenoğlu, B. No: 2015/1685, 23/5/2018 (ölümden yaklaşık üç ay sonra); Fatma Ülker Akkaya, B. No: 2014/18979, 22/2/2018 (ölümden iki ay sonra)]. Mirasçıların başvuruyu devam ettirme yönündeki iradelerini Anayasa Mahkemesine bildirmediği hâllerde ise düşme kararı verilmektedir (Şükran Çopuraslan, B. No: 2014/4695, 14/9/2017, § 22; Abbas Çelik ve diğerleri, B. No: 2014/749, 7/3/2018, §§ 26-29; Ali Sedat Yücelik ve diğerleri, B. No:

2015/2574, 9/5/2018, §§ 22-25; Haşim Özpolat, B. No: 2014/3140, 21/9/2017, § 19).

14. Bu çerçevede somut olayda bireysel başvuru tarihinden sonra, başvuru süreci devam ederken 25/12/2021 tarihinde başvurucunun yaşamını yitirdiği ancak başvurucunun vekiline yapılan tebligata rağmen mirasçıların başvuruyu devam ettirmek istediklerine ilişkin taleplerini Anayasa Mahkemesine iletmediklerinden ve başvurunun incelenmesini devam ettirmeyi gerekli kılan ve İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen nedenlerden birinin de bulunmadığı anlaşıldığından başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvurucunun ölümü nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE AKBAY VE DİĞERLERİ

B. No: 2018/12578 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/12578

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE AKBAY VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/12578)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşe Didem ÖZDEMİR AKCA

Başvurucular : 1. Ayşe AKBAY

2. Elmas GASIR

3. Fehime DAYAR

4. Hanife LEVENT

5. Mevlüde KARKUŞ

6. Nusrettin LEVENT

7. Songül LEVENT

8. Şemsiye LEVENT

9. Uğur LEVENT

Başvurucular Vekili : Av. Nevroz UYSAL ASLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; Şırnak'ın Cizre ilçesinde güvenlik güçleri tarafından terörle mücadele kapsamında operasyonlar yürütüldüğü dönemde meydana gelen ölüm olayı hakkında etkili

bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının, sokağa çıkma yasağı ilanı nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

A. Başvuruya Dayanak Oluşturan Olayların Arka Planı

2. Olayların arka planı ile ilgili açıklamalara Gazal Kolanç ve diğerleri [GK], (B. No: 2017/37897, 5/7/2022, §§ 16-28) kararında yer verilmiştir.

3. Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan Ayn el Arap (Kobani) kentinde -PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen- PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalar, 2014 yılının Eylül ayı sonunda ve Ekim ayı başında yoğunlaşmıştır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 21).

4. Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda “6-7 Ekim olayları” olarak adlandırılan şiddet eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotofkokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Bu sırada kamu makamlarınca güvenliğin sağlanması için birçok şehirde eğitime ara verilmiş ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir (Gülser Yıldırım (2), § 26).

5. Türkiye, 2015 yılı Temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan edilen bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 25-27).

6. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde patlayıcıyla tuzaklanmış hendekler kazmak ve barikatlar kurmak suretiyle yalıtılmış bölgeler oluşturmaya çalışan PKK terör örgütü, kamuoyunda hendek olayları olarak adlandırılan ve aylarca devam eden bu süreçte roketatarlar, keskin nişancı tüfekleri, patlayıcılar ve otomatik saldırı tüfekleri kullanarak terör saldırıları düzenlemiştir. Okullar, hastaneler, barajlar, adliye binaları, ambulanslar gibi temel kamu hizmetlerini sağlayan eşya ve binaların yanında sivilleri de hedef alan bu terör saldırılarında 335 sivil hayatını kaybederken 2.106 kişi yaralanmıştır. Terör saldırılarında 859 güvenlik görevlisi ve Derik kaymakamı şehit olmuş, 4.711 güvenlik görevlisi yaralanmıştır. Bu terör eylemlerinin engellenmesi, halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla sözde öz yönetim ilan edilen bazı bölgelerde mülki idare amirliklerince sokağa çıkma yasakları uygulanarak terörle mücadele operasyonları başlatılmıştır (hendek olayları, öz yönetim ilanları, PKK terör örgütünün şehir savaşı stratejisi ve sokağa çıkma yasakları hakkında arka plan bilgisi ile ayrıntılı açıklamalar için bkz. Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 16-28, 67, 346-348).

7. Terörle mücadele operasyonlarının gerçekleştirildiği bölgelerin bazılarında sokağa çıkma yasakları uygulanmış ve bazıları geçici süreyle askerî güvenlik bölgesi ilan edilmiştir. Bu kapsamda terör örgütü üyelerinin yakalanarak halkın can ve mal güvenliğinin sağlanması amacıyla anılan il ve ilçelerin bir kısmında sokağa çıkma yasakları ilan edilmiş fakat güvenlik güçlerince yürütülen operasyonların sona ermesinin ardından söz konusu yasaklar kaldırılmıştır (Ayşe Çelik, B. No: 2017/36722, 9/5/2019, § 12).

8. Şırnak Valiliği, Cizre ilçesinde ilk olarak terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde uygulanan sokağa çıkma yasakları kapsamında 4/9/2015 tarihinden itibaren

terör örgütü mensuplarının etkisiz hâle getirilmesi, mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi, vatandaşların can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla sokağa çıkma yasağı ilan edildiğini açıklamıştır. Cizre'de bu tarihten itibaren çeşitli defalar kaldırılıp yeniden uygulamaya konulan ve uygulama saatleri değiştirilen sokağa çıkma yasağı 10/4/2017 tarihinde tamamen kaldırılmıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28).

9. Şırnak Valiliğinin olaylarla ilgili olarak Anayasa Mahkemesine 28/1/2016 tarihinde verdiği bilgiler özetle şöyledir:

i. Sokağa çıkma yasağı ilan edilen bölgelerde terör örgütü üyelerinin saldırıları devam etmektedir. Terör örgütü, silahlı ve bombalı eylemlerle temel kamu hizmetlerinin sunulmasını engellemektedir. Sokağa çıkma yasaklarıyla, yerleşim yerleri içinde terör örgütü mensupları ile girilen silahlı çatışmalar sırasında bölgede yaşayan vatandaşlarımızın can ve mal emniyetinin sağlanması amaçlanmaktadır.

ii. Şırnak Valiliği güvenlik operasyonlarının icra edileceği Silopi ve Cizre ilçelerinde yaşayan halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması için gerekli planlama ve düzenlemeleri yapmıştır. Bu kapsamda Cizre Devlet Hastanesi hizmet vermeye devam etmekte, dört eczane dönüşümlü olarak eczacılık hizmetlerini sürdürmektedir. Ambulanslar 14/12/2015 ile 27/1/2016 tarihleri arasında 1.295 vakaya müdahale etmiştir. 112 ve 155 yardım hatları faaliyettedir. 155 hattına başvuran tüm vatandaşlara gıda ve temel ihtiyaç malzemesi dağıtımı yapılmıştır. Bazı market ve bakkallarla birlikte ekmek fırınları açık tutulmaktadır.

iii. 5/9/2015 - 4/1/2016 tarihleri arasında Cizre’de 112 acil yardım hattına yapılan çağrıların %84’ü cevaplanmıştır. Sağlık personelinin yaşamlarının korunması amacıyla müdahale edilemeyen vakalara, vaka bölgesinde güvenlik sağlandıktan hemen sonra müdahale edilmektedir. Bu süreçte sağlık personeli ve ambulanslar terör örgütü tarafından birçok defa saldırıya uğramış, buna rağmen hizmetler devam etmiştir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 35).

B. Başvuruya Konu Olaylar ve Bireysel Başvuru Süreci

10. Başvuruculların yakını M.E.L., 5/9/2015 tarihinde ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı olarak ölü hâlde 112 acil servis görevlilerince Cizre Devlet Hastanesine getirilmiştir.

11. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başlatılan ceza soruşturması kapsamında düzenlenen 5/9/2015 tarihli Adli Ölü Muayene Tutanağı'nda ölü muayene işlemine geçilmeden evvel olay tanığı M.A.nın beyanları tespit edilmiştir. M.A., 112 acil servisine bağlı ambulansta acil tıp teknisyeni olarak çalıştığını, gelen ihbar üzerine 112 ekibiyle birlikte Nur Mahallesi Ersin Sokak'a gittiğinde sarı ve kırmızı renkli battaniyeye sarılı cesedi ve cesedin başında yüzleri maskeyle kapalı kişileri gördüğünü, bu kişilere cesedin kime ait olduğunu sorup kimlik tanığı gerektiğini söylediğinde yüzü kapalı kişilerin cesedin kime ait olduğunu söylemeyeceklerini, cesedi alıp götürmelerini, cesedin yanında kimseyi göndermeyeceklerini beyan ettiklerini ifade etmiştir.

12. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından düzenlenen 5/9/2015 tarihli Otopsi Tutanağı’nda (1) sağ zigoma üstünden sağ kaş lateraline uzanan bölgede 3,5x1,5 cm'lik sağ kenarı ekimozlu muhtemel çoklu ateşli silah mermi çekirdeği giriş yarası (2) sol dış kulak yolu hemen üstünde 2,5 cmx1,2 cm'lik ateşli silah mermi çekirdeği çıkış yarası (3) sol frontotemporoparyetal bölgede 15 cm çaplı saçlı derinin yırtıldığı, beyin dokunun

tamamının kaybolduğu, kafa kubbe ve kaide kemiklerinin çok parçalı kırılmış olduğunun gözüktüğü, kafa kubbe kemiklerinde kayıpların olduğu, geniş defekt alanı olup kafatası kemiklerinde dış tabulada dışa kakma gözüken ateşli silah mermi çekirdeği çıkış yarası (4) burun sol kenarında sol kaş orta alt kısmına uzanan 4,5x1,5 cm'lik yırtık (5) ağız içinde her iki alt ön kesici dişlerin altında, 0,7 cm çapında, mandibulayı ortadan ikiye ayıran yırtık olduğu tespit edilmiştir. Tutanakta, adli tıp uzmanı bilirkişi hekimlerin cesette haricen 1 No.da tarif edilen atışların öldürücü nitelikte olduğu, cesetten ateşli silah mermi çekirdeği elde edilmediği, mevcut cilt, cilt altı ve kemik bulgularına göre atışların uzak atış mesafesinde yapıldığı, kişinin ölümünün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı mandibula ve kafa kemik kırıkları ile birlikte ileri derecede beyin doku harabiyeti, beyin kanaması ve büyük damar kopmasından gelişen iç ve dış kanama sonucu meydana geldiği kanaatini bildirdikleri belirtilmiştir.

13. Diyarbakır Emniyet Müdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 27/10/2015 tarihli raporunda ölenin elleri ile vücudundan alınan svaplarda ve kıyafetinde atış artığına rastlanmadığı ancak üzerinde bulunan tülbentte antimon elementi tespit edildiği belirtilmiştir.

14. Başvurucu Hanife Levent, Cizre Cumhuriyet Başsavcılığında müşteki sıfatıyla 10/11/2015 tarihinde alınan ifadesinde özet olarak, sokağa çıkma yasağının ilk günü ailece yemek yedikten sonra kardeşi M.E.L.nin dışarıya çıktığını, sokağa çıkma yasağı anonsunu duyunca kendisinin dışarı çıkmadığını, kardeşinin eve gelmediğini, sokağa çıkma yasağı olduğu için kardeşinin akraba ya da arkadaşlarında kaldığını düşündüklerini, ertesi gün annesiyle öğle vakti evlerinin bahçesinde otururken amcasının oğlu O.L.nin gelerek kardeşini sorduğunu, Cizre Devlet Hastanesine gittiğinde kardeşinin cesedini teşhis ettiğini, kardeşinin örgütle herhangi bağlantısı bulunmayıp şoförlük yaptığını, bu nedenle çatışmaya girdiğine inanmadığını belirtmiştir.

15. Tanık H.M., Cizre Cumhuriyet Başsavcılığında 10/11/2015 tarihinde alınan ifadesinde özet olarak, sokağa çıkma yasağının ilk günü akşam vakti arka sokağında oturan akrabası M.E.L.yi sokakta yürürken gördüğünü, silah sesleri gelmeye başladığında ise M.E.L.yi yerde sırtüstü yatarken gördüğünü, yanına gittiğinde nabzının atmadığını fark ettiğini, çatışma çok şiddetli olduğu için cesedi eve ya da hastaneye götüremediklerini ancak battaniyeye sardıklarını, ailesine haber veremediklerini, korkudan eve girdiklerini, M.E.L.yi kimin vurduğunu görmediğini belirtmiştir.

16. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından ilçe emniyet müdürlüğüne yazılan 10/8/2016 tarihli yazı ile olay yeri incelemesi, fail araştırması ve kriminal incelemeye ilişkin raporlar ile tutanakların mevcut olması hâlinde gönderilmesi, görüntü kayıtlarının tespitine ve ölenin terör örgütüyle bağlantısının bulunup bulunmadığına ilişkin araştırma yapılıp yapılmadığının bildirilmesi istenmiştir. Belirtilen yazıya verilen 19/9/2016 tarihli cevapta, ölen hakkında kayıt, teşhis ve beyan bulunmadığı bildirilmiştir. Soruşturma evrakı 28/11/2017 tarihinde görevsizlik kararı verilerek Başsavcılığa gönderilmiştir.

17. Başsavcılık 5/1/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Karar gerekçesinde özet olarak 5/9/2015 tarihinde 112 acil servis ambulansı ile getirilen kimliği belirsiz ceset üzerinde ölü muayene ve otopsi işleminin yapıldığı, otopsi esnasında M.A.nın Cumhuriyet savcısı tarafından alınan beyanında anons üzerine Nur Mahallesi Ersin Sokak'a ambulans ekibi olarak gidildiğinde sarı ve kırmızı renkli battaniyeye sarılı vaziyette cesedi ve cesedin başında yüzleri maske ile kapalı şahısların beklediğini gördüğünü ifade ettiği,

maktul hakkında PKK/KCK terör örgütü üyesi olduğu yönünde herhangi bir bilgiye rastlanmadığı ancak cesedin bulunduğu mahalde otuz bir kişi hakkında Terörle Mücadele Büro Amirliği tarafından ayrı tahkikatlar düzenlenerek soruşturma dosyalarının açıldığı belirtilmiştir. Kararda, güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen operasyon esnasında öldürüldüğü değerlendirilen maktulün ölümünde güvenlik güçlerinin yetkili bir merciden almış oldukları hukuka uygun bir emri yerine getirdikleri, emrin yerine getirilmesi esnasında kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o anda hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde def etme zorunluluğunda bulundukları, güvenlik güçlerinin kanunun verdiği yetkiyi kullandıkları ve amirin emrini ifa ettikleri ifade edilmiştir.

18. Başvuruculardan Hanife Levent, Nusrettin Levent, Serdar Levent, Songül Levent ve Şemsiye Levent kovuşturmaya yer olmadığına dair karara 28/2/2018 tarihinde itiraz etmiştir. Başvurucular itirazlarında olay sırasında çatışma yaşanmadığını, yakınlarının hedef gözetilerek uzak atış ile öldürüldüğünü, silahının bulunmadığını, olay yeri incelemesi yapılmadığını, tanık beyanlarının araştırılmadığını, etkili soruşturma yürütülmediğini belirtmiştir.

19. Başvuruculaın itirazını inceleyen Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince özet olarak maktulün üzerinden çıkan tülbentten alınan svaplarda atış artıkları tespit edilmiş olması, cesedi teslim alan tanığın cesedi nasıl teslim aldığına ve çatışma ortamına yönelik beyanı, cesedin teslim alındığı yerin, çatışmaların olduğu mahallelerden olduğuna ilişkin dosya arasındaki 27/10/2015 tarihli tutanak, olay tarihinde terör örgütüne yönelik başlatılan operasyonların devam ediyor olması ve bütün deliller dikkate alındığında orantılılık ilkesinin gerçekleştiği ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda isabetsizlik bulunmadığı gerekçesi açıklanarak 12/3/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

20. Başvurucular, nihai kararı 19/3/2018 tarihinde öğrendikten sonra 18/4/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

21. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

22. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaın adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

23. Başvurucular, yakınlarının ölümü sebebiyle Anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculardan Ayşe Akbay, Elmas Gasır, Fehime Dayar ve Mevlüde Karkuş kovuşturmaya yer olmadığına dair karara itiraz etmemiş iseler de yakın akrabalardan bir kısmı başvuru yolunu tükettiğinde diğerlerinin bu yolu tüketmeleri aranmayacağından bu başvurucular yönünden başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilemeyeceği değerlendirilmiştir.

A. Yaşam Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

24. Başvurucular, başvuru formunda özetle; M.E.L.nin olay günü Cizre Nur Mahallesi'nde bulunan evinde bulunduğu sırada saat 19.00'da sokağa çıkma yasağının duyurulması üzerine ev ihtiyaçları için dışarı çıktığını, kendisinden haber alamadıklarını, sonrasında

komşularından yaralandığını öğrendiklerini, ölenin sokağa çıkma yasağının ilk anlarında çatışma yaşanmadan güvenlik güçlerinin hedef alarak ateş etmesi ile başından vurulduğunu, olayın görgü tanığı H.M.nin beyanlarının da bu yönde olduğunu, etkili soruşturma yürütülmediğini, olay yeri incelemesi ve keşif yapılmadığını, tanık H.M.nin ifadesinde geçen diğer tanıkların araştırılmadığını, kamera ve telsiz kayıtlarının istenmediğini, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ve karara itiraz neticesinde verilen Sulh Ceza Hâkimliği kararının gerekçeden yoksun olduğunu belirtmiştir.

25. Başvurucular, yakınlarının güvenlik operasyonu sırasında güç kullanımı ile ölümü ve etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının, kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile bu karara yapılan itirazın reddi kararının gerekçesiz olması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, ihlal iddialarının incelenmesi sırasında ilgili mevzuat hükümleri ve içtihatlar ile somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği bildirilmiştir. Başvurucular; Bakanlık görüşüne karşı, yürütülen soruşturmanın etkili olmadığını, yakınlarının hedef gözetilerek uzak atış ile öldürüldüğünü, olay yeri incelemesi yapılmadığını, etkili soruşturma yürütülmediğini belirtmiştir.

2. Değerlendirme

a. İncelemenin Kapsamı ve İddiaların Nitelendirilmesi Yönünden

27. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Ölüm olayı nedeniyle yürütülen ceza soruşturması sonucunda verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair karar ile bu karara yapılan itirazın reddi kararının yeterli gerekçe içermediğine ilişkin iddia, yaşam hakkının etkili soruşturma yükümlülüğüne ilişkin usul boyutunun ihlal edildiğine yöneliktir. Bu nedenle başvuruculaların bütün iddiaları sadece yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

28. Anayasa Mahkemesi, yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetleri devletin negatif ve pozitif yükümlülüklerini dikkate alarak maddi ve usul boyutları bakımından ayrı ayrı incelemektedir. Devletin negatif yükümlülüğü, kamusal bir yetkiyle güç kullanan görevlilerin, kasıtlı ve hukuka aykırı bir şekilde hiçbir bireyin yaşamına son vermeme ödevini (öldürmeme yükümlülüğü) içerirken pozitif yükümlülük hem her türlü tehlikeye karşı bireylerin yaşam hakkını korumayı (yaşamı koruma yükümlülüğü) hem de doğal olmayan her ölüm olayının tüm yönleriyle ortaya konulmasına, sorumlu kişilerin belirlenmesine ve gerektiğinde bu kişilerin cezalandırılmasına imkân tanıyan bir soruşturma yapmayı (etkili soruşturma yükümlülüğü) içermektedir. Yaşam hakkının maddi boyutu, negatif yükümlülük ile yaşamı koruma yükümlülüğünü kapsamakta iken yaşam hakkının usul boyutu, pozitif yükümlülüğün bir başka unsuru olan etkili soruşturma yükümlülüğünden ibarettir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Aziz Biter ve diğerleri, B. No: 2015/4603, 19/2/2019, § 58).

29. Başvurucular, yaşam hakkının usul boyutu yanında öldürmeme yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutunun da ihlal edildiğini öne sürmüştür. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddia hakkında varılacak sonuçtan bağımsız olarak yaşam hakkının öldürmeme yükümlülüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden eksiksiz bir inceleme yapmak için gerekli olan makul şüphenin ötesinde kanıt, başvuru dosyasında mevcut değildir. Bu bakımdan başvuruculaların ihlal iddiaları hakkında yapılacak inceleme zorunlu olarak yaşam hakkının usul boyutu ile sınırlı olacaktır (yaşam hakkının öldürmeme

yükümlülüğüne ilişkin maddi boyutu yönünden inceleme yapılamasa da yaşam hakkının usul boyutu kapsamında incelenen başvurular için birçok karar arasından bkz. Aisha Fares, B. No: 2015/18701, 31/10/2018; Mahin Parjani ve diğerleri, B. No: 2015/19219, 10/10/2019; Ahmet Kortak ve diğerleri, B. No: 2016/14603, 10/12/2019; Yılmaz Adlığ, B. No: 2017/16475, 8/7/2020).

b. Kabul Edilebilirlik Yönünden

30. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvuruda yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

c. Esas Yönünden

31. Somut başvuruya konu olay ve iddiaların yaşam hakkı bağlamında incelenmesinden önce bazı hususlara açıklık getirilmesi elzemdir. Öncelikle inceleme kapsamının bireysel başvurunun niteliği gereği başvuruya konu olaylarla sınırlı olduğu belirtilmedir. Yapılan tespit ve değerlendirmeler başvuru konusu olayı çevreleyen koşullara ilişkin ve bunlarla sınırlıdır, “öz yönetim” ilanlarını takip eden süreçte ülkemizin bir bölümünde yaşanan terör olaylarına karşı düzenlenen güvenlik operasyonlarının ve alınan diğer tedbirlerin genel bir değerlendirilmesi olarak anlaşılamaz. Başvuru formunda dile getirilen tüm iddialarla ilgili bir değerlendirmede bulunmak Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Buna karşılık yoğun terör hadiselerinin ve buna bağlı can kayıplarının yaşandığı, bunları sona erdirmek üzere güvenlik operasyonlarının düzenlendiği, son derece tehlikeli ve öngörülemez bir ortamda meydana gelen ölüm olaylarına ilişkin somut başvuru değerlendirilirken olayların arka planında yaşananların gözardı edilmesi de düşünülemez (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 332).

32. Doğal olmayan bir ölüm meydana geldiği durumlarda kamu makamları üzerinde bu ölüm olayıyla ilgili etkili bir ceza soruşturması yapma yükümlülüğü oluşmaktadır. Belirli unsurları ihtiva etmeyen soruşturmalar etkili olma şartını sağlamayacağından yaşam hakkının usul yükümlülüğü bakımından ihlali sonucunu doğurabilir. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için öncelikle ölüm olayının öğrenilmesi ile kamu makamlarının kendiliğinden harekete geçerek ceza soruşturmasını resen başlatmaları gerekir. Soruşturmaya doğal olmayan ölümün öğrenilmesinden itibaren makul bir sürede başlanması, soruşturma işlemlerinin makul bir hızla yerine getirilmesi ve soruşturmanın makul bir sürede sonuçlandırılması hususlarının da soruşturmanın etkililiği üzerinde önemli bir rolü vardır. Bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için soruşturmayı yürüten kişilerin soruşturma konusu olayda sorumluluğu bulunması muhtemel kişilerden bağımsız olmaları gerekir. Etkili bir soruşturmada, ölen kişilerin yakın akrabalarının soruşturmadan haberdar edilmeleri ve soruşturma işlemlerine dâhil olma imkânına sahip olmaları gerekir. Bunun yanı sıra soruşturmanın gerekli olduğu ölçüde kamunun denetimine açık olmasının sağlanması da gerekmektedir. Son olarak soruşturmanın etkili kabul edilebilmesi için aynı zamanda yeterli olması gerekir. Yeterlilik, soruşturmanın ölüm olayının nasıl gerçekleştiğine dair olguları ortaya çıkaracak nitelikte olmasını ifade eder. Soruşturmanın yeterli olması, ölümle sonuçlanan güç kullanımının haklı olup olmadığının belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 369).

33. Olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi idari ve yargısal makamların ödevidir (Rıfat Bakır ve diğerleri, B. No: 2013/2782, 11/3/2015, § 68). Anayasa Mahkemesinin ilgili makamların yerine geçerek delilleri değerlendirmesi söz konusu olamaz. Başka bir ifadeyle Anayasa Mahkemesinin görevi, yetkili makamların maddi olaylar

ile ilgili yaptıkları değerlendirmelerin yerine kendi değerlendirmesini koymak değildir (Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, B. No: 2013/7832, 21/4/2016, § 185).

34. Anayasa Mahkemesinin başvuruya konu soruşturma ya da kovuşturmaların nasıl sonuçlanacağıyla doğrudan ilgilenmediği ve bireysel başvurunun mahiyetinin elverdiği ölçüde bu kapsamda yaptığı değerlendirmelerin kişilerin masumiyetine veya suçluluğuna ilişkin bir yorum içermediği vurgulanmalıdır. Anayasa Mahkemesinin görevi, soruşturma ve kovuşturma makamlarının Anayasa'nın 17. maddesi kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüğünü somut olayda yerine getirip getirmediği ya da ne ölçüde yerine getirdiğini belirlemekten ibarettir (benzer değerlendirmeler için bkz. Cemil Danışman, B. No: 2013/6319, 16/7/2014, § 110).

35. Etkili soruşturma yükümlülüğü bir amaç değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Bu bakımdan Anayasa Mahkemesi tarafından, etkili soruşturma yükümlülüğü açısından toplanan veya toplanmayan tüm delillere ilişkin bir değerlendirmede bulunulurken, bu delillerin olayın aydınlatılması ve varsa sorumluların tespiti üzerindeki muhtemel olumlu veya olumsuz sonuçları hakkında herhangi bir yorum yapılmamakta olup bu yükümlülük kapsamında yapılan değerlendirmelerde, sadece, kendine özgü koşulları ve pratik gerçekleri dikkate alınan başvuruya konu somut soruşturmaların, bir bütün olarak olayı tüm yönleriyle aydınlatabilecek ve varsa sorumluların tespitine yarayabilecek deliller toplanarak yürütülüp yürütülmediği ve soruşturma makamlarının bu delillerin toplanması için makul olan tüm tedbirleri alıp almadıkları incelenmektedir (Hıdır Öztürk ve Dilif Öztürk, § 186).

36. Anayasa’nın 17. maddesi gereğince yürütülecek soruşturmalarda, soruşturma makamlarının olayın gelişimine ve delillerin elde edilmesine ilişkin her türlü iddiayı ve talebi karşılama zorunluluğu bulunmamaktadır. Soruşturma kapsamında yürütülecek soruşturma işlemlerinin belirleyicisi, yetkili soruşturma makamlarıdır. Soruşturma makamları, her bir somut olayın koşullarını ayrıca değerlendirerek makul olan bir yöntem belirleyecektir (Yavuz Durmuş ve diğerleri, B. No: 2013/6574, 16/12/2015, § 62).

37. Somut olayda başvurucular; yaşam hakkının usul boyutu kapsamında olay yeri incelemesi yapılmadığını, görüntü kaydına ilişkin delillerin toplanmadığını, olayın görgü tanıklarının araştırılmadığını, sorumluların tespit edilmediğini, buna rağmen soruşturmanın uzun sürdüğünü ifade etmiştir.

38. Soruşturma makamlarının resen ve derhâl harekete geçmesine ilişkin ilke yönünden başvurucuların herhangi bir iddiası bulunmadığı gibi bu konuda herhangi bir eksiklik de görülmemiştir. Başvurucular, meşru menfaatlerini korumak için soruşturma sürecine gerekli olduğu ölçüde katılamadığını iddia etmemiş; bu konuda eksiklik de tespit edilmemiştir. Başvurucuların, ceza soruşturmasının bağımsız ve tarafsız olmadığı yönünde bir iddiası da bulunmamaktadır.

39. Soruşturmanın makul bir özen ve süratle yürütülmesine ilişkin gereklilik yönünden soruşturma makul sayılabilecek bir sürede tamamlanmadığı dikkatleri çekmektedir. Ceza soruşturmasına ölüm olaylarının öğrenilmesiyle derhâl başlanmıştır. M.E.L.nin ölümü nedeniyle yürütülen soruşturma 12/3/2018 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın reddi ile sona ermiştir. Somut olayın şartlarında soruşturmanın başlamasından sonuçlanmasına kadar geçen 2 yıl 6 ay sürenin özellikle son 2 yılında soruşturmanın sonucuna etkili kabul edilebilecek bir işlem yapılmamış olduğu da dikkate alınarak etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bakımından makul olmadığı

değerlendirilmiştir.

40. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmada ölüm nedeni ile ölümün hangi koşullarda meydana geldiğinin tespiti için bazı adımlar (ölenin el ve vücut svaplarının alınması, ölü muayenesi ve otopsi işlemi, tanık dinlenmesi) atılmış olmakla birlikte soruşturmanın ölüm olayını çevreleyen şartların ortaya çıkartılabilmesi için gereken derinlikte yürütülmediği, olay yeri incelemesi, kamera ve telsiz kayıtları ile olayın görgü tanıklarının araştırılmasına yönelik işlem yapılmadığı anlaşılmaktadır. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmada verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvuruculaların yakınının güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğü kabul edilmiş ise de bu hususta yeterli delil ortaya konmamıştır. Kararda, M.E.L.nin hangi koşullar altında öldürüldüğüne dair bir tespite yer verilmediği gibi soruşturma dosyasında başvuruculaların yakınının güvenlik güçlerince öldürüldüğü yönünde somut bir delil de bulunmamaktadır. Bu eksiklikler başvurucunun üçüncü kişiler tarafından da öldürülmüş olabileceği hususundaki soruların cevapsız bırakılmasına yol açmıştır. Soruşturmada bir neticeye varılmadan evvel ölenin cesedinin ambulans görevlilerince teslim alındığı yer çevresinde olay yeri incelemesi yapılması, bu çevrede görgü tanığı veya güvenlik kamerası olup olmadığının araştırılması ve başvuruculaların yakınının ölümüne neden olabilecek çatışmalara ilişkin telsiz kayıtlarının incelenmesi gerekirdi. Dolayısıyla başvuruculaların yakınının ölümü hakkında yürütülen soruşturmanın yeterli olduğu söylenemez.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

B. Diğer İhlal İddiaları

42. Başvurucular, sokağa çıkma yasağı ilanı nedeniyle yakınlarının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

43. Başvuruculaların iddialarının Mehmet İnan (B. No: 2016/228, 20/12/2022) kararı doğrultusunda başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

44. Başvurucular ihlalin tespiti, yeniden soruşturma ile maddi ve manevi zararlarının karşılanmasını talep etmiştir.

45. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma makamınca yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin benzer yöndeki kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

46. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvuruculara müştereken net 120.000 TL

manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucular uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar ile ilgili bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Diğer ihlal iddialarının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinden doğan sonuçların ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2017/8457) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara net 120.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Çoğunluğun "Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmada ölüm nedeni ile ölümün hangi koşullarda meydana geldiğinin tespiti için bazı adımlar (ölenin el ve vücut svaplarının alınması, ölü muayenesi ve otopsi işlemi, tanık dinlenmesi) atılmış olmakla birlikte soruşturmanın ölüm olayını çevreleyen şartların ortaya çıkartılabilmesi için gereken derinlikte yürütülmediği, olay yeri incelemesi, kamera ve telsiz kayıtları ile olayın görgü tanıklarının araştırılmasına yönelik işlem yapılmadığı anlaşılmaktadır. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturmada verilen kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvuruculaların yakınının güvenlik güçleri tarafından öldürüldüğü kabul edilmiş ise de bu hususta yeterli delil ortaya konmamıştır. Kararda, M.E.L.nin hangi koşullar altında öldürüldüğüne dair bir tespite yer verilmediği gibi soruşturma dosyasında başvuruculaların yakınının güvenlik güçlerince öldürüldüğü yönünde somut bir delil de bulunmamaktadır. Bu eksiklikler başvurucunun üçüncü kişiler tarafından da öldürülmüş olabileceği hususundaki soruların cevapsız bırakılmasına yol açmıştır. Soruşturmada bir neticeye varılmadan evvel ölenin cesedinin ambulans görevlilerince teslim alındığı yer çevresinde olay yeri incelemesi yapılması, bu çevrede görgü tanığı veya güvenlik kamerası olup olmadığının araştırılması ve başvuruculaların yakınının ölümüne neden olabilecek çatışmalara ilişkin telsiz kayıtlarının

incelenmesi gerekirdi. Dolayısıyla başvuruculaların yakınının ölümü hakkında yürütülen soruşturmanın yeterli olduğu söylenemez." şeklindeki kararına katılmamaktayım.

2. Türkiye, 2015 yılı Temmuz ayından itibaren giderek yoğunlaşan terör saldırılarına maruz kalmıştır. Tırmanan terör saldırılarını PKK/KCK terör örgütünün öz yönetim ilanları izlemiştir. Öz yönetim ilan ettiği bölgelerde Öz Savunma Birlikleri (ÖSB) adı altında silahlı gruplar oluşturan PKK terör örgütü, bu gruplar ve YDG-H (Yurtsever Devrimci Gençlik Hareketi) eliyle yollara barikat kurma, hendek kazma ve tünel açma gibi eylemlerde bulunmuştur (Gazal Kolanç ve diğerleri, §§ 25-27).

3. Öz yönetim ilan ettiği tüm bölgelerde benzer bir strateji ile barikat ve hendeklere patlayıcı döşeyen, yolları patlayıcı düzenek kurmak suretiyle tuzaklayan ve karargah olarak kullandığı binaları tünel kazarak birbirine bağlayan terör örgütünün bu şekilde ulaşımı engellediği bölgelerde, güvenlik güçleri ve binaları, ambulanslar dahil kamuya ve özel kişilere ait araç ve eşyaların terör saldırılarına maruz kalması, bir kısmının tahrip edilmesi neticesi eğitim, sağlık ve ulaşım gibi temel kamu hizmetlerine erişim durma noktasına gelmiştir (Cizre ilçesindeki terör olayları, gerçekleştirilen terör saldırıları ile oluşturulan hendek ve barikatlarla ilgili bkz. Naile Bülbül, B. No: 2018/11016, 2/2/2022, § 24; Emine Gerez ve diğerleri, B. No: 2018/37620, 2/2/2022, § 33).

4. Bu gelişmelerin ardından terör örgütünün öz yönetim ilan ettiği bölgelerde terörle mücadele için güvenlik güçleri tarafından geniş çaplı operasyonlar başlatılmıştır. Söz konusu operasyonlar sırasında yüzlerce güvenlik görevlisi şehit olmuş, binlercesi yaralanmıştır. Terörle mücadele operasyonlarının düzenlendiği bazı yerlerde ise sokağa çıkma yasakları uygulanmıştır. Bu kapsamda Şırnak Valiliği Cizre ilçesinde ilk olarak 4/9/2015 tarihinden itibaren terör örgütü mensuplarının etkisiz hale getirilmesi, mayın ve patlayıcılarla tuzaklanmış barikat ve hendeklerin bertaraf edilmesi, vatandaşların can, mal güvenliğinin ve kamu düzeninin sağlanması amacıyla "sokağa çıkma yasağı" ilan edildiğini açıklamıştır (Gazal Kolanç ve diğerleri, § 28).

5. Başvuruculaların yakını M.E.L., 5/9/2015 tarihinde (sokağa çıkma yasağı kararından 1 gün sonra) ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı olarak ölü hâlde 112 acil servis görevlilerince Cizre Devlet Hastanesine getirilmiştir.

6. Cizre Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından düzenlenen 5/9/2015 tarihli Ölü Muayene Tutanağı'nda, ölü muayene işlemine geçilmeden evvel olay tanığı M.A'nın beyanları tespit edilmiştir. Tutanağa göre M.A., 112 acil servisine bağlı ambulansta acil tıp teknisyeni olarak çalışmaktadır. Gelen ihbar üzerine diğer 112 acil servis görevlileriyle Nur Mahallesi Ersin Sokak adresine giden M.A., sarı kırmızı battaniyeye sarılı cesedi ve cesedin başında yüzleri maskeyle kapalı kişileri görmüş ve bu kişilere cesedin kime ait olduğunu sorup kimlik tanığı gerektiğini ifade etmiştir. Yüzü kapalı kişiler M.A.ya cesedin kime ait olduğunu söyleyemeyeceklerini, cesedi alıp götürmelerini, cesedin yanında kimseyi göndermeyeceklerini belirtmiştir.

7. Şırnak Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından düzenlenen 5/9/2015 tarihli Otopsi Tutanağında (1) sağ zigoma üstünden sağ kaş lateraline uzanan bölgede 3,5x1,5 cm'lik sağ kenarı ekimozlu muhtemel çoklu ateşli silah mermi çekirdeği giriş yarası (2) sol dış kulak yolu hemen üstünde 2,5 cmx1,2 cm'lik ateşli silah mermi çekirdeği çıkış yarası (3) sol frontotemporoparyetal bölgede 15 cm çaplı saçlı derinin yırtıldığı, beyin dokunun tamamının kaybolduğu, kafa kubbe ve kaide kemiklerinin çok parçalı kırılmış olduğunun gözüktüğü, kafa kubbe kemiklerinde kayıpların olduğu, geniş defekt alanı olup kafatası kemiklerinde dış

tabulada dışa kakma gözüken ateşli silah mermi çekirdeği çıkış yarası (4) burun sol kenarında sol kaş orta alt kısmına uzanan 4,5x1,5 cm'lik yırtık (5) ağız içinde her iki alt ön kesici dişlerin altında, 0,7 cm çapında, mandibulayı ortadan ikiye ayıran yırtık olduğu tespit edilmiştir. Tutanakta, adli tıp uzmanı bilirkişi hekimlerin cesette haricen 1 No.da tarif edilen atışların öldürücü nitelikte olduğu, cesetten ateşli silah mermi çekirdeği elde edilmediği, mevcut cilt, cilt altı ve kemik bulgularına göre atışların uzak atış mesafesinde yapıldığı, kişinin ölümünün ateşli silah mermi çekirdeği yaralanmasına bağlı mandibula ve kafa kemik kırıkları ile birlikte ileri derecede beyin doku harabiyeti, beyin kanaması ve büyük damar kopmasından gelişen iç ve dış kanama sonucu meydana geldiği kanaatini bildirdikleri belirtilmiştir.

8. Diyarbakır Emniyet Mdürlüğü Kriminal Polis Laboratuvarı Müdürlüğünün 27/10/2015 tarihli raporunda "ölenin üzerinde bulunan tülbentte antimon elementi (mermi artığı)" tespit edildiği belirtilmiştir.

9. Başsavcılık tarafından yürütülen soruşturma neticesinde 5/1/2018 tarihinde kovuşturmaya yer olmadığına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde özet olarak, 5/9/2015 tarihinde 112 acil servis ambulansı ile getirilen kimliği belirsiz ceset üzerinde ölü muayene ve otopsi işleminin yapıldığı, otopsi esnasında M.A.nın Cumhuriyet savcısı tarafından alınan beyanında anons üzerine Nur Mahallesi Ersin Sokak'a ne ambulans ekibi olarak gidildiğinde sarı ve kırmızı renkli battaniyeye sarılı vaziyette cesedi ve cesedin başında yüzleri maske ile kapalı şahısların beklediğini gördüğünü ifade ettiği, maktul hakkında PKK/KCK terör örgütü üyesi olduğu yönünde herhangi bir bilgiye rastlanmadığı ancak cesedin bulunduğu mahalde otuz bir kişi hakkında Terörle Mücadele Büro Amirliği tarafından ayrı tahkikatlar düzenlenerek soruşturma dosyalarının açıldığı belirtilmiştir. Kararda, güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen operasyon esnasında öldürüldüğü değerlendirilen maktulün ölümünde güvenlik güçlerinin yetkili bir merciden almış oldukları hukuka uygun bir emri yerine getirdikleri, emrin yerine getirilmesi esnasında kendilerine, diğer güvenlik güçlerine ve sivil halka örgüt mensuplarınca yöneltilen, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız saldırıları o anda hâl ve şartlara göre saldırı ile orantılı biçimde def etme zorunluluğunda bulundukları, güvenlik güçlerinin kanunun verdiği yetkiyi kullandıkları ve amirin emrini ifa ettikleri ifade edilmiştir.

10. Başvuruculaların itirazını inceleyen Şırnak Sulh Ceza Hâkimliğince, maktulün üzerinde çıkan tülbentten alınan svaplarda atış artıkları tespit edilmiş olması, cesedi teslim alan tanığın cesedi nasıl teslim aldığına ve çatışma ortamına yönelik beyanı, cesedin teslim alındığı yerin, çatışmaların olduğu mahallelerden olduğuna ilişkin dosya arasındaki 27/10/2015 tarihli tutanak, olay tarihinde terör örgütüne yönelik başlatılan operasyonların devam ediyor olması ve bütün deliller dikkate alındığında orantılılık ilkesinin gerçekleştiği ve kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda isabetsizlik bulunmadığı gerekçesi açıklanarak 12/3/2018 tarihinde itirazın reddine karar verilmiştir.

11. Kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda güvenlik güçlerinin güç kullanımının bu istisnai durumlardan meşru müdafaa kapsamında olduğu kabul edilmiştir. Bakanlık görüşü de bu yöndedir. Başvuruya konu olayda ölenin üzerinde bulunan tülbentte antimon elementi tespit edilmiş olması, ölenin cesedinin yüzleri maskeli kişiler tarafından 112 acil servis görevlilerine teslim edilmiş olması, ölenin hareket halinde bulunması ihtimali ve somut olayın şartlarında çatışmanın koşullarının ortaya konmasının mümkün olmadığı da dikkate alınarak meşru müdafaa şartlarının gerçekleştiğine dair kabulden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

12. Kamu makamlarının terörle mücadele operasyonunda yaşanan çatışmada ölüm neticesi meydana geldiğini tespit etmelerinin ardından resen harekete geçerek ceza soruşturması başlattıkları anlaşılmaktadır. Dolayısıyla resmi bir soruşturmanın resen başlatılması bakımından etkili soruşturma yükümlülüğüne uygun hareket edildiği görülmektedir.

13. M.E.L.'nin ölümü nedeniyle yürütülen soruşturma, kovuşturmaya yer olmadığına dair karara yapılan itirazın reddi ile12/3/2018 tarihinde sona ermiştir. Somut olayın şartlarında soruşturmanın başlamasından sonuçlanmasına kadar geçen 2 yıl 6 ay süre etkili soruşturma yürütme yükümlülüğü bakımından makul olarak değerlendirilebilir.

14. Ayrıca, adli ölü muayenesi yapılarak cesetten svap alınmış ve ardından klasik otopsi işlemi gerçekleştirilmiştir. Olayın herhangi bir görgü tanığının da olmaması, ölenin ambulans ile hastaneye getirilmiş olması, terör saldırıları ile müdahalelerin devam ettiği gerçeği dikkate alınarak olay yeri incelemesinin yapılmamasının soruşturmanın derinliği ve ciddiyeti üzerinde etki gösterecek nitelikte bir eksiklik olduğu da değerlendirilmemelidir. Somut olayın koşullarında delil toplama işlemlerinin azami dikkat ve özen gösterilerek yerine getirildiği anlaşılmaktadır.

15. Mevcut durumda soruşturmada ölüm olayını çevreleyen şartların tespiti ve varsa ölüm olayının sorumlularının belirlenmesi için gerekli adımların atıldığı, soruşturma işlemleri ile bu işlemler sonucunda elde edilen deliller birlikte değerlendirildiğinde Cumhuriyet Başsavcılığının olayı aydınlatma isteğinden kuşku duyulmasını gerektirecek bir hususun bulunmadığı değerlendirilmiştir. Ayrıca soruşturmada olayın sebebinin objektif değerlendirilmesinin yapılmadığını ve elde edilen delillerin kapsamlı, nesnel ve tarafsız bir analizine dayalı olarak sonuca ulaşılmadığını söyleyebilmeyi mümkün kılan bir durum da söz konusu değildir.

16. Açıklanan nedenlerle çoğunluğun, yaşam hakkının usul yükümlülüğü bakımından ihlal edildiği şeklindeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

MUHAMMET GÖĞÜŞ

B. No: 2019/4005 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/4005

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMET GÖĞÜŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/4005)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Muhammet GÖĞÜŞ

Vekili : Av. Uğur CEBECİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş sözleşmesinin yönetim değişikliği gerekçe gösterilerek feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1/11/2007 ve 16/5/2016 tarihleri arasında Kaynak Holding A.Ş. (işveren) bünyesindeki şirketlerde işyeri hekimi olarak çalışmıştır. Kaynak Holding ve buna bağlı şirketlerin Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) kapsamında faaliyet yürüttüğü şüphesiyle yönetimlerine kayyım atanması sonrası başvurucunun iş sözleşmesi 16/5/2016 tarihinde feshedilmiştir. Fesih bildiriminde, yönetim değişikliği ve tam gün değişikliklerine uyum göstermemesi nedenleriyle başvurucunun iş akdine son verildiği belirtilmiş, başka bir sebep ileri sürülmemiştir.

3. Başvurucu 14/6/2016 tarihinde İstanbul Anadolu 17. İş Mahkemesinde (Mahkeme) işe iade ve tazminat talepli dava açmıştır. Başvurucu; dava dilekçesinde iş sözleşmesinin herhangi bir sebep gösterilmeksizin bildirimsiz olarak feshedildiğini, kıdem ve ihbar tazminatıyla diğer işçilik alacaklarının ödenmediğini ileri sürmüştür. Son yedi ay içinde

toplu işten çıkarmalar olduğunu, kendisiyle birlikte yaklaşık dört yüz kişinin iş sözleşmesinin gerekçe gösterilmeksizin feshedildiğini ifade etmiştir.

4. İşveren; sunduğu cevap dilekçesinde dava her ne kadar Holdinge karşı açılmış ise de başvurucunun Holding çalışanı olmayıp bağlı şirketlerde çeşitli sürelerle çalışmış bir işyeri hekimi olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca şirketlerin her birinin ayrı tüzel kişiliği olduğunu, bu nedenle Holdinge karşı açılan davanın husumet yokluğu nedeniyle reddedilmesi gerektiğini ileri sürmüştür. Bununla birlikte FETÖ/PDY ile ilişkili faaliyette bulunduğu şüphesiyle Holding yönetimine kayyım ataması yapıldığını, yeni yönetimin eski yönetimle aynı çizgide olan çalışanlarla iş ilişkisini sürdürmek istemediğini, böylece fesih işleminin zorunlu hâle geldiğini belirtmiştir.

5. Mahkeme 16/2/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş; karar gerekçesinde öncelikle başvurucunun çalıştığı bağlı şirketler ile işveren arasında organik bir bağ olması nedeniyle işverenin husumet itirazının reddine karar vermek gerektiği belirtilmiştir. Feshin geçerli olup olmadığı hususunda yapılan inceleme sonucunda ise yazılı fesih bildiriminde herhangi bir gerekçeye yer verilmediğini tespit etmiş, feshin bu hâliyle 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 19. maddesinin (1) numaralı fıkrasında öngörülen "fesih nedenini açık ve kesin olarak belirtmek" şartına uyulmadan yapılması nedeniyle usulsüz olduğunu ifade etmiştir.

6. İşveren 9/3/2017 tarihinde İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 29. Hukuk Dairesine (Daire) istinaf başvurusunda bulunmuş; istinaf dilekçesinde cevap dilekçesindeki hususlarla birlikte kayyım atanma sebebinin FETÖ/PDY bağlantılı kişilerin tespit edilerek işten uzaklaştırılmasının sağlanması olduğunu, bu kapsamda yeni yönetim kurulunun gerekli bütün önlemleri aldığını ifade etmiştir. Daire 14/2/2018 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiş; karar gerekçesinde Holding ve Holdinge bağlı şirketlerin aynı şahıslara ait olduğuna işaret etmiş, söz konusu organik bağ gereği işverenin husumet itirazının yerinde olmadığını, mahkeme kararının yerinde olduğunu belirtmiştir. Daire, kararında başkaca bir gerekçeye yer vermemiştir.

7. İşveren 3/5/2018 tarihinde Yargıtay 9. Hukuk Dairesine (Yargıtay) temyiz başvurusunda bulunmuştur. Temyiz dilekçesinde, cevap ve istinaf dilekçesindeki hususlarla birlikte FETÖ/PDY ile bağlantılı olduğu şüphesiyle başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesinin haklı sebep oluşturduğu, Mahkemece başvurucu hakkında Bylock, Bank Asya ve FETÖ/PDY bağlantılı yayımlara abonelik hususlarında araştırma yapılmadan karar verildiğini ileri sürmüştür.

8. Yargıtay 12/11/2018 tarihinde temyiz başvurusunun kabulü ile Daire kararının bozularak ortadan kaldırılmasına ve davanın reddine kesin olarak karar vermiştir. Karar gerekçesinde; fesih bildirimine atıf yaptıktan sonra kayyım heyetinin yönetim kurulu yetkilerine sahip olduğu, kendi belirleyeceği kadro ile çalışmak istemesinin ve bu kapsamda yapılan organizasyon değişikliğinin haklı sebep oluşturduğu belirtilmiştir.

9. Başvurucu, nihai hükmü 21/12/2018 tarihinde öğrendikten sonra 18/1/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; 1999 yılından beri çalıştığı şirketle iş sözleşmesinin yönetimin keyfî uygulamaları sonucu hukuki bir gerekçe olmaksızın feshedildiğinden yakınmıştır. Her ne kadar çalıştığı şirket kayyıma devredilmiş ise de kendisi hakkında herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma olmadığını, terör olaylarıyla da bir bağının bulunmadığını, kendisine savunma ve itiraz hakkı tanınmadığını, fesih sürecinin mevzuatta öngörülen hukuki gerekliliklere uyulmadan yürütüldüğünü ileri sürmüştür. Yeni yönetimin çalışanların iş güvencesi hususunda eşitlik ilkesini gözetmeden hareket ettiğini, kendisine ayrımcılık yapıldığını, yargılama sürecinin de adil yargılanma hakkının güvencelerine uygun yürütülmediğini, 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesinin (1) numaralı fıkrasında öngörülen fesih usulüne ilişkin şartların Yargıtayca dikkate alınmadığını iddia etmiştir.

12. Bakanlık görüşünde kabul edilebilirlik yönünden başvurucunun işe iade davası dışında işçilik alacaklarını temin edebileceği bir yola başvurmaması nedeniyle başvuru yollarının tüketilip tüketilmediği, başvuru konusu iddiaların kanun yolu şikâyetinde olup olmadığı hususlarının değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Esas yönünden ise adil yargılanma hakkına ilişkin şikâyet bakımından başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan ceza soruşturması başlatılıp takipsizlik kararı verildiği hususunun gözetilmesi gerektiği, özel hayata saygı hakkına ilişkin şikâyet bakımından ise negatif yükümlülükler kapsamında bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

13. Başvurucunun iş sözleşmesinin feshedilmesine yönelik işlem, özel hayata saygı hakkının otomatik olarak uygulanabilirliğini sağlamamakla birlikte mevcut başvuruda mesleki hayata yönelik müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki ettiği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı değerlendirildiğinden başvuru, özel hayata saygı hakkı yönünden uygulanabilir bulunmuş ve bu kapsamda incelenmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. C.A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020) , §§ 97-101; Ayla Demir İşat, §§ GK], B. No: 2018/24245, 8/10/2020 106-110).

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Somut olayda başvurucunun iş sözleşmesi organizasyon değişikliği ve tam gün değişikliklerine uyumsuzluğu nedeniyle feshedilmiştir. Başvurucu, Holding bünyesindeki şirketlerde özel hukuk hükümlerine tabi olarak çalışmış bir işyeri hekimidir. Dolayısıyla somut olayda kamu gücünü kullanan idarenin doğrudan müdahalesinin söz konusu olmadığı dikkate alındığında başvurunun devletin pozitif yükümlülükleri bağlamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Neslihan Özdemir, B. No: 2018/29512, 13/4/2022, § 31; Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32; Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 45, 46).

16. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleri ile olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul yönünden güvenceleri haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini, bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini de gerektirir (Yüksel Beki, B. No: 2020/21066, 6/9/2023, § 14; Ömür Kara ve Onursal Özbek, §§ 47, 48).

17. Bu doğrultuda özel hukuk ilişkisi kapsamında çalışan bireylerin Anayasa ile güvence altına alınan haklarına yönelik müdahale iddiası içeren uyuşmazlıklarının karara bağlandığı

davalarda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, işveren ve çalışanlar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, müdahalenin işverenin meşru amacıyla ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Yüksel Beki, § 15; Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 50).

18. Derece mahkemeleri tarafından işverenlerin ve çalışanların çıkarları adil şekilde dengelenmeli, bu yapılırken çalışanların temel haklarına yönelik müdahalede bulunulmasına neden olan meşru amacın müdahale ile ölçülü olup olmadığı, sözleşmenin feshinin çalışanların eylem ya da eylemsizlikleri karşısında makul ve orantılı bir işlem olup olmadığı somut olayın koşullarına göre ele alınmalıdır. Ayrıca yargılamalar sırasında gerçekleştirilen işlemlerin ve neticede verilen kararın gerekçesinin bizatihi özel hayat alanına ilişkin bir müdahale oluşturmaması için derece mahkemelerince gereken özen gösterilmelidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Neslihan Özdemir, §§ 34, 35; Ömür Kara ve Onursal Özbek, § 51).

19. Somut olayda Holding bünyesindeki şirketlerde çeşitli sürelerle çalışmış bir işyeri hekimi olan başvurucunun iş sözleşmesi Holding yönetimine kayyım atanması sonucu feshedilmiştir. Mahkemece ve Dairece yapılan yargılama sonucunda başvurucunun iş sözleşmesinin 4857 sayılı Kanun'un 19. maddesinin (1) numaralı fıkrasına aykırılık oluşturacak şekilde gerekçesiz olarak feshedildiğine kanaat getirilmiş ve bu kapsamda başvurucunun işe iade talebinin kabulüne karar verilmiştir. Yargıtay yaptığı temyiz incelemesi sonucunda ise yazılı fesih bildiriminde yer alan hususlar geçerli bir fesih sebebi için yeterli kabul etmiştir. Yargıtay, kararında, yazılı fesih bildiriminde kayyım heyetinin yönetim kurulu yetkilerine sahip olduğu, başvurucunun tam gün değişikliklerine uyum sağlamaması nedeniyle iş sözleşmesinin feshedildiği hususlarına yer verildiğine işaret etmiş; kayyım heyetinin kendi belirleyeceği kadrolarla çalışmak istemesinin ve bu kapsamdaki organizasyon değişikliğinin başvurucunun iş sözleşmesinin feshi için geçerli bir neden teşkil ettiğini kabul etmiştir.

20. Yargıtay fesih bildiriminde (bkz. § 2) belirtilen gerekçeyi tekrarlamakla birlikte kayyım atanmasını ve organizasyon değişikliğini haklı sebep olarak kabul etmiştir. Ancak işveren, başvurucunun eylemlerinin yeni yönetim döneminde işe ve işyeri ortamına nasıl ve ne gibi olumsuz yansımalarının olduğunu, başvurucunun iş sözleşmesini sürdürmesinin ne sebeple kendisinden beklenemeyeceği hususlarını ortaya koyamamıştır. Bununla birlikte ayrıca, başvuru konusu Yargıtay kararında da (feshin ağır sonuçları da gözetildiğinde) iş sözleşmesinin feshinin işverenin amacına uygun ve orantılı olup olmadığı hususunda, bir başka söyleyişle, işveren ile çalışanın çıkarları arasında adil bir denge kurulması konusunda yeterli gerekçe ortaya konulmadığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu haliyle yargılama süreci sonucunda verilen kararın gerekçesinin bizatihi özel hayata saygı hakkının ihlaline yol açtığı sonucuna varılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde düzenlenen özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

III. GİDERİM

22. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile 115.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden

yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Öte yandan ihlalin niteliğine göre yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 17. İş Mahkemesine (E.2016/417, K. 2017/62) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALAATTİN SOYKAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/9043 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9043

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALAATTİN SOYKAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9043)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Emre DOĞAN

2. Erdem SOLMAZ

3. Kadir ÜLKER

Başvurucular Vekili : Av. Harun AKMAN

4. Işıl AKBABA

Vekili : Av. Mustafa BÜYÜKAVCIOĞLU

5. Alaattin SOYKAN

6. Alpaslan KOCABAŞ

Başvurucular Vekili : Av. Hakan LAMPER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesi feshedilen başvurucuların sendikal tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuların iddiasına göre iş sözleşmeleri sendikal nedenlerle sonlandırılmıştır. Başvurucular bu kapsamda işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmıştır.

3. Açılan davaların bir kısmında ilk derece mahkemeleri davaların kabulüne ve başvurucular lehine sendikal tazminata hükmetmiştir. Buna karşın Bölge Adliye Mahkemeleri sendikal fesih olgusunun gerçekleşmediği gerekçesiyle; bu yönden davaları kesin olarak reddetmiştir. Diğer davalarda ise ilk derece mahkemeleri başvurucuların sendikal fesih iddiasını ispatlayamadıkları sonucuna ulaşmış ve bu kararlar Bölge Adliye Mahkemelerince de uygun bulunarak istinaf başvuruları kesin olarak reddedilmiştir.

4. Nihai kararların tebliği üzerine başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

5. 2019/10407, 2019/10538, 2021/26644, 2021/14965, 2021/34524 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyalarının konu yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2019/9043 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinde yapılmasına karar verilmesi gerekir.

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

6. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

7. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Sendika Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

8. Başvurucular iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini, eksik inceleme sonucu verilen ret kararlarının sendika hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

1. İlgili Mevzuat

9. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu’nun "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin (…) yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (…), 20 ve 21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur. ..”

2. Yargıtay İçtihadı

10. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi bakımından ortaya koyduğu kriterlerle ilgili 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir"

3. Somut Olayın Değerlendirilmesi

11. Anayasa Mahkemesi, benzer başvurularda mahkemelerin sendikal nedenlerle iş sözleşmelerinin feshinin sendika hakkını ihlal ettiği iddialarını incelemiştir (bkz. Emine Yaşar Kaya ve Melike Gök, B. No: 2020/32802, 19/7/2013, Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023; Refiye Şentürk Varlı, B. No: 2021/10518, 20/7/2023; Emrah Üzegül ve diğerleri, B. No: 2020/22386, 7/6/2023; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023). Anayasa Mahkemesi bu başvurularda bir iş sözleşmesinin salt sendikal nedenlerle feshedilip feshedilmediğinin tespit edilebilmesi için -Yargıtay ve AİHM içtihatlarında vurgulanan hususları da gözönüne alarak- bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler, dava konusu olaylara göre genişletilmesi mümkün olmakla birlikte şöyle sıralanabilir;

- Fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve

olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten istifa eden/istifa sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı,

- Sendikal neden kavramının, bir fiilin sendikal olarak değerlendirilebilmesi için sadece kurulu bir sendika tarafından yahut sendika üyeleri tarafından yapılmasının zorunlu olmadığının gözönüne alınması, sendika üyesi olmayan bir işçinin henüz kurulmamış bir sendikanın örgütlenmesi için veya kurulmuş bir sendikanın propagandasını yapmak üzere organizasyon düzenlenmesi ya da düzenlenen bir faaliyete katılması veya destekleyici eylemlerde bulunması (sendikaya üye toplama, sendikal konuşmalar yapma, broşür dağıtma vb.) gibi faaliyetlerin de sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilmesi, bunun sonucunda anılan hususların iş sözleşmesinin feshinde etkili olup olmadığının belirlenmesi,

- İş sözleşmesi feshedilenlerin sendikal faaliyette öncü olup olmadıkları,

- Toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı,

- Özellikle sendika üyesi olan ve/veya sendikal faaliyet içerisinde bulunan işçilerin benzer gerekçelerle ve/veya yakın tarihlerde işten çıkarılıp çıkarılmadığı,

- İşyerinde başka sendikalara üye olan işçilerin olup olmadığı, mensubu olduğu sendikadan istifa edenlerin başka bir sendikaya üye olup olmadığı, tüm sendikalı işçilerin toplam işçi sayısına oranı (işyerinin varsa başka şubelerinde çalışan sayısının da dikkate alınarak bu oranın belirlenmesi), bu oranın dava konusu fesih tarihinden önceki ve sonraki dönemlerde ne şekilde değiştiği (örneğin altışar aylık ya da birer yıllık önceki ve sonraki dilimlerin esas alınması),

- Hâlen sendikalı çalışan varsa sayılarının sembolik olup olmadığı, bu kişilerin üye olduğu sendikaların işyerinde toplu iş sözleşmesi imzalayabilmek için yetkili sendika olma ihtimallerinin bulunup bulunmadığı,

- Sendikal fesih iddialarına ilişkin tanık dinlenip dinlenmediği, bilirkişi raporu alınıp alınmadığı; bu delillerin ne şekilde değerlendirildiği, anılan delillere itibar edilmemişse nedenlerinin ilgili ve yeterli gerekçe ile açıklanıp açıklanmadığı,

- Sendikalı olanların veya sendikal faaliyette bulunanların çalışma alanlarında baskıya uğrayıp uğramadığı (bilmedikleri işlerde çalıştırma, işveren tarafından bizzat yahut diğer çalışanlar aracılığıyla sözlü baskı yapılması, sosyal medya hesaplarının takip edilmesi, gerek olmadığı hâlde fazla iş yükleme/fazla mesaiye bırakma, düşük ücretle çalıştırma, özlük haklarından yararlandırmama veya az yararlandırma vb.),

- Sendikal faaliyetlerin iş gücünü etkileyip etkilemediği ve bunun işverence ortaya konulup konulamadığı,

- İşletmesel nedenlerle işten çıkarmalarda öncelikle sendikalı veya sendikal faaliyette bulunan işçilerin çıkarılıp çıkarılmadığı,

- Performans nedeniyle işten çıkarmalarda objektif kriterler belirlenip belirlenmediği, bu kriterlerin sendikalı veya sendikal faaliyette bulunanlarla diğer işçilere aynı şekilde uygulanıp uygulanmadığı,

- Aynı ya da benzer gerekçelerle işten çıkarılan işçilerin başka mahkemelerde görülen davalarının farklı sonuçlandığına ilişkin iddialar varsa bu iddiaların dikkate alınıp alınmadığı, varsa bu kararlardan neden ayrışıldığının izah edilip edilmediği kriterlerin

mahkemelerce somut olaya uyduğu ölçüde uygulanması gerekir (Ahmet Yavuz, B. No: 2019/28133, 14/12/2023; § 28).

12. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede derece mahkemelerinin yeri alınmamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, §57; Muharrem Çimen, § 42; Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, § 39). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculaların sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığına, özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

13. Eldeki başvurularda; kimi davalarda ilk derece mahkemelerinin sendikal feshin gerçekleştiği sonucuna ulaşarak tazminat kararı vermesine karşın Bölge Adliye Mahkemelerinin; kimi davalarda ise hem ilk derece hem de Bölge Adliye Mahkemelerinin Anayasa Mahkemesinin yukarıda ortaya koyduğu kriterleri (bkz. § 11) uygulamadığı görülmüştür. Oysa hem ilk derece hem Bölge Adliye Mahkemelerince yapılması gereken Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında zikrettiği ve yukarıdaki paragrafta yinelediği kriterlerin somut olaylarda uygulanması ve bundan sonra sendikal fesih olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği sonucuna varılmasıdır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin gerekçelerinde anılan değerlendirmeler yapılmaksızın eksik verilere dayanılarak sendikal feshin gerçekleşmediği şeklinde varılan tespitlere katılmak mümkün olmamıştır.

14. Neticede somut başvurulara konu davalarda, derece mahkemelerinin ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde Anayasa Mahkemesince geliştirilen ve benimsenen kriterleri dikkate almadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda sendika hakkının gerektirdiği düzeyde yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. Anlatılan nedenlerle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

16. Başvurucular ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Ayrıca başvuruculardan Işıl Akbaba 250.000 TL, Alaattin Soykan ve Alpaslan Kocabaş ise ayrı ayrı 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

17. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

18. Öte yandan sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvuruculardan Işıl Akbaba, Alaattin Soykan ve Alpaslan Kocabaş'a ayrı ayrı net 25.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesine (E. 2018/2387) iletilmek üzere Balıkesir 2. İş Mahkemesine (E.2017/311, K.2018/136), Balıkesir 1. İş Mahkemesine (E.2016/308, K.2018/136); Bursa Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesine(E. 2018/1854) iletilmek üzere Balıkesir 2. İş Mahkemesine (E.2017/312, K.2018/350), Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesine (E. 2020/1788) iletilmek üzere Ankara 38. İş Mahkemesine (E.2019/1019, K.2020/113), İstanbul Anadolu 10. İş Mahkemesine (E.2019/307, K.2020/30), İstanbul Anadolu 25. İş Mahkemesine (E.2019/561, K.2020/1014) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculardan Işıl Akbaba, Alaattin Soykan ve Alpaslan Kocabaş'a ayrı ayrı net 25.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. 1.093,80 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.893,80 TL yargılama giderinin başvurucular Emre Doğan, Erdem Solmaz ve Kadir Ülker'e müştereken ÖDENMESİNE, 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucu Işıl Akbaba'ya ÖDENMESİNE, 992,20 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.792,20 TL yargılama giderinin başvurucular Alaattin Soykan ve Alpaslan Kocabaş'a müştereken ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FATMA KORAŞ

B. No: 2019/9148 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9148

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMA KORAŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/9148)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Fatma KORAŞ

Vekili : Av. Hüseyin MUTLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesinin sendikal nedenlerle feshedildiği gerekçesiyle sendika hakkının, davanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Anayasa Mahkemesi İkinci Bölüm Üçüncü Komisyon tarafından 9/1/2023 tarihinde sendika hakkına ilişkin ihlal iddiaları açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunmuştur. Makul sürede yargılanma hakkına ilişkin ihlal iddiaları yönünden ise başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile

yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

3. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FERHAT GENECİ VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/13161 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13161

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERHAT GENECİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13161)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ferhat GENECİ

2. Gönül KAYA

3. Mediha GENECİ

4. Mehmet GENECİ

5. Muharrem GENECİ

6. Murat GENECİ

7. Nuriye YILDIRIM

8. Özlem GENECİ

9. Perihan EREN

10. Refika GENECİ

11. Sabahattin GENECİ

12. Sebiha GENECİ

13. Sedat GENECİ

14. Selami GENECİ

15. Şeref GENECİ

16. Zeliha GENECİ

17. Latife ŞAFAK

18. Nazife TEKİNER

19. Zekai ŞAFAK

Başvurucular Vekili : Av. Faik Fergün ÖZBAL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 29/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. Uyuşmazlığın Arka Planı

8. Ankara ili Ergazi köyü 164 parsel numaralı tarla vasıflı 28.750 m²lik taşınmaz tapulama çalışması sonucu 29/1/1951 tarihinde Muharrem Geneci adına tescil edilmiştir. 164 sayılı parsel, 31/12/1952 tarihinde ifraz edilerek 311 (12.540 m²) ve 312 (16.210 m²) sayılı parseller oluşturulmuş, ifrazen oluşan 312 sayılı parsel de kamulaştırma nedeniyle ifraz edilerek 310 (7.500 m²) ve 312 (8710 m²) sayılı parsellere ayrılmıştır.

9. Ankara-İstanbul otoyolunun inşası amacıyla mülkiyeti başvuruculların murislerine ait olan 310 sayılı parselin kamulaştırılmasına karar verilmiştir. 310 sayılı parsele ait tapu kaydında "yola gitmekle" terkin edilmiş notu yer almaktadır.

10. 310 sayılı parsel hâlen Ayaş-Ankara (Ankara-İstanbul) yolu olarak kullanılmaktadır.

B. Başvuru Konusu Dava Süreci

11. Başvurucular 17/11/2011 tarihinde Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesinde Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM) aleyhine tazminat davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucular, muris Muharrem Geneci'nin Ankara Yenimahalle Ergazi köyü sınırları içinde bulunan 164 parsel sayılı taşınmazın maliki olduğu, 1952 yılında verilen kararla taşınmaza el konulduğu

ancak kamulaştırma bedelinin ödenmediği ve kendilerine herhangi bir tebligatın gelmediği gerekçesiyle fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak kaydı ile 7.500 TL tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

12. Ankara 16. Asliye Hukuk Mahkemesi 6/6/2012 tarihli kararla davanın usulden reddine karar vermiştir. Kararda Ergazi köyündeki 164 sayılı parselin ifrazı sonucu oluşan 311 ve 312 sayılı parsellerin de ifraz edildiği ve bu ifrazlar sonucunda oluşan 458, 459 ve 460 sayılı parsellerin Etimesgut ilçesi sınırları içinde kaldığı, Etimesgut ilçesinin Sincan Asliye Hukuk Mahkemesi yetki çevresi içinde bulunduğu, bu davada kesin yetki kuralı gereğince Sincan Asliye Hukuk Mahkemesinin yetkili olduğu belirtilmiştir. Bu karar Yargıtay 5. Hukuk Dairesinin 6/5/2013 tarihli kararıyla onanmıştır.

13. Yetkisizlik kararı sonrasında dava, Sincan 5. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülmeye devam etmiştir. Mahkemece taşınmaz mahallinde yapılan keşif sonrası bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan 15/4/2014 tarihli raporda:

i. Ankara'nın Etimesgut ilçesi Ergazi Mahallesi'nde bulunan dava konusu 164 sayılı parselin ifrazıyla 310, 311 ve 312 sayılı parsellerin oluştuğu, taşınmazın bulunduğu yere ait 1959 yılında hazırlanmış 1/25.000 ölçekli fotogrametrik harita ile 1944 ve 1953 yıllarına ait farklı tarihlerde çekimi yapılan iki adet 1/35.000 ölçekli hava fotoğraflarının değerlendirmeye alındığı,

ii. 310 sayılı parselin tamamından Fatih Sultan Mehmet Bulvarı (İstanbul yolu) geçtiği, 1959 yılına ait fotogrametrik haritada da aynı yerden geçen böyle bir yolun mevcut olduğu,

iii. 1944 ve 1953 yıllarında çekilen hava fotoğrafları üzerinde stereoskop alet ile yapılan incelemelerde, 164 sayılı parselin batısında ham yol, doğusunda muhtelif parseller, güney kısmında ise şimdiki adıyla Fatih Sultan Mehmet Bulvarı'nın (İstanbul yolu) bulunduğu,

iv. 1953 yılında çekilen hava fotoğrafında 164 sayılı parselin içerisinde bir binanın bulunduğu,

v. Yenimahalle Belediye Başkanlığı İmar ve Şehircilik Müdürlüğünün 19/4/2012 tarihli yazısında; 310 sayılı parselin yol kullanımında kaldığı, 311 sayılı parselin Güvercinlik Köprülü Kavşağı ve Çevresine ait 1/1.000 ölçekli Uygulama İmar Planında, kentsel çalışma alanı parseli ve akaryakıt servis istasyonu parseli olduklarını bildirdiği, dava konusu taşınmazın etrafında akaryakıt istasyonu, halı satış mağazaları, mobilya mağazaları gibi ticari işletmelerin bulunduğu, belediyenin bütün hizmetlerinden faydalandıkları ifade edilmiştir.

vi. Sonuç olarak 310 sayılı kadastro parseli için toplam 5.250.000 TL kamulaştırma bedeli tespit edilmiştir.

14. KGM 29/4/2014 tarihinde Mahkemeye ihbar dilekçesi sunmuştur. KGM anılan dilekçede, dava konusu taşınmaz üzerinden geçen yolun (Ankara Çevre Otoyolu içerisinde kalan devlet yolları) 27/1/1997 tarihli protokol ile ağ değişikliği yapılarak kara yolları ağından çıkarıldığını ve Ankara Büyükşehir Belediyesine (Belediye) devredildiğini, KGM açısından herhangi bir sorumluluk bulunmadığını, bu sebeple davanın Belediye aleyhine açılması gerektiğini belirtmiştir. Bu arada Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 7/5/2014 tarihli kararı ile Sincan Adliye Mahkemelerinin Ankara Batı Adliyesi Mahkemeleri olarak faaliyetlerine devam etmesine karar verilmiştir. Başvurucular 14/5/2014 tarihli beyan dilekçesinde 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 124.

maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca davada taraf değişikliği yapılması ya da KGM yanında Belediyenin de yer alması talebinde bulunmuştur.

15. Bilirkişi raporuna taraflarca itiraz edilmiştir. İtiraz üzerine aynı bilirkişi kurulundan ek rapor talep edilmiştir. Bilirkişi kurulu 4/6/2014 tarihli raporunda itirazlar hakkında ek açıklamalar yaparak hesaplanan kamulaştırma bedelini revize etmeye gerek görmemiştir.

16. Başvurucular 24/9/2014 tarihli dilekçe ile davayı ıslah ederek talep miktarının 7.500 TL'den 5.250.000 TL'ye yükseltmiştir.

17. Ankara Batı 5. Asliye Hukuk Mahkemesi 21/10/2014 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Kararda;

i. Ankara-İstanbul yolunun inşası amacıyla Ergazi köyü 164 sayılı parselin 7.500 m² bölümünün kamulaştırılmasına 4/3/1952 tarihli kamu yararı kararı ile karar verildiğinin kamulaştırma kararı ve eki olan haritayla sabit olduğu,

ii. Ankara-İstanbul yolunun (Fatih Sultan Mehmet Bulvarı) KGM tarafından inşa edildiği, yolun 27/1/1997 tarihli protokol ile Belediyeye devredildiği, protokol gereğince devredilen yolların her türlü tasarruf hakkının Belediyeye ait olduğu, davacının davayı KGM'ye yöneltmekteki hatasının kabul edilebilir bir yanılgıya dayandığı ve davacının HMK 124/4 gereğince davayı Belediye aleyhine karşı devam ettirmesinin haklı olduğu,

iii. 1944 ve 1953 yıllarına ait hava fotoğraflarında taşınmazdan geçen yol bulunmadığı, 164 sayılı parselin bir bütün olarak mevcut olduğu, 1959 tarihli fotogrametrik haritada hâlen mevcut olan yolun bulunduğu,

iv. Dava konusu taşınmaza 9/10/1956 tarihinden önce el atıldığı kanıtlanamadığından kamulaştırmasız el atmanın varlığını kabul edilerek 5.250.000 TL tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte tahsiline gerektiği belirtilmiştir.

18. Belediye, mahkeme kararına karşı temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde davanın süresi içinde açılmadığı, alacağın zamanaşımına uğradığı, tapu sicil muhafızı F.Ü. nün 3/2/1953 tarihli yazısında, dava konusu edilen 7.500 m²lik kısmın istimlak bedeli mukabilinde KGM'ye satılarak yola terkin edildiğine yer verilmekle, fiilî el atmanın söz konusu olmadığını belirtmiştir. Belediye tarafından ayrıca fiilî el atma olsa bile bunun 9/10/1956 tarihinden önce gerçekleşmiş olması sebebiyle 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun gereğince dava hakkının anılan Kanun'un yürürlüğe girdiği 12/1/1961 tarihten itibaren iki yıl sonra düştüğünün kabul edilmesi gerektiği ileri sürülmüştür.

19. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi (Daire) 23/3/2015 tarihinde mahkeme kararının bozulmasına karar vermiştir. Bozma kararında dava konusu taşınmaza 9/10/1956 yılı öncesi el atıldığı ileri sürüldüğünden, sadece 1953 değil 1956 yılına kadar olan tüm hava fotoğrafları getirtilip, hava fotogrametri konusunda uzman bir mühendis eşliğinde keşif yapılarak, dava konusu taşınmaza 9/10/1956 tarihi itibarıyla el atılıp atılmadığı kesin olarak tespit ettirilerek sonucuna göre karar verilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bozma kararında ayrıca tapu sicil muhafızı F.Ü. nün 3/2/1953 tarihli yazısında, dava konusu edilen 7500 m² miktarlı kısmın istimlak bedeli mukabilinde KGM'ye satılarak yola terkin edildiği bildirildiğine göre buna ilişkin resmî senet ve dayanakları istenerek ve dava konusu taşınmazın kamulaştırma yoluyla tapudan terkin edilip edilmediğinin araştırılması gerektiği vurgulamıştır.

20. Bozma kararına karşı yapılan karar düzeltme isteği aynı Dairenin 15/12/2015 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

21. Bozma kararı sonrasında Mahkemece 19/7/2016 tarihinde yeniden keşif ve bilirkişi inceleme yaptırılmıştır. 18/10/2016 tarihli bilirkişi raporunda şu tespitlere yer verilmiştir:

i. 8/4/2014 tarihli bilirkişi raporunda 1953 yılı hava fotoğrafının incelenmesinde kadastro parseli içerisinde yol mevcut olmadığı tespiti yapılmıştır. Bunun nedeninin 164 sayılı parselin hava fotoğrafı üzerine yanlış işaretlenmesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Zira parselin güney sınırında düşük standartlı yol bulunduğu hâlde bilirkişinin uygulamasında parseli batı ve kuzey yönde kaydırarak parselin güney sınırını Ankara-İstanbul yolu olacak şekilde taşıdığı, bu nedenle parselin üzerinden yol geçmediği kanaatine vardığı anlaşılmaktadır.

ii. 1953 yılına ait fotoğrafta 164 sayılı (ifrazen oluşan 310 sayılı) parsel üzerinden bir yol (Ankara-İstanbul yolu) geçmektedir.

iii. 1956 yılına ait fotoğrafta 164 sayılı (ifrazen oluşan 310 sayılı) parsel üzerinden bir yol (Ankara-İstanbul yolu) geçmektedir.

iv. 1959 yılına ait 1/25.000 ölçekli harita üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda 164 sayılı (ifrazen oluşan 310 sayılı) parsel üzerinden bir yol (Ankara-İstanbul yolu) geçmektedir.

v. 2013 yılına ait 1/25.000 ölçekli harita üzerinde yapılan çalışmalar sonucunda 164 sayılı (ifrazen oluşan 310 sayılı) parsel üzerinden bir yol (Ankara-İstanbul yolu) geçmektedir.

22. Taraflarca bilirkişi raporuna itiraz edilmiştir. Davalı İdare yolun 1956 yılında açık olduğu, 221 sayılı Kanun'un 1. maddesi uyarınca dava hakkının düştüğü belirtilmiştir. Başvurucular ilk rapor ile ikinci raporun çeliştiğini yeniden rapor alınması gerektiğini beyan etmiştir.

23. Ankara Batı 3. Asliye Hukuk Mahkemesi 13/4/2017 tarihide davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme kararında bozmadan evvel düzenlenen raporda 1956 yılına ait hava fotoğrafının incelenmediği ve bozma öncesi rapordaki eksiklerin yeni tarihli raporda ayrıntılı olarak açıklanmış olması nedenleriyle yeni tarihli bilirkişi raporuna itibar edildiğini açıklamıştır. Kararda, taşınmaza 9/10/1956 tarihinden önce el atıldığı bu sebeple dava hakkının 12/1/1963 tarihinde düştüğü belirtilmiştir. Mahkeme ayrıca tapu sicil muhafızı F.Ü.nün 3/2/1953 tarihli 612 yevmiye numaralı yazısında 312 sayılı parselin Muharrem Geneci uhdesinde iken taşınmazın istimlak sahası dâhilinde olduğundan 7.500 m² miktarlı mahallin 1875 Türk lirası istimlak bedeli mukabilinde KGM'ye satarak yola kalbedilmek üzere sicilden terkin edildiğini belirterek bu satışa ilişkin belgeleri müzekkere ile ilgili kuruluşlardan istemiştir. Ancak 612 yevmiye numaralı belge tespit edilememiş, yazı içeriğinde belirtilen Muharrem Geneci'nin satışına ilişkin belge sunulamadığı açıklamıştır. Mahkeme taşınmaza 9/10/1956 tarihinden evvel el atıldığı, 12/1/1963 tarihinde dava hakkının düştüğü belirli olduğundan bu hususun sonuca etkili olmadığını vurgulamıştır.

24. Mahkeme kararına karşı başvurucular temyize başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde bilirkişi raporları arasında çelişkinin giderilmediği, kamulaştırma bedelinin ödenmediği ve idarenin aksini ispat edemediğini ileri sürmüşlerdir.

25. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi 24/4/2018 tarihinde Mahkeme kararını onanmasına karar vermiştir. Karar düzeltme istemi de aynı Daire tarafından 5/3/2019 tarihinde reddedilmiştir.

26. Başvurucular 29/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun devamı sırasında başvuruculardan Hayati Geneci ve Müzeyyen Şafak vefat etmiş, Hayati Geneci'nin mirasçıları Sebiha Geneci, Murat Geneci, Sedat Geneci ve Ferhat Geneci ile Müzeyyen Şafak'ın mirasçıları Latife Şafak, Zekai Şafak ve Nazife Tekiner başvuruya devam etmek istediklerini bildirmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

27. 221 sayılı Kanun'un Anayasa Mahkemesinin 21/4/2022 tarihli ve E.2021/19, K.2022/46 sayılı kararıyla iptal edilen 1, 3, 4 ve 8. maddeleri şöyledir:

"6830 sayılı İstimlak Kanununun yürürlüğe girdiği tarihe kadar, kamulaştırma işlerine dayanmaksızın, kamulaştırma kanunlarının gözönünde tuttuğu maksatlara fiilen tahsis edilmiş olan gayrimenkuller ilgili amme hükmi şahsı veya müessesesi adına tahsis tarihinde kamulaştırılmış sayılır"

"Birinci maddede yazılı gayrimenkuller tapuda kayıtlı ise, kayıt sahipleri veya mirascıları ancak fiili tahsis tarihindeki rayiç üzerinden gayrimenkul bedelini istiyebilirler. Tapuda kayıtlı olmayan gayrimenkuller hakkında fiili tahsis tarihinden itibaren on sene geçmemiş ise o tarihte zilyedlikle iktisap şartları tahakkuk eden zilyedleri veya mirasçıları birinci fıkra hükmünden faydalanabilirler.

Herhalde gayrimenkule müdahalenin men'i davası dinlenmez."

"Gayrimenkulün bedelini dava hakkı bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren iki sene sonra düşer"

" Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer."

B. Anayasa Mahkemesi Kararı

28. Anayasa Mahkemesinin 21/4/2022 tarihli ve E.2021/19, K.2022/46 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...

35. Anayasa’nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının kamu yararı amacıyla sınırlanabileceği belirtilmiştir. İtiraz konusu kuralla 9/10/1956 tarihinden önce üzerinde kamu hizmetinin nitelik ve amacına uygun şekilde tesis veya yapı inşa edilmiş bulunan taşınmazlar kamulaştırılmış sayılarak uygulamada fiilen ortaya çıkmış bir duruma hukuki bir statü kazandırılmıştır (AYM, E.2004/25, K.2008/42, 17/1/2018). Kanun’un gerekçesinde bu durumun anılan tarihten önceki süreçte kamulaştırma işlemleri ve mülkiyeti geçiren diğer hukuki işlemlerin gerektiği şekilde tamamlanamaması ile aradan uzunca bir zaman geçmiş olması dolayısıyla fiilî tahsisin dayanaklarının ortaya konulamamasıyla ilgili bulunduğu açıklanmıştır.

Kanun’un gerekçesi gözetildiğinde kuralın 9/10/1956 tarihinden önceki döneme özgü oluşan mülkiyet uyuşmazlıklarının sonlandırılarak bir an önce fiilî durum ile tapu kayıtları arasındaki uyumsuzlukların giderilmesini ve uyuşmazlıkların tasfiyesi suretiyle kamu yararının gerçekleştirilmesini amaçladığı anlaşılmaktadır. Bu yönüyle kuralın anayasal bağlamda meşru bir amacı bulunmaktadır.

36. Bununla birlikte kuralın meşru bir amacının bulunması yeterli olmayıp kamu yararı

amacına dönük olması da gerekir. Nitekim kamulaştırma, Anayasa'da özel mülkiyetin kamuya geçirilmesi konusunda başvurulabilecek bir yöntem olarak düzenlenmiş olup bu yönteme başvurulması için kamu yararının varlığı koşulunun bulunması da zorunludur. Kamu yararı kavramı, mülkiyet hakkının kamu yararının gerektirdiği durumlarda sınırlandırılması imkânı vermekle bir sınırlandırma amacı olmasının yanı sıra mülkiyet hakkının kamu yararı amacı dışında sınırlanamayacağını öngörerek ve bu anlamda bir sınırlama sınırı oluşturarak mülkiyet hakkını etkin bir şekilde korumaktadır (Nusrat Külah, B. No: 2013/6151, 21/4/2016, § 53).

37. Kural, şartları taşıyan taşınmazları kanun gereği tahsis tarihinde Anayasa'da belirtilen şartları taşıyıp taşımadığına bakılmaksızın kamulaştırılmış saymaktadır. Kanun kapsamında kalan tüm taşınmazların tahsis ve aynı zamanda kamulaştırılmış sayılma tarihleri önceki bir tarihtir. Kanunla hak sahiplerine Kanun'un yürürlüğe girdiği 13/1/1961 tarihinden itibaren iki yıl içinde taşınmaz bedelini isteyebilme imkânı getirilmiş, istenebilecek bedel ise taşınmazın 9/10/1956 tarihinden öncesine isabet edeceği aşikâr olan fiilî tahsis tarihindeki rayiç olarak belirlenmiştir. Bu durumda kamulaştırma bedelinin fiilen tahsis, kamulaştırılmış sayılma ve kamulaştırmaya esas rayiç bedelin belirlendiği tarihten çok daha sonraki bir tarihte ödenmiş olacağı açıktır.

38. Anayasa'nın 46. maddesi uyarınca kamu yararının bulunması ve kamu yararı amacının somut olarak gerçekleşmesi kamulaştırmanın öğelerindendir. Yine kamulaştırmada gerçek karşılığın malike ödenmesi kamulaştırmanın diğer anayasal öğelerinden biri olup kamulaştırılan taşınmazın bedeline dair yasal düzenlemelerin gerçek karşılık ölçütüne uygun olması gerekir. Gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesi ile herhangi bir nedenle ödenmemiş kamulaştırma bedellerinde kamu alacakları için uygulanan en yüksek faizin işletilmesi de kamulaştırmanın anayasal öğeleridir. Bu itibarla anılan anayasal öğeleri dikkate almayan, bu çerçevede kamulaştırmada kamu yararının bulunup bulunmadığının yargısal olarak denetlenmesine imkân tanımayan, gerçek karşılık ve yukarıda belirtilen diğer anayasal ölçütleri karşılamayan kural, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen, sınırlamanın Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükmüne aykırılık teşkil etmektedir. Kanun'da Anayasa'nın açık güvencelerine aykırı olarak öngörülen kamulaştırmanın birey için katlanılabilir bir külfete dönüşmesini engelleyecek herhangi bir telafi mekanizmasına da yer verilmemiştir.

39. Açıklanan nedenlerle kural Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerine aykırıdır. İptali gerekir.

40. Kanun'un itiraz konusu 1. maddesinin iptali nedeniyle itiraz konusu 2. maddenin, 7. maddenin birinci fıkrasının birinci cümlesi ile ikinci ve üçüncü fıkralarının uygulanma imkânı kalmamıştır. Bu nedenle anılan kurallar 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası kapsamında değerlendirilmiş ve bu kurallar yönünden Anayasa'ya uygunluk denetiminin yapılmasına gerek görülmemiştir..

41. 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrasında kanunun, Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

42. 221 sayılı Kanun'un 1. maddesinin iptali nedeniyle uygulanma imkânı kalmayan anılan Kanun'un 3., 4., 5., 6., 8. ve 9. maddeleri ile 7. maddesinin birinci fıkrasının ikinci cümlesinin ve dördüncü fıkrasının 6216 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (4) numaralı fıkrası

gereğince iptalleri gerekir."...

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 7/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucuların İddiaları

30. Başvurucular özellikle usulüne uygun kamulaştırma işlemi yapılmaksızın ve bedeli ödenmeksizin maliki oldukları taşınmaza el atılmasından yakınmıştır. Başvurucular, taşınmaza 1956 yılından önce el atılıp atılmadığı noktasında çelişkinin giderilemediğinden ve 221 sayılı Kanun'un dava açma hakkını sınırlamasının mülkiyet hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

31. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

32. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Mülkün Varlığı

33. Başvuru konusu olayda el atılan taşınmazlar tapuda başvurucuların murisi adına kayıtlıdır. Dolayısıyla mülkün varlığı hususunda bir tartışma bulunmamaktadır.

b. Müdahalenin Varlığı ve Türü

34. Başvuruculara ait taşınmazdan usulüne uygun kamulaştırma yapılmaksızın yol geçirilmesi mülkiyet hakkına müdahale teşkil etmekle birlikte bu müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

i. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

35. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

36. Anayasa’nın 35. maddesinde mülkiyet hakkı sınırsız bir hak olarak düzenlenmemiş, bu hakkın kamu yararı amacıyla ve kanunla sınırlandırılabileceği öngörülmüştür. Mülkiyet hakkına müdahalede bulunulurken temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin

genel ilkeleri düzenleyen Anayasa'nın 13. maddesinin de gözönünde bulundurulması gerekmektedir. Anılan madde uyarınca temel hak ve özgürlükler, demokratik toplum düzeninin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olmaksızın Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Dolayısıyla mülkiyet hakkına yönelik müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017 § 62). Bu bağlamda öncelikle müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığı incelenmelidir.

(1) Genel İlkeler

37. Anayasa'nın 35. maddesinin ikinci fıkrasında mülkiyet hakkının ancak kamu yararı amacıyla kanunla sınırlanabileceği belirtilmek suretiyle mülkiyet hakkına yönelik müdahalelerin kanunda öngörülmesi gereği ifade edilmiştir. Öte yandan temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin genel ilkelerin düzenlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde de hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Buna göre mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde dikkate alınacak öncelikli ölçüt, müdahalenin kanuna dayalı olmasıdır. Bu ölçütün sağlanmadığı tespit edildiğinde diğer ölçütler bakımından inceleme yapılmaksızın mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna varılacaktır (Ford Motor Company, B. No: 2014/13518, 26/10/2017, § 49).

38. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

39. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen ve hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60). Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik şartının sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, müdahaleye ilişkin yeterince erişilebilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

40. Hukuki güvenlik ve hukuki belirlilik ilkeleri, hukuk devletinin ön şartlarındandır. Kişilerin hukuki güvenliğini sağlamayı amaçlayan hukuki güvenlik ilkesi hukuk normlarının öngörülebilir olmasını, bireylerin tüm eylem ve işlemlerinde devlete güven duyabilmesini, devletin de yasal düzenlemelerinde bu güven duygusunu zedeleyici yöntemlerden kaçınmasını gerekli kılar (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2014/183, K.2015/122, 30/12/2015, § 5). Belirlilik ilkesi ise yasal düzenlemelerin hem kişiler hem de idare yönünden herhangi bir duraksamaya ve kuşkuya yer vermeyecek şekilde açık, net, anlaşılır ve uygulanabilir olmasını, ayrıca kamu otoritelerinin keyfî uygulamalarına karşı koruyucu önlem içermesini ifade etmektedir (AYM, E.2013/39, K.2013/65, 22/5/2013; E.2010/80,

K.2011/178, 29/12/2011).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

41. Somut olayda Ankara -İstanbul yolunun inşası amacıyla başvurucuların murisine ait Ergazi köyü 164 sayılı parselin 7.500 m²lik bölümünün kamulaştırılmasına 4/3/1952 tarihli kamu yararı kararı ile karar verildiği mahkeme kararı ile sabittir (§ 17). Başvurucular, murislerine ait taşınmaza 1952 yılında verilen kararla el konulduğu ancak kamulaştırma bedelinin ödenmediğinden şikâyetçidir. Başvurucular usulüne uygun biçimde kamulaştırma işlemleri tamamlanmadığından kamulaştırmasız el atmaya dayalı tazminat davası açmıştır.

42. Mahkeme taşınmaza 9/10/1956 tarihinden önce el atıldığına ve 221 sayılı Kanun gereğince dava hakkının 12/1/1963 tarihinde düştüğüne karar vermiştir.

43. 221 sayılı Kanun, Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilmiştir (bkz. § 28). Kararda, anayasal öğeleri dikkate almayan, bu çerçevede kamulaştırmada kamu yararının bulunup bulunmadığının yargısal olarak denetlenmesine imkân tanımayan, gerçek karşılık ve diğer anayasal ölçütleri karşılamayan kuralın, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen, sınırlamanın Anayasa'nın sözüne aykırı olamayacağı hükmüne aykırılık teşkil ettiği, kanunda Anayasa'nın açık güvencelerine aykırı olarak öngörülen kamulaştırmanın birey için katlanılabilir bir külfete dönüşmesini engelleyecek herhangi bir telafi mekanizmasına da yer verilmediği açıklanmıştır.

44. Sonuç olarak 221 sayılı Kanun'un iptaline ilişkin gerekçeler de dikkate alındığında başvurucuların taşınmazına yönelik müdahalenin Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddelerindeki güvenceler ışığında mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin kanunilik ilkesini ihlal ettiği kanaatine ulaşılmıştır (benzer değerlendirme için bkz. Halide Kocaustaoğlu ve diğerleri, B. No: 2019/5137, 18/1/2023, §§ 34,35).

45. Müdahalenin kanunilik şartını sağlamadığı tespit edildiğinden Anayasa'nın 13. ve 35. maddelerinde öngörülen diğer unsurlar olan meşru amaç ve ölçülülük kriterlerine riayet edilip edilmediğinin ayrıca değerlendirilmesine gerek görülmemiştir.

46. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

C. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

47. Başvurucu yargılamanın makul sürede sonuçlanmadığını belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

48. Bakanlık görüşünde; yapılacak incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının, toplanması ve değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliğinin, kapsamının ve içeriğinin, olağanüstü hâl ve pandemi koşulları ile somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

2. Değerlendirme

49. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları

Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

50. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

51. Başvurucular, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesi, mülkiyet hakkının ihlal edilmesi nedeniyle 5.250.000 TL maddi ve makul sürede yargılanma hakkının ihlali nedeniyle her bir başvurucu için ayrı ayrı 10.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

52. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama (uygun düşen seçilir) işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

53. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

54. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara Batı 3. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/442, K.2017/139) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat talebinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama

giderinin başvuruculara müştereken ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculaların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Anayasa Mahkemesinin 27/10/2022 tarih ve 2019/21279 sayılı Genel Kurul kararındaki muhalefet şerhinde belirttiğimiz görüşler doğrultusunda iş bu karardaki çoğunluk görüşüne katılmamaktayım.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

FATMANA ÇOYAN

B. No: 2019/13321 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/13321

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FATMANA ÇOYAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/13321)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Fatmana ÇOYAN

Vekili : Av. Ayşe Rabia YÜREKLİTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçilik alacağı davasının kısmen reddedilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi sonucu alacakların zamanaşımına uğraması nedeniyle mahkemeye erişim hakkı, gerekçeli karar hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; Denizli 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada, tekstil fabrikasında 17/12/2002-26/2/2013 tarihleri arasında çalıştığı sırada işverence fazla çalışma onayı vermesi için baskı yapıldığını, onay vermeyince iş akdinin sonlandırıldığını, banka hesabına kıdem tazminatı açıklamasıyla iki kez para yatırıldığını ancak yatırılan miktarların eksik olduğunu, ihbar tazminatıyla yaptığı fazla çalışmaların ücretlerinin ödenmediğini, yıllık izinlerinin kullandırılmadığını ileri sürerek işçilik alacaklarının tahsilini talep etmiştir.

3. Mahkeme, fazla çalışma ücreti ve yıllık izin ücreti taleplerinin kısmen kabulüne, kıdem ve ihbar tazminatı taleplerinin reddine karar vermiştir.

4. İstinaf kanun yoluna başvurulması üzerine Antalya Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi istinaf talebinin reddine karar vermiştir.

5. Nihai karar 22/3/2019 tarihinde başvurucu vekiline tebliğ edilmiş, başvuru 19/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucunun İddiaları

7. Başvurucu; davanın belirsiz alacak davası olduğunu, Yargıtayın emsal kararlarına rağmen davanın kısmen reddedildiğini, fazla çalışma ücreti alacağının yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle zamanaşımına uğradığını, kararın gerekçesiz olduğunu belirterek mahkemeye erişim hakkı, gerekçeli karar hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

9. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

10. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

11. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A. C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

12. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculaların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013,

§§ 21, 22).

13. Diğer yandan somut olayın şartlarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

14. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi; henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânı olduğu konusunda şüphe bulunmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

15. UYAP; kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere, ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

16. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâletlerinin olduğu dava dosyalarını internet aracılığıyla UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedir. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedir (Hüseyin Aşkan, § 27).

17. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı, soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarihi ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

18. Başvuruya konu olayda, nihai karar olan Bölge Adliye Mahkemesi kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde ilgili kararın başvurucunun yargılama sırasında ve bireysel başvuru aşamasındaki vekili tarafından 19/3/2019 tarihinde okunduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

19. Bu kapsamda nihai kararın başvurucu vekili tarafından UYAP üzerinden 19/3/2019 tarihinde okunduğu, dolayısıyla nihai karardan haberdar olunduğu ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 19/3/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul

edilmesi gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

20. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 19/3/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinin son günü olan 18/4/2019 tarihinin geçmesinden sonra, 19/4/2019 tarihinde gerçekleştirdiği ve herhangi bir mazeret de bildirmediği anlaşılan bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AHMET AKYOL

B. No: 2019/14799 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14799

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

AHMET AKYOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14799)

Karar Tarihi: 7/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 31/5/2024-32562

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucu : Ahmet AKYOL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; bir kısım sosyal medya paylaşımından dolayı iş sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, kitap ve kırtasiye alanında faaliyet gösteren özel bir şirkette işçi olarak çalışmaktadır. İşveren 1/6/2016 tarihinde başvurucunun davalı işyeri hakkında sosyal medya üzerinden olumsuz paylaşımlar yaptığı gerekçesiyle güven ilişkisinin zedelendiğini belirterek başvurucunun iş sözleşmesini sona erdirmiştir.

3. Başvurucu, feshin geçersizliğinin tespiti ve işe iade edilmesi talebiyle 14/6/2016 tarihinde Karşıyaka 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme 4/7/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda; başvurucunun Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) bağlı PAK EĞİTİM-İŞ Sendikasına üye olduğu, sendika üyelik işleminin 3/7/2015 tarihinde yapıldığı, başvurucunun çalıştığı işyerine FETÖ/PDY ile irtibatlı olduğu gerekçesiyle el konulup kayyım atandığı belirtilmiştir. Kararda, başvurucunun kayyım heyetini eleştiren yazılar yazmasının yanı sıra terör

örgütüyle irtibatlı sendikaya üyeliğinin de şüphe feshini gerektirdiği sonucuna ulaşılmıştır.

4. İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 22/3/2019 tarihinde ilk derece mahkemesi kararının usul ve esas yönünden hukuka uygun olduğunu belirterek istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Nihai karar, başvurucuya 2/4/2019 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 29/4/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. İlgili Mevzuat

6. 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun "Feshin geçerli sebebe dayandırılması" kenar başlıklı 18. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

''Otuz veya daha fazla işçi çalıştıran işyerlerinde en az altı aylık kıdemi olan işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesini fesheden işveren, işçinin yeterliliğinden veya davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebe dayanmak zorundadır.'

Altı aylık kıdem hesabında bu Kanunun 66 ncı maddesindeki süreler dikkate alınır.

Özellikle aşağıdaki hususlar fesih için geçerli bir sebep oluşturmaz:

a) Sendika üyeliği veya çalışma saatleri dışında veya işverenin rızası ile çalışma saatleri içinde sendikal faaliyetlere katılmak.

b) İşyeri sendika temsilciliği yapmak.

c) Mevzuattan veya sözleşmeden doğan haklarını takip veya yükümlülüklerini yerine getirmek için işveren aleyhine idari veya adli makamlara başvurmak veya bu hususta başlatılmış sürece katılmak.

d) Irk, renk, cinsiyet, medeni hal, aile yükümlülükleri, hamilelik, doğum, din, siyasi görüş ve benzeri nedenler.

e) 74 üncü maddede öngörülen ve kadın işçilerin çalıştırılmasının yasak olduğu sürelerde işe gelmemek.

f) Hastalık veya kaza nedeniyle 25 inci maddenin (I) numaralı bendinin (b) alt bendinde öngörülen bekleme süresinde işe geçici devamsızlık.

İşçinin altı aylık kıdemi, aynı işverenin bir veya değişik işyerlerinde geçen süreler birleştirilerek hesap edilir. İşverenin aynı işkolunda birden fazla işyerinin bulunması halinde, işyerinde çalışan işçi sayısı, bu işyerlerinde çalışan toplam işçi sayısına göre belirlenir..."

7. 4857 sayılı Kanun'un "Sözleşmenin feshinde usul" kenar başlıklı 19. maddesi şöyledir:

"İşveren fesih bildirimini yazılı olarak yapmak ve fesih sebebini açık ve kesin bir şekilde belirtmek zorundadır.

Hakkındaki iddialara karşı savunmasını almadan bir işçinin belirsiz süreli iş sözleşmesi, o işçinin davranışı veya verimi ile ilgili nedenlerle feshedilemez. Ancak, işverenin 25 inci maddenin (II) numaralı bendi şartlarına uygun fesih hakkı saklıdır."

8. 4857 sayılı Kanun'un ''İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı'' kenar başlıklı 25.

maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

...

b) İşçinin, işveren yahut bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfetmesi veya davranışlarda bulunması, yahut işveren hakkında şeref ve haysiyet kırıcı asılsız ihbar ve isnadlarda bulunması."

B. Somut Olayın Değerlendirilmesi

9. Somut olayda başvurucu; tek geçim kaynağı olan işinin sosyal medya paylaşımları gerekçe gösterilerek elinden alındığını, etkileri itibarıyla ekonomik ve sosyal haklardan mahrum kaldığını ve bu durumun özel hayata saygı hakkını ihlal ettiğini iddia etmiştir.

10. Başvurucunun iddialarının iş sözleşmesinin feshedilmesine ve açtığı işe iade davasının reddedilmesine ilişkin işlemler bütününe yönelik olduğu görülmüştür. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı bir irtibatının olduğu ve meslek hayatlarına yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin söz konusu olduğu dava süreçlerinde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle mesleki hayata yönelik tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat kapsamında görülmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında belirlenen ölçütlerin dikkate alınması gerekir (C. A. (3) [GK], B. No: 2018/10286, 2/7/2020, § 88).

11. Anayasa Mahkemesi C.A. (3) kararında, özel hayata ilişkin hususların kişinin mesleği ile ilgili tasarruflara esas alındığı durumlarda özel hayata saygı hakkının uygulanabilir olduğuna ve özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanılmaksızın mesleki hayata yönelen müdahalelerin özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilmesi için gerekli olan koşulların neler olduğuna ilişkin detaylı değerlendirmelerde bulunmuştur (C.A. (3), §§ 91-96).

12. Belirtilen kararda açıklanan kriterler kapsamında somut olay değerlendirildiğinde başvurucunun mesleki hayatına yönelik olarak alınan tedbirin özel hayata ilişkin herhangi bir nedene dayanmadığı görülmüştür. Bununla birlikte başvurucunun mesleki hayatına yönelik müdahalenin onun özel hayatını ciddi şekilde etkilediği ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaştığı anlaşılmıştır. Zira alınan tedbirin başvurucunun başkaları ile ilişki kurabilme ve geliştirebilme imkânını önemli ölçüde zayıflatmasına, sosyal ve mesleki itibarını koruyabilmesi açısından ciddi sonuçlar doğurmasına yol açacağı değerlendirilmiştir. Bu durumda sonuca dayalı nedenlerle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu kanaatine varılmıştır.

13. Eldeki başvuruda yapılması gereken, başvurucu ile işveren arasındaki iş sözleşmesini işverenin feshetmesi tarafından üzerine kamu makamlarınca etkili bir yargısal sistem kurulup işletilerek başvurucunun özel hayata saygı hakkı ile işverenin menfaatleri arasında adil bir denge kurulmak suretiyle devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmesinde başarılı olunup olunmadığını belirlemektir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Volkan Çakır, B. No: 2017/35488, 7/4/2021, § 28).

14. Fesih gerekçesinde başvurucunun sosyal medya paylaşımlarının -bu paylaşımların ne olduğu konusunda dosyada herhangi bir bilgi bulunmamaktadır - haklı fesih nedeni olduğu bildirilmiştir. İlk derece mahkemesi de başvurucunun paylaşımlarının 4857 sayılı Kanun'un

25. maddesinde "Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan hâller" kenar başlığı altında yer alan "işçinin, işveren yahut bunların aile üyelerinden birinin şeref ve namusuna dokunacak sözler sarfetmesi ve davranışlarda bulunması" biçimindeki (b) bendi kapsamında kaldığını belirtmiştir. Mahkeme ayrıca fesih gerekçesinde yer almamasına karşın başvurucunun sendika üyeliğinin de iş sözleşmesinin sonlandırılmasına neden olduğunu değerlendirmiştir. Ancak fesih gerekçesinde yer almaması nedeniyle bu husus incelenmeyecektir.

15. İş Mahkemesi kararının istinaf edilmesi üzerine Bölge Adliye Mahkemesi ilk derece mahkemesi kararının usul ve kanuna uygun olduğu sonucuna ulaşmıştır. O hâlde nihai olarak başvurucunun iş sözleşmesi, yaptığı düşünce açıklamasının işveren ile aralarındaki güven ilişkisini bozduğu gerekçesine dayanılarak feshedilmiştir.

16. 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde belirsiz süreli iş sözleşmelerinin işveren tarafından sona erdirilmesinde geçerli bir sebep bildirme zorunluluğu getirilmiştir. Söz konusu hükümde geçerli sebeplerin neler olabileceği madde metninde sayılmıştır. Buna göre işveren tarafından iş sözleşmesinin feshi için ya işçinin yetersizliğinden, davranışlarından ya da işletmenin, işyerinin veya işin gereklerinden kaynaklanan geçerli bir sebebin işveren tarafından gösterilmesi gerekir. Hükme göre bir davranış ancak işyerinde olumsuzluklara yol açması hâlinde geçerli sebep sayılabilir. İşçinin davranışlarının işyerindeki üretim ve iş ilişkisi sürecine olumsuz bir etkisi yoksa bu davranışların iş sözleşmesinin feshinde geçerli bir sebep olarak gösterilmesi mümkün değildir.

17. Öncelikle işlerin etkin bir şekilde yürütülmesi, iş sağlığı ve güvenliği, işverenin cezai ve hukuki konularda korunması gibi haklı ve meşru görülebilecek nedenlerle işverenin kural olarak çalışanın özel hayatı kapsamında kalan bazı davranış ve eylemlerine ilişkin sınırlamalar getirebileceği söylenebilir. Öte yandan işverenin yetki ve haklarının sınırsız olmadığı, çalışana tanınan temel hak ve özgürlüklerin -somut olayda özel hayata saygı hakkının- işyeri sınırları dâhilinde de korunduğu, aynı zamanda kısıtlayıcı ve uyulması zorunlu işyeri kurallarının çalışanların temel haklarının özünü zedeleyecek nitelikte olmaması gerektiği vurgulanmalıdır. Bu bağlamda işçinin kişisel sosyal medya hesabından paylaşımlarda bulunması hâlinde işverenin sadece bu nedene dayanarak iş sözleşmesini feshedebileceğini kabul etmek, işçinin demokratik bir toplumda temel haklarına ve özgürlüklerine çalışırken de saygı gösterilmesi gerektiği yönündeki haklı beklentisiyle uyuşmayacaktır. Bu çerçevede başvurucunun paylaşımlarının işin yürütülmesini, iş sağlığını ve güvenliğini etkileyip etkilemediği önem taşımaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. H.Ç., B. No: 2017/14907, 30/9/2020, § 42; Ayhan Deniz ve diğerleri [GK], B. No: 2019/10975, 14/6/2023, § 43).

18. Ayrıca somut olayda olduğu gibi işyerinde veya iş araçlarıyla gerçekleşmeyen, işin işleyişine etkisi olmayan ve kişisel alanda gerçekleşen durumların fesih nedeni olacağını doğrudan kabul etmek, işverenin menfaatleri ile işçinin menfaatleri arasında pozitif yükümlülükler kapsamında devlet tarafından korunması gereken dengenin işçi aleyhine bozulması sonucunu doğuracaktır. Bu açıklamalar yukarıda belirtilen ilkelerle birlikte değerlendirildiğinde söz konusu paylaşımların fesih nedeni olarak kabul edilebilmesi için bu paylaşımların işin yürütülmesine olumsuz etkileri ile birlikte iş sözleşmesinin sürdürülmesinin işveren açısından beklenemeyeceğinin işveren tarafından tam olarak ortaya konulması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca derece mahkemeleri tarafından da anılan paylaşımların işyerine ve işin işleyişine olan yansıması, işçinin ifa ettiği görevi, sicili, paylaşımların alenileştirildiği gibi hususlar gözetilerek değerlendirilip yeterli ve ilgili gerekçe ile açıklanmalı; iş sözleşmesinin feshinin işverenin meşru amacına uygun ve orantılı

olup olmadığı gözetilerek işveren ile çalışan arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmelidir (H.Ç., § 43; Ayhan Deniz ve diğerleri,§ 44).

19. Eldeki başvuruda başvurucunun paylaşımlarının işveren ile aralarındaki güven ilişkisini zedelediği kabul edilmiştir. Başvurucunun paylaşımları ne fesih gerekçesinde ne mahkeme gerekçesinde yer almıştır. Mahkemeler bu hususta bir değerlendirme yapmaksızın davanın reddine karar vermiştir.

20. Dolayısıyla başvurucunun paylaşımlarının ne şekilde işyerinde işin görülmesini önemli ölçüde olumsuz olarak etkilediğine ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmemiş, işçiye somut olarak hangi sözleşme yükümlülüğünün yüklendiği ve işçinin hangi davranışı ile hangi somut sözleşme yükümlülüğünü ihlal ettiği eksiksiz olarak tespit edilmemiş, işverenin zarar gören menfaatlerinin neler olduğu açıklanmamıştır. Başvurucunun paylaşımları ile işveren Şirketin şahsına, mülkiyetine ve hukuken korunan diğer varlıklarına verdiği zararlar gösterilmediği gibi paylaşımların hangi suretle iş sözleşmesi ile güdülen amacı tehlikeye sokacak özellikleri olduğu ve karşılıklı duyulan güveni sarsacak şekilde nitelendirildiği ortaya konulamamıştır.

21. Tüm bu hususlar birlikte değerlendirildiğinde Anayasa Mahkemesi başvuranın paylaşımlarının 4857 sayılı Kanun'un 18. maddesinde yer alan işçinin davranışlarından kaynaklı geçerli sebepler kapsamında değerlendirilmesine yönelik olarak söz konusu mahkemelerin ihtilafa konu içeriklerin niteliklerini ve kullanıldıkları bağlamı, aynı zamanda söz konusu paylaşımların muhtemel etkilerini yeterli derecede ve detaylı bir şekilde incelemediklerini tespit etmiştir. Başvurucunun paylaşımlarının işveren ile aralarındaki güven ilişkisinin kopmasına neden olduğu yönündeki kabulün işverenin tek taraflı beyanına dayandığı ancak paylaşımların ne olduğunun açıklanmadığı ve sonuçları itibarıyla iş sözleşmesinin sürdürülmesinin işverenden beklenemeyeceği hususunun işveren ve mahkemeler tarafından ortaya konulamadığı anlaşılmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle uyuşmazlığı karara bağlayan derece mahkemelerince özel hayata saygı hakkına ilişkin olarak Anayasa'da belirtilen güvencelerin gözetildiği özenli bir yargılama yapılmadığı, dolayısıyla anayasal güvencelerin korunması açısından devletin yükümlülüklerini yerine getirmediği anlaşıldığından Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 200.000 TL manevi, 150.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan GK, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) GK, B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 25.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar talebi yeniden yargılama kapsamında giderilebileceğinden maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Karşıyaka 3. İş Mahkemesine (E.2016/244, K.2018/232) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net25.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET TETİK

B. No: 2019/21755 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21755

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET TETİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21755)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Mehmet TETİK

Vekili : Av. Mehmet Mehdi OĞUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, cenaze ve defin giderinin tazmini için açılan davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma ve mülkiyet haklarının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Van'da 23/10/2011 tarihinde meydana gelen depremde başvurucunun ailesiyle yaşadığı apartman yıkılmış, başvurucunun eşi ve beş çocuğu hayatını kaybetmiştir. Başvurucu 3/5/2012 tarihinde kamu makamlarının depreme karşı gerekli tedbirleri almadığını ileri sürerek diğer maddi tazminat taleplerinin yanında 30.000 TL cenaze ve defin giderinin tazmin edilmesi için dava açmıştır.

3. Davanın açıldığı Van İdare Mahkemesi 5/11/2015 tarihinde belediyeden 2011 yılı defin ve cenaze masrafları tutarını sormuş, 15/1/2016 tarihinde ise cenaze ve defin giderlerini gösterir bilgi ve belgeleri başvurucudan sunmasını istemiştir. Başvurucu söz konusu bilgi ve belgeleri sunduğuna dair bir açıklamaya bireysel başvuru formunda yer vermemiştir.

4. Van İdare Mahkemesi 3/3/2016 tarihinde davayı kısmen kabul etmiş ve ev eşyasından doğan zarar nedeniyle 3.750 TL, cenaze ve defin gideri için ise 2.250 TL maddi tazminata

hükmetmiştir. Kararın gerekçesinde, diğer açıklamalarının yanında olayda idarenin %50 kusurlu olduğu ve alınan belediye yazısı doğrultusunda cenaze ve defin giderinin belirlendiğini açıklamıştır. Taraflar kararı temyiz etmiştir.

5. Danıştay 15/6/2017 tarihinde hükmün cenaze ve defin giderine ilişkin kısmının bozulmasına, sair hususların ise onamasına karar vermiştir. Kararda; ölümle doğrudan bağlantılı olup cenaze için mutlaka yapılması gereken cenazenin nakli, yıkanması, tabut, kabir yeri, kabir kazma için belediyenin herhangi bir ücret almadığını, bu zorunlu giderler dışındaki masraf kalemlerine ilişkin olarak ise herhangi bir belge de sunulmadığını belirtmiştir.

6. Van İdare Mahkemesi 14/3/2018 tarihinde bozma kararına uyarak cenaze ve defin giderine ilişkin tazminat talebini reddetmiştir. Danıştay 2/4/2019 tarihinde kararın cenaze ve defin gideri talebinin reddine ilişkin kısmını onamış, maddi tazminat miktarı için davalı kamu makamları lehine hükmedilen vekâlet ücretine ilişkin kısmı bozmuştur.

7. Kararı 21/5/2019 tarihinde öğrenen başvurucu 14/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyon 8/8/2023 tarihinde başvurucunun cenaze ve defin giderine ilişkin talebin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelenmesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiş, cenaze ve defin gideri dışındaki giderlere ilişkin tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği ile yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaları ise kabul edilemez bulmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adil Yargılanma Hakkı Kapsamındaki Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

9. Başvurucu, eksik inceleme sonucunda verilen hukuka aykırı karar nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında, kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

11. Başvurucunun belirttiği iddialarının kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin olduğu ve gerekçeleri gözetildiğinde derece mahkemesi kararlarının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik de içermediği anlaşıldığından başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucu, cenaze ve defin giderine ilişkin tazminat talebinin reddedilmesi nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğinden şikâyet eden bir kimse, önce böyle bir hakkının var olduğunu kanıtlamak zorundadır. Bu nedenle öncelikle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesi uyarınca korunmayı gerektiren mülkiyete ilişkin bir menfaate sahip olup olmadığı noktasındaki hukuki durumunun değerlendirilmesi gerekir (Cemile Ünlü, B. No: 2013/382, 16/4/2013, § 26; İhsan Vurucuoğlu, B. No: 2013/539, 16/5/2013, § 31). Bu hususun istisnası olarak belli durumlarda bir ekonomik değer veya icrası mümkün bir alacağı elde etmeye yönelik meşru bir beklenti Anayasa'da yer alan mülkiyet hakkı güvencesinden yararlanabilir. Meşru beklenti somut nitelikte olan ve bir kanun hükmüne veya yargısal içtihada dayalı beklentidir. Meşru beklentinin somut olayda gerçekleştiğinin ispatı başvurucu üzerindedir (Kemal Yeler ve Ali Arslan Çelebi, B. No: 2012/636, 15/4/2014, §§ 36, 37; Selçuk Emiroğlu, B. No: 2013/5660, 20/3/2014, § 28).

14. Somut olayda başvurucunun cenaze ve defin giderlerinin tazmin edilmesi için açtığı dava reddedildiğinden kesinleşmiş bir mahkeme hükmüne dayalı alacağın varlığından söz edilemeyecektir. Diğer taraftan başvurucunun söz konusu alacağı elde etmeye yönelik somut bir temele dayalı meşru bir beklentisinin olup olmadığı incelenmelidir. Buna göre eldeki olayda başvurucu, cenaze ve defin giderinin tazmin edilerek kendisine ödenmesini gerektirir bir kanun hükmü veya yerleşik bir yargısal içtihadın varlığını ortaya koyamamıştır. Dolayısıyla başvurucuya ait mülk veya meşru bir beklenti bulunmamaktadır.

15. Açıklanan gerekçelerle başvurunun konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Cenaze ve defin giderine ilişkin talebin reddedilmesi dolayısıyla mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İLYAS AVCI

B. No: 2019/22532 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/22532

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

İLYAS AVCI BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/22532)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : İlyas AVCI

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumuna ait nakil aracı içinde uzun süre, tek başına ve havalandırma olmadan bekletilme nedeniyle kötü muamele yasağının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Silahlı terör örgütüne üye olma başta olmak üzere çeşitli suçlardan hapis cezasına çarptırılan başvurucu, Tarsus 3 No.lu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda hükümözlü olarak tutulmaktadır. Başvurucu 18/3/2019 tarihinde kuruma ait nakil aracıyla Tarsus Devlet Hastanesine getirilmiş ve araç içinde bekletilmiştir.

3. Başvurucu 20/3/2019 tarihli dilekçeyle tarih/mekân bilgisi de vererek, hastanede nezarethane bulunmasına rağmen kilitli araç içinde elleri kelepçeli olarak, uzun süre bekletilmek suretiyle insanlık dışı muameleye tabi tutulduğunu, kamera kayıtlarının incelenmesi gerektiğini belirtmiş; ilgili kamu görevlilerinden şikâyetçi olmuştur. Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığı -Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) kayıtlarından anlaşıldığı kadarıyla- herhangi bir araştırmada bulunmadan, inceleme yapmadan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 158. maddesinin(6) numaralı fıkrası uyarınca iddianın soyut ve genel nitelikte olduğu, herhangi bir suç unsuru bulunmadığı gerekçesiyle

28/3/2019 tarihinde soruşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucunun yaptığı itiraz Tarsus 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından itiraza konu karardaki gerekçenin yeterli olduğu ifade edilerek 31/5/2019 tarihinde reddedilmiştir.

4. Başvurucu 18/6/2019 tarihinde kesin hükmü öğrenmesinin ardından 24/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; daha önce de sağlık kurumuna götürüldüğünü, normal uygulamanın hastane nezarethanesinde bekletilmesi olduğunu ancak somut olayda keyfî olarak havalandırma olmadan tek başına nakil aracında uzun süre bekletildiğini, bu durumun kötü muamele teşkil ettiğini, Başsavcılığın da araştırma yapmadan, ifade almadan hukuka aykırı karar verdiğini belirterek etkili başvuru ve adil yargılanma hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu ayrıca adli yardım talebinde de bulunmuştur. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle olaya ilişkin sürece, konuya ilişkin insan hakları yargısı içtihadına yer verilmiş; adli makamların ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren maddi ya da hukuki neden bulunmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, karşı beyanda bulunmamıştır.

7. Başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir. Başvuru, süreç içinde olayın esasına dair hiçbir belirleme yapılmaması ve başvurucunun iddiaları dikkate alındığında kötü muamele yasağının usul boyutu kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkına saygı gösterme yükümlülüğü öncelikle negatif yükümlülük olarak kamu otoritelerinin kişilerin fiziksel ve ruhsal olarak zarar görmelerine neden olmamalarını gerektirdiği gibi ayrıca pozitif yükümlülük olarak devlete kişilerin işkence ve eziyete ya da insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir ceza veya muameleye maruz bırakılmalarını engelleyecek tedbirler alma ödevi de yüklemektedir. Devletin kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında sahip olduğu pozitif yükümlülüğün usule ilişkin boyutu çerçevesinde bireyin kötü muameleye ilişkin savunulabilir bir iddiasının bulunması hâlinde yürütülmesi gereken ceza soruşturmasının etkili kabul edilebilmesi için derhâl başlatılması, sorumluların belirlenmesini sağlayabilecek bütün delillerin tespit edilmesi, olayı çevreleyen tüm şartların aydınlatılması, nesnel ve tarafsız analizlere dayanması ve soruşturmanın özenle yürütülmesi gerekir. Kötü muamele iddialarının gerektirdiği soruşturma hızlı ve derinlikli yürütülmeli; yetkililer, olay ve olguları ciddiyetle öğrenmeye çalışmalıdır. Bu, bir sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Diğer taraftan burada yer verilen değerlendirmeler hiçbir şekilde Anayasa’nın 17. maddesinin başvuruculara üçüncü tarafları adli bir suç nedeniyle yargılatma, cezalandırma hakkı veya tüm yargılamaları mahkûmiyetle ya da belirli bir ceza kararıyla sonuçlandırma ödevi yüklediği anlamına gelmemektedir (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013). 5271 sayılı Kanun'un 158. maddesinin (6) numaralı fıkrasında şikâyet konusu

fiilin suç oluşturmadığının herhangi bir araştırma yapılmasını gerektirmeksizin açıkça anlaşılması veya şikâyetin soyut ve genel nitelikte olması durumunda soruşturma yapılmasına yer olmadığına karar verileceği hüküm altına alınmıştır.

10. Ceza infaz kurumunda hükümözlü olarak tutulan başvurucunun iddiası sağlık kurumuna götürüldüğünde hastane nezarethanesi yerine keyfî olarak nakil aracı içinde havalandırma olmadan elleri kelepçeli vaziyette uzun süre tutulmasına yönelik olup söz konusu iddia kötü muamele yasağına işaret etmektedir. Başvurucunun ceza infaz kurumunda mahpus olarak bulunması nedeniyle iddiasına ilişkin delillere ulaşmasının zor olduğu ve ispat külfetinin kendisine bırakılmasının orantısız olacağı açıktır. Bununla beraber iddiayı aydınlatmakla görevli olan Başsavcılığın kararında başvurucunun sağlık kurumuna hiç götürülmediğine, nakil aracına konulmadığına ilişkin bir belirleme yoktur. Dolayısıyla nakil aracı ile sağlık kurumuna götürüldüğü hususunda tereddüt bulunmayan ve bu sırada Anayasa'nın 17. maddesine aykırı olarak kötü muameleye tabi tutulduğunu detaylandırarak ileri süren başvurucunun iddiasının savunulabilir olduğu kanaatine ulaşılmıştır.

11. Başsavcılığın 5217 sayılı Kanun'un 158. maddesi uyarınca suç teşkil etmediği ilk bakışta anlaşılan veya soyut şikâyetler için soruşturma yapmadan karar vermesi mümkündür. Ancak verilecek bu kararın da şikâyetin neden kanunda belirtilen nitelikte olduğunun gerekçelendirilmesi gerektiği izahtan varestedir. Başvurucunun somut bir biçimde olay örgüsünü aktararak ve tarih/mekân bilgisi vererek ileri sürdüğü kötü muamele iddiası bakımından şikâyetin neden soyut olarak nitelendiği, neden suç unsuru bulunmadığı Başsavcılık kararında açıklanmamıştır. Olayı/şikayeti 5217 sayılı Kanun'un 158. maddesinin (6) numaralı fıkrası kapsamında görerek tanık dinleme, ifade alma, kamera kaydı incelemesi gibi olayın araştırılmasına yönelik hiçbir girişimde bulunmayan Başsavcılığın, 28/3/2019 tarihli kararında 5217 sayılı Kanun'un 158. maddesinin ilgili fıkrasını soyut olarak tekrar etmek suretiyle olaya ilişkin bir belirleme yapmadan hükme ulaştığı gözlenmiştir.

12. Bu bağlamda somut bir biçimde tarih ve mekân bilgisi verilmesi suretiyle ileri sürülen kötü muamele gibi ciddi bir iddiaya ilişkin olarak hiçbir araştırmada bulunulmadan, şikayetin neden soyut olduğu ve/veya suç unsuru bulunmadığı açıklanmadan soruşturmaya yer olmadığına karar verilmesinin Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında etkili bir soruşturma yürütülmesi yönündeki gereklilik ile bağdaşmadığı açıktır. Bu nedenle kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu sonuca katılmamıştır.

III. GİDERİM

14. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 150.000 TL manevi tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. Somut sürece ilişkin olarak kötü muamele iddiası bağlamında yargı makamlarınca henüz hiç bir belirleme yapılmadığından ve yeniden yapılacak soruşturmanın olayın aydınlatılması suretiyle etkili bir giderim sağlayacağı değerlendirildiğinden bu aşamada tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNAOYBİRLİĞİYLE,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağı kapsamında etkili ceza soruşturması yürütülmesi (usul) yükümlülüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE Yıldız SEFERİNOĞLU'nun karşı oyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

D. Kararın birer örneğinin kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığına (İhbar Dosya No: 2019/153, K.2019/168) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucu; daha önce de sağlık kurumuna götürüldüğünü, normal uygulamanın hastane nezarethanesinde bekletilmesi olduğunu ancak somut olayda keyfî olarak havalandırma olmadan tek başına nakil aracında uzun süre bekletildiğini, bu durumun kötü muamele teşkil ettiğini, Başsavcılığın da araştırma yapmadan, ifade almadan hukuka aykırı karar verdiğini belirterek etkili başvuru ve adil yargılanma hakları ile kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Çoğunluk tarafından, "bu bağlamda somut bir biçimde tarih ve mekân bilgisi verilmesi suretiyle ileri sürülen kötü muamele gibi ciddi bir iddiaya ilişkin olarak hiçbir araştırmada bulunulmadan, şikayetin neden soyut olduğu ve/veya suç unsuru bulunmadığı açıklanmadan soruşturmaya yer olmadığına karar verilmesinin Anayasa'nın 17. maddesi bağlamında etkili bir soruşturma yürütülmesi yönündeki gereklilik ile bağdaşmadığı açıktır. Bu nedenle kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine" şeklindeki kararına katılmıyorum. Şöyle ki;

3. Bir muamelenin Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık derecesine ulaşmış olması gerekmektedir. Bu asgari eşik göreceli olup her olayda asgari eşiğin aşılıp aşılmadığı somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Bu manada muamelenin süresi, fiziksel ve ruhsal etkileri ile mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu gibi faktörler de önem taşımaktadır. (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 23).

4. Somut olayda başvurucu, sağlık kuruluşunda muayene sırası gelinceye kadar geçen süre zarfında sevk aracında bir süre bekletilmiştir. Sevk aracında kalabalık olmadan tek başına beklediğini başvurucu bizzat kendisi ifade etmektedir. Bununla birlikte başvurucu, bu

durumun fiziki ve ruhsal sağlığı üzerindeki etkisinden söz etmemiştir. Buna ilişkin bir delil de sunmamıştır. Başvurucu muayene edilmediğini de söylememektedir. Ayrıca bekletilme süresi de nispeten kısadır.

5. Bu koşullar altında başvurucunun, maruz kaldığı muamelenin kötü muamele yasağı kapsamında inceleme için gerekli olan asgari eşiği aşmadığını düşündüğüm için başvurucu hakkında Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan kötü muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine dair çoğunluk görüşüne iştirak etmiyorum.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

MELİKE ÖZÖMER VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/27658 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27658

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MELİKE ÖZÖMER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27658

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Sadık YAMLI

Başvurucular : 1. Melike ÖZÖMER

2. Meral ÖZÖMER

3. Merve ELBAŞIOĞLU

4. Serpil ÖZÖMER

Başvurucular Vekili : Av. Serkan KARACA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ihtiyati tedbirin uzun süredir devam ediyor olması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucular 1/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmı Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkin kısmının ise kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hesna Funda Baltalı ve Baltalı Gıda Hayvancılık San. ve Tic. Ltd. Şti. ([GK], B. No: 2014/17196,

25/10/2018), İhsan Metin (B. No: 2015/7044, 23/1/2019) ve Şeyhmus Terece ([GK], B. No: 2017/26532, 23/7/2020) kararlarında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkını sınırlandıran bir tedbirin uygulanmasının ölçülü olabilmesi için kapsamı ve süresi itibarıyla orantılı olarak uygulanması gerektiği ve tedbirin makul olmayan bir süre devam etmesinin, mülkiyet hakkının tanıdığı yetkilerin kullanılmasının belirsiz olacak şekilde ötelenmesi suretiyle mülk sahibine orantısız bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvurularda, başvuru tarihi itibarıyla ihtiyati tedbirin dokuz yılı aşan süredir devam ettiği anlaşıldığından anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle, başvurucuların Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama ile mülkiyet hakkı ihlali için 50.000 TL manevi ve 100.000 TL maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Somut olayda Anayasa Mahkemesinin ihlal kararı, tedbirin kaldırılmasını gerektirmemektedir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kılan tedbirin uzun sürmesine ilişkin olarak tedbir sürecinde mülkiyet hakkının gerektirdiği ivediliğin ve özenin gösterilmesi bakımından yargısal makamların sorumluluğu olduğuna dikkati çekmektedir (benzer değerlendirme için bkz. Hamit Alihansoy ve diğerleri, B. No: 2017/35581, 29/9/2020, § 66). Buna göre başvuru konusu olayda ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Olayda ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması bakımından etkin giderim yolu, tazminat olarak görülmektedir. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvuruculara manevi zararları karşılığında net 50.000 TL manevi tazminatın müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvuruculara uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmayıp başvurucular da yeterli bilgi ve belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvuruculara net 50.000 TL manevi tazminatın müştereken ÖDENMESİNE, diğer tazminat taleplerinin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Kayseri 8. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2014/18, K.2014/457) GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUBA KARAHAN

B. No: 2019/39517 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/39517

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUBA KARAHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/39517)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Tuba KARAHAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, pasaportun iptal edilmesi ve yurt dışına çıkışın engellenmesi üzerine açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 24/5/2017 tarihinde Tiflis'e yapacağı seyahat sırasında pasaportunda "terör örgütü şüphelisi eşi" şerhi ile iptal bilgisi olduğu gerekçesiyle durdurulmuştur. Emniyet Müdürlüğünden pasaport üzerindeki şerhin kaldırılması talep edilmiş ancak talep, başvurucu hakkındaki soruşturmanın olumsuz sonuçlanması nedeniyle reddedilmiştir.

3. Başvurucu; bir tekstil firmasının ihracat departmanında çalışmakta iken mesleği gereği yapacağı yurt dışı seyahatinin engellendiğini, bu kapsamda idareye yaptığı başvuruların ise olumsuz sonuçlandığını belirterek pasaportun iptal edilmesi işlemine karşı dava açmıştır. Denizli İdare Mahkemesinde (Mahkeme) görülen davada Mahkeme 29/3/2019 tarihli kararı ile davanın reddine hükmetmiş, karar istinaf incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, gerek 5682 Sayılı Pasaport Kanununun 22'nci maddesi gerekse de 667 ve 673 sayılı Kanun Hükmünde Kararname hükümleri birlikte değerlendirildiğinde kendisi ya da eşi

hakkında suç soruşturması veya kovuşturması yürütülenler ile yurt dışına çıkmasında sakınca görülenlerin soruşturmanın selameti açısından mevzuatın verdiği yetkiye istinaden pasaportlarının tedbiren iptal edilebileceği ve sisteme şüpheli ya da şüpheli eşi şeklinde şerh düşülebileceği, bu bağlamda davacının eşi [F.K.] nın FETÖ/PDY üyesi olduğu gerekçesiyle hakkında devam etmekte olan kamu davası bulunduğu ve firari olduğu anlaşıldığından davacının 'U094.[..]' seri numaralı umumi pasaportunun kullanıma kapatılarak tekrar pasaport almasının ve yurt dışına çıkmasının engellenmesini teminen hakında sisteme 'FETÖ/PDY Terör Örgütü Şüphelisi Eşi' şeklinde şerh girilerek pasaportunun iptaline ilişkin tesis edilen dava konusu işlemde hukuka ve mevzuata aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

4. Başvurucu nihai kararı 1/11/2019 tarihinde öğrendikten sonra 21/11/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; "terör örgütü şüphelisi eşi" şerhi düşülerek pasaportunun iptal edildiğini, eşi hakkında yürütülen soruşturma kapsamında genel güvenlik açısından sıkıntılı olduğu gerekçesiyle yurt dışına çıkışının engellendiğini, işleme dayanak gösterilen mevzuat hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olduğunu ancak bu yöndeki iddia ve itirazlarının derece mahkemelerince incelenmeksizin davanın reddedildiğini belirterek suçta ve cezada şahsilik ilkesi ile yerleşme ve seyahat özgürlüğünün ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde 23/11/2022 tarihi itibarıyla başvurucu hakkındaki idari şerhin kaldırıldığı, artık pasaport almasının önünde bu yönde bir engel bulunmadığı belirtilerek mağdur sıfatının değerlendirilmesi gerektiği açıklanmıştır. Esasa ilişkin olarak ise derece mahkemelerince ilgili mevzuat kapsamında ve başvurucunun iddiaları çerçevesinde bir karar verildiği, bu kapsamda başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti kapsamında kalıp kalmadığı hususunun dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

8. Somut olayda başvurucu, bir tekstil firmasının ihracat departmanında çalışmakta iken mesleği gereği yapacağı yurt dışı seyahatinin engellendiğini belirterek iptal davası açmış; başvuru formunda da üç yıla yakın bir süredir bu sınırlamanın devam ettiğinden, yasa dışı hiçbir eylemi olmadığı hâlde başka bir kişinin fiil ve eylemleri nedeniyle yaptırıma maruz kaldığından şikâyet etmiştir. Her ne kadar başvurucu, bireysel başvuru formunda doğrudan özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı ifadesini kullanmamışsa da dosya kapsamında dile getirdiği "mesleği gereği yapmak zorunda olduğu yurt dışı seyahatini gerçekleştiremediği" olgusunun anılan hakka yönelik ihlal iddiaları kapsamında ileri sürülebileceği görülmüştür. Bu nedenle başvuru, özel hayata saygı gösterilmesini isteme hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. 15/7/1950 tarihli ve 5682 sayılı Pasaport Kanunu'nun 22. maddesi kapsamında başvurucunun pasaport talebinin reddedilmesi şeklinde özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının mevcut olduğu ve millî güvenliğin sağlanması meşru amacına dayandığı anlaşılmıştır (benzer yöndeki kararlar için bkz. Onur Can Taştan [GK],

B.No: 2018/32475, 27/10/2021, §§ 55-58; Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 55-58).

11. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir. Açıktır ki bu başlık altındaki değerlendirme, sınırlamanın amacı ile bu amacı gerçekleştirmek üzere başvurulan araç arasındaki ilişki üzerinde temellenen ölçülülük ilkesinden bağımsız yapılamaz. Çünkü Anayasa'nın 13. maddesinde demokratik toplum düzeninin gereklerine aykırı olmama ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama biçiminde iki ayrı kritere yer verilmiş olmakla birlikte bu iki kriter bir bütünün parçaları olup aralarında sıkı bir ilişki vardır (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45).

12. Bu ilkeler doğrultusunda kişilerin yurda giriş ve yurttan çıkışlarını sınırlandıran tedbirlerin geçici olması, temel hak ve hürriyetleri tamamen ortadan kaldıracak şekilde uygulanmaması, ilgili kararlarda tedbirin gerekçelerinin tedbire maruz kalan kişinin somut durumuyla ilişkilendirilerek ortaya konulması ve tedbirden beklenen kamusal yarar ile bireyin çıkarları arasında makul bir denge kurulması gerekir. Ayrıca tedbir belirli bir süre ile sınırlandırılarak tedbire neden olan şartların devam edip etmediği hususunda değerlendirme yapılmasına imkân tanınmalıdır. Bu bağlamda özel hayata saygı hakkına ilişkin sınırlandırmanın belirsiz bir süre uzaması hâlinde özel hayata etkilerinin zamanla ağırlaşacağı ve her hâlde gözetilmesi gereken kamusal yarar ile bireyin kişisel yararı arasındaki dengenin bozulacağı da unutulmamalıdır (Onur Can Taştan, § 65; Yağmur Erşan, § 65).

13. Başvurucunun özel hayatına ilişkin sınırlamanın kaynağının sadece bir idari işlem olduğu görülmüştür. Somut olayda başvurucunun pasaportunun iptaline ilişkin olarak eşi hakkında yürütülen adli takibat ile hakkında yakalama kararı olduğu hâlde firari olması gerekçe gösterilmiştir. Başvurucu, pasaportun iptali işleminden mesleği gereği yurt dışına yapacağı seyahat sırasında haberdar olduğunu belirtmiştir. Başvurucu hakkında herhangi bir ceza soruşturması ve bu kapsamda pasaport iptali ya da başka bir tedbir kararı alınmadığı gibi yurt dışına çıkış yasağı öngören bir mahkeme kararı da mevcut değildir.

14. Derece mahkemelerinin kararları incelendiğinde başvurucunun pasaportunun iptal edilmesine ilişkin olarak idarenin bildirdiği gerekçe ile yetinildiği, başvurucunun maruz kaldığı idari işlemin nedenlerinin başvurucuyla ilişkilendirilerek somutlaştırılmadığı, başvurucunun idari işlemin dayanağıyla ilgili sunduğu açıklamalara ilişkin bir değerlendirmeye yer verilmediği, idari işlemin başvurucunun gitmek istediği ülkeyle olan bağları üzerindeki etkileri gözetilerek beklenen kamusal yarar ile başvurucunun çıkarları arasında bir denge kurulmadığı anlaşılmıştır.

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edilen (İptal hükümlerinin kararın Resmî Gazete'de yayımlanmasından başlayarak bir yıl sonra yürürlüğe girmesine karar verilmiştir.) 17/10/2019 tarihli ve 7188 sayılı Kanun'un 2. maddesiyle 5682 sayılı Kanun'a eklenen ek 7. maddede öngörülen yeniden değerlendirmenin, pasaport verilmesi konusunda idarenin takdir yetkisinin korunduğu, pasaporta uzun süre el konulması ve yeni bir pasaport verilmemesinden kaynaklanabilecek mağduriyetin giderimine ilişkin bir düzenleme yapılmadığı dikkate alındığında mağduriyeti gidermede etkili bir yol olmadığı görülmüştür (Onur Can Taştan, § 69).

16. Başvurucunun pasaportuna 21/3/2017 tarihinde hakkındaki idari şerh nedeniyle el konmuş ve söz konusu idari şerh 23/11/2022 tarihinde kaldırılmıştır. Bu durumda başvurucu

hakkında açılmış bir ceza kovuşturması ya da yurt dışına çıkışına engel oluşturacak bir mahkeme kararı olmadığı gözetildiğinde tedbirin bir idari işleme dayanılarak uzun süre uygulandığı anlaşılmıştır. Ayrıca bu süreçte yurt dışına çıkışı engelleyen tedbirin dayanağı olan şartların devam edip etmediği hususunda idare ve yargı makamları tarafından bir araştırma ve değerlendirme yapılmadığı, dolayısıyla bu şekilde geçici olması öngörülen bir tedbirin uzun süre devam ettirilmesine sebep olunduğu anlaşılmıştır. Bu hâlde hakkında yurt dışına çıkışa engel oluşturacak yargı kararı olmayan başvurucu hakkındaki sadece bir idari işleme dayanan tedbirin -başvurucunun icra ettiği meslek gereği seyahat etmek zorunda kaldığı hususu da gözetildiğinde- uzun süre uygulanmasının demokratik bir toplumda alınması zorunlu ve ölçülü bir tedbir olduğu söylenemez.

17. Öte yandan OHAL döneminde temel hak ve özgürlüklerin kullanımının durdurulmasını ve sınırlandırılmasını düzenleyen Anayasa'nın 15. maddesinin Onur Can Taştan (§§ 71-80)kararında belirtilen ilkeler çerçevesinde başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelik olarak pasaportunun iptal edilmesi ve uzun süre pasaport alma imkânından yoksun kalması şeklinde yapılan ve Anayasa'nın 13. ve 20. maddelerindeki güvencelere aykırı olan bu müdahaleyi meşru kılmadığı değerlendirilmiştir.

18. Açıklanan gerekçelerle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 100.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

20. Başvurucu hakkında tesis edilen idari işlemin 23/11/2022 tarihinde kaldırıldığı ve başvurucunun yeni pasaport almasına bir engel kalmadığı dikkate alındığında ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

21. İhlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Denizli İdare Mahkemesi (E.2018/1053, K.2019/380) ile İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdari Dava Dairesine (E.2019/1821, K.2019/1649)

GÖNDERİLMESİNE,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HATUN KARATEPE

B. No: 2019/41969 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/41969

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HATUN KARATEPE BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/41969)

Karar Tarihi: 7/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Hatun KARATEPE

Vekili : Av. Levent ATABAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, iş akdinin haksız olarak feshedildiği belirtilerek açılan işe iade davasında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 9/12/2016 tarihinde işe iade davası açmıştır. Ankara 43. İş Mahkemesi (Mahkeme) 13/12/2018 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir. Mahkeme fesih bildirimi yazısının sonunda T. Özel Güvenlik Hizmetleri A.Ş. Esenboğa Havalimanı özel güvenlik koordinatörü olarak yetkili imzasının bulunduğunu, başvurucunun savunmasının T. Özel Güvenlik Koordinatörlüğü birimi tarafından istendiğini, işyeri özlük dosyasındaki belgelerde "T. Güvenlik Hizmetleri" başlığının yazılı olduğunu, davalı ve ihbar olunan şirketin grup şirketleri olduğunu ve başvurucunun güvenlik görevlisi olarak çalıştığını belirterek davalının husumet itirazına itibar etmemiştir.

3. Davalı işveren, anılan karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (İstinaf Mahkemesi) 7/11/2019 tarihinde mahkeme

kararını ortadan kaldırmış ve davanın husumetten reddine kesin olarak karar vermiştir. İstinaf Mahkemesi; kararında başvurucunun güvenlik görevlisi olarak çalıştığını, işvereninin T. Esenboğa Yatırım Yapım ve İşletme A.Ş. olduğunu, diğer davalı T. Özel Güvenlik Hizmetleri A.Ş.nin başvurucunun işvereni olmadığını belirtmiştir.

4. Başvurucu, nihai hükmü 9/12/2019 tarihinde öğrendikten sonra 25/12/2019tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

6. Başvurucu, açtığı işe iade davasının Mahkemece kabul edildiğini ancak İstinaf Mahkemesinin olgusal bir değerlendirme yapmadan ve gerekçe göstermeden davanın husumetten reddi gerektiğini belirterek mahkeme kararını kaldırmak suretiyle davanın husumetten reddine karar verdiğini, hâlbuki fesihten önce fiilen davalı Şirkette çalıştığını, davalı Şirket tarafından savunmasının alındığını, teşekkürnâmelerin verildiğini ve sağlık başvuru belgelerinde de yine davalı Şirketin ticaret ünvanının bulunduğunu İstinaf Mahkemesinin bariz takdir hatası yaptığını belirterek gerekçeli karar hakkının ve hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özünün İstinaf Mahkemesinin davanın husumetten reddine karar verirken olgusal değerlendirme ve hukuki gerekçe oluşturmamasına yönelik olması nedeniyle başvuru, gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmiştir.

8. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

10. Somut olayda Mahkemece, fesih bildirimi yazısının sonunda T. Özel Güvenlik Hizmetleri A.Ş. nin Esenboğa Havalimanı özel güvenlik koordinatörü olarak yetkili imzasının bulunduğu ve başvurucunun savunmasının T. Özel Güvenlik Koordinatörlüğü Birimi tarafından istendiği belirtilmiştir. Ayrıca işyeri özlük dosyasındaki belgelerde "T. Özel Güvenlik Hizmetleri" başlığının yazılı olduğu, davalı ve ihbar olunan Şirketin grup şirketleri olduğu değerlendirmesi yapılarak davalının husumet itirazı reddedilmiştir. İstinaf Mahkemesi ise Mahkeme tarafından yapılan bu değerlendirmelerin niçin doğru olmadığına ilişkin bir hukuki değerlendirme yapmamış, sadece davalının başvurucunun işvereni olmadığını belirterek kararı kaldırmış ve davanın reddine karar vermiştir. Bu itibarla davalının niçin başvurucunun işvereni olmadığına ilişkin herhangi bir değerlendirme yapılmaması suretiyle başvurucunun uyuşmazlığın sonucuna etkili iddia ve itirazlarının konu ile ilgili ve yeterli bir gerekçeyle karşılanmaması gerekçeli karar hakkının ihlaline yol açmıştır.

11. Diğer taraftan bu ihlal kararının davanın esasıyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara yargılama sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek ve söz konusu iddiayla ilgili olarak yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yine yargılama mercilerinin takdirindedir.

12. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

13. Başvurucu, yeniden yargılama ile 100.000 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

14. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

15. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasının KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara

Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi Başkanlığına (E.2019/1078, K.2019/2684) iletilmesi için Ankara 43. İş Mahkemesine (E.2017/316, K.2018/359 GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama gideriniinbaşvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FARUK ÇELİK

B. No: 2019/42693 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/42693

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

FARUK ÇELİK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/42693)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Faruk ÇELİK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işin görülmesi sırasında uğranılan zararın tazmin edilmemesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, tekstil sektöründe hizmet veren bir şirkette işçi olarak çalışmakta iken 1/6/2007 tarihinde geçirdiği iş kazası sonucu sağ kolunda meydana gelen maluliyet oranının tespiti talebiyle Kayseri 1. İş Mahkemesinde (Mahkeme) 17/6/2013 tarihinde dava açmıştır. Mahkemece 29/12/2015 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir. Kararın gerekçesinde; Adli Tıp İhtisas Kurulunun (Kurul) 12/10/2015 tarihli raporuna göre başvurucunun iş kazası nedeniyle oluşan bir maluliyetinin bulunmadığı belirtilmiştir. Kurul raporunda; başvurucunun iş kazasından yaklaşık bir yıl önce geçirdiği trafik kazası nedeniyle %39 oranında meslekte kazanma gücü kaybının oluştuğu, iş kazasından sonra ise anılan maluliyet oranının değişmediği tespitlerine yer verilmiştir. Başvurucunun iş kazası nedeniyle gelişen bir araz durumunun bulunmadığı belirtilmiştir.

3. Başvurucu 14/1/2016 tarihli dilekçesiyle temyiz başvurusunda bulunmuştur. Başvurucu temyiz dilekçesinde; geçirdiği iş kazası ve bir yıl önceki trafik kazası sırasında sağ kolunun

aynı yerden kırıldığını ancak trafik kazasından sonra tedavi görüp iyileşmiş iken iş kazası nedeniyle sağ kolunu kullanamaz hâle geldiğini ileri sürmüştür.

4. Yargıtay 21. Hukuk Dairesi (Yargıtay) 6/6/2017 tarihinde anılan kararın bozulmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; Yüksek Sağlık Kurulundan da rapor alınması gerektiği, Kurul raporuyla çelişki oluşturması hâlinde ise Adli Tıp Genel Kurulundan (Genel Kurulu) rapor alınarak çelişki giderildikten sonra karar verilmesi gerektiği belirtilmiştir.

5. Yargıtayın bozma kararı sonrası Mahkemece Yüksek Sağlık Kurulundan 27/6/2018 tarihli rapor alınmıştır. Anılan raporun da Kurul raporuyla aynı yönde olduğu gerekçe gösterilerek 2/10/2018 tarihinde davanın reddine karar verilmiştir.

6. Başvurucu anılan karara karşı önceki iddialarını tekrarla 22/10/2018 tarihinde temyiz başvurusunda bulunmuştur. Yargıtay 14/11/2019 tarihinde onama kararı vermiştir.

7. Başvurucu, nihai hükmü 3/12/2019 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 24/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Maddi ve Manevi Varlığın Korunması ve Geliştirilmesi Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia Yönünden

8. Başvurucu; daha önce trafik kazası geçirmiş ise de koluna plak takıldığını ve gördüğü tedaviler sonucunda iyileştiğini ileri sürmüştür. Başvurucu olay günü konfeksiyon atölyesinde havluları taşımak için el gücüyle çalışan arabayı kullandığı sırada arabanın tekerinin çukura girmesiyle havluların üzerine yıkıldığını ve kolunun üstüne düştüğünü ifade etmiştir. İş kazası gerçekleşmeden önce sağ kolunu tamamen kullanabilir vaziyette iken kazanın kolundaki plakların kırılmasına ve bu nedenle çok sayıda operasyon geçirmesine yol açtığını iddia etmiştir. Başvurucu iş kazasından önce konfeksiyon atölyesinde elini kullanmasını gerektirir bir işte çalıştığına, iş kazasından sonra ise sağ elini ve kolunu tamamen kullanamaz duruma gelmesine rağmen bilirkişi raporlarında yeni bir maluliyetin oluşmadığı tespitlerine yer verilmesinin haksız olduğuna işaret etmiştir.

9. Bakanlık görüşünde delillerin değerlendirilmesi işinin öncelikle idari ve yargısal makamlara ait olduğuna işaret edilmiştir. Anayasa Mahkemesince derece mahkemelerinin özel kişiler arasındaki uyuşmazlığın çözümünde takdir yetkilerini kullanırken adil bir denge gözetip gözetmediği hususlarının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, geçirdiği iş kazası nedeniyle sağ kolunu kullanamaz hale gelmesine ilişkin olduğundan başvurunun Anayasa'nın 17. maddesi uyarınca maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmesi gerekmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında hukuki

sorumluluğu ortaya koymak adına derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede derinlik ve özenle bir inceleme yapıp yapmadıklarının ya da ne ölçüde yaptıklarının da Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi gerekmektedir. Zira derece mahkemeleri tarafından bu konuda gösterilecek hassasiyet, yürürlükteki yargı sisteminin daha sonra ortaya çıkabilecek benzer hak ihlallerinin önlenmesinde sahip olduğu önemli rolün zarar görmesine engel olacaktır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yasin Çıldır, B. No: 2013/8147, 14/4/2016, § 57; Tevfik Gayretli, B. No: 2014/18266, 25/1/2018, § 32).

13. Diğer taraftan belirtmek gerekir ki olayların oluşumuna ilişkin delillerin değerlendirilmesi öncelikle idari ve yargısal makamların ödevidir. Aynı şekilde başvuru dosyasında bulunan tıbbi bilgi ve belgelerden hareketle bilirkişilerin vardığı sonuçların doğruluğu hakkında fikir yürütmek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (Mehmet Çolakoğlu, B. No: 2014/15355, 21/2/2018). Ancak kişinin maddi ve manevi varlığını koruma hakkı kapsamında yerine getirmek zorunda olduğu usul yükümlülüklerinin somut olayda yerine getirilip getirilmediğinin nesnel bir şekilde değerlendirilmesi için ilgili anayasal kurallar bağlamında derece mahkemelerinin kendilerine tanınmış takdir yetkileri çerçevesinde hareket edip etmediklerinin denetlenmesi gerekir. Bu bağlamda müdahaleyi haklı göstermek için öne sürülen gerekçelerin ilgili ve yeterli olup olmadığı incelenmelidir (Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 44).

14. Somut olayda, başvurucunun sağ kolu iş kazasında ve onun yaklaşık bir yıl öncesinde geçirdiği trafik kazasında aynı yerden kırılmıştır. Başvurucunun daha önce geçirdiği trafik kazası sonucunda maluliyet oranı %39 olarak tespit edilmiştir. Başvurucu, trafik kazası sonrası gördüğü tedaviler üzerine sağ kolunun tamamen iyileştiğini, iş kazasının kolunun yeniden kırılmasına ve kalıcı olarak malul olmasına yol açtığını ileri sürmüş, kamusal makamlar ve derece mahkemeleri ise iş kazası dolayısıyla oluşan yeni bir maluliyet olmadığına karar vermiştir.

15. Maluliyet oranının tespitine ilişkin hususlara Kurul ve Yüksek Sağlık Kurulunun raporlarında yer verildiği anlaşılmıştır. Buna göre başvurucunun daha önce geçirdiği trafik kazası nedeniyle hâlihazırda malul olduğu, iş kazasının ise maluliyet durumuna yeni bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. Ancak Yargıtayın bozma ilamı sonrasında rapor düzenleyen Yüksek Sağlık Kurulunca başvurucunun muayene edilmediği, başvurucunun iddiaları üzerinde araştırma yapılmadığı ve tıbbi belgeler üzerinden eski karara atıfla yetinildiği görülmüştür.

16. Bununla birlikte başvurucunun daha önce geçirmiş olduğu trafik kazasından sonra tamamen iyileştiği, bu durumun elini kullanmayı gerektiren iş görmesinden de anlaşıldığı iddialarının derece mahkemelerince karşılanmadığı görülmektedir. Bu bağlamda yargılama sürecinde alınan bilirkişi raporlarında da bu konuyu açıklığa kavuşturmak için bir değerlendirme ve araştırma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu durumda devletin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına ilişkin pozitif yükümlülüklerini gereği gibi yerine getirdiğinden söz edilemez.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddialar Yönünden

18. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının

ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

19. 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinin birinci fıkrasında yer alan tarih 9/3/2023 olarak değiştirilmiş ve 9/3/2023 tarihi itibarıyla Anayasa Mahkemesinde derdest olan bireysel başvuruların başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle verilen kabul edilemezlik kararının tebliğinden itibaren üç ay içinde yapılacak müracaat üzerine Tazminat Komisyonu tarafından inceleneceği düzenlenmiştir. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK], B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında, ilk bakışta ulaşılabilir olan ve ihlal iddialarıyla ilgili başarı şansı sunma ve yeterli giderim sağlama kapasitesi olduğu görülen Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı sonucuna vararak başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemezlik kararı vermiştir. Mevcut başvuruda da söz konusu karardan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

20. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik şartları incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu ihlalin tespitine, yargılamanın yenilenmesine ve miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Kayseri 1.

İş Mahkemesine (E.2017/263, K.2018/582) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL başvuru harcından oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

A.Y.N.N.

B. No: 2020/3856 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3856

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

A.Y.N.N. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3856)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportörler : Gökçe GÜLTEKİN YILMAZ

Sinan ARMAĞAN

Başvurucu : A.Y.N.N.

Vekili : Av. Şeyda VAROL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; kötü muameleye maruz kalma riski bulunan ülkeye sınır dışı edilme kararı verilmesi nedeniyle kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının, hukuka aykırı olarak idari gözetim altında tutma nedeniyle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular 28/1/2020 ve 14/10/2020 tarihlerinde yapılmıştır. Komisyon, başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Anayasa Mahkemesinin 29/1/2020 tarihli kararıyla ilgili bilgi ve belgeler toplandıktan sonra yeniden değerlendirilmek üzere başvurucunun ülkesine sınır dışı edilmesine dair işleminin geçici olarak durdurulmasına karar verilmiştir.

4. 2020/31940 numaralı bireysel başvuru dosyasının hukuki irtibat nedeniyle 2020/3856 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/3856 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden devam etmesine karar verilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve ilgili kurumlardan temin edilen bilgilere göre olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 1987 doğumlu olup Irak Cumhuriyeti vatandaşıdır.

7. Başvurucu 2017 yılında Türkiye'ye yasal olmayan yollardan giriş yapmıştır. Sakarya Valiliği tarafından başvurucuya 4/10/2019 ile 4/4/2020 tarihleri arasında geçerli olmak üzere uluslararası koruma belgesi verilmiştir.

8. Başvurucu, DAEŞ terör örgütüne üye olma suçlamasıyla 15/10/2019 tarihinde tutuklanmış; 12/11/2019 tarihinde tahliye edilmiştir.

9. Başvurucu hakkında Çorum Valiliğinin 20/11/2019 tarihli kararıyla 4/4/2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun 54. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (d) bendi uyarınca sınır dışı etme ve idari gözetim altına alma kararları tesis edilmiştir.

10. Başvurucu sınır dışı etme kararının iptali istemiyle 28/11/2019 tarihinde Çorum İdare Mahkemesinde (İdare Mahkemesi) dava açmıştır.

11. Başvurucu dava dilekçesinde özetle, sınır dışı etme kararına ilişkin tebliğ işlemlerinin vekile yapılmaması nedeniyle hukuka aykırı olduğunu, DAEŞ üyeliği şüphesiyle iade edilmesi hâlinde idam cezasına mahkûm edilebileceğini belirtmiştir.

12. Başvurucu, İdare Mahkemesi tarafından yürütmenin durdurulması talebinin reddedilmesi üzerine 28/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuş; başvurusuyla birlikte sınır dışı etme kararının tedbiren durdurulmasını talep etmiştir.

13. İdare Mahkemesinin 11/6/2020 tarihli kararıyla başvurucunun açtığı dava kesin olarak reddedilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Irak uyruklu olan davacının 07/11/2017 tarihinde yasal olmayan yollardan Türkiye'ye giriş yaptığı, uluslararası koruma başvurusu yaptığı 02/10/2018 tarihine kadar da Türkiye'de yasa dışı kalmaya devam ettiği, Sakarya Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2019/24456 sayılı dosyasında DEAŞ terör örgütüne üye olmak suçlaması ile hakkında soruşturma başlatıldığı, dosya mevcudunda yer alan iddianamede, davacı hakkında edinilen istihbari bilgilere ve Irak Cumhuriyeti Savunma Bakanlığı Al Anbar Vilayeti 28.Harekat Teşkilatının DEAŞ terör örgütü mensubu şahısların yakalanması amacıyla çıkarılmış olabileceği değerlendirilen 73 adet yakalama kararı arasında yer alan davacı hakkındaki emniyet fezlekesine de yer verildiği, davacının 14/10/2019 tarihinde Sakarya İl Emniyet Müdürlüğünde alınan ifadesinde söz konusu yakalama kararının kendisi hakkında düzenlendiğini ve evrak içeriğinde kendisiyle ilgili olarak DEAŞ ile alakalı şikayette bulunulduğunu anladığını beyan ettiği hususları bir bütün olarak değerlendirildiğinde, devletlerin kendi hükümranlık hakları kapsamında hakkında şüphe bulunan yabancıyı sınır dışı edebilmek hususunda geniş takdir yetkisinin bulunduğu göz önüne alınarak, davacının kamu düzeni ve kamu güvenliği açısından tehlike oluşturduğu gerekçesiyle sınır dışı edilmesi yönünde tesis edilen işlemde hukuka aykırılık bulunmadığı sonuç ve kanaatine varılmıştır.

Öte yandan, davacı tarafından sınırdışı edilmesi durumunda yaşam hakkının tehlikeye gireceği iddiasında bulunulmuş ise de, ortada bu iddianın ciddi görülmesini mümkün kılacak herhangi bir somut verinin bulunmadığı dikkate alındığında bu iddiaya itibar edilmemiştir..."

14. Başvurucu, anılan kararın 6/10/2020 tarihinde tebliğ edildiğini belirterek 14/10/2020 tarihinde ikinci kez bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

15. İlgili hukuk için bkz. A.A. ve A.A. [GK], B. No: 2015/3941, 1/3/2017, §§ 28-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

16. Anayasa Mahkemesinin 7/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

17. Anayasa Mahkemesi tarafından adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için gerekli şartlar Mehmet Şerif Ay (B. No: 2012/1181, 17/9/2013, § 23) kararında, yabancıların adli yardım talepleri konusunda benimsenen ilkeler ise Nadali Agheli Kohne Shari (B. No: 2014/12633, 9/9/2015, §§ 17, 18) kararında yer almaktadır. Anılan ilkelere göre adli yardım için gerekli şartlar mevcutsa karşılıklılık şartı gerçekleşmese bile yabancının adli yardım talebi kabul edilmelidir. Somut başvuruda yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Sınır Dışı Etme Kararı Nedeniyle Kötü Muamele Yasağının ve Aile Hayatına Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

18. Başvurucu; ülkesine geri gönderildiği taktirde hayatının tehlikede olacağını, aile bütünlüğünün bozulacağını, sınır dışı işlemine ve idare mahkemesi kararına karşı başvuruda bulunabilecek etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını belirterek kötü muamele yasağının, yaşam ve adil yargılanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

19. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun sınır dışı edilmesi hâlinde yaşam hakkının ihlal edileceğine ilişkin iddiaları ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiaları kötü muamele yasağı kapsamında değerlendirilmiştir.

20. Anayasa Mahkemesinin istikrarlı içtihadına göre Anayasa'nın 17. maddesinin üçüncü fıkrası, gönderildikleri ülkede kötü muameleye maruz kalma riski bulunan yabancıların maddi ve manevi varlıklarının korunması yönünde devlete pozitif yükümlülük yüklemektedir (A.A. ve A.A., § 59).

21. Anılan pozitif yükümlülük kapsamında sınır dışı edilecek kişiye ülkesinde karşılaşabileceği risklere karşı gerçek anlamda bir koruma sağlanabilmesi için sınır dışı kararına karşı etkili bir karşı çıkma imkânı tanınması gerekir(A.A. ve A.A., § 60).

22. Dolayısıyla kötü muameleye karşı koruma pozitif yükümlülüğünün -anılan yasağın koruduğu hakların doğası gereği- hakkında sınır dışı kararı verilen bir yabancıya "iddialarını araştırtma" ve bu kararı "adil bir şekilde inceletme" imkânı sağlayan usul güvencelerini de içerdiği kuşkusuzdur(A.A. ve A.A., § 61).

23. Bu çerçevede sınır dışı etme işlemi sonucunda yabancının gönderileceği ülkede kötü muamele yasağının ihlal edileceğinin iddia edilmesi hâlinde idari ve yargısal makamlar tarafından söz konusu ülkede gerçek bir ihlal riskinin bulunup bulunmadığı ayrıntılı şekilde araştırılmalıdır. Anılan usul güvencelerinin bir gereği olarak idari makamlar tarafından alınan sınır dışı kararlarının bağımsız bir yargı organı tarafından denetlenmesi, bu denetim süresince sınır dışı kararlarının icra edilmemesi ve yargılama sürecine tarafların etkili katılımının sağlanması gerekir (A.A. ve A.A., § 62).

24. Bununla birlikte kötü muameleye karşı koruma yükümlülüğü her sınır dışı işleminde yukarıda belirtilen şekilde bir araştırma yapılmasını gerektirmez. Bu yükümlülüğün ortaya çıkabilmesi için öncelikli olarak başvurucu tarafından savunulabilir (araştırılabilir/tartışılabilir /araştırmaya değer/makul şüphe uyandıran) bir iddia ortaya konmalıdır. Bu doğrultuda başvurucu geri gönderileceği ülkede var olduğunu iddia ettiği kötü muamele riskinin ne olduğunu makul şekilde açıklamalı, (varsa) bu iddiayı destekleyen bilgi ve belgeleri sunmalı ve bu iddialar belirli bir ciddilik seviyesinde olmalıdır. Ancak savunulabilir iddianın ortaya konulması somut olayın özelliğine göre farklılık gösterebileceğinden her olayda ayrıcadeğerlendirme yapılmalıdır (A.A. ve A.A., § 63).

25. Somut dosyada başvurucunun gerek Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda gerek idare mahkemesinde açtığı iptal davasındasınır dışı edilmesi hâlinde maruz kalacağını ileri sürdüğü riske ilişkin somut ve kişisel açıklamalarda bulunmadığı, ülkesinin genel durumu dışında kendisinin hangi özel durumunun risk oluşturduğuna ilişkin somutlaştırma yapmadığı görülmüştür.

26. Öte yandan sınır dışı etme kararı nedeniyle aile birliğinin bozulacağını ileri süren başvurucunun ailesinden neden ayrılmak zorunda kalacağını, diğer bir deyişle istediği takdirde kendisiyle birlikte ülkelerine dönebilecekleri anlaşılan aile fertlerinin neden ülkelerine geri dönemeyeceklerini inandırıcı bir izahla ortaya koyamamıştır (Sınır dışı kararı nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiaların incelenmesinde dikkate alınması gereken hususlar konusunda bkz. Peri Kırık, B. No: 2015/19795, 9/1/2019, § 26). Dolayısıyla aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın temelden yoksun olduğu değerlendirilmiştir.

27. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. İdari Gözetim Kararı Nedeniyle Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

28. Başvurucu, idari gözetim altında tutulması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

29. Anayasa Mahkemesi 6458 sayılı Kanun'un 57. maddesine göre hukuki niteliği itibarıyla idari bir işlem olduğu hâlde yabancıyı özgürlüğünden yoksun bırakan mahiyetini de dikkate alan kanun koyucunun idari gözetim kararına karşı itiraz mercii olarak münhasıran sulh ceza hâkimliklerini tayin ettiğini, bu açıdan idare mahkemelerinin idari gözetim kararının hukuka uygunluğunun denetimi konusunda herhangi bir yetkisi bulunmadığından sulh ceza hâkimliğine itiraz edilmeden idari yargıda tam yargı davası açılamayacağını açıklamıştır

(B.T. [GK], B. No: 2014/15769, 30/11/2017, §§ 70, 71). Başvurucunun idari gözetim altında tutulmasına ilişkin olarak sulh ceza hâkimliğine itiraz ettiğine dair bir bilgi ya da belgeye başvuru formu ve/veya eklerinde yer verilmediği görülmüştür.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

C. 1. Kötü muamele yasağının ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Başvurucu hakkındaki sınır dışı etme işlemine ilişkin tedbirin SONLANDIRILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin bilgi için İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığına GÖNDERİLMESİNE,

F. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ İHSAN ŞENER VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/4835 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4835

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ İHSAN ŞENER VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4835)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucular : 1. Ali İhsan ŞENER

2. Ayşen ÇORUHLU

3. İrfan ÇABUK

4. Melike Bağnu YÜCEEGE

5. Mustafa Yılmaz ŞENER

6. Nuran ALİOĞLU

7. Nurten CANDAN

8. Oğuz Ali ŞENER

9. Rıdvan ÇABUK

10. Şükran ÇAKMAKÇI

11. Ece DİNÇER

12. Aliye MAZLUM

13. Aynur FETTAHOĞLU

Başvurucular Vekili : Av. Betrettin İSKENDER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, kamulaştırmasız el atma nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 28/1/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı süresinde beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

8. İstanbul ili Maltepe ilçesi E-5 kara yolu üzeri Yeni Kariye Mahallesi 41 ada 46 parsel sayılı 1.270 m² yüz ölçümlü taşınmaz başvuruculaların murisi İsmail Hakkı Şener adına kayıtlıdır. Başvurucular bu taşınmaz üzerinden herhangi bir kamulaştırma işlemi yapılmaksızın (E-5 kara yolu geçirmek suretiyle) el atıldığından bahisle 18/6/2015 tarihinde İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesinde (Mahkeme) Karayolları Genel Müdürlüğü (KGM), İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Büyükşehir Belediyesi) ve Maltepe Belediyesi (Belediye) aleyhine fazlaya ilişkin haklarının saklı kalması kaydıyla 1.000 TL'nin tahsili için dava açmıştır.

9. KGM davaya cevap dilekçesinde; kamulaştırmanın 9/10/1956 tarihinden önce gerçekleşmiş olması sebebiyle 5/1/1961 tarihli ve 221 sayılı Amme Hükmi Şahısları veya Müesseseleri Tarafından Fiilen Amme Hizmetlerine Tahsis Edilmiş Gayrimenkuller Hakkında Kanun gereğince dava hakkının düştüğünü belirtmiştir. İlçe Belediyesi cevap dilekçesinde davanın idari yargıda görülmesi gerektiğini, sorumluluğun Büyükşehir Belediyesinde olduğunu belirtmiştir. Büyükşehir Belediyesi cevap dilekçesinde dava açılmadan önce uzlaşma başvurusunda bulunulması gerektiğini ve sorumluğun KGM'ye ait olduğunu açıklamıştır.

10. Mahkemece taşınmaz mahallinde yapılan keşif sonrası bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan 27/3/2016 tarihli raporda:

i. Dava konusu 41 ada, 46 parsel sayılı taşınmazın tamamının Pendik - Erenköy - Haydarpaşa arası kamulaştırma sahasında kalmasından dolayı 7/7/1953 tarih ve 177 sayılı “ Menafi-i Umumiye” kararına göre kamulaştırılmasına karar verildiği,

ii. Tapu kayıtlarında dava konusu taşınmazın tamamının İsmail Hakkı Şener adına kayıtlı olarak görüldüğü,

iii. Taşınmazın kısmen 1/1000 ölçekli Maltepe E-5 güneyi uygulama imar planında kısmen

yolda, kısmen yol-refüj-yeşil alanda kaldığı, parselin kısmen Maltepe E-5 Kuzeyi Uygulama İmar Planı Kadıköy-Kartal Raylı Toplu Taşıma projesi Plan Tadilatında planında kısmen yolda, kısmen yol-refüj- yeşil alanda kaldığı, parselin kısmen de Büyükşehir kamulaştırma sınırı içinde kaldığı,

iv. Dava konusu taşınmazın tamamının fiilen D-100 kara yolu ve Güney Yan Yol olarak kullanılmakta olduğu, ekli krokide taşınmazın A ile işaretli 516,90 m² lik kısmının yan yol ve refüj alanı, B ile işaretli 753,10 m² lik kısmının D-100 kara yolu olarak kullanıldığı, A ve B ile gösterilen bu alan dışında parselden geriye kalan bir kısım bulunmadığı,

v. Dava konusu taşınmaz 3/5/1985 tarihli ve 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 18. maddesine göre imar uygulamasına tabi tutulmamış kadastral parsel olduğu,

vi. Dava konusu taşınmazın, İstanbul Küçükyalı Ticaret Üniversitesi kampüsüne 400 metre, D-100 Küçükyalı Kavşağı'na 650 metre, D-100 Karayolu Bostancı Kavşağı'na 1.250 metre mesafede bulunması, taşınmazın Belediye sınırları içinde yerleşik bir alanda yer alması, etrafında konut ve işyeri amaçlı binaların varlığı ve imar planının var olması nedeniyle, 83/6122 sayılı Bakanlar Kurulu Kararnamesi'nin 1.a bendinde “arsa sayılabilecek parsellenmiş arazi hakkında” belirtilen esaslara göre arsa vasfında kabul edilmesi gerektiği,

vii. Taşınmazın dava tarihi itibarıyla yan yol ve refüj alanı olarak kullanılan kesiminin 1.964.220 TL, D-100 kara yolu olarak kullanılan kısmının 2.861.780 TL olmak üzere toplam kamulaştırma bedelinin 4.826.000 TL olduğu tespit edilmiştir.

11. Bilirkişi raporuna taraflarca itiraz edilmiştir. Mahkeme itiraz üzerine aynı bilirkişi kurulundan ek rapor talep etmiştir. Bilirkişi kurulu 5/5/2016 tarihli ek raporda Büyükşehir Belediyesinin 8/4/2016 tarihli yazısında 1950-1960 yılları arası hava fotoğraflarının bulunmadığı belirtildiğinden 1950-1960 yılları arasında el atma olup olmadığının değerlendirilemediği ancak Anadolu 1. Asliye Hukuk Mahkemesinin 956/447 Esas sayılı dosyasında 20/3/1957 tarihli keşif ve inceleme sırasında iddia konusu olan yerin dikerlik olduğu belirtildiğinden, 20/3/1957 tarihi itibarıyla taşınmaza el atmanın olmadığı, el atmanın 1957 tarihinden sonra olduğunun tespit edildiğini açıklamıştır. Öte yandan KGM ile Büyükşehir Belediyesi arasında düzenlenen 20/8/2002 ve 8/11/2004 tarihli devir protokolleri gereğince kamulaştırmasız el atmadan kaynaklanan sorumluluğun KGM'de olduğu belirtilmiştir.

12. Başvurucular 24/9/2014 tarihli dilekçe ile davayı ıslah ederek talep miktarını 4.826.000 TL’ye yükseltmiştir.

13. Mahkeme 9/3/2017 tarihinde; Büyükşehir ve İlçe Belediyesi aleyhine açılan davaların pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine, KGM aleyhine açılan davanın kabulüne, 4.826.000 TL tazminatın dava tarihinden itibaren işleyecek yasal faiziyle birlikte tahsiline karar vermiştir. Kararda, dava konusu taşınmaza 9/10/1956 tarihinden önce el atıldığının kanıtlanamadığı, keşifte hazır edilen fen bilirkişisinin 23/2/2016 tarihli raporundan 1/35.000 ölçekli hava fotoğraflarından fiilen el atmanın 1946 ile 1959 yılları arasında başladığı görülmekle birlikte kesin tarihinin tespit edilemediği, bu nedenle 221 sayılı Kanun'un uygulanmadığı açıklanmıştır.

14. KGM karara karşı istinaf yoluna başvurmuştur. İstinaf dilekçesinde; davanın süresi içinde açılmadığı, düzenleme ortaklık payı kesintisi yapılmadığı, bilirkişi raporlarının yetersiz olduğunu belirtilmiştir.

15. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 13/6/2018 tarihinde istinaf başvurusunun kabulü ile Mahkeme kararının kaldırılmasına karar vermiştir. Daire, davalı Büyükşehir ve İlçe Belediyesi aleyhine açılan davanın pasif husumet yokluğu nedeniyle reddine, diğer davalı KGM aleyhine açılan davanın ise hak düşürücü süre nedeniyle reddine karar vermiştir. Daire dava konusu taşınmazın davalı KGM tarafından kamulaştırıldığı, davacılar murisi olan taşınmaz maliki İsmail Hakkı Şener tarafından Kartal Asliye Hukuk Mahkemesinin 1956/447 Esas sayılı dosyası ile bedel artırım davası açıldığı ve kamulaştırma işlemlerinin kesinleştiğine vurgu yapmıştır.

16. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi (Daire) 5/12/2019 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi kararının onanmasına karar vermiştir.

17. Başvurucular 28/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. Başvurucu Ayşe Saide Şener başvurunun devamı sırasında 12/12/2020 tarihinde vefat etmiş, mirasçısı Ece Dinçer başvuruya devam etmek istediğini bildirmiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

19. İlgili hukuk için bkz. Şevket Karataş [GK], B. No: 2015/12554, 25/10/2018, §§ 20-33; Hasan Mutlu, B. No: 2018/22691, 30/6/2021, §§ 22, 23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 7/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

1- Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucular özellikle usulüne uygun kamulaştırma işlemi yapılmaksızın ve bedeli ödenmeksizin maliki oldukları taşınmaza el atılmasından yakınmıştır. Başvurucular; kendi parsellerinin hemen yanı başında yer alan parsel sahiplerine ödeme yapıldığını fakat kendilerine ödeme yapılmadığını belirtip eşitlik ilkesinin, gerekçeli karar hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

22. Bakanlık görüşünde; başvurunun süresinde yapılmadığı ve 1957 yılında kamulaştırma işlemlerinin kesinleştiği bildirilmiştir.

23. Bakanlığın görüşüne karşı başvurucular, başvurunun süresinde yapıldığını ve kamulaştırma işlemi karşılığında herhangi bir ödeme yapılmadığını belirtmiştir.

2. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Mülkiyet hakkı" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"Herkes, mülkiyet ve miras haklarına sahiptir.

Bu haklar, ancak kamu yararı amacıyla, kanunla sınırlanabilir.

Mülkiyet hakkının kullanılması toplum yararına aykırı olamaz."

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

25. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

26. Anayasa'nın 35. maddesiyle güvenceye bağlanan mülkiyet hakkı, ekonomik değer ifade eden ve parayla değerlendirilebilen her türlü mal varlığı hakkını kapsamaktadır (AYM, E.2015/39, K.2015/62, 1/7/2015, § 20). Bu bağlamda başvuruculların murisleri adına tapuda kayıtlı anılan taşınmazların Anayasa'nın 35. maddesi anlamında mülk teşkil ettiğinde kuşku bulunmamaktadır.

27. Malikin mülkünü kullanma, mülkünün semerelerinden yararlanma ve mülkü üzerinde tasarruf etme yetkilerinden herhangi birinin sınırlanması, mülkiyet hakkına müdahale teşkil eder (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 53). Somut olayda kamulaştırılan taşınmazların başvuruculların murisleri adına tapuda kayıtlı olduğu dikkate alındığında mülkün varlığında tereddüt bulunmamaktadır. Kamulaştırma yoluyla başvuruculların mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin mülkten yoksun bırakmaya ilişkin ikinci kural çerçevesinde incelenmesi gerekir.

28. Anayasa’nın 13. ve 35. maddelerine göre mülkiyet hakkına yapılan bir müdahalenin Anayasa'ya uygun olabilmesi için müdahalenin kanuna dayanması, kamu yararı amacı taşıması ve ayrıca ölçülülük ilkesi gözetilerek yapılması gerekmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, § 62).

29. Başvuru konusu olayda müdahalenin kanunilik koşulunu taşıdığı anlaşılmaktadır.

30. Somut olayda yol yapılması nedeniyle taşınmazların kamulaştırması işleminin kamu yararı amacına dayandığı hususunda tereddüt bulunmamaktadır.

31. Son olarak kamu makamlarınca başvurucunun mülkiyet hakkına yapılan müdahaleyle gerçekleştirilmek istenen amaç ile bu amacı gerçekleştirmek için kullanılan araçlar arasında makul bir ölçülülük ilişkisinin olup olmadığı değerlendirilmelidir (Onur Tur Uluslararası Nakliyat Ltd. Şti., B. No: 2015/947, 15/11/2018, § 59).

32. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

33. Orantılılık ilkesi gereği kişilerin mülkiyet hakkının sınırlandırılması hâlinde elde edilmek istenen kamu yararı ile bireyin hakları arasında adil bir dengenin kurulması gerekmektedir. Bu adil denge, başvurucunun şahsi olarak aşırı bir yüke katlandığının tespit edilmesi durumunda bozulmuş olacaktır. Müdahalenin orantılılığını değerlendirirken Anayasa Mahkemesi bir taraftan ulaşılmak istenen meşru amacın önemini, diğer taraftan da müdahalenin niteliğini, başvurucunun ve kamu otoritelerinin davranışlarını gözönünde bulundurarak başvurucuya yüklenen külfeti dikkate alacaktır (Arif Güven, B. No: 2014/13966, 15/2/2017, §§ 58, 60; Osman Ukav, B. No: 2014/12501, 6/7/2017, § 71).

34. Anayasa'nın 13., 35. ve 46. maddeleri uyarınca kamu yararı bulunması, kamulaştırma kararının yasada gösterilen esas ve usullerine uyulması, gerçek karşılığın peşin ve nakden ödenmesi kamulaştırmanın anayasal ögeleridir. Kamulaştırılan taşınmazın gerçek karşılığı olan bedelinin tespiti ise uzman mahkemelerin ve Yargıtayın bu konudaki uzman dairelerinin yetki ve görevindedir. Mülkiyet hakkına yapılan müdahale ile ödenen bedel

arasındaki ilişki yönünden Anayasa Mahkemesinin yapacağı tespit, orantılılık incelemesinden ibarettir (Mukadder Sağlam ve diğerleri, B. No: 2013/2511, 22/1/2015, § 49; Abdülkerim Çakmak ve diğerleri, B. No: 2014/1964, 23/2/2017, § 52).

35. Kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalelerde, hedeflenen kamu yararı ile malikin bireysel yararı arasında gözetilmesi gereken adil denge ancak malike tazminat ödenmek suretiyle sağlanabilir. Diğer bir ifadeyle kamulaştırma suretiyle mülkiyet hakkına müdahalede bulunulan durumlarda malike tazminat ödenmesi, müdahaleyle malike yüklenen aşırı külfetin telafi edilmesini temin eden temel bir araçtır. Anayasa'nın 46. maddesinin birinci fıkrasında, gerek kamulaştırmada gerekse idari irtifak kurulmasında taşınmazın gerçek karşılığının ödeneceği ifade edilmiştir. Kamulaştırma yapılan hâllerde gerçek karşılık, kamulaştırma yapılması nedeniyle taşınmazın değerinde meydana gelen azalmayı karşılayan tutardır. Bu itibarla kamulaştırma yapılması nedeniyle taşınmazın değerinde meydana gelen azalmayı karşılayacak düzeyde bir tazminatın ödenmediği durumlarda somut olayın koşulları da gözetilerek müdahalenin orantılı olmadığı sonucuna ulaşılabilir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Saadet Esin, B. No: 2014/18103, 26/10/2017, § 35).

36. Kamulaştırma yoluyla mülkiyet hakkına yapılan müdahalenin orantılı olabilmesi için taşınmazın gerçek bedelinin malike ödenmesi ve ayrıca ödenen bedelin tespitinde esas alınan tarih ile ödeme tarihi arasında geçen dönemde gerçekleşen enflasyona nispetle taşınmazın hissedilir derecede değer kaybetmemiş olması gerekir. Ödenen tutarların enflasyonun etkilerinden arındırılarak güncelleştirilmesi yani kamulaştırma tarihi ile ödeme tarihi arasında geçen süredeki hissedilir değer kaybını telafi edecek biçimde faiz uygulanması, kamulaştırma bedelinin enflasyon karşısında değer kaybetmesini önleyebilecek bir araçtır (Mehmet Akdoğan ve diğerleri, §§ 42, 59).

37. Mülkiyet hakkının usule ilişkin güvenceleri hem özel kişiler arasındaki mülkiyet uyuşmazlıklarında hem de taraflardan birinin kamu gücü olduğu durumlarda geçerlidir. Bu bağlamda mülkiyet hakkının korunmasının söz konusu olduğu durumlarda usule ilişkin güvencelerin somut olayda sağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemelerinin kararlarında konu ile ilgili ve yeterli gerekçe bulunmalıdır. Bu zorunluluk davacının bütün iddialarına cevap verilmesi anlamına gelmemekle birlikte mülkiyet hakkını ilgilendiren davanın sonucuna etkili, esasa ilişkin temel iddia ve itirazların yargılama makamlarınca özenli bir şekilde değerlendirilerek karşılanması gerekmektedir (Kamil Darbaz ve GMO Yapı Grup End. San. Tic. Ltd. Şti., B. No: 2015/12563, 24/5/2018, § 53).

38. Dava konusu taşınmazın Pendik-Erenköy-Haydarpaşa arası kamulaştırma sahasında kaldığı, 1953 yılında kamulaştırılmasına karar verildiği ve taşınmazın tamamının fiilen D-100 kara yolu ve güney yan yol olarak kullanılmakta olduğu sabittir (§ 10). Başvurucular, murislerine ait taşınmaza el koyulduğu ancak kamulaştırma bedelinin ödenmediğinden şikâyetçidir. Davalılar, davacılar murisi olan taşınmaz maliki İsmail Hakkı Şener tarafından Kartal Asliye Hukuk Mahkemesinin 1956/447 Esas sayılı dosyası ile bedel artırım davası açıldığı ve kamulaştırma işlemlerinin kesinleştiğine vurgu yapmıştır.

39. Somut olayda çözülmesi gereken asıl mesele kamulaştırma bedelinin ödenip ödenmediğidir. Başvurucular taşınmaza, usulüne uygun bir kamulaştırma yapılmadan el atıldığı ve taşınmazın bedelinin ödenmediği iddiasıyla idare aleyhine tazminat davası açmıştır. Mahkemece 1953 yılında kamulaştırılan taşınmazlara ait bloke edilen ve Kartal Asliye Hukuk Mahkemesinin 1956/447 Esas sayılı bedel artırım davasının sonucunda

kamulaştırma bedelinin ödenip ödenmediği, ödendi ise hangi tarihte ödendiği gerekçeli kararda tartışılarak açıklığa kavuşturulmamıştır.

40. Olayda başvurucular dava konusu taşınmazlara fiilen el atılmasına rağmen kendilerine herhangi bir bedel ödenmediğini ileri sürerek iddialarını somut bir temele dayandırmıştır. Bu bilgiler çerçevesinde Anayasa'nın 46. maddesinde öngörülen gerçek karşılığının ödenip ödenmediğinin hususun başvuruya konu yargılama çerçevesinde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulamadığı sonucuna varılmıştır.

41. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

42. Başvurucular, yeniden yargılama yapılmasına hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

43. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama (uygun düşen seçilir) işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

44. Dosyadaki belgelerden tespit edilen 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara müştereken ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 5. Hukuk Dairesine (E.2017/1451, K.2018/1051) iletilmek üzere İstanbul Anadolu 24. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2015/226, K.2017/87) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUBA DEMİR

B. No: 2020/6695 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6695

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUBA DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6695)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Tuba DEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1984 doğumlu olup olay tarihinde gönüllü gazetecilik yapmaktadır.

3. 12/4/2018 tarihinde Giresun'un Eynesil ilçesinde 11 yaşındaki bir kız çocuğunun hayatını kaybettiği bir olay meydana gelmiştir. İddiasına göre başvurucu da 13/11/2019 tarihinde gazeteci olarak olayın meydana geldiği ilçeye giderek olayla ilgili kişilerle görüşmek istemiştir. Olay yerinde meydana gelen bir adli vaka nedeniyle başvurucu hakkında Görele Cumhuriyet Başsavcılığının 2019/1896 sayılı dosyası ile kişiyi hürriyetinden yoksun kılma ve yargı görevi yapanı etkileme suçlarından soruşturma başlatılmıştır. Başvurucu, Anayasa Mahkemesine daha detaylı bilgiler sunmamıştır.

4. Başsavcılık, anılan suçlardan adli kontrol altına alınması talebiyle başvurucuyu sulh ceza hâkimliğine sevk etmiştir. Görele Sulh Ceza Hâkimliği 14/11/2019 tarihinde başvurucunun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. maddesinin (3) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince yurt dışına çıkmamak şeklinde adli kontrol tedbirine

tabi tutulmasına karar vermiştir.

5. Başvurucu anılan karara itiraz etmiş, Görele Sulh Ceza Hâkimliğinin 20/11/2019 tarihli kararıyla başvurucunun itirazı reddedilmiştir. Başvurucunun bu karara yaptığı itiraz da Giresun Sulh Ceza Hâkimliğinin 25/11/2019 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

6. Başvurucu 6/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; ülke çapında gündemde olan bir olayı öğrenmek amacıyla gazetecilik faaliyetleri çerçevesinde olay yerine gittiğini, meydana gelen olaylarla herhangi bir ilgisinin olmadığını, hakkında verilen yurt dışı çıkış yasağı nedeniyle yurt dışında dil eğitimi alma imkânından mahrum kaldığını ve tüm bu nedenlerle ifade ve basın özgürlükleri ile seyahat özgürlüğünün ihlal edildiğini iddia etmiştir.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, öncelikle başvurunun süre aşımı ve temellendirilememiş şikâyet kapsamında değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki beyanlarını tekrar etmekle yetinmiştir.

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Kararda; tebligatın elektronik tebliğ yöntemiyle yapıldığı hâllerde ilgili mevzuat uyarınca gönderinin muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayıldığını, bununla birlikte elektronik tebligatın Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) üzerinden elektronik ortamda açıldığı tarihte başvuruculların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

11. Somut olayda nihai karar başvurucunun müdafiine e-tebligat yoluyla tebliğ edilmiştir. İlgili mevzuat uyarınca e-tebligatla gönderilerin muhatabın hesabına ulaştığı tarihi izleyen beşinci günün sonunda tebliğ edilmiş sayıldığı gözönüne alındığında somut olayda tebliğ mazbatasında "Tebligat alıcının hesabına iletilmesini müteakip mevzuat gereği belirlenen süre sonunda otomatik olarak okundu sayıldı." şeklindeki delil kaydının oluşturulduğu 3/12/2019 tebliğ tarihidir (Mehmet Özcan, § 27). Bu kapsamda otuz günlük bireysel başvuru süresi geçtikten sonra 6/2/2020 tarihinde yapıldığı anlaşılan başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BURHAN BAKAÇ

B. No: 2020/9776 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/9776

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

BURHAN BAKAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/9776)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Burhan BAKAÇ

Vekili : Av. Mehmet AKDAĞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların hukuka aykırı şekilde elde edilmesi, mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak bu verilere dayanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 1988 doğumlu olup bireysel başvuru konusu olayların geçtiği tarihte astsubay olarak görev yapmaktadır.

3. Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) hiyerarşisi içinde üst konumda bulunan kişilerin örgüt içi iletişimi sağlamak amacıyla örgütün askerî mahrem yapılanmasında yer alan ve örgütte kendilerinden alt konumda olan kişileri; tespit edilmeyi zorlaştıracak şekilde, önceden belirlenen tedbir kuralları doğrultusunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan aradıklarına dair bilgilere ulaşılması üzerine Batman Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) örgütün bu ildeki askerî mahrem yapılanmasına mensup kişilerin belirlenmesi amacıyla soruşturma başlatılmıştır.

4. Başsavcılık, Batman'da görev yapan asker kişilerden bu yapılanmaya mensup olanların

tespiti açısından başka surette delil elde etme imkânı bulunmadığı, bu nedenle il merkezindeki ankesörlü telefonlara ait hatların HTS kayıtlarının Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumundan (BTK) getirtilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

5. Bu bağlamda Başsavcılık 3/1/2018 tarihinde nöbetçi Batman Sulh Ceza Hâkimliğinden söz konusu ankesörlü telefonlara ait hatların bazıları yönünden farklı tarih aralıklarını esas almak suretiyletelekomünikasyon yoluyla iletişimlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "İletişimin tespiti, dinlenmesi ve kayda alınması" kenar başlıklı 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca tespit edilmesi talebinde bulunmuştur. Batman 1. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) aynı tarihte ve talep doğrultusunda, anılan hatların belirlenen tarih aralıklarına dair HTS kayıtlarının getirtilmesine karar vermiştir.

6. Kolluk görevlilerinin BTK'dan gönderilen HTS kayıtlarını incelemesi sonucunda başvurucunun kullanımındaki GSM hatları ile söz konusu ankesörlü hatlar aracılığıyla iletişim kurulduğu tespit edilmiştir. Başsavcılık bu kapsamda 27/3/2018 tarihinde Hâkimlikten başvurucunun kullanımındaki 536 ... 86 ile 538 ... 02 numaralı GSM hatlarının 1/1/2015-31/12/2017 tarihleri arasında telekomünikasyon yoluyla gerçekleşen iletişiminin tespitine ilişkin talepte bulunmuştur. Hâkimlik 28/3/2018 tarihinde başvurucunun kullanımındaki GSM hatlarının belirtilen tarih aralıklarına dair HTS kayıtlarının getirtilmesine karar vermiştir.

7. Batman İl Emniyet Müdürlüğüne bağlı Terörle Mücadele Şube Müdürlüğünde (TEM) görevli kolluk görevlilerince Batman'daki ankesörlü telefonlara ait hatlar ile başvurucunun kullanımındaki GSM hattına ait HTS kayıtları incelenmiş ve bu kayıtların karşılaştırmalı analizine ilişkin olarak 10/5/2018 tarihli HTS Verileri İnceleme Değerlendirme ve Tespit Tutanağı (HTS Değerlendirme Tutanağı) düzenlenmiştir. Anılan tutanakta başvurucu adına kayıtlı telefon hattının Batman'da bulunan yedi ayrı ankesörlü/kontörlü telefondan 1/5/2015-30/6/2016 tarihleri arasında toplam on beş kez arandığı, bu aramalar içinde başvurucunun kendisi gibi astsubay olan F.E., M.Ö., A.K. ve M.A.G. ile farklı tarihlerde dört kez ardışık araması olduğu, aramalardan onunun tekil olup şifreli arama yapıldığı tespit edilmiştir.

8. Başsavcılık, HTS kayıtları doğrultusunda FETÖ/PDY hiyerarşisinde kendisinden sorumlu mahrem imam tarafından farklı ankesörlü/kontörlü/sabit hatlardan dördü ardışık, onu tekil ve ikisi şifreli olmak üzere birçok kez arandığı tespit edilen başvurucunun -astsubay olarak görev yaptığı da gözönüne alındığında- örgütün mahrem asker yapılanması içinde kripto örgüt üyesi olduğu ve FETÖ/PDY'ye üye olma suçunu işlediği iddiasıyla hakkında iddianame düzenlemiştir. İddianamede; başvurucu ile ardışık araması bulunduğu tespit edilen A.K.nın başka bir soruşturma kapsamında etkin pişmanlık hükümlerinden faydalanma talebiyle Başsavcılıkta verdiği ifadelerine de yer verilmiştir. Bu kapsamda A.K. 20/4/2018 tarihli Başsavcılık ifadesinde özetle FETÖ/PDY ile irtibatını kabul etmiş, detaylı açıklamalarda bulunarak kendisinden sorumlu olan örgüt yöneticisi mahrem imamların kendisini sabit/kontörlü/ankesörlü hatlardan arayarak iletişim kurduklarını beyan etmiştir.

9. İddianamede ayrıca başka bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan M.S.nin Başsavcılıkta verdiği ifadede başvurucu hakkında yaptığı açıklamalara da yer verilmiştir. İddianameye göre M.S. beyanında özetle örgüte ait öğrenci evinde 2007 - 2008 yıllarında başvurucu ile birlikte kaldıklarını ve bu evde kalanların örgütün yönlendirmesi sonucu askeri okul sınavlarına hazırlık yaptıklarını ifade etmiştir.

10. Batman 3. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) yürütülen yargılamada 23/7/2018

tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda tanık M.S.nin dinlenmesi için gerekli işlemlerin yapılmasına ve duruşmanın ilk celsesinin 5/10/2018 tarihinde görülmesine karar verilmiştir.

11. Başvurucu, müdafiinin de hazır bulunduğu duruşmanın 5/10/2018 tarihli birinci celsesinde savunma yapmıştır. Başvurucu savunmasında özetle örgüt mensuplarının kendisine kumpas kurduğunu, tespit edilen ankesör aramalarının bulunduğu yerden görevlendirildiği yere götürmek üzere araçla geldiğini haber vermek için cep telefonu kullanmaları da yasak olan şoför erler tarafından yapılan aramalardan ibaret olduğunu ileri sürmüştür. Mahkeme, tanık M.S.nin beyanının tespiti için bulunduğu yer mahkemesine talimat yazılmasına ve duruşmanın ikinci celsesinin 27/11/2018 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

12. Duruşmanın 27/11/2018 tarihli ikinci celsesinde tanık M.S.nin beyanı Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla alınmıştır. M.S. beyanında özetle başvurucuyu Burhan olarak tanıdığını ancak soyadını bilmediğini, 2007-2008 yılları arasında yaklaşık 6-7 ay İstanbul'da aynı örgüt evinde ders çalışmak için bulundukları sırada tanıştıklarını, bu evden ayrıldıktan sonra kendisiyle bir irtibatı olmadığını belirtmiştir. İddia makamının sorusu üzerine tanık M.S. başvurucunun örgüt tarafından askeri okul sınavlarına teşvik edildiğine şahit olmadığını ifade etmiştir.

13. Duruşmanın neticelendiği aynı tarihli celsede başvurucu, mütalaaya karşı savunma yaparak suçlamayı kabul etmemiştir. Başvurucu savunmasında özetle HTS raporunda ve tanık beyanında çelişkiler bulunduğunu, tespit edilen ankesörlü aramaların hiçbirini hatırlamadığını, bu aramaların örgüt üyelerince kendi üyelerini gizlemek ve hedef saptırmak amacıyla yapıldığını, kendisiyle ardışık arandığı belirlenen askerî personelin örgüt üyesi olduklarını kabul ettikleri hâlde kendisine yönelik aleyhe bir teşhiste bulunmadıklarını, dolayısıyla örgüt üyesi olmadığını ileri sürmüştür.

14. Mahkeme başvurucunun atılı suçtan hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiş; kararda, başvurucunun sabit ankesörlü/kontörlü hatlardan kendisi gibi asker olan diğer kişilerle ardışık olarak ve yine aynı yöntemle birden fazla kez de tekil olarak arandığına dair tespitleri delil olarak hükme esas almıştır. Mahkeme; haklarında benzer suçtan soruşturma ve kovuşturma süreçleri yürütülen birçok subay ve astsubayın etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanma talebiyle verdikleri beyanlarında mahrem imamları ile ankesörlü arama ile iletişim kurduklarını açıkça ifade etmelerine de atıf yaparak başvurucunun tespit edilen ankesörlü aramalarının bu şekilde kendisinden sorumlu imam tarafından gerçekleştirildiği değerlendirmesinde bulunmuştur. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... FETÖ/PDY terör örgütü'nün gizlilik sağlamak amacıyla oluşturduğu haberleşme yönteminin tespiti amacıyla Batman 1.Sulh Ceza Hakimliğinin 2018/41 ve 42 D.İş sayılı kararları ileCMK 135 maddesine göre alınan HTS kayıtlarına göre Sanık Burhan Bakaç'ın

1. Ardışık: (şifreleme metodlu)

Sanığın kendi adına kayıtlı telefondan [S.E.] adına kayıtlı [D.K.]isimli Market/Büfede bulunan kontörlü telefondan 01.05.2015 tarihinde 12.05 - 12.18 saatleri arasında ve [M.A.] adına kayıtlı [Ş.M.] isimli Market/Büfede bulunan kontörlü telefondan aynı gün saat 12.22 - 14.04 saatleri arasındaki 4 kez arandığı HTS verileri ile sabittir. Aynı gün sanıkla birlikte kısa zaman aralığı içinde babası olan [N.B.] adına kayıtlı 0538...202 numaralı telefon hattının da 5 kez arandığı, aramalar arasında [N.B.nin] telefon numarasının son hanesinin

(2) rakam arttırılması suretiyle bir başka şahsa ait numaranın da arandığı tespit edilmiştir. Yine aramalar arasında Burhan BAKAÇ adına kayıtlı 536...086 numaralı telefon numarasının 8. Rakamının 8 rakam arttırılması suretiyle bir başka şahsa ait telefon numarasının arandığı tespiti yapılmıştır.

2. Ardışık:

Sanığın, [Ş.K.] isimli Market/Büfede [H.B.] adına kayıtlı kontörlü telefondan, 27.08.2015 tarihinde 15.57 - 15.59 saatleri arasında hakkında soruşturma olan [F.E.] isimli askeri personel ile ardışık olarak arandığı,

3. Ardışık:

Sanığın, [Ş.K.] isimli Market/Büfede [H.B.] adına kayıtlı kontörlü telefondan, 12.11.2015 tarihinde 15.36 - 15.40 saatleri arasında haklarında soruşturma olan [M.Ö.] ve [A.K.] isimli askeri personeller ile ardışık olarak arandığı,

4. Ardışık,

Sanığın, [D.K.] isimli Market/Büfede [S.E.] adına kayıtlı kontörlü telefondan, 30.06.2016 tarihinde 23.20 - 23.20 saatleri arasında hakkında soruşturma olan [M.A.G] (GSM hattı eşi [Ü.G.] üzerine kayıtlı) isimli askeri personel ile ardışık olarak arandığı tespit edilmiştir.

Sanık Burhan Bakaç'ın ayrıntısı dosya içeriğinde yer alan inceleme ve tespit tutanağı kapsamında belirlenen 7 farklı ankesörlü hattan 15 kez aramasının bulunduğu belirlenmiştir. Günümüzde cep telefonunun okul çağına giden çocuklar dahil olmak üzere hemen hemen herkesçe yaygın şekilde kullanıldığı bilinen bir hakikat iken, ücretli arama yapılan sabit bir hattan arka arkaya subayların aranması başlı başına aramaların subay sorumlularınca yapıldığını ortaya koymaktadır. Soruşturma ve kovuşturma kapsamında savunması alınan birçok subay ve astsubay mahrem imamları ile bu şekilde iletişim kurduklarını etkin pişmanlık hükümlerinden yararlanma talebiyle verdikleri beyanlarında açıklamışlardır. Sanığı arayan kişinin de kendisinden sorumlu mahrem imam olduğunda şüphe bulunmamaktadır. Sanık savunmasında kendisini arayan kişiyi hatırlamadığını beyan etmiştir. Sanığın ankesörlü hatlardan ardışık ve tekil aramalarından bir kısmı mesai saati içinde, bir kısmı ise mesai saatleri bittikten çok sonraki bir saat olup Sanık arandıktan hemen önce veya sonra yine hakkında soruşturma yapılan bir başka askeri personelin aranması bir tesadüf olarak izah edilmez. Kaldı ki 01.05.2015 tarihinde sanığın şifreli olarak arandığı da sabittir.

...

Tanık [M.S.] Mahkememiz huzurunda, sanıkla birlikte 2007 - 2008 yıllarında 6-7 ay örgüt evine ders çalışmaya gittiklerini, evde ders çalışma dışında örgüt liderinin kitapların okuma cd izleme gibi faaliyetlerinin de olduğunu, kendilerini askeri sınavlara yönlendirdiklerini beyan etmiş olup tanık beyanı hükme esas delillerden biri olarak değerlendirilmiştir. "

15. Anılan hükme yönelik istinaf başvurusu Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 4. Ceza Dairesince (Bölge Adliye Mahkemesi) 12/3/2019 tarihinde esastan reddedilmiştir.

16. (Kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine mahkûmiyet hükmüne yönelik olarak verilen istinaf başvurusunun esastan reddi kararını 5/12/2019 tarihinde onamıştır. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Sanığın kendi adına kayıtlı ve kullanımında olan 0536 ... 86 GSM nolu hattının; Batman

ilinde bulunan [D.K.] isimli market/büfeye ait 0488 ... 38 numaralı sabit hat ile [Ş.M.] isimli market/büfeye ait 0488 ... 39 numaralı sabit hattan 01.05.2015 tarihinde dört kez aranarak 42 ve 32 saniye, [Ş.K.] isimli market/büfeye ait 0488 ... 28 numaralı sabit hattan 27.08.2015 tarihinde [F.E.] (Astsubay) isimli askeri personelle bir kez 36 saniye,[Ş.K.] İsimli market/büfeye ait 0488 ... 28 numaralı sabit hattan 12.11.2015 tarihinde [M.Ö.](Astsubay) ve [A.K.] (Astsubay) isimli askeri personeller ile toplam bir kez olmak üzere 24 saniye, [D.K.] isimli market/büfeye ait 0488 ... 38 numaralı sabit hattan 30.06.2016 tarihinde[M.A.G.] (GSM hattı eşi [Ü.G.] adına kayıtlı) isimli askeri personel ile toplam bir kez olmak üzere 27 saniyelik görüşmeler gerçekleştirildiği, görüşmelerin mesai saati bitimi ya da mesai saati bitimine çok yakın zamanlarda yapıldığı,

[D.K.] isimli market/büfe ile [Ş.M.] isimli market/büfeden 01.05.2015 tarihinde yapılan aramalar arasında; kullanımında olan GSM hatlarından 0538 ... 02 numaralı GSM hattının son iki hanesinin iki rakam arttırılarak, 0536 ... 86 numaralı GSM hattının ise sekizinci hanesinin sekiz rakam arttırılmak suretiyle aranmak suretiyle şifreleme gerçekleştirildiği,

Ayrıca sanığın kendi adına kayıtlı ve kullanımında olan 0536 ... 86 GSM nolu hattının Batman İl Merkezinde bulunan ' 0488 ... 28, 0488 ... 31, 0488 ... 65, 0488 ... 39' numaralı ücret karşılığı kullanıma sunulan (4) ayrı sabit hatlı telefondan, (01.05.2015 - 30.06.2016) tarihleri arasında toplam (10) kez tekil olarak arandığı,

Tespit edilmiştir.

Sanık, aşamalarda alınan savunmalarında, söz konusu aramalara ilişkin makul bir açıklama getirememiştir.

Tüm bu açıklamalar karşısında dosya kapsamında somut olay irdelendiğinde;

Hukuka uygun olarak elde edilen (HTS) kayıtlarının incelenmesinde, 'sanığın kendi adına kayıtlı ve kullanımında olan 0536... 86 GSM nolu hattının Batman İl Merkezinde bulunan ücret karşılığı kullanıma sunulan farklı farklı sabit hatlı telefonlardan, (01.05.2015 - 30.06.2016) tarihleri arasında toplam dört ardışık ve on kez tekil olarak arandığının', anlaşılması karşısında, arama sayısı, aramaların ardışık ve periyodik olması, aramaların gerçekleştirildiği zaman, konuşma süreleri, sanığın farklı sabit hatlardan aranması, aramada şifreleme yönteminin kullanılması, aranmaların makul görünmemesi nazara alındığında, sanığın örgütün iletişim metotlarından olan 'ankesörlü/sabit hatlardan aranma’ gizli iletişim sistemine dahil olduğu, yine yargılamada tanık olarak dinlenen [M.S.nin] beyanlarında 'sanıkla, 2007 yılı sonu 2008 başlarında 6-7 ay İstanbul'da aynı örgüt evinde ders çalışmak için bulunduğumuz zaman tanıştık. Sonrasında hemşerim olduğunu öğrendim. Nadiren de Fetullah Gülen kitapları okutulur veya CD’leri izletilirdi. Sanık ile 1-2 ay kadar aynı grupta bulunduk. Bizleri bu sınavlara yönlendirmeleri oldu ancak benim öncesinden de amacım askeri okullardı. Sanığın örgüt tarafından bu sınavlara teşvik edildiğine bizzat şahit değilim' söylemleri de dikkate alındığında, mahkemenin sanığın örgüt üyesi olduğuna ilişkin kabulünde bir isabetsizlik olmadığı... [anlaşılmıştır.]"

17. Başvurucu, nihai kararı 6/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 16/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

18. 2020/21575 numaralı başvuru dosyasının kişi yönünden hukuki irtibat nedeniyle 2020/9776 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, incelemenin 2020/9776 numaralı başvuru dosyası üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir.

19. Komisyon adil yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Ankesörlü/Kontörlü Sabit Hatlarla (Telefonlarla) Kurulan İletişimin Tespiti Sonucunda Elde Edilen Veriler Yönünden

20. Başvurucu, 5271 sayılı Kanun'da öngörülen usul hükümlerine uyulmaksızın ankesörlü/sabit hatların HTS kayıtlarının getirtilmesi yönünde karar alınması nedeniyle bu delilin hükme esas alınamayacağını ileri sürmüştür.

21. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ankesörlü/kontörlü sabit telefonlar üzerinden yapılan ardışık ve periyodik aramanın teknik özelliklerinin, delil niteliğinin ve hukuka uygunluğunun(kapatılan) Yargıtay 16. Ceza Dairesi ve Ceza Genel Kurulunca değerlendirildiği kararlara yer verilmiştir. Başvurucunun yargılama sürecinde aleyhine deliller hakkında bilgi sahibi olduğu ve bunlara etkili bir şekilde itiraz etme fırsatı bulduğu, delillerini ve iddialarını sunabildiği, uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasıyla ilgili iddialarının derece mahkemesi tarafından dinlendiği ve kararın gerekçesinde delillerin değerlendirilmesine ilişkin bariz bir takdir hatası bulunmadığı belirtilmiştir.

22. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru formunda belirttiği hususları tekrar etmiştir.

23. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Bu bağlamda başvurucunun iddiaları, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma güvencesi yönünden incelenmiştir.

24. Somut olayda Başsavcılık, FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanma adı altında oluşturduğu örgütsel organizasyon içinde yer alan kişilerin deşifre olmalarını önlemek amacıyla kendi aralarında ankesörlü/sabit hatlar aracılığıyla iletişim kurduklarına dair veriler elde etmiştir. Bu verilere göre anılan yöntemle haberleşmenin örgüt mensuplarınca Türkiye genelinde yaygın bir uygulama olarak kullanıldığını da değerlendiren Başsavcılık, örgütün Batman'da askerî mahrem yapılanma oluşturabileceğinden şüphelenmiştir.

25. Başsavcılık, Batman'da da bu yönde bir yapılanma olabileceğine dair şüphe üzerine soruşturmaya başladığı sırada, varsa bu yapılanmaya mensup kişilerin kimler olabileceğine dair elinde herhangi bir delil yoktur. Dolayısıyla bireysel başvuruya konu olayda mahrem yapılanmaya (somut olayda mahrem yapılanmanın türlerinden biri olan askerî mahrem yapılanmaya) mensup kişilerin iletişim yöntemi hakkındaki tespitleri değerlendiren Başsavcılık, Batman özelinde bu yapılanmaya mensup kişilerin de aynı yöntemle iletişim kurmuş olabileceğini değerlendirmiştir. Buradan hareketle soruşturmanın başladığı tarihten itibaren geriye dönük olarak Batman il merkezinde faaliyet gösteren ankesörlü/kontörlü sabit hatlar aracılığıyla -telekomünikasyon yoluyla- kurulan iletişimin tespiti için Hâkimlikten 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca talepte bulunmuştur. Bu talep doğrultusunda verilen Hâkimlik kararı üzerine anılan sabit hatların HTS kayıtları BTK aracılığıyla getirtilmiş ve bu kayıtlar kolluk birimleri tarafından analiz edilmiştir.

26. Buna göre bireysel başvuru konusu olayda FETÖ/PDY'nin askerî mahrem

yapılanmasında başvurucunun da yer aldığına dair adli makamlarca ulaşılan sonucun dayanağını öncelikle başvurucunun görev yerinde faaliyet gösteren ankesörlü/sabit hatların 5271 sayılı Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası gereğince getirtilen HTS kayıtları ve bu kayıtlar üzerinde kolluk birimlerince yapılan analiz ve değerlendirme işlemleri oluşturmaktadır.

27. Anılan Kanun'un 135. maddesinin (6) numaralı fıkrası uyarınca şüpheli ve sanığın telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespitinin soruşturma evresinde hâkim veya gecikmesinde sakınca bulunan hâllerde Cumhuriyet savcısının kararına, kovuşturma aşamasında ise mahkeme kararına istinaden yapılacağı öngörülmüştür.

28. Anayasa Mahkemesi Murat Albayrak ([GK], B. No: 2020/16168, 8/3/2023) kararında ankesörlü veya sabit hatlar aracılığıyla kurulan iletişimlerin örgütsel boyutuna ve bu iletişimlere konu HTS kayıtlarının hukuka uygun delil olup olmadığının değerlendirilmesine yönelik ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararda; Yargıtayın birçok kararında ankesörlü/kontörlü sabit hatlara ilişkin HTS kayıtlarının bir delil olarak elde ediliş yönteminin hukuka uygun olduğuna dair değerlendirmelerde bulunduğunu da belirterek başsavcılığın hâkimlik kararı doğrultusunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla yapılan iletişime dair HTS kayıtlarının BTK'dan getirtmesinin ve bu kayıtlar üzerinde şüpheli olabilecek kişilerin tespiti amacıyla kolluk birimlerine teknik analiz yaptırmasının bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren bir uygulama olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir (Murat Albayrak, §§ 67, 68, 102-108). Başvurucunun bu yöndeki itirazları dikkate alındığında anılan kararda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Telekomünikasyon Yoluyla Kurulan İletişimin Tespitine İlişkin Kayıtların Mahkûmiyet Kararında Tek veya Belirleyici Delil Olarak Kullanılamayacağına İlişkin İddia

30. Başvurucu; hakkında verilen mahkûmiyet kararında HTS kayıtlarının tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasının hukuka aykırı olduğunu, bu kayıtlara konu görüşme içeriklerinin belli olmadığını, HTS kayıtlarına yansıyan aramaların örgütsel iletişime uygun yapıldığına dair kabulün varsayıma dayandığını, bu görüşmelerde kendisini arayan kişinin dahi tespit edilmediğini ileri sürmüştür.

31. Anayasa'nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (konuya ilişkin birçok karar arasından bkz. Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013).

32. Temel hak ve özgürlüklere müdahalenin söz konusu olduğu durumlarda derece mahkemelerinin takdir ve değerlendirmelerinin Anayasa'daki güvencelere etkisini nihai olarak değerlendirecek merci Anayasa Mahkemesidir. Bu itibarla Anayasa'da öngörülen güvenceler dikkate alınarak bireysel başvuru kapsamındaki temel hak ve özgürlüklerin ihlal edilip edilmediğine ilişkin herhangi bir inceleme kanun yolunda gözetilmesi gereken

hususun incelenmesi olarak nitelendirilemez (Şahin Alpay (2) [GK], B. No: 2018/3007, 15/3/2018, § 53).

33. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesi çok istisnai durumlarda temel hak ve özgürlüklerden biri ile doğrudan ilgili olmayan bir şikâyeti kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin yasak kapsamına girmeden inceleyebilir. Açık keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsıldığı ve adil yargılama hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai hâllerde aslında yargılamanın sonucuna ilişkin olan bu durumun bizatihi kendisi usule ilişkin bir güvenceye dönüşmüş olur. Dolayısıyla Anayasa Mahkemesinin derece mahkemelerinin değerlendirmelerinin usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getirip getirmediğini ve açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılıp sarsılmadığını incelemesi yargılamanın sonucunu değerlendirdiği anlamına gelmez. Sonuç olarak Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin delillerle ilgili değerlendirmelerine ancak açıkça keyfî ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvenceleri anlamsız hâle getiren bir uygulama varsa müdahale edebilecektir (Ferhat Kara [GK], B. No: 2018/15231, 4/6/2020, § 149; M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 83).

34. Somut olayda başvurucu, mahkûmiyet kararında HTS verilerinin belirleyici delil olarak kullanılması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüş ise de adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerden hangisinin ihlal edildiğini açıkça belirtmemiştir. Başvurucunun bu ihlal iddiasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerden biri ya da birkaçı yönünden incelenmesi de mümkün görünmemektedir. Bu durumda geriye Mahkemenin HTS verilerini mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanmasının adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olup olmadığının değerlendirilmesi kalmaktadır.

35. Anayasa Mahkemesi Murat Albayrak kararında; örgütün kamuya açık ve birbirinden bağımsız olan market, büfe, kırtasiye, iddia bayisi, lokanta gibi işletmelerde bulunan ve ücret karşılığı kullanılan sabit (kontörlü/voip) hatlar ile Türk Telekoma ait ankesörlü telefon hatları üzerinden iletişim kurma yöntemini benimsediğini vurgulamıştır (Murat Albayrak, §§ 18-20).

36. Anılan kararda örgüt hiyerarşisinde mahrem sorumlu konumunda olan kişilerin örgütsel faaliyetleri yönünden kendilerine bağlı bulunan diğer örgüt mensuplarıyla bu yöntemle iletişim kurmadan önce ilgililerin telefon numaralarını, gizlemek ve yakalanmaları durumunda bu kişilerin deşifre olmasını engellemek amacıyla farklı yöntemlerle kaydettikleri, söz konusu hatlarla bu kişileri ardışık, periyodik ya da tekil olarak adlandırılan yöntemlere uygun şekilde aradıkları belirtilmiştir (Murat Albayrak, §§ 23-27).

37. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasının ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla kurduğu değerlendirilen iletişime dair bazı kararlarına atıfta bulunularak desteklenen Murat Albayrak kararında, örgüt hiyerarşisine göre sorumlu mahrem imam konumundaki kişilerin Türk Silahlı Kuvvetlerinde görevli olup esasında örgüt hiyerarşisi içinde kendilerine bağlı askerî personeli önceden belirlenen tedbir kuralları doğrultusunda örgüt içi haberleşme amacıyla ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan aradıklarına ilişkin olarak yapılan tespit ve değerlendirmelerin olgusal temellerden yoksun olmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra suç isnadı altındaki kimselerin de HTS kayıtlarına ve örgütün askerî mahrem yapılanmasına dâhil olduklarını gösterir delillerin

gerçekliğine ve güvenilirliğine itiraz etme, bunlara yönelik her türlü iddia ve taleplerini dile getirme imkânına soruşturma ve kovuşturma süreçlerinin her aşamasında sahip oldukları da açıktır. Nitekim kanun yolu denetimi yapan merciler de bu iddiaların yeterince incelenmediği durumlarda mahkûmiyet hükümlerinin bozulmasına karar vermektedir (Murat Albayrak, § 75).

38. Başvurucu hakkındaki mahkûmiyet kararı incelendiğinde Mahkemenin başvurucunun Batman'da askerî personel olarak görevli olduğu dönem içinde bu ilde bulunan ankesörlü/kontörlü sabit hatlar üzerinden örgütün kullandığı iletişim yöntemlerine uygun olarak aranmasını örgütle bağlantısını gösteren bir delil olarak değerlendirdiği görülmüştür. Mahkeme bu değerlendirmeyi yaparken anılan yapılanmanın iletişim yönteminde tedbir adı altında uyguladığı kurallara dair Türkiye genelindeki adli işlemler sonucunda elde edilen delilleri dikkate almak suretiyle söz konusu hatlar ile başvurucuya ait GSM hattına ait HTS kayıtlarının karşılaştırmalı analizi üzerine hazırlanan 10/5/2018 tarihli HTS Verileri İnceleme Değerlendirme ve Tespit Tutanağı'na dayanmıştır. Kullanım şekli ve teknik özellikleri itibarıyla FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanması mensuplarınca -örgütsel iletişimde gizliliği sağlama amacıyla- kullanılan bu iletişim yöntemine ilişkin verilerin terör örgütüne üye olma suçu açısından mahkûmiyete dayanak alınması, adil yargılanma hakkı kapsamındaki usul güvencelerini tamamen etkisiz hâle getiren ve açıkça keyfî bir uygulama olarak değerlendirilemez.

39. Diğer yandan muhakeme sürecinde elde edilen deliller ve Mahkemenin gerekçesi dikkate alındığında kişilerin sabit hat ve/veya ankesörlü telefonlar üzerinden örgütün hücre tipi yapılanmasına ait haberleşme ağına dâhil olup olmadıklarının belirlenmesi açısından Yargıtay tarafından ilkesel olarak ortaya konulan ve adli makamlarca yapılması gerekli görülen araştırmaların (Murat Albayrak, §§ 73, 74) somut olayda da yerine getirildiği anlaşılmıştır. Bu bağlamda Mahkeme, Batman'da aralarında başvurucunun da olduğu askerî personel hakkında başlatılan soruşturma sırasında, bu yapılanmanın işleyişine ve söz konusu aramaların örgütsel iletişimi sağlamak amacıyla sorumlu imamlar tarafından yapıldığına dair beyanlarda bulunan şüphelilerin bu yöndeki ifadelerinin de HTS kayıtlarının analizi üzerine ulaşılan sonucu doğruladığını değerlendirmiştir. Ayrıca tanık M.S.nin başvurucu ile birlikte 2007-2008 yıllarında 6-7 ay örgüt evine ders çalışmaya gittiği, bu evde kalanların askerî sınavlara yönlendirildikleri yönündeki suçlayıcı beyanlarının da yine bu analizlere uygun olduğu ve başvurucunun önceden olduğu gibi bu aramalar sonucunda meslek hayatı süresince de -aramaların amacına uygun olarak- örgütsel toplantılara katılmaya devam ettiğine dair kabulü desteklediği Mahkemece dikkate alınmıştır (bkz. § 14).

40. Başvurucu, her ne kadar tanık M.S.nin beyanlarında çelişkiler olduğunu ileri sürmüş ise de başvurucunun duruşma sırasında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri ile tanık sorgulama hakkının gereklerinin yerine getirilmediğine ilişkin bir itirazı bireysel başvuru formunda yer almamıştır. Dolayısıyla FETÖ/PDY'nin mahrem yapılanmasına mensup sorumlu mahrem imamlar tarafından ankesörlü/kontörlü sabit hatlar üzerinden aranarak başvurucuyla telekomünikasyon yoluyla ve örgütsel haberleşme amacıyla iletişim kurulduğuna dair teknik analizlere konu edilen HTS kayıtlarının mahkûmiyet kararında belirleyici delil olarak kullanılması sonucunda açık bir keyfîlik nedeniyle yargılamanın hakkaniyetinin temelden sarsılmadığı ve adil yargılanma hakkı kapsamındaki usule ilişkin güvencelerin anlamsız hâle geldiği çok istisnai bir durumun bulunmadığı değerlendirilmiştir.

41. Diğer yandan başvurucu, bireysel başvuru formunda BTK'dan gelen kayıtlarda yer alan

arama sürelerinde ve HTS kayıtlarına ilişkin bazı verilerde birçok hatanın bulunduğunu ileri sürmüştür. HTS kayıtlarının karşılıklı analizi sonucunda ankesörlü/kontörlü sabit hatlardan yapılan aramaların gerçekliği kolluk makamlarınca net olarak tespit edildiğinden -iletişimin kurulma şeklinden ve operatörlerin kayıt tutma tekniğinden kaynaklanan nedenlerle- anılan kayıtlarda arama sürelerine dair başvurucunun itirazına konu esaslı olmayan sayısal verilerin yer almasının esasa etkili bir şüphe oluşturmadığı açıktır.

42. Somut olayda Murat Albayrak kararında yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılmasında adil yargılanma hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu anlaşılmıştır.

43. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Ankesörlü/kontörlü sabit hatlarla (telefonlarla) yapılan iletişimin tespiti sonucunda elde edilen veriler yönünden hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin tespitine ilişkin kayıtların mahkûmiyet kararında tek veya belirleyici delil olarak kullanılamayacağına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

GÜLGÜN GÜLER

B. No: 2020/13493 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13493

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GÜLGÜN GÜLER BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13493)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Gülgün GÜLER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargı mercilerince ceza infaz kurumu idaresinin işlemlerine yönelik şikâyetin esasının incelenmemesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 17/8/2016 tarihinde tutuklanmasına karar verilen ve bireysel başvuru tarihinde Burdur E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (Kurum) hükümözlü olarak tutulan başvurucu A.G. 25/3/2021 tarihinde tahliye edilmiştir. Başvurucu A.G. başvurunun devamı sırasında 17/7/2022 tarihinde vefat etmiştir. Başvurucunun mirasçısı Gülgün GÜLER başvurucu tarafından yapılan bireysel başvuruya mirasçı sıfatıyla devam etmek istediğini 19/1/2024 tarihli dilekçesiyle bildirmiştir. Kararda başvurucu sıfatı muris A.G. için kullanılmıştır.

3. Başvurucu 25/11/2019 tarihinde Burdur İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) yaptığı şikâyet başvurusunda Kurumda uygun görülen bir işte çalışmak için yirmi bir kez talepte bulunduğunu ancak terör örgütü üyeliği suçundan tutuklu olması nedeniyle taleplerinin kabul edilmediğini belirtmiştir. Başvurucu ayrıca 2/12/2019 tarihli dilekçesiyle Kurumda bulunan diğer mahpuslara atölyeye çıkma ve kantinden el işi malzemesi alma imkânı tanınırken kendisine üzerine atılı suç nedeniyle ayırım yapıldığını belirterek mağduriyetinin

giderilmesini talep etmiştir. Söz konusu dilekçe gönderilirken eklenen 3/12/2019 tarihli üst yazıda başvurucunun talebine ilişkin Kurumun fiziki yapısı ve mevcudunun imkân verdiği ölçülerde faaliyetlerin yürütüldüğü, terör örgütü üyeliği suçundan hükümlü olanların da katılmasının sağlandığı, yalnızca kesici ve delici aletleri gerektiren el işi atölyesi faaliyetlerinde kısıtlamaların az da olsa imkânlar dâhilinde devam ettiği ifade edilmiştir. Yine aynı üst yazı ekinde Kurumun 12/7/2018 tarihli kararı gönderilmiştir. Anılan karar incelendiğinde 15/7/2016 tarihinde gerçekleştirilen darbe teşebbüsü ve terör eylemleri sonrasında ceza infaz kurumlarındaki kapasite yetersizliği dikkate alınarak çeşitli kısıtlamalar getirilmesi için Ceza İnfaz Kurumu İdare ve Gözlem Kurulu tarafından genel bir karar alındığı görülmüştür. 12/7/2018 tarihli, Kurumda bulunan tüm hükümlü ve tutukluları ilgilendiren bu kararda; atölye faaliyetlerinin hükümlü ve tutukluların üzerine atılı suçların niteliği, ceza süreleri ile örgütsel konumları dikkate alınarak kurum imkânları oluştuğu zaman değerlendirileceği kanaatine varıldığı belirtilmiştir.

4. Başvurucunun 25/11/2019 tarihli İnfaz Hâkimliğine sunduğu şikâyet dilekçesi (bkz. 3) Kurumca gönderilirken dilekçeye eklenen 26/11/2019 tarihli üst yazıda ise; Kurum müdürü tarafından Kurumda Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan sanık olan hiçbir kişinin çalıştırılamadığı ifade edilmiştir. 25/11/2019 tarihli bu başvuru üzerine Hâkimlikçe 2/12/2019 tarihli müzekkereyle başvurucunun Kurum idaresine yazılı olarak çalışma talebinde bulunup bulunmadığının kontrol edilmesi, talepte bulunduğunun belirlenmesi hâlinde söz konusu dilekçenin ve bir karar alınmış olması hâlinde de ilgili kararın gönderilmesi istenmiştir. Müzekkere cevabında başvurucunun Kurum idaresine yazılı olarak herhangi bir çalışma talebinde bulunmadığı bildirilmiştir. Hâkimlik 6/1/2020 tarihli kararıyla, başvurucunun Kuruma herhangi bir başvuruda bulunmaksızın doğrudan infaz hâkimliğinden talepte bulunduğu ve talebe ilişkin Kurum tarafından alınmış bir karar olmadığı gerekçesiyle talebin görev yönünden reddine karar vermiştir. Bunun yanında Hâkimliğin kararında; Kurumun başvurucunun talebine ilişkin kararının akabinde yasal süresi içerisinde şikâyet dilekçesi verilmesi hâlinde bu şikâyetin İnfaz Hâkimliğine gönderilmesi gerektiği belirtilerek başvurucunun dilekçesi ilgili Kuruma gönderilmiştir. Söz konusu karara karşı başvurucu tarafından yapılan itiraz, Burdur Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) 11/3/2020 tarihli kesin kararıyla reddedilmiştir. Kararda, İnfaz Hâkimliğince verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu belirtilmiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 17/3/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 19/3/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyonca başvurucunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

8. Başvurucu; diğer mahpuslara çalışma, atölyeye çıkma ve kantinden el işi malzemesi alma imkânı tanınırken üzerine atılı suç nedeniyle kendisine bu imkânların tanınmamasına ilişkin şikâyet başvurusunda İnfaz Hâkimliğince öncelikle Kuruma başvurulması ve Kurum kararı gerektiği belirtilerek işin esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin, kötü muamele yasağının, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile etkili başvuru hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde; somut başvuruda başvurucunun mahkemeye erişim hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi ile AİHM içtihatlarının ve somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği değerlendirilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı cevap dilekçesi sunmamıştır.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiasının özü Kurum uygulamalarına yönelik şikâyet başvurusunun hukuka aykırı şekilde esasa girilmeden reddedilmesi nedeniyle ihlal iddialarının dile getirebileceği etkili bir başvuru yolunun bulunmamasına, bir başka deyişle mevcut yargısal sistemin etkili şekilde işletilmemesine ilişkindir. Bu kapsamda başvurucunun iddialarının öncelikle Anayasa'nın 17. maddesinde düzenlenen maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği kanaatine varılmıştır.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkıyla bağlantılı etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi ceza infaz kurumlarındaki birtakım uygulamaların temel hak ve hürriyetlere müdahale teşkil ettiği ve kaldırılması gerektiği konusunda ileri sürülecek iddiaların esasının incelenmesine imkân sağlayan ve gerektiğinde uygun bir telafi yöntemi sunan etkili hukuk yollarının olmasının ilgililere etkili başvuru hakkının sağlanması bakımından bir gereklilik olduğunu Meral Danış Beştaş (3) kararında kabul etmiştir (Meral Danış Beştaş (3), B. No: 2017/34087, 13/10/2020, § 40). Dolayısıyla başvurucunun atölye çalışmalarından faydalanamaması, kantinden el işi malzemesi alma imkânına sahip olmaması ve Kurumda çalıştırılmaması konusunda ileri sürdüğü iddialarının da bu kapsamda ele alınması ve bir yargı merciince incelenmesi başvurucuya etkili bir başvuru yolunun sağlanması açısından önemlidir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Meral Danış Beştaş (3), § 44).

13. Başvurucunun 25/11/2019 tarihli Hâkimliğe sunduğu şikâyet dilekçesi (bkz. 3) Kurumca gönderilirken dilekçeye eklenen 26/11/2019 tarihli üst yazıda Kurum müdürü tarafından Kurumda FETÖ/PDY üyeliği suçundan sanık olan hiçbir kişinin çalıştırılamadığı ifade edilmiştir. Kurumun 3/12/2019 tarihli üst yazısında ise başvurucunun 2/12/2019 tarihli talebine (bkz. 3) ilişkin terör örgütü üyeliği suçundan hükümlü olanlar bakımından yalnızca kesici ve delici aletleri gerektiren el işi atölyesi faaliyetlerinde kısıtlamaların devam ettiği ifade edilmiştir. Bu kısıtlamanın dayanağı olarak gösterilen 12/7/2018 tarihli Kurum kararı (bkz. 3) Hâkimliğe gönderilmiştir.

14. Sonuç olarak Hâkimlikçe esasa girilmeden görev yönünden ret kararı verilmiştir. Ret kararında başvurucunun talebi ile ilgili Kurum idaresi tarafından alınmış bir karar olmadığı gerekçesi yer almıştır. Oysaki İdare ve Gözlem Kurulu tarafından 12/7/2018 tarihinde atölye faaliyetleri hakkında Kurumda bulunan kişilerin üzerine atılı suçun niteliği ile ceza süresine göre çeşitli kısıtlamalar içeren ve Kurumun genelinde uygulanan bir karar alınmıştır. Böylelikle, Kurumun tüm mahpusları kapsayan ve uygulanmaya devam eden bir kararı bulunmasına ve üst yazılarda taleplere ilişkin Kurum uygulamaları bildirilmesine rağmen

derece mahkemelerince başvurucunun Kuruma yeniden bir başvuruda bulunmasının ve sonucunda karar almasının beklendiği yönündeki gerekçeye yer verilmesinin başvurucuya aşırı ve haksız bir külfet yüklediği değerlendirilmektedir.

15. Somut olayda, Kurum tarafından Hâkimliğe gönderilen müzekkere cevaplarında atölye faaliyetleriyle ilgili belirli suç tipleri ve ceza süreleri için çeşitli kısıtlamaların uygulanmasına yönelik 12/7/2018 tarihli genel bir karar alındığının ve terör örgütü üyeliği suçundan sanık olan hiçbir kişinin Kurumda çalıştırılamadığının bildirildiği gözönüne alındığında başvurucunun iddialarının yeterli ölçüde incelenmediği ve karşılanmadığı kanaatine ulaşılmıştır. Hâkimliğin Kurumun üst yazılarında bildirdiği uygulamalara ve 12/7/2018 tarihli Kurum kararına karar gerekçesinde yer vermediği tespit edilmiştir. Ayrıca başvurucunun şikâyet başvurusunda Kurumda uygun görülen bir işte çalışmak için yirmi bir kez talepte bulunduğunu ancak terör örgütü üyeliği suçundan tutuklu olması nedeniyle taleplerinin kabul edilmediğini belirtmesine ve Kurumca terör örgütü üyeliği suçundan sanık olan hiçbir kişinin Kurumda çalıştırılamadığının bildirilmesine rağmen Hâkimliğin öncelikle Kuruma başvurulması gerektiği gerekçesiyle esasa girmeden görevli olmadığı yönünde karar verdiği görülmüştür. Bu bağlamda başvurucunun ileri sürdüğü iddialar ile Kurum uygulamaları bakımından kararın ilgili ve yeterli gerekçeler içermediği ve başvurucuya uygun bir telafi şansı sunmaya elverişli olmadığı anlaşılmaktadır. İtirazın yapıldığı Ağır Ceza Mahkemesi de bu eksikliği gidermeye yönelik bir gerekçeye yer vermemiştir. Neticede başvurucuya, maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında olduğunu ileri sürdüğü müdahalenin ortadan kaldırılması talebiyle başvurabileceği ve asgari güvenceleri içeren, pratikte de işleyen etkili bir hukuk yolunun sunulmadığı sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 1.000.000 TL maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

18. Başvurucu Gülgün GÜLER'in murisinin 25/3/2021 tarihinde tahliye edilmesi ve inceleme tarihi itibarıyla da vefat etmiş olması nedenleriyle tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

19. Öte yandan eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebilmesi için başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 18.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer

taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Burdur İnfaz Hâkimliği (E.2019/1267, K.2020/15) ve Burdur Ağır Ceza Mahkemesi (2020/101 D. İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HÜSEYİN ATAY

B. No: 2020/15676 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/15676

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN ATAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/15676)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Hüseyin ATAY

Vekili : Av. Cemşit TABAK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tazminat davasının esası incelenmeden reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Diyarbakır'ın Bismil ilçesi, Kamışlı Özel Tip Jandarma Komutanlığı emrinde askerlik görevini yapmakta iken 23/9/2013 tarihinde eğitim sırasında düşerek belini sakatlamıştır.

3. Başvurucunun Gülhane Askerî Tıp Akademisi (GATA) Hastanesinde tedavisine başlanmış, geçirdiği ameliyat sonrasında 11/10/2013 tarihinde hava değişimine gönderilmek kaydı ile taburcu edilmiştir.

4. Başvurucu 16/4/2014 tarihinde Millî Savunma Bakanlığına (İdare) başvuru yaparak idarenin kusuruna dayalı olarak fazlaya ilişkin hakları saklı kalmak üzere tazminat talebinde bulunmuştur. İdarenin cevap vermemesi üzerine 1.000 TL maddi tazminatın yasal faiziyle ödenmesine karar verilmesi talebiyle Diyarbakır 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır.

5. Mahkeme 18/5/2018 tarihli ara kararı ile başvurucunun maluliyet oranının belirlenmesi için Adana Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Hastanesi (Hastane) aracılığıyla sağlık kurulu raporu aldırılmasına karar vermiş ve başvurucunun sevkini yapmıştır. Sevk işlemi üzere Hastane tarafından başvurucunun olay tarihli tıbbi evrakının gönderilmesi istenmiş ve istenen belgeler geldikten sonra rapor düzenlenebileceği belirtilmiştir. Eksik belgelerin temini sonrası başvurucu, Mahkemenin 16/1/2019 tarihli ara kararı ile Hastaneye yeniden sevk edilmiştir. Bu kez de yine Hastane tarafından başvurucuya ait sağlık kurulu raporu düzenlenebilmesi için olay tarihli tıbbi evrakın tamamının istendiği görülmüştür. Mahkeme bunun üzerine 17/4/2019 tarihli yazısı ile başvurucuya ait dosyada bulunan tüm tıbbi bilgi ve belgeleri temin ederek Hastaneye göndermiş ve 12/6/2019 tarihli son ara kararıyla bu bilgi ve belgeler incelenmek ve başvurucu da muayene edilmek suretiyle son durumu gösterir sağlık kurulu raporunun düzenlenmesini istemiştir. Ancak Hastanenin 30/7/2019 tarihli cevabi yazısında başvurucunun ara kararı gereği olarak Hastaneye müracaat etmediği için belirtilen sağlık raporunun düzenlenemediğinin belirtildiği görülmüştür.

6. Mahkeme 27/2/2020 tarihli kararıyla davayı kesin olarak reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, başvurucunun maluliyet oranı hakkında sağlık kurulu raporu aldırılmasına karar verilmesine rağmen başvurucunun raporun düzenlenebilmesi için sevk edildiği Hastaneye müracaat etmediği, zararın başkaca bir delille de ispat edilemediği belirtilmiştir.

7. Nihai karar 22/4/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir. Başvurucu 15/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

9. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Karar Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

10. Başvurucu uyuşmazlığın açıkça hatalı yorumlandığını, Mahkemenin 12/6/2019 tarihli son ara kararının yalnızca Hastaneye tebliğ edildiğini, tarafına herhangi bir tebligat yapılmadığından Hastaneye gitmesi gerektiğini bilemeyeceğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Somut olayda başvurucunun temel iddiası; derece mahkemelerince uyuşmazlığın esası hakkında herhangi bir inceleme ve değerlendirme yapılmadan tazminat davasının reddedilmesidir. Bu nedenle başvurucunun iddialarının adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkı yönünden incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa’nın 36. maddesinin ikinci fıkrasında, hiçbir mahkemenin görev ve yetkisi içindeki davaya bakmaktan kaçınamayacağı belirtilmiştir. Bu bağlamda Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı, kişilere davanın görüldüğü mahkemeden uyuşmazlığa ilişkin bir karar verilmesini isteme güvencesini de sağlar. Öte yandan Avrupa

İnsan Hakları Sözleşmesi'ni (Sözleşme) yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi de Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkeme hakkı şeklinde genel bir hakkı düzenlediğini kabul etmekte ve bu hakkın karar hakkını da içerdiğini ifade etmektedir (İbrahim Demiroğlu [GK], B. No: 2017/15698, 26/7/2019 § 54).

14. Demokratik bir toplumda vazgeçilmez bir hak niteliğindeki adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan mahkeme hakkı uyuşmazlığın bir mahkeme önüne getirilebilmesini, dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı iddia ve savunmaların yargı merciince incelenerek değerlendirilmesini ve bir karara bağlanmasını, ayrıca verilen kararın icra edilmesini gerektirir. Buna göre mahkeme hakkı; mahkemeye erişim hakkı, karar hakkı ve kararın icrası haklarını içerir. Karar hakkı genel itibarıyla mahkeme önüne getirilen uyuşmazlığın karara bağlanmasını isteme hakkını ifade eder. Zira dava hakkını kullanan bireyin asıl amacı uyuşmazlık konusu ettiği talebinin esasıyla ilgili olarak davanın sonunda bir karar elde edebilmektir. Bir başka ifadeyle dava sonucunda şayet bir karar elde edilemiyorsa dava açmanın da bir anlamı kalmayacaktır. Öte yandan karar hakkı bireylerin sadece yargılama sonucunda şeklî anlamda bir karar elde etmelerini güvence altına almaz. Bu hak aynı zamanda dava konusu edilen uyuşmazlığa ilişkin esaslı taleplerin yargı merciince bir sonuca bağlanmasını da gerektirir (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 55).

15. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığı karara bağlarken taraflardan birinin iddia ve savunmasına bağlı kalarak buna karşı diğer tarafın öne sürdüğü esaslı itirazları tartışmadan yargılamayı sonuçlandırması hâlinde -ortada şeklî anlamda bir karar bulunsa bile- gerçek anlamda bir yargılama yapıldığından bahsedilemeyecektir. Bu durumda uyuşmazlığa karşı yargı yolunun teorik olarak açık olması pratikte bir anlam ifade etmeyecek, böylece karar hakkı ve dolayısıyla adil yargılanma hakkı bir yanılsamadan ibaret kalacaktır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. (Berrin Baran Eker [GK], B. No: 2018/23568, 2/7/2020, § 56).

16. Mahkemenin önündeki uyuşmazlığın esasını incelememesi sadece adil yargılanma hakkını zedelemekle kalmaz, aynı zamanda davanın konusunu oluşturan medeni hakkın bağlantılı bulunduğu diğer (maddi) hak ve özgürlükler yönünden etkili başvuru hakkının ihlal edilmesine de yol açabilir. Yargısal başvuru yolları, çoğunlukla bir hak veya özgürlükle bağlantılı uyuşmazlıkların çözüme kavuşturulması amacıyla ihdas edilmiştir. Kişiler dava açmak suretiyle mahkemelerden hak ve özgürlükleriyle ilgili olarak yargısal koruma talep etmektedir. Bireylerin yargısal koruma taleplerine cevap vermek, bu bağlamda dava konusu uyuşmazlığın esasını inceleyerek iddia ve savunmaları değerlendirdikten sonra davayı karara bağlamak yargı mercilerinin anayasal yükümlülüğüdür.

17. Bununla birlikte öngörülen yükümlülüğün mutlak olmadığı da belirtilmelidir. Bu bağlamda karar hakkının görülmekte olan bir davanın yargılama usulü kuralları gereğince esasının incelenemeyeceği durumlara özgü olarak neticelenmiş olmasını da (düşme, açılmamış sayılma, karar verilmesine yer olmadığı, süre aşımı vb.) yasaklamadığı belirtilmelidir. Davanın usule ilişkin haklı bazı nedenlerle reddedilmesi, karar hakkı yönünden bir sorun oluşturmaz. Zira söz konusu hakkın sağladığı güvence bakımından önemli olan husus açıldığı sırada davanın -usule ilişkin sorunlar hariç- uyuşmazlığın esasını çözüme kavuşturma potansiyeline sahip olmasıdır (bazı farklarla bkz. İbrahim Demiroğlu, § 56).

18. Adil yargılanma hakkı davanın sonucuna yönelik bir güvence içermemektedir. Anılan

hak yargılama sürecinin adil olarak yürütülmesini temin edecek birtakım usul güvenceleri sunmaktadır. Dolayısıyla bireysel başvuru incelemelerinde adil yargılanma hakkı kapsamında değerlendirme yapılırken davanın sonucuna ilişkin bir çıkarım yapılması mümkün değildir. Bununla birlikte adil yargılanma hakkı kapsamında karar hakkının gereği olarak mahkemelerin başvurucunun talepleri ile ilgili olarak etkili bir karar vermeleri zorunlu olup bireysel başvuru kapsamında bu husus irdelenecektir.

19. Olayda Mahkeme, başvurucunun maluliyet oranı hakkında sağlık kurulu raporu aldırılmasına karar verilmesine rağmen başvurucunun raporun düzenlenebilmesi için sevk edildiği Hastaneye müracaat etmediği ve zararın başkaca bir delille ispat edilemediği gerekçesiyle davayı esastan kesin olarak reddetmiştir.

20. Başvurucu, uyuşmazlığın açıkça hatalı yorumlandığından yakınmaktadır. Öncelikle başvurucunun açtığı tazminat davasında derece mahkemesinin uyuşmazlığın esasını karara bağlayıp bağlamadığı incelenmelidir. Somut olayda Mahkemenin gerekçeli kararında davanın esastan reddedildiği belirtilmiştir. Ancak Mahkemenin davayı esastan reddettiğini ifade etmesi gerçek anlamda uyuşmazlığın esasının çözümlendiği anlamına gelmez. Uyuşmazlığın esasının karara bağlandığından söz edilebilmesi için derece mahkemesinin tazminat hukuku hükümleri çerçevesinde başvurucunun tazminat hak edip etmediğini incelemiş olması gerekir.

21. Mahkemece başvurucunun maluliyet oranı hakkında sağlık kurulu raporu aldırılmasına karar verilmesine rağmen raporun düzenlenebilmesi için sevk edildiği Hastaneye müracaat etmediği gerekçesiyle davanın reddedildiği gözetildiğinde uyuşmazlığın esasının incelenmediği açıktır. Kaldı ki Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede Mahkemenin ret gerekçesinde belirtmiş olduğu 12/6/2019 tarihli ara kararının yalnızca Hastaneye tebligata çıkarıldığı, başvurucuya yönelik herhangi bir tebligat yahut bilgilendirmede bulunulmadığı görülmüştür.

22. Şu hâlde uyuşmazlığın esası hakkında gerekli inceleme ve değerlendirme yapılarak bir karar verilmediğinden başvurucunun karar hakkına bir müdahalede bulunulduğu kabul edilmelidir.

23. Somut olayda derece mahkemesi, adil yargılanma hakkının bir unsuru olan karar hakkı gereği tazminat şartlarının oluşup oluşmadığını incelemeden sonuca varmıştır. Başka bir ifadeyle derece mahkemesi yargısal fonksiyonun esasını oluşturan uyuşmazlığın içinde yer alan maddi ve hukuki sorunların bütünüyle ele alınması ve karara bağlanması işlevini yerine getirmemiş, gerçek anlamda bir yargısal faaliyet icra etmemiştir. Dolayısıyla hukuk düzeni tarafından başvurucuya tanınan tazminat istemine ilişkin yargı yolunun açık olması teorik olmaktan öteye geçememiştir. Bu durumda başvurucunun karar hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmaktadır.

24. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiği İddiası Yönünden

25. Başvurucu, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak

uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

27. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

28. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılması ve 100.000 TL maddi, 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda, tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Diyarbakır 1. İdare Mahkemesine (E.2018/192 K.2020/267) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA CERİT VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/19992 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19992

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA CERİT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19992)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucular : Mustafa CERİT ve diğerleri

[bkz. Ekli listenin (C) sütunu]

Başvurucu Vekili : bkz. Ekli listenin (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza infaz kurumlarında bulunan başvuruculara gelen veya başvurucular tarafından gönderilen mektupların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi'ne (UYAP) kaydedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucular nihai hükmü öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/19992 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2020/19992 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Ümit Karaduman (B. No: 2020/20874, 2/2/2022) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri

belirlemiştir. Bu çerçevede mahpusun mahrem bilgileri ile kişisel verilerinin kayıt, muhafaza ve kullanımını içeren tedbirlerin kapsamını, uygulanmasını, idarenin takdir yetkisinin sınırlarını düzenleyen ve keyfîliğe karşı güvenceler içeren kuralların mevcut olmadığı gerekçesiyle özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvurularda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucuların Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı ve haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. Ekli listenin (G) sütunundaki vekâlet ücretinin ekli listede belirtildiği şekilde başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÜMMÜ KUŞCU VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/21941 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/21941

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÜMMÜ KUŞCU VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/21941)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucular : 1. Ümmü KUŞCU

2. Yasemin KUŞCU

3. Yasin KUŞCU

Başvurucular Vekili : Av. Atıf ŞENEL

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; sahte fatura kullanma fiili sebebiyle yapılan vergi ziyaı cezalı tarhiyata karşı açılan davada hukuk kurallarının hatalı yorumlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların murisi H.K.nın 2008 yılı defter ve belgelerinin incelenmesi neticesinde 5/8/2013 tarihli vergi inceleme raporu düzenlenmiş ve buna istinaden ihtilaflı dönemlerde yasal kayıtlara intikal ettirilerek indirim konusu yaptığı bir kısım alış faturalarının sahte olduğu tespiti yapılmıştır.

3. Söz konusu tespite istinaden tanzim edilen faturalar muhteviyatı katma değer vergilerinin indirimden reddi suretiyle yeniden oluşturulan beyan tablolarına göre 2008/2., 4., 5., 8., 9., 10., 11. ve 12. dönemleri ile 2009/1. dönemleri için resen vergi ziyaı cezalı katma değer

vergisi tarh edilmiştir.

4. Yapılan cezalı tarhiyatlara karşı başvurucuların murisi tarafından İstanbul 8. Vergi Mahkemesinde (Mahkeme) açılan dava 30/4/2014 tarihinde reddedilmiştir. Mahkeme gerekçesinde; başvurucular murisinin fatura temin ettiği K.Metal, T.A., E.V., D.Çelik Limited Şirketlerinin gerçekte herhangi bir ticari faaliyette bulunmaksızın sahte fatura ticareti ile iştigal ettiği ve dolayısıyla ilgili yılda başvurucuların murisine verdikleri faturaların gerçek bir mal alım ve hizmet ifasına dayanmayan sahte faturalar olduğunu belirtmiştir. Mahkeme buna göre bu şahıs ve şirketler tarafından tanzim edilen faturalar muhteviyatı katma değer vergilerinin indirimden reddi suretiyle yeniden oluşturulan beyan tablolarına istinaden yapılan 2008 ve 2009 dönemlerine ilişkin dava konusu cezalı tarhiyatlarda hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

5. Başvuruculaın murisi tarafından 27/6/2014 tarihinde bu karar temyiz edilmiştir. Danıştay aşamasında temyiz incelemesi devam ederken başvurucular murisi H.K. 10/5/2017 tarihinde vefat etmiştir. Danıştay 4. Dairesi yaptığı temyiz incelemesinde 20/12/2018 tarihinde Mahkeme kararını onamıştır.

6. Başvurucular 13/5/2019 tarihinde karar düzeltme talep etmiş ve dilekçelerinde esasa yönelik iddialarına ek olarak murisleri H.K.nın vefat ettiğini belirterek vergi cezalarının kaldırılması gerektiğini ileri sürmüştür. Danıştay 4. Dairesi 17/12/2019 tarihli kararı ile karar düzeltme isteminin reddine hükmetmiştir.

7. Nihai karar başvuruculara 10/6/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

8. Başvurucular 6/7/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

9. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucular, murislerinin vefat etmesine karşın Danıştay tarafından kamu alacağının cezalara yönelik kısmı yönünden bir değerlendirme yapılmadığını, vergi tarhiyatına yönelik kısım yönünden de uyuşmazlığın açıkça hatalı yorumlandığını, bilirkişi incelemesi yapılmadan sadece inceleme raporunun esas alındığını belirterek hukuka aykırı karar verildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; ilgili vergi dairesi tarafından söz konusu vergi cezalarının terkin edilip edilmediğinin Gelir İdaresi Başkanlığından sorulduğunu ve yapılan yazışma sonucunda elde edilen bilgilerden, vefat eden mükellefe ait tüm vergi cezalarının terkin edildiğinin bildirildiğini belirtmiştir. Görüşte ayrıca, bireysel başvurunun yapıldığı tarihten sonra idare tarafından uyuşmazlığı ortadan kaldıracak şekilde işlem gerçekleştiğinden bu hususun başvuruculaın mağdur sıfatı yönünden yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

12. Anayasa’nın 148. maddesinin dördüncü fıkrasında kanun yolunda gözetilmesi gereken hususlara ilişkin şikâyetlerin bireysel başvuruda incelenemeyeceği belirtilmiştir. Bu kapsamda ilke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren tespit ve sonuçlar bu kapsamda değildir (Ahmet

Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

13. Mevzuatın, somut olayın ve delillerin yorumlanması uyuşmazlığı çözmekle görevli mahkemenin takdirinde olup bireysel başvuruda değerlendirmeye konu edilemez. Derece Mahkemesi, incelediği vergi inceleme raporlarından hareketle başvurucular murisinin fatura temin ettiği şirketlerin gerçekte herhangi bir ticari faaliyette bulunmaksızın sahte fatura ticareti ile iştigal ettiğini ve dolayısıyla ilgili yılda başvurucular murisine verdikleri faturaların gerçek bir mal alım ve hizmet ifasına dayanmayan sahte faturalar olduğunu değerlendirmiştir.

14. Buna göre başvurucular tarafından ileri sürülen iddialar, delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup kararda bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan bir durumun da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu sonucuna varılmıştır.

15. Öte yandan, başvurucular tarafından murislerinin 10/5/2017 tarihinde vefat etmesine karşın Danıştay tarafından kamu alacağının cezalara yönelik kısmı yönünden bir değerlendirme yapılmadığı ileri sürülmüş ise de Bakanlık tarafından gönderilen 6/7/2021 tarihli görüşte başvurucular murisinin vefatı nedeniyle tüm vergi cezalarının 17/10/2020 tarihinde terkin edildiği belirtilmiştir. Bakanlık buna ilişkin 16/6/2021 tarihli Gelir İdaresi Başkanlığı (İdare) yazısını da görüş ekine eklemiştir. Gelinen aşamada Bakanlığın görüşüne karşı başvurucu tarafça herhangi bir itirazda da bulunulmadığı görüldüğünden başvurunun İdarece terkin edilen vergi cezalarına yönelik kısmına ilişkin ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KERİM KİLİT VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/26381 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/26381

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

KERİM KİLİT VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/26381)

Karar Tarihi: 7/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 13/6/2024-32575

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Soner GÖÇER

Başvurucular : 1. Kerim KİLİT

2. Rukiye Bengü KİLİT

3. Tansu KİLİT

Vekili : Av. Turgay ÖZCAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, meme kanseri neticesinde meydana gelen ölümde tıbbi ihmal gösterilmesi nedeniyle yaşam hakkı ile maddi ve manevi varlığı koruma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvuruculaların yakını Ş.K. meme kanseri şüphesiyle 27/2/2010 tarihinde Adatepe Kızılay Tıp Merkezine başvurmuştur. Muayeneyi yapan genel cerrahi uzmanının talebi doğrultusunda bilateral meme USG (meme ultrasonu) ve bilateral mamografi (mamografi) çekilmiştir. Çekimleri yapan radyoloji uzmanı, her iki radyolojik görüntüyü "normal limitlerde" şeklinde raporlamıştır. Başvuruculaların beyanına göre bu tetkikler ve yapılan muayene sonucunda Ş.K.ya memedeki kitlenin yağ bezesi olabileceği, bir yıl sonra gelmesi

gerektiği söylenmiştir.

3. Ş.K. benzer şikâyetlerle 26/11/2010 tarihinde Kartal Eğitim Araştırma Hastanesine başvurmuştur. 26/11/2010 tarihli bilateral mamografi raporunda, radyoloji uzmanınca BI-RADS kategori 5 (%95-99 oranında kötü huylu olma ihtimali olan kanser bulgusu) tespit edilmiştir. Yapılan tetkikler neticesinde Ş.K.ya meme ca (meme kanseri) teşhisi konulmuş, ayrıca karaciğer ve kemik metastazları (kanserin kaynağını aldığı organdan daha uzak bir bölgeye yayıldığı) tespit edilmiştir.

4. Ş.K. 28/2/2013 tarihinde meme kanseri ve bununla gelişen komplikasyonlar sonucu hayatını kaybetmiştir.

5. Ş.K. vefat etmeden önce 16/1/2013 tarihinde İstanbul Anadolu 14. Asliye Hukuk Mahkemesi nezdinde, Adatepe Kızılay Tıp Merkezinde muayenesini yapan genel cerrahi uzmanının, meme ultrasonunu ve mamografiyi çekip raporlayan radyoloji uzmanının tıbbi ihmalleri olduğu, yanlış raporlama yaptıkları ve geç teşhis koydukları gerekçesiyle haklarında manevi tazminat davası açmıştır. Yargılama sürerken Ş.K. vefat etmiş, davaya mirasçı sıfatıyla başvurucular devam etmiştir.

6. Yargılama sırasında Adatepe Kızılay Tıp Merkezinde 27/2/2010 tarihinde çekilen meme ultrasonu ve mamografi ilgili kurumdan istenmiş, ilgili kurum talep edilen radyolojik görüntülere o dönem PACK (görüntü saklama ve iletişim sistemleri) kullanılmadığı için ulaşılamadığını bildirmiştir. Adli Tıp Kurumu Genel Kurulundan alınan 22/12/2016 tarihli raporda özetle meme ultrasonu ve mamografi tetkiklerinin normal sınırlarda şeklinde raporlandığı dikkate alındığında muayeneyi yapan genel cerrahi uzmanına kusur atfedilmeyeceği ancak 27/2/2010 tarihinde çekildiği bildirilen meme ultrasonunun ve mamografinin temin edilmediğinden incelenemediği, bu nedenle tetkiklerin doğru yorumlanıp yorumlanmadığı hususunda değerlendirme yapılamadığından radyoloji uzmanının kusuru olup olmadığı hususunda kesin bir kanaate varılamadığı mûtalaa edilmiştir.

7. Yargılama neticesinde İstanbul Anadolu 14. Asliye Hukuk Mahkemesi 17/1/2018 tarihli kararıyla davalı genel cerrahi uzmanının kusuru olmadığının anlaşılması, diğer davalı radyoloji uzmanının ise kusurlu olduğunun ispat edilememesi nedeniyle davanın reddine karar vermiştir.

8. Başvurucular, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuşlardır. Başvurucular 6/11/2018 tarihli istinaf dilekçesinde "Mamografi ve USG kayıtlarına davacıların annesinin mirasları toplanırken rastlanılmış ve bu delillerde istinaf dosyası tevzii aldıktan sonra ilgili istinaf mahkemesine sunulacaktır." ifadelerine yer vermişlerdir. İstinaf talebi İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Hukuk Dairesinin 9/5/2019 tarihli kararı ile reddedilmiştir.

9. Başvurucular karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. 31/5/2019 tarihli temyiz dilekçesine göre "Mamografi ve USG kayıtlarına davacıların annesinin mirasları toplanırken rastlanmış ve bu delillerde istinaf dosyasına sunulmuştur.". Temyiz talebi, Yargıtay 13. Hukuk Dairesinin 17/6/2020 tarihli onama ilamı ile reddedilmiştir.

10. Başvurucular 17/6/2020 tarihli Yargıtay onama ilamını 10/7/2020 tarihinde öğrendikten sonra 10/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünden anlaşıldığı kadarıyla 21/3/2015 tarihli iddianameyle genel cerrahi uzmanı ve radyoloji uzmanı hakkında taksirle ölüme sebebiyet

verme suçundan kamu davası açılmış ise de yapılan yargılama neticesinde -hukuk mahkemesinde alınana benzer yöndeki Adli Tıp Kurumu raporu doğrultusunda- ilgililerin beraatine karar verilmiş, başvurucular karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuş, talep reddilerek anılan karar kesinleşmiştir.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

13. Başvurunun incelenmesi sırasında, olaya ilişkin tıbbi tetkiklerin tazminat yargılaması esnasında dosyaya ne zaman ve ne suretle sunulduğuna dair başvuru formunda bir bilgi veya belgeye yer verilmediği gibi Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede de bu konuda bir veriye ulaşılamaması üzerine başvurucular vekili ile ilk derece mahkemesine ve istinaf dairesine bu hususta ayrı ayrı müzekkere yazılmıştır. Müzekkereye, başvurucular vekili "bahsi geçen mamografi ve USG'nin istinaf aşamasında dosyaya sunulduğunu ancak buna ilişkin bir belge bulunmadığı" yönünde; istinaf dairesi "Mamografi ve USG kayıtlarının dosyaya sunulmadığı" şeklinde, ilk derece mahkemesi ise "dava dilekçesi ekinde mamografi sunulduğu" şeklinde yanıt vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucular; yakınları Ş.K.nın tıbbi ihmal nedeniyle hayatını kaybettiğini, tazminat davasında davalı hekimlerin kusurlarının ispatı noktasında kritik önemi olan meme ultrasonu ve mamografiye davalı hekimlerin çalıştığı sağlık kurumunun saklama yükümlülüğüne aykırı davranması nedeniyle ulaşamadıklarını, bu sebeple iddialarını ispat edemediklerini ancak istinaf aşamasında bu tetkikleri bularak dosyaya sunmalarına rağmen bunun dikkate alınmayıp bu tetkikler doğrultusunda adli tıptan yeni bir rapor alınmadan istinaf ve temyiz başvurularının reddedildiğini belirterek yaşam haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca olaylar nedeniyle kendilerinin de psikolojik tahribat yaşadıklarını, bu nedenle maddi ve manevi varlığını koruma haklarının da ihlal edildiğini iddia etmişlerdir.

15. Bakanlık görüşünde, denetim görevinin yerine getirildiği bildirilmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı önceki beyanlarını tekrar etmiştir.

16. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvuruculara iddiaları, yakınlarının tıbbi ihmal nedeniyle hayatını kaybettiği, olaya ilişkin açılan tazminat davasının ise özenli bir şekilde yürütülmediğine yönelik olup iddialar yaşam hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

18. Yaşam hakkının pozitif yükümlülükler boyutunun sağlık alanında yürütülen faaliyetlere ilişkin temel ilkelere, ilgili ulusal ve uluslararası hukuka Ayhan Keçeli ve diğerleri (B. No: 2019/24231, 23/2/2022, §§ 80-87), Nail Artuç (B. No: 2013/2839, 3/4/2014, §§ 34, 35, 37), Perihan Uçar (B. No: 2013/5860, 1/12/2015, § 52), Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş (B. No: 2013/4086, 20/4/2016, § 73) kararlarında yer verilmiştir.

19. Tıbbi ihmal iddialarının söz konusu olduğu hâllerde devletin egemenliği altındaki kişilerin yaşamlarının korunması yönündeki pozitif maddi yükümlülüğü, ister kamu

hastanelerinin ister özel hastanelerin hastaların yaşamlarını korumak için gerekli tedbirleri almalarını sağlayıp sağlık çalışanlarının yüksek mesleki standartlara sahip olmalarını temin edecek etkili bir mevzuat oluşturmaktan ibarettir. Oluşturulan mevzuat, kişilerin yaşamının korunması yönünden eksik olmadığı sürece sağlık çalışanlarının hastayı tedavi ederken yaptığı değerlendirme hataları, tedavi sürecindeki gecikmeler ya da tedavi sırasında sağlık çalışanları arasında yaşanan koordinasyon eksikleri devleti yaşam hakkının maddi boyutunun ihlalinden dolayı sorumlu tutmak için kâfi değildir (Ayhan Keçeli ve diğerleri, §§ 81, 89; Nail Artuç, §§ 34, 35). Tıbbi ihmal iddiasıyla yapılan başvurularda yaşam hakkının usul boyutunun incelenmesi sırasında yapılması gereken iş, başvuruya konu edilen tam yargı veya tazminat davasının ölümle neticelenen olayın seyrini ve sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verip vermediğini belirlemektir (Ayhan Keçeli ve diğerleri § 87; İrfan Durmuş ve diğerleri, B. No: 2014/4153, 11/5/2017, §§ 127, 128; Bağı Akay ve diğerleri, B. No: 2014/5101, 22/6/2017, § 56).

20. Somut olayda başvuruculaın yakını Ş.K. meme kanseri ve gelişen komplikasyonlar sonucu hayatını kaybetmiştir. Ş.K.nın ilk muayenesini yapan genel cerrahi uzmanı ve radyoloji uzmanına karşı açılan tazminat davası "meme ultrasonuve mamografi tetkiklerinin normal sınırlarda şeklinde raporlandığı dikkate alındığında muayeneyi yapan genel cerrahi uzmanına kusur atfedilmeyeceği ancak 27/2/2010 tarihinde çekildiği bildirilen meme ultrasonu ve mamografi temin edilmediğinden bu tetkiklerin doğru yorumlanıp yorumlanmadığı yani radyoloji uzmanının kusuru olup olmadığı hususunda kesin bir kanaate varılamadığı" yönündeki Adli Tıp Kurumu raporuna istinaden davalı genel cerrahi uzmanının kusuru olmadığının anlaşılması, diğer davalı radyoloji uzmanının ise kusurlu olduğunun ispat edilememesi nedeniyle reddedilmiştir.

21. Eldeki başvuruda yaşam hakkının usul boyutu kapsamında başvuruya konu tazminat davasının ölümle neticelenen olayın seyri ile sağlık çalışanlarının olaydaki sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verip vermediği incelenmelidir.

22. Öncelikle davalı hekimlerin kusurlarının ispatı noktasında kritik önemi olan meme ultrasonu ile mamografiye hekimlerin ve hekimlerin çalıştığı sağlık kurumunun saklama yükümlülüğüne aykırı davranması nedeniyle ulaşılamadığı, bu sebeple iddiaların ispat edilemediği yönündeki iddia üzerinde durulması gerekmektedir. Bu husus, açılan tazminat davasının radyoloji uzmanı bakımından meme ultrasonu ve mamografi temin edilmediğinden bu tetkiklerin doğru yorumlanıp yorumlanmadığı hususunda kesin bir kanaate varılamadığı yönündeki Adli Tıp Kurumu raporuna istinaden reddedilmesi nedeniyle radyoloji uzmanı sağlık personeli yönünden, yargılamanın bahsi geçen sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verip vermediği nokrasında önemlidir.

23. Tıbbi müdahalenin tıp biliminin güncel ve genel kabul gören kurallarına uygun olarak gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin tespiti büyük ölçüde teşhis ve tedavi sürecindeki kayıtların incelenmesiyle mümkün olabilmektedir. Bu nedenle bu kayıtların tutulması, saklanması ve gerektiğinde yargısal mercilere ibraz edilmesi büyük önem taşımaktadır. Teşhis ve tedavi sürecindeki verilerin kaydedilmesi ve makul bir süre saklanması sorumluluğu tıbbi müdahaleyi gerçekleştiren sağlık kuruluşuna aittir (Hatice Turhan, B. No: 2016/4642, 20/11/2019, § 39). Kural olarak anılan yükümlülüğün sağlık kuruluşu tarafından yerine getirilmemesinin sonuçlarının hastaya (başvurucuya) yüklenmesi beklenemez (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Sedat Bayiskit, B. No: 2019/1263, 16/3/2022, § 39).

24. Somut başvuruda tazminat davası, genel cerrahi uzmanı ve radyoloji uzmanı olan

hekimler aleyhine açılmış olup hekimlerin çalıştığı sağlık kuruluşuna ve/veya Sağlık Bakanlığına teşmil edilmemiştir. Bu durumda tazminat yargılamasında sağlık kuruluşunun saklama yükümlülüğüne aykırı davranıp davranmadığı hususunun başlı başına tıbbi ihmale (hizmet kusuruna) sebep olup olmadığının tartışılmaması doğaldır. Dahası başvuru formunda ve 6/11/2018 tarihli istinaf dilekçesinde başvurucular; bahsi geçen tetkiklere ilk derece yargılamasında ulaşamamış iseler de istinaf aşamasında (başvurucuların yakını olan Ş.K.nın vefatı sonrası eşyaları toplanırken) ulaştıklarını ve dosyaya sunduklarını ifade etmiştir. Yani tetkiklerin başvurucuların yakını Ş.K.ya teslim edildiği kabul edilmiştir. Bu durumda -hekimlerin çalıştığı sağlık kuruluşunun ve/veya Sağlık Bakanlığının taraf olmadığı bir tazminat yargılamasında- ispat külfeti bakımından Mahkemenin kabulü ve uygulaması makuldür.

25. Bu durumda esasen incelenmesi gereken husus, bahsi geçen meme ultrasonuve mamografinin dosyaya sunulmasına rağmen değerlendirmeye alınmadığına yönelik iddiadır.

26. Başvuruculaın açtığı tazminat davası -"Meme ultrasonu ve mamografi sonuçları normal sınırlarda." şeklinde raporlandığı dikkate alındığında- muayeneyi yapan genel cerrahi uzmanına kusur atfedilmeyeceği yönündeki Adli Tıp Kurumu raporuna istinaden muayeneyi yapan genel cerrahi uzmanına kusur atfedilmeyeceği gerekçesiyle reddedilmiştir. Yargılama süreci, adli tıp raporu ve derece mahkemelerinin gerekçeleri bir bütün hâlinde dikkate alındığında yargılamanın genel cerrahi uzmanı bakımından başvuruya konu edilen olayın seyrini ve genel cerrahi uzmanı olan sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verdiği anlaşılmıştır.

27. Ancak açılan tazminat davası 27/2/2010 tarihinde çekildiği bildirilen meme ultrasonu ve mamografi temin edilemediğinden bu tetkiklerin doğru yorumlanıp yorumlanmadığı hususunda kesin kanaate varılamadığı yönündeki Adli Tıp Kurumu raporuna istinaden radyoloji uzmanının kusurlu olduğunun ispat edilemediği gerekçesiyle reddedilmiştir.

28. Her ne kadar 27/2/2010 tarihinde çekilen mamografinin dosyaya sunulduğu yönünde bir bulgu yok ise de 27/2/2010 tarihinde çekilen meme ultrasonunun dava dilekçesinin 4 No.lu ekinde dosyaya sunulduğu görülmüştür. Yine istinaf dilekçesinde "Mamografi ve USG kayıtlarına davacıların annesinin mirasları toplanırken rastlanılmış ve bu delillerde istinaf dosyası tevzii aldıktan sonra ilgili istinaf mahkemesine sunulacaktır." ifadelerine, istinaf talebinin reddi üzerine verilen temyiz dilekçesinde ise "Mamografi ve USG kayıtlarına davacıların annesinin mirasları toplanırken rastlanılmış ve bu delillerde istinaf dosyasına sunulmuştur." ifadelerine yer verildiği görülmüştür. Buna rağmen istinaf ve temyiz taleplerinin reddine dair kararlarda, bahsi geçen tıbbi kayıtların asıllarının dosya arasında bulunup bulunmadığı, istinaf veya temyiz aşamasında dosyaya sunulup sunulmadığı hususlarında hiçbir açıklama yer almamıştır. Dava dilekçesinin 4 No.lu ekinde dosyaya sunulduğu anlaşılan 27/2/2010 tarihli çekilen meme ultrasonunun asıl mı, suret mi olduğu, suret ise incelemeye elverişli olup olmadığı hususlarında adli tıp raporlarında, ilk derece mahkemesi kararında veyaistinaf ve temyiz ilamlarında hiçbir inceleme yapılmamıştır.

29. Bu şartlar altında derece mahkemelerince yapılan yargılamanın radyoloji uzmanı bakımından başvuruya konu olayın seyrini ve radyoloji uzmanı olan sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya tam olarak imkân vermediği anlaşıldığından yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

30. Başvurucular yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi ve 350.000 TL tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

31. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için radyoloji uzmanı olan sağlık personeli yönünden yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan, B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3), B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkının usul boyutunun ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için radyoloji uzmanı olan sağlık personeli yönünden yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Anadolu 14. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2013/39, K2018/23) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculaların tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HACI İBRAHİM YEŞİL VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/31618 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/31618

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HACI İBRAHİM YEŞİL VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/31618)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucular : Hacı İbrahim YEŞİL ve diğerleri

[bkz. Ekli listenin (C) sütunu]

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kapalı görüşün dinlenmesi ve kayda alınması nedeniyle haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucular nihai hükmü öğrendikten sonra süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/31618 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2020/31618 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Eşref Köse (B. No: 2017/38098, 3/6/2020) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede kapalı görüşlerde yapılan konuşmaların sistematik bir şekilde teknik araçla dinlenmesi ve kaydedilmesinin şartlarının kanunla düzenlenmediği gerekçesiyle haberleşme

hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan haberleşme hürriyeti ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için ihlal tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında her bir başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. ve 22. maddelerinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı ile haberleşme hürriyetinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Ekli listede yer verilen her bir başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

VEDAT ERGÜN

B. No: 2021/26138 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26138

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

VEDAT ERGÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26138)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Vedat ERGÜN

Vekili : Av. Hasan BİÇER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, icra müdürlüğünce yapılan ihalenin feshi için açılan dava sonunda ihale bedelinin %10'u oranındaki para cezasının Hazineye irat kaydına karar verilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının, derece mahkemesi kararına karşı istinaf ve temyiz yolunun kapalı tutulması nedeniyle hükmün denetlenmesini talep etme hakkının ve karar sonucu nedeniyle de hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 3/5/2021 tarihinde öğrendikten sonra 21/5/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, Yıldız Eker [GK] (B.No: 2015/18872, 22/11/2018) kararında mahkemeye erişim hakkı yönünden inceleme yapmış ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararda mahkemelerin somut durumun özelliklerini gözönünde tutmasına izin

vermeyen ve hâkime herhangi bir takdir yetkisi de tanımayan kanun hükmüne dayalı olarak uygulanan para cezasının miktarının başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği ve bu durumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahaleyi ölçüsüz kıldığı sonucuna varılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Diğer İhlal İddiaları

3. Başvurucunun hükmün denetlenmesini talep etme hakkına ilişkin şikâyetinin E.Ç. (B. No: 2019/2490, 3/12/2020) kararı doğrultusunda konu bakımından yetkisizlik nedeniyle, yargılamanın sonucunun hakkaniyetli olmadığı yönündeki şikâyetinin ise Hikmet Balabanoğlu (B. No: 2012/1334, 17/9/2013) kararı doğrultusunda açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve maddi manevi tazminat ile harç tahsil müzekkeresinin iptal edilmesi talebinde bulunmuştur. İhlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bununla birlikte eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucunun maddi zararlarının giderilmesi gerekir. Olayda başvurucu aleyhine verilen ihale bedelinin %10'u olan 20.200 TL para cezasının hükmün kesinleşmesinden sonra tahsili amacıyla ilgili vergi dairesine gönderilmek üzere harç tahsil müzekkeresi düzenlenmiştir. Dosyada para cezasının tahsil edildiğine ilişkin bir bilgi ve belge olmadığı gibi başvurucu tarafından bu hususta yapılan bir bildirim de bulunmamaktadır. Bu itibarla Mahkemece düzenlenen 4/1/2022 tarihli harç tahsil müzekkeresinin ilgili vergi dairesince gereğinin yerine getirilmesini önleyecek şekilde iptali ve ilgili mahkemesine iadesi yeterli bir giderim sağlayacaktır. Öte yandan Mahkemece düzenlenen harç tahsil müzekkeresinin ilgili vergi dairesince yerine getirilmesini önleyecek şekilde iptalinin ve mahkemesine iadesinin yeterli bir giderim imkânı sağladığı değerlendirilerek başvurucunun tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının konu bakımından yetkisizlik ve açıkça dayanaktan yoksun olması nedenleriyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla harç tahsil müzekkeresinin iptali ve ilgili kurumdan geri çekilmesi için Antalya6.İcra Hukuk Mahkemesine (E.2021/20, K.2021/270) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama

giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/26628 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/26628

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÖZDEMİR VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/26628)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRSOY

Başvurucular : 1. Ali ÖZDEMİR

2. Emrah CİLAN

3. Ersin GÖK

4. Eyüp GÜNDOĞDU

5. Hakan ÖZKAN

6. Halil GÜRSOY

7. Hasan DEMİRCİ

8. Hüsnü ALDEMİR

9. Mehmet NAROĞLU

10. Turgut DAĞCAN

11. Tüncay AKÇA

12. Uğur TUNÇAY

Başvurucular Vekili : Av. Erol ŞAHİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; iş sözleşmesi feshedilen başvurucuların sendikal tazminat taleplerinin reddedilmesi nedeniyle sendika hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuların çalıştığı davalı işyeri, internet sitesinde yer alan bilgilere göre 1973 yılından bu yana redüktör üretimi yapan bir firmadır.

3. Başvurucular 12/7/2017-14/7/2017 tarihlerinde Birleşik Metal İş Sendikasına üye olmuştur.

4. Başvurucuların iş sözleşmesi, sendikaya üye oldukları gün veya üye olduktan bir iki gün sonra "devamsızlık, verilen görevleri yerine getirmeme, uyumsuzluk" gibi nedenlerle 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 25. maddesi kapsamında haklı nedenle feshedilmiştir.

5. Başvurucular, iş sözleşmesinin sendikal nedenlerle feshedildiği iddiasıyla İstanbul Anadolu 5. İş Mahkemesinde işe iade ve sendikal tazminat talepli dava açmıştır.

6. Başvurucular, iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini ispat edebilmek için tanık deliline başvurmuştur. İlk derece mahkemesinde dinlenen davacı tanıklarının beyanlarının ilgili kısmı şöyledir:

Tanık M.Ö: "..Ben Birleşik Metal İş Sendikası'nda çalışıyorum, davacıları İmak Rediktör şirketine ait fabrikada sendikal çalışmalar yaptığımız sırada tanıdım. 2017 yılının mayıs ayında şirketten 4 arkadaşla irtibat kurduk, bu arkadaşlarla iş yerinde sendikal faaliyet yürütmeye başladık, yaklaşık 1-2 ay görüşmeler sonuda bir noktaya gelindi, bunu işverenin duyması üzerine bu dört arkadaş dahil toplam da 12 kişinin işine son verildi. Daha sonra biz arkadaşlarla birebir görüştük, işten ayrılan arkadaşları tekrar işe iadesini sağlamanın nasıl olacağını değerlendirdik. İş yerinde çalışan arkadaşlarımız fabrika içinde çalışan diğer işçilerin üretim durdurma gibi eylemlere sıcak bakmayacağını söylediler. İşine son verilen 12 kişi iş yerinin kapısında bekledi, bildiğim kadarıyla 12 kişinin iş akdine son verildikten sonra başka çalışanların iş akdine son verilmedi... Bizim yöntemimiz iş yerinde öncelikle ne yapılabilir diye tartışırız amacımız kimseyi işinden etmek değildir, çoğunluğu sağlamak için önce üyelikleri yapmayız, daha sonra çoğunluğu yakaladığımızda genel bir toplantı yaparak işçilerle görüşürüz. Sendika üyeliğini anlatırız sonrasında da üyeliklere geçeriz. Davalı iş yerinde belirli bir sayıya gelmiştik bir kaç hafta sonra işçilerle genel toplantımızı yapacaktık üyeliklerimizi de toplantıda başlatıcaktık ve sonrasında Bakanlığa yetki için başvuracaktık. 60'lı sayılarda kaldık, çoğunluğu sağlamamız için yaklaşık 80 kişinin üyeliğine ihtiyacımız vardı bu sayıya ulaşamadık, yaşananlar sonrasında fabrikada çalışan işçilerle konuştuk. Bize işverenin baskısına maruz kaldıklarını ve korktuklarını söylediler ..."

Tanık F.A: "Ben davacıları bir dönem davalı işyerinde çalışmalarımızdan dolayı tanırım. Ben davalı iş yerinden yaklaşık 6 ay önce sendikal faaliyetlerden sonra ayrıldım... 2017 yılının nisan ayında H. ve T. adlı iki arkadaşım bana sendikal çalışmalardan bahsetti, 'sen de katılır mısın?' diye sordular ben de 'katılırım' dedim. Toplantılar yapılıyordu, bu toplantıların 2-3 tanesinde ben de katıldım. Temmuz' un ilk haftası işveren bu toplantıları ve faaliyetleri duymuş ve çeşitli sebeplerle işten çıkarılmalar başladı. 12 Temmuz haftasının cuma günü fabrika sahibinin oğlu genel müdürümüz F. bey toplantı yaptı. Sendikal çalışmalara katılan ve işten çıkarılan 12 kişiye 'şerefsizler, onlara para yedirmem' şeklinde hakaretlerde bulundu. Hala içerde sendikal çalışma yürüten var mı diye de sordu... Ben sendika

faaliyetlerinin içindeydim arkadaşlarla gizli gizli süreci devam ettiriyordum. 60-65 kişi kadar üye sayısına uluşmıştık. Sendika üyeliklerine başlamadan işveren durumdan haberdar olmuştu. Üye olan bazı arkadaşlarımız üyeliklerini iptal ettiler, üye olmayan arkadaşlar hiç üyeliklerini başlatmadılar, 60 kişilik bir listemiz vardı bu liste sendikaya üye olabilecek durumda olan işçileri içeriyordu..."

7. İlk derece mahkemesi 16/1/2020 tarihinde işe iade talepleri yönünden davanın kabulüne sendikal tazminat talepleri yönünden davaların reddine karar vermiştir. İlk derece mahkemesinin gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"... iş akdinin sendikal nedenle feshedildiğinin ispatlanamadığı, davacının işe iadesi ile sendikal tazminat talebinin reddine karar vermek gerektiği anlaşılmış olmakla..."

8. Kararların istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 48. Hukuk Dairesi 26/4/2021 tarihinde istinaf başvurularının esastan reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... Birleşik Metal-İş Sendikasının 27/11/2017 tarihli yazısında sendikanın davalı işyerinde yürüttüğü örgütlenme çalışmasının 2017 Temmuz ayında yoğunlaşması üzerine bir kısım işçilerin sendikaya üye oldukları, bu durumu öğrenen işverenin üye olan işçileri istifaya zorladığı, 5 üyenin baskı nedeniyle istifa ederek ayrıldığı, davalı işyerinde halen sendika üyesi olup çalışan kişilerin bulunduğu ve yeterli çoğunluk bulunmadığından yetki sürecinin işletilmediği belirtilmiştir. Davacıların 12/07/2017-14/07/2017 tarihlerinde sendika üyesi olduğu anlaşılmaktadır. Dinlenilen davacı tanığı M.Ö Birleşik Metal-İş Sendikasında çalıştığını, 2017 yılının Mayıs ayında işyerinde sendikal faaliyette bulunmaya başladıklarını, davacıların da irtibat kurdukları kişiler arasında olduğunu beyan etmiş; diğer davacı tanığı F. A. da 2017 yılının Nisan ayında H. ve T. isimli arkadaşlarının sendikal çalışmalardan bahsettiğini kendisinin de bu toplantıların üç tanesine katıldığını ifade etmiştir. Dosya içeriğinden ve sendika yazısından sendika üyesi olduğu halde davalı işyerinde çalışmaya devam eden personellerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Aynı şekilde işyerinde sendikanın yetki süreci işletmediği, başka bir anlatımla sürecin ve üye sayısının o noktada bulunmadığı görülmektedir. Öte yandan davacıların hangi sendikal faaliyeti sebebiyle işveren tarafından iş akdinin feshedildiği yöntemince ortaya konulamamıştır."

9. Başvurucular süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

A. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

11. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Sendika Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

12. Başvurucular iş sözleşmelerinin sendikal nedenlerle feshedildiğini, eksik inceleme sonucu verilen ret kararlarının sendika hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

1. İlgili Mevzuat

13. 4857 sayılı İş Kanunu'nun "İşverenin haklı nedenle derhal fesih hakkı " kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

" Süresi belirli olsun veya olmasın işveren, aşağıda yazılı hallerde iş sözleşmesini sürenin bitiminden önce veya bildirim süresini beklemeksizin feshedebilir:

I- Sağlık sebepleri:

a) İşçinin kendi kastından veya derli toplu olmayan yaşayışından yahut içkiye düşkünlüğünden doğacak bir hastalığa yakalanması veya engelli hâle gelmesi durumunda, bu sebeple doğacak devamsızlığın ardı ardına üç iş günü veya bir ayda beş iş gününden fazla sürmesi.

...

II- Ahlak ve iyi niyet kurallarına uymayan haller ve benzerleri:

g) İşçinin işverenden izin almaksızın veya haklı bir sebebe dayanmaksızın ardı ardına iki iş günü veya bir ay içinde iki defa herhangi bir tatil gününden sonraki iş günü, yahut bir ayda üç iş günü işine devam etmemesi.

h) İşçinin yapmakla ödevli bulunduğu görevleri kendisine hatırlatıldığı halde yapmamakta ısrar etmesi

İşçi feshin yukarıdaki bentlerde öngörülen sebeplere uygun olmadığı iddiası ile 18, 20 ve 21 inci madde hükümleri çerçevesinde yargı yoluna başvurabilir"

14. 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun "Sendika özgürlüğünün güvencesi" kenar başlıklı 25. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) İşçilerin işe alınmaları; belli bir sendikaya girmeleri veya girmemeleri, belli bir sendikadaki üyeliği sürdürmeleri veya üyelikten çekilmeleri veya herhangi bir sendikaya üye olmaları veya olmamaları şartına bağlı tutulamaz.

(2) İşveren, bir sendikaya üye olan işçilerle sendika üyesi olmayan işçiler veya ayrı sendikalara üye olan işçiler arasında, çalışma şartları veya çalıştırmaya son verilmesi bakımından herhangi bir ayrım yapamaz. Ücret, ikramiye, prim ve paraya ilişkin sosyal yardım konularında toplu iş sözleşmesi hükümleri saklıdır.

(3) İşçiler, sendikaya üye olmaları veya olmamaları, iş saatleri dışında veya işverenin izni ile iş saatleri içinde işçi kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları veya sendikal faaliyette bulunmalarından dolayı işten çıkarılamaz veya farklı işleme tabi tutulamaz.

(4) İşverenin (…) yukarıdaki fıkralara aykırı hareket etmesi hâlinde işçinin bir yıllık ücret tutarından az olmamak üzere sendikal tazminata hükmedilir.

(5) Sendikal bir nedenle iş sözleşmesinin feshi hâlinde işçi, 4857 sayılı Kanunun (…), 20 ve

21 inci madde hükümlerine göre dava açma hakkına sahiptir. İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiğinin tespit edilmesi hâlinde, 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesine göre işçinin başvurusu, işverenin işe başlatması veya başlatmaması şartına bağlı olmaksızın sendikal tazminata karar verilir. Ancak işçinin işe başlatılmaması hâlinde, ayrıca 4857 sayılı Kanunun 21 inci maddesinin birinci fıkrasında belirtilen tazminata hükmedilmez. İşçinin 4857 sayılı Kanunun yukarıdaki hükümlerine göre dava açmaması ayrıca sendikal tazminat talebini engellemez.

(6) İş sözleşmesinin sendikal nedenle feshedildiği iddiası ile açılacak davada, feshin nedenini ispat yükümlülüğü işverene aittir. Feshin işverenin ileri sürdüğü nedene dayanmadığını iddia eden işçi, feshin sendikal nedene dayandığını ispatla yükümlüdür.

(7) Fesih dışında işverenin sendikal ayrımcılık yaptığı iddiasını işçi ispat etmekle yükümlüdür. Ancak işçi sendikal ayrımcılık yapıldığını güçlü biçimde gösteren bir durumu ortaya koyduğunda, işveren davranışının nedenini ispat etmekle yükümlü olur. ..”

2. Yargıtay İçtihadı

15. Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun sendikal fesih iddiasının değerlendirilmesi bakımından ortaya koyduğu kriterlerle ilgili 7/10/2009 tarihli ve E.2009/9-372, K.2009/416 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"... fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde çalışan sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten çekilen, çekilme sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı, toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı, işverence ekonomik veya teknolojik nedenlere dayalı bir fesih yoluna gidilmesi halinde teknik yönden bu hususların araştırılması, feshin son çare olarak kullanılıp kullanılmadığının değerlendirilmesi gereklidir"

3. Somut Olayın Değerlendirilmesi

16. Anayasa Mahkemesi, benzer başvurularda mahkemelerin sendikal nedenlerle iş sözleşmelerinin feshinin sendika hakkını ihlal ettiği iddialarını incelemiştir (bkz. Emine Yaşar Kaya ve Melike Gök, B. No: 2020/32802, 19/7/2013, Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, Ayhan Akyüz ve diğerleri, B. No: 2018/6851, 10/5/2023; Refiye Şentürk Varlı, B. No: 2021/10518, 20/7/2023; Emrah Üzegül ve diğerleri, B. No: 2020/22386, 7/6/2023; Muharrem Çimen [GK], B. No: 2016/5002, 23/3/2023). Anayasa Mahkemesi bu başvurularda bir iş sözleşmesinin salt sendikal nedenlerle feshedilip feshedilmediğinin tespit edilebilmesi için -Yargıtay ve AİHM içtihatlarında vurgulanan hususları da gözönüne alarak- bazı kriterler belirlemiştir. Bu kriterler, dava konusu olaylara göre genişletilmesi mümkün olmakla birlikte şöyle sıralanabilir;

- Fesih tarihine yakın tarihlerde işyerinde çalışan işçi sayısı, işyerinde sendikaya üye olan ve olmayan işçilerin sayısı, hangi tarihlerde üye oldukları, üyelikten istifa eden/istifa sonrası çalışmaya devam eden işçilerin olup olmadığı, çıkarılan işçilerin kaçının sendikalı olduğu, yeni işçi alınıp alınmadığı ve alınmışsa yeni işçilerin sendikalı olup olmadığı,

- Sendikal neden kavramının, bir fiilin sendikal olarak değerlendirilebilmesi için sadece kurulu bir sendika tarafından yahut sendika üyeleri tarafından yapılmasının zorunlu olmadığının gözönüne alınması, sendika üyesi olmayan bir işçinin henüz kurulmamış bir

sendikanın örgütlenmesi için veya kurulmuş bir sendikanın propagandasını yapmak üzere organizasyon düzenlenmesi ya da düzenlenen bir faaliyete katılması veya destekleyici eylemlerde bulunması (sendikaya üye toplama, sendikal konuşmalar yapma, broşür dağıtma vb.) gibi faaliyetlerin de sendikal faaliyet kapsamında değerlendirilmesi, bunun sonucunda anılan hususların iş sözleşmesinin feshinde etkili olup olmadığının belirlenmesi,

- İş sözleşmesi feshedilenlerin sendikal faaliyette öncü olup olmadıkları,

- Toplu iş sözleşmesi prosedürü uygulanmasının söz konusu olup olmadığı,

- Özellikle sendika üyesi olan ve/veya sendikal faaliyet içerisinde bulunan işçilerin benzer gerekçelerle ve/veya yakın tarihlerde işten çıkarılıp çıkarılmadığı,

- İşyerinde başka sendikalara üye olan işçilerin olup olmadığı, mensubu olduğu sendikadan istifa edenlerin başka bir sendikaya üye olup olmadığı, tüm sendikalı işçilerin toplam işçi sayısına oranı (işyerinin varsa başka şubelerinde çalışan sayısının da dikkate alınarak bu oranın belirlenmesi), bu oranın dava konusu fesih tarihinden önceki ve sonraki dönemlerde ne şekilde değiştiği (örneğin altışar aylık ya da birer yıllık önceki ve sonraki dilimlerin esas alınması),

- Hâlen sendikalı çalışan varsa sayılarının sembolik olup olmadığı, bu kişilerin üye olduğu sendikaların işyerinde toplu iş sözleşmesi imzalayabilmek için yetkili sendika olma ihtimallerinin bulunup bulunmadığı,

- Sendikal fesih iddialarına ilişkin tanık dinlenip dinlenmediği, bilirkişi raporu alınıp alınmadığı; bu delillerin ne şekilde değerlendirildiği, anılan delillere itibar edilmemişse nedenlerinin ilgili ve yeterli gerekçe ile açıklanıp açıklanmadığı,

- Sendikalı olanların veya sendikal faaliyette bulunanların çalışma alanlarında baskıya uğrayıp uğramadığı (bilmedikleri işlerde çalıştırma, işveren tarafından bizzat yahut diğer çalışanlar aracılığıyla sözlü baskı yapılması, sosyal medya hesaplarının takip edilmesi, gerek olmadığı hâlde fazla iş yükleme/fazla mesaiye bırakma, düşük ücretle çalıştırma, özlük haklarından yararlandırmama veya az yararlandırma vb.),

- Sendikal faaliyetlerin iş gücünü etkileyip etkilemediği ve bunun işverence ortaya konulup konulamadığı,

- İşletmesel nedenlerle işten çıkarmalarda öncelikle sendikalı veya sendikal faaliyette bulunan işçilerin çıkarılıp çıkarılmadığı,

- Performans nedeniyle işten çıkarmalarda objektif kriterler belirlenip belirlenmediği, bu kriterlerin sendikalı veya sendikal faaliyette bulunanlarla diğer işçilere aynı şekilde uygulanıp uygulanmadığı,

- Aynı ya da benzer gerekçelerle işten çıkarılan işçilerin başka mahkemelerde görülen davalarının farklı sonuçlandığına ilişkin iddialar varsa bu iddiaların dikkate alınıp alınmadığı, varsa bu kararlardan neden ayrışıldığının izah edilip edilmediği kriterlerin mahkemelerce somut olaya uyduğu ölçüde uygulanması gerekir (Ahmet Yavuz, B. No: 2019/28133, 14/12/2023; § 28).

17. Bu kapsamda eldeki başvuruda olduğu gibi sendikal nedenlerle bir iş sözleşmesinin sonlandırıldığı iddia edildiğinde mevzuatın gerektirdiği hususların ve ispat şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğini değerlendirmek öncelikle derece mahkemelerinin görevidir. Derece mahkemelerinin olayın şartlarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda

bulunduğu açıktır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Önemle değinmek gerekir ki derece mahkemeleri önündeki uyuşmazlık ne kadar Anayasa'da yer alan temel hak ve hürriyetleri ilgilendirirse Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru kapsamında bu hak veya hürriyete ilişkin sınırlama ölçütlerini ve güvencelerini denetleme yetkisi o kadar artar. Anayasa Mahkemesinin temel görevi Anayasa'da yer alan hükümlerin yeknesak ve doğru bir biçimde uygulanmasını sağlamaktır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemekle yetinmektedir. Dolayısıyla yapılan incelemede derece mahkemelerinin yeri alınmamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumları sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler açısından değerlendirilmektedir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 40; Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayi İşçileri Sendikası, B. No: 2016/13351, 15/12/2020, § 40; Ahmet Sefa Topuz ve diğerleri, B. No: 2016/16056, 21/4/2021, §57;Muharrem Çimen, § 42; Aydın Okutucu ve diğerleri, B. No: 2020/11279, 24/5/2023, § 39). Bu noktada Anayasa Mahkemesinin yapacağı inceleme, başvuruculların sendikal nedenlerle işten çıkarıldıkları gerekçesiyle açtıkları davalarda devletin pozitif yükümlülüğünün gerektirdiği şekilde yargısal bir değerlendirme yapılıp yapılmadığına, özellikle derece mahkemelerinin kararlarının konuyla ilgili ve yeterli gerekçe içerip içermediğine ilişkindir.

18. Eldeki başvuruda, ilk derece mahkemesi sendikal fesih iddiası ile ilgili hiç bir değerlendirme yapmamış ve sendikal feshin ispatlanamadığı sonucuna ulaşmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi ise sendika üyesi olduğu hâlde davalı işyerinde çalışmaya devam eden personellerin bulunduğu; işyerinde sendikanın yetki süreci işletmediği ve başvuruculların hangi sendikal faaliyeti sebebiyle işveren tarafından iş akdinin feshedildiğinin yöntemince ortaya konulamadığını belirterek sendikal feshin gerçekleşmediği sonucuna ulaşmıştır. Oysa hem ilk derece hem Bölge Adliye Mahkemesince yapılması gereken Anayasa Mahkemesinin önceki kararlarında zikrettiği ve yukarıdaki paragrafta (bkz. § 16) yinelediği kriterlerin somut olayda uygulanması ve bundan sonra sendikal fesih olgusunun gerçekleşip gerçekleşmediği sonucuna varılmasıdır. Dolayısıyla derece mahkemelerinin gerekçelerinde anılan değerlendirmeler yapılmaksızın eksik verilere dayanılarak sendikal feshin gerçekleşmediği şeklinde varılan tespite katılmak mümkün olmamıştır.

19. Neticede somut başvuruya konu davada ilk derece mahkemesi ve devamında Bölge Adliye Mahkemesi, ulusal ve uluslararası hukuk çerçevesinde Anayasa Mahkemesince geliştirilen ve benimsenen kriterleri dikkate almamıştır. Bu bağlamda sendika hakkının gerektirdiği düzeyde yeterli bir yargısal inceleme yapıldığı, gerekçelerinin ilgili ve yeterli olduğu söylenemez. Anlatılan nedenlerle devletin pozitif yükümlülüklerini yerine getiremediği sonucuna ulaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucular, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama ve her bir başvurucu için 20.000 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği

yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. Öte yandan sendika hakkının ihlal edilmesi nedeniyle yalnızca yeniden yargılamaya karar verilmesiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında her bir başvurucuya talepleri dikkate alınarak ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvuruculların uğradıklarını iddia ettikleri maddi zarar talebi yeniden yargılama kapsamında giderilebileceğinden maddi tazminat taleplerinin de reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin sendika hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla İstanbul Anadolu 5. İş Mahkemesine (E.2017/466, K.2020/42; E.2017/467, K.2020/132; E.2017/468, K.2020/43; E.2017/475, K.2020/136; E.2017/469, K.2020/133; E.2017/470, K.2020/44; E.2017/471, K.2020/134; E.2017/472, K.2020/45; E.2017/473, K.2020/135; E.2017/474, K.2020/46; E.2017/476, K.2020/47; E.2017/477, K.2020/137;) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvuruculara ayrı ayrı net 20.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURAY ŞİMŞEK

B. No: 2021/33838 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/33838

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURAY ŞİMŞEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/33838)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Nuray ŞİMŞEK

Vekili : Av. Metin İRİZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; hukuka aykırı yakalama ve gözaltı tedbiri nedeniyle açılan davada ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu sendika üyesi olması nedeniyle kanun hükmünde kararname ile kamu görevinden çıkarılma işlemini protesto etmek amacıyla İstanbul'da gerçekleştirilen protestolara katılmış ve 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan 8/4/2017 tarihinde yakalanıp gözaltına alınmış, 9/4/2017 tarihinde ise serbest bırakılmıştır.

3. Başvurucu hakkında müsnet suçtan yürütülen yargılama sonucunda Bakırköy 28. Asliye Ceza Mahkemesi 3/2/2020 tarihinde eylemin atılı suçun tanımına uymadığı gerekçesiyle başvurucunun beraatine karar vermiştir. Gerekçede "sanıkların KHK ile ihraçlara karşı seslerini duyurabilmek gayesiyle Bakırköy Cumhuriyet Meydanında basın açıklaması yapmak üzere geldikleri, kolluğun dağılmaları yönünde ikazda bulunduğu, sanıkların

toplanma amaçları ile ilgili slogan attıkları, gözaltına alınırken kol kola girip kenetlendikleri kabul edilse de; eylemlerinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü yapma hakkı kapsamı haricinde, kamu düzenini bozan, şiddet-cebir içerir unsurun da bulunmadığı, sanıkların demokratik bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhiriyeti'nin Anayasası ile tanınan ve koruma altına alınan, yine AİHS ile düzenlenen demokratik haklarını kullandıkları, suç teşkil eden eylemleri bulunmadığı" belirtilmiştir. Karara karşı kanun yoluna başvurulmamış ve karar kesinleşmiştir.

4. Beraat kararının kesinleşmesi sonrasında başvurucu hukuka aykırı olarak yakalanıp gözaltında tutulduğunu belirterek 5.000 TL manevi tazminatın ödenmesi talebiyle dava açmıştır. İstanbul 21. Ağır Ceza Mahkemesi (21. Ağır Ceza Mahkemesi) 26/11/2020 tarihinde başvurucunun manevi tazminat talebinin kısmen kabulüne, başvurucu hakkında uygulanan bir gün gözaltı tedbiri nedeniyle 500 TL manevi tazminatın ödenmesine karar vermiştir. 21. Ağır Ceza Mahkemesi "... yargılama sonunda beraatına karar verildiği, soruşturma aşamasında davacının 08.04.2017-09.04.2017 tarihleri arasında gözaltında kaldığı, ..." gerekçesine dayanmıştır.

5. Tarafların istinaf başvurusu İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 19. Ceza Dairesi tarafından 27/5/2021 tarihinde esastan kesin olarak reddedilmiştir.

6. Nihai karar başvurucuya 2/7/2021 tarihinde tebliğ edilmiş ve başvurucu 9/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucunun ifade özgürlüğünün, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddiaları 24/1/2022 tarihli kararla Komisyonca bu iddialar bakımından başvuruda süre aşımı bulunduğu gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuş, başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin ise Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; hukuka aykırı olarak yakalanması ve gözaltında tutulması nedeniyle hükmedilen manevi tazminatın yeterli olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı görüşünde, başvurucu hakkındaki deliller uyarınca bu söz konusu tedbirin uygulandığının yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiği bildirilmiştir.

9. Başvurunun bu kısmının kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun bu kısmının kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararıyla içtihat değişikliğine gitmiş, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha

sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

12. Somut başvuruda da 21. Ağır Ceza Mahkemesi tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

13. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

14. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

15. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen 21. Ağır Ceza Mahkemesi 26/11/2020 tarihinde beraat kararıyla sona eren yargılama sırasında başvurucunun yakalanıp bir gün süreyle gözaltında tutulması nedeniyle 500 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen 500 TL manevi tazminat miktarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır (Anayasa Mahkemesinin gözaltının hukukiliği ile ilgili iddialarda bir günlük gözaltı süresi için hükmettiği tazminat miktarı derece mahkemesinin karar tarihi olan 2020 yılı için asgari 600 TL, ortalama 1.600 TL, azami 4.000 TL; 2024 yılı için ise 2.970 TL'dir). 21. Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarıyla aynı olması

gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarın tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Buna göre başvurucuya ödenmesine hükmedilen tazminatın başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan esaslara aykırı bir durum söz konusu olmasına rağmen manevi zararını karşılamaktan uzak olduğu sonucuna varılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve miktar belirtmeden manevi tazminat ödenmesini talep etmiştir.

18. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

19. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 21. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2020/172, K. 2020/334) GÖNDERİLMESİNE,

D. Tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TUANA DİDEM KOÇUK

B. No: 2021/38414 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/38414

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

TUANA DİDEM KOÇUK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/38414)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Tuana Didem KOÇUK

Vekili : Av. Oytun SÜLLÜ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari eylemden doğan zararın tazmini talebiyle açılan tam yargı davasının süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 26/12/2009 tarihinde Bodrum Devlet Hastanesinde (Hastane) dünyaya gelmiştir. Hastanede yeni doğan ünitesi bulunmaması nedeniyle doğumun akabinde solunum sıkıntısı yaşayan başvurucunun şehir dışındaki bir hastaneye sevkine karar verilmiştir. Sevk işlemi sonrasında yoğun bakım ünitesinde yapılan müdahalelerin başarıya ulaşamaması üzerine düzenlenen İzmir Ege Üniversitesi Hastanesinin 11/10/2011 tarihli sağlık kurulu raporu uyarınca başvurucunun %98 engelli hâle geldiği belirlenmiştir.

3. Başvurucunun annesi Ş.K. ve babası M.K., başvurucunun idarenin hizmet kusuru nedeniyle engelli hâle geldiği iddiası ile Sağlık Bakanlığından (idare) başvurucuya velayeten tazminat talebinde bulunmuş, idare 4/12/2012 tarihinde talebi reddetmiştir.

4. Başvurucunun anne ve babası 8/9/2020 tarihinde yeniden idareye müracaat ederek

tazminat talebinde bulunmuştur. İdarenin anılan talebi zımnen reddi üzerine 4/1/2021 tarihinde Muğla 3. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) başvurucuya velayeten tam yargı davası açan aile, maddi tazminat talebinde bulunmuştur. Mahkemece 14/1/2021 tarihinde davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar verilmiştir. Gerekçede; Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasında "Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır." hükmü bulunduğu ayrıca davaya konu iddiaların ciddi görülmesine rağmen belirtilen hususların esastan önce gelen usûl hükümlerini tamamen bertaraf edecek şekilde geniş yorumlanamayacağı belirtilmiştir. Somut olayda başvurucunun zararı öğrendiği 2012 yılında yaptıkları başvurunun reddi üzerine altmış günlük yasal dava açma süresinin geçmesinden çok sonra -8/9/2020 tarihinde- tekrar yapılan başvurunun zımnen reddi nedeniyle açılan davanın esasının süre aşımı nedeniyle incelenemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

5. Başvurucu istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf dilekçesinde; idarenin 4/12/2012 tarihli cevap yazısında hangi kanun yoluna ve hangi süre içinde başvurulması gerektiği hususunun belirtilmemesi nedeniyle Anayasa'nın 40. maddesine aykırı şekilde hareket edildiği belirtilmiştir. Bu itibarla anılan cevap yazısının akabinde dava açma süresinin işlemeye başlamadığı ifade edilerek davanın zımnen ret kararından itibaren yasal süre içinde açıldığı vurgulanmıştır. İzmir Bölge İdare Mahkemesi 6. İdare Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 2/6/2021 tarihinde mahkemenin kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle istinaf talebini kesin olarak reddetmiştir.

6. Başvurucu, nihai kararı 13/7/2021 tarihinde öğrenmesinin ardından 5/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; doğumdan sonra yapılan sevk işleminin yeterli donanımı bulunmayan ambulans ile yapıldığını, sağlık görevlilerinin gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmadığını belirterek idarenin hizmet kusurunun sonucu olarak %98 oranında engelli hâle geldiğini beyan etmiştir. Ayrıca idarenin Anayasa'nın 40. maddesine aykırı şekilde hareket ederek ret kararına karşı hangi kanun yoluna ne kadar süre içerisinde başvurulması gerektiği konusunda bilgi vermemesine rağmen tam yargı davasının süre yönünden reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu vurgulayarak sağlık hakkının, mahkemeye erişim hakkının ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Bakanlık görüşünde; idarenin Anayasa'nın 40. maddesine aykırı işlem tesis ettiği ileri sürülmesine rağmen 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 13. maddesi gereğince, başvurucunun idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine ya da başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içerisinde idareden haklarının yerine getirilmesini istemeleri gerektiği belirtilmiştir. Görüşte, anılan süreler içerisinde yapılan başvuruların kısmen veya tamamen reddi halinde idare aleyhinde dava açılabileceği, başvurucunun 8/9/2020 tarihinde yaptıkları başvurunun sona eren bir hakkı yeniden canlandırmayacağı, dolayısıyla süre yönünden ret kararının hukuka uygun olduğu bildirilmiştir.

10. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Somut olayda başvurucunun şikayetlerinin özü, tam yargı davasında hatalı

değerlendirme yapılarak davanın süre yönünden reddedilmesine ilişkindir.

12. Hukuki güvenlik ve istikrarın sağlanması bakımından dava açma hakkının belli bir süreyle sınırlandırılması tek başına mahkemeye erişim hakkını ihlal etmemekte ise de öngörülen sürenin makul olması, diğer bir ifadeyle haktan yararlanılmayı imkânsız kılacak veya aşırı derecede zorlaştıracak derecede kısa olmaması gerekir. Dava açma süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken dava ile elde edilecek hakkın niteliği, davanın konusu ve kişinin dava hakkının doğduğunu öğrenme imkânına sahip olup olmadığı gibi hususlar gözönünde bulundurulmalıdır. Öngörülen sürenin dava açmak için gerekli araştırma ve hazırlıkların yapılmasına, gerekiyorsa hukuki ve teknik yardım alınmasına yetecek ve hakkın önemiyle orantılı bir uzunlukta olmaması durumunda ölçüsüz olduğu söylenebilir (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 65). Dava açma süresinin işlemeye başladığı an da mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

13. Öte yandan mahkemeler, dava açma süresi öngören kanun hükümlerini yorumlarken sınırlamanın istisna olduğu ilkesini gözeterek aşırı şekilcilikten kaçınmalı ve yorum kurallarının imkân verdiği ölçüde davayı ayakta tutma yolunda bir yaklaşım benimsemelidir. Bununla birlikte mahkemelerin sürenin varlık sebebini anlamsız kılma pahasına yorum kurallarının sınırlarını zorlayarak kanunda öngörülen dava açma süresini bertaraf etmesi hukuki güvenlik ve istikrar ilkesinin zedelenmesine neden olabilir. Bu nedenle süreye ilişkin kanun hükümlerinin yorumunda hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile mahkemeye erişim hakkı arasındaki hassas denge gözetilmelidir (Yaşar Çoban, § 67).

14. Somut olayda başvurucunun tıbbi ihmal iddiası kapsamında idareden 22/8/2012 tarihinde tazmin talebinde bulunduğu ve anılan talebin 4/12/2012 tarihinde reddedildiği anlaşılmıştır. Başvurucunun bu aşamada dava açtığına ya da açtığı davanın reddedildiğine ilişkin bir iddiası bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucunun 8/9/2020 tarihinde idareden yeniden tazmin talebinde bulunduğu ve idarece bu talep hakkında bir karar verilmemesi üzerine tam yargı davası açtığı görülmüştür.

15. Başvurucunun, Mahkemece süre aşımı gerekçesiyle verilen ret kararının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürdüğü ve söz konusu ihlal iddiasının Anayasa'nın 40. maddesine dayandığı anlaşılmıştır. Buna karşın 2577 sayılı Kanunu'nun 13. maddesi gereğince, ilgililerin idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine yada başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içerisinde idareye başvurmaları, idarenin ret kararı vermesi halinde ise anılan kararın tebliğinden itibaren 60 gün içerisinde dava açmaları gerektiği açıkça düzenlenmiştir. Nitekim Mahkemenin ret gerekçesinde, Anayasa'nın 40. maddesindeki düzenlemeye ve başvurucunun tıbbi ihmal iddiası kapsamında ileri sürdüğü olguların ciddiliğine rağmen 2577 sayılı Kanun'da yer verilen usul hükümlerini tamamen bertaraf edecek şekilde yapılacak genişletici yorumun hukuka aykırılık teşkil edeceği belirlenmiştir. Öte yandan başvurucunun 4/12/2012 tarihli ret kararının ardından geçen yaklaşık sekiz

yıllık sürede başvuru konusu olay nedeniyle hareketsiz kalmalarına neden olan hususlarla ilgili hiçbir açıklama yapmadığı görülmüştür.

16. Dolayısıyla somut olayın koşulları içerisinde Mahkemenin süre aşımı kararına dayanak teşkil eden tespitlerinin aşırı şekilci olduğu söylenemeyeceği gibi davayı ayakta tutmayı amaçlayan yaklaşım ile çelişmediği değerlendirilmiştir. Aksi durumun kabulü hâlinde, idarenin 4/12/2012 tarihli ret kararında hangi merciye ne kadar süre içerisinde başvurulması gerektiğinin gösterilmemesinin sonucu olarak başvurucunun hiçbir süre sınırı ile bağlı olmaksızın -uygun gördüğü bir zamanda- dava açabileceği gibi bir yoruma ulaşılabilir ki bu yorumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkının sınırlarını ölçüsüz şekilde genişleterek hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile arasındaki dengeyi bozacağı gözetilmelidir. Sonuç olarak başvuruya konu olayda açık ve görünür bir ihlal saptanmamıştır.

17. 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 48. maddesinin (2) numaralı fıkrasında açıkça dayanaktan yoksun başvuruların Mahkemece kabul edilemezliğine karar verilebileceği belirtilmiştir. Bu bağlamda başvurucunun ihlal iddialarını kanıtlayamadığı, temel haklara yönelik bir müdahalenin olmadığı veya müdahalenin meşru olduğu açık olan başvurular ile karmaşık veya zorlama şikâyetlerden ibaret başvurular açıkça dayanaktan yoksun kabul edilebilir (Hikmet Balabanoğlu, B. No: 2012/1334, 17/9/2013, § 24).

18. Açıklanan nedenlerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

Yıldız SEFERİNOĞLU bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA Yıldız SEFERİNOĞLU'nun KARŞIOYU ve OYÇOKLUĞUYLA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

1. Başvurucu; doğumdan sonra yapılan sevk işleminin yeterli donanımı bulunmayan ambulans ile yapıldığını, sağlık görevlilerinin gerekli bilgi ve tecrübeye sahip olmadığını belirterek idarenin hizmet kusurunun sonucu olarak %98 oranında engelli hâle geldiğini beyan etmiştir. Ayrıca idarenin Anayasa'nın 40. maddesine aykırı şekilde hareket ederek ret kararına karşı hangi kanun yoluna ne kadar süre içerisinde başvurulması gerektiği konusunda bilgi vermemesine rağmen tam yargı davasının süre yönünden reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu vurgulayarak sağlık hakkının, mahkemeye erişim hakkının ve hak arama hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

2. Çoğunluk görüşünde "..... mahkemenin süre aşımı kararına dayanak teşkil eden tespitlerinin aşırı şekilci olduğu söylenemeyeceği gibi davayı ayakta tutmayı amaçlayan yaklaşım ile çelişmediği değerlendirilmiştir. İdarenin ret kararında hangi merciye ne kadar süre içerisinde başvurulması gerektiğinin gösterilmemesinin sonucu olarak başvurucunun

hiçbir süre sınırı ile bağlı olmaksızın dava açabileceği gibi bir yoruma ulaşılır ki bu yorumun başvurucunun mahkemeye erişim hakkının sınırlarını ölçüsüz şekilde genişleterek hukuki güvenlik ve istikrar ilkesi ile arasındaki dengeyi bozacağı gözetilmelidir. Sonuç olarak başvuruya konu olayda açık ve görünür bir ihlal saptanmamıştır. Açıklanan nedenlerle başvurunun "açıkça dayanaktan yoksun olması" nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir" şeklindeki kararına katılmıyorum. Şöyle ki;

3. Anayasa'nın 125. maddesi;

"İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır."

4. Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrası;

"Devlet, işlemlerinde, ilgili kişilerin hangi kanun yolları ve mercilere başvuracağını ve sürelerini belirtmek zorundadır."

Anayasa'nın 40. maddesine eklenen bu hükmün gerekçesi "Bireylerin yargı ya da idari makamlar önünde sonuna kadar haklarını arayabilmelerine kolaylık ve imkan sağlanması amaçlanmaktadır." şeklindedir.

5. Anayasa'nın "Anayasanın bağlayıcılığı ve üstünlüğü" başlıklı 11. maddesi; "Anayasa hükümleri, yasama, yürütme ve yargı organlarını, idare makamlarını ve diğer kuruluş ve kişileri bağlayan temel hukuk kurallarıdır." şeklindedir.

6. Anayasa Mahkemesinin 2004/84 E. ve 2004/124 K. sayılı 08/12/2004 tarihli kararı "Anayasa'nın 40. maddesinin ikinci fıkrasıyla Devlet'e verilen görev, somut olaylarda ilgili kişiler hakkında tesis edilen işlemlere karşı başvurulacak kanun yolları ve merciler ile sürelerin belirtilmesi zorunluluğu olup, bu hususlara ilişkin olarak her yasada özel bir düzenleme yapma yükümlülüğü içermemektedir." şeklindedir.

7. Sonuç olarak; Anayasa'nın 11. ve 40/2 maddesi ile Anayasa Mahkemesinin yukarıda bahsettiğimiz tespiti karşısında, Devlet'e verilen görev tüm işlemlerde başvurulacak kanun yolları ve merciler ile sürelerin belirtilmesi anayasal bir zorunluluktur. Anayasa'nın 40/2 maddesinin açık düzenlemesi karşısında, ilgili mevzuat hükümlerinde Anayasa'nın bu hükmüne uygun/paralel düzenlemelerin yapılmamış olması da sonucu değiştirmeyecektir. Başka bir deyişle Anayasa'nın 40/2 maddesi somut olayda direkt uygulanabilmesi söz konusudur.

8. Açıklanan nedenlerle çoğunluk görüşüne iştirak edilmemiştir.

Üye Yıldız SEFERİNOĞLU

HÜSEYİN YILMAZ

B. No: 2021/42073 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/42073

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

HÜSEYİN YILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/42073)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Mustafa Eyyub DEMİRBAŞ

Başvurucu : Hüseyin YILMAZ

Vekili : Av. Nihat AKIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mahkeme kararında gösterilen süreye uygun şekilde kanun yolu başvurusunda bulunulduğu hâlde talebin süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucunun açtığı ve Yüksekova İcra Hukuk Mahkemesinde görülen (E.2018/33, K.2020/19) icra takibine (borca) itiraz davasında kanun yolu başvurusu, Van Bölge Adliye Mahkemesi 3. Hukuk Dairesi (E.2021/268, K.2021/2098) tarafından yasal kanun yolu süresi içinde yapılmamış olması nedeniyle reddedilmiştir. Anılan kararın temyizi üzerine Yargıtay 12. Hukuk Dairesi, kararın temyizi kabil olmadığı gerekçesiyle ret kararı vermiş ve hüküm kesinleşmiştir.

3. Nihai karar başvurucu vekiline 10/8/2021 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu vekili 8/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

4. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

5. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

6. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

7. Bireysel başvuruda sürenin başlangıcı tebligatla değil başvuru yolları tüketildikten sonra veya başvuru yolu öngörülmemişse ne şekilde olduğu gözetilmeksizin ihlalin öğrenilmesiyle başlamaktadır. Vekille takip edilen işlerde de öğrenmenin asıl veya vekil tarafından gerçekleşmesinde sürenin başlangıcı açısından herhangi bir fark söz konusu değildir. Bu bağlamda başvuru süresinin başlangıcı, hak ihlaline maruz kaldığını iddia eden kişinin bu durumu bizzat veya vekili tarafından öğrenme tarihi kabul edilmektedir. Başka bir ifade ile bireysel başvuruda başvuru süresinin başlangıcı, ihlalin başvurucu ve/veya vekili olması fark etmeksizin hangisi tarafından öğrenilirse öğrenilsin ilk öğrenilme tarihinden itibaren başlamaktadır (Kadir Turgut, B. No: 2014/4985, 6/7/2017, § 25).

8. Ayrıntıları Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında açıklandığı üzere nihai kararın öğrenilmesinin Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracığıyla da olabileceği kabul edilmektedir. UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihlerden itibaren başlatılması gerekir. Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

9. Somut olayda, UYAP evrak işlem kütüğü üzerinden yapılan incelemede, 24/6/2021 tarihli nihai kararın başvurucu tarafından 6/8/2021 tarihinde Cuma günü saat 10.14'te açılarak okunduğu tespit edilmiştir. Bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 6/8/2021 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinin son günü olan 5/9/2021 (Salı günü) tarihinden sonra, 8/9/2021 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

C.Y.

B. No: 2021/51397 | Karar tarihi: 07.02.2024

İkinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/51397

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

C. Y. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/51397)

Karar Tarihi: 7/2/2024

İKİNCİ BÖLÜM

KARAR

GİZLİLİK TALEBİ KABUL

Başkan : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Raportör : Yüksel GÜNARSLAN

Başvurucu : C.Y.

Vekili : Av. Şerife Seda ÇOBAN KALIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız tutuklama tedbiri nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Manavgat Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından Manavgat ilçesinde 28/7/2021 tarihinde meydana gelen, geniş bir ormanlık alan ile çok sayıda ev ve yerleşim alanına sirayet eden orman yangını ile ilgili olarak soruşturma başlatılmıştır.

3. Soruşturma kapsamında orman yangınını çıkardığı değerlendirilen suça sürüklenen çocuk M.A.T.nin ifadesi istinabe yoluyla Antalya Cumhuriyet Başsavcılığında alınmıştır. M.A.T., müdafi ve pedagog eşliğinde verdiği 30/7/2021 tarihli ifadesinde olay günü karşılaştığı başvurucunun "bu ormanı tutuştur", "sen yak, yak bir şey olmaz, zaten kamera yok buralarda" şeklinde sözler söylediğini, kendisine çikolata verdiğini ve evden alacağı çakmak ile ormanı yakabileceğini söylediğini ifade etmiştir.

4. Olay tarihinde onaltı yaşında olan başvurucu Antalya Cumhuriyet Başsavcılığında istinabe yoluyla alınan ifadesinde üzerine atılı suçu kabul etmediğini, aralarında önceye dayanan husumet bulunması nedeniyle M.A.T.nin kendisine iftira attığını ileri sürmüştür.

5. Başsavcılık tarafından suça sürüklenen çocuk M.A.T.nin ifadesi 2/8/2021 tarihinde ikinci defa alınmıştır. M.A.T. bu ifadesinde orman yangınını kendisinin çıkardığını ancak başvurucunun bu konuda herhangi bir yönlendirmesinin bulunmadığını ve aralarındaki husumet nedeniyle başvurucuyu suçlayıcı şekilde beyanda bulunduğunu ifade etmiştir.

6. Başvurucunun cep telefonunda yapılan inceleme neticesinde düzenlenen raporda, orman yangını bölgesinde kendisini kameraya alan başvurucunun gülerek ve neşeli bir vaziyette Manavgat yanıyorke, devamke, pompake, ölüyozke, kıyametke şeklinde sözler söylediği iki adet video kaydı bulunduğu tespitine yer verilmiştir.

7. Başvurucu, Başsavcılık tarafından orman yangınına neden olma suçundan tutuklanması istemiyle Manavgat 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) 3/8/2021 tarihinde sevk edilmiştir. Tutuklama talep yazısında sevk maddesi olarak 31/8/1956 tarihli ve 6831 sayılı Orman Kanunu'nun 110. maddesinin (2) numaralı fıkrası gösterilmiştir.

8. Hâkimlik, sorgu sonucunda başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir. Tutuklama kararında suça sürüklenen çocuk M.A.T.nin 30/7/2021 tarihli ifadesi, başvurucunun telefonundan elde edilen video kayıtları ile soruşturma dosyasındaki diğer delillere dayanılarak başvurucunun 6831 sayılı Kanun'un 110. maddesinin (4) numaralı fıkrasında düzenlenen kasten orman yakma suçunu gerçekleştirdiği hususunda kuvvetli şüphe nedenlerinin bulunduğu belirtilmiştir. Tutuklama kararında ayrıca 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer alan kasten orman yakma suçu için öngörülen yaptırımın alt ve üst sınırı nedeniyle başvurucunun kaçma ihtimalinin bulunduğu ve soruşturmanın kapsamı ile delillerin henüz toplanmaması nedeniyle delillerin karartılmasının engellenmesi için gerekli olduğundan bahisle tutuklama kararı verildiği ifade edilmiştir.

9. Başvurucu müdafi 20/8/2021 tarihli dilekçe ile tahliye talebinde bulunmuştur. Anılan dilekçede -diğerlerinin yanı sıra- Başsavcılığın tutuklama talep yazısında belirtilen suç türü ve sevk maddesi ile tutuklama kararındaki suç türü ve sevk maddesinin farklı olduğu ve her iki suçun gerektirdiği cezalar arasındaki farklılıklar nedeniyle Hâkimliğin tutuklamaya ilişkin değerlendirmelerinin hatalı olduğu ileri sürülmüştür.

10. Manavgat 2. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucu aleyhindeki deliller itibarıyla suç vasfının aleyhe değişme ihtimali ve kasten orman yakma suçuna ilişkin soruşturma yürütüldüğünün anlaşılması nedenleriyle talebin reddine 23/8/2021 tarihinde karar vermiştir.

11. Başsavcılığın talebi üzerine Hâkimlik, suç vasfının başvurucu aleyhine değişme ihtimali ile delillerin toplanmaya devam olunduğu aşama itibarıyla delil zaafiyetinin önlenmesi açısından gerekli ve ölçülü olduğu gerekçesiyle başvurucunun tutukluluk halinin devamına 31/8/2021 tarihinde karar vermiştir. Başvurucu müdafiinin bu karara yaptığı itiraz 9/9/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

12. Soruşturma neticesinde Başsavcılık tarafından başvurucunun 6831 sayılı Kanun'un 110. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca kasten orman yakma suçundan cezalandırılması talebiyle 13/9/2021 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

13. Başvurucu tutukluluk halinin devamı kararına itirazın reddine dair 9/9/2021 tarihli

kararı 28/9/2021 tarihinde öğrendikten sonra 27/10/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. İddianamenin kabulü ile açılan kamu davası Manavgat 1. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme) tarafından görülmeye başlanmıştır. Mahkeme, duruşmanın 8/12/2021 tarihli ilk oturumunda başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Yargılama neticesinde başvurucu hakkında beraat kararı verilmiş olup, yargılama istinaf kanun yolu aşamasında devam etmektedir.

15. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

16. Başvurucu, tutuklama talep yazısındaki suç türü ve sevk maddesi ile tutuklama kararındaki suç türü ve sevk maddesinin farklı olduğunu, tutuklama kararındaki gerekçenin Başsavcılık tarafından isnat edilen suçun niteliğine uygun olmadığını, kaçma şüphesini ortaya koyacak delil mevcut değilken yalnızca M.A.T.nin çelişkili beyanlarına istinaden tutuklanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinden yakınmıştır.

17. Bakanlık görüşünde; anılan şikâyetle ilgili olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. ve 142. maddeleri uyarınca açılması gereken bir tazminat davası açılmadığından söz konusu iddia bakımından olağan başvuru yolları tüketilmeden bireysel başvuru yapıldığı ileri sürülmüştür. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında hukuka aykırı tutuklama tedbirinden kaynaklanan hak ihlalinin tazminat davası yoluyla giderilemeyeceğini ve bu nedenle 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen başvuru yolunun tüketilmesinin gerekli olmadığını ileri sürmüştür.

18. Başvurucunun şikâyetinin özü, tutukluluğun hukuki olmadığına ilişkindir. Dolayısıyla başvurucunun iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

19. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

20. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, kasten orman yakma suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

21. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

22. Başvurucu hakkında verilen tutuklama kararında ve iddianamede esas olarak orman yangınını çıkardığı hususunda müdafi ve pedagog eşliğinde ikrarda bulunan M.A.T.nin başvurucunun kendisini bu konuda yönlendirdiğine dair 30/7/2021 tarihli ifade tutanağı ile başvurucunun cep telefonundan ele geçirilen video görüntülerine ilişkin rapora dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 8).

23. Suça sürüklenen çocuk M.A.T.'nin kendisini ormanı yakması konusunda yönlendiren kişinin başvurucu olduğu yönündeki ifadesi ve başvurucunun olayın hemen sonrasında

arkasında olay yeri olacak şekilde çektiği videolarda yangından memnuniyet duyduğu anlamına gelen ifadeler kullandığına ilişkin kayıtların (bkz. § 8) yargı mercilerince tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

24. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

25. Somut olayda Hâkimlikçe başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken işlendiği iddia olunan kasten orman yakma suçunun niteliğine, suça ilişkin olarak kanunda öngörülen yaptırımın ağırlığına ve isnat edilen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almasına dayanılmıştır. Anılan kararda ayrıca soruşturmanın kapsamlı olduğu ve delillerin henüz tam olarak toplanmadığı belirtilerek başvurucunun delilleri karartma ihtimaline de tutuklama nedeni olarak yer verilmiştir.

26. Somut olayda Başsavcılığın tutuklama talep yazısında sevk maddesi olarak 6831 sayılı Kanun'un 110. maddesinin (2) numaralı fıkrası gösterilmiştir. Anılan hükümde düzenlenen suçun 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almadığı görülmektedir. Ancak Hâkimlik, M.A.T.nin konuya ilişkin ifadesi ve dosyadaki diğer delilleri irdelemek suretiyle başvurucuya isnat edilen eylemi 6831 sayılı Kanun'un 110. maddesinin (4) numaralı fıkrasında düzenlenen kasten orman yakma suçu kapsamında değerlendirmiştir. Kasten orman yakma suçu 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenen katalog suçlar arasında yer almaktadır. Hâkimlik ve itiraz merci, başvurucunun bu hususta itirazlarına sonraki tarihli kararlarında suç vasfının aleyhe değişme ihtimali bulunduğu şeklinde yanıt vermiştir. Dahası iddianame ile başvurucuya kasten orman yakma suçu isnat edildiği gözönüne alındığında Hâkimliğin dosya kapsamındaki delillerden yola çıkarak suçun vasfına ilişkin olarak yaptığıdeğerlendirmenin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

27. Öte yandan, isnat edilen eylem değiştirilmemek kaydıyla şüphelinin tutuklamaya sevk yazısında belirtilen vasıftan farklı nitelikteki bir suçtan tutuklanması tutuklama kararını -tek başına- hukuka aykırı hale getirmez.

28. Dolayısıyla somut olayın yukarıda belirtilen özel koşulları ile Manavgat 1. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden -suçun ağırlığına atfen- kaçma ve başta yaşı küçük M.A.T. olmak üzere tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma şüphesine yönelen tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61; Devran Duran [GK], B. No: 2014/10405, 25/5/2017, § 66).

29. Başvurucu hakkındaki tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da tespiti gerekir. Bu tedbirin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır.

30. Çocuklar hakkında tutuklama tedbirinin uygulandığı durumlarda tutuklamanın çocuklar bakımından başvurulacak en son yol olduğu, eğer tutukluluk bir zorunluluksa bunun mümkün olan en kısa sürede sonlandırılması gerektiği dikkate alınmalıdır. Ancak bu durum, çocuklar hakkında hiçbir şekilde tutuklama tedbirinin uygulanamayacağı şeklinde

anlaşılmamalıdır. Anayasa Mahkemesinin de belirttiği gibi çocuklar tarafından işlenmiş olan çok ciddi suçlara ilişkin istisnai olaylarda tutuklama tedbirinin uygulanması mümkündür (Furkan Omurtag, B. No: 2014/18179, 25/10/2017, § 82).

31. Somut olayda başvurucu, çevresel ve ekonomik anlamda devlet ve orman köylüsü başta olmak üzere bireyler yönünden çok ciddi zararlara neden olabilen kasten orman yakma gibi ağır bir suçtan tutuklanmıştır. Derece mahkemesi, başvurucu ve birlikte yargılandığı M.A.T.nin savunmalarını aldıktan sonra duruşmanın ilk celsesinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir. Suçun niteliği ve tutuklamaya konu suçun konusunu oluşturan eylemin ağırlığı dikkate alındığında Hâkimliğin başvurucu hakkında uyguladığı tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu ve tutuklama koruma tedbirinden beklenen menfaatlerin adli kontrol tedbiriyle sağlanamayacağı kanaatine varmasının (bkz. § 8) keyfî ve temelsiz olduğu söylenemez.

32. Açıklanan gerekçelerle, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kamuya açık belgelerde başvurucunun kimliğinin gizli tutulması talebinin KABULÜNE,

B. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 7/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ARET DEMİRCİ

B. No: 2018/30446 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/30446

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ARET DEMİRCİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/30446)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Şeyda Nur ÜN

Başvurucu : Aret DEMİRCİ

Vekili : Av. Veysel OK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucu hakkında yurt dışına çıkamamak şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bireysel Başvuruya Konu Süreç

2. 1981 doğumlu olan başvurucu; olayların meydana geldiği tarihte bir vakfın proje koordinatörü olarak çalışmaktadır. Başvurucu 2013 yılından 2019 yılına kadar vakfın Türkiye ofisinde proje koordinatörü olarak çalışmış, akabinde vakfın Doğu ve Güneydoğu Avrupa Bölge Ofisi proje müdürü olarak Sofya'ya gitmiştir.

3. Başvurucu 23/6/2018 tarihinde sosyal medya hesabından "Ntv ve CNN Türk yaklaşık 20 dakika verebildi. Bakalım Habertürk ne zaman yayını kesecek #Tamam #Maltepe" ve "Cumhuriyet tarihinin en kalabalık mitingini görmezden gelip başçalanın Esenyurt mitingini dakika dakika veren Ntv, Habertürk ve CNN Türk'e de yarın #Tamam #Maltepe" şeklinde paylaşımlarda bulunmuştur. Söz konusu paylaşımlar üzerine başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığının (Başsavcılık) 2018/109840 sayılı dosyası ile halkı kin ve

düşmanlığa tahrik etme ve cumhurbaşkanına hakaret suçlarından soruşturma başlatılmıştır.

4. 24/6/2018 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, bir gün gözaltında tutulmuş ve sonrasında Başsavcılık tarafından anılan suçlardan tutuklama talebiyle nöbetçi sulh ceza hâkimliğine sevk edilmiştir. Başvurucu; sorgu aşamasındaki ifadesinde, paylaşımları kendisinin yaptığını, söz konusu paylaşımların medyanın tarafsızlığına yönelik eleştiri mahiyeti taşıdığını, paylaşımlarının maksadını aştığını ve akabinde sosyal medya hesabını kapattığını belirtmiştir. Başvurucu ayrıca ailesinin Almanya'da ikamet ettiğini de beyan etmiştir. İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği (Hâkimlik) 25/6/2018 tarihinde başvurucunun yurt dışına çıkamamak ve belirlenen yerlere başvurmak şeklinde adli kontrol tedbirlerine tabi tutulmasına karar vermiştir. Hâkimlik gerekçesinde; başvurucunun sosyal medya paylaşımlarının yalnızca cumhurbaşkanına hakaret suçuna vücut verebileceği, söz konusu suça ilişkin cezanın alt sınırı nazara alındığında da adli kontrol tedbirlerinin amaca daha uygun olduğunu belirtmiştir. Hâkimlik devamında delillerin büyük oranda toplanmış olduğunu, delillerin kaybolma veya karartılma şüphesi bulunmadığını ifade etmiştir.

5. Vakfın Türkiye temsilciliğinde proje koordinatörü olduğunu belirten başvurucu, mesleği ve işyerindeki görev tanımı gereği sık sık yurt dışına çıkması gerektiğini ileri sürerek yurt dışında bulunmasını gerektirir tarihleri içeren evrakı da dilekçesine eklemek suretiyle 6/8/2018 tarihinde Hâkimlikten adli kontrol tedbirine ilişkin kararların kaldırılmasını itiraz yoluyla talep etmiştir. İtirazı inceleyen İstanbul 8. Sulh Ceza Hâkimliği, adli kontrol kararına ilişkin verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğunu belirterek 13/8/2018 tarihinde itirazı reddetmiştir. Başvurucu söz konusu karara aynı gerekçelerle itiraz etmiş ve itiraz inceleyen İstanbul 9. Sulh Ceza Hâkimliği 6/9/2018 tarihinde itirazı kesin olarak reddetmiştir.

6. Başvurucu, nihai hükmü 12/9/2018 tarihinde öğrendikten sonra 4/10/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

B. Bireysel Başvuru Sonrası Süreç

7. Başsavcılığın 8/1/2019 tarihli ve 2018/109840 soruşturma sayılı iddianamesiyle başvurucu hakkında cumhurbaşkanına hakaret suçundan kamu davası açılmış, aynı tarihte Başsavcılık başvurucu hakkında belirlenen yerlere başvurmak şeklinde uygulanan adli kontrol tedbirinin resen kaldırılmasına karar vermiştir.

8. Başvurucu hakkında açılan davanın görüldüğü İstanbul 59. Asliye Ceza Mahkemesi 14/1/2019 tarihli tensip zaptıyla başvurucu hakkında yurt dışına çıkamamak şeklinde uygulanan adli kontrol tedbirinin devamına, 31/1/2019 tarihinde ise başvuru konusu adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına karar vermiştir.

9. Yapılan yargılama sonucunda İstanbul 59. Asliye Ceza Mahkemesinin 8/10/2019 tarihli kararıyla başvurucunun cumhurbaşkanına hakaret suçundan 11 ay 20 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve başvurucu hakkında verilen hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilmiştir. Anılan hüküm itirazın reddi kararı üzerine 25/10/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu, Hâkimliğin genelgeçer ifadelerle maddi gerçeğe ve hukuka aykırı karar verdiğini belirtmiştir. Başvurucu, dosyadaki tek delilin sosyal medya paylaşımı olduğunu ve

toplanacak bir delilin veya dinlenecek bir tanığın bulunmadığını, isnat edilen suçlara ve verilecek cezanın alt sınırına bakıldığında da adli kontrol tedbiri uygulanmasının gerekmediğini ileri sürmüştür. Başvurucu; mesleği ve işyerindeki konumu itibarıyla sık sık yurt dışına çıkmasının icap ettiğini, çalıştığı kurumun Almanya merkezli olduğunu ve bu nedenle de Almanya'ya sık seyahat etmesi gerektiğini, hakkındaki yurt dışına çıkış yasağı nedeniyle mağduriyet yaşadığını ve işini kaybetme tehlikesi olduğunu iddia etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde mevcut başvuruda başvurucunun ifade özgürlüğü hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda Anayasa Mahkemesi tarafından yapılacak incelemede yukarıda yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri ile somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formundaki iddialarını tekrarlamıştır.

13. Başvuruya konu yurt dışına çıkmama şeklindeki adli kontrol tedbirinin esas olarak yerleşme ve seyahat hürriyeti kapsamında kaldığı açıktır. Anayasa Mahkemesinin daha önceki kararlarında, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesine (Sözleşme) ek (4) No.lu Protokol'e Türkiye'nin taraf olmadığı hatırlatılarak anılan protokolde yer alan "Serbest dolaşım özgürlüğü"nün ortak koruma alanına girmediği açıklanmıştır (birçok karar arasından bkz. Mehmet Takımsu, B. No: 2016/63712, 7/11/2013, §§ 78-80; Sebahat Tuncel, B. No: 2012/1051, 20/2/2014, § 53; Fevzi Doğaner, B. No: 2014/6453, 20/12/2017, § 14; Onur Can Taştan [GK], B. No: 2018/32475, 27/10/2021, § 48). Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında olmayan bazı hakların ortak koruma alanı içinde yer alan temel haklarla esaslı şekilde ilişkili olması durumunda ilgili haklarla bağlantı kurularak inceleme yapılmasının mümkün olduğunu da açıklamıştır (ifade özgürlüğü bağlamında bkz. Özgür Sevgi Göral, B. No: 2014/12112, 4/10/2017; özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı bağlamında bkz. Şengül Tükel, B. No: 2018/12456, 12/1/2022, § 40). Nitekim Anayasa Mahkemesi Yağmur Erşan ve Onur Can Taştan kararlarında, esasen seyahat özgürlüğü kapsamında kalan pasaport iptalinin, Latife Akyüz ve Hakkı Gök kararlarında ise yurt dışına çıkış yasağı öngören adli kontrol tedbirinin belirli şartların varlığı hâlinde özel hayata ve aile hayatınasaygı hakkı kapsamında incelenebileceğini kabul etmiştir (ayrıntılı açıklamalar için bkz. Yağmur Erşan [GK], B. No: 2018/36451, 27/10/2021, §§ 39, 40, 47-51; Onur Can Taştan, §§ 39, 40, 47-51; Latife Akyüz, B. No: 2016/50822, 7/9/2021, 36-38 §§; Hakkı Gök, B. No: 2017/33469, 3/11/2022, §§ 31-33). Bu bağlamda söz konusu tedbirin de başvurucunun gelişimi ve sosyal, mesleki, ekonomik ve ailevi ilişkileri yönünden olumsuz etkilerinin ortaya konulması hâlinde özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkündür.

14. Somut olayda da başvurucunun Almanya merkezli bir sivil toplum kuruluşunda üst düzey bir pozisyonda çalıştığı, işi gereği sık sık yurt dışına çıkması gerektiği, ailesinin Almanya'da ikamet ettiği gözetildiğinde bilhassa başvurucu hakkında uygulanan yurt dışına çıkamama şeklindeki tedbirin başvurucunun kişisel, sosyal ve mesleki ilişkilerine olumsuz etkisinin olduğunu kabul etmek gerekir. Anılan müdahalenin başvurucunun özel hayatına ciddi şekilde etki etmesi ve bu etkinin belirli bir ağırlık düzeyine ulaşması nedeniyle başvurunun özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmiştir (benzer değerlendirmeler için bkz. Latife Akyüz, § 38; Hakkı Gök, § 33; Hasan Hüseyin Güney, B. No: 2019/32372, 23/5/2023, § 14).

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Özel hayata saygı hakkına yapılan müdahalenin dayanağı olan 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 109. ve 110. maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı kabul edilmiştir. Ayrıca uygulanan koruma tedbiri ile başvurucunun duruşmalardan kaçmasının önlenmesinin ve bu yolla maddi gerçeğin süratle ortaya çıkarılmasının amaçlandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla müdahalenin suçluların kaçmasının önlenmesi, suçluların cezalandırılması, yargılama görevinin gereğine uygun olarak yerine getirilmesi ve bu suretle kamu düzeninin sağlanması meşru amaçları ile yapıldığı sonucuna varılmıştır (benzer yöndeki bir karar için bkz. Latife Akyüz, §§ 44, 45; Hasan Hüseyin Güney, § 16). Bu belirlemelerin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığı irdelenecektir.

17. Genel olarak adli kontrol, işlediği iddia olunan bir suçtan dolayı şüpheli veya sanığın, tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde belirli yükümlülükler yüklenerek adli makam ve mercilerin denetimi ve kontrolü altına sokulmasıdır. Adli kontrol koruma tedbiri, tutuklamaya göre kişi özgürlüğünü daha az kısıtladığı ve sanık tutuklanmaksızın muhakemenin yapılabilmesini sağladığı için tutuklama yerine geçmek üzere ihdas edilmiştir. Böylelikle ilgili, bütünüyle özgürlüğünden yoksun bırakılmaksızın denetim altında tutulabilmektedir. Tutuklamaya alternatif bir koruma tedbiri olan adli kontrol, bu özelliğiyle tutuklamaya ancak istisnai hâllerde başvurulması kuralının işlerlik kazanmasına katkıda bulunmakta; tutuklamanın son çare olma özelliğini ortaya koymaktadır (Hülya Kar [GK], B. No: 2015/20360, 27/2/2019, §§ 18, 50; ayrıca bkz. Latife Akyüz, § 46; Hakkı Gök, § 42). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinde, aynı Kanun'un 100. maddesinde belirtilen tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde tutuklama yerine adli kontrol kararı verilebileceği açıkça düzenlenmiştir. Bu durumda anılan mevzuat hükümleri birlikte değerlendirildiğinde, adli kontrol kararı verilebilmesi için kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması gerekir. Elbette uygulanan tedbirin hukuka uygun olduğunu söyleyebilmek için öncelikle suç şüphesinin ve uygulanma nedeninin denetime elverişli olacak şekilde yeterli bir gerekçeyle ortaya konulması gerekir.

18. Nitekim Anayasa Mahkemesi; mahkemelerin koruma tedbiri kararlarında lehte ve aleyhte ileri sürülen bütün delilleri incelemek ve temel hak ve özgürlüklere yapılan müdahaleye katlanmayı gerektirecek nitelikte kamu yararını haklı kılan gerçek bir ihtiyacın varlığını göstermek zorunda olduklarını, süregelen koruma tedbirlerinin devamına ilişkin olarak verilen kararlarda da tedbirin devamını haklı kılan gerekçelerin gösterilmesi ve çatışan menfaatler arasında adil dengenin korunması gerektiğini ifade etmiştir (Hülya Kar, §§ 29, 30, 35; ayrıca bkz. Latife Akyüz, §§ 49-52, 56; Hakkı Gök, §§ 51, 52). Ayrıca Anayasa Mahkemesi Hülya Kar ve Latife Akyüz başvurularında başvuruya konu adli kontrol koruma tedbirinde olduğu gibi tüm koruma tedbirlerinin geçici olduğunu, herhangi bir tedbirin ilanihaye veya herhangi bir kriterden bağımsız olarak süreklilik arz eder biçimde uygulanmasının mümkün olmadığını vurgulamış; süregelen bir koruma tedbirinin durumun gerektirdiğinden daha uzun sürdüğünün anlaşıldığı durumlarda tedbir nedeniyle müdahale edilen anayasal hakların ihlalinin söz konusu olabileceğini belirtmiştir. Anılan kararda, tedbirin türü ve kapsamı konusunda derece mahkemelerinin geniş takdir hakkının bulunduğu ancak yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma tedbiri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yolların bulunup bulunmadığının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir (Hülya Kar, §§ 25-28, 44; Latife Akyüz, §§ 48-51, 58; Hakkı Gök, §§ 44-47, 54; Hasan Hüseyin Güney, § 17).

19. Bu bağlamda özellikle yurt dışına çıkamamak şeklindeki adli kontrol tedbirine karar verilirken kişinin yurt dışındaki ailevi, kişisel ve mesleki bağları ile kişiye isnat edilen suçun niteliği, delil durumu ve mahkûmiyet hâlinde alacağı cezanın ağırlığı birlikte değerlendirilerek adli kontrol tedbirinden beklenen kamusal menfaat ile başvurucunun menfaatleri arasında adil bir dengenin kurulması ve bu durumun yeterli gerekçeyle açıklanması gerekir (benzer yönde bkz. Hasan Hüseyin Güney, § 18).

20. Somut olayda başvurucuya cumhurbaşkanına hakaret suçu isnat edildiği ve başvurucunun ifadesinin de alındığı görülmektedir. Ayrıca Hâkimlik, delillerin büyük oranda toplanmış olduğunu, kaybolma veya karartılma şüphesinin bulunmadığını ve bu nedenle tutuklama tedbirinin ölçülü olmayacağını da belirtmiştir. Bu kapsamda Hâkimliğin adli kontrole ilişkin kararında, adli kontrol tedbirlerinin verilmesi ile "cezanın alt sınırı nazara alındığında adli kontrol tedbirinin daha amaca uygun olduğu, tutuklama tedbirinin ölçülü olmayacağı" şeklinde bir değerlendirme dışında, başvurucuya hangi amaçla iki farklı adli kontrol tedbirinin uygulandığına dair herhangi bir değerlendirme de yapılmamıştır. Aynı zamanda başvurucunun statüsü ve mesleki faaliyetleri nedeniyle yurt dışındaki özel hayatına dayanan itiraz gerekçeleri de sulh ceza hâkimlikleri tarafından tartışılmamıştır. Öte yandan başvurucu hakkında uygulanan yurt dışına çıkamamak ve belirlenen yerlere başvurmak şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin soruşturma veya kovuşturmaya ne gibi bir faydası olacağı da açıklanmamıştır (benzer yönde değerlendirmeler için bkz. Hasan Hüseyin Güney, § 20).

21. Hiç şüphesiz uygulanan koruma tedbirlerinin, hedeflenen amaca ulaşmak bakımından elverişli olup olmadığı ile olayın şartlarında zorunlu ve en uygun tedbir olup olmadığına karar vermek bakımından derece mahkemelerinin geniş bir takdir payı bulunmaktadır. Bununla birlikte somut olayda başvurucu hakkında uygulanan tedbir ile ulaşılmak istenen amaç açıkça zikredilmemiştir. 5271 sayılı Kanun gereği kural olarak sanığın savunması alınmadan hüküm kurulamamaktadır. Somut olayda da şayet başvurucunun yurt dışına çıkacak olması nedeniyle savunmasının alınmasının zorlaşacağı ve bunun da mevcut ceza yargılamasını uzatacağı düşünülerek başvurucu hakkında koruma tedbiri alınmış ise dahi söz konusu tedbir 31/1/2019 tarihinde kaldırılmış ve başvurucunun savunması tedbirin kaldırılmasından daha sonraki tarih olan 21/3/2019'da alınmıştır. Başvurucu, tedbirin kaldırılmasından sonra yapılan her iki duruşmaya da katılmıştır. Kaldı ki hem başvurucunun uluslararası bilinirliği yüksek bir sivil toplum örgütünde üst düzey yönetici olduğu hem de görevi nedeniyle gideceği memleket ile Türkiye'nin yoğun adli yardımlaşma ilişkilerinin varlığı nedeniyle, bulunduğu memlekette de savunmasının alınmasının mümkün olduğu gözardı edilmiştir (Latife Akyüz, § 59).

22. Diğer yandan yürütülen bir soruşturma veya kovuşturma kapsamında alınan koruma tedbirleri ile hedeflenen amaca ulaşmak için hakların daha az sınırlanmasını sağlayacak alternatif yollar bulunup bulunmadığı da yargı mercileri tarafından dikkate alınmalıdır (Hakkı Gök, § 54). Ancak somut olayda sulh ceza hâkimlikleri başvurucunun mesleki faaliyetleri nedeniyle tedbirin kaldırılması yönünde talebi bulunmasına rağmen tedbirden beklenen yararın başvurucunun özel hayatına daha az etki doğuracak alternatif adli kontrol tedbirleriyle elde edilip edilemeyeceğini irdelememiştir. Dolayısıyla sulh ceza hâkimliklerinin adil bir denge kurduğunu gösteren yeterli bir gerekçe ortaya koymadan 7 ay 6 gün süreyle koruma tedbiri uygulamasının başvurucunun özel hayatında kaçınılmaz olandan ağır mağduriyet oluşturduğu değerlendirilmiştir.

23. Sonuç olarak başvurucu hakkında yurt dışına çıkamamak şeklinde uygulanan adli

kontrol tedbiri ile başvurucunun özel hayata saygı hakkına yönelen müdahalenin neticeleri bakımından orantılı olarak uygulanmadığı ve tedbirlerin gerekliliği konusunda sulh ceza hâkimlikleri ve derece mahkemelerince ilgili ve yeterli bir gerekçe ortaya konulamadığı anlaşıldığından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığı kanaatine varılmıştır.

24. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

25. Başvurucu, sosyal medyada eleştirel nitelikteki bir paylaşımı nedeniyle adli hakkında kontrol tedbiri uygulanmasının ifade özgürlüğünü ihlal ettiğinden de yakınmıştır. Somut olayda bireysel başvurunun sadece adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten sonra yapılması, anılan müdahalenin başvurucunun özel hayata saygı hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle ifade özgürlüğü yönünde ayrıca inceleme yapılmasına gerek olmadığı değerlendirilmiştir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması ile 100.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. Başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirlerinin sona ermiş olması nedeniyle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

28. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İfade özgürlüğü yönünden inceleme yapılmasına YER OLMADIĞINA,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul 7. Sulh Ceza Hâkimliği (Sorgu No: 2018/462) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KEMAL COŞKUN (2)

B. No: 2019/8956 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/8956

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KEMAL COŞKUN BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2019/8956)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kamber Ozan TUTAL

Başvurucu : Kemal COŞKUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvuru, süresi içinde yapılmıştır. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiası dışındaki iddiaları Komisyon tarafından kabul edilemez bulunmuş, makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ SUAT ERTOSUN (15)

B. No: 2019/9590 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/9590

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ SUAT ERTOSUN BAŞVURUSU (15)

(Başvuru Numarası: 2019/9590)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan:Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler:Yusuf Şevki HAKYEMEZSelahaddin MENTEŞİrfan FİDANMuhterem İNCE

Raportör:Şeyda Nur ÜN

Başvurucu:Ali Suat ERTOSUN

Vekili:Av. Halim İNÇ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, Yargıtay üyeliği sona erdirilen başvurucunun istediği belgelerin verilmemesine yönelik olarak Hâkimler ve Savcılar Kurulu Genel Sekreterliği işlemine yaptığı itirazın incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı 2. mükerrer Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Danıştay ve Yargıtay üye sayılarını azaltan 6723 sayılı Kanun ile Yargıtay üyeliğinin sona erdirilmesini müteakip, Hâkimler ve Savcılar Kurulu (HSK/Kurul) tarafından yapılan seçimde yeniden Yargıtay üyeliğine seçilememiştir.

3. Başvurucu 11/8/2016 tarihinde HSK Başkanlığına verdiği bir dilekçe ile 25/7/2016 tarihinde HSK tarafından yapılan seçimde yeniden Yargıtay üyeliğine seçilememesi üzerine, yapacağı talep ve başvurularla açacağı davalara esas olmak üzere bir kısım bilgiyi talep etmiştir. Başvurucu söz konusu dilekçe ile;

i. HSK tarafından gerçekleştirilen seçimde esas alınan ölçütlerin ne olduğunun, durumunun bunlardan hangisine uymadığının,

ii. Yapılan seçimle ilgili, seçim öncesi ve sonrasında alınan kararlar ve düzenlenen belgeler ile seçimin nasıl yapıldığının, seçime kimlerin katıldığının ve oylamanın sonuçlarının belgeleriyle birlikte kendisine bildirilmesini istemiştir.

4. HSK Genel Sekreterliği 15/8/2016 tarihli yazısı ile başvurucunun talebini "seçimlerin gizli oylama ile yapıldığı, genel kurul ve müzakerelerin açıklanamayacağı ancak basın ve yayın organlarına Başkan tarafından açıklama yapılabileceği" gerekçesiyle reddetmiştir.

5. Bilgi edinme başvurularıyla ilgili yapılacak itirazlar üzerine 9/10/2003 tarihli ve 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda öngörülen sebeplere dayanılarak verilen kararları incelemek, kurum ve kuruluşlar için bilgi edinme hakkının kullanılmasına ilişkin olarak kararlar vermek üzere Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu (Kurul) oluşturulmuştur. Başvurucu da talebinin reddedilmesi üzerine 2/9/2016 tarihinde Kurula itirazda bulunmuştur.

6. Başvurucunun yaptığı itiraz Kurul tarafından 29/9/2016 tarihinde "1 numaralı başvurunun Bilgi Edinme Kanunu kapsamında bilgi ve belge edinmeye yönelik talep olmayıp mütalaa niteliğinde olduğu; 2 numaralı talebin de kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilen işlemlerin oluşturulma sürecine yönelik kurum içi hazırlık işlemi olarak değerlendirilen ve tek başına sonuç doğurmayan işlemlere yönelik bilgi ve belgelere ilişkin olduğu" gerekçesiyle reddedilmiştir.

7. Başvurucunun bu işlemlere karşı açtığı dava Ankara 3. İdare Mahkemesinin (İdare Mahkemesi) 28/2/2018 tarihli kararıyla ve "başvurucunun bilgi edinme istemine konu ettiği hususların bilgi edinme hakkı kapsamında yer almadığı, talep edilen HSK oylama tutanak ve belgelerinin ilgili mevzuat kapsamında açıklanamayacağı ve üçüncü bir kişinin kişisel ve mesleki kimliğine ilişkin olduğu ve bu hususların bilgi edinme hakkı kapsamında değerlendirilecek nitelikte olmadığı" gerekçesiyle reddedilmiştir.

8. Başvurucu, anılan karara yönelik olarak istinaf talebinde bulunmuş; dosyayı inceleyen Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 18/12/2018 tarihli kararı ile istinaf başvurusunun reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 159. maddesinde; '.... Kurulun meslekten çıkarma cezasına ilişkin olanlar dışındaki kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulamaz. ...' kuralına yer verilmiştir.

6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanununun 'Kuruluş Teşkilatı' başlıklı 5. maddesinde; kurulun, başkanlık, genel kurul, daireler ve hizmet birimlerinden oluşacağı, kurulun hizmet birimlerinin genel sekreterlik ve teftiş kurulu olduğu, aynı Kanunun 'Yeniden İnceleme, İtiraz ve Yargı Yolu' başlıklı 33. maddesinin 5. bendinde; 'genel kurulun veya dairelerin meslekten çıkarma cezasına ilişkin kesinleşmiş kararlarına karşı yargı mercilerine başvurulabilir, diğer kararlar yargı denetimi dışındadır.' hükmü yer almaktadır.

...açılan iş bu davanın Anayasanın 159. maddesinin 10. fıkrası uyarınca esasının incelenmesine olanak bulunmamaktadır.

Nitekim HSK Genel Sekreterliğince belirlenen ve 04/12/2013 tarihinde yayımlanan Yargıtay üyeliğine seçilme yeterliliğine sahip hâkim ve savcılara ilişkin kesin listenin iptali istemiyle açılan bir davada, idare mahkemesince 04/02/1983 tarihli 2797 sayılı Yargıtay Kanununun 29. maddesinin 27/06/2013 tarih ve 6494 sayılı Kanunun 19. maddesiyle değiştirilen 1.

fıkrasının iptali istemiyle Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulması üzerine, Anayasa Mahkemesinin 13/03/2014 tarih ve E:2014/54, K:2014/53 sayılı kararında özetle; 'söz konusu kesin liste HSK Genel Sekreterliği tarafından hazırlanmış olmakla birlikte HSK Genel Sekreterliği, HSK bünyesinde yer alan bir birimdir. Bu nedenle, bakılmakta olan davada iptali istenilen HSK Genel Sekreterliğince belirlenen ve 04/12/2013 tarihinde yayımlanan Yargıtay üyeliğine seçilme yeterliliğine sahip hâkim ve savcılara ilişkin kesin listede davacının adına yer verilmemesine dair işlem HSK'nın bir işlemi olup, bu işleme karşı Anayasanın 159. maddesinin 10. fıkrası uyarınca Yargı yoluna başvurulamaz. Dolayısıyla bakılmakta olan dava itiraz başvurusunda bulunan mahkemenin görev alanına girmemektedir.' gerekçesiyle yargı yoluna kapalı olan bir işleme karşı açılan davada, itiraz konusu kurala ilişkin başvurunun, başvuran mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddine karar verildiği belirlenmiştir."

9. Başvurucu, nihai hükmü 20/2/2019 tarihinde öğrendikten sonra 21/3/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; Bölge İdare Mahkemesinin ret kararında atıf yaptığı Anayasa Mahkemesi kararının kendi talebiyle bir ilgisinin olmadığını, söz konusu kararın yanlış yorumlandığını, Mahkemenin kendisini meslekten çıkarılmış gibi bir değerlendirmeye tabi tuttuğunu, davayı incelemeksizin reddetmesinin hukuka aykırı olduğunu ve mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Başvurucu ayrıca istediği bilgi ve belgelerin verilmemesi nedeniyle bilgi edinme hakkının, Yüksek Mahkeme üyesi iken yeniden seçilememesi sonucu zorunluluktan emekliye ayrılması ve mesleki onurunun ciddi bir şekilde zedelenmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığının korunması hakkının, istinaf aşamasındaki itirazlarının dikkate alınmaması ve başvurunun yetkisizlik dolayısıyla reddedilmesi nedeniyle de gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

12. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; mevcut başvuruda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) kapsamında bir medeni hak bulunmadığı, bu sebeple Anayasa Mahkemesinin başvurunun esasını incelemekte konu yönünden yetkisiz olduğu belirtilmiştir.

13. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanında; önceki beyanlarını tekrarla Bakanlık görüşünü kabul etmediğini ifade etmiştir.

14. Başvuru, mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine adil yargılanma ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34; Kasım İlimoğlu (3), B. No: 2018/17191, 24/2/2021, § 40).

16. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33; Kasım İlimoğlu (3), § 41).

17. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

18. Somut olayda bir idari işleme karşı açılan davanın Bölge İdare Mahkemesince esasının incelenmeksizin reddedilmesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalenin bulunduğu görülmektedir. Söz konusu müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen şartlara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, meşru amaç ve demokratik toplum düzenin gereklerine aykırı olmama şartlarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Bu bakımdan öncelikle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

19. Hak ve özgürlüklerin, bunlara yapılacak müdahalelerin ve sınırlandırmaların kanunla düzenlenmesi bu haklara ve özgürlüklere keyfî müdahaleyi engelleyen, hukuk güvenliğini sağlayan demokratik hukuk devletinin en önemli unsurlarından biridir (Tahsin Erdoğan, B. No: 2012/1246, 6/2/2014, § 60).

20. Müdahalenin kanuna dayalı olması öncelikle şeklî manada bir kanunun varlığını zorunlu kılar. Şeklî manada kanun, Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından Anayasa'da belirtilen usule uygun olarak kanun adı altında çıkarılan düzenleyici yasama işlemidir. Hak ve özgürlüklere müdahale edilmesi ancak yasama organınca kanun adı altında çıkarılan düzenleyici işlemlerde müdahaleye imkân tanıyan bir hükmünün bulunması şartına bağlıdır. TBMM tarafından çıkarılan şeklî anlamda bir kanun hükmünün bulunmaması hakka yapılan müdahaleyi anayasal temelden yoksun bırakır (Ali Hıdır Akyol ve diğerleri [GK], B. No: 2015/17510, 18/10/2017, § 56).

21. Kanunun varlığı kadar kanun metninin ve uygulamasının da bireylerin davranışlarının sonucunu öngörebileceği kadar hukuki belirlilik taşıması gerekir. Bir diğer ifadeyle kanunun kalitesi de kanunilik koşulunun sağlanıp sağlanmadığının tespitinde önem arz etmektedir (Necmiye Çiftçi ve diğerleri, B. No: 2013/1301, 30/12/2014, § 55). Müdahalenin kanuna dayalı olması, iç hukukta müdahaleye ilişkin yeterince ulaşılabilir ve öngörülebilir kuralların bulunmasını gerektirmektedir (Türkiye İş Bankası A.Ş. [GK], B. No: 2014/6192, 12/11/2014, § 44).

22. Bir uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının ve özellikle müdahalenin kanuni dayanağını oluşturan kanun hükümlerinin yorumlanması derece mahkemelerinin takdirindedir. Derece mahkemelerince mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağını oluşturduğu ifade edilen hükümlerle ilgili olarak geliştirilen yorumların isabetli olup olmadığını denetlemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Bununla birlikte

derece mahkemelerinin yorumlarının kanunun açık lafzıyla çelişki içinde olduğu veya kanun metni dikkate alındığında bireyler tarafından öngörülmesinin mümkün olmadığı sonucuna ulaşıldığı hâllerde mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı kanaatine varılması mümkündür (Ziya Özden, B. No: 2016/67737, 19/11/2019, § 59; Kasım İlimoğlu (3), § 52).

23. Somut olayda başvurucunun Yargıtay üyeliği seçimleriyle ilgili belgelerin tarafına verilmesi talebiyle yaptığı başvuru HSK Genel Sekreterliği ve Kurul tarafından reddedilmiştir. Açılan iptal davasında ise Bölge İdare Mahkemesi; Anayasa'nın 159. maddesi ile 11/12/2010 tarihli ve 6087 sayılı Hâkimler ve Savcılar Kurulu Kanunu'nu temel alarak söz konusu işlemin yargı denetimine tabi olmadığı gerekçesiyle incelenmeksizin reddine karar vermiştir.

24. İlgili mevzuat hükümleri gözönüne alındığında (ilgili mevzuat için bkz. Kasım İlimoğlu (3), §§ 22-27) Kurul; mesleğe kabullerinden görevden uzaklaştırılmalarına, terfilerine ve yüksek yargı üyesi seçilmelerine kadar meslek mensuplarına ve mesleğin yürütümüne ilişkin karar alan bir anayasal kurumdur. Kurul Genel Sekreterliği ise 2010 yılında yapılan Anayasa değişikliği ile ihdas edilen ve (Anayasa'nın 159. maddesi hükmü, 6087 sayılı Kanun ve 5982 sayılı Kanun'un gerekçesinden anlaşıldığı üzere) Kurulun idari ve mali işleri ile sekretarya hizmetlerini yürüten bir hizmet birimidir (Kasım İlimoğlu (3), § 54).

25. Yasal düzenlemeler uyarınca Genel Sekreterlik biriminin Kurulun sahip olduğu görev ve yetkiler bağlamında bir karar alma mercii olmadığı açıktır. Bir başka deyişle Genel Sekreterlik makamının tek başına Kurul kararı olarak nitelenebilecek bir tasarrufta bulunması, ilgili yasal düzenlemeler uyarınca söz konusu değildir. Bununla beraber Kurul kararlarına karşı yargı yolunun (meslekten çıkarma kararları dışında) kapalı olduğunu belirleyen Anayasa'nın 159. madde hükmünü yasal düzeyde somutlaştıran 6087 sayılı Kanun'un 33. maddesinde, meslekten çıkarma dışında kararlarına karşı yargı yolunun kapalı olduğu belirtilen birimler Genel Kurul ve daireler olarak ifade edilmiştir. Kurul kararlarına karşı yargı yolunun bir istisna dışında kapalı olduğunu belirleyen bu hükümde Genel Sekreterlik zikredilmemiştir. Bu bağlamda gerek Kurula ilişkin görev, yetki ve teşkilatı düzenleyen hükümler gerekse de Kurul kararlarına dair yargı yoluna ilişkin istisnayı belirleyen kurallar dikkate alındığında (Kurul tarafından alınan bir kararın söz konusu olmadığı) salt Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen işlemlere karşı yargı yolunun kapalı olduğunu ifade eden açık bir kanun hükmü olduğu söylenemez. Bir başka ifadeyle kategorik olarak Genel Sekreterlik tarafından tesis edilen her türlü işleme karşı yargı yolunun kapatılmadığı, Genel Sekreterliğin Genel Kurul veya dairelerin kararına dayalı olarak tesis ettiği işlemler ile Genel Kurul veya dairelerin kararlarına hazırlık mahiyetinde olan işlemlerinin yargı denetimine kapalı olduğu anlaşılmaktadır (Kasım İlimoğlu (3), § 55).

26. Başvuru konusu olayda ise dava konusu işlem, Kurulun Yargıtay üye seçimine ilişkin işleyişe dair bir kısım bilgi ve belgenin bilgi edinme talebi doğrultusunda başvurucuya verilmesi talebinin Genel Sekreterlik tarafından reddine ilişkin bir tasarruftur. Genel Sekreterlik tarafından talebin reddine dair gerçekleştirilen bu işlemde Kurulun karar organları olan Genel Kurul veya daireler tarafından alınmış bir karar bulunmadığı görülmektedir. Ancak Bölge İdare Mahkemesi, ortada Kurul tarafından alınmış bir karar bulunmamasına ve Genel Sekreterlik tarafından yapılan idari işlemlerin yargı denetimine kapalı olduğunu belirleyen açık bir kanun hükmü olmamasına rağmen davayı incelenmeksizin reddetmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kasım İlimoğlu (3), § 56).

27. Kaldı ki Bölge İdare Mahkemesinin ret gerekçesinde yer alan Anayasa Mahkemesi kararının da somut başvurudaki arka plan ile farklılık arz ettiğinin altı çizilmelidir. Söz konusu kararda; Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu, Ankara 6. İdare Mahkemesinin Kurul Genel Sekreterliği işlemine karşı açılan bir davayı temel alarak 4/2/1983 tarihli ve 2797 sayılı Yargıtay Kanunu'nun Yargıtay üyesi seçilmek için gereken kıdem yılını belirleyen 29. maddesinin Anayasa'ya aykırı olduğu iddiasıyla yaptığı itiraz başvurusunu mahkemenin yetkisizliği nedeniyle reddetmiştir. 13/3/2014 tarihli ve E.2014/54, K.2014/53 sayılı kararın gerekçesinde "Kurul Genel Sekreterliğinin, Kurulun idarî ve malî işleri ile sekreterya hizmetlerini yerine getirmek üzere kurulmuş olan ve Kurul bünyesinde yer alan bir birim olduğu; bu bağlamda bakılmakta olan davada iptali istenilen Kurul Genel Sekreterliği işleminin Kurulun bir işlemi olduğu ve bu işleme karşı Anayasa'nın 159. maddesinin onuncu fıkrası uyarınca yargı yoluna başvurulamayacağı, dolayısıyla bakılmakta olan davanın, itiraz başvurusunda bulunan Mahkemenin görev alanına girmediği" ifade edilmiştir. Söz konusu karara temel olan uyuşmazlık HSK Genel Sekreterliğinin Yargıtay üyeliği için aday listesini yayımlamasına ilişkindir. Yargıtay üyelerinin seçimi 6087 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca HSK Genel Kuruluna verilmiş bir görevdir. Dolayısıyla HSK Genel Sekreterliğinin söz konusu işlemi Genel Kurulun görev alanı içinde bulunan bir tasarrufa yönelik hazırlık işlemi niteliğindedir. Bir başka ifadeyle Yargıtay üyelerinin seçim sürecine ilişkin bulunan işlemin salt Genel Sekreterliğin tek başına idari hizmet birimi olarak gerçekleştirdiği bir tasarruf olarak kabul edilemeyeceği açıktır. Bu bağlamda anılan norm denetimi kararının sahip olduğu arka planın, HSK Genel Sekreterliğinin bir hizmet birimi olarak HSK daireleri ya da Genel Kurulunun görev alanına girmeyen bir alanda tesis ettiği işlemi konu edinen başvurulardakiyle farklılık arz ettiği görülmektedir (Kasım İlimoğlu (3), § 38).

28. Bu bağlamda Bölge İdare Mahkemesinin verdiği incelenmeksizin ret kararı ile mahkemeye erişim hakkına yaptığı müdahalenin kanunilik unsurunu taşımadığı sonucuna ulaşılmıştır.

29. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucu bireysel başvuru formunda mahkemeye erişim hakkının ihlali iddialarının yanında, istediği belgelerin kendisine verilmemesi nedeniyle bilgi edinme hakkının ve buna yönelik mahkeme kararlarının gerekçe içermemesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini belirtmiş ise de mevcut başvuruda mahkemeye erişim hakkının ihlaline ve yeniden yargılama yapılmasına karar verildiği gözönüne alındığında bu aşamada bilgi edinme hakkı yönünden bir değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yargılamanın yenilenmesi talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesine (E.2018/1957, K.2018/1951) iletilmek üzere Ankara 3. İdare Mahkemesine (E.2016/4552, K.2018/558) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL bireysel başvuru harcı ile 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CANTEK TEKNİK HİZMETLER TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2019/20709 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/20709

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CANTEK TEKNİK HİZMETLER TİCARET LTD. ŞTİ.BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/20709)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Fatma Gülbin ÖZTÜRK

Başvurucu : Cantek Teknik Hizmetler Ticaret Limited Şirketi

Vekili : Av. Oğuz Bahadır TUNCER

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, ortağının terör örgütüyle iltisaklı olduğu gerekçesiyle şirketin kamu ihale sözleşmesinin feshine verilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle de makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 11/6/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

7. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

9. Başvurucu, merkezi Antalya'da olan bir limited şirkettir.

10. Başvurucu, Isparta İli Kamu Hastaneleri Birliği Genel Sekreterliği tarafından 27/9/2016 tarihinde yapılan "Tıbbi Sarf Malzemesi Alımı İşi" ihalesine katılmıştır. İhale başvurucu üzerinde kalmış, başvurucu ve Sağlık Bakanlığı arasında 12/1/2017 tarihinde sözleşme imzalanmıştır.

11. Sağlık Bakanlığı, başvurucu Şirketin %40 hisseyle ortağı olan gerçek kişi P.K.nın Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) ile irtibatı ve iltisakı bulunan Antalya Genç Eğitim Derneğinin üyesi olduğu gerekçesiyle ihale sözleşmesini 4/1/2002 tarihli ve 4734 sayılı Kamu İhale Kanunu'nun 11. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında 31/7/2017 tarihinde tek taraflı olarak feshetmiştir.

12. Başvurucu, sözleşmenin feshedilmesine ilişkin işleme karşı 6/10/2017 tarihinde iptal davası açmıştır. Dava dilekçesinde başvurucu; terör örgütleriyle iltisaklı olduğu iddia edilen ortağın %40 hisseye sahip olduğunu, yapılan sözleşmenin küçük ortağın bu fiilinden dolayı feshedilmesinin idari yaptırımlarda zorunlu ilke olan şahsilik ilkesine açıkça aykırılık teşkil ettiğini, ortağın şirket sermayesinin en az %50'sine sahip olması hâlinde ilgili iptal prosedürünün işletilebileceğini, ortağın örgütle iltisakının geçmiş bir tarihe ilişkin olduğunu belirtmiştir.

13. Isparta İdare Mahkemesi (Mahkeme) 8/2/2018 tarihli kararla dava konusu işlemin iptaline karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında öncelikle başvurucu Şirketin bir sermaye şirketi türü olan limited şirket olduğuna ve örgütle iltisaklı derneğe üyeliği bulunduğu tespit edilen, %40 hisse sahibi olan şirket ortağı P.K.nın 30/6/2017 tarihinde Şirket hisselerinin tamamını diğer ortak M.Ç.ye devrettiğine ilişkin tespitlerde bulunmuştur. Mahkeme, başvurucu Şirketin bizatihi kendisi hakkında 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi kapsamında terör örgütleriyle ilgili irtibat, iltisak veya herhangi bir bağlantı tespiti yapılmadığını belirtmiştir. 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen yasağın uyuşmazlığa tatbikinin ise ancak şirket sermayesinin yarısından fazlasına sahip olan ortağın örgütle iltisak yahut irtibatının tespiti hâlinde mümkün olduğunu belirterek P.K.nın Şirketteki hissesinin %40 olması sebebiyle bu yasağın da uyuşmazlığın çözümüne tatbik edilemeyeceğini ifade etmiştir.

14. Karar, Sağlık Bakanlığı tarafından 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendinin uygulanması bakımından şirket ortaklarının sermaye oranlarının önem taşımadığı belirtilerek temyiz edilmiştir.

15. Yapılan temyiz incelemesi neticesinde Danıştay Onüçüncü Dairesi (Daire) 13/3/2019 tarihli kararla 8/2/2018 tarihli ilk derece mahkemesi kararının bozulmasına ve davanın kesin olarak reddine karar vermiştir. Gerekçeli kararda, başvurucu Şirketin yöneticisi ve ortağı olan P.K.nın olağanüstü hâl (OHAL) kapsamında kapatılan Antalya Genç Eğitim Derneğinin kurucu üyesi olduğu ve P.K. hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçu kapsamında yürütülen ceza soruşturmasının bulunduğu belirtilerek ihale sözleşmesinin feshedilmesinde hukuka

aykırılık görülmediği ifade edilmiştir.

16. Nihai karar 13/5/2019 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

17. Başvurucu 11/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 4734 sayılı Kanun'un "İhaleye katılamayacak olanlar" kenar başlıklı 11. maddesinin birinci fıkrasının 31/10/2016 tarihli ve 678 sayılı Olağanüstü Hâl Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin 30. maddesiyle eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 14/11/2019 tarihli ve E.2018/90, K.2019/85 sayılı kararıyla iptal edilen (g) bendi şöyledir:

"Aşağıda sayılanlar doğrudan veya dolaylı veya alt yüklenici olarak, kendileri veya başkaları adına hiçbir şekilde ihalelere katılamazlar:

...

g) Terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişiler ile bu kapsamda olduğu Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından bildirilen yurt dışı bağlantılı gerçek ve tüzel kişiler."

19. 4734 sayılı Kanun'un "İhaleye katılamayacak olanlar" kenar başlıklı 11. maddesinin ikinci fıkrası şöyledir:

"İhale konusu işin danışmanlık hizmetlerini yapan yükleniciler bu işin ihalesine katılamazlar. Aynı şekilde, ihale konusu işin yüklenicileri de o işin danışmanlık hizmeti ihalelerine katılamazlar. Bu yasaklar, bunların ortaklık ve yönetim ilişkisi olan şirketleri ile bu şirketlerin sermayesinin yarısından fazlasına sahip oldukları şirketleri için de geçerlidir."

20. Daha detaylı ilgili hukuk bilgisi için ayrıca bkz. Uskar Kömür Pazarlama Nakliyat Tarım İnşaat Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti., B. No: 2019/2762, 17/11/2021, §§ 20-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 8/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu Şirket, FETÖ/PDY ile iltisaklı derneğe üye olduğu tespit edilen P.K.nın Şirketin küçük ortağı olduğunu, 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca ilgili iptal kararının tesisi için söz konusu ortağın %50'nin üzerinde hisseye sahip olması gerektiğini belirterek bu iddia yönünden bir inceleme yapılmaması sebebiyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Bakanlık görüşünde, 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesi ve ikincil mevzuatla getirilen ihaleye katılım yasağının terörün finansmanının engellenmesi, kamu yararı, kamu düzenini ilgilendiren ortaya çıkması muhtemel diğer tehlikeleri de önleyici nitelik arz ettiği vurgulanmaktadır. 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında yapılacak incelemeye ilişkin usulün 4734 sayılı Kanun'da ve ikincil mevzuatta açıkça belirlendiğine dikkat çeken Bakanlık ayrıca idari yargı tarafından her bir somut olay bazında değerlendirme yapıldığını ve Danıştay tarafından bu değerlendirmelerde esas alınması için

bir dizi kriter geliştirildiğini ileri sürmektedir. Ayrıca somut olayda başvurucu Şirketin ortağı P.K.nın terör örgütüyle iltisaklı olduğu tespit edilerek, kapatılan Dernekte kurucu üye olduğuna ve ilk derece yargılamasının bitmesinin ardından hakkında terör örgütüne üye olma suçundan ceza soruşturması başlatıldığına vurgu yapılarak hadiseye tesiri olan ve sonradan oluşan yahut tespit edilen durum ve bilgilerin dikkate alınması sonucunda başvurucu hakkında tesis edilen kararın başvurucunun adil yargılanma hakkını ihlal etmediği ileri sürülmüştür.

24. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

2. Değerlendirme

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun temel şikâyetinin yargılamada ileri sürdüğü esaslı iddiasına ilişkin olarak gerekçeli kararda açıklama yapılmamasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Bu bağlamda başvurunun adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi uygun görülmüştür.

a. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

b. Esas Yönünden

i. Genel İlkeler

27. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek kararlarını gerekçeli olarak yazma yükümlülüğü mahkemelere yüklenmiştir. Anayasa'nın 36. maddesi, 141. maddesinin üçüncü fıkrası ışığında yorumlandığında adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkını da güvence altına aldığı anlaşılmaktadır. Öte yandan adil yargılanma hakkı, doğası gereği gerekçeli karar hakkını da içermektedir. Bu sebeple gerekçeli karar hakkının Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının temel güvencelerinden biri olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

28. Gerekçeli karar hakkı, kişilerin adil bir şekilde yargılanmalarını sağlamayı ve denetlemeyi amaçlamaktadır. Tarafların muhakeme sırasında ileri sürdükleri iddialarının kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmeleri ve ayrıca demokratik bir toplumda, kendi adlarına verilen yargı kararlarının sebeplerini toplumun öğrenmesinin sağlanması için de gereklidir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, §§ 31-34).

29. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı şekilde yanıt verilmesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak derece mahkemeleri, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 56) davanın esas sorunlarının incelenmiş olduğu gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme

sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili olması, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt verilmesini gerektiren usul veya esasa dair iddiaların cevapsız bırakılmış olması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

30. Öte yandan istinaf/temyiz merciinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus istinaf/temyiz merciinin bir şekilde istinafta/temyizde dile getirilmiş ana unsurları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, § 57).

ii. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Başvurucu tüzel kişi adına bireysel başvuruda bulunan Şirket yetkilisi, 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrası kapsamında ihale sözleşmesinin feshine karar verildiğini belirtmektedir. İhalenin feshine ilişkin kararın Şirket sermayesinin %40'ına sahip ortağı olan P.K.nın OHAL kapsamında kanun hükmünde kararnameyle kapatılan Antalya Genç Eğitim Derneğinin üyesi olduğunun tespit edilmesi üzerine verildiğini belirten Şirket yetkilisi, sermaye şirketi ortaklarının yasak fiil veya davranışlarda bulunmaları sebebiyle şirket hakkında yasaklama kararı verilebilmesi için ilgili ortağın şirket sermayesinin yarısından fazlasına sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Başvurucu, P.K.nın Şirket sermayesine %40 oranında sahip olduğuna ve bu sebeple 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrasında öngörülen yasak için şartların oluşmadığına ilişkin iddiasının 13/3/2019 tarihli Daire kararında değerlendirilmediğinden şikâyet etmektedir.

32. İlk derece mahkemesi kararıyla, yargılamaya konu edilen işlemin iptaline karar verildiği görülmektedir. Başvuruya konu nihai karar olan ret kararının Daire tarafından tesis edildiği açıktır. Bu bağlamda gerekçeli karar hakkı yönünden yapılacak inceleme, nihai karar olan Danıştay ilamı üzerinden yapılacaktır.

33. Daire, 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin birinci fıkrasının "Terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğu Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından bildirilen gerçek ve tüzel kişiler ile bu kapsamda olduğu Millî İstihbarat Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından bildirilen yurt dışı bağlantılı gerçek ve tüzel kişiler" şeklindeki (g) bendini somut olaya uygulanacak norm olarak tespit etmiştir. İhalenin feshi kararının muhatabının ve bireysel başvuruya konu yargılamanın tarafının başvurucu Şirket olduğu açıktır. Bununla birlikte bireysel başvuruda sunulan bilgi ve belgelerden yargılamanın hiçbir aşamasında doğrudan başvurucu Şirketin terör örgütlerine iltisakı yahut bunlarla irtibatı olduğuna ilişkin bir bilgi ya da değerlendirmeye yer verilmediği görülmektedir.

34. 13/3/2019 tarihli Daire kararında FETÖ/PDY ile irtibatlı ve iltisaklı olunun olunmadığı yönünden yapılan değerlendirmenin başvurucu Şirket üzerinden değil Şirket ortağı P.K.nın eylemleri bakımından yapıldığı açıktır. Bununla birlikte Daire başvurucunun 4734 sayılı Kanun'un 11. maddesinin ikinci fıkrası uyarınca öngörülen yasağın ancak şirket sermayesinin yarısından fazlasına sahip ortak yönünden uygulanabileceğine ilişkin iddiasına yönelik olarak 13/3/2019 tarihli kararda hiçbir açıklamaya yer vermemiştir. Diğer bir ifadeyle Daire, davanın sonucuna etkili olduğu açık olan ve başvurucu tarafından açık ve somut bir biçimde öne sürülen bu iddiaya yönelik hiçbir gerekçe ortaya koymadan davanın

kesin olarak reddine karar vermiştir. Bu bağlamda uyuşmazlığı sonlandıran nihai kararın başvurucunun esasa yönelik iddiasına yanıt vermediği ve Dairenin tesis ettiği 13/3/2019 tarihli nihai kararda başvurucunun temel şikâyetlerinin incelenmediği sonucuna ulaşılmıştır.

35. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

36. Başvurucu 6/10/2017 tarihinde başlayan ve 13/3/2019 tarihinde kesinleşen iptal davasına ilişkin sürecin uzun olduğundan, 30/5/2016 tarihli başka bir ihale sözleşmesinin feshi üzerine açtığı davanın mevcut başvuruya konu yargılamadan 5 ay önce sonlandığından bahisle makul sürede yargılanma haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

37. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılamanın süresi tespit edilirken sürenin başlangıç tarihi olarak davanın ikame edildiği tarih; sürenin sona erdiği tarih olarak -çoğu zaman icra aşamasını da kapsayacak şekilde- yargılamanın sona erdiği, yargılaması devam eden davalar yönünden ise Anayasa Mahkemesinin makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetle ilgili kararını verdiği tarih esas alınır (Selahattin Akyıl, B. No: 2012/1198, 7/11/2013, §§ 45, 47).

38. Medeni hak ve yükümlülüklerle ilgili uyuşmazlıklara ilişkin idari yargılama süresinin makul olup olmadığı değerlendirilirken yargılamanın karmaşıklığı ve kaç dereceli olduğu, tarafların ve ilgili makamların yargılama sürecindeki tutumu ve başvurucunun yargılamanın süratle sonuçlandırılmasındaki menfaatinin niteliği gibi hususlar dikkate alınır (Selahattin Akyıl, § 41).

39. Somut olayda yargılamanın 1 yıl 5 ay 7 gün sürdüğü anlaşılmaktadır. Anayasa Mahkemesinin benzer başvurularda verdiği kararlar da gözetilerek yargılama süreci bir bütün olarak dikkate alındığında başvurucunun hakkını ihlal edecek bir gecikme olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

40. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

41. Başvurucu aynı taraflar arasında iptal edilen iki sözleşme bulunduğunu, 30/5/2016 tarihli diğer sözleşmenin iptali nedeniyle açtığı davanın kabul edildiğini ve kararın Danıştay denetiminden geçerek kesinleştiğini belirterek aynı duruma ilişkin iki karar arasında çelişki oluştuğunu, Dairenin yerleşik içtihadından dönme gerekçesini ilamda ortaya koymadığını, bu durumun adil yargılanma ve hukuki güvenlik haklarını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Başvurucu son olarak Şirket ortağının eylemleri sebebiyle ihale sözleşmesinin iptaline karar verilmesinin suç ve cezaların şahsiliği ilkesini ve masumiyet karinesini ihlal ettiğini ileri sürmüş ve P.K. hakkındaki ceza soruşturmasının karar tarihinden sonra başlatıldığını, bu sebeple gerekçede bu soruşturmaya yer verilmesinin adil yargılanma hakkını ihlal ettiğini belirtmiştir.

42. Gerekçeli karar hakkı yönünden yapılan inceleme neticesinde ihlal sonucuna varıldığından başvurucunun yukarıda belirtilen iddiaları bakımından inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

43. Başvurucu, ihlalin tespiti ile 1.592,40 TL maddi ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesi talebinde bulunmuştur.

44. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

45. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Danıştay Onüçüncü Dairesine (E.2018/1498, K.2019/759) iletilmek üzere Isparta İdare Mahkemesine (E.2017/1824, K.2018/149) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NİMET TANRIKULU CAN

B. No: 2019/21898 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/21898

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NİMET TANRIKULU CAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/21898)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Melek ŞAHAN

Başvurucu : Nimet TANRIKULU CAN

Vekili : Av. Nermin KAPLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yapılmak istenen bir etkinliğin yasaklanmasına karar verilmesi ve bu karara dayanılarak etkinliğe müdahale edilmesi nedenleriyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, müdahale sırasında kolluk görevlilerinin güç kullanması nedeniyle de kötü muamele yasağını ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Kamuoyunda cumartesi anneleri olarak adlandırılan ve yakınlarının zorla kaybedildiğini iddia eden kişilerden oluşan grup, cumartesi günleri saat 12.00'de Galatasaray Meydanı'nda oturma eylemi ve basın açıklaması yapmaktadır. Yakınları kaybolmasa da insan hakları savunucusu olduğunu ileri süren bazı kişiler de gruba destek vermektedir.

3. Başvurucu; İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesinin (Dernek) üyesi, üst kurul delegesi ve aktivist olduğunu ifade etmiştir. 22/9/2018 tarihinde anılan etkinliğin 704. haftası gerçekleştirilecektir.

4. Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine Beyoğlu Kaymakamlığı 21/9/2018 tarihinde, 22/9/2018 tarihinde Galatasaray Meydanı'nda yapılacak oturma eylemi ile basın

açıklamasına katılım için bazı derneklerin, siyasi partilerin ve aykırı (marjinal) grupların terör örgütlerine müzahir sosyal medya hesapları üzerinden yoğun şekilde çağrılar yaptığı, İstanbul Valiliğince belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü alanları arasında Beyoğlu ilçesinde bulunan bir yer olmadığı, konuyla ilgili olarak Beyoğlu Kaymakamlığına herhangi bildirim yapılmadığı gerekçesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 10. ve 17. maddeleri ile 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (ç) fıkrasına istinaden 22/9/2018 Cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda, Çukurlu Çeşme Sokak'ta, İstiklal Caddesi'nde, Büyük Parmakkapı Sokak'ta ve ilçe genelinde izinsiz oturma eylemi, basın açıklaması ve benzeri etkinlikler yapılmasına izin verilmemesine karar vermiştir. Karara göre sözü edilen yasak ile millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

5. Gerçekleştirilen eyleme polis müdahale etmiştir. Polis tarafından düzenlenen 22/9/2018 tarihli tutanağa göre aynı gün saat 10.20 sıralarında yedi kişi Çukurlu Çeşme Sokak üzerinde bulunan Dernek önünde beklemeye başlamıştır. Zaman ilerledikçe Derneğin önünde bekleyen kişilerin sayısı artmıştır. Yolu trafiğe kapatan ve aralarında bazı milletvekillerinin de olduğu altmış kişilik grup saat 11.30'da basın açıklaması yapmak istemiştir. Polis, Beyoğlu Kaymakamlığının yasaklama kararından bahsederek yürüyüşe ve basın açıklamasına izin verilmeyeceğini gruba söylemiş, grubun toplanıp basın açıklaması yapma hususundaki ısrarı üzerine ses yükseltici cihazlarla grubu ikaz etmiştir. Israrcı olmaları üzerine grup saat 11.35 itibarıyla süpürülerek Dernek içine yönlendirilmiştir. Grup Dernek önünde bir süre beklemiştir. Saat 12.00 sıralarında aralarında milletvekillerinin de olduğu bir grup karanfil bırakmak istemiş, izin verilmemiş, saat 12.25 itibarıyla Dernek önündeki grup Çevik Kuvvet marifetiyle içeri süpürülmüş ve saat 12.40 itibarıyla sokak araç ve yaya trafiğine açılmıştır. Müdahale edilen grubun içinde başvurucu da bulunmaktadır.

6. Başvurucu, toplantının dağıtılması ile güç kullanımı sırasında şiddete uğradığı iddiasıyla İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) 26/9/2018 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur. Aynı tarihte başvurucunun müşteki sıfatıyla ifadesi alınmıştır. İfadenin ilgili kısmı şöyledir:

"... Polis tarafından burada çembere alındık. Ondan sonra bahsettiğim iki sivil polis müdahale edin talimatı verdiler. Polisler etrafımızı çevirmişti. Kalkanlar ile darp edilerek sıkıştırıldık. Kayıp yakınları ... ve ben polisler tarafından kalkan ile diğer insanlardan ayrılmak suretiyle Fransız Lisesinin duvarına sıkıştırıldık. Orada da kalkanlar ile darp edildik. Ayrıca, iki sivil kıyafetli polis beni kasten birbirlerine sert bir şekilde ittirmek suretiyle de zor duruma düşürdüler. Sıkışıklık olması nedeniyle aramızda mesafe bile yoktu. ... Ben darbeler sonucunda yaralandım. Göğsümün sağ tarafından tutulduğum için oradan yaralandım. Sol omzumdan da darbe aldım. Bir de nefes darlığı yaşadım, sesim kısıldı. Ben olay akabinde rapora hiç gitmedim.

Bize dağılın diye anons yapılıyordu; ama fotoğrafta ve videolarda görüleceği üzere dağılacak alan yoktu. Etrafımız sarılmıştı.

Polislerden bir kaçı, ayrıca tehdit ve hakarette bulundular. Hangileri olduğunu göremedim. Sizi ezeceğiz, geberteceğiz, leşinizi sereriz gibi tehdit sözleri duydum. Ahlaksızlar ve o...lar gibi hakaret sözleri duydum. Bunu oradaki, bizim gibi bulunan kişilere genel olarak söylediler..."

7. Başvurucu 26/9/2018 tarihinde muayene edilmek üzere ifadesiyle birlikte İstanbul Adli

Tıp Şube Müdürlüğüne gönderilmiştir. Adli tıp uzmanı aynı tarihli raporunda başvurucuya ait tıbbi belge bulunmadığını, başvurucunun 22/9/2018 tarihinde darbedildiğini iddia ettiği olay sonrası herhangi bir sağlık kuruluşuna müracaat etmediğini, vücudunda bir travma izi bulunmadığını, muayenesinde başvurucunun sol omuz hareketlerinin kısıtlı ve ağrılı olduğunu, ayrıca sağ göğsünde ağrı tarif ettiğini ancak kişide haricî travmatik lezyon tespit edilmediğini, yakınmanın iddia edilen olaya bağlı olduğunun kabulü hâlinde arızasının yaşamını tehlikeye sokan bir durum olmadığını, kişi üzerindeki etkisinin basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olduğunu belirtmiştir.

8. Başsavcılık, tespit edilecek kamu görevlileri hakkında 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında soruşturma izni verilmesini İstanbul Valiliğinden talep etmiştir. İstanbul Valiliği, her cumartesi gerçekleştirilen oturma eyleminin açık ve net bir biçimde sonlandırılması gerektiği kamuyla paylaşılmasına ve muhataplarına bildirilmesine rağmen dağılmamakta ısrar eden ve direniş gösteren gruba kolluk görevlilerinin Kanun'un 16. maddesinden kaynaklanan yetki çerçevesinde, mukavemete göre artan nispette, orantılı olarak, bedenî kuvvetle zor kullanarak müdahale ettiği, müdahale ile ilgili iddiaların sübuta ermediği, bu nedenle polis memurlarının kusur ve kabahati olmadığı gerekçesiyle soruşturma izni verilmemesine, disiplin soruşturması açılmasına gerek olmadığına, dosyanın işlemden kaldırılmasına karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz, soruşturma izni verilmeyen ilgililer hakkında hazırlık soruşturması yapılmasına yeterli bilgi ve belgenin mevcut olmadığı gerekçesiyle reddedilmiştir.

9. Şikâyete konu olaya ilişkin kamera görüntüleri incelenmesi için bilirkişiye verilmiştir. Bilirkişi raporunda, emniyet görevlilerinin gösterici grubu bulundukları alanı yaya ve araç trafiğine uygun hâle getirmeleri yönünde altı yedi kez uyardığı, grubun dağılmamakta ısrar ettiği, emniyet görevlilerinin dağılmamakta ısrar eden şahısları uzaklaştırmak amacıyla ittiği, bu esnada kalabalık ile emniyet görevlileri arasında itişmeler yaşandığı, başvurucunun sık sık kamera açısına girdiği hatta polis memurlarının başvurucunun yol kenarına çıkmasını sağladıkları ancak başvurucunun darbedildiğine ilişkin görüntülere rastlanmadığı belirtilmiştir.

10. Başsavcılık 16/5/2019 tarihinde ilgili kolluk görevlileri hakkında İstanbul Valiliğinin soruşturma izni vermediği, bu karara yapılan itirazın reddedildiği gerekçesiyle dosyanın işlemden kaldırılmasına itiraz yolu kapalı olmak üzere karar vermiştir.

11. Başvurucu kararı 20/5/2019 tarihinde öğrendikten sonra 19/6/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Düzenleme Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

13. Başvurucu; gözaltında kaybedilenlerin aileleriyle birlikte kayıpların akıbeti hakkında kamuoyu oluşturmak amacıyla uzun süredir oturma eylemi yapıldığını, aynı nedenlerle toplanan kişilerle 704. hafta basın bildirisini okumak için Derneğin bulunduğu sokağa çıkar çıkmaz yüzlerce polis tarafından çembere alındıklarını, şiddetsiz toplantı ve gösteri hakkının hukuka aykırı yasaklama kararı gerekçe gösterilerek ve kolluk kuvvetlerinin aşırı güç kullanımı ile engellendiğini, topluluğun zor kullanmak suretiyle dağıtıldığını,

Taksim/Galatasaray veya başka bir yerde basın açıklaması yapılmasının engellenmemesi gerektiğini belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde başvurucunun da içinde bulunduğu grubun araç trafiğini engelleyip kolluk ekiplerine fiziksel ve sözlü olarak direndiği, olay mahallindeki vatandaşların seyahat haklarına hukuka aykırı müdahalede bulunduğu, böylece kamu düzenini bozduğu ve kamu düzeninin bozulmasını engellemeye yönelik kolluk müdahalesinin orantısız ve keyfî olduğundan bahsedilemeyeceği belirtilmiştir. Bakanlık görüşünde ayrıca gruba sınırlı süre ve minimum ağırlıkta müdahalede bulunulduğu, kolluk kuvvetlerinin kanundan kaynaklanan müdahale yetkisini istismar ederek keyfî davranışları olduğunu gösteren bir saptamanın bulunmadığı açıklanmıştır. Bakanlık görüşüne göre toplantının barışçıl niteliği bozularak bu toplantıda kolluk kuvvetlerine karşı fiziki müdahalede bulunulması, eylem yapılan yerin çok yakınında bulunan kamuya ve özel sektöre ait hastanelere ulaşımda sorunlar yaşanması, yolların taşıt ve yaya trafiğine engel olacak şekilde eylemciler tarafından kapatılması ve uzun yıllardır bu eylemler sebebiyle esnafın ticari hayatının büyük oranda etkilenmesi bir bütün olarak düşünüldüğünde kolluğun söz konusu olaylara müdahalesinin acil bir sosyal ihtiyaca karşılık gelmektedir. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, polis toplantıya müdahale edene kadar bir karmaşa yaşanmadığını, müdahaleye gerekçe gösterilen hususların polisin müdahalesinden sonra ortaya çıktığını beyan etmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. 2911 sayılı Kanun'un 17., 23. ve 24. maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu, meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden bir inceleme yapılacaktır (bu konuda genel ilkeler için bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018, §§ 37-46).

17. Kaymakamlık, kanunen yapılması gereken bildirimin yapılmaması nedeniyle başvuruya konu etkinliği yasaklamış; kolluk görevlileri de bu karara dayanarak toplantıya müdahale etmiştir. Yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının ve orantılı olduğunun ispatı kural olarak müdahale eden idare ve müdahaleyi denetleyen yargı merciine düşmektedir. Bu doğrultuda idarenin bildirim yükümlülüğüne uyulmaması nedeniyle verilen yasaklama kararı ile bu karara dayanılarak toplantıya yapılan müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekliliği hususunda değerlendirmede bulunulmalıdır (bildirim usulü ve uygulanmasının amacı ile sınırlamanın niteliği ve bu yükümlülüğe aykırılık hâlinde sorumluluğa yönelik ilkeler için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 52; Dilan Ögüz Canan, § 39; Selma Elma, B. No: 2017/24902, 4/7/2019, §§ 41-47; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§ 57, 58; bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesinin tek başına toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahaleyi haklı kılmadığına ilişkin kararlar için bkz. Selma Elma § 47/i; Ali Orak ve İrfan Gül, B. No: 2014/10626, 18/4/2018, § 60; kanunda öngörülen koşullar tümüyle karşılanmadan yapılan toplantının tek başına toplantının barışçıllığını ortadan kaldırmadığına ve müdahale için

yeterli olmadığına ilişkin kararlar için bkz. Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 69; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 57; barışçıl toplantıya devletin sabır ve hoşgörü göstermesine yönelik kararlar için bkz. Osman Erbil, § 54; Dilan Ögüz Canan, § 38; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017 § 81; Sevinç Hocaoğulları, § 43). Ayrıca başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu düzeni arasında adil bir denge kurulmalı, buna ilişkin hususlar ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır (İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, B. No: 2016/23696, 8/6/2021, § 45).

18. Anayasa Mahkemesi Ali Ocak ve Saime Sebla Arcan Tatlav (B. No: 2019/18583, 19/10/2022) kararında başvuruculaın "Cumartesi Anneleri" 704. haftasında Derneğin önünde basın açıklaması yapmalarının yasaklanması ve barışçıl şekilde basın açıklaması yapmalarının kolluk müdahalesi ile engellenmesi nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiaları incelenmiştir. Bu kararda toplantı ve gösteri yürüyüşünün ihlal edildiğine ilişkin husus başvuru formunda da dile getirildiği şekilde basın açıklamasının yasaklanması ve basın açıklaması yapılmasına kolluk görevlilerince müdahale edilmesi iddiası çerçevesinde incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi söz konusu yasaklama kararına ve müdahaleye rağmen olay tarihinde basın açıklamasının yapıldığını ve başvurucu Ali Ocak'ın da Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında bu hususu açıkça belirttiğini tespit etmiştir (bkz. §§ 19/iii, 22, 25, 86, 87).

19. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu toplantıya ve gösteri yürüyüşüne idarenin gerçekleştirdiği müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını Maside Ocak Kışlakçı (B. No: 2019/21721, 16/11/2022) kararında değerlendirmiştir. Anılan kararda, polisin gerekli olmadığı hâlde toplantıya müdahale etmesi sonrası kimi katılımcılar tarafından kolluk görevlilerine bazı cisimlerin atıldığı gözetilerek toplantıya müdahale edilmesinin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi, idarenin etkinliği yasaklama kararı için dayanak gerekçelerin haklı ve ikna edici nitelikte olmadığını belirtmiş; etkinliğe müdahale edilmesini gerektirecek makul hiçbir sebep ortaya konulmadan ve hakkın kullanılabilmesine yönelik bir tolerans gösterilmeden etkinliğe müdahale edildiği sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaştığı kararda (aynı kararda bkz. §§ 24-26):

-İdarenin müdahaleye dayanak olan yasaklama kararında toplantı için bildirim yapılmamasının kamu düzenini ne şekilde bozacağına veya başkalarının hak ve özgürlüklerini nasıl zedeleyeceğine dair hiçbir açıklamada bulunmadığını belirtmiş, idarece bu kanaate nasıl ulaşıldığının anlaşılamadığını vurgulamıştır.

-Somut olayda, gerçekleştirilmek istenen etkinliğin yaklaşık yirmi dört yıldır belirli zamanda ve yerde yapılması nedeniyle idarenin bu etkinlik hakkında önceden bilgisi olduğunu, buna rağmen etkinliği otomatik yasaklama yoluna gittiğini tespit etmiştir. Buna göre somut olayda bildirimin amacının anılan hakkın etkin şekilde kullanılması için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânının sağlanması olduğunun idarece gözetilmediğini değerlendirmiştir. Ayrıca yasaklama kararında kamu düzeninin bozulması, bozulma tehlikesi bulunması ya da başkalarının haklarının korunması gerekliliği gibi zorlayıcı şartların ortaya konulamadığı sonucuna varmıştır.

- Kaybolan kişilerin bulunması ve kamuda farkındalık yaratılması amacına yönelik oturma

eylemi ve basın açıklamasının yapılmak istenmesinin demokratik bir toplumda saygı ile karşılanması gerektiğine dikkat çekmiştir. Toplantıya müdahale esnasında bazı katılımcıların gerçekleştirdiği hukuka aykırı eylemlere yönelik yaptırımlar uygulanabilir ise de bu durumun toplantıya yapılan hukuka aykırı müdahaleyi hukuka uygun hâle getirmeyeceğini vurgulamıştır.

20. Anayasa Mahkemesi daha önce verdiği kararla Cumartesi Annelerinin 704. haftasında basın açıklamasının yapıldığını tespit etmiştir (bkz. yukarıda § 18). Ancak toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı basın açıklamasından ibaret değildir. Başka bir ifadeyle basın açıklamasının yapılmış olması başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını kullandığı anlamına gelmesi için yeterli değildir. Nitekim toplantının yerine, nasıl yapılacağına, ne kadar süreceğine karar verme yetkisi toplantıyı düzenleyenlere aittir. Somut olayda yapılmak istenen etkinliğin barışçıl olmaktan çıktığı değerlendirilmediği gibi başvurucunun müdahale öncesi veya sonrasında herhangi bir şiddet hareketi sergilediğine ilişkin bir tespit ve değerlendirme de mevcut değildir. Başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem de yapılmamıştır. Bu durumda şiddete başvurulmamış, kamu düzenini bozmamış grubun istedikleri yerde bulunamadıkları ve dağıtıldıkları görülmüştür. Dolayısıyla somut olayda, Maside Ocak Kışlakçı (aynı kararda bkz. § 22) kararındaki değerlendirme ve kabulden ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Gülseren Yoleri, B. No: 2020/7092, 29/3/2023, § 20).

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, kolluk görevlilerinin gösteriye müdahalesi sırasında fiziksel şiddete uğradığını, kalkanlı polislerin etrafını sardığını, nefes alamayacak kadar sıkıştığını, kendisinin de aralarında olduğu altı kişinin gruptan ayrılarak Fransız Lisesinin duvarına sıkıştırılarak kalkanlarla darbedildiğini, sağ göğsü sıkılmak suretiyle taciz edildiğini, iki kolunun büküldüğünü, tehdite ve hakarete maruz kaldığını, tartaklanma ve şiddet eylemlerinin uzun süre devam ettiğini, müdahalenin keyfî ve orantısız olduğunu, soruşturma izni verilmemesinin işkence suçunun faillerinin bulunmasını engellediğini belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, yargılama sürecine ilişkin bilgi verilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında polis müdahalesi sonucu yaralandığını ancak soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini belirtmiştir.

23. Başvuruya konu olayda başvurucunun içinde yer aldığı gruba karşı gerçekleştirilen polis müdahalesinin kamera ile kayıt altına alınıp bu görüntülerin soruşturma dosyasına getirildiği anlaşılmıştır. Soruşturmada görüntü kayıtlarının tamamının bilirkişi tarafından incelendiği görülmüştür. İncelenen görüntülere göre hazırlanan bilirkişi raporunda, başvurucuya yönelen herhangi bir fiziksel müdahale tespit edilmemiştir.

24. Başvurucu; polis müdahalesi sırasında duvara sıkıştırılarak kalkanlarla darbedildiğini, iki kolunun büküldüğünü, taciz edildiğini, tartaklandığını, hakarete ve tehdide maruz kaldığını ileri sürmüştür. Başvurucu hakkında olay günü bir adli işlem yapılmamış olduğundan adli muayene raporu bulunmamaktadır. Bununla birlikte başvurucunun ileri sürdüğü fiziksel müdahaleyi ortaya çıkaracak bir sağlık raporu almasının önünde engel bulunmadığı halde hiçbir aşamada sağlık raporu almadığı görülmüştür. Savcılık

başvurucuyu suç duyurusunda bulunduğu gün muayene edilmek üzere yazılı ifadesiyle birlikte İstanbul Adli Tıp Şube Müdürlüğüne göndermiştir. Adli tıp raporunda haricî travmatik lezyon tespit edilmediği, sol omuz hareketlerinde kısıtlılığın ve göğüs bölgesindeki ağrı yakınmasının iddia edilen olaya bağlı olduğunun kabulü hâlinde şikâyetinin başvurucunun yaşamını tehlikeye sokan bir duruma yol açmadığı, başvurucu üzerindeki etkinin basit tıbbi müdahaleyle giderilebilecek ölçüde hafif nitelikte olduğu belirtilmiştir. Eylem anına ve kalabalık içerisinde meydana gelen kargaşaya dair kamera kayıtlarını deşifre eden bilirkişi raporu ve adli tıp raporu dikkate alındığında başvurucunun kalkanlarla sıkıştırılarak darbe aldığı, kollarından büküldüğü, tacize uğradığı yönündeki iddialarını destekler nitelikte bir delil bulunmadığı, bu nedenle iddialarının savunulabilir olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

25. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

26. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması ve miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

27. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Bununla birlikte kararın bir örneğinin ilgisi nedeniyle Beyoğlu Kaymakamlığına gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

28. Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için başvurucuya manevi zararları karşılığında net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Beyoğlu Kaymakamlığı ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, yapılmak istenen bir etkinliğin yasaklanması ve yasaklama kararına istinaden etkinliğe müdahale edilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını, müdahale sırasında kolluk görevlilerinin güç kullanması nedeniyle de kötü muamele yasağını ihlal ettiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz oybirliğiyle, yasaklama kararının 2911 sayılı Kanun'un 17., 23. ve 24. maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin kamu düzenin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Mahkememiz çoğunluğu, yasaklama kararının ve toplantıya müdahalenin demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Çoğunluğun bu yöndeki görüşüne katılmıyorum

2. Kamuoyunda "cumartesi anneleri" olarak bilinen grubun haftalık 704. toplantısını gerçekleştireceğine dair birçok sivil toplum kuruluşu ile sol, sosyalist ve marjinal grupların sosyal medyadan çağrılarda bulunan, ancak söz konusu etkinlikle ilgili herhangi bir bildirimde bulunulmaması nedeniyle Beyoğlu Kaymakamlığı, 21/9/2018 tarihinde İstanbul Valiliğince belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü alanları arasında Beyoğlu ilçesinde bulunan bir yer olmadığı, konuyla ilgili olarak Beyoğlu Kaymakamlığına herhangi bir bildirimde bulunulmadığı 22/9/2018 Cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda, Çukurlu Çeşme Sokak'ta, İstiklal Caddesi'nde, Büyük Parmakkapı Sokak'ta ve ilçe genelinde izinsiz oturma eylemi, basın açıklaması ve benzeri etkinlikler yapılmasına izin verilmediğini belirtmiş; kararında, 2911 sayılı Kanunu'nun 10. ve 17. maddesi ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (ç) fıkrasına dayanmıştır.

3. Anayasa Mahkemesi, toplantı hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğini daha önceki kararlarında belirtmiştir. Söz konusu bildirimin amacı toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğu sürece genel olarak hakkın özüne dokunmaz. Bildirim usulünün uygulanmasının amacı, toplantı hakkının etkin şekilde kullanılması imkânını sağlamaktır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 39; Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122). Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamlar bu tehditleri bertaraf etmek amacıyla tedbirler alabilirler. Bu tedbirlere aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılınması veya bu tür toplantılarda suçlar işlenmesi hâlinde de ceza verilebilir (Dilan Ögüz Canan, § 40; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017, § 81).

4. Somut olayda başvurucunun da içinde olduğu bir grup, bildirim yükümlülüğüne aykırı olarak 22/9/2018 tarihinde Çukurlu Çeşme Sokakta toplanma eylemi gerçekleştirmeye çalışmış, yolu trafiğe kapatmış ve basın açıklaması yapmıştır. Kolluk görevlileri, eylemin kanunsuz olduğunu bildirerek gruba dağılmaları yönünde sözlü bildirimde bulunmuşlar, fakat gösteriye katılanların dağılmamaları üzerine gösteri, kamu düzenini bozan bir evreye dönüşmüş, barışçıl olmaktan çıkmıştır. Başvurucu da kolluk görevlilerinin ihtarlarına rağmen dağılmayan grubun içinde yer almaktadır. Toplantıya katılanların dağılmamaları üzerine gerçekleştirilen müdahale ile sokak, araç ve yaya trafiğine tekrar açılmıştır. Böylelikle müdahalenin bozulan kamu düzeninin tekrar teminini sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Kolluk görevlileri, kanunun verdiği yetki çerçevesinde görev ve yetki kullanımında bulunmuşlardır.

5. Başvurucu tarafından toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında güç kullanımı nedeniyle şiddete uğradığı iddiasıyla kolluk görevlileri hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuş; Başsavcılık, başvurucunun şikayetini almış ve muayenesinin yapılması amacıyla da Adli Tıp Kurumu'na sevkini sağlamıştır. Ayrıca şikâyete konu olaya ilişkin tüm kamere kayıtları incelenmiştir. Başsavcılık, İstanbul Valiliğinden soruşturma izni talep etmiş, Valilik, kolluk görevlilerinin yetkileri dâhilinde güç kullanarak toplantıyı dağıttıklarını, ayrıca kolluk görevlilerinin yaralama ve hakaret suçunu işlediklerine yönelik soyut beyan dışında herhangi bir delil elde edilemediği gerekçesiyle soruşturma izni verilmemesine karar vermiştir. Bu karara yapılan itirazın reddi nedeniyle de Başsavcılık dosyanın işlemden kaldırılmasına karar vermiştir. Mahkememiz de oybirliğiyle, başvurucunun kötü muameleye maruz kaldığına ilişkin olarak savunulabilir bir iddianın olmadığı sonucuna ulaşarak açıkça dayanaktan yoksunluk nedeniyle anılan şikâyet yönünden kabul edilemezlik kararı vermiştir (bkz.§§ 22-25). Dolayısıyla, toplantıyı dağıtmaya ve sonlandırmaya yönelik yapılan müdahalenin ölçülü ve orantılı olduğu görülmektedir.

6. Öte yandan kolluk görevlileri tarafından yapılan tüm ikazlara rağmen eylemlerine devam eden grup, yolu araç ve yaya trafiğine kapatmıştır. Toplantının barışçıl olmaktan çıkmış olduğu da dikkate alındığında yapılan müdahale, demokratik toplum düzeninin gereklerine de uygundur.

7. Sonuç olarak, Anayasa'nın 34.maddesinde korunan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

MUSTAFA DEMİRKOL

B. No: 2019/24253 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/24253

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA DEMİRKOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/24253)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Mustafa DEMİRKOL

Vekili : Av. Yiğit TÜMER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle uzman erbaşlık sözleşmesinin feshedilmesi işlemine karşı açılan iptal davasında, kesin bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasının esas alınması ve gerekçeli kararda suçluluğu ima eden bazı ifadeler kullanılması nedeniyle masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Safranbolu 125. Jandarma Eğitim Alay Komutanlığı bünyesinde uzman erbaş sıfatıyla kursiyer olarak eğitimini tamamladıktan sonra atanmıştır. Atandıktan sonra hakkında 12/4/2000 tarihli ve 24018 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren Güvenlik Soruşturması ve Arşiv Araştırması Yönetmeliği'nin (Yönetmelik) 12. maddesi uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Yönetmelik'in 15. maddesi uyarınca yapılan değerlendirme sonucunda başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz olduğu sonucuna varılmıştır. Buna bağlı olarak başvurucunun sözleşmesi feshedilmiştir.

3. Başvurucu söz konusu işlemin iptali istemiyle 5/4/2018 tarihinde dava açmıştır.

4. Kastamonu İdare Mahkemesi (Mahkeme) 10/5/2018 tarihinde dava konusu işlemi iptal etmiştir. Kararda, başvurucunun 2015 yılında işlediği iddia edilen hakaret, tehdit ve şantaj suçlarına ilişkin yargılama sonucunda her birinden ayrı ayrı hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar verildiği belirtilmiştir. Başvurucuya isnat edilen hakaret, tehdit ve şantaj suçlarının Yönetmelik'te yer alan katalog suçlar arasında sayılmadığı ifade edilmiştir. Kursiyerlik görevine alınma sürecinde hakkında herhangi bir olumsuzluk bulunmayan ve eğitimini başarıyla tamamlayan başvurucunun göreve devam edeceği hususunda haklı beklentiye gireceği aktarılmıştır.

5. Karara karşı davalı idare 5/6/2018 tarihinde istinaf yoluna başvurmuştur.

6. Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 9/10/2018 tarihinde istinaf başvurusunu kabul ederek Mahkeme kararını kaldırmış ve davayı reddetmiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Olayda, Ceza Mahkemesince davacının durumunun Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 231. maddesi kapsamında değerlendirilerek ve maddede aranılan koşulların gerçekleşmiş olduğu sonucuna ulaşılarak hükmün açıklamasının geri bırakılmasına hükmedildiği, anılan maddede ise hükmün açıklamasının geri bırakılması halinde hükmün sanık hakkında bir hukuki sonuç doğurmayacağı, bir başka ifade ile davacı hakkında verilmiş mahkumiyetten söz edilemeyeceği açık ise de, davacının işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması hususları ile yerine getirmesi gereken kamu görevinin önemi ve gerektirdiği nitelikleri dikkate alındığında, davacının Uzman Erbaş Yönetmeliği'nin 6. maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi ve ikinci fıkrasında belirtilen koşulları taşımadığı açık olduğundan, güvenlik ve arşiv araştırmasının olumsuz kabul edilerek sözleşmesinin feshine ilişkin dava konusu işlemde ve bu işlemin iptaline dair İdare Mahkemesi kararında hukuka uyarlık görülmemiştir."

7. Başvurucu karara karşı 31/12/2018 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Temyiz dilekçesinde hakkında yürütülen ceza yargılamalarının HAGB ile sonuçlandığını, yüz kızartıcı bir suçtan dolayı hürriyeti bağlayıcı bir ceza almadığını, tehdit, hakaret ve şantaj suçlarının katalog suçlar arasında yer almadığını ileri sürmüştür.

8. Danıştay Onikinci Dairesi (Danıştay) 28/5/2019 tarihinde temyiz talebini reddederek Bölge İdare Mahkemesi kararını onamıştır. Kararın 11/7/2019 tarihinde öğrenilmesi üzerine 18/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur. Başvurucu, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânının bulunmadığını belirterek adli yardım isteminde bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

10. Başvurucu; tehdit, hakaret ve şantaj suçlarının yüz kızartıcı suçlar arasında olmadığını ve bu suçlardan herhangi bir mahkûmiyet kararı almadığını ifade etmiştir. HAGB'nin mahkûmiyet hükmü olmadığını, denetim süresinin iyi hâlli olarak geçirilmesi sonucunda hakkındaki kamu davalarının düşeceğini belirtmiştir. Bu nedenle HAGB'nin sözleşmenin feshine dayanak olarak alınmasının haksız ve hukuka aykırı olduğunu, adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Bölge İdare Mahkemesince dava konusu maddi olay ve olguların, delillerin değerlendirmesinin, hukuk kurallarının yorumlanmasının ve uygulanmasının, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucun ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerinin gerekçelendirildiği, bu nedenle başvurucunun iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olup olmadığının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Ayrıca başvurucu hakkında verilen kararın olağanüstü hâl döneminde çıkarılan bir düzenlemeye istinaden alınması nedeniyle yapılacak incelemede Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

12. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı verdiği beyan dilekçesinde daha önceki iddialarını tekrarlamakla birlikte mağduriyet yaşadığını vurgulamıştır.

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder Başvurucunun iddiasının özü HAGB'nin Bölge İdare Mahkemesi ve Danıştay tarafından değerlendirilmesine yöneliktir. Her ne kadar başvurucu bireysel başvuru formunda doğrudan masumiyet karinesi ibaresini kullanmamışsa da şikâyet konusu olarak dile getirdiği olguların masumiyet karinesinin ihlali iddiası kapsamında ileri sürülebilecek olgular olduğu görüldüğünden başvurunun masumiyet karinesi kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Masumiyet karinesi, kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına almaktadır. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26). Adil yargılanma hakkının bir unsuru olan masumiyet karinesinin sağladığı güvencenin iki yönü bulunmaktadır. Güvencenin ilk yönü; kişi hakkındaki ceza yargılaması sonuçlanıncaya kadar geçen, bir başka ifadeyle kişinin ceza gerektiren bir suçla itham edildiği (suç isnadı altında olduğu) sürece ilişkin olup suçlu olduğuna dair hüküm tesis edilene kadar kişinin suçluluğu ve eylemleri hakkında erken açıklamalarda bulunulmasını yasaklar. Güvencenin ikinci yönü ise ceza yargılaması sonucunda mahkûmiyet dışında bir hüküm kurulduğunda devreye girer ve daha sonraki yargılamalarda ceza gerektiren suçla ilgili olarak kişinin masumiyetinden şüphe duyulmamasını, kamu makamlarının toplum nezdinde kişinin suçlu olduğu izlenimini uyandıracak işlem ve uygulamalardan kaçınmasını gerektirir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, §§ 39-40).

16. HAGB, erteleme ve kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar gibi hükmün ve cezanın bireyselleştirilmesi kurumlarından biridir. Hâkim, sanık hakkında mahkûmiyet hükmü kurmakla beraber hükmü açıklamamakta ve sanığı belirli bir süre denetim altında tutmaktadır. Sanık, denetim süresi içinde kasıtlı bir suç işlemediği ve mahkemece öngörülen denetimli serbestlik tedbirine uygun davrandığı takdirde açıklanması geri bırakılan mahkûmiyet hükmü ortadan kaldırılmaktadır (Enez Ersöz, B. No: 2018/19673, 31/3/2022, § 35). Hüküm, açıklanması hâlinde kanun yolu denetimine tabi olacağından mahkemenin sanığın suçlu olduğuna dair söz konusu kanaatinin kanun yolu mercilerinde bozulması ve buna bağlı olarak kişinin isnat edilen suçtan beraat etmesinin de mümkün olduğu unutulmamalıdır. Bu nedenle denetim sürecinde kişinin suçluluğunun sabit olmadığı,

dolayısıyla suçlu sayılamayacağı, masum olduğu açıktır (Enez Ersöz, § 36).

17. Diğer taraftan idari uyuşmazlığın çözümüne esas teşkil etmesi bakımından salt kişinin yargılanmış olmasından ve HAGB'ye dair karardan söz edilmesi masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden bahsedebilmek için yeterli değildir. Bunun için kararın gerekçesinin bütün hâlinde dikkate alınması ve nihai kararın münhasıran HAGB'ye karar verilen fiillere dayanıp dayanmadığının incelenmesi gerekir (Hüseyin Şahin [GK], B. No: 2013/1728, 12/11/2014, § 40).

18. Somut olayda uzman erbaş eğitimini tamamladıktan sonra atanan başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasının olumsuz olarak neticelenmesi üzerine başvurucunun sözleşmesi feshedilmiştir. Mahkeme tarafından başvurucu hakkındaki ceza yargılamalarının HAGB ile sonuçlandığı belirtilerek mevcut bir mahkûmiyet hükmü bulunmaması, yargılamaya dayanak olan hakaret, tehdit ve şantaj suçlarının katalog suçlar arasında olmaması nedeniyle işlemin iptaline karar verilmiştir. Buna karşılık Bölge İdare Mahkemesi ise başvurucu hakkında HAGB kararı verilmiş olduğunu belirtse de başvurucunun işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması nedeniyle davayı reddetmiştir. Bölge İdare Mahkemesi kararı Danıştay tarafından onanmıştır.

19. Başvurucunun masumiyeti devam ettiğinden anılan ceza davasından sonraki süreçte idari ve yargısal makamların başvurucunun masumiyetine halel veren bir yaklaşım sergileyip sergilemediklerinin incelenmesi gerekir. Bu bağlamda yukarıda yer verilen ilkeler uyarınca masumiyet karinesinin ihlal edilip edilmediği incelenirken yargılamayı yapan makamın ilgili kişiye suç isnat edip etmediği, ceza yargılaması kararını sorgulayıp sorgulamadığı ve münhasıran, ceza yargılaması sonucunda verilen HAGB kararına dayanıp dayanmadığı değerlendirilmelidir.

20. Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde yer verilen "davacının işlediği ve ceza almasına sebep olan suçların vasfı, mahiyeti ve birden fazla olması hususları ile yerine getirmesi gereken kamu görevin önemi ve gerektirdiği nitelikleri dikkate alındığında" ifadeleriyle başvurucunun üzerine atılı suçları işlediği izleniminin oluşmasına sebebiyet verilmiş, bu suretle başvurucunun masumiyetine gölge düşürülmüştür.

21. Bu itibarla Bölge İdare Mahkemesi kararının gerekçesinde kullanılan ifadeler nedeniyle başvurucunun ceza yargılanmasına konu eylemleri işlediği ve suçlu olduğu inancının yansıtıldığı anlaşıldığından Anayasa’nın 36. ve 38. maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

22. Diğer yandan başvurucu; haksız bir şekilde sözleşmesinin feshedilmesi nedeniyle parasal ve özlük haklardan mahrum kalmasına bağlı olarak mülkiyet hakkının, eşitlik ilkesinin, eğitim hakkının ve çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

23. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuştur. Başvurucunun tazminat talebi bulunmamaktadır.

24. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği mahkemece yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa

Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesi ile 38. maddesinin dördüncü fıkrasında güvence altına alınan masumiyet karinesinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK BULUNMADIĞINA,

E. Kararın bir örneğinin masumiyet karinesinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Ankara Bölge İdare Mahkemesi 2. İdari Dava Dairesine (E.2018/2604, K.2018/2596) iletilmek üzere Kastamonu İdare Mahkemesine (E.2018/486, K.2018/529) GÖNDERİLMESİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin, kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AKIN KAHRAMAN VE DİĞERLERİ

B. No: 2019/27182 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27182

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AKIN KAHRAMAN VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27182)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Akın KAHRAMAN ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

Vekilleri : bkz. ekli tablonun (E) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucuların baro levhasına yazılma talebinin mahkemelerce kovuşturma sonucuna kadar bekletilmesine karar verilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Konularının aynı olması nedeniyle ekli tablonun (B) sütununda numaraları belirtilen başvuru dosyalarının aynı tablonun (1) numaralı satırında yer alan 2019/27182 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

3. Başvurucular, baro levhasına yazılma talebiyle ilgili barolara başvurmuştur. TBB Yönetim Kurulu başvurucular hakkında ceza kovuşturmaları bulunduğu gerekçesiyle anılan taleplerin 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 5. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında kovuşturma sonucuna kadar bekletilmesine karar vermiştir.

4. Başvurucular söz konusu kararların kesinleşmesi üzerine Ankara İdare Mahkemelerinde (Mahkemeler) iptal davaları açmıştır. Mahkemeler davaların reddine karar vermiştir.

Derece mahkemelerinin birbirine yakın olan gerekçelerinde özetle; başvurucular hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan kovuşturmanın devam ettiği belirtilmiş ve 1136 sayılı Kanun'un 5. maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi uyarınca TBB kararında hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

5. Söz konusu kararlara karşı başvuruculaların istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) tarafından reddedilmiştir. Kararların gerekçesinde; Mahkemelerce verilen kararların usule ve hukuka uygun olduğu, kaldırılmasını gerektiren bir neden bulunmadığı belirtilmiştir.

6. Başvurucular, nihai hükümleri öğrendikten sonra yasal süresi içerisinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Ekli tablonun (D) sütunundaki ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculaların adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

9. Başvurucular; baroya yazılma taleplerinin haklarındaki derdest kovuşturmalar gerekçe gösterilerek bekletilmesi nedeniyle masumiyet karinesinin, aynı durumdaki diğer kişilerin baro levhasına kayıt taleplerinin kabul edilmesine rağmen kendileri hakkında bekletme kararı verilmesi nedeniyle eşitlik ilkesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir. Ayrıca TBB'nin mevzuatta yer alan takdir yetkisini dayanaksız şekilde kullandığını ve Mahkemelerce gerekçesiz karar verildiğini beyan etmiştir. Başvurucular son olarak haksız ve hukuksuz yere mesleğe alınmamaları nedeniyle arkadaş, meslek ve aile çevresinde küçük düşürüldüklerini, bu nedenle de çalışma hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; süreçte verilen kararlara, konuyla alakalı içtihada yer verilmiştir. Ayrıca başvurulara konu olan kararların olağanüstü hâl döneminde alınması nedeniyle inceleme esnasında Anayasa'nın 15. maddesinin de dikkate alınmasının faydalı olacağı ifade edilmiştir. Sonuç olarak Bakanlık görüşünde, başvuruculaların özel hayata saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda görüşte yer verilen Anayasa ve ilgili mevzuat hükümlerinin, Anayasa Mahkemesi içtihadının ve somut olayların kendine özgü şartlarının dikkate alınarak bir inceleme yapılması gerektiği belirtilmiştir.

11. Başvuruculaların iddialarının, baro levhasına yazılma taleplerinin TBB tarafından bekletilmesine, dolayısıyla serbest avukatlık yapmalarının engellenmesine ilişkin olduğu görülmüştür. Mesleki hayata yönelik bu tür tedbirlerin ya da müdahalelerin hangi durumlarda özel hayat bağlamında uygulanabilir olduğu hususunda belirlenen ölçütler Tamer Mahmutoğlu ([GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, §§ 84-96) kararında açıklanmıştır. Söz konusu kararda kabul edildiği şekilde, somut başvuruların sonuca dayalı nedenlerle özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenebilir nitelikte olduğu değerlendirilmektedir.

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Öncelikle Anayasa Mahkemesi Mehmet Çetinkaya ve D.K., ([GK], B. No: 2018/27392, 15/4/2021) kararında, mevzuatta bir kişi hakkında ceza soruşturması olmasının baro

levhasına kayda engel oluşturduğuna dair düzenlenme olmadığını, mahkemelerin ilgili mevzuattaki düzenlemeleri makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tuttuğunu vurgulayarak başvurucular hakkında ceza soruşturması olduğu gerekçesiyle baro siciline kaydın iptali şeklindeki müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığına karar vermiştir (Mehmet Çetinkaya ve D.K., §§ 48, 49). Tamer Mahmutoğlu ([GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020) kararında ise kamu görevlisi olmayan, bir idari sözleşmeyle veya ticari ya da sınai nitelikteki bir özel hukuk sözleşmesiyle kamu hizmetinde çalıştırılmayan ve mesleklerini serbest şekilde icra eden avukatların kamu hizmetinde istihdam edildiklerinin kabulünün mümkün bulunmadığı, mahkemelerin ilgili mevzuattaki düzenlemeleri makul olmayacak biçimde genişletici ve öngörülemez bir yoruma tabi tuttukları, neticede başvurucunun baro levhasına yazılmamasına yönelik olarak gerçekleştirilen müdahalenin kanuni dayanağının bulunmadığı sonucuna varılmıştır (Tamer Mahmutoğlu, §§ 115-118).

14. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Zeynep Eren Bozoğlu (B. No: 2019/29332, 19/12/2023) kararında; başvurucu hakkında kovuşturmanın devam etmesi durumunun mevzuatta yer alan baro levhasına yazılma talebinin reddi nedenlerinden biri olarak öngörülmediğini, kişi hakkında devam eden bir kovuşturma bulunması durumunda ilgili baronun, levhaya yazılma talebinin kabulüne karar vermesi veya talep hakkında karar verilmesinin kovuşturma sonuna kadar bekletmesi yönünde takdir yetkisinin bulunduğunu belirtmiştir. Bu itibarla hakkında kovuşturma devam eden kişinin baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi yönünde baroya yetki veren bir kanuni düzenleme bulunmadığından, baronun başvurunun reddine karar vermesinin ve derece mahkemelerince başvurucu tarafından açılan davanın reddedilmesinin kanuni dayanaktan yoksun olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Zeynep Eren Bozoğlu, §§ 36, 37).

15. Öte yandan Anayasa Mahkemesi Furkan Şen kararında başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin bu kişi hakkında yürütülen kovuşturmanın sonucuna kadar bekletilmesine ilişkin TBB kararının kanuni dayanağının ve meşru amacının bulunduğunu belirlemiştir. Anılan kararda başvurucu hakkında devam eden ceza yargılamasının sonucuna göre başvurucunun avukatlık mesleğine kabulüne veya reddine yönelik nihai karar verilebileceği dolayısıyla TBB tarafından başvurucunun talebinin, hakkındaki kovuşturmanın sonucuna kadar bekletilmesine karar verilmesinin -başvurucunun hakkındaki ceza yargılamasının sonucuna göre avukatlık mesleğine kabulü açısından yeniden karar verilebileceği hususları da gözetildiğinde- demokratik toplum gereklerine uygun ve ölçülü olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Furkan Şen, B. No: 2019/26841, 5/10/2023, §§ 28-39).

16. Bu bilgiler ışığında somut başvurular incelendiğinde, TBB tarafından başvuruculların baro levhasına yazılma taleplerinin, haklarındaki kovuşturmaların sonuçlanmasına kadar bekletilmesine karar verildiği görülmüştür. Bu nedenle Anayasa Mahkemesinin Mehmet Çetinkaya ve D.K, Tamer Mahmutoğlu, Zeynep Eren Bozoğlu ve Furkan Şen kararlarında açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

17. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Talepte bulunan başvuruculların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR

OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Diğer başvurucu tarafından yapılan yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ONURHAN DEMİRKOL

B. No: 2019/27344 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/27344

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ONURHAN DEMİRKOL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/27344)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Eren Can BENAKAY

Başvurucu : Onurhan DEMİRKOL

Vekili : Av. Ali ÇUVALCI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlandığı gerekçesiyle uzman kadrosuna alınmama işlemine karşı açılan iptal davasının kesinleşmiş bir mahkûmiyet hükmü ile sonuçlanmayan ceza yargılamasına konu fiilin niteliğine ilişkin esaslı bir değerlendirme yapılmaksızın reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 31/7/2019 tarihinde yapılmıştır.

3. Komisyon aşamasında başvurunun kabul edilebilirliği konusunda oybirliği sağlanamaması nedeniyle başvurunun kabul edilebilirlik hususu değerlendirilmeden Bölüme gönderilmesine karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda

bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Başvurucu 18/12/2017 tarihinde Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema Televizyon Bölümü Sinema ve Televizyon Ana Sanat Dalı uzman kadrosu alımına başvurmuştur.

7. Başvurucu, başarılı kabul edilmesine rağmen hakkında 3/10/2016 tarihli ve 676 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Bazı Düzenlemeler Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname'nin (676 sayılı KHK) 74. maddesiyle 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen (8) numaralı alt bent uyarınca güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması yaptırılmıştır. Güvenlik soruşturmasının ve arşiv araştırmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle başvurucunun uzman kadrosuna alımı yapılmamıştır.

8. Başvurucu, söz konusu işlemin iptali talebiyle 18/12/2017 tarihinde dava açmıştır.

9. Afyonkarahisar İdare Mahkemesi (Mahkeme) 26/4/2018 tarihinde davayı reddetmiştir. Karar gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Dava dosyasının incelenmesinden; davacının Afyon Kocatepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sinema Televizyon Bölümü Sinema ve Televizyon Anasanat Dalı uzman kadrosuna yaptığı başvurusu sonucunda başarılı olarak atanmaya hak kazandığı, ancak hakkında yapılan güvenlik soruşturması neticesinde Eskişehir Valiliği İl Emniyet Müdürlüğü'nden davacı hakkında 'bina içinde muhafaza altına alınmış olan eşya hakkında hırsızlık' suçundan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verildiği, '2911 sayılı Kanuna muhalefet' ve 'ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması' suçlarından yargılamasının devam ettiği, '2013 yılında ülke genelinde düzenlenen Taksim Gezi Parkı eylemlerine Eskişehir ilinde destek veren ve polise taş, şişeli saldırıda bulunan özel ve kamu işyerlerine zarar veren şahıslar arasında bulunduğundan hakkında adli soruşturma açıldığı' şeklinde istihbari bilgi edinilmesi sonucunda söz konusu kadroya atanmasının uygun görülmemesine ilişkin Güvenlik Soruşturması Değerlendirme Komisyonu kararına istinaden Afyon Kocatepe Üniversitesi Personel Dairesi Başkanlığı'nın 10.11.2017 tarih ve E.16684 sayılı işlemi ile atamasının yapılmaması üzerine anılan işlemin iptali istemiyle bakılan davanın açıldığı anlaşılmaktadır.

İdarelerin, kamu görevine açıktan atama yapma konusunda takdir yetkisine sahip olduğu kuşkusuz olup, takdir hakkı tanınan bu yetkisini atamama yönünde kullanması sırasında, atanılacak görevin önem ve özelliğini göz önünde tutmak suretiyle kamu yararı ve hizmet gereklerini gözetmek zorunda olduğu açıktır.

Olayda, davacının yargılandığı davalarda suç teşkil eden fiillerin niteliği ve Eskişehir Valiliği İl Emniyet Müdürlüğünün istihbari nitelikteki bilgi notunda hakkında tespit edilen hususların niteliğinin doğrudan kamu düzeniyle ilgili olması ve söz konusu fiillerin yıkıcı ve bölücü faaliyet kapsamında değerlendirilmesi karşısında davacının güvenlik soruşturması sonucunun olumsuz olarak değerlendirilmek suretiyle atamasının yapılmamasına ilişkin dava konusu işlemde kamu yararı ve hizmet gerekleri yönünden hukuka aykırılık bulunmadığı sonucuna varılmıştır."

10. Başvurucu, karara karşı 31/5/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

11. Konya Bölge İdare Mahkemesi 1. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 25/1/2019 tarihinde istinaf talebini reddetmiştir. Karar, temyiz yolu açık olarak verilmiştir.

12. Başvurucu, karara karşı 8/4/2019 tarihinde temyize başvurmuştur.

13. Danıştay Onikinci Dairesi 30/5/2019 tarihinde, 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 48. maddesinin yedinci fıkrası uyarınca temyiz talebini reddetmiş; kararda, temyiz başvurusuna konu kararın istinaf incelemesi üzerine kesinleşmesi nedeniyle istinaf incelemesinden geçtikten sonra temyiz incelemesine tabi tutulamayacağını ifade etmiştir.

14. Nihai karar başvurucuya 14/7/2019 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu 31/7/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

15. Başvurucunun 24/8/2014 tarihinde işlediği bina içinde muhafaza altına alınan eşya hakkında hırsızlık suçu ile ilgili olarak Eskişehir 7. Asliye Ceza Mahkemesi 26/2/2015 tarihinde 1 yıl 4 ay 20 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiş ancak hükmün açıklanmasını geri bırakmıştır. Kararda, başvurucunun market içinde bazı ürünlerin barkotlarını ucuz olan ürünlerin barkotları ile değiştirerek almak istemesi karşısında kasa görevlisinin durumu fark ettiğini belirtmiş; bunun üzerine doğru olan barkotların ürünlere yapıştırılarak düşük fiyatlı ürünlerin başvurucu tarafından alındığını ve bu şekildeki eylemin teşebbüs aşamasında kaldığını ifade etmiştir. Başsavcılığın karara karşı yaptığı itirazı Eskişehir 2. Ağır Ceza Mahkemesi 20/4/2015 tarihinde reddetmiştir. Ayrıca, Eskişehir 7. Asliye Ceza Mahkemesi 21/1/2022 tarihli ek karar ile 5 yıllık denetim süresi içinde kasten bir suç işlemediği anlaşıldığından hükmün açıklanmasının geri bırakılması (HAGB) kararı verilen davanın düşmesine karar vermiştir.

16. Suç tarihi 11/9/2013 tarihi olarak belirtilen toplantı ve gösteri yürüyüşüne muhalefet etme suçu ile ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçu ile ilgili olarak başvurucu hakkında yapılan yargılama sonucunda Eskişehir 3. Asliye Ceza Mahkemesi 30/1/2018 tarihinde başvurucunun her iki suçtan ayrı ayrı beraatine karar vermiş; kararda, başvurucunun toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü barışçıl olarak kullandığını, eyleminin düzenlenen suç tanımına uymadığını, başvurucunun ulaşım aracının hareket etmesini engelleme, hareket hâlindeyken durdurma çabasında olmadığını belirterek suçun manevi unsurunun oluşmadığını ifade etmiştir.

17. Suç tarihi 12/9/2013 tarihi olarak belirtilen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçu ile ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçu ile ilgili olarak başvurucu hakkında yapılan yargılama sonucunda ise Eskişehir 7. Asliye Ceza Mahkemesi 17/7/2018 tarihinde, başvurucunun kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma suçunu işlediği gerekçesiyle 1 yıl 3 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiş, hükmün açıklanmasını geri bırakmış; ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçundan ise beraatine karar vermiştir. Kararda, başvurucunun 12/9/2013 tarihinde suça ve davaya konu olan kanuna aykırı toplantı veya gösteri yürüyüşüne katılarak suçu işlediğini, ulaşım araçlarının kaçırılması veya alıkonulması suçunun ise manevi unsurunun oluşmadığını belirtmiştir. Başvurucunun karara karşı yaptığı itirazı Eskişehir 3. Ağır Ceza Mahkemesi 24/10/2018 tarihinde reddetmiştir. Anılan karara karşı başvurucu, bireysel başvuruda bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi bu başvuru hakkında Anayasa’nın 26. ve 34. maddelerinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (Abbas Yalçın ve diğerleri, B. No: 2014/8146, 29/3/2023).

IV. İLGİLİ HUKUK

18. 657 sayılı Kanun’un 8. maddesinin birinci fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Devlet memurları, resmi sıfatlarının gerektirdiği itibar ve güvene layık olduklarını hizmet içindeki ve dışındaki davranışlariyle göstermek zorundadırlar."

19. 657 sayılı Kanun’un 48. maddesi şöyledir:

"Devlet memurluğuna alınacaklarda aşağıdaki genel ve özel şartlar aranır.

A) Genel şartlar:

1. Türk Vatandaşı olmak,

2. Bu Kanunun 40 ncı maddesindeki yaş şartlarını taşımak,

3. Bu Kanunun 41 nci maddesindeki öğrenim şartlarını taşımak,

4. Kamu haklarından mahrum bulunmamak,

5. Türk Ceza Kanununun 53 üncü maddesinde belirtilen süreler geçmiş olsa bile; kasten işlenen bir suçtan dolayı bir yıl veya daha fazla süreyle hapis cezasına ya da affa uğramış olsa bile devletin güvenliğine karşı suçlar, Anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar, (…) zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, ihaleye fesat karıştırma, edimin ifasına fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama veya kaçakçılık suçlarından mahkûm olmamak.

6. Askerlik durumu itibariyle;

a) Askerlikle ilgisi bulunmamak,

b) Askerlik çağına gelmemiş bulunmak,

c) Askerlik çağına gelmiş ise muvazzaf askerlik hizmetini yapmış yahut ertelenmiş veya

yedek sınıfa geçirilmiş olmak,

7. 53 üncü madde hükümleri saklı kalmak kaydı ile görevini devamlı yapmasına engel

olabilecek (…) akıl hastalığı (…) bulunmamak.

8. [Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararı ile iptal edilmiştir.]

B) Özel şartlar:

1. Hizmet göreceği sınıf için 36 ve 41 nci maddelerde belirtilen öğretim ve eğitim kurumlarının birinden diploma almış olmak,

2. Kurumların özel kanun veya diğer mevzuatında aranan şartları taşımak."

20. 676 sayılı KHK'nın 74. maddesiyle 657 sayılı Kanun’un 48. maddesinin birinci fıkrasının (A) bendine eklenen ve Anayasa Mahkemesinin 24/7/2019 tarihli ve E.2018/73, K.2019/65 sayılı kararıyla iptal edilen (8) numaralı alt bent şöyledir:

"Güvenlik soruşturması ve/veya arşiv araştırması yapılmış olmak."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

21. Anayasa Mahkemesinin 8/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip

gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

22. Başvurucu, hakkında terör örgütüne üye olma suçundan açılan herhangi bir soruşturma ya da kovuşturma bulunmadığını, Mahkemenin yıkıcı ve bölücü faaliyette bulunduğunu belirtse de kanuna aykırı düzenlenen toplantıya katılma suçundan verilen hapis cezasına ilişkin olarak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verildiğini, somut bir dayanağı olmamasına rağmen davanın reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının, gerekçeli karar hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

23. Bakanlık görüşünde; kamu görevine atanabilmek için güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasının olumlu sonuçlanması şartının aranmasının Anayasa'ya aykırı olarak değerlendirilemeyeceği, başvurucunun yapılan güvenlik soruşturması ve arşiv araştırmasına konu iddialardan ve üzerine atılı eylemlerden haberdar olduğu, işleme karşı iptal davası açarak anılan işleme yönelik bilgi ve kanıtlar ile iddia ve savunmalarını yargı mercilerine sunma fırsatı elde ettiği, derece mahkemelerinin güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması kapsamında elde edilen delilleri ilgili mevzuat çerçevesinde değerlendirmek suretiyle sonuca ulaştığı belirtilmiştir. Başvurucunun çelişmeli yargılama ve silahların eşitliği ilkelerine aykırı bir uygulamaya maruz kalmadığı, güvenlik soruşturması ve arşiv araştırması sonucunun olumsuz olmasına neden olabilecek durum hakkında dayanaklarını, iddia ve delillerini ileri sürebilecek kadar bilgi sahibi olduğu, bireysel başvuru kapsamında yapılacak incelemede aktarılan hususların dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurunun adil yargılanma hakkının güvencelerinden biri olan gerekçeli karar hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

26. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

27. Anayasa’nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsamaktadır (daha geniş değerlendirme için bkz. Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75). Nitekim Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında “Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır.” denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Mahkemelerin anılan yükümlülüğü, yargılamada ileri sürülen her türlü iddia ve savunmaya karar gerekçesinde ayrıntılı yanıt vermesi gerektiği şeklinde anlaşılamaz. Ancak mahkemeler, kendilerine sunulan tüm iddialara yanıt vermek zorunda değilse de (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, §

56) mahkemelerin davanın esas sorunlarını inceledikleri gerekçeli karardan anlaşılmalıdır. Bir kararda tam olarak hangi unsurların bulunması gerektiği davanın niteliğine ve şartlarına bağlıdır. Muhakeme sırasında açık ve somut bir biçimde öne sürülen iddia ve savunmaların davanın sonucuna etkili, başka bir deyişle davanın sonucunu değiştirebilecek nitelikte olması hâlinde davayla doğrudan ilgili olan bu hususlara mahkemelerce makul bir gerekçe ile yanıt verilmesi gerekir (Sencer Başat ve diğerleri [GK], B. No: 2013/7800, 18/6/2014, § 35). Aksi bir tutumla mahkemenin davanın sonucuna etkili olduğunu kabul ettiği bir husus hakkında ilgili ve yeterli bir yanıt vermemesi veya yanıt vermeyi gerektiren usul veya esasa dair iddiaları cevapsız bırakması hak ihlaline neden olabilecektir (Sencer Başat ve diğerleri, § 39).

28. Masumiyet karinesi ise kişinin suç işlediğine dair kesinleşmiş bir yargı kararı olmadan suçlu olarak kabul edilmemesini güvence altına alır. Bunun sonucu olarak kişinin masumiyeti asıl olduğundan suçluluğu ispat külfeti iddia makamına ait olup kimseye suçsuzluğunu ispat mükellefiyeti yüklenemez. Ayrıca hiç kimse, suçluluğu hükmen sabit oluncaya kadar yargılama makamları ve kamu otoriteleri tarafından suçlu olarak nitelendirilemez ve suçlu muamelesine tabi tutulamaz (Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 26). Masumiyet karinesi bakımından önemli olan husus kamu makamlarının işlem ya da kararlarında belirttikleri gerekçeler veya kullandıkları dil nedeniyle bireye cezai sorumluluk yüklememeleri, ceza mahkemeleri tarafından henüz suçlu bulunmamış bireyin masumiyeti üzerine gölge düşürülmesine sebebiyet vermemeleridir (Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 47).

29. Öte yandan HAGB kararının Anayasa'nın 38. maddesi anlamında hükmen sabit olma doğuran bir karar, diğer bir ifadeyle kesinleşmiş hüküm olmadığı açıktır. Denetimli serbestlik sürecinde açıklanması geri bırakılan hükmün açıklanma şartları oluşmadığı takdirde ceza davasının düşmesine karar verilecektir. Dahası hakkında HAGB kararı verilen kişiler yönünden bu kararın hukuki sonuç doğurmayacağına ilişkin kanun hükmü bulunmaktadır (4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu, mad. 231/5). HAGB kararının hukuki sonuç doğurmaması herhangi idari tasarruf veya yargı kararının HAGB kararına doğrudan ve kategorik olarak dayandırılmamasını gerektirir. İlgili kanun hükmü aslında anayasal olarak masumiyet karinesinin korunmasını destekleyen bir kuraldır. Hakkında HAGB verilen kişinin suç işlediğinin sabit olduğundan bahsedilemez. Sadece karara konu olguların gerçekleştiğine ilişkin ceza mahkemesinin kanaati henüz açıklamandan askıda bekletilmektedir. Bu kanaat yargısal olarak denetlenmemiş bir kanaat olup ancak hüküm açıklandığında denetimi mümkün hâle gelmektedir (28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'la yapılan değişiklikle artık itiraz makamlarınca fiilin sübutu yönündeki mahkeme kanaati denetlenebilecekse de olay tarihinde yürürlükte bulunan mevzuatın bu şekilde yorumlanmadığına ilişkin olarak bkz. Atilla Yazar ve diğerleri [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022). Bu itibarla hakkında HAGB kararı bulunan kişinin bu karara konu eylem veya suçla ilgili masumiyeti devam etmektedir.

30. Bu aşamada önemle hatırlatılması gerekir ki ceza mahkemesine yansıyan olguların idarece veya yargı makamlarınca değerlendirilmesi sonucu, hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunmayan kişiyle ilgili olarak idari işlem ve yaptırım uygulanması veya bu idari işlem veya yaptırımın hukuka uygun bulunması doğrudan masumiyet karinesini ihlal etmez. Ancak burada kritik olan mesele, hakkında HAGB kararı olan bireylerin masumiyet karinesinin ihlal edilmemesi için idarenin veya yargı makamlarının ceza mahkemesinin henüz açıklanmamış ve kesinleşmemiş suçluluğa dair hükmüne

dayanmaksızın kendilerinin olay ve olguları yorumlayarak idari anlamda bir sonuca ulaşmaları gerekliliğidir. Temel olarak masumiyet karinesi suçlu muamelesi görmemeyi hedefler. Nitekim Anayasa Mahkemesi de birçok başvuruda masumiyet karinesinin ihlal edildiği sonucuna ulaşırken yargı makamlarının bir yandan HAGB kararını kendi kararlarına doğrudan esas almalarını, diğer yandan kullandıkların dilin masumiyeti zedeleyici nitelikte olmasını dikkate almıştır (birçok karar arasından bkz. Enez Ersöz, B. No: 2018/19673, 31/3/2022, § 44; Şevki Ozan Büyükkaya, B. No: 2018/24012, 31/3/2022, § 43; Salih Taş, B. No: 2019/15835, 11/1/2023, § 39).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

31. Somut olaydaki dava, başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanması nedeniyle uzman kadrosuna alınmamasına yönelik işleme karşı açılmıştır. İlk derece mahkemesi başvurucu hakkında yapılan güvenlik soruşturmasını olumsuz olarak kabul ederken başvurucunun bina içinde muhafaza edilen eşya hakkında hırsızlık suçuna teşebbüs etme eylemi nedeniyle verilen mahkûmiyete dair hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını dayanak almıştır. Bunun yanı sıra başvurucunun kanuna aykırı düzenlenen toplantı ve gösteri yürüyüşüne katılma, ulaşım araçlarını kaçırma veya alıkoyma suçlarına ilişkin devam eden yargılamaların bulunmasını da değerlendirmiştir. Mahkeme sonuca varırken başvurucunun suç teşkil eden fiillerin niteliği ve başvurucu hakkındaki tespitlerin doğrudan kamu düzeniyle ilgisi olması, söz konusu fiillerin yıkıcı ve bölücü faaliyet kapsamında olması hususlarını değerlendirdiğini ifade etmiştir.

32. Uyuşmazlıkta uygulanacak hukuk kurallarının yorumlanmasında öncelikli yetkinin derece mahkemelerine ait olduğunun altı bir kez daha çizilmelidir. Anayasa Mahkemesinin kendi yorumunu derece mahkemelerininkinin yerine kaim etmesi söz konusu olamaz. Bununla birlikte derece mahkemelerinin yorumlarının etkilerinin adil yargılanma hakkıyla çelişip çelişmediğini incelemek Anayasa Mahkemesinin görevindedir. Bu bakımdan bireysel başvuru kapsamında yapılacak değerlendirmede derece mahkemelerinin söz konusu fıkranın güvenlik soruşturmasının olumlu sonuçlanmasını gerektirdiği biçimindeki yorumu veri kabul edilecektir (Sebiha Kaya [GK], B. No: 2018/34124, 20/5/2021, § 48).

33. Derece mahkemelerince gerçekleştirilen araştırma ve incelemeler neticesinde tespit edilen hususların hukuki güvenlik ve belirlilik ilkelerini temin edecek ve keyfî uygulamaların önüne geçecek şekilde somut olayın özelliği dikkate alınarak gerekçeli kararda ortaya konulması gerekir. Bu kapsamda sadece şeklî anlamda bir gerekçenin varlığı yeterli olmayıp gerekçenin aynı zamanda makul olması şartı da aranmaktadır. Makul gerekçeden anlaşılması gereken, mahkemelerin dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varmada kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini ortaya koymasıdır.

34. Bu nedenle güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlanmasına bağlı olarak uzman kadrosuna alınmamaya dair tesis edilen işleme karşı açtığı davada davacının hangi sebeple güvenlik soruşturmasının olumsuz sonuçlandığının ve güvenlik soruşturması neticesinde elde edilen verinin yapacağı görevi neden olumsuz etkilediğinin açıkça ortaya konulması önemlidir. Bu kapsamda derece mahkemelerinden beklenen, güvenlik soruşturması sonucunda elde edilen bilgilerin neler olduğunu kararında belirtmesi, söz konusu bilgiyi, davacının yerleştirildiği kurumu ve alacağı görevi gözönünde bulundurarak değerlendirmesidir.

35. Somut olayda başvurucunun güvenlik soruşturmasının olumsuz kabul edilmesinin nedeni başvurucu hakkında verilen HAGB kararı ile birlikte iki ayrı suçtan yargılamanın devam etmesidir. Güvenlik soruşturmasına ilişkin idari yargılama sona erdikten sonra başvurucu hakkında yürütülen ceza yargılamalarından biri beraat ile sonuçlanmış, diğer yargılama sonucunda ise HAGB kararı verilmiştir (bkz. §§ 15-17).

36. Güvenlik soruşturmasına ilişkin yapılan yargılama sırasında anılan yargılamalar sona ermediğinden derece mahkemelerinden ceza yargılamasında verilen kararları değerlendirmesi beklenemez. Ancak Mahkeme, karar verdiği tarih itibarıyla ceza yargılamaları hangi aşamadaysa onu aktarmakla yetinmiş; ceza yargılamasına konu olay ve olguları irdelememiştir. Bu bağlamda olayın meydana geliş şekli, fiilin özelliği, ağırlığı gibi olaya özgü durumlar değerlendirilerek karar sonucuna ulaşılma nedeni, ilgili ve yeterli bir gerekçe ile ortaya konulmalıdır.

37. Ceza yargılamasında yer alan bilgi ve belgelere ulaşılarak söz konusu verilerin güvenlik soruşturmasına olan etkisinin değerlendirilmesinin önünde -masumiyet karinesine uygun olmak koşuluyla- herhangi bir engel bulunmamaktadır. Mahkemenin ceza yargılamasında yer alan verilerin güvenlik soruşturmasına olan etkisini ortaya koyması gerekir. Olaya bakıldığında ise Mahkeme HAGB kararına ve devam eden ceza yargılamalarına konu fiilleri esas almakla birlikte ceza yargılamasında yer alan olguların göreve olumsuz etkisini irdelememiştir.

38. Kural olarak derece mahkemeleri kararlarında esasa ilişkin hususlarda yeterli gerekçe bulunması hâlinde kanun yolu merciince bu karara atıf yapılarak değerlendirme yapılması makul görülebilir. Derece mahkemesi kararlarında gerekçe bulunmadığı hâllerde ise kişilerin ileri sürdüğü esaslı itirazların kanun yolu mercii tarafından gerekçeli şekilde karşılanması gerekir. Somut olayda mahkeme kararının yukarıda belirtilen bağlamda bir gerekçe içermediği, Bölge İdare Mahkemesi tarafından ise bu karara atıf yapılarak herhangi bir değerlendirme yapılmadığı anlaşılmıştır. Bu itibarla yargılama süreci bir bütün olarak değerlendirildiğinde başvurucunun gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği sonucuna varılmıştır.

39. Diğer yandan bu ihlal kararının başvurucunun açtığı davanın sonucuyla ilgili herhangi bir değerlendirme içermediği vurgulanmalıdır. Zira gerekçeli karar hakkı, taraflara uyuşmazlığın esasına etkili hususların kurallara uygun biçimde incelenip incelenmediğini bilmelerine imkân sağlayan bir hak olup yargılama sonucuna yönelik bir teminat sağlamaz. Bu itibarla Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirttiği ihlal gerekçelerini gözeterek yeniden bir değerlendirme yaparak gereken kararı vermek yargılama mercilerinin takdirindedir.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına ve 100.000 TL manevi tazminata karar verilmesini talep etmiştir.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Afyonkarahisar İdare Mahkemesine (E.2017/1197, K.2018/316) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

İCLAL MİNE KIRIKKANAT

B. No: 2019/29456 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/29456

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

İCLAL MİNE KIRIKKANAT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/29456)

Karar Tarihi: 8/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/7/2024-32597

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tahir Hami TOPAÇ

Başvurucu : İclal Mine KIRIKKANAT

Vekili : Av. Başar YALTI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, sosyal medya paylaşımında kullanılan ifadenin hakaret kabul edilerek adli para cezasına hükmedilmesiyle nedeniyle ifade özgürlüğünün ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 9/8/2019 tarihinde yapılmıştır. Komisyon; ifade özgürlüğü dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

5. Başvurucu ve N.A.K. (müşteki) ulusal ölçekte yayın yapan basın kuruluşlarında gazeteci

olarak çalışan, tanınmış kişilerdir.

6. Müştekinin bir televizyon kanalında sunduğu programın yayından kaldırılması üzerine "Twitter" sosyal paylaşım platformunda bir kullanıcı "Gündüzleri kaynım bana kaydı, akşamları Fidan kalsın mı? Ne yapsa olmuyor işte!" şeklinde bir paylaşımda bulunmuştur. Başvurucu ise bu paylaşımı retweet ederek "Taze kaşarın programı yayından kaldırılmış." ifadesini kullanmıştır.

7. Müşteki 24/1/2014 tarihinde, başvurucunun hakaret suçundan cezalandırılması talebiyle şikâyette bulunmuştur. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 29/11/2018 tarihli iddianame ile başvurucunun hakaret suçundan cezalandırılmasını talep etmiştir. İddianamenin ilgili kısmı şöyledir:

"Bir televizyon kanalında program suncusu olan müştekiye karşı şüpheli sosyal paylaşım sitelerinden 'taze kaşarın programını yayından kaldırılmış, gündüzleri kaynım bana kaydı, taze kaşarın yarasını üflemesi gerçekten göz yaşartıcı, bu kaşarlar zaten doğru olanın peşinde değiller ki, ne kadar çirkef o kadar şöhret onlar, doğuştan mı arsızlar sonradan mı arsızlar o bilinmez ama hakaret edilmekten aşağılanmaktan zevk alırlar' gibi paylaşımlarda bulunmuştur.

Şüpheli savunmasında olayı doğrulamış ancak yazdıklarında kişi adı belirtmeyerek ve müştekiyi hedef almayarak genel yorumlar yaptığını belirtmiş ise de dosya da mevcut mesaj dökümleri ve diğer deliller ile dosya kapsamı karşısında bu savunmanın inkara yönelik bölümüne itibar edilmemiş, müştekinin şikayetçi olması sebebiyle de şüphelinin müsnet suçu işlemiş olduğu sonuç ve kanaatine varılmıştır"

8. Yargılamayı yapan İstanbul 36. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 16/7/2019 tarihinde başvurucunun hakaret suçundan 2.610 TL adli para cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İddia, savunma, katılan beyanı, uzlaştırma raporu, tutanaklar ve tüm dosya kapsamına göre; Olay tarihinde sanığın katılanı kastederek twitter isimli sosyal medya hesabından 'Taze kaşarın proğramı yayından kaldırılmış' paylaşımını yaptığı, paylaşımın 01/11/2013 tarihinde yapıldığı, şikayetin 24/01/2014 tarihinde yapıldığı ve süresinde olduğu anlaşılmakla sanığın cezalandırılmasına, her ne kadar sanık hakkında TCK 43 maddesinin de uygulanması talep edilmiş ise de iddianamede bahsedilen diğer paylaşımların sanık tarafından yapılmadığı, yukarıda bahsedildiği şekilde sanığın paylaşımının altına yapılan yorumlar olduğu, yorumlarda sanığın sorumlu tutulamayacağı anlaşılmakla sanığın alenen hakaret suçundan cezalandırılmasına karar verilerek aşağıdaki şekilde hüküm tesis edilmiştir"

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

9. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Hakaret" kenar başlıklı 125. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bir kimseye onur, şeref ve saygınlığını rencide edebilecek nitelikte somut bir fiil veya olgu isnat eden ... veya sövmek suretiyle bir kimsenin onur, şeref ve saygınlığına saldıran kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis veya adlî para cezası ile cezalandırılır...

(2) Fiilin, mağduru muhatap alan sesli, yazılı veya görüntülü bir iletiyle işlenmesi halinde,

yukarıdaki fıkrada belirtilen cezaya hükmolunur."

B. Uluslararası Hukuk

10. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, §§ 29-37; Koray Çalışkan, B. No: 2014/4548, 5/12/2017, §§ 17-23.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

11. Anayasa Mahkemesinin 8/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları

12. Başvurucu; bir sosyal medya kullanıcısının müştekiyi eleştirmek amacıyla kullandığı ifadeyi retweet ettiğini, kendisinin kullandığı şikâyete konu ifadenin de eleştirel mahiyette olduğunu savunmuştur. Başvurucu "kaşar" ibaresinin bir hareketle çok deneyim kazanmak veya hoşa gitmeyen bir harekete ya da bir işe alışarak artık ondan üzüntü duymaz hâle gelmek anlamındaki "kaşarlanmak" tabiri temelinde kullanıldığını, söz konusu ifadeyle müştekinin yaptığı programı eleştirdiğini, Mahkemenin gerekçesiz bir şekilde ve olayların öncesini değerlendirmeksizin söz konusu ifadenin hakaret suçunu oluşturduğunu kabul ettiğini, bu bağlamda ifade özgürlüğü ve gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

13. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun iddialarının bir bütün olarak ifade özgürlüğü kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

14. Anayasa'nın "Düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti" kenar başlıklı 26. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes, düşünce ve kanaatlerini söz, yazı, resim veya başka yollarla tek başına veya toplu olarak açıklama ve yayma hakkına sahiptir. Bu hürriyet resmi makamların müdahalesi olmaksızın haber veya fikir almak ya da vermek serbestliğini de kapsar...

Bu hürriyetlerin kullanılması,... başkalarının şöhret veya haklarının,... korunması ... amaçlarıyla sınırlanabilir..."

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Müdahalenin Varlığı

16. Sosyal medya paylaşımında kullandığı bir ifade nedeniyle başvurucu hakkında adli para cezasına hükmedilmiştir. Söz konusu mahkeme kararıyla başvurucunun ifade özgürlüğüne yönelik bir müdahale de bulunmuştur.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

17. Anayasa’nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler,... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar,... demokratik toplum düzeninin... gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz.”

18. Yukarıda anılan müdahalenin Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanunlar tarafından öngörülme, Anayasa’nın ilgili maddesinde belirtilen nedenlere dayanma ve demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluk şartlarını sağlayıp sağlamadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

19. 5237 sayılı Kanun'un 125. maddesinin kanunla sınırlama ölçütünü karşıladığı sonucuna varılmıştır.

ii. Meşru Amaç

20. Müdahalenin başkalarının şöhret veya haklarının korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı kanaatine ulaşılmıştır.

iii. Demokratik Toplum Düzeninin Gereklerine Uygunluk

21. Anayasa Mahkemesi demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun ifadesinden ne anlaşılması gerektiğini daha önce pek çok kez açıklamıştır. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı bir müdahale olması gerekir. İfade özgürlüğü üzerindeki sınırlamanın demokratik bir toplumda zorlayıcı bir toplumsal ihtiyacın karşılanması amacına yönelik ve istisnai nitelikte olması gerekir. Müdahaleyi oluşturan tedbirin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının kabul edilebilmesi için amaca ulaşmaya elverişli olması, başvurulabilecek en son çare ve alınabilecek en hafif önlem olarak kendisini göstermesi gerekmektedir. Amaca ulaşmaya yardımcı olmayan veya ulaşılmak istenen amaca nazaran bariz bir biçimde ağır olan bir müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığı söylenemeyecektir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 51-55; Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, §§ 68-72; Tansel Çölaşan, B. No: 2014/6128, 7/7/2015, § 51).

22. Orantılılık ise sınırlamayla ulaşılmak istenen amaç ile başvurulan sınırlama tedbiri arasında aşırı bir dengesizlik bulunmamasına işaret etmektedir. Kamu gücünü kullanan organların düşüncelerin açıklanmasına ve yayılmasına müdahale ederken ifade özgürlüğünün kullanılmasından kaynaklanan yarardan daha ağır basan, korunması gereken bir menfaatin ve kişiye yüklenen külfeti dengeleyici mekanizmaların varlığını somut olgulara dayanarak göstermeleri gerekir (bazı farklılıklarla birlikte bkz. Bekir Coşkun, §§ 57; Tansel Çölaşan, §§ 46, 49, 50; Hakan Yiğit, B. No: 2015/3378, 5/7/2017, §§ 59, 68).

23. Bununla birlikte ifade özgürlüğü, sıkı bir şekilde yorumlanması gereken istisnalara tabidir ve herhangi bir kısıtlama ihtiyacı ikna edici bir şekilde tesis edilmelidir. Anayasa’nın 26. maddesinin ikinci fıkrasına göre ifade özgürlüğünün sınırlandırılma nedenlerinden ve bu bağlamda ifade özgürlüğünü kullananların uyması gereken görev ve sorumluluklardan biri de başkalarının şöhret veya haklarının korunmasıdır. Bireyin şeref ve itibarı, kişisel kimliğinin ve manevi bütünlüğünün bir parçasını oluşturur ve Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasının korumasından faydalanır (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 44). Devlet, bireyin şeref ve itibarına keyfî olarak müdahale etmemek ve üçüncü kişilerin

saldırılarını önlemekle yükümlüdür (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 33; Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 41; Bekir Coşkun, § 45; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 44).

24. Anayasa Mahkemesi önceki kararlarında bu iki hak arasında adil bir dengenin gözetilip gözetilmediğini değerlendirmiştir (İlhan Cihaner (2), § 49; Nilgün Halloran, § 27). Bu, soyut bir değerlendirme değildir. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için kullanılan ifadelerin türünün, kamusal tartışmalara katkı sunma kapasitesinin, ifadelere yönelik kısıtlamaların niteliğinin ve kapsamının, ifadelerin kim tarafından dile getirildiğinin, kime yöneldiğinin, tarafların ünlülük derecelerinin, ilgili kişilerin önceki davranışlarının ve kamu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığının değerlendirilmesi gerekir (Nilgün Halloran, § 44; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, §§ 58-66; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 56).

25. Başsavcılık, sosyal paylaşım platformlarında müştekiyle ilgili olarak hakaret içeren çok sayıda paylaşım yaptığı iddiasıyla başvurucu hakkında kamu davası açmıştır. Mahkeme ise yargılama sonucunda sadece "Taze kaşarın programı yayından kaldırılmış." şeklindeki paylaşımın başvurucu tarafından yapıldığını kabul ederek başvurucunun hakaret suçundan cezalandırılmasına karar vermiştir.

26. Başvurucu, şikâyete konu paylaşımdaki "kaşar" ibaresinin bir hareketle çok deneyim kazanmak veya hoşa gitmeyen bir harekete ya da bir işe alışarak artık ondan üzüntü duymaz hâle gelmek anlamındaki "kaşarlanmak" tabiri temelinde kullandığını ve söz konusu ifade ile müştekinin yaptığı programı eleştirdiğini ileri sürmektedir. Ancak başvurucunun paylaşımındaki şikâyete konu ifadenin hangi anlamda kullanıldığı ve müştekiyi ne şekilde rencide ettiğinin Mahkeme tarafından değerlendirilmediği görülmüştür. Mahkeme yalnızca şikâyete konu ifadenin başvurucu tarafından paylaşıldığını ve şikâyetin yasal süresi içinde yapıldığını tespit etmekle yetinmiş; başvurucu ile müşteki arasında bir husumet bulunup bulunmadığını, başvuruya konu ifadenin dile getirilme nedenini, kullanılan sözün arka planı olup olmadığını, müştekinin önceki davranışları nedeniyle kendisine yöneltilen sözlere katlanması gerekip gerekmediğini tartışmaksızın başvurucuyu hakaret suçundan mahkûm etmiştir. Mahkeme, taraflar arasındaki olayların ve yapılan paylaşımın bütününe bakarak başvurucunun ifade özgürlüğü ile müştekinin şeref ve itibarın korunması hakkı arasında bir denge kurmaya çalışmamış; değerlendirme yapmaksızın söz konusu ifadenin hakaret suçunu oluşturduğunu kabul etmiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Oğuz Demirkaya, B. No: 2018/15033, 18/5/2021, § 38; Sami Küçükbaşkan, B. No: 2018/5571, 8/9/2021, § 44; Metin Çapar, B. No: 2018/12551, 16/12/2020, § 40).

27. Sonuç olarak yukarıdaki açıklamalarla birlikte değerlendirildiğinde ilk derece mahkemesi karar verirken kullanılan ifadeleri bağlamından koparmaksızın olayın bütünselliği içinde değerlendirmemiş (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45), başvurucunun mahkûmiyetinin zorunlu bir ihtiyacı karşıladığını ortaya koyamamıştır. Mahkemenin ileri sürdüğü gerekçe başvurucunun ifade özgürlüğü hakkına yapılan müdahale için ilgili ve yeterli olarak kabul edilemez.

28. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

29. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yargılamanın yenilenmesi ile birlikte 10.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

30. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır.

31. Başvuruda tespit edilen ifade özgürlüğüne yönelik hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

32. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya talebine bağlı kalınarak net 10.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. İfade özgürlüğünün ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğünün İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ifade özgürlüğünün ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 36. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2018/665, K.2019/558) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 10.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA USLU

B. No: 2019/40108 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/40108

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA USLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/40108)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Mustafa USLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Hâkim olarak görev yaparken 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname uyarınca meslekten çıkarılan başvurucu, Düzce Barosu (Baro) levhasına yazılma talebinde bulunmuştur. Baro Yönetim Kurulu 12/2/2018 tarihinde başvurunun reddine karar vermiş, başvurucunun itirazı üzerine Türkiye Barolar Birliği Yönetim Kurulu (TBB) kararıyla itirazının kabulüne ve başvurucu hakkındaki ret kararının kaldırılmasına karar verilmiştir.

3. Adalet Bakanlığı, TBB'nin anılan kararının bir daha görüşülmek üzere geri gönderilmesine karar vermiştir. TBB, başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyeliği suçundan kovuşturmanın devam ettiği ve bu hususun 19/3/1969 tarihli ve 1136 sayılı Avukatlık Kanunu'nun 5. maddesinde sayılan avukatlığa engel hâllerden olduğu gerekçesiyle Adalet Bakanlığının geri gönderme gerekçesine uyarak önceki kararın kaldırılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucu, söz konusu kararın kesinleşmesi üzerine Ankara 23. İdare Mahkemesinde

(Mahkeme) iptal davası açmıştır. Mahkeme 17/4/2019 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Başvurucunun istinaf talebi üzerine yapılan inceleme sonucunda Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi (Bölge İdare Mahkemesi) 16/10/2019 tarihinde istinaf talebinin kesin olarak reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 9/11/2019 tarihinde öğrendiğini belirterek 5/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

8. Anayasa Mahkemesi Hüseyin Aşkan (B. No: 2017/15649, 21/7/2020) kararında otuz günlük süre kuralının bireysel başvurunun ön şartlarından biri olduğunu ve bu sürenin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihinin esas alınacağını belirtmiştir (Hüseyin Aşkan, § 20). Anılan kararda bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliğinin öğrenme şekillerden biri olduğu, bununla birlikte başka şekillerde de öğrenmenin söz konusu olabileceği ifade edilmiştir (Hüseyin Aşkan, § 23).

9. Bu doğrultuda Hüseyin Aşkan kararında; kullanıcıların Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yaptıkları işlemlerin (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma vb.) kayıt altına alındığı evrak işlem kütüğünün Anayasa Mahkemesi tarafından incelenmesi sonucunda nihai kararın açılarak okunduğuna ilişkin bir işlemin tespiti hâlinde bu işlemi yapan ilgililerin işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrendiklerinin kabul edileceği, böyle bir durumda bireysel başvuru süresinin de bu tarihten itibaren başlatılması gerektiği belirtilmiştir (Hüseyin Aşkan, §§ 26-29).

10. Somut olayda yargılama sürecinde nihai karar olan Bölge İdare Mahkemesi ilamına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan incelemede ilgili kararın başvurucu tarafından 4/11/2019 tarihinde okunduğu tespit edilmiştir. Bir başka deyişle başvurucuya 9/11/2019 tarihinde tebliğ yapılmışsa da başvurucunun UYAP üzerinden 4/11/2019 tarihinde başvuruya konu karara erişim sağlayarak kararı öğrendiği görülmüştür.

11. Bölge İdare Mahkemesi ilamını başvurucunun UYAP üzerinden okuduğunun, bu kapsamda 4/11/2019 tarihinde bireysel başvuruya ilişkin nihai karardan haberdar olduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 4/11/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir.

12. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 4/11/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvurusu süresinden sonra, 5/12/2019 tarihinde gerçekleştirdiği bireysel başvurusunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YAĞMUR DÖNMEZ

B. No: 2020/2056 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/2056

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YAĞMUR DÖNMEZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/2056)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucu : Yağmur DÖNMEZ

Vekili : Av. Candan DUMRUL KADIYORANOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında meydana gelen terör saldırısı nedeniyle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ankara'da çeşitli sivil toplum örgütleri tarafından organize edilen 10/10/2015 tarihli toplantı ve gösteri yürüyüşü sırasında gerçekleşen (kamuoyunda Ankara Gar Patlaması olarak bilinen) bombalı terör saldırısı sonucu 100'den fazla kişi hayatını kaybetmiş ve aralarında başvurucunun da olduğu çok sayıda kişi yaralanmıştır. Başvurucunun terör saldırısı nedeniyle sol ayak fibula (baldır) kemiğinin kırılması suretiyle yaralandığı ve tedavi gördüğü sağlık raporlarından anlaşılmaktadır (söz konusu patlama ilgili olarak İçişleri Bakanlığının yaptırdığı ön incelemeyle ilgili süreç, bu süreç sonundan düzenlenen soruşturma raporu ve Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yapılan diğer işlemlere ilişkin tüm açıklamalar için bkz. Hasan Kılıç, B. No: 2018/22085, 27/1/2021, §§ 11-15).

3. Başvurucu; terör saldırısının gerçekleşeceği yönünde istihbarat bilgisine sahip olmalarına rağmen gerekli önlemleri almadıkları için kamu makamlarının ağır kusurlu olduğunu ileri

sürerek yaralanmasıyla sonuçlanan terör saldırısı nedeniyle uğradığı manevi zararın tazmini için Ankara 8. İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde tam yargı davası açmıştır (Başvrurucu tazminat talebinin idarece reddine ilişkin işlemi aynı süreçte dava konusu etmiş ise de ihlal iddiasının değerlendirilmesine bir etkisi olmadığından bu husus ayrıca detaylandırılmamıştır.).

4. Mahkeme 26/12/2018 tarihli kararıyla, sosyal risk ilkesi (kusursuz sorumluluk) uyarınca talebi kısmen kabul ederek 15.000 TL manevi tazminatın başvurucuya ödenmesine hükmetmiştir. Mahkemenin gerekçesinde sosyal risk ilkesine ilişkin geniş çaplı bir açıklama bulunmakla beraber başvurucunun terör olayının önlenmesi için gereken önlemlerin alınmadığı temelinde ileri sürdüğü idarenin hizmet kusuruna ilişkin olarak bir değerlendirmenin yer almadığı gözlemlenmiştir. Bir başka ifadeyle Mahkeme, kararında kamu makamlarının kusurlu olup olmadığını tartışmamıştır. Başvurucunun hükme yönelik istinaf talebi Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesi tarafından 24/10/2019 tarihinde reddedilmiştir.

5. Başvurucu, nihai kararı 1/12/2019 tarihinde öğrenmesinin ardından 27/12/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemelerinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu özetle, gerçekleşen terör eylemine dair riskten haberdar olan kamu makamlarının saldırıyı önlemek ve mitingin sağlıklı bir şekilde gerçekleşmesini sağlamak adına gerekli önlemleri almadığını, idarenin ağır hizmet kusuru olduğunu, Mahkemenin idarenin hiç kusuru yokmuş gibi olayı sosyal risk kapsamında ele aldığını belirterek yaşam, adil yargılanma, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde öncelikle olaya ilişkin detaylı açıklamada bulunularak yargısal süreçte gerçekleşen zararın nedenlerini tespit etme ve zararı giderme bakımından ulusal hukukun yeterince etkili şekilde işletildiğini ve bu bağlamda bir ihlalin söz konusu olmadığı ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

8. Anayasa Mahkemesinin yerleşik içtihadına göre bir olayda yaşam hakkına ilişkin ilkelerin uygulanabilmesi için gerekli şartlardan biri doğal olmayan bir ölümün gerçekleşmesi olmakla birlikte bazı durumlarda ölüm gerçekleşmese dahi olayın yaşam hakkı çerçevesinde incelenebilmesi mümkün olup bu inceleme yapılırken eylemin potansiyel olarak öldürücü nitelikte olup olmadığı, maruz kalınan eylemin mağdurun fiziki bütünlüğü üzerindeki sonuçlarının değerlendirilmesi gerekir (Mehmet Karadağ, B. No: 2013/2030, 26/6/2014, § 20; Yasin Ağca, B. No: 2014/13163, 11/5/2017, §§ 10, 109). Başvuruya konu terör saldırısı, miting için toplanan kalabalığın bulunduğu alanda bomba patlatılması suretiyle gerçekleşmiş olup öldürücü niteliği konusunda şüphe bulunmayan bu saldırı nedeniyle 100'den fazla kişi hayatını kaybetmiş; aralarında başvurucunun da olduğu çok sayıda kişi yaralanmıştır. Uygulanabilirlik ve incelemenin kapsamı yönünden değerlendirme yapıldığında başvurucunun bütün şikâyetleri esas olarak öngörülebilir nitelikte olan terör saldırısının idarenin kusuru nedeniyle engellenemediği, açtığı tazminat davasında da hizmet kusuru için değerlendirme yapılmadığına yönelik olduğundan ve başvurucu hayatta olmasına rağmen başvuruya konu olay bomba patlatılarak gerçekleştirilen, büyük çapta can kaybına yol açan bir terör saldırısı niteliği taşıdığından, her ne kadar formda adil

yargılanma hakkı ile toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlal edildiği de ileri sürülmüş ise de başvurunun yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır (benzer değerlendirme için bkz. Ali Hıdır Tekin, B. No: 2018/35243, 15/9/2021; Murat Orçun Çalış, B. No: 2018/24472, 7/10/2021, §§ 32-40; Mustafa Çetin, B. No: 2019/3290, 17/11/2021, §§ 22-31).

9. Kabul edilebilirlik yönünden başvuru ele alındığında yaşam hakkının ihlaline kasten sebebiyet verilmediği hâllerde -bazı istisnaları bulunsa da- idari makamlar veya derece mahkemeleri tarafından ödenmesine karar verilen tazminatın başvuruculara mağdur sıfatını ortadan kaldırabilmesi için yaşam hakkının ihlalinin idari makamlar veya derece mahkemelerince açıkça veya en azından öz itibarıyla tespit edilmesine ve tazminat olarak ödenmesine karar verilen meblağın Anayasa Mahkemesinin benzer yaşam hakkı ihlallerinde hükmettiği meblağlarla uyumlu olması gerekir (Hasan Kılıç, § 42). İdare mahkemesi belirli bir miktar tazminata hükmetse de yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edildiği yönünde bir tespitte bulunmamıştır. Üstelik mevcut başvuru, sözü edilen yükümlülüğün ihlal edildiğine ilişkin iddianın derece mahkemelerince değerlendirilmediği iddiasıyla yapılmıştır. Bu nedenle İdare Mahkemesinin sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine hükmettiği maddi ve manevi tazminat, incelemeye konu ihlal iddiası yönünden başvurucunun mağdur sıfatını ortadan kaldırmamıştır. Ayrıca başvuruda herhangi bir kabul edilemezlik nedeni tespit edilmemiştir.

10. Açıklanan gerekçelerle yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Anayasa'nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkı; anayasal bir hakkının ihlal edildiğini ileri süren herkese hakkın niteliğine uygun olarak iddialarını inceletebileceği makul, erişilebilir, ihlalin gerçekleşmesini veya sürmesini engellemeye ya da sonuçlarını ortadan kaldırmaya (yeterli giderim sağlamaya) elverişli idari ve yargısal yollara başvuruda bulunabilme imkânı sağlar. Bunun için sözü edilen başvuru yollarının sadece hukuken mevcut olması yeterli olmayıp uygulamada da etkili olması, eş ifadeyle başarı şansı sunması gerekir. Toplumun genelinin yaşamını tehdit eden gerçek ve yakın bir tehlikenin varlığının bilindiği ya da bilinmesi gerektiği bir durumda kamu makamlarının makul ölçüler çerçevesinde ve bu tehlikenin gerçekleşmesini önleyebilecek şekilde önlemler almadığı iddiasıyla açılan tam yargı davasında olayın kamu makamlarının kusuruyla meydana geldiğine yönelik iddia konusunda herhangi bir inceleme yapılmadan meselenin kusursuz sorumluluk çerçevesinde ele alınması, yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlaline neden olabilir. Zira genel anlamda kusura dayanan ihlali tespit edip buna göre giderim sağlayabilecek ve benzer olaylarda idari mercilerce alınabilecek tedbirlerin neler olduğunu ortaya koyabilecek nitelikte olduğu için etkili olan tam yargı davası yolu, kusur değerlendirilmesi yapılmadığı için bir olayda etkili olmamış ve davacıya başarı şansı sunmamış olur (Yusuf Ahmed Abdelazım Elsayad, B. No: 2016/5604, 24/5/2018, §§ 60, 61; Ali Hıdır Tekin, § 49).

12. Başvurucu, açtığı tam yargı davasını esas olarak bombalı saldırı gerçekleştirileceğini bilen veya bilmesi gereken idarenin saldırının gerçekleşmesini önlemek için asgari düzeyde dahi tedbir almadığı iddiası üzerine inşa etmiştir. İdare Mahkemesi, genel koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediği (idarenin kusurunun bulunup bulunmadığı) yönünde herhangi bir değerlendirme yapmadan sosyal risk ilkesi çerçevesinde başvurucu lehine tazminata hükmetmiştir. Başvurucu, istinaf talebine ilişkin dilekçesinde idarenin hizmet kusuru bulunduğu iddiasını yinelemiş ise de hizmet kusuruna dair bir değerlendirme

yapılmadan istinaf talebi reddedilmiştir. Olayın bir terör saldırısı olmasının başvurucunun anılan iddiasının araştırılıp değerlendirilmesinin önünde bir engel teşkil etmediği açıktır.

13. İdari yargı mercileri başvurucunun iddiaları yönünden teoride ve uygulamada etkili olan tam yargı davası yolunu, meseleyi yalnızca sosyal risk ilkesi çerçevesinde ele almak ve saldırının gerçekleşmesinde kamu makamlarının kusurunun/yaşamı koruma yükümlülüğü bağlamında bir ihmalinin bulunup bulunmadığı yönünde bir araştırma/değerlendirme yapmamak suretiyle etkisiz kılmış ve bunun bir sonucu olarak yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediğinin tespit edilebilmesi adınabaşvurucuya makul bir başarı şansı sunmamıştır. Ulaşılan bu sonuç nedeniyle başvurucunun lehine hükmedilen maddi ve manevi tazminatların yetersiz olduğuna ilişkin iddiası hakkında değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

14. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa'nın 40. maddesinde düzenlenen etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

15. Başvurucu, ihlalin tespiti ile birlikte yeniden yargılama yapılması ve 50.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

16. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

17. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkıyla bağlantılı olarak Anayasa’nın 40. maddesinde güvence altına alınan etkili başvuru hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin yaşam hakkıyla bağlantılı olarak etkili başvuru hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. İdare Mahkemesine (E.2016/1640, K.2018/2755) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Ankara Bölge İdare Mahkemesi 10. İdari Dava Dairesine (E.2019/2043, K.2019/1964) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ŞERAFETTİN ÖZEL

B. No: 2020/6041 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/6041

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞERAFETTİN ÖZEL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/6041)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Şerafettin ÖZEL

Vekili : Av. Ferhat BAYINDIR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, devlet memurluğundan çıkarma cezasının iptali talebiyle açılan davanın reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ve makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, Batman'da bulunan ilkokul ve ortaokul şeklinde hizmet veren bir devlet okulunda memur olarak görev yaptığı sırada aynı okulda öğrenci olan bir kişiye cinsel tacizde bulunduğu gerekçesiyle şikâyet edilmiştir. Başvurucu hakkında açılan disiplin soruşturması sonucunda 14/7/1965 tarihli ve 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendi uyarınca devlet memurluğundan çıkarma cezası verilmiştir.

3. Başvurucu Millî Eğitim Bakanlığı Yüksek Disiplin Kurulunun 2/7/2014 tarihli kararıyla devlet memurluğundan çıkarılması üzerine anılan işlemin iptali talebiyle dava açmıştır. Batman İdare Mahkemesi (Mahkeme) 10/4/2015 tarihinde işlemin hukuka uygun olduğu gerekçesiyle davanın reddine karar vermiştir. Ret gerekçesinde Mahkeme; bir okulda

memur olan başvurucunun sübuta eren ve İ.B. adlı öğrencinin boynunu kavrayarak kendine doğru çektikten sonra yanak/boyun bölgesinden öpmek ve omuz/sırt/bel bölgesini okşamak suretiyle gerçekleşen eyleminin, 657 sayılı Kanun'un 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendinde belirtilen "memurluk sıfatıyla bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunmak" hükmü kapsamına girdiği kanaatine ulaşıldığını belirtmiştir. Ayrıca başvurucunun memur olarak çalıştığı okulda okuyan öğrenciye yönelik hareketlerinin anılan kanun hükmü kapsamında kalması nedeniyle bu eylemlerin karşılığında tesis edilen "devlet memurluğundan çıkarma" cezasında hukuka aykırılık bulunmadığı ifade edilmiştir.

4. Başvurucunun temyiz başvurusu üzerine Danıştay Onikinci Dairesinin 22/2/2017 tarihli ilamıyla temyiz talebinin kabulüne ve mahkeme kararının bozulmasına karar verilmiştir. Karar gerekçesinde; soruşturma raporu ile olay yerini gören kamera kayıtlarının incelendiği, başvurucunun kız öğrenci ile yakınlaştığının görüldüğü ancak eylemin cinsel taciz boyutuna varmadığı kanaatine ulaşıldığı, başvurucu hakkındaki ceza davasında eylemin mağdurun rızası dışında gerçekleştiğine dair her türlü şüpheden uzak somut, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden atılı suçu işlediğinin sabit olmaması nedeniyle beraat kararı verildiği belirtilmiştir. Sonuç olarak kararda başvurucunun memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğuna dair somut bir delilin olmadığı, kamera kaydı görüntülerine göre sübut bulan eylemin ise 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu'nun 125. maddesinin birinci fıkrasının (E) bendinin (g) alt bendi kapsamında değerlendirilemeyeceği vurgulanmıştır. Bu itibarla, başvurucunun sübut bulmayan fiilinden dolayı tesis edilen dava konusu işlemin hukuka uygun olmadığı ve davanın reddi şeklinde verilen Mahkeme kararında ise hukuki isabet bulunmadığı kanaati belirtilmiştir. Millî Eğitim Bakanlığının karar düzeltme talebi aynı Dairenin 24/1/2018 tarihli kararıyla reddedilmiştir.

5. Mahkeme Danıştay Onikinci Dairesinin 22/2/2017 tarihli bozma kararına uymayarak önceki kararında direnmiştir. Başvurucunun direnme kararını temyiz etmesi üzerine Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 5/12/2018 tarihli kararıyla ileri sürülen temyiz nedenlerinin kararın bozulmasını gerektirecek nitelikte olmadığı kanaatine varıldığı belirtilerek Mahkemece verilen kararın usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle temyiz talebinin reddine karar verilmiştir. Başvurucunun kararın düzeltilmesi talebi ise 13/11/2019 tarihinde reddedildiğinden Mahkemenin kararı kesinleşmiştir.

6. Başvurucu vekili, nihai hükmü 21/1/2020 tarihinde tebliğ aldıktan sonra 10/2/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Başvurucunun devlet memurluğundan çıkarılmasına sebebiyet veren olaya ilişkin ayrıca ceza yargılaması yapılmıştır. Başvurucu hakkında Batman 2. Asliye Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) yapılan yargılama sonucunda başvurucunun mağduru öpmesi şeklinde sübut bulan eyleminin mağdurun rızası dışında gerçekleştiğine dair her türlü şüpheden uzak, somut, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediği gerekçesiyle başvurucu hakkında beraat kararı verilmiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun mağduru yanağından öpmesi şeklindeki eyleminin sabit olduğu ancak on beş yaşından büyük ve on sekiz yaşından küçük olan mağdurun gerçekleştirilen eyleme yönelik rızası bulunup bulunmadığı hususunda şüphe oluştuğundan beraat kararı verildiği ifade edilmiştir. Başvurucu hakkındaki beraat kararı Yargıtayca 23/6/2016 tarihinde onanarak kesinleşmiştir.

8. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar

verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

A. Özel Hayata Saygı Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

10. Başvurucu; devlet memurluğundan çıkarma cezasına konu olan fiil nedeniyle açılan ceza davasında beraat kararı verildiğini, buna rağmen anılan cezaya ilişkin idari işlemin iptali talebiyle açılan davanın reddedildiğini belirterek özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; somut başvuruda idari yargı mercilerinin maddi olay ve olgular ile delilleri değerlendirdikleri, uyuşmazlıkla ilgili vardıkları sonucu ve kullandıkları takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdikleri ifade edilmiştir. Ayrıca Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi kararları ve somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

11. Somut olayda başvurucunun şikâyeti ceza yargılamasında beraat hükmü verilmesine rağmen Mahkeme tarafından devlet memurluğundan çıkarma cezasının iptali talebinin reddedildiği iddiasına ilişkindir. Kişilerin mesleki hayatlarının onların özel hayatlarıyla sıkı ilişkisinin olduğu ve meslek hayatına yönelik müdahalelerde özel hayata saygı hakkının gündeme geldiği yadsınamaz. Bununla birlikte öncelikle bu tür müdahalelerin hangi durumlarda özel hayata saygı hakkı kapsamında incelenmeye uygun olduğu veya başvuru konusu edilen uyuşmazlıkların hangilerinin bu bağlamda uygulanabilir kabul edileceği hususlarında belirlenen ölçütler dikkate alınarak değerlendirmeler yapılması gerekmektedir (Tamer Mahmutoğlu [GK], B. No: 2017/38953, 23/7/2020, § 82).

12. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Bilindiği gibi ceza muhakemesi hukuku ile disiplin hukuku farklı kural ve ilkelere tabi disiplinlerdir. Disiplin hukuku; kurumun iç düzenini korumayı amaçlayan ve bunun için kamu görevlilerinin mevzuata, çalışma düzenine, hizmetin gereklerine aykırı fiillerine yönelik olarak uygulanacak yaptırımları ve bu yaptırımların uygulanmasındaki usul ve esasları düzenleyen bir hukuk alanıdır. Bazı hâllerde ise kamu görevlisinin fiili, ceza hukuku kapsamında suç tanımına uymasının yanı sıra disiplin hukuku yönünden de sorumluluk gerektiren bir mahiyet taşıyabilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kürşat Eyol, B. No: 2012/665, 13/6/2013, § 30; Özcan Pektaş, B. No: 2013/6879, 2/12/2015, § 25; Galip Şahin, B. No: 2015/6075, 11/6/2018, § 45).

14. Öte yandan ceza muhakemesi sonucunda kişinin müsnet suçu işlemediğine dair hükümler dışında ceza mahkemesi hükmü, disiplin makamları açısından doğrudan bağlayıcı değildir. Ancak cezai sorumluluğu ortadan kalkmış olsa dahi aynı olaylar nedeniyle -daha hafif bir ispat külfeti temelinde- kişi hakkında başka tür bir sorumluluğun tesis edilmesinin önünde bir engel bulunmamaktadır (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Kürşat Eyol, § 30; Özcan Pektaş, § 25; Galip Şahin, § 46).

15. Başvuru konusu olayda başvurucu, ilkokul ve ortaokuldan oluşan devlet okulunda memur olarak görev yapmaktadır. Başvurucu, devlet memurluğundan çıkarma işleminin

iptali talebiyle açtığı davada çıkarma işlemine konu eylem nedeniyle yapılan ceza yargılamasında beraat kararı verilmesine rağmen Mahkemece eylemin sabit görülerek işlemin hukuka uygun bulunmasından şikâyet etmektedir.

16. Disiplin işleminin denetlendiği yargı süreci ile ceza yargılaması arasında bağlantının bulunduğu açık olmakla birlikte başvuru konusu olayda hem disiplin soruşturması sürecinde hem de ceza yargılamasında delillerin toplandığı tespit edilmiştir. Ceza Mahkemesince başvurucunun mağduru yanağından öpmesi şeklindeki eylemin sabit olduğu belirlenerek beraat kararının gerekçesi (bkz. § 7) on beş yaşından büyük ve on sekiz yaşından küçük olan mağdurun gerçekleştirilen eyleme yönelik rızası bulunup bulunmadığı noktasında her türlü şüpheden uzak ve kesin delil elde edilememesine dayanmaktadır. Gerek mahkeme kararlarında gerekse disiplin makamlarının işlemlerinde ceza yargılamasına konu eylemlerle ilgili olarak değerlendirme yapıldığı gözlemlenmektedir.

17. Somut olayda devlet memuru olarak okulda çalışan başvurucu hakkında aynı okulda öğrenci olan çocuğa yönelik cinsel istismar suçundan yapılan ceza yargılaması sonucunda beraat kararı verilmiş ise de aynı olay nedeniyle yürütülen disiplin soruşturması neticesinde başvurucunun memurluk sıfatı ile bağdaşmayacak nitelik ve derecede yüz kızartıcı ve utanç verici hareketlerde bulunduğu sonucuna varılarak başvurucu, devlet memurluğundan çıkarılmıştır. Bu işleme karşı açılan davada Mahkeme, başvurucu hakkındaki soruşturma raporunu, ifade tutanaklarını ve olay yerini gösteren kamera kayıtlarını incelemek suretiyle başvurucunun mağdura yönelik eylemlerini değerlendirmiştir. Anılan değerlendirmede başvurucunun ilkokul ve ortaokuldan oluşan devlet okulunda çalışan bir memur oluşu, başvurucunun görevinin önemi ile mağdurun durumu gözetilerek bir sonuca ulaşılmıştır.

18. Bunun yanında kararda başvurucu hakkında disiplin cezasına konu fiil nedeniyle yapılan ceza yargılamasında fiilin mağdurun rızası bulunmaksızın işlendiği yönünde her türlü şüpheden uzak, somut, kesin ve inandırıcı delil elde edilemediğinden verilen beraat kararının isnat edilen fiilin disiplin hukuku bakımından ayrıca değerlendirilmesine engel teşkil etmediği gibi verilmiş olan disiplin cezasını da hukuka aykırı hale getirmediği belirtilmiştir. Bu durumda disiplin yönünden memurluktan çıkarma cezasının hukuki denetimi yapılırken münhasıran ceza yargılaması kararına bağlı olmadan başvurucunun eyleminin disiplin hukuku çerçevesinde de değerlendirilerek eylemin yalnızca disiplin hukuku yönünden sübuta erdiği şeklinde oluşturulan Mahkeme gerekçesinin ilgili ve yeterli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca Mahkeme kararında kişiyle ilgili eylem ve olgulara dayanıldığı, somut dava değerlendirilirken kişinin masumiyetini zedelemeye dönük ifadelerin de kullanılmadığı görülmüştür.

19. Sonuç olarak yargılama sürecinde bir avukat tarafından temsil edilen başvurucunun kararlara karşı kanuni yollara başvurabildiği, bu suretle meşru çıkarlarının korunması için söz konusu davaya gerekli olduğu ölçüde etkili katılımının sağlandığı, dava dosyasını inceleyip ayrıca bilgi ve belge sunabildiği, toplanan delillerden haberdar edildiği anlaşılmaktadır. Somut olay bakımından kamu makamlarının pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilmediği söylenemeyeceğinden özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediği sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

21. Başvurucu, yargılamanın makul süre içinde tamamlanmamasından şikâyet etmektedir.

22. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

23. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik sebepleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurucunun adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. 1. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

D. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

E. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET SELİM ACET

B. No: 2020/10101 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/10101

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET SELİM ACET BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/10101)

Karar Tarihi: 8/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 10/7/2024-32598

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ekin ÇANKAL

Başvurucu : Mehmet Selim ACET

Vekili : Av. Abdulselam ADAK

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, yapılan haberler nedeniyle şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 6/3/2020 tarihinde yapılmıştır. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

3. Komisyon 13/8/2021 tarihli 2021/43327 başvuru numaralı bireysel başvuru dosyasının kişi ve konu bakımından hukuki irtibat nedeniyle eldeki 2020/10101 numaralı başvuru dosyası ile birleştirilmesine, her iki başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemelerinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir. Bölüm Başkanı başvuruların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir.

Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

6. Batman'da ikamet etmekte olan başvurucu, henüz 17 yaşında olduğu 2016 yılı Ocak ayında geleneksel yılbaşı eğlencesine katılmıştır. Ras-el seni olarak da bilinen kutlamalar kapsamında miladi takvime göre her sene yılbaşından on üç gün sonra geleneksel bir yılbaşı eğlencesi yapılmakta ve âdet gereği bazı erkekler kadın kıyafeti giymektedir. Başvurucu da bu geleneğe uygun olarak kadın kıyafetleri giymiştir. Söz konusu etkinlikte polisler başvurucunun GBT (genel bilgi toplama) kontrolünü yapmış ve ardından fotoğrafını çekmiştir. Başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem yapıldığına dair bir bilgi mevcut değildir.

7. Ertesi gün 14/1/2016 tarihinde ise başvurucunun polislerce çekilen fotoğrafı kullanılarak "Hainler yine eteklendi. Korkaklara bu yakışır.", "Etekli teröristler kıskıvrak yakalandı.", "Teröristler etek giyip kaçarken yakalandı.", "İşbirlikçi gözaltında", "YDG-H üyesi dört terörist yakalandı. Teröristlerin üzerinden çıkan etek, başörtüsü ve elmalar dikkat çekti." şeklinde başlıklar eşliğinde gazetelerde çeşitli haberler yapılmıştır.

8. "Hainler böyle yakalandı!" başlıklı haberin altındaki ifadeler şöyledir:

"Şırnak'ın Silopi ilçesinde yapılan operasyonda 4 etekli terörist yakalandı.

Asker, polis ve köy korucularının ortaklaşa yürüttüğü operasyonlar, sokağa çıkma yasağının uygulandığı Şırnak'ın Silopi ilçesinde devam ediyor.

4 etekli terörist yakalandı.

Dün akşam yapılan operasyonda YDG-H üyesi 4 terörist yakalandı. Teröristlerin üzerinden çıkan etek, başörtüsü ve elmalar dikkat çekti."

9. Söz konusu haberler sebebiyle başvurucu, Asliye Hukuk Mahkemesinde maddi ve manevi tazminat davası açmıştır. Başvurucu hiçbir adli ya da siyasi suça karışmadığı hâlde henüz 17 yaşındayken, terörist olduğu iddiasıyla fotoğrafı buzlanmaksızın paylaşılarak hakkında yalan haberler yapılmasının psikolojisine ve sosyal hayatına ağır zarar verdiğini, haberlerin içeriğinin yalan olup basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini ifade etmiştir.

10. Haberlerin yayımlandığı gazetelerin sahibi davalı şirket ise başvurucunun ismine haberde yer verilmediğini, başvurucunun etek ve başörtüsü giydiği için tanınmaz hâlde olduğunu, matufiyet unsurunun somut olayda mevcut olmadığını savunmuştur. Sonradan gerçek olmadığı anlaşılan haber içeriklerinden gazetecilerin sorumlu tutulamayacağını savunan davalı, haberin yayımlanmasında kamu yararı bulunduğunu iddia etmiştir.

11. İlk derece mahkemesi somut olayla ilgili olarak olay günü yöredeki âdet gereği kadın kıyafeti giymiş başvurucunun polislerce durdurulduğunu ve GBT kontrolünün yapıldığını, polislerin başvurucunun fotoğrafını çektiğini ve bu fotoğrafın davalı gazetenin internet sitesinde yayımlanan ihtilaflı haberlerde kullanıldığını, başvurucunun terörist gibi gösterildiğini kabul etmiştir. Haberin yayımlandığı esnada 17 yaşında olan başvurucunun maddi zarara uğradığına dair delil sunmadığından 100 TL'lik maddi tazminat davasını reddeden Mahkeme, lise çağındaki başvurucunun kadın kıyafetleri içinde fotoğraflarının paylaşılarak gerçek olmayan, halkın kin ve nefretini teşvik edecek şekilde, terörist suçlamasıyla habere konu edilmesinin basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceği

kanaatine varmıştır. İhtilaflı haberin gerçeği yansıtmadığını, kamu yararı taşımadığını belirten Mahkeme, başvurucunun manevi varlığına ağır bir saldırı olduğunu değerlendirmiş ve 300.000 TL manevi tazminat isteminin kısmen kabulü ile 5.000 TL manevi tazminata hükmetmiştir.

12. Başvurucu; takdir edilen manevi tazminat miktarının uğradığı manevi zarar karşısında yeterli olmadığı iddiasıyla, davalı ise manevi tazminata hükmedilmesinin basın özgürlüğünü ihlal ettiği iddiasıyla kararı istinaf etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi manevi tazminat bedelinin yeterli olup olmadığı hususunda özel bir değerlendirme yapmaksızın ilk derece mahkemesi kararının hukuka uygun olduğunu, ihtilaflı haberin basın özgürlüğü kapsamında değerlendirilemeyeceğini kabul ederek her iki tarafın istinaf isteminin reddine karar vermiştir.

IV. İLGİLİ HUKUK

13. İlgili hukuk (ulusal mevzuat, yargı kararları, uluslararası düzenlemeler ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları) için bkz. Sadi Yıldırımoğlu, B. No: 2021/24447, 20/12/2023, §§ 16-38.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

14. Anayasa Mahkemesinin 8/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

15. Başvurucu;

i. Davalının ihtilafa konu haberlerde kendisinden terörist olarak bahsettiğini hâlbuki söz konusu haberlerin gerçek olmadığını ifade etmiştir. Yaşadığı yörede Rumi takvime göre yılbaşından on üç gün sonra geleneksel bir kutlama yapıldığını, bu kutlamada âdet gereği bazı erkeklerin kadın kıyafeti giydiklerini belirtmiş, olay tarihinde kutlamaya katıldığı için üzerinde kadın kıyafeti bulunduğunun altını çizmiştir. "Hainler böyle yakalandı!", Hainler yine eteklendi. Korkaklara bu yakışır.", "Etekli teröristler kıskıvrak yakalandı.", "Teröristler etek giyip kaçarken yakalandı.", "İşbirlikçi gözaltında", "YDG-H üyesi dört terörist yakalandı. Teröristlerin üzerinden çıkan etek, başörtüsü ve elmalar dikkat çekti." şeklindeki başlıkların ve ilgili haberlerin içeriklerinin maddi gerçekle bağdaşmadığı gibi herhangi bir olgusal dayanağı da olmadığını, şiddete çağrı ve nefret söylemi niteliğinde olduğunu vurgulamıştır. Söz konusu haberler yayımlandığında 17 yaşında olduğunu bu haberler sebebiyle özel hayatında ve sosyal yaşantısında mağduriyet yaşadığını, siyasi bir faaliyette bulunmamasına rağmen terörist muamelesi gördüğünü ileri sürmüştür.

ii. Polislerin kendisini durdurarak fotoğrafını çektiğini, ardından bu fotoğrafın gazetelerde yalan haberlerle birlikte yayımlandığını polislerin fotoğrafı basına vermesi ve bunun üzerine fotoğrafının kimliğini rahatlıkla belirli hâle getirecek şekilde buzlanmaksızın haberde kullanılmasının da kişilik haklarına saldırı teşkil ettiğini, fotoğrafın haberle birlikte paylaşılmasıyla kendisinin toplumda terörist olarak hedef gösterildiğini ifade etmiştir.

iii. Takdir edilen manevi tazminatın uğradığı manevi zararı karşılamaktan uzak olduğunu, manevi varlığının korunması, adil yargılanma, mülkiyet hakları ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini iddia etmiştir.

16. Bakanlık görüşünde; başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edilip

edilmediğinin, başvuruya konu haberde yer alan ifade ve fotoğrafların kişilik haklarına saldırı niteliğinde olup olmadığına ilişkin yargılama makamlarının takdirlerinin ilgili ve yeterli şekilde gerekçelendirilip gerekçelendirilmediğinin, bu bağlamda söz konusu hak ile ifade ve basın özgürlüğü arasında adil dengenin korunup korunmadığının değerlendirilmesi gerektiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

17. Anayasa'nın iddianın değerlendirilmesinde dayanak teşkil eden "Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı" kenar başlıklı 17. maddesinin birinci fıkrası şu şekildedir:

"Herkes, [...] manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir."

18. Anayasa'nın "Özel hayatın gizliliği" kenar başlıklı 20. maddesinin üçüncü fıkrası ise şöyledir:

“Herkes, kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahiptir. Bu hak; kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilme, bu verilere erişme, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etme ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsar. Kişisel veriler, ancak kanunda öngörülen hallerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebilir. Kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usuller kanunla düzenlenir.”

19. Anayasa’nın 5. maddesi şöyledir:

"Devletin temel amaç ve görevleri, … Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddî ve manevî varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

20. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucunun şikâyetlerinin özünde, manevi varlığına ve fotoğrafının tanınmasına imkân verir şekilde yayımlanması sebebiyle üçüncü kişilerin kişisel verisine yönelik saldırılarına karşı devletin pozitif yükümlülüklerine uygun şekilde etkili hareket etmediği iddiası bulunmaktadır. Şu hâlde başvurunun Anayasa’nın 17. maddesinde düzenlenen manevi varlığın korunması kavramının önemli bir parçası olan şeref ve itibarın korunması hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

21. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

i. Bireyin Şeref ve İtibarının Korunmasında Devletin Pozitif Yükümlülüğü

22. Bireyin şeref ve itibarı, Anayasa’nın 17. maddesinde yer alan manevi varlık kapsamında yer almaktadır. Bu çerçevede kişinin hakkında doğru bilgi verilmesine ve kamu nezdinde kendisinin doğru tanıtılmasına ilişkin menfaatleri zedelendiğinde bu durum, şeref ve itibara

yönelik bir saldırı teşkil eder. Devletin bireyin manevi varlığının bir parçası olan kişisel şeref ve itibarına üçüncü kişilerin saldırılarını önlemek şeklinde pozitif yükümlülüğü vardır (Adnan Oktar (3), B. No: 2013/1123, 2/10/2013, § 32). Şeref ve itibara yönelik olarak basın ve yayın yolu ile yapılan saldırılara karşı bireyin korunmaması hâlinde Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrası ihlal edilmiş olabilir (İlhan Cihaner (2), B. No: 2013/5574, 30/6/2014, § 42; Kadir Sağdıç [GK], B. No: 2013/6617, 8/4/2015, § 36).

23. Pozitif yükümlülükler özel hukuk kişilerinin birbirleriyle olan uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin yasal altyapının oluşturulmasını, söz konusu uyuşmazlıkların adil yargılama gereklerine uygun ve usul güvencelerini haiz bir yargılama kapsamında incelenmesini ve bu yargılamalarda temel haklara ilişkin anayasal güvencelerin gözetilip gözetilmediğinin denetlenmesini gerektirir. Bu doğrultuda derece mahkemelerince söz konusu güvenceler gözardı edilmemeli, taraflar arasındaki çatışan çıkarlar adil biçimde dengelenmeli, kişilerin temel haklarına yönelik müdahalenin meşru amaca dayalı ve ölçülü olup olmadığı değerlendirilmeli, ulaşılan sonuç hakkında hüküm kurulurken ilgili ve yeterli gerekçeler sunulmalıdır (Ömür Kara ve Onursal Özbek, B. No: 2013/4825, 24/3/2016, §§ 47-50; Alper Erarslan [GK], B. No: 2018/16857, 29/9/2022, § 28).

ii. Demokratik Toplum Düzeninin Bir Gereği Olarak İfade ve Basın Özgürlüğü

24. Anayasa Mahkemesi Anayasa'nın 26. maddesinde yer alan ifade özgürlüğü ile onun özel güvencelere bağlanmış şekli olan ve Anayasa'nın 28. maddesinde düzenlenen basın özgürlüğünün demokratik bir toplumun zorunlu temellerinden olduğunu, toplumun ilerlemesi ve her bireyin gelişmesi için hayati unsurlardan birini oluşturduğunu pek çok kez ifade etmiştir (Mehmet Ali Aydın [GK], B. No: 2013/9343, 4/6/2015, § 69; Bekir Coşkun [GK], B. No: 2014/12151, 4/6/2015, §§ 34-36). Bu bağlamda ifade özgürlüğü ile basın özgürlüğü herkes için geçerlidir ve demokrasinin işleyişi için yaşamsal önemdedir (Bekir Coşkun, §§ 34-36). Basın özgürlüğünün kamuya çeşitli fikir ve tutumların iletilmesi, bunlara ilişkin bir kanaat oluşturulması için en iyi araçlardan birini sağladığı açıktır (İlhan Cihaner (2), § 63).

iii. Basının Ödev ve Sorumlulukları

25. Bununla birlikte Anayasa'nın 26. ve 28. maddeleri sınırsız bir ifade özgürlüğü garanti etmemektedir. Anayasa'nın 12. maddesinin "Temel hak ve hürriyetler, kişinin topluma, ailesine ve diğer kişilere karşı ödev ve sorumluluklarını da ihtiva eder." şeklinde düzenlenen ikinci fıkrası, kişilerin sahip oldukları temel hak ve özgürlükleri kullanırken ödev ve sorumluluklarına da gönderme yapmaktadır. 26. maddenin ikinci fıkrasında yer alan sınırlamalara uyma yükümlülüğü, ifade özgürlüğünün kullanımına basın için de geçerli olan bazı görev ve sorumluluklar getirmektedir (basının görev ve sorumluluklarına ilişkin olarak bkz. Fatih Taş [GK], B. No: 2013/1461, 12/11/2014, § 67; R.V.Y. A.Ş., B. No: 2013/1429, 14/10/2015, § 35; Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, § 89; Orhan Pala, B. No: 2014/2983, 15/2/2017, § 46; Önder Balıkçı, B. No: 2014/6009, 15/2/2017, § 43). Bu görev ve sorumluluklar başkalarının şöhret ve haklarının zarar görme ihtimalinin bulunduğu ve özellikle ismi verilen bir şahsın itibarının söz konusu olduğu durumlarda özel önem arz eder (Orhan Pala, § 47).

26. Demokratik bir toplumda basının işlevlerini tam anlamıyla yerine getirebilmesi için özgür olması kadar sorumluluk bilinci ile hareket etmesi şarttır. Basın özgürlüğünde belli ölçüde abartıya hatta tahrik yoluna başvurmak mümkün olsa da bu özgürlük aynı zamanda ilgililerin meslek ahlakına saygı göstererek doğru ve güvenilir bilgi verecek şekilde ve iyi niyetli olarak hareket etmelerini de zorunlu kılmaktadır (İlhan Cihaner (2), § 60; Orhan Pala,

§ 48; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş. [GK], B. No: 2013/2623, 11/11/2015, § 42; Kadir Sağdıç, § 53).

27. Gerçekten de kötü niyetli olarak gerçeğin çarpıtılması bazen kabul edilebilir eleştiri sınırlarını aşabilir. Gerçeğe uygun bir beyana kamunun gözünde yanlış bir imaj uyandırabilecek vurgular, değer yargıları, varsayımlar hatta imalar eşlik edebilmektedir. Dolayısıyla haber verme görevi zorunlu olarak ödev ve sorumluluklar ve basın kuruluşlarının kendiliğinden uymaları gereken sınırlar içermektedir. Bu durum, özellikle basında yer alan söylemlerde isimleri zikredilen kişilerin ciddi şekilde itham edilmeleri hâlinde geçerlidir (İlhan Cihaner (2), § 61; Orhan Pala, § 48; Medya Gündem Dijital Yayıncılık Ticaret A.Ş., § 43; Kadir Sağdıç, § 54).

28. Olgusal isnatlar içeren ifadeler kapsamında basının gazetecilik etik ilkelerine uygun olarak ve iyi niyetle topluma doğru ve güvenilir bilgi sağlama ödev ve sorumluluğunu yerine getirip getirmediği belirlenirken ileri sürdüğü olgusal iddiaların doğruluğu konusunda yeterli araştırmayı yapıp yapmadığı denetlenmelidir (benzer değerlendirmeler için bkz. Mehmet Doğan Uğurlu ve diğerleri, B. No: 2015/954, 12/9/2018, § 54; Çetin Doğan (2) [GK], B. No: 2014/3494, 27/2/2019, § 63; Uğurlu Gazetecilik Basın Yayın Matbaacılık Reklamcılık Ltd. Şti. (2) [GK], B. No: 2016/12313, 26/12/2019, § 51). Bu denetleme gazetecinin olgusal isnatlar konusunda yeterli kaynak gösterip göstermediğine, gösterdiği kaynağa yayının yapıldığı zamanda ne dereceye kadar güvenebileceğine ve bu güvenle orantılı olarak kaynağın doğruluğunu teyit etmek açısından imkânları dâhilinde harekete geçip geçmediğine ilişkin bir değerlendirme içermelidir. Bu değerlendirmede gösterdiği olgusal isnadın konusu ve ifade ediliş biçimi de kuşkusuz gözönüne alınmalıdır (Çetin Doğan (2), § 58).

iv. Çatışan Haklar Arasında Dengeleme

29. Anayasa Mahkemesi mevcut başvuruya benzer olaylarda başvurucunun Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında koruma altına alınan şeref ve itibarın korunması hakkı ile ihtilaflı haberi yapan gazetecinin Anayasa’nın 28. maddesinde güvence altına alınan basın özgürlüğü ve bu özgürlükle bağlantılı olarak Anayasa’nın 26. maddesinde güvence altına alınan ifade özgürlüğü arasında adil bir denge gözetilip gözetilmediğini değerlendirmektedir (Nilgün Halloran, B. No: 2012/1184, 16/7/2014, § 27; Ergün Poyraz (2) [GK], B. No: 2013/8503, 27/10/2015, § 49; İlhan Cihaner (2), § 49; Kemal Kılıçdaroğlu, B. No: 2014/1577, 25/10/2017, §§ 56-58). Şüphesiz ki bu değerlendirme soyut değildir.

30. Çatışan haklar arasında dengeleme yapılabilmesi için mevcut olaya uygulanabilecek kriterlerden bazıları şöyledir:

i. Yayında kamu yararı bulunup bulunmadığı, yayının genel yarara ilişkin bir tartışmaya katkı sağlayıp sağlamadığı

ii. Toplumsal ilginin varlığı ve konunun güncel olup olmadığı

iii. Haberin yayımlanma şartları

iv. Haberin konusu, kullanılan ifadelerin türü, içeriği, şekli ve sonuçları

v. Basın özgürlüğünün korumasından faydalanan kişilerin meslek ahlakına saygı gösterip göstermedikleri, doğru ve güvenilir bilgi verecek şekilde ve iyi niyetli olarak hareket edip etmedikleri

vi. Hedef alınan kişinin kim olduğu, ünlülük düzeyi ile önceki davranışları

vii. Kamu ile diğer kişilerin kullanılan ifadeler karşısında sahip oldukları hakların ağırlığı

viii. Fotoğrafın kimliği ifşa edecek şekilde yayımlanmasının habere değer sağlayıp sağlamadığı

31. Anayasa Mahkemesi başvurunun koşullarına göre yukarıda sayılan kriterlerin derece mahkemelerince gerektiği gibi değerlendirilip değerlendirilmediğini denetler (Nilgün Halloran, § 44; Ergün Poyraz (2), § 56; Kadir Sağdıç, §§ 58-66; İlhan Cihaner (2), §§ 66-73). Şüphesiz ki bu denetim, başvurucu hakkındaki haberlerin -yayımlandığı bağlamdan koparılmaksızın- olayın bütünselliği içinde incelenmesini gerektirir (Nilgün Halloran, § 52; Önder Balıkçı, § 45). Anayasa Mahkemesince ortaya konulan kriterleri karşılayan değerlendirmelerin yapılmaması başvurucunun iddia ettiği üzere anayasal haklarını ihlal edecektir.

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

32. Somut olayda derece mahkemelerinin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı ile davalıların basın özgürlükleri arasında adil bir denge kurup kurmadıkları incelenmelidir. Bu bağlamda eldeki başvuru bir bütün olarak değerlendirilirken ele alınması gereken iki temel mesele söz konusudur: Bunlardan ilki yapılan haberlerin başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bağlamında gazetecilik etik ilkeleri, gazetecilik mesleğinin ödev ve sorumlulukları ile uyumlu olup olmadığı, ikincisi ise derece mahkemelerinin verdiği kararın devletin pozitif yükümlülüğünü yerine getirmeye ve netice itibarıyla başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararı gidermeye elverişli olup olmadığıdır.

33. Başvurucu, yaşadığı yörede geleneksel yılbaşı kutlamalarına katılmış ve âdet gereği kadın kıyafeti giymiştir. Kutlamalar esnasında polislerce başvurucunun GBT kontrolü yapılmış, ardından fotoğrafı çekilmiştir. GBT genel olarak kolluk kuvvetlerinin haklarında yakalama, tutuklama, yurt dışına çıkış yasağı düzenlenen kişilerin bilgilerinin depolandığı bir sistemdir. Kolluk kuvvetine 4/7/1934 tarihli ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Salâhiyet Kanunu'nun 4/A maddesi uyarınca durdurma ve kimlik sorma yetkisi tanınmış olup kolluk kuvveti asayişi sağlamak amacıyla gerekli olduğu takdirde kanuni sınırları gözeterek kimlik kontrolü ve GBT sorgusu yapabilir.

34. Somut olayda polislerin GBT sorgusunu takiben fotoğraf çektikten sonra başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem yaptıkları iddia edilmiş değildir. Buna karşın kadın kıyafetleri içinde fotoğrafı paylaşılan başvurucu, gazeteciler tarafından kadın kılığına girerek kimliğini gizlemeye çalışan bir terörist olarak haberlere konu edilmiştir. Başvurucunun herhangi bir terör örgütü ile bağlantısı olduğuna dair somut bir delil ya da emare mevcut olmadığı gibi başvurucu hakkında bu yönde bir soruşturma ya da kovuşturma da bulunmadığı görülmüştür. Buna rağmen başvurucu hakkında yapılan haberlerde "Hainler yine eteklendi. Korkaklara bu yakışır." "Etekli teröristler kıskıvrak yakalandı.", "Teröristler etek giyip kaçarken yakalandı.", "İşbirlikçi gözaltında", "YDG-H üyesi dört terörist yakalandı. Teröristlerin üzerinden çıkan etek, başörtüsü ve elmalar dikkat çekti." şeklinde başlıklar kullanılmıştır.

35. Olgusal isnat içeren söz konusu haberlerin konu bakımından bütün hâlinde uydurma olduğu anlaşılmıştır. Oysa bir gazeteci mesleğinin etik ilkeleri ışığında, iyi niyetle topluma doğru ve güvenilir bilgi sağlama ödev ve sorumluluğunu yerine getirmelidir. Davalı ise haberin güncel olay ve iddiaların sorgulanmasından ibaret olduğunu ifade etmiş, haberde

ileri sürdüğü olgusal iddiaların doğruluğu konusunda yeterli araştırmayı yaptığına dair herhangi bir savunmada bulunmamıştır. Bu olgusal isnatlar konusunda yeterli bir kaynak dahi göstermemiştir. Şu hâlde haberdeki bilgilerin gerçekle bağdaşmadığı uydurma bir metnin basın özgürlüğünden faydalanamayacağının altı çizilmelidir. Hiç şüphesiz kişiler hakkında, isimleri ya da fotoğrafları gibi tanınmalarına imkân verecek veriler kullanılarak yalan haber yapılması yukarıda detaylıca açıklanan basının ödev ve sorumlulukları (bkz. §§ 25-28) ile çatışmaktadır.

36. Gerçekten de haber metnine göre "Silopi'de dört terörist etekli hâlde yakalanmış."tır. Oysa başvurucu hayatında Silopi'ye gitmediğini ifade etmiştir. Anayasa Mahkemesi, içerik ve sunuluş biçimiyle bir bütün olarak ele alındığında haberlerin açıkça yalan olduğu, haberleri hazırlayan gazetecilerin de mesleklerinin ödev ve sorumluluklarını yerine getirmedikleri sonucuna ulaşmıştır. Zira henüz başvurucuya güvenlik güçleri veya adli makamlarca herhangi bir suçlama yöneltilmediği, terörist olduğuna ilişkin herhangi bir iddiada bulunulmadığı hâlde başvurucu basın yoluyla terörist olarak suçlanmıştır. Toplumun terör meselesine karşı son derece hassas olduğu da dikkate alındığında bu tarz yalan haberlerin başvurucunun şeref ve itibarına vereceği zararın boyutunun ciddiyeti gözardı edilmemelidir. Öte yandan olgusal temeli bulunmayan ve suç ithamı içeren bu tarz haberler kişilerin ve ailelerinin lekelenmeme haklarını zedelemektedir.

37. Son olarak önemle altı çizilmelidir ki somut olayda ilk derece mahkemesinin ve Bölge Adliye Mahkemesinin kararlarında başvurucu ile ilgisi bulunmayan bir eylemi onu gerçekleştirdiği şeklinde kesin bir dille haber yapılmasının ve haberde fotoğrafının da tanınmasına elverişli şekilde paylaşılmasının basın özgürlüğünün sınırlarını aştığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda ilk derece mahkemesinin takdir ettiği üzere başvurucuya 5.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmiştir. Başvurucu ise bu miktarın uğradığı manevi zararı gidermekten uzak olduğunu savunmaktadır.

38. Anayasa Mahkemesi, derece mahkemesinin 5.000 TL olarak belirlediği manevi tazminat miktarı ile -Türk lirasının 2017 yılındaki satın alma gücü dikkate alındığında- başvurucunun uğradığı zararlar arasında açık bir orantısızlık olduğunu, hükmedilen tazminatın haklar arasında denge kurmaktan uzak olduğunu değerlendirmektedir. Başvurucu, yaşadığı yörede geleneksel yılbaşı kutlamasına katılmasına karşın etekli bir terörist ve hain olarak haberlere konu edilmiş, söz konusu haberler yüzünden henüz 17 yaşındayken terörist olarak tanınır hâle gelmiştir. 17 yaşında bir kimsenin terör örgütü üyesi olduğuna dair hakkında yalan haber yapılmasının sosyal ve psikolojik açıdan ağır sonuçları olacağı açıktır. Şu hâlde takdir edilen manevi tazminat miktarının somut olayın şartları dikkate alındığında tazminatın hakkın özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır. Bu durumda başvuruya konu davada hükmedilen manevi tazminatın ihlalin sonuçlarının giderilmesi bakımından yetersiz olduğu, çatışan menfaatler arasında adil bir denge kuramadığı kanaatine varılmış olup başvurucunun şeref ve itibarının korunması hakkı bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün yerine getirildiğinin kabul edilemeyeceği sonucuna ulaşılmıştır.

39. Anayasa Mahkemesi, kişilik haklarına yönelik haksız bir eylem söz konusu olduğunda derece mahkemelerinin tatmin duygusu yanında caydırıcılık oluşturacak oranlarda manevi tazminat takdir etmelerinin zaruri olduğunu değerlendirmektedir. Sonuç olarak başvuruya konu davada verilen kararın ihlalin sebebiyet verdiği zararı gidermeye elverişli olmadığı, anayasal hakların korunması bakımından yetersiz olduğu değerlendirildiğinden başvurucunun manevi varlığının korunması bakımından devletin pozitif yükümlülüğünün yerine getirildiği söylenemeyecektir.

40. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinin birinci fıkrasında güvence altına alınan kişinin şeref ve itibarının korunması hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

41. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi ve 250.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

42. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama yaparak Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar ve benzer yöndeki kararlar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

43. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 150.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Şeref ve itibarın korunması hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan şeref ve itibarın koruması hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin şeref ve itibarın korunması hakkına yönelik ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Batman 2. Asliye Hukuk Mahkemesine (E.2016/163, K.2017/583) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 150.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 934,50 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.734,50 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

OSMAN VIRIT

B. No: 2020/13947 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/13947

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

OSMAN VIRIT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/13947)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet Yavuz YAŞAR

Başvurucu : Osman VIRIT

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kamu görevlisinin açıkta kaldığı döneme ilişkin olarak maaş dışında kalan mali haklarının ödenmesine karar verilmesi talebiyle açtığı davanın süre aşımından reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Gaziantep Üniversitesi Tıp Fakültesi Ruh ve Sinir Hastalıkları Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktayken 25/7/2016 tarihinde açığa alınmış, 15/8/2016 tarihli ve 672 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Kamu Personeline İlişkin Alınan Tedbirlere Dair Kanun Hükmünde Kararname (672 sayılı KHK) uyarınca kamu görevinden çıkarılmıştır.

3. Göreve iade edilmesi talebiyle Olağanüstü Hal İşlemleri İnceleme (OHAL) Komisyonuna (Komisyon) yaptığı başvuru üzerine Komisyon kararı uyarınca 27/3/2019 tarihinde kamu görevine iade edilen başvurucu Yükseköğretim Kurulu Başkanlığınca (YÖK) Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Tıp Fakültesine öğretim üyesi olarak atanmış ve 28/5/2019 tarihinde buradaki görevine başlamıştır.

4. Başvurucu 29/7/2019 tarihli dilekçesi ile Gaziantep Üniversitesi Rektörlüğüne (İdare) başvuruda bulunarak kamu görevinden çıkarıldığı ve yeniden göreve başladığı tarihler

arasında kalan döneme ilişkin olarak maaş ve hak kazandığı diğer mali haklarının (performans ücreti, ders ücreti) yasal faiziyle birlikte tarafına ödenmesini talep etmiştir.

5. İdare 8/8/2019 tarihinde başvurucunun belirtmiş olduğu banka hesabına 191.690,16 TL meblağı geriye dönük maaş ödemesi açıklamasıyla yatırmıştır.

6. Başvurucu, maaş dışında kalan mali haklarının ödenmesi talebiyle İdareye 6/11/2019 tarihli dilekçe ile bir kez daha başvurmuş ancak bu başvurusuna herhangi bir cevap alamadığını belirtmiştir.

7. Başvurucu açıkta geçen döneme ilişkin olarak maaş dışında kalan mali haklarının ödenmesi talebinin zımnen reddine ilişkin işlemin iptali ve mali haklarının ödenmesine karar verilmesi talebiyle 22/11/2019 tarihinde Muğla 1. İdare Mahkemesinde (Mahkeme) dava açmıştır. Mahkeme davayı 26/11/2019 tarihli kararla süre aşımı yönünden reddetmiştir. Kararın gerekçesinde, İdarenin 8/8/2019 tarihinde yaptığı ve sadece maaş tutarına ilişkin olan ödeme üzerine başvurucu tarafından isteminin idarece karşılanmadığının anlaşılması/öğrenilmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu kabulden hareketle Mahkeme, maaşın yasal faizi ve ilave ücretlere yönelik uyuşmazlığa ilişkin dava açma süresinin bu öğrenme ile başlayacağını vurgulayarak öğrenme tarihinden itibaren altmış gün içerisinde dava açılmadığından davanın esasının süre aşımı nedeniyle incelenmesine imkân bulunmadığını ifade etmiştir.

8. Başvurucu, Mahkemenin davanın süre aşımı yönünden reddine dair kararına karşı istinaf başvurusunda bulunmuştur. İstinaf başvurusunu inceleyen İzmir Bölge İdare Mahkemesi 5. İdari Dava Dairesi (Daire) 25/2/2020 tarihli kararıyla istinaf başvurusunu kesin olarak reddetmiştir.

9. Nihai karar 26/3/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 21/4/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

11. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

12. Başvurucu, maaş geri ödemesinin tüm taleplerinin reddine dair kesin bir cevap olduğunu değerlendirmesinin beklenemeyeceğini, davanın süre aşımından reddedilmesinin hukuka aykırı olduğunu, idareye yapılan başvurunun 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 10. maddesi kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiş; Mahkemenin aşırı şekilci yorumu neticesinde davanın süre aşımından reddine karar verilmesi sonucunda mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

13. Bakanlık görüşünde, başvurucuya ödenmeyen faiz ve ek ödemeler yönünden dava açma süresinin Mahkemenin öğrenme tarihi olarak belirtmiş olduğu 8/8/2019 tarihi itibarıyla başladığı kabul edilerek davanın süresinde açılmadığı gerekçesiyle davanın esasının incelenmesine olanak bulunmadığı sonucuna varıldığı belirtilmiştir. Yargı mercilerinin söz konusu kararlarında hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardıkları sonucu gerekçelendirdikleri ve böylelikle başvurucunun dava konusu ettiği işlemle ilgili olarak karar verdikleri vurgulanmıştır.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Somut olayda davanın süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu görülmektedir.

16. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, mahkemeye başvuru konusunda etkili bir sistemin var olmasını ve dava açmak isteyen kişilerin mahkemeye ulaşmada açık, pratik ve yeterli fırsatlara sahip olmasını gerektirir. Özellikle hukuki ya da uygulamadaki belirsizlikler kişilerin mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Aktif Elektrik Müh. İnş. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2012/855, 26/6/2014, § 34). Bu nedenle mahkemelerin, usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 38).

17. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı an mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahale ölçülülük bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Vurgulamak gerekir ki dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten itibaren başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46).

18. Somut olayda başvurucu 29/7/2019 tarihli dilekçesiyle, kamu görevinden çıkarıldığı ve yeniden göreve başladığı tarihler arasında kalan döneme ilişkin maaş, döner sermaye performans ücreti ve ders ücretinin yasal faiziyle birlikte ödenmesini talep etmiştir. Başvurucunun bu dilekçesine İdare tarafından herhangi bir cevap verilmemiş ancak 8/8/2019 tarihinde "geriye dönük maaş ödemesi" açıklamasıyla başvurucunun banka hesabına 191.690,16 TL para yatırılmıştır. Başvurucu bunun üzerine maaş dışındaki mali haklarının ödenmesi yönündeki talebin karşılanmadığını belirtilerek 22/11/2019 tarihinde davasını açmıştır.

19. Başvurucunun istinaf dilekçesinde de belirttiği üzere uyuşmazlık ile ilgili temel iddiası, İdare tarafından hiçbir açıklama yapılmadan maaşının banka hesabına yatırılması sebebiyle kendisinden bunun diğer mali hak taleplerinin reddine ilişkin kesin bir cevap olduğunu değerlendirmesinin öngörülüp öngörülemeyeceğidir.

20. Olayda, başvurucunun 2577 sayılı Kanun'un 10. maddesi kapsamında yaptığı başvuruya konu talepleri İdarece kısmen karşılanmış, maaş ödemesi dışındaki mali haklarına yönelik müspet ya da menfi bir cevap verilmemiştir. Diğer bir deyişle, ortada yalnızca maaş

ödemesine yönelik fiilen yapılan bir ödeme dışında başvurucunun diğer taleplerinin kabulüne ya da reddine ilişkin bir idari işlem bulunmadığı gibi yapılan bu ödemenin diğer mali hakların daha sonra ödeneceğine ya da ödenmeyeceğine ilişkin kesin bir bilgiyi kendiliğinden ihtiva ettiği de söylenemez.

21. Bu durumda İdarenin 8/8/2019 tarihinde yaptığı ve sadece maaş tutarına ilişkin olan ödeme üzerine başvurucunun diğer mali hak taleplerinin reddedildiğini öğrendiği kabulüyle davanın süresinde olmadığının değerlendirmesinin başvurucu açısından öngörülebilir olmadığı kabul edilmelidir.

22. Dolayısıyla Mahkemenin dava açma süresinin başladığı tarihi belirlemesine ilişkin öngörülebilir olmayan yorumunun mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu, bu yorumun başvurucu üzerinde ağır bir külfete sebep olduğu, bu suretle başvurucunun katlanmak zorunda kaldığı külfetin hedeflenen meşru amaçlarla karşılaştırıldığında orantısız olduğu değerlendirilmiştir. Sonuç olarak başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu kanaatine varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

25. Başvuruda tespit edilen mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Muğla 1. İdare Mahkemesine (E.2019/1531, K.2019/1213) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YASİN ŞEN

B. No: 2020/14526 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/14526

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YASİN ŞEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/14526)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Yasin ŞEN

Vekili : Av. Hansa AKPINAR TÜRKER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların duruşmada sorgulanmaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) üyesi olduğu şüphesiyle soruşturma başlatmıştır.

3. Soruşturma neticesinde Başsavcılık başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan cezalandırılması talebiyle 7/2/2018 tarihli iddianame düzenlenmiştir. İddianamede özetle başvurucunun tanık ifadelerine göre örgüt içinde yer alması, HTS kayıtlarına göre hakkında FETÖ/PDY soruşturması olan kişiler ile iletişim ve irtibat hâlinde olması suretiyle üzerine atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

4. İddianamenin kabulü ile açılan dava, Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanmıştır. Yargılamada 26/4/2018 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda diğerlerinin yanı sıra tanıklar H.A.A ve M.B.nin istinabe yoluyla

dinlenmesine karar verilmiştir.

5. Duruşma, tek celsede bitirilmiştir. Birinci celsede tanıklar H.A.A ve M.B.nin bilgi ve görgüsünün tespiti için yazılan talimatlara ikmalen cevap verilmiştir. Tanık H.A.A. istinabe yoluyla alınan beyanında; başvurucuyu okuldan devresi olması dolayısıyla tanıdığını, başvurucu ile Karamürsel ve Antalya'da örgüte ait evde birlikte kaldıklarını, bu dönemde başvurucunun örgüt içinde abi konumunda olan kişiler ile görüşüp sohbet toplantıları ayarladığını, sohbetlere beraber katıldıklarını, başvurucunun örgüte himmet adı altında yardımda bulunduğunu, en son 2013-2014 yılları arasında altı ay başvurucu ile Antalya'da aynı evde kaldıklarını ifade etmiştir.

6. Tanık M.B. istinabe yoluyla alınan beyanında, başvurucuyu okuldan devresi olması dolayısıyla tanıdığını, başvurucu ile Karamürsel ve Antalya'da örgüte ait evde birlikte kaldıklarını, bu dönemde başvurucunun örgüt içinde abi konumunda olan kişiler ile görüşüp sohbet toplantıları ayarladığını, sohbetlere beraber katıldıklarını ifade etmiştir.

7. Başvurucu alınan savunmasında tanıklar H.A.A ve M.B.yi devre arkadaşları olması dolayısıyla tanıdığını, tanık beyanlarında aleyhine olan hususları kabul etmediğini, HTS analiz raporunda adı geçen A.Y., H.A. ve M.K. isimli kişiler ile işi gereği görüştüğünü belirtmiştir. Aynı celse iddia makamı, esas hakkında mütalaa sunmuştur. Mahkeme, başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçundan 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına ve tutukluluk halinin devamına karar vermiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

" [Tanık beyanları ile]

...

[S]anığın kullandığı [GSM] hattının HTS dökümlerinin temin edilerek gerekli inceleme ve analizlerinin yapıldığı, yapılan incelemeler neticesinde sanığın, FETÖ/PDY Silahlı Terör Örgütü üyesi olduğundan bahisle hakkında işlem yapılan, çoğunluğu askeri personel olmak üzere, siviller ile komiser ve polis memurları olan bir çok kişiyle iletişim ve irtibat halinde olması...hususları bir bütün halde değerlendirildiğinde, sanığın FETÖ silahlı terör örgütünün bir üyesi olarak, örgütün ideolojisi ve stratejisi doğrultusunda hareket ettiği ve FETÖ terör örgütünün üyesi olduğu... [kanaatine varılmıştır.]"

8. Başvurucu; gerekçeli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra tanıklar H.A.A ve M.B.nin mahkeme huzurunda dinlenilmediğini, Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) ile bağlantı kurulmadığını, soru sorma hakkının kullandırılmadığını ileri sürmüştür. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek 4/12/2019 tarihinde kesinleşmiştir.

9. Başvurucu, nihai kararı 23/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 14/5/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

10. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, adil yargılanma hakkı kapsamındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

11. Başvurucu; mahkûmiyet kararında beyanına yer verilen tanıkların huzurda dinlenilmesi için Mahkemenin herhangi bir girişimde bulunmadığını, kendisine tanıklara soru sorma

imkânı tanınmadığını, bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

12. Adalet Bakanlığı görüşünde; tanıkların istinabe yoluyla alınan beyanlarının duruşmada okunduğu, başvurucunun bunlara karşı iddia ve itirazlarını dile getirdiği ifade edilmiştir.

13. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

14. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

15. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama ve sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılama yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -tek veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

16. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmiştir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin varlığına bağlıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların -sanığın da onlara soru sormasına imkân sağlayacak ve sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edecek şekilde- Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenmesi telafi edici bir güvence olabilir (bazı değişikliklerle birlikte Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, § 40). Duruşmada sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

17. Somut olayda Mahkeme tarafından başvurucunun (sanığın) aleyhinde beyanda bulunan

tanıklar H.A.A ve M.B.nin istinabe yoluyla alınan beyanları başvurucu ve müdafiine okunmuş ancak tanıkların huzurda dinlenilmesine ilişkin herhangi bir çaba gösterilmemiştir. İlgili duruşma tutanağı ve gerekçeli kararda da tanıkların Mahkemede hazır edilememesinin veya aynı anda görüntülü ve sesli iletişim tekniğinin kullanılması suretiyle dinlenilmemesinin hangi geçerli nedene dayandığına ilişkin bir açıklamaya yer verilmemiştir. Ancak buna ilişkin geçerli bir nedenin ortaya konulmaması, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir. İkinci olarak hükmün tek başına veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

18. Gerekçeli karar içeriği ve hükme esas alınan delillere ilişkin Yargıtay uygulaması gözönüne alındığında başvurucunun kullandığı GSM hattına ilişkin HTS kayıtlarının incelenmesi sonucu hakkında FETÖ/PDY üyesi olduğundan bahisle hakkında işlem yapılan kişiler ile iletişim ve irtibat hâlinde olmasına, tanıklar H.A.A ve M.B.nin beyanlarına dayanılmıştır. Özellikle tanıklar H.A.A ve M.B.nin sanığın örgüte ait evlerde kalmasına, sohbet toplantılarına katılmasına, himmet vermesine ilişkin beyanlarının başvurucunun silahlı terör örgütü üyesi olduğu yönünde kanaat oluşmasında ve temel cezanın alt sınırdan uzaklaşılarak tayin edilmesinde dikkate alındığı sonucuna ulaşmak mümkündür. Diğer bir ifadeyle sorgulama imkânı tanınmayan tanıkların beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir.

19. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Dosyada tanık beyanlarını destekleyen başka deliller de bulunmaktadır. Ancak Mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkları başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanıkların yazılı beyanları duruşmada okunmuş ise de başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında kişisel izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanıkların gösterdiği tepkiler konusunda Mahkemenin dikkati çekilememiş, tanıkların beyanlarının güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıklar beyanda bulunurken gösterdikleri tepkilerle ilgili olarak izlenim edinememiştir. Öte yandan hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanıkların beyanı dışında başka delillere de dayanılmasının beyanları belirleyici ölçüde mahkûmiyete temel alınan tanıkları sorgulama imkânı tanınmaması nedeniyle savunma makamının maruz kaldığı sınırlamayı telafi ettiğini söylemek de mümkün gözükmemektedir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanıkların beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

21. Başvurucunun tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden varılan sonuca ve ihlalin niteliğine göre adil yargılanma hakkının diğer güvenceleri kapsamında ileri sürdüğü şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek görülmemiştir.

III. GİDERİM

22. Başvurucu; ihlalin tespiti, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

23. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

24. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Mahkemenin mevcut belgelerle birlikte delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

25. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından da manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 2. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/82, K.2018/165) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin

sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BOYNER BÜYÜK MAĞAZACILIK A.Ş. (2)

B. No: 2020/19001 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19001

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BOYNER BÜYÜK MAĞAZACILIK A.Ş. BAŞVURUSU (2)

(Başvuru Numarası: 2020/19001)

Karar Tarihi: 8/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 9/7/2024-32597

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Boyner Büyük Mağazacılık A.Ş.

Vekili : Av. Hatice UÇUM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işe iade davasında verilen karara karşı temyiz imkânı tanınmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuya ait işyerinde muhasebe yetkilisi olarak çalışmaya başladığını iddia eden T.K., işveren tarafından yapılan 11/5/2016 tarihli fesih bildirimi ile iş akdinin feshedilmesi üzerine 8/6/2016 tarihinde işe iade davası açmıştır. Ankara 18. İş Mahkemesi (Mahkeme) 29/9/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir.

3. Başvurucu, istinaf talebinde bulunmuş; Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 5/6/2018 tarihinde eksik inceleme yapıldığı gerekçesiyle hükmü ortadan kaldırmış ve dosyayı Mahkemeye göndermiştir. Mahkeme 24/1/2019 tarihinde tekrar davanın kabulüne karar vermiş, Bölge Adliye Mahkemesi 26/11/2019 tarihinde istinaf başvurusunun esastan reddine kesin olarak karar vermiştir.

4. Başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı temyiz yoluna başvurmuştur. (Kapatılan) Yargıtay 22. Hukuk Dairesi (Daire) 27/2/2020 tarihli kararıyla temyiz talebini reddetmiş; kararı gerekçesinde 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi gereğince 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca açılan fesih bildirimine itiraz davalarında verilen kararlar hakkında temyiz yoluna başvurulamayacağını vurgulamıştır. Yine 7036 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, ilk derece mahkemeleri tarafından bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce verilen kararların karar tarihindeki kanun yoluna ilişkin hükümlere tabi olduğunun düzenlendiğini belirtmiştir. Söz konusu düzenlemeler uyarınca ilk derece mahkemelerinin işe iade davalarında 25/10/2017 tarihinden sonra verdiği kararlar hakkındaki bölge adliye mahkemesi kararlarının kesin olduğunu ve bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamayacağını ifade etmiştir.

5. Nihai karar 1/6/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş, başvurucu 26/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; işe iade talebiyle açılan davada verilen ilk kararın tarihinin 29/9/2017 olduğunu, bu nedenle 7036 sayılı Kanun'un 8. maddesine tabi olmayan karara karşı Yargıtay yolunun açık olması gerektiğini belirterek temyiz hakkının elinden alınması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Öte yandan mahkemeye erişim hakkı, sadece ilk derece mahkemesinde dava açma hakkını değil iç hukukta itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise üst mahkemelere başvurma hakkını içerir (Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

8. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirilebilmesi amacıyla bir kısım mahkeme kararına karşı temyiz/karar düzeltme yolunun kapalı tutulmasının anayasal hakları ihlal ettiği söylenemez (Abdurrahman Şanda, B. No: 2014/3907, 7/12/2016, § 32).

9. Somut olayda başvurucu aleyhine açılan işe iade davasında Mahkeme 29/9/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş, Bölge Adliye Mahkemesi kararı kaldırmış ve dosyayı Mahkemesine göndermiş, Mahkeme 24/1/2019 tarihinde davanın kabulüne tekrar karar vermiş, Bölge Adliye Mahkemesi 26/11/2019 tarihinde istinaf talebini esastan incelemiş, bu talebi reddetmiştir.

10. Başvurucu temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Daire 7036 sayılı Kanun'un 8. ve geçici 1. maddeleri gereğince 25/10/2017 tarihinden sonra verilen işe iade davalarına ilişkin kararların istinaf incelemesine tabi olduğunu, bu kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurulamayacağını belirterek temyiz talebini reddetmiştir.

11. 7036 sayılı Kanun'un 8. maddesinde fesih bildirimine itiraz davalarında verilen kararların, diğer bir ifadeyle işe iade davalarında verilen kararların temyiz edilemeyeceği

öngörülmüş; geçici 1. maddesinde de 7036 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi olan 25/10/2017 tarihinden önce verilen kararların karar tarihindeki kanun yoluna ilişkin hükümlere tabi olduğu belirtilmiştir.

12. Bununla birlikte anılan geçici maddede; ilk derece mahkemesi tarafından 25/10/2017 tarihinden önce verilen kararın istinaf mahkemesince ortadan kaldırılması üzerine verilen yeni kararın bu kez 25/10/2017 tarihinden sonraki bir tarihe tekabül etmesi durumunda, tabi olunan kanun yolu bakımından hangi kararın tarihinin esas alınacağı hususunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle 7036 sayılı Kanun'da ilk karar tarihi 25/10/2017 tarihinden önce olan ancak kanun yolu incelemesinden geçtikten sonra tekrar mahkemece karar verilmesi ve bu karar tarihinin 25/10/2017 tarihinden sonra olması durumunda hangi karar tarihinin dikkate alınacağı belirtilmemiştir.

13. Somut davada Dairenin bu tür durumlara ilişkin olarak ilk derece mahkemesinin incelemeye konu edilen son kararının tarihinin esas alınması yönünde bir değerlendirmede bulunduğu görülmektedir. Diğer taraftan Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 3/3/2020 tarihli ve E.2020/830 ve K.2020/3443 sayılı kararında aynı yönde değerlendirmelerde bulunmuş, başvurucu bu konuda Yargıtayın farklı bir değerlendirmesi olduğuna ilişkin aksi yönde bir Yargıtay kararı da sunmamıştır.

14. 7036 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasında belirtilen "karar" ifadesinden kastın uyuşmazlığı sonlandıran nitelikteki karar olduğu, bu bağlamda somut olayda Mahkemenin 25/10/2017 tarihinden önce vermiş olduğu ilk kararın istinaf incelemesi neticesinde ortadan kaldırıldığı dolayısıyla söz konusu kararın uyuşmazlığın çözümüne ilişkin bir karar olarak nitelendirilemeyeceği gözetildiğinde Yargıtayın anılan konuya ilişkin bu yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı anlaşılmıştır.

15. Öte yandan başvurucu Mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna gidebilmiş ve itirazlarını esastan inceletebilmiştir. Dolayısıyla işe iade davaları sonucu verilen kararlara ilişkin temyiz yolunun kapalı olmasının adalet duygusunu rencide eden bir boyutunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvuru konusu karara karşı temyiz yoluna başvurulamaması nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BOYNER BÜYÜK MAĞAZACILIK A.Ş.

B. No: 2020/19111 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/19111

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BOYNER BÜYÜK MAĞAZACILIK A.Ş. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/19111)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Boyner Büyük Mağazacılık A.Ş.

Vekili : Av. Hatice UÇUM

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işe iade davasında verilen karara karşı temyiz imkânı tanınmaması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuya ait işyerinde müşteri ilişkileri yetkilisi olarak çalışmaya başladığını iddia eden A.Ş., işveren tarafından yapılan 11/5/2016 tarihli fesih bildirimi ile iş akdinin feshedilmesi üzerine 8/6/2016 tarihinde işe iade davası açmıştır. Ankara 18. İş Mahkemesi (Mahkeme) 29/9/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiştir.

3. Başvurucu, karara karşı istinaf kanun yoluna başvurmuştur. Ankara Bölge Adliye Mahkemesi 6. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) 8/5/2018 tarihinde eksik inceleme bulunduğu gerekçesiyle hükmü ortadan kaldırmış ve dosyayı Mahkemeye göndermiştir. Mahkeme 24/1/2019 tarihinde tekrar davanın kabulüne karar vermiş, Bölge Adliye Mahkemesi 28/11/2019 tarihinde kısa karar ve gerekçeli kararın çeliştiğini belirterek Mahkeme kararını kaldırmış, davanın kabulüne, davacının işe iadesine, davacının yasal sürede işe başvurmasına rağmen, işverenin süresi içinde işe başlatmaması hâlinde ödenmesi

gereken tazminat miktarının işçinin altı aylık ücreti olarak belirlenmesine karar vermiştir.

4. Başvurucu, Bölge Adliye Mahkemesi kararına karşı 26/12/2019 tarihinde temyiz yoluna başvurmuştur. Yargıtay (kapatılan) 22. Hukuk Dairesi (Daire) 13/2/2020 tarihli kararıyla temyiz talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun 8. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi hükmü gereğince 22/5/2003 tarihli ve 4857 sayılı İş Kanunu'nun 20. maddesi uyarınca açılan fesih bildirimine itiraz davalarında verilen kararlar hakkında temyiz yoluna başvurulamayacağı hususu vurgulanmıştır. Yine 7036 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasında, ilk derece mahkemeleri tarafından bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarihten önce verilen kararların karar tarihindeki kanun yoluna ilişkin hükümlere tabi olduğunun düzenlendiği belirtilmiştir. Söz konusu düzenlemeler uyarınca ilk derece mahkemelerinin işe iade davalarına ilişkin olarak 25/10/2017 tarihinden sonra verdiği kararlar hakkındaki Bölge Adliye Mahkemesi kararlarının kesin olduğu ve bu kararlara karşı temyiz yoluna başvurulamayacağı ifade edilmiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 4/3/2020 tarihinde öğrendikten sonra 26/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. 25/3/2020 tarihli ve 7226 sayılı Kanun ile COVİD-19 pandemisi nedeniyle yargı alanındaki süreler 13/3/2020 tarihinden 15/6/2020 tarihine kadar durdurulduğundan başvurunun süresinde olduğu anlaşılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. Başvurucu; işe iade talebiyle açılan davada verilen ilk kararın tarihinin 29/9/2017 olduğunu, bu nedenle 7036 sayılı Kanun'un 8. maddesine tabi olmayan karara karşı Yargıtay yolunun açık olması gerektiğini belirterek temyiz hakkının elinden alınması nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

7. Adil yargılanma hakkının en temel unsurlarından biri olan mahkemeye erişim hakkı, bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına gelir. Kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka ifadeyle mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamalar mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52). Öte yandan mahkemeye erişim hakkı, sadece ilk derece mahkemesinde dava açma hakkını değil eğer iç hukukta itiraz, istinaf veya temyiz gibi kanun yollarına başvurma imkânı tanınmış ise üst mahkemelere başvurma hakkını da içerir (Ali Atlı, B. No: 2013/500, 20/3/2014, § 49).

8. Gereksiz başvuruların önlenerek dava sayısının azaltılması ve böylece mahkemelerin gereksiz yere meşgul edilmeksizin uyuşmazlıkların makul sürede bitirilebilmesi amacıyla bir kısım mahkeme kararına karşı temyiz/karar düzeltme yolunun kapalı tutulmasının anayasal hakları ihlal ettiği söylenemez (Abdurrahman Şanda, B. No: 2014/3907, 7/12/2016, § 32).

9. Somut olayda; başvurucu aleyhine açılan işe iade davasında Mahkeme 29/9/2017 tarihinde davanın kabulüne karar vermiş, Bölge Adliye Mahkemesi kararı kaldırmış ve dosyayı Mahkemesine göndermiş, Mahkeme 24/1/2019 tarihinde tekrar davanın kabulüne karar vermiş, Bölge Adliye Mahkemesi 28/11/2019 tarihinde kısa karar ve gerekçeli kararın çeliştiğini belirterek Mahkeme kararını kaldırmış, davanın kabulüne karar vermiştir.

10. Başvurucu temyiz yoluna başvurmuştur. Daire 7036 sayılı Kanun'un 8. ve geçici 1. maddeleri gereğince 25/10/2017 tarihinden sonra verilen işe iade davalarına ilişkin

kararların istinaf incelemesine tabi olduğunu bu kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurulamayacağını belirterek temyiz talebini reddetmiştir.

11. 7036 sayılı Kanun'un 8. maddesinde fesih bildirimine itiraz davalarında verilen kararların diğer bir ifadeyle işe iade davalarında verilen kararların temyiz edilemeyeceği öngörülmüş, geçici 1. maddesinde de 7036 sayılı Kanun'un yürürlük tarihi olan 25/10/2017 tarihinde önce verilen kararların karar tarihindeki kanun yoluna ilişkin hükümlere tabi olduğu belirtilmiştir.

12. Bununla birlikte anılan geçici maddede, ilk derece mahkemesi tarafından 25/10/2017 tarihinden önce verilen kararın istinaf mahkemesince ortadan kaldırılması üzerine verilen yeni kararın bu kez 25/10/2017 tarihinden sonraki bir tarihe tekabül etmesi durumunda, tabi olunan kanun yolu bakımından hangi kararın tarihinin esas alınacağı hususunda açık bir düzenleme bulunmamaktadır. Başka bir ifadeyle 7036 sayılı Kanun'da ilk karar tarihi 25/10/2017 tarihinden önce olan ancak kanun yolu incelemesinden geçtikten sonra tekrar mahkemece karar verilmesi ve bu karar tarihinin 25/10/2017 tarihinden sonra olması durumunda hangi karar tarihinin dikkate alınacağı belirtilmemiştir.

13. Somut davada Dairenin bu tür durumlara ilişkin olarak ilk derece mahkemesinin incelemeye konu edilen son kararının tarihinin esas alınması yönünde bir değerlendirmede bulunduğu görülmektedir. Diğer taraftan Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 3/3/2020 tarihli ve E.2020/830 ve K.2020/3443 sayılı kararında aynı yönde değerlendirmelerde bulunmuş, başvurucu bu konuda Yargıtayın farklı bir değerlendirmesi olduğuna ilişkin aksi yönde bir karar da sunmamıştır.

14. 7036 sayılı Kanun'un geçici 1. maddesinin (4) numaralı fıkrasında belirtilen "karar" ifadesinden kastın uyuşmazlığı sonlandıran nitelikteki karar olduğu, bu bağlamda somut olayda Mahkemenin 25/10/2017 tarihinden önce vermiş olduğu ilk kararın istinaf incelemesi neticesinde ortadan kaldırıldığı dolayısıyla söz konusu kararın uyuşmazlığın çözümüne ilişkin bir karar olarak nitelendirilemeyeceği gözetildiğinde Yargıtayın anılan konuya ilişkin bu yorumunun öngörülemez nitelikte olmadığı anlaşılmıştır.

15. Öte yandan başvurucu Mahkeme kararına karşı istinaf kanun yoluna gidebilmiş ve itirazlarını esastan inceletebilmiştir. Dolayısıyla işe iade davaları sonucu verilen kararlara ilişkin temyiz yolunun kapalı olmasının adalet duygusunu rencide eden bir boyutunun bulunmadığı anlaşılmaktadır. Bu itibarla başvuru konusu karara karşı temyiz yoluna başvurulamaması nedeniyle başvurucunun mahkemeye erişim hakkına yönelik bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

16. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖNDER UZUN

B. No: 2020/22271 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22271

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖNDER UZUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22271)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Zehra GAYRETLİ

Başvurucu : Önder UZUN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanığın sanık tarafından sorgulanmasına veya sorgulatılmasına imkân verilmemesi nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. 1975 doğumlu olan başvurucu, bireysel başvuru konusu olayın meydana geldiği tarihte Erzurum'da ikamet etmektedir.

3. Başvurucunun da aralarında olduğu bazı şüphelilerin 7/10/2016 tarihinde C.K.nın bıçakla öldürülmesi olayına karıştıkları iddia edilmiştir.

4. Olayla ilgili olarak Erzurum Cumhuriyet Başsavcılığınca (Başsavcılık) başlatılan soruşturma kapsamında aynı aileye mensup şüpheliler S.T., B.T. ve Ç.T.nin ifadeleri alınmıştır. Şüpheli S.T. 11/10/2016 tarihinde Başsavcılıkta verdiği ifadesinde özetle maktul C.K. ile aynı mahallede iki farklı tezgâhta seyyar olarak sebze satışı yaptıklarını, aralarında pazar yeri nedeniyle çıkan tartışmanın bıçaklı kavgaya dönüştüğünü ifade etmiştir. S.T ifadesinde olay günü maktulün kendisine hakaret etmesi üzerine elindeki tornavidayı maktule doğru salladığını, arkadaşı olan başvurucunun da -daha önce kendisinin talep etmiş

olması nedeniyle- elinde sallama olarak bilinen bir bıçakla olay yerinde olduğunu ve bu bıçağı olay anında havaya kaldırdığını beyan etmiştir. S.T.nin 11/10/2016 tarihli ifadesinin ilgili kısmı şöyledir:

"[C.K.] ile aynı mahallede tezgahtar olarak o ayrı ben ayrı patates, soğan satmaktan dolayı aramızda (...) tartışma çıktı. Tartışmanın sebebi [C.K.] bana hakaret etti. Beni tehdit etti. Tezgahımı kaldırmamı söyledi. (...) 07/10/2016 günü tezgahta kalan malları satmak için saat:09:00 civarı tezgahı açtım. Saat 16:00'a kadar satış yaptım. Saat 19:00 sıralarında [C.K.] yine bana hakaretlerde bulundu. 19:30 sıralarında Koyuncular kahvesinde oturduğunu gördüm. Benim yanımda da Önder UZUN [başvurucu] vardı. [C.K.] ile aramızda olan kavga ve tartışmalar sebebiyle Önder UZUN'a yanında sallama getirmesini, bir şey olması durumunda kendisinin kullanmamasını bizzat kendimin kullanacağını söyledim. Bana yine karşılaşınca hakaretlerde bulundu. Üzerimde bulkunan tornavidayı salladım. Kendisinin elinde bir bıçak vardı ve yere düşürdü. Yerden aldığım bıçakla sağ ayağına bir defa sapladım. Kendisi bağırarak sandalye ile bize karşı koymaya, saldırmaya çalıştı. Ben de o anda palayı Önder UZUN'dan alıp salladım. Ancak pala [C.ye] dokunmadı. Kendisi yere düştü. (...) Önder UZUN elindeki palayı olay anında hava kaldırdı. Ben de elinden alıp kendimi korumak için palayı havaya kaldırarak salladım. Daha sonra [C.K.] yere düştü. Ben ve Önder UZUN olay yerinden kaçtık."

5. Soruşturma kapsamında ifadeleri alınan diğer şüpheliler B.T. ve Ç.T. de olayın nasıl meydana geldiğine ilişkin olarak benzer açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre şüpheli B.T. 8/10/2016 tarihinde Başsavcılıkta verdiği ifadesinde babası S.T. ile babasının arkadaşı olan başvurucunun maktul C.K.ya saldırdıklarını, başvurucunun elinde sallama olarak tabir edilen bir bıçak olduğunu belirtmiştir. Diğer şüpheli Ç.T. de 11/10/2016 tarihli ifadesinde babasının arkadaşı olan başvurucunun elinde bıçak olduğunu ancak bu bıçağı maktule karşı kullanıp kullanmadığını olay sırasında göremediğini ifade etmiştir.

6. Soruşturma sırasında başvurucu adresinde bulunamamış ve bu nedenle başvurucunun ifadesi alınamamıştır.

7. Soruşturmanın tamamlanmasını müteakip Başsavcılık kendisine ulaşılamadığı için ifadesi alınamayan şüpheli başvurucu ile diğer şüpheliler hakkında kasten öldürme suçundan 3/1/2017 tarihinde iddianame düzenlenmiştir. İddianamede başvurucunun olay sırasında elinde sallama isimli bıçakla şüpheli S.T.nin yanında bulunmak suretiyle suç işleme iradesi gösterdiği ve S.T.ye de bu yönde destek verdiği iddia edilmiştir.

8. Erzurum 1. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen davada Mahkeme başvurucu hakkında 7/4/2017 tarihinde yakalama emri düzenlenmiştir.

9. Duruşmanın 28/2/2017 tarihli birinci celsesinde sanıklar Ç.T., B.T. ve S.T.nin savunmaları alınmıştır. Sanık Ç.T. savunmasında özetle başvurucunun elinde sallama olarak tabir edilen bir bıçakla olay yerinde bulunduğunu ancak bununla kimseye vurmadığını ifade etmiştir. Duruşma Tutanağı'na göre diğer sanıklar savunmalarında başvurucu hakkında herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Aynı celsede olay anına ilişkin bilgisine başvurulan müşteki M.E.K. başvurucunun elinde bir bıçakla olay yerinde bulunduğunu ifade etmiştir.

10. Duruşmanın aynı tarihli celsesinde tanık M.T.nin beyanları alınmıştır. M.T. beyanında özetle olay sırasında başvurucunun elindeki sallamayı havaya kaldırdığını, daha sonra yere düşürdüğünü belirtmiştir.

11. Duruşmanın 15/11/2018 tarihli son celsesinde Başsavcılık esas hakkındaki mütalaayı

dosyaya sunmuştur. Mütalaada özetle sanıklar ve maktul arasında çıkan kavga sırasında başvurucunun elinde bulundurduğu ancak ele geçirilemeyen sallamayı maktule doğru salladığı sırada maktulün dengesini kaybederek yere düştüğü belirtilerek başvurucunun bu şekilde maktulün direncini kırmak suretiyle atılı suçu işlediği iddia edilmiştir.

12. Mahkeme, başvurucu hakkında düzenlenen yakalama emrinin infazının beklenmesi amacıyla duruşmanın sonraki celsesini 6/4/2017 tarihine ertelemiştir.

13. Duruşmanın takip eden celselerinde başvurucu hakkındaki yakalama emrinin infaz edilememesi üzerine 7/6/2018 tarihli ara kararı ile başvurucu yönünden dosya tefrik edilmiştir.

14. Mahkemenin E.2018/324 sayılı dosyası üzerinden devam edilen davada başvurucu hakkında yeniden 12/6/2018 tarihli yakalama emri düzenlenmiştir.

15. Başvurucunun 23/6/2018 tarihinde Ankara'da yakalanması üzerine aynı tarihte Mahkemece resen celse açılarak başvurucunun savunması alınmıştır. Başvurucu savunmasında özetle kendi hasımlarının tehditleri nedeniyle üzerinde bıçak bulundurduğunu ancak bu bıçağı olay sırasında kullanmadığını ifade etmiştir. Mahkeme aynı tarihli celsede başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

16. Tefrik edilen dava dosyasında bulunan tanık beyanları ve diğer belgeler başvurucu ve müdafiinin hazır bulundukları duruşmanın 15/11/2018 tarihli son celsesinde okunmuştur. Duruşma Tutanağı'na göre başvurucu müdafii tanıkların yeniden dinlenilmesi ve tahkikatın genişletilmesi talebinde bulunmuştur. Mahkeme olayın tanıklarının tefrik edilen dosyada dinlendiğini, tanıkların yeniden dinlenmesinin dosyaya katkı sunmayacağını belirterek talebi reddetmiştir.

17. Mahkeme 15/11/2018 tarihli kararıyla, başvurucunun kasten öldürme suçundan 25 yıl hapis cezasıyla cezalandırılmasına karar vermiştir. Mahkeme gerekçeli kararında tefrik edilen dosyanın sanıklarından B.T.nin 8/10/2016 tarihinde Başsavcılıkta verdiği, başvurucunun maktule saldırdığı yönündeki ifadesi ile diğer sanık Ç.T.nin soruşturma evresinde verdiği 7/10/2016 tarihli ve "Babamın arkadaşı olan Önder Uzun'un da elinde sallama tabir edilen büyük bir bıçak vardı." şeklindeki ifadesine delil olarak dayanmıştır. Buna ek olarak yine tefrik edilen davada tanık sıfatıyla dinlenen M.T.nin başvurucunun elindeki sallama olarak tabir edilen bıçağı maktule karşı salladığını gördüğü yönündeki beyanına da gerekçeli kararda delil olarak yer verilmiştir. Gerekçeli karara göre söz konusu tanık beyanı dışında atılı suçun başvurucu tarafından işlendiğini gösteren herhangi bir delil bulunmamaktadır. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Her ne kadar sanık Önder savunmasında üzerinde bıçak bulunduğunu ancak kesinlikle bu bıçakla maktule vurmadığını suçlamaları kabul etmediğini beyan etmiş ise de; [B.T.] 08.10.2016 tarihinde Cumhuriyet Savcısına vermiş olduğu ifadesinde; 'Babam [S.] ve Önder [başvurucu] ile birlikte gelip [C.K.ya] saldırdı. Babamın elinde küçük bıçak vardı. Önder Uzun da ise büyük sallama bıçak vardı. İkisi birden saldırdılar.' dediği, tanık [M.T.] ifadesinde 'Önder'in elinde de sallama tabir edilen bıçak gördüğünü ve bu bıçakları şahsa karşı salladığını gördüğünü' beyan ettiği, tanık [Ç.T.] 07.10.2016 tarihinde kolluk kuvvetlerine verdiği beyanında; 'Babamın arkadaşı olan Önder Uzun'un da elinde sallama tabir edilen büyük bir bıçak vardı ancak Önder Uzun [C.ye] vurup vurmadığını görmedim' dediği, sanığın tevilli ikrarında elinde bıçak olduğunu ikrar etmesi ile birlikte değerlendirildiğinde sanığın da fikir ve eylem birliği içerisinde [S.], [B.] ve [Ç.] ile birlikte

maktule kesici-delici aletle birlikte vurmak suretiyle atılı suçu işlediği; Yargıtay 1. Ceza Dairesinin yerleşik içtihatlarında da (örneğin 2017/176 E, 2018/2998 K sayılı kararında) vurgulandığı üzere, maktulün direncini kırarak eyleme iştirak edilmesi halinde eylemin asli maddi faillik kapsamında olduğu, bu haliyle sanığın eyleminin TCK'nın 37/1. maddesi kapsamında asli maddi faillik konumunda olduğu, meydana gelen sonuçtan asli maddi fail olarak sorumlu olduğu kabul edilmiştir. "

18. Başvurucunun istinaf talebi Erzurum Bölge Adliye Mahkemesi 1. Ceza Dairesinin 9/1/2019 tarihli kararı ile esastan reddedilmiştir.

19. Başvurucu, gerekçeli temyiz dilekçesinde diğerlerinin yanı sıra çelişkili tanık beyanlarına dayanılarak mahkûm edildiğini ve eksik inceleme yapıldığını belirterek temyiz talebinde bulunmuştur. Temyiz incelemesi devam etmekte iken bu defa 16/9/2019 tarihli ek dilekçe ile tanık beyanlarındaki çelişkilere dikkat çeken başvurucu, yokluğunda dinlenen tanıkların yeniden ve ayrıntılı olarak dinlenmesi yönündeki talebinin ilk derece mahkemesince reddedilmesinin usule ilişkin bir eksiklik olduğunu ileri sürmüştür.

20. Yargıtay 1. Ceza Dairesi istinaf talebinin esastan reddine ilişkin kararı 15/1/2020 tarihinde onamıştır.

21. Başvurucu, nihai kararı 14/4/2020 tarihinde öğrendiğini beyan ederek 30/6/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

22. Komisyon hakkaniyete uygun yargılanma ve tanık sorgulama hakları dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Tanık Sorgulama Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

23. Başvurucu, yokluğunda dinlenen ve aleyhinde beyanda bulunan tanıkların tekrar dinlenmesi ve onlarla yüzleştirilmesi yönündeki taleplerinin kabul edilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

24. Başvurunun bu kısmı adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

25. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -sadece veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya kovuşturma evresinde sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

26. Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir duruşma öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesinin geçerli bir nedeninin varlığına bakılmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Duruşmada sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence, sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40). Yargılamayı yürüten mahkemenin yargı çevresi dışındaki tanıkların savunmanın onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) gibi vasıtalarla dinlenilmesi de telafi edici güvencelerden biri olarak değerlendirilebilir (Metin Akdemir (2), B. No: 2020/3964, 21/9/2022 § 36).

27. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanıkların duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Tanıklar başvurucunun firari olduğu dönemde başvurucu ve müdafiinin yokluğunda Mahkemece dinlenmiş ve başvurucu hakkında çeşitli açıklamalarda bulunmuştur. Mahkeme başvurucunun yakalanmasından sonra yeni esas numarası alan dosyada tanıkları istinabe suretiyle ya da SEGBİS aracılığıyla dinlememiştir. Başvurucunun tanıkların yeniden dinlenmeleri yönündeki talebini ise bunun dosyaya katkı sunmayacağını belirterek reddetmiştir. Buna göre tanıkların savunmanın da hazır bulunduğu bir celsede yeniden dinlenmemelerinin geçerli bir nedene dayandığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Ancak geçerli bir neden ileri sürülmemesi, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir.

28. İkinci olarak hükmün tek veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama ve/veya sorgulatma imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır.

29. Somut olayda Mahkeme, tefrik edilen dosyanın sanıklarından B.T.nin 8/10/2016 tarihinde Başsavcılıkta verdiği, başvurucunun maktule saldırdığı yönündeki ifadesi ile diğer sanık Ç.T.nin soruşturma evresinde verdiği 7/10/2016 tarihli "Babamın arkadaşı olan Önder Uzun'un da elinde sallama tabir edilen büyük bir bıçak vardı." şeklindeki ifadesine dayanarak başvurucunun maktulün direncini kırarak eyleme iştirak ettiğini kabul etmiş; atılı suçun bu suretle işlendiği sonucuna varmıştır. Gerekçeli kararda buna ek olarak yine tefrik edilen davada tanık sıfatıyla dinlenen M.T.nin başvurucunun elindeki sallamayı maktule karşı salladığını gördüğü yönündeki beyanına da delil olarak yer vermiştir. Gerekçeli karara göre söz konusu tanık beyanları dışında atılı suçun başvurucu tarafından işlendiğini gösteren herhangi bir delil bulunmamaktadır (bkz. § 17). Bu durumda başvurucuya

sorgulama/sorgulatma imkânı verilmeyen tanıkların beyanlarının mahkûmiyet kararına götüren tek delil niteliğinde olduğu görülmüştür.

30. Yargılama sürecinde başvurucuya olayları kendi bakış açısına göre anlatma ve delillerini sunma imkânı tanınmıştır. Ancak Mahkemenin tanıkları başvurucunun da onlara soru sormasına imkân sağlayacak şekilde istinabe suretiyle ya da SEGBİS gibi vasıtalarla neden dinlemediğine ilişkin bir bilgi ve belgeye ulaşılamamıştır. Tanıkların tefrik edilmiş dosyada başvurucuyu suçlayıcı yönde verdikleri ifadeler ile kovuşturma evresinde başvurucu hakkında yaptıkları açıklamalar duruşmada okunmuş ise de muhakeme sürecinin hiçbir aşamasında başvurucu bu beyanlara karşı itirazlarını ileri sürme imkânı bulamamıştır. Diğer bir ifadeyle başvurucu, tanıkların beyanlarının tespiti sırasında hazır bulunmadığından ses ve görüntü nakli yoluyla da olsa onları sorgulayamamış; sorulan sorulara verdikleri cevaplar hakkında izlenim edinme fırsatı elde edememiştir. Bu yüzden tanıkların tepkileri konusunda Mahkemenin dikkatini çekememiş, böylelikle tanıkların beyanlarının doğruluğu ve güvenilirliği test edilememiştir. Mahkeme de tanıkların sorulara cevap verirken gösterecekleri tepkilerle ilgili izlenim elde edememiştir. Sonuç olarak doğruluğu ve güvenilirliği test edilmemiş tanıkların beyanları tek delil olarak hükme esas alındığı hâlde savunmanın karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvenceler sağlanmamıştır. Bu bağlamda tanıkların duruşmada veya SEGBİS yoluyla dinlenmemesinin bir bütün olarak yargılamanın hakkaniyetini zedelediği sonucuna ulaşılmıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

32. Belirtilmelidir ki suçlu-suçsuz kararı vermek ya da daha hafif veya ağır ceza belirlemek de Anayasa Mahkemesinin görevi değildir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Ruhşen Mahmutoğlu, B. No: 2015/22, 15/1/2020, § 67). Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun kasten öldürme suçunu işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, sanığın beraat ettiği anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde sanık hakkında mutlaka beraat kararı verilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede delillerin takdir biçimine göre mahkemenin benzer veya farklı bir sonuca varması mümkündür.

33. Tanık sorgulama hakkı tanığın aşamalardaki beyanlarının delil değeriyle ilgili bir derecelendirme yapılmasını güvence altına almamaktadır. Diğer bir ifadeyle bu hak, tanığın duruşmadaki beyanlarına üstünlük tanınması gerektiği yönünde bir güvence içermemektedir. Savunmaya duruşmada tanığı sorgulama fırsatı tanındığı ve sanığın diğer haklarına saygı gösterildiği sürece tanığın aşamalardaki beyanlarının hangisine itibar edileceği meselesi karar veren mahkemenin takdirindedir (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Musa Yılmaz Acar, B. No: 2013/1664, 16/7/2014, § 53).

B. Diğer İhlal İddiaları

34. Başvuruda tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden başvurucunun diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme

yapılmasına gerek görülmediğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

35. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

36. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzurum 1. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/324, K.2018/521) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harçtan oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT ÖZKAN

B. No: 2020/22919 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/22919

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT ÖZKAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/22919)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Murat ÖZKAN

Vekili : Av. Batuhan ÖZKAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, başvurucunun baro levhasına yazılma talebinin reddedilmesi nedeniyle özel hayata saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Hâkim olarak görev yaparken 667 sayılı Kanun Hükmünde Kararname (KHK) uyarınca meslekten çıkarılan başvurucu, İstanbul Barosu (Baro) levhasına yazılma talebinde bulunmuştur. Başvurucunun talebi, Baro Yönetim Kurulunun 21/3/2019 tarihli kararıyla kabul edilmiştir. Baronun anılan kararı Türkiye Barolar Birliğinin (TBB) 1/4/2019 tarihli kararıyla onaylanmıştır. Söz konusu karar, Adalet Bakanlığı (Bakanlık) tarafından bir daha görüşülmek üzere TBB'ye geri gönderilmiştir. Geri gönderme kararının gerekçesinde; başvurucunun 667 sayılı KHK gereğince meslekten çıkarılması nedeniyle kamu hizmeti niteliğindeki avukatlık mesleğini icra edemeyeceği ve baro levhasına yazılmasının mümkün olmadığı belirtilmiştir. TBB, önceki kararında ısrar ederek başvurucunun baro levhasına yazılmasına karar vermiştir.

3. Bakanlık, başvurucunun baro levhasına yeniden yazılmasına ilişkin TBB kararının

kesinleşmesi üzerine Ankara 14. İdare Mahkemesinde iptal davası açmıştır. Başvurucu, iptal davasında davalı TBB yanında müdahil olarak yer almıştır. Mahkeme 25/12/2019 tarihinde davanın kabulü ile işlemin iptaline karar vermiştir. Söz konusu karara karşı yapılan istinaf başvurusu üzerine Ankara Bölge İdare Mahkemesi 12. İdari Dava Dairesi 17/6/2020 tarihinde istinaf talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir.

4. Nihai karar, başvurucu vekili tarafından Ulusal Elektronik Tebligat Sistemi (UETS) üzerinden elektronik ortamda 3/7/2020 tarihinde açılmıştır.

5. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

6. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde bireysel başvuru yapılması gerekir.

7. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemi ile yapıldığı hâllerde elektronik tebligatın açıldığı tarihte başvuruculaların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten başlayacağını belirtmiştir.

8. Somut olayda bireysel başvuruya konu edilen istinaf talebinin kabulü kararını içeren tebligat, UETS'de elektronik olarak 3/7/2020 tarihinde başvurucu vekili tarafından açılmıştır. Başvurucunun elektronik tebligatın yapıldığı 3/7/2020 tarihinden itibaren otuz gün içinde bireysel başvuruda bulunması gerekirken bu tarihi geçirdikten sonra 4/8/2020 tarihinde yaptığı bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

9. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

NURCAN KIRTAY

B. No: 2020/27877 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/27877

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

NURCAN KIRTAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/27877)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucu : Nurcan KIRTAY

Vekili : Av. Tolga KIRTAY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, idari para cezasının iptal edilmesi talebiyle yapılan bir başvuruda beyanları belirleyici ölçüde hükme esas alınan tanıkların sorgulanmasına imkân verilmemesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, bireysel başvuru konusu olayların meydana geldiği tarihte Sakarya'nın Serdivan ilçesi Beşevler Mahallesi'nde içki satışı da yapan bir dükkân işletmektedir.

3. Kolluk görevlileri 19/7/2019 tarihinde, saat 22.00'den sonra işyerinde içki satışı yapıldığına ilişkin tutanak düzenlemiştir. Tutanakta 19/7/2019 tarihinde saat 22.10'da devriye görevini ifa ettikleri sırada başvurucunun işlettiği dükkânın önünde bir araç görmeleri üzerine içeriye girmişlerdir. İçeride S.K. ve Y.C.A.nın elinde beş bira olduğunu görmüşlerdir. Tutanağa göre bu kişiler aldıkları biralar karşılığında 45 TL ödemiş, söz konusu ödemeye ilişkin 19/7/2019 tarihinde, saat 22.10'da düzenlenmiş fişi kolluk kuvvetlerine teslim etmiştir. Başvurucu, tutanağı imzalamaktan imtina etmiştir.

4. Bu tutanak, Tarım ve Orman Bakanlığı Tütün ve Alkol Daire Başkanlığına (Daire

Başkanlığı) gönderilmiş; Daire Başkanlığı başvurucu hakkında gece vakti içki satışı yaptığı gerekçesiyle 52.060 TL idari para cezası uygulanmasına 31/1/2020 tarihinde karar vermiştir.

5. Başvurucu, hakkındaki idari para cezasının kaldırılması için Sakarya 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Başvuru dilekçesinde; saat 22.00'den sonra içki satışı yapmadığını, söz konusu satışın gerçekleştiğinin iddia edildiği saatin yanlış olduğunu, tutanakta ismi geçen kişilere 12 numaralı fişi verdiğini, bu fişin saatinin 21.52 olduğunu ifade ederek tutanakta ismi geçen kişilerin tanık olarak dinlenmesi gerektiğini ifade etmiştir.

6. Hâkimlik, anılan başvuru üzerine söz konusu dilekçenin Daire Başkanlığına tebliğ edilerek dilekçede yer alan iddialara karşı Daire Başkanlığının cevaplarının sorulmasına ve idari para cezasına ilişkin işlem dosyasının Daire Başkanlığından istenmesine karar vermiştir.

7. Bunun üzerine Daire Başkanlığı Hâkimliğe gönderdiği cevap yazısında; uyuşmazlık konusu olayın tutanakta anlatıldığı gibi gerçekleştiğini, resmî belge niteliğinde olan tutanağın aksinin aynı değerde belgelerle ispatının zorunlu olduğunu belirterek idari para cezasının usul ve yasaya uygun olduğunu ifade etmiştir.

8. Hâkimlik dosya üzerinden yaptığı inceleme sonunda 1/6/2020 tarihli kararla başvuruyu reddetmiştir. Gerekçeli kararda 19/7/2019 tarihli Jandarma Tutanağı, tanıkların beyanları, fotoğraflar, saat 22.10'da kesilen fiş dikkate alındığında başvurucunun iddialarının dayanağının bulunmadığı gerekçesiyle başvurunun reddine karar verildiği belirtilmiştir.

9. Başvurucu; diğerlerinin yanı sıra tutanakta içkiyi satın aldığı belirtilen S.K. ve Y.C.A.nın duruşmada dinlenmediğini, bu kişilere içkileri ne zaman satın aldıkları gibi temel sorular dahi sorulmadan, bu hususta beyanları alınmadan hazırlanan tutanağın cezai işleme dayanak yapılamayacağını ileri sürerek karara karşı itiraz kanun yoluna müracaat etmiştir.

10. Başvurucunun itirazı Sakarya 3. Sulh Ceza Hâkimliğinin 24/6/2020 tarihli kararı ile kesin olarak reddedilmiştir. Nihai karar 11/7/2020 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiştir.

11. Başvurucu 5/8/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Komisyon; adil yargılanma hakkıyla bağlantılı olarak hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, tanık sorgulama hakkı, gerekçeli karar hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan haklara ilişkin şikâyetlerin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu, kolluk görevlilerince düzenlenen tutanakta beyanda bulunan tanıkların duruşmada dinlenmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

14. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; gerek Hâkimlik gerekse itiraz mercii tarafından yapılan değerlendirmede kolluk tarafından düzenlenen tutanağa, kollukta ifadesi alınan S.K. ve Y.C.A.nın beyanlarına, idari yaptırım kararını düzenleyen idarenin savunmasına, dosya kapsamındaki fotoğraflar ve kesilen fişin muhteviyatına dayanıldığı ifade edilmiştir.

15. Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorgulama veya sorgulatma hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -sadece veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemiş ise sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

18. Anayasa Mahkemesi tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir duruşma öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesinin geçerli bir nedeninin varlığına bakılmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığı değerlendirilmelidir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu zorlukların telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Duruşmada sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence, sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

19. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, duruşmada dinlenmeyen tanıkların beyanlarının delil olarak kabul edilmesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Olayda başvurucu hakkında 22.00-06.00 saatleri arasında içki satışı yaptığı gerekçesiyle idari para cezası uygulanmıştır. Söz konusu idari para cezası, kolluk görevlilerinin S.K. ve Y.C.A.nın saat 22.10'da içki aldığına ilişkin beyanları sonucu düzenledikleri tutanağa dayanmaktadır. Başvurucu, cezaya konu olan içkilerin saat 21.52'de satın alındığını, buna dair 12 numaralı fişin tanıklar S.K. ve Y.C.A.ya verildiğini iddia ederek söz konusu kişilerin duruşmada dinlenmesi yönündeki talebini Hâkimliğe iletmiştir. Hâkimlik tarafından tanıklar S.K. ve Y.C.A. isimli kişilerin duruşmada dinlenilmesi yönünde bir işlem yapılmamıştır. Buna göre tanıkların duruşmada dinlenilmesi için Hâkimlikçe makul bir çaba sergilenmemiştir. Dolayısıyla başvurucunun tanık sorgulama hakkından

yararlandırılmamasının geçerli bir nedene dayandığını söylemek mümkün gözükmemektedir.

20. İkinci olarak Hâkimlikçe verilen kararın tek veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama imkânına sahip olmadığı tanıklar tarafından verilen ifadelere dayanıp dayanmadığına bakılmalıdır. Somut olayda uyuşmazlık gece 22:00'dan sonra alkollü içki satışı yapılıp yapılmadığına ilişkindir. Mahkemece başvurunun reddi kararında -diğerlerinin yanı sıra- S.K. ve Y.C.A.nın başvurucuya ait işyerinden saat 22.10'da alkollü içki aldıklarına ilişkin kolluğa sundukları beyanlar neticesinde tutulan 19/7/2019 tarihli tutanağa dayandırılmıştır (bkz. § 8). Başvurucu idarenin dayandığı satış fişinin alkollü içki satışına ilişkin olmadığını, saat 22:00'dan önce düzenlenen başka bir satış fişinin adı geçen kişilere verilmiş olduğunu öne sürmüştür. Dolayısıyla duruşmada dinlenmeyen S.K. ve Y.C.A.nın başvurucu aleyhine kolluk görevlilerine verdikleri belirtilen ifadelerin -dolaylı olarak- karara götüren tek olmasa da belirleyici nitelikte delil olduğunun kabul edilmesi gerekir.

21. Son olarak duruşmada sınanmayan tanığın beyanının kullanılmasından dolayı savunma tarafının karşılaştığı zorlukları telafi eden dengeleyici güvencelerin başvurucuya tanınıp tanınmadığı incelenmelidir. Diğer bir ifadeyle yargılama detaylı incelemelere tabi tutularak sorgulanmamış tanıkların beyanlarının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla kabahatli olduğu iddia edilen kişiye telafi edici güvenceler sağlayan bir usulün izlenip izlenmediği ortaya çıkarılmalıdır. Bu kapsamda Hâkimlikçe karar verilirken sınanmamış tanığın beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir. Somut olayda Hâkimlik gerekçeli kararında sorgulanmayan tanıkların beyanlarına göre hazırlanan tutanağa ağırlık vererek başvurucunun içki satma kabahatini işlediği sonucuna ulaşmıştır. Hâkimlik kararında tanık beyanlarının doğruluğunun teyit edilmesi amacıyla yeterli ölçüde başka doğrulayıcı delile atıf yapıldığını söylemek mümkün gözükmemektedir. Doğrulayıcı delil olarak gösterilen fiş ve fotoğraflar da tanık beyanlarıyla birlikte değerlendirildiğinde bir anlam ifade etmektedir.

22. Sorgulanamayan tanıkların beyanlarının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise kabahatli olduğu iddia edilen kişiye olayı kendi açısından anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır. Yargılama sırasında başvurucunun olayı kendi açısından Hâkimliğe açıklama, iddia ve delillerini sunma, tutanağın içeriğinin güvenilirliğine ve doğruluğuna şüphe düşürme imkânı bulduğu anlaşılmıştır. Bu bağlamda başvurucu, tutanak içeriğindeki vakıayı inkâr etmiştir. Başvurucu, eksik bilgi ihtiva eden tutanağın cezaya dayanak yapılamayacağına ve beyanları tutanağa esas alınan tanıkların dinlenilmesine ilişkin itirazlarını ileri sürmüştür. Hâkimlik, başvurucunun itiraz dilekçesinde ve yargılama aşamasında belirttiği iddialarla ilgili olarak ise hiçbir değerlendirme yapmamıştır. Hâkimliğin başvurucunun iddialarını yeteri kadar değerlendirmeye aldığına dair bir durum tespit edilememiştir. Sonuç olarak güvenilirliği ve doğruluğu test edilmemiş tanık beyanları belirleyici ölçüde karara esas alındığı hâlde savunma tarafına karşılaştığı zorlukları telafi edecek karşı dengeleyici güvencelerin tanınmadığı görülmüştür.

23. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

24. Başvurucunun tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine karar verildiğinden adil yargılanma hakkı kapsamında ileri sürdüğü diğer şikâyetleri hakkında kabul edilebilirlik ve esas yönünden ayrıca bir inceleme yapılmasına gerek olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

25. Başvurucu; ihlalin tespiti, maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

26. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

27. Belirli bir davaya ilişkin olarak delilleri değerlendirme ve gösterilen delilin davayla ilgili olup olmadığına karar verme yetkisi kural olarak yargılamayı yürüten derece mahkemelerine aittir (Orhan Kılıç [GK], B. No: 2014/4704, 1/2/2018, § 44). Bu bağlamda somut olayda başvurucunun idari para cezasına dayanak olan kabahati işleyip işlemediği yönünde karar vermek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Anayasa Mahkemesince verilen ihlal kararı, başvurucunun idari para cezasının ortadan kaldırılmasına ilişkin başvurusunun kabulü anlamına gelmediği gibi ihlal kararının gereklerinin yerine getirilmesi amacıyla yapılacak yeniden yargılama neticesinde başvurucunun başvurusunun kabul edilmesi gerektiği anlamına da gelmemektedir. İhlalin sonuçlarını gidermek üzere gereken işlemler yerine getirildikten sonra yapılacak değerlendirmede Hâkimlikçe delillerin takdir biçimine göre benzer veya farklı bir sonuca varılması mümkündür.

28. Başvurucu maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir. Ayrıca ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Diğer ihlal iddialarının İNCELENMESİNE GEREK OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin tanık sorgulama hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Sakarya 2. Sulh Ceza Hâkimliğine (2020/779 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru

tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MURAT YAVUZARSLAN

B. No: 2020/29558 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/29558

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MURAT YAVUZARSLAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/29558)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Murat YAVUZARSLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutukluya annesinin cenaze törenine katılması için izin verilmemesi nedeniyle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuru tarihinde Türkiye Cumhuriyeti hükûmetini ortadan kaldırmaya veya görevini yapmasını engellemeye teşebbüs etme suçundan Silivri L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda (İnfaz Kurumu) tutuklu olarak bulunan başvurucunun annesi 16/7/2020 tarihinde vefat etmiştir. Başvurucu aynı tarihli dilekçesiyle Samsun'un Çarşamba ilçesinde gerçekleşecek cenaze törenine katılma talebinde bulunmuştur. Bakırköy Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) 17/7/2020 tarihinde başvurucunun talebini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; pandemi nedeniyle infaz kurumlarında sirkülasyonu azaltmaya yarar bir dizi önlem alındığı, başvurucunun cenazeye katılımı hâlinde virüs kapma ve sonrasında kurumda bulunan tutuklu, hükümlü ve personele bulaştırma riskinin yüksek olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun kurum dışına çıkarılması hâlinde dönüşünde on dört gün süreyle karantinaya alınmasının gerektiği, bu durumun ise kurumun fiziki şartları açısından zorluk yaratacağı ifade edilmiştir.

3. Başvurucu, anılan karara karşı 27/7/2020 tarihli dilekçesiyle Silivri 2. İnfaz Hâkimliğine

(İnfaz Hâkimliği) şikâyette bulunmuştur. İnfaz Hâkimliği 28/7/2020 tarihli kararıyla başvurucunun şikâyetini reddetmiştir. Kararın gerekçesinde; 13/12/2004 tarihli ve 5275 sayılı Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 116. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tutukluya cenazeye katılma izni verilmesinin zorunluluk değil Başsavcılıkça alınacak takdiri bir karar olduğu, devletin vatandaşların yaşam hakkını koruma yükümlülüğü karşısında başvurucunun kendisinin ve İnfaz Kurumunda bulunan diğer kişilerin yaşamını riske atma ihtimalinin bulunduğu gözetildiğinde anılan kararın isabetli olduğu ifade edilmiştir.

4. Başvurucu, anılan karara karşı 4/8/2020 tarihli dilekçesiyle Silivri Ağır Ceza Mahkemesine (Ağır Ceza Mahkemesi) itirazda bulunmuştur. Ağır Ceza Mahkemesince itiraz konusu olayın İnfaz Hâkimliğinin görev alanına girmediği, bu nedenle esası incelenmeksizin karar verilmesi gerektiği ancak bu durumun sonuca etkili olmadığı gerekçesiyle 12/8/2020 tarihinde itirazın reddine karar vermiştir.

5. Başvurucu, nihai hükmü 28/8/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 7/9/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucu 1/6/2020 tarihi itibarıyla normalleşme sürecine geçilmesiyle ülke genelinde seyahat engelinin kalktığını, adliyelerde duruşmalara devam edildiğini, gerekli tedbirler alınarak düğün, cenaze merasimlerinin düzenlenebildiğini ifade etmiştir. Başvurucu bununla birlikte İnfaz Kurumunda da normalleşmeye geçildiğini, tutuklu ve hükümlülerin hastaneye sevk işlemlerinin sağlanabildiğini, kapalı görüşlere izin verildiğini ayrıca kaldığı koğuştan iki kişinin Dikey Geçiş Sınavına girmesine izin verildiğini ve sınava girdikten sonra bu kişilerin koğuşa dönebildiğini ileri sürmüştür. Başvurucu babasını yıllar önce kaybettiğini, annesinin hayatta kalan tek ebeveyni olduğunu, gerekli tedbirler alınarak cenazesine katılmasına izin verilebilecekken talebinin reddedilmiş olmasının temel haklarını ihlal ettiğini ifade etmiştir.

8. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; başvurucunun annesinin cenazesine katılma talebinin bulunduğu dönemde dünya ve ülke çapında pandeminin yayılımını engellemeye yönelik çok sayıda tedbir alındığı, kamusal makamların başvurucunun talebinin reddine ilişkin takdirinin bu kapsamda değerlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

9. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında her ne kadar pandemi döneminde olunsa da 1/6/2020 tarihinde normalleşme sürecine girilmesiyle gerekli sağlık tedbirleri alınarak toplumsal hayatın devamının sağlandığını, kendisine de bu kapsamda izin verilmesi mümkünken bu yönde bir değerlendirme yapılmadığını ifade etmiştir.

10. Başvuru, özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Başvurucunun özel ve aile hayatına saygı hakkına yönelik müdahalenin 5275 sayılı Kanun'un 94. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkralarında yer alan düzenlemeler gereğince kanuni temelinin bulunduğu ve infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması şeklinde meşru

amacının bulunduğu açıktır (Rasul Kocatürk [GK], B. No: 2016/8080, 16/12/2019, §§ 45-50).

13. Temel hak ve özgürlüklere yönelik bir müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun kabul edilebilmesi için zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşılaması ve orantılı olması gerekir (Ferhat Üstündağ, B. No: 2014/15428, 17/7/2018, § 45; Abuzer Uzun, B. No: 2016/61250, 13/6/2019, § 38).

14. Anayasa'nın 19. maddesi gereği hükümlü ve tutukluların özel ve aile hayatına birtakım sınırlamaların getirilmiş olması, hukuka uygun olarak ceza infaz kurumunda tutulmanın kaçınılmaz ve doğal bir sonucudur. Bu bağlamda idarenin tutuklu ve hükümlülerin özel ve aile hayatına müdahale konusunda takdir yetkisinin daha geniş olduğu gözetilmelidir. Burada mühim olan ceza infaz kurumunun güvenliğinin sağlanması amacı ile hükümlünün özel ve aile hayatına saygı gösterilmesi hakkı arasında adil bir dengenin sağlanmış olmasıdır (Rasul Kocatürk, § 56).

15. Ölüm, insan hayatında karşılaşılan acı olaylardan biridir. Birçok kültürde ölen kimsenin tanıdıkları bir araya gelerek ölüm nedeniyle duyulan acı ve üzüntüyü paylaşır. Ölenin geride kalan aile bireyleri ziyaret edilerek kendilerine maddi ve manevi destekte bulunulur. Şüphesiz bu acıyı ölüm anından itibaren en yoğun derecede yaşayan ve desteğe en çok ihtiyaç duyanlar aile bireyleridir. Kanun koyucu bu insani düşünceden ve kültürel olgulardan hareketle 5275 sayılı Kanun'da yakınlarının ölümü hâlinde hükümlüye mazeret izni verilmesini düzenlemiştir (benzer yöndeki değerlendirmeler için Muhittin Pirinççioğlu, B. No: 2020/28439, 21/11/2023, § 13; Rasul Kocatürk, § 61).

16. Cenazeye katılımın sağlanması imkân dâhilinde görülmezse bu duruma ilişkin zorunluluk hâllerinin ve risklerin somut olgu ve olaylara dayalı olarak açıklanması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için Muhittin Pirinççioğlu, § 14; Rasul Kocatürk, § 62).

17. Somut olayda, başvurucu Silivri L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda tutuklu olarak bulunmaktadır. Başvurucunun vefat eden annesinin Samsun'da gerçekleşecek olan cenaze törenine katılması talebi Başsavcılık tarafından COVID-19 salgınının neden olduğu bulaş riski gerekçe gösterilerek reddedilmiştir. Derece mahkemeleri kararlarında da devam eden salgının oluşturduğu tehlikeye dayanılmıştır. Bununla beraber COVID-19 salgınının neden olduğu bulaş riskine ilişkin genel gerekçeyle yetinilmiş, sosyal mesafe ve maske kullanımı gibi tedbirler çerçevesinde başvurucunun talebinin karşılanmasına ilişkin bir değerlendirme yapılmamıştır. Başsavcılık, başvurucunun talebinin karşılanması için durumun gerektirdiği özeni gösterdiğini, alternatif çözümler denediğini ortaya koyabilmiş değildir. Nitekim, başvurucunun cenazeye katılım talebinin reddine dayanak olarak ileri sürülen sebepler (bkz. § 2) 5275 sayılı Kanun'da öngörülen sınırlama sebeplerinden değildir. Başvurucunun uzun süre görmediği annesinin vefatı ve cenazesine katılamamasının neden olduğu derin üzüntü dikkate alındığında Başsavcılık ve derece mahkemesi kararlarında gösterilen gerekçeler, başvurucunun çıkarları ile toplumun çıkarları arasında adil denge kurulmasına yönelik ikna edici, ilgili ve yeterli unsurlara sahip değildir. Dolayısıyla, başvurucunun cenazeye katılma ve ailesine destek olma imkânından yoksun kalmasında kamu makamlarının talebin reddedilmesi şeklindeki müdahalesinin özel hayata ve aile hayatına saygı hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılmıştır.

18. Açıklanan gerekçelerle özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

19. Başvurucu; ihlalin tespiti ile 1.000.000 manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

20. Başvurucunun, annesinin cenaze törenine katılmasının artık mümkün olmadığı dikkate alındığında tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır.

21. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alınarak başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvurucuya net 30.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin bilgi için Silivri 2. İnfaz Hâkimliği (E.2020/2909, K.2020/3078) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ ÜRKÜT

B. No: 2020/35464 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/35464

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ ÜRKÜT BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/35464)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Muzaffer KORKMAZ

Başvurucu : Ali ÜRKÜT

Vekili : Av. Mehdi ÖZDEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, gözaltı ve tutuklama tedbirlerinin hukuki olmaması ile soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/11/2020 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formları ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ve Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgeler çerçevesinde ilgili olaylar özetle şöyledir:

A. 6-7 Ekim Olaylarına İlişkin Genel Bilgiler

5. PKK'nın terör örgütü olduğu ulusal ve uluslararası makamlar tarafından kabul edilmiş tartışmasız bir olgudur. Anılan örgütün gerçekleştirdiği terörist şiddet, bölücü amaçları dolayısıyla anayasal düzene, millî güvenliğe, kamu düzenine, kişilerin can ve mal emniyetine yönelik ağır tehdit oluşturmaktadır. Bu yönüyle ülkenin toprak bütünlüğünü hedef alan PKK kaynaklı terör, onlarca yıldır Türkiye'nin en hayati sorunu hâline gelmiştir (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, §§ 7-18).

6. Bununla birlikte kamuoyunda "demokratik açılım süreci", "çözüm süreci" ve "Millî Birlik ve Kardeşlik Projesi" gibi farklı isimlerle ifade edilen süreç içinde 2012 yılının son döneminden itibaren PKK tarafından gerçekleştirilen terör saldırıları önemli ölçüde azalmıştır. Ancak Suriye'de son yıllarda yaşanan iç savaşın Türkiye'nin güvenliği üzerinde etkileri olmuş, PKK ve DAEŞ kaynaklı terör olayları yeniden artmaya başlamıştır.

7. Bu bağlamda Suriye'nin Türkiye sınırında bulunan Ayn el-Arap (Kobani) kentinde -PKK'nın Suriye kolu olduğu kabul edilen- PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalar, 2014 yılının Eylül ayı sonunda ve Ekim ayı başında yoğunlaşmıştır. Bu sırada PKK'nın üst düzey yöneticilerinden Murat Karayılan'ın sosyal medya hesabından 5/10/2014 tarihinde saat 00.07'de "Gençleri kadınları 7 den 70 e herkesi Kobane'ye sahip çıkmaya onurumuzu namusumuzu korumaya metropolleri işgal etmeye çağırıyoruz." şeklinde bir açıklamada bulunulmuştur.

8. PKK güdümünde yayın yaptığı belirtilen bir internet haber sitesinde 6/10/2014 tarihinde "Komalen Ciwan Koordinasyonu" (PKK'nın gençlik yapılanması) adına bir açıklama yayımlanmıştır. Açıklamada "Bilindiği üzere 23 gündür Kobani merkezli DAİŞ (DAEŞ) faşizmi son barbarlığıyla devam etmektedir. ... tüm kürt gençliği şehit Jiyan, şehit Gerilla ve şehit Militan yoldaşların ruhuyla zafere kadar Arin Mirkan (Kobani'deki çatışmalar sırasında düzenlediği intihar saldırısında ölen YPG mensubu) çizgisinde yürümeye çağırıyoruz. Kobani ile başlayan devrim dalgası tüm Kürdistan'a yayılmalı ve bu temelde Kürdistan gençliğini ayaklanması çağrısında bulunuyoruz." ifadelerine yer verilmiştir. Aynı sitede yer alan ve "Kürdistan Kurumlar" adına yapıldığı belirtilen bir açıklamada ise "Kobani'ye yönelik saldırılar bir katliam eşiğine gelmiş bulunmaktadır. Bütün dünya ve insanlık bu katliama kulaklarını kapamış gözlerini yummuştur. Kürdistan halkı olarak bu durumu kabul etmemiz mümkün değil. Bu nedenle bütün halkımız Suruç'a gidebilecekler hemen bir saniye zaman kaybetmeden gitmeli ve Kürdistan'ın her karış toprağı Kobani için ayağa kalkmalıdır. Kobani tüm dünyanın gözleri önünde bir katliam tehlikesi altında iken bizim yerimizde oturmamız, uyumamız, günlük yaşantımızı sürdürmemiz mümkün değildir. Tüm halkımızı yediden yetmişe bulunduğu her yerde yaşamı IŞİD ve işbirlikçisi AKP'ye dar etmeye ve serhildanı en üst düzeyde genişleterek bu katliamcı çetelere karşı durmaya çağırıyoruz." denilmiştir.

9. 6/10/2014 tarihinde Halkların Demokratik Partisi (HDP) Merkez Yürütme Kurulu (MYK) da aynı olaylara ilişkin bir toplantı yapmıştır. Toplantı sırasında HDP'nin sosyal medya hesabından "HALKLARIMIZA ACİL ÇAĞRI! ŞUANDA TOPLANTI HALİNDE OLAN HDP MYK'DAN HALKLARIMIZA ACİL ÇAĞRI! Kobané'de durum son derece kritiktir. IŞİD (DAEŞ) saldırılarını ve AKP iktidarının Kobané'ye ambargo tutumunu protesto etmek üzere halklarımızı sokağa çıkmaya ve sokağa çıkmış olanlara destek vermeye çağırıyoruz", "Kobané'de yaşanan katliam girişimine karşı 7 den 70 e bütün halklarımızı sokağa, alan tutmaya ve harekete geçmeye çağırıyoruz" ve "Bundan böyle her yer Kobane'dir. Kobane'deki kuşatma ve vahşi saldırganlık son bulana kadar SÜRESİZ DİRENİŞE

çağırıyoruz." şeklinde açıklama ve çağrılar yapılmıştır.

10. Yukarıda belirtilen internet haber sitesinin 7/10/2014 tarihindeki yayınında "KCK (PKK'nın üst yapılanması) Yürütme Konseyi Eş Başkanlığı: DAİŞ vahşetine karşı milyonları sokağa çağırarak, 'Kuzey halkımız IŞİD çetelerine, uzantılarına hiçbir yerde yaşam şansı tanımamalıdır.' dedi. KCK, tüm sokakları Kobani sokaklarına dönüştürmeye çağırdı. KCK Yürütme Konseyi Eş Başkanlığı yaptığı yazılı açıklamada; 'Çirkin ve sinsi katliam' karşısında kürt halkından mücadeleyi her yere, her zamana taşıyarak süreklileştirmesini isterken çetelere ve uzantılarına hiçbir yerde yaşam şansı tanınma[ma]sı gerektiğini kaydetti. KCK, özellikle 'bu saatten itibaren milyonlar sokaklara akmalı, sınır insan seline dönüşmelidir. Türk Devletinin ve kanlı çete IŞİD'in ortaklığı sonucu sınır hattı boşaltılarak Kobani direnişi desteksiz bırakılmak istenmektedir. Halkımız bu çirkin ve sinsi katliam karşısında başlattığı mücadeleyi her yere, her zamana taşıyarak süreklileştirmelidir. Kuzey halkımız IŞİD çetelerine, uzantılarına ve destekçilerine hiçbir yerde yaşam şansı tanımamalıdır. Tüm sokaklar Kobani sokaklarına dönüştürülmeli, tarihin bu eşsiz direnişine denk bir direniş gücü ve örgütlüğü geliştirilmelidir. Bu saatten itibaren milyonlar sokaklara akmalı, sınır insan seline dönüşmelidir. Her Kürt ve onurlu her insan, dostlar, duyarlı kesimler bu andan itibaren eyleme geçmelidir. An direniş eylemini geliştirme ve büyütme anıdır. Bu temelde tüm halkımızı, duyarlı kesimleri, dostlarımızı Kobani direnişini sahiplenerek yürütmeye, başta kürt gençleri olmak üzere tüm gençlerin Kobani'de özgürlük saflarına katılarak, direnişi yükseltmeye çağırıyoruz' [dedi.]" şeklinde açıklamalar yer almıştır.

11. Aynı sitenin 8/10/2014 tarihli yayınında ise "KCK: Milyonlar sokaklardan ve mücadele alanlarından çekilmemeli" başlıklı açıklamaya yer verilmiştir. Yazıda "Halkımız bulunduğu her yerde direniş mücadelesini büyüterek süreklileştirmelidir. Halkımız haklı ve meşru mücadelesini zafere kadar yüksek bir kararlılıkla sürdürmelidir. Milyonlar sokaklardan ve mücadele alanından çekilmemelidir. Halkımız; mücadeleden atılacak her geri adımın önümüzdeki günler, aylar ve zamanlarda daha büyük bedellere mal olacağı bilinciyle hareket ederek, mücadelesini kesintisiz yükseltmelidir. Ve kendi öz savunmasını güçlendirerek 'her yer Kobani, her yer direniş-serhildan' anlayışı ile direnişini zafere taşımalıdır." şeklinde ifadeler bulunmaktadır. Ayrıca sitede yer alan "Komalen Ciwan: Kürdistan'da devlet namına bir şey kalmamalı" başlıklı yazıda "Kürt gençlik hareketi Komalen Ciwan devrim halk savaşını her alanda güçlü yürütme çağrısında bulunarak, Devletin Kürdistan'da hiçbir meşruiyeti kalmamıştır, kalmamalıdır da, yasaklarla Kürdistan'ı zindana çevirmeye çalışan kararlarına karşı Kürdistan'ı onlar için zindana çevirmeli, mezar etmeli. Kürdistan'da devlet namına bir şey kalmamalıdır."; "Kürdistan Halk İnsiyatifi; sokağa çıkma yasağına uymayın" başlıklı yazıda ise "Kürdistan Halk İnsiyatifi yayınladığı bir açıklamayla Kürt halkı ve dostlarına Türkiye'nin Kuzey Kürdistan'da ilan ettiği sokağa çıkma yasağına uymamaları ve Kobani'deki saldırılara karşı Rojava ile dayanışma eylemlerini ve serhildanlarını sürdürmesini istedi." şeklinde açıklamalar yer almaktadır.

12. Bu çağrılar üzerine Suriye'deki çatışmalar dolayısıyla tepkilerini dile getirdiğini ileri süren gruplar 6/10/2014 tarihinden itibaren Türkiye'nin birçok yerinde günlerce devam eden ve kamuoyunda "6-7 Ekim olayları" olarak adlandırılan şiddet eylemlerini gerçekleştirmiştir. Bu eylemler sırasında ülkenin pek çok yerinde kamu binalarına, banka şubelerine, işyerlerine, araçlara, güvenlik güçlerine ve sivillere taş, sopa, molotof kokteyli ve silahlarla saldırıda bulunulmuştur. Bu sırada kamu makamlarınca güvenliğin sağlanması için birçok şehirde eğitime ara verilmiş ve sokağa çıkma yasağı ilan edilmiştir.

13. Kamu makamlarının ve soruşturma mercilerinin tespitlerine göre -aralarında İstanbul,

Ankara, İzmir, Adana, Mersin, Şanlıurfa, Van, Erzurum, Diyarbakır ve Gaziantep gibi büyük kentlerin de olduğu- otuz altı ayrı ilde gerçekleştirilen şiddet eylemleri sonucunda (2'si güvenlik görevlisi) 45 kişi hayatını kaybederken (331'i güvenlik görevlisi) 769 kişi yaralanmıştır. Ayrıca çatışmalar sırasında 5 örgüt mensubunun hayatını kaybettiği, 3 örgüt mensubunun ise yaralandığı belirtilmiştir. Öte yandan ülke genelinde gerçekleştirilen 2.389 şiddet eylemine 121.899 kişinin katıldığı, olaylarda (737'si güvenlik güçlerine ait olmak üzere) 1.881 aracın zarar gördüğü, (27'si kaymakamlık, 52'si emniyet, 283'ü okul, 73'ü siyasi parti, 12'si belediye binası olmak üzere) 2.558 binaya saldırıda bulunulduğu ve zarar verildiği tespit edilmiştir. Olaylara ilişkin olarak 4.291 şüpheli gözaltına alınmış, bunlardan 1.105'i hakkında tutuklama tedbiri uygulanmıştır.

B. Başvurucunun Tutuklanmasına İlişkin Süreç

14. 11/7/2019 tarihinde Radyo ve Televizyon Üst Kurulu üyeliğine seçilmiş olan başvurucu 2014 yılında HDP MYK üyeliği de yapmıştır.

15. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) tarafından 6/10/2014-7/10/2014 tarihlerinde başlayıp sonraki günlerde birçok şehre yayılan ve çok sayıda kişinin hayatını kaybettiği veya yaralandığı şiddet olayları (bkz. §§ 12, 13) dolayısıyla 9/10/2014 tarihinde bir (2014/146757 sayılı) soruşturma başlatılmıştır.

16. Soruşturma sürecine ilişkin aşamalar -soruşturma evrakı üzerinden tespit edildiği ölçüde- temel olarak şöyle gerçekleşmiştir:

-Başsavcılık 15/4/2015 tarihinde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığından 10/10/2014 tarihi itibarıyla HDP MYK üyesi olan kişilerin açık kimlik ve adres bilgilerini talep etmiştir.

- 6-7 Ekim olayları ile ilgili olarak bazı HDP'li milletvekillerinin beyanlarını ve HDP’nin resmî sosyal medya hesabından yapılan açıklamaları içeren 20/9/2014 tarihli tutanak soruşturma dosyasına 1/10/2015 tarihinde eklenmiştir.

- Başsavcılık dosya kapsamında şüpheli olarak bulunan kişilerin ifadelerinin temin edilmesi amacıyla 2015-2017 yılları arasındaki süreçte ilgili kurumlarla çeşitli yazışmalar yapmıştır.

- 6-7 Ekim olayları sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanma vakalarına ilişkin otopsi raporları, adli muayene raporları, mala zarar verme eylemlerine ilişkin olay yeri krokileri ve görgü tespit tutanakları ile tüm bu olaylara yönelik yapılan soruşturmalar kapsamında elde edilen delillerin listeleri, adli kolluk fezlekeleri, iddianameler ve karar örnekleri Başsavcılığın talebi üzerine olayların gerçekleştiği illerdeki Cumhuriyet başsavcılıkları tarafından gönderilmiş ve soruşturma dosyasına girmiştir.

- PKK/KCK terör örgütü ve bağlı yapılanmaları ile HDP'nin 6/10/2014-7/10/2014 tarihinde gerçekleşen olaylardaki sorumluluğuna yönelik Araştırma Tutanağı ve başvurucunun da aralarında bulunduğu kişilerin PKK/KCK terör örgütüyle bağlantılarına dair İnceleme Tutanağı, ayrıca bu kişilerin olay tarihinde kullandıkları mobil telefonların HTS kayıtları Başsavcılığın talebi üzerine Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından gönderilmiş ve soruşturma dosyasına girmiştir.

-Başsavcılık 19/7/2018 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisinden (TBMM) başvurucunun da aralarında bulunduğu 25 şüphelinin milletvekili olup olmadığı, milletvekili olanların hangi tarihte milletvekili seçildikleri ve haklarında yasama dokunulmazlıklarının kaldırılmasına ilişkin düzenlenmiş fezleke bulunup bulunmadığı hususlarına yönelik bilgi talebinde bulunmuştur.

- Başsavcılık 13/12/2018 tarihinde bazı Cumhuriyet başsavcılıklarından 6-7 Ekim olayları sırasında meydana gelen ölüm, yaralama, mala zarar verme, yağma ve diğer suçlara ilişkin müşteki ve mağdur ifadelerinin, bilirkişi raporlarının, görgü tespit tutanaklarının, olay yeri krokilerinin, adli muayene raporlarının, otopsi raporlarının ve tanık ifadeleri başta olmak üzere diğer tüm delillerin fezleke şeklinde hazırlanarak gönderilmesini talep etmiştir. Başsavcılığın bu talebi doğrultusunda farklı tarihlerde istenen bilgi ve belgeler ilgili Cumhuriyet başsavcılıklarınca gönderilerek soruşturma dosyasına dâhil edilmiştir.

- 6-7 Ekim olayları öncesinde ve olaylar sırasında HDP'li milletvekili ve Parti yöneticileri tarafından yapılan çağrı ve açıklamalara ilişkin tutanakla şüphelilerin konut ve işyerlerinde yapılan aramalarda elde edilen deliller ile Muş, Antalya ve Diyarbakır'da gerçekleşen olaylara dair Tespit Tutanağı 13/12/2018 tarihinde soruşturma dosyasına girmiştir.

- Başka soruşturma kapsamında daha önceden alınan ifadelerinde HDP’nin resmî sosyal medya hesabından yapılan çağrı ve aralarında başvurucunun da bulunduğu HDP'li milletvekili ve Parti yöneticilerinin açıklamaları üzerine 6-7 Ekim olaylarına katıldıklarını beyan eden şüpheliler Ş.K., B.A., M.B., N.K., N.T., N.B., M.S., S.A., A.K., A.B.nin ifadesi 7/1/2019 tarihinde, H.Y.nin ifadesi ise 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına eklenmiştir.

- 6-7 Ekim olaylarına PKK/KCK terör örgütünün baskısıyla katıldıklarını beyan eden şüpheliler A.K., E.P., Z.Ö., C.D., G.D., E.A. Y.E., R.D., N.Y.nin başka soruşturma kapsamında daha önceden alınan ifadeleri ise 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına dâhil edilmiştir.

17. Soruşturmanın devamında 25/9/2020 tarihinde gözaltına alınan başvurucu, Başsavcılıkta verdiği ifadesinde özetle 6/10/2014 tarihinde HDP MYK üyesi olarak MYK toplantısına katıldığını ve toplantı sonucunda Kobani kentinde PYD ile DAEŞ arasındaki çatışmalara ilişkin bir çağrı yapılmasına karar verildiğini belirterek bu çağrının şiddete teşvik amacı taşımadığını ileri sürmüştür.

18. Başsavcılık 1/10/2020 tarihinde başvurucuyu devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye azmettirme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye teşebbüse azmettirme, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağmaya azmettirme ve cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılmaya azmettirme suçlarından tutuklanması istemiyle Ankara Sulh Ceza Hâkimliğine sevk etmiştir.

19. Tutuklama talep yazısında başvurucunun atılı suçları işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, müsnet suçların katalog suçlardan olduğu, dolayısıyla başvurucu yönünden tutuklama nedenlerinin bulunduğu belirtilmiştir.

20. Başvurucunun sorgusu 2/10/2020 tarihinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından yapılmıştır. Sorgu sırasında başvurucunun müdafileri de sorgunun yapıldığı Hâkimlik salonunda hazır bulunmuştur. Başvurucu sorgusunda Başsavcılıkta verdiği ifadenin geçerli olduğunu ve ek bir ifade vermeyeceğini belirtmiştir.

21. Hâkimlik, sorgu sonucunda başvurucunun atılı suçlardan tutuklanmasına karar vermiştir. 2/10/2020 tarihli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Şüpheliler... Ali Ürküt'ün üzerine atılı bulunan Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü

bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürmeye teşebbüs, var olan veya var sayılan suç örgütlerinin oluşturdukları korkutucu güçten yararlanılarak yol kesmek suretiyle suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla gece vakti silahla birden fazla kişi ile yağma, cebir tehdit veya hile kullanarak kişiyi hürriyetinden yoksun kılma eylemlerine azmettirme suçlarına ilişkin olarak; çağrı üzerine ülkenin 32 ilinde yollara barikatlar kurmak suretiyle yolların kesildiği, uzun namlulu silah, molotof kokteyli, havai fişek, taş ve sopa kullanılmak suretiyle kamu binalarına, kamu araçlarına, vatandaşların ikametlerine, işyerlerine ve araçlarına zarar verildiği, çok sayıda vatandaşın kolluk kuvvetinin yaralandığı, bazı illerde vatandaşların ve yabancı uyruklu vatandaşların hayatlarını kaybettiğinin tespit edildiği iddia olunan olaylara ilişkin olarak şüphelilerin savunmaları, taraf beyanları, teşhis tutanakları, sosyal medya paylaşımına ilişkin inceleme tutanakları, video görüntüleri, müşteki beyanları, olay görüntülerinin içeren tutanaklar, dijital inceleme tutanakları, bir kısım şüphelilerin çağrıda bulunan oluşum içerisinde yer aldıklarına ilişkin belirleme ve bu yöndeki bir kısım kabul beyanları, arama ve el koyma tutanakları, örgütsel irtibata ilişkin e-mail içerikleri ve tüm dosya kapsamına göre atılı suçların işlendiğine dair kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunduğu, kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçu dışındaki suçların katalog suçlardan olduğu, soruşturmanın henüz tamamlanmadığı, şüphelilerin salıverilmeleri halinde dosya kapsamında ifadelerine başvurulan tarafların beyanlarına etki edilmesi ihtimalinin varlığı, atılı suçlar için kanunda öngörülen alt ve üst sınırı dikkate alındığında hayatın olağan akışına göre kaçma şüphesinin oluştuğu gibi yazılı suçlar yönünden haklarında soruşturma yürütülen şahısların yasa dışı yollardan kolaylıkla yurt dışına kaçtıkları da dikkate alındığında adli kontrol tedbirlerinin yetersiz kalacağı, tutuklama tedbirinin ise ölçülülük ilkesine uygun olduğu kanaatiyle CMK'nın 100. maddesi ile ilgili düzenlemeler ile AİHS 5. maddesindeki tutuklama şartları kapsamında isnat olunan suçlar ile orantılı olarak tedbir kapsamında şüphelilerin CMK'nın 101. maddeleri uyarınca ayrı ayrı TUTUKLANMALARINA ... [karar verildi.]"

22. Başvurucu, tutuklama kararına itiraz etmiş; Ankara 5. Sulh Ceza Hâkimliğince 16/10/2020 tarihinde itirazın kesin olarak reddine karar verilmiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"Dosyada mevcut bilgi, belge ve araştırma tutanakları, taraf beyanları, dijital materyaller, sosyal medya paylaşım tutanakları, e-mail içerikleri ve dosyadaki diğer somut deliller uyarınca, şüpheliler yönünden kuvvetli suç şüphesinin var olduğu, soruşturmanın sürdürüldüğü, örgütsel irtibat olduğu değerlendirilen bir kısım şüphelilerin ifadelerinin henüz tamamlanmadığı ve delillerin henüz tam olarak toplanmadığı, atılı suçların CMK'nın 100/3 maddesinde öngörülen suçlardan oluşu vebu suçlar ile tutuklama tedbirinin orantılı bir tedbir niteliğini taşıması dikkate alınarak şüphelilerin itirazı yönünden aşağıdaki şekilde karar verilmiştir... Dayanılan nedenlere, gösterilen gerekçeye ve evrak içeriğine nazaran, Ankara 4. Sulh Ceza Hakimliği'nin 02/10/2020 gün ve 2020/1032 sorgu sayılı kararı usul ve yasaya uygun bulunduğundan, itirazların AYRI AYRI REDDİNE... [karar verildi.]"

23. Bu karar başvurucuya 20/10/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir.

24. Başvurucunun soruşturma dosyası hakkında verilen kısıtlama kararına da 29/9/2020 tarihinde itiraz ettiği görülmüştür.

25. Başsavcılığın -başvurucuyla birlikte 108 şüpheli ve 2.676 müşteki/mağdurun yer aldığı-

30/12/2020 tarihli iddianamesi ile başvurucunun devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, bir suçu gizlemek veya başka bir suçun delillerini gizlemek ya da yakalanmamak amacıyla öldürme ve öldürmeye teşebbüs etme, kasten yaralama, kamu malına zarar verme, hırsızlık, birden fazla kişi ile birlikte gece vaktinde suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla yağma, devletin egemenlik alametlerini aşağılama, çalışma hürriyetini ihlal etme ve kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçlarını işlediğinden bahisle cezalandırılması istemiyle aynı yer ağır ceza mahkemesinde kamu davası açılmıştır.

26. İlk olarak PKK/KCK'ya ilişkin genel açıklamaların yapıldığı iddianamede 6-7 Ekim olaylarına giden süreç ve belirtilen tarihlerde gerçekleşen olaylar kronolojik olarak anlatılmış, örgüt liderlerinin bu süreçteki talimat ve çağrılarına değinilmiş ve son olarak şüphelilerin eylemlerine yer verilmiştir. Buna göre iddianamede, başvurucuya yöneltilen suçlamalara ilişkin dayanılan temel olgular şöyle özetlenebilir:

i. Örgütle iltisakı bulunduğu belirtilen bir yayın organında örgütün kurucusu Abdullah Öcalan ve diğer yöneticilerin 6-7 Ekim olaylarına giden süreçteki talimat ve çağrılarına ilişkin olarak 18/9/2014-1/10/2014 tarihleri arasında çıkan haber metinleri şöyledir:

- [18/9/2014 tarihli haber metni]

"KARAYILAN KOBANE İÇİN 'PROFESYONEL KATILIMA' ÇAĞIRDI"

"...'ikinci bir Şengal faciasıyla [3/8/2014 tarihinde Irak'ın Ninova vilayeti sınırları içinde bulunan ve Şengal olarak da bilinen yerleşim yeri Sincar'a DAEŞ terör örgütü saldırarak çok sayıda kişiyi öldürmüş veya kaçırmıştır. Örgüt yöneticilerinden Murat Karayılan bu olaylara atıf yapmaktadır.] karşılaşmak istenilmiyorsa derhal harekete geçilmelidir. Kim, neyi, ne kadar yapabiliyorsa yapmalıdır' dedi ... DeğerIi Kobani halkı ve gençliği şunu bilmeli: İŞİD'e karşı başarılı olabilmeleri için YPG'ye katılmaları ve eğitim temelinde profesyonel asker olmaları halinde başarılı olabilirler. Kuzey gençliğine çağrımdır; gidin bizzat savaşa savaşçı olarak katılın(...) Kobane'deki direnişin başarısı için daha nitelikli katılıma ihtiyaç vardır ..."

- [18/9/2014 tarihli haber metni]

"KOMALEN CİWAN GENÇLİĞİ ROJÂVÂ SAVUNMASINA ÇAĞIRDI"

"...Kuzey Kürdistan gençliğinin Kuzey devriminin kazanımlarını korumak kadar Rojava devriminin savunmasına da aktif katılması gerektiğini kaydeden Komalen Ciwan, '(...) Önderliğimizin başlatmış olduğu seferberliğin Kürdistan'ı kalıcı bir savunmaya kavuşturuncaya kadar devam ettiğini unutmamak gerekir. Bu nedenle Kürdistan'ın savunmasından her Kürt genci kendini sorumlu görmelidir' dedi. Komalen Ciwan gençlere, 'dönem öz savunmayı geliştirmek, bir bütün Kürdistan'da dilini, kültürünü, toprağını, halkını ve devrim değerlerini savunma dönemidir. Bu nedenle Kürdistan gençliği her zamankinden daha fazla fedai ruhla Kürdistan savunmasına yürümelidir. Bu onurlu direnişte ön cephedeki yerini almalıdır' çağrısında bulundu ..."

- [20/9/2014 tarihli haber metni]

"KCK; SINIRLAR KALKMALI, URFA İLE KOBANE BİRLEŞMELİ"

"Kobane halkının sadece Rojava için değil, tüm Kürdistan'ın özgürlüğü için ve Ortadoğu halkları için direndiğini de ifade eden KCK Yürütme Konseyi Eşbaşkanlığı açıklamasında şunlara yer verdi: 'Bu kahramanca direnişe destek vermek sadece Kürtlerin değil, tüm Ortadoğu halklarının onur borcudur. Sadece destek vermek de yetmez, bu direnişe katılmak

esas alınmalıdır. Kobane devrimi Urfa'ya taşırılmalı, Rojava Devrimiyle Kuzey Kürdistan Devrimi ortaklaştırılıp birleştirilerek İŞİD faşizmi döktüğü kanda boğulmalıdır. Urfa, Kobane ile bir bütün haline gelip İŞİD faşizmini yenilgiye uğratmalıdır. İŞİD faşizmi başta Urfa halkı olmak üzere tüm Kuzey Kürdistan halkını karşısında direnirken görmelidir' ..."

- [22/9/2014 tarihli haber metni]

"ÖCALAN SEFERBERLİK ÇAĞRISINI YİNELEDİ”

"Diğer yandan İŞİD saldırıları konusunda da tüm halkımız özellikle devam eden yüksek yoğunluklu savaşa karşı yaşamını şekillendirmesi gerekiyor. Şu an Kürdistan'da devam eden yüksek yoğunluklu savaş var. Sadece Rojava halkı değil Kuzey ve tüm parçalardaki Kürt halkı buna göre yaşamını şekillendirmesi gerekiyor. Bütün Kürt halkını topyekun bu yüksek yoğunluklu savaşa karşı direnişe geçmeye çağırıyorum ..."

- [27/9/2014 tarihli haber metni]

"YDG-H: HER YERİ KOBANE'YE DÖNÜŞTÜRELİM"

"YDG-H ile YDGK, Kobane'de 13. gününe giren DAİŞ çetelerinin saldırılarına dikkat çekerek gençleri direnişe çağıran ortak bildiri yayınladı. Bildiride, 'Tüm Kürdistan ve Türkiye gençliği savaşa katılmalı ve serhildanlara öncülük etmelidir (...) Kaybedeceğimiz tek bir anın dahi olmadığını biliyoruz. Kuzey Kürdistan Kobane olacak. Bütün gençliği bu andan itibaren SERHİLDAN yaratmaya ve devrim cephesinde gerillalaşmaya çağırıyoruz. Gün tarih yazma, sömürgeciliği Kürdistan 'dan def etme günüdür'..."

- [1/10/2014 tarihli haber metni]

"HALK İNİSİYATİFİ: PERŞEMBE GÜNÜ AMED'DE YAŞAM DURACAK!"

"Amed'de 2 Ekim 2014 Perşembe günü yaşam durmalı. Hiçbir yurtsever esnafımız kepenk, kontak açmamalı, hiçbir aile çocuğunu okula göndermemelidir. Direneceksek bugün direneceğiz, Amed halkı gençliğin ve kadınların öncülüğünde alanlara inmelidir. Halkımızı her sokakta her meydanda ateşler yakarak, barikatlar kurarak omuz omuza direnmeye çağırıyoruz."

ii. Şüphelilerin PKK/KCK'nın üst yönetimi tarafından yapılan plan dâhilinde 6-7 Ekim olaylarına giden süreçte ve olaylar sırasında açıklamalar yaptığına ve bu olayların ayaklanma amacı taşıdığına ilişkin tanık beyanları bulunmaktadır.

- 4/12/2019 tarihinde ifadesi alınan gizli tanık Mahir, olayların başlangıcından önce HDP tarafından yapılan çağrının kararlaştırıldığı HDP MYK toplantısına terör örgütü üyelerinin katıldığını belirtmiştir. Gizli tanık Mahir'in iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...2014 yılı Ekim ayı öncesinde Kobani'de İŞİD ve YPG arasındaki çatışmalar şiddetlenmişti. Kobani’nin İŞİD’in eline geçmesi, PKK'nin YPG üzerinden Rojava'daki tüm kazanımlarını kaybetmesi anlamına geliyordu … Bunun bilincinde olan Kandil yönetimi Rojava'yı savunmak ve destek vermek amacıyla Türkiye'de yaşayan başta Kürt kitlesini ve Türkiye'de yer alan sol-sosyalist çevreleri Rojava'daki İŞİD ile YPG/YPJ arasında yaşanan mücadeleye destek vermeleri için harekete geçirmek istiyordu. Bu kapsamda Türkiye'deki tüm örgütsel yapılarına sık sık talimatlar gönderdi. Bu talimatların birinci dereceden muhatabı Türkiye KCK genel sözcülüğü, kadın ve gençlik sözcülüğüdür. 6-7-8 Ekim 2014 Kobani serhildanları sürecinde Türkiye KCK sözcülüğünde bulunan ve şuan isimlerini hatırlayabildiklerim; M.Ö.

(KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) Y.F. (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) E.G., (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) C.E., (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) R.K., (KANDİL ALANINDA BULUNMAKTADIR) F.A., (AVRUPA'DA BULUNMAKTADIR)

Eylül 2014 sonlarına doğru örgütün talimatları doğrultusunda KCK Türkiye sözcülüğü HDP Eş Genel Başkanı S.D. ile görüşerek halkın Kobani'ye güçlü şekilde sahip çıkması yönünde çağrı yapmasını istedi.

...

KCK Türkiye örgütü sokak eylemlerini (serhildan) zayıf yetersiz gördüğünden daha büyük çıkış-hamle yapma ihtiyacı duyuyordu. Mevcut sokak eylemlerini bir üst seviyeye taşımak amacıyla KCK Türkiye sözcülüğü o dönem yapılan HDP MYK toplantısına katıldı. Bu toplantıda MYK'ya karar aldırıldı. 6 Ekim 2014'de daha MYK toplantısı devam ederken acil yazılı bir çağrıda bulundu. Bu çağrı 'HALKLARIMIZI SOKAGA ÇIKMAYA VE ÇIKMIŞ OLANLARA DESTEK VERMEYE ÇAĞIRIYORUZ şeklinde idi. Bu çağrıların akabinde HDP, DBP, HDK, DTK, KADIN, GENÇLİK, SERHİLDAN KOMİTESİ gibi yapılanmalar tarafından da serhildan (başkaldırı) çağrıları yapıldı.

Bu kadrolar ayrıca bir talimata gerek duymaksızın kitlesel eyleme molotoflu, taşlı, havai fişekli ve el yapımı patlayıcılı katılır, aktif olarak yer alır. Bu çağrılar sonucunda kimse normal bir basın açıklaması, yürüyüş, miting gibi eylemde bulunulmayacağını bilir. PKK'ya yeni katılmış bir aylık kadro adayı dahi örgütsel çağrıların ne anlama geldiğini bilir. PARTİ (PKK) kültürünü alan sempatizan, taraftar, çalışan, kadrolar, siyasi alanda faaliyet yürüten parti meclisi üyeleri örgüt adına yapılan çağrıların tam olarak ne anlama geldiğini bilir ve ona göre hareket ederek uygulanmasını sağlar.

KCK Türkiye sözcülüğü Kobani olayları dönemindeki tüm faaliyetlerini o dönem Diyarbakır ve Şanlıurfa ili Suruç ilçesinden yürütmekte idi.

...

Kobani Olaylarında son derece tahrik edilmiş öfkeli kalabalıkların şiddete yönelmesine öncülük eden esas güç gençlik yapılanmasıdır. Bu gençlik yapılanmasını 2014'te ilan edilmesi planlanan öz yönetim-özerklik hamlesi kapsamında hazırlayan eğiten PKK-YK üyesi ABBAS KOD DURAN KALKAN'dır..."

- 7/1/2020 tarihinde ifadesi alınan tanık K.G. 6-7 Ekim olaylarının başta Duran Kalkan adlı örgüt yöneticisi olmak üzere örgütün üst yönetimince planlandığını ve HDP MYK'nın ve HDP'li yetkililerin çağrı/açıklamalarının ardından serhildan olarak kabul edilmesi gereken yoğun şiddet eylemlerinin başladığını ifade etmiştir. Tanık K.G.nin iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"...Serhildan olarak adlandırılan sokak çatışmaları, örgüt tarafından dünyadaki diğer örneklerinin (Filistin ya da İrlanda gibi ülkelerde olan) Türkiye'de kendi kitlesi içinde gerçekleştirmesini hedeflemekteydi.

KCK yapılanmasında gerçekleştirilen her Serhildan Kandil yönetimi tarafından örgütün yönlendirilmesi ve talimatlarıyla gerçekleştirilen eylemler olmaktadır, Bu eylem içerisinde çatışmalar; Molotof, Taş, Havai Fişek, El Yapımı Patlayıcıların kullanılmasıyla, gençlik ve kadın çalışma alanlarındaki örgüt mensuplarının öncülüğünde geliştirilir. Serhildan eylemlerinin temel amacı, örgüt tabanını harekete geçirmek, kitlesel bir destek arayışını

geliştirmek ve tüm kamuoyuna demokratik hir hakkın engellendiği bunun karşısında da bir direniş olduğu izlenimini vermektir.

Serhildan eylemleri Kandil yönetiminin çağrısıyla geliştiği gibi özellikle KCK yapılanmasında siyasi faaliyet gösteren partilerin yetkilileri tarafından gerçekleştirilen çağrılarla da gerçekleşebilmektedir. Çoğu zaman bu iki mekanizma birbiriyle ortak hareket ederler, hedef kitlenin ve amacın ortak olmasından dolayı bu ikili hareket vazgeçilmez olmaktadır örgüt için. Serhildan eylemleri için örgüt aynı zamanda çoklu bir konsepti de esas alır. Bu çoklu konseptin içine; Siyasi Parti, Gençlik ve Silahlı örgüt mensuplarının katılımı gerçekleşir. Bu üç alan bir nevi de sokak eylemlerinin çatışmalarının oluşumu için koordinasyon şeklinde hareket ederler. Her ne kadar halk inisiyatifi ya da siyasi parti temsilcileri olarak açıklamalar yapılsa da Serhildan süreçlerinin başlangıcı Kandil yönetiminin talimatı ve Serhildan komitelerinin koordinasyonluğunda gerçekleşen örgütsel bir faaliyet olmakladır. Burada temel mantık ifade ettiğim gibi örgüt tabanını oluşturan kitlenin, örgüt militanıymış gibi çatışma ve eylem içine çekilmesi olmaktadır.

…

Bu anlamda; 6-8 Ekim olaylarının alt yapısı Örgüt üst yönetimi tarafından hazırlandı. 2011 yılı Temmuz ayında Suriye ülkesinde yaşanan gelişmeler PKK YPG unsurlarının o bölgede etkin bir güç pozisyonuna geçmeleri hem bölge gelişmelerinde, hem de Türkiye genelinde önemli bir kırılmayı da beraberinde getirdi. Suriye'de YPG unsurlarının belli bölgelerde yönetim mekanizmalarını ele geçirmeleri sonrasında Rojova devrimi denilen sürecin bir benzerinin de örgütün üst yönetiminin talimatları doğrultusunda Türkiye'de Doğu ve Güneydoğu'daki bölge illerinde de gerçekleştirilebileceği düşüncesi hakim oldu.

…

Kandil üst yönetimi özellikle Irak sınırından Afrin kentine kadar var olan koridorun savunulması ve parçalanmaması için yoğun faaliyet gösterdi. Bunun nedeni Afrin' den Kobani'ye kadar özerklik öncesi var olan kantonların korunması ve bu bölge arasında oluşturulan bağlantının kopmasını engellemekti. Benim tanık olduğum Kandil alanından 10 taburluk (yaklaşık 300 örgüt mensubu) Kobani'deki savaşa gönderildi.

Buradaki çatışmaları Kandil'den takip edebildiğimiz kadarıyla örgüt üst düzey yöneticileri tarafından kitlesel destekten mahrum kalmamak adına alt kadrolara, siyasi ve legal yapılara yönelik yoğun bir perspektif ve talimat trafiği yaşanmaktaydı. Gerek Türkiye'de gerekse Avrupa ülkelerinde, Suriye ülkesinde yaşanan çatışma ve savaşa yoğun bir destek verilmesi için örgüte bağlı tüm kurum ve kuruluşları harekete geçirmiş ve örgüt üst yönetimi tarafından özellikle Türkiye sınırları içerisinde gündem oluşturmak ve eylem yapmak amacıyla sürekli olarak örgüt güdümünde faaliyet gösteren basın yayın organları aracılığıyla talimatlar verdi.

Özellikle bu dönemde … HDP'li S.D., P.B. ve S.S.Ö. Kandil'e sürekli gidip gelmekteydiler. Örgüt üst yönetimi tarafından böylesi bir konjonktür içerisinde Kobani'de yaşanan ve örgütün var olma gerekçesi olarak gördüğü savaşa verilecek kitlesel desteğin daha çok siyasi ve legal oluşumlarla birlikte yerel örgüt kadroları tarafından organize edilerek eylemselliğin harekete geçirilmesi misyonu yüklenmişti.

…

Başta Kobani olmak üzere yaşanan gelişmelerden dolayı Kandil üst yönetimi siyasi alan

çalışmalarının ve siyasi alandaki etkin aktörlerin kamuoyunda yıpratılmamalarına özen gösteriyorlardı. Kobani'deki çatışmaların bir benzerini Kandil üst yönetimi, İmralı heyeti ile birlikte gerçek anlamda Suriye-Türkiye arasındaki tüm sınırları ortadan kaldırarak Ortadoğu'da yaşanan çatışma süreçlerinin Türkiye'de de yaygın bir şekilde hayata geçirilmesini istemekteydi.

Buna mukabil olarak Suruç'tan Kobani'ye heyetlerin gönderilmesi, bu heyetlerin orada gerçekleştirdiği temaslar ve sonrasındaki açıklamalarında Kobani'de yaşanan çatışmaları gerekçe göstererek HDP tabanının ve kitlesinin bulundukları her yerde alanlara çıkarak yoğun bir SERHİLDAN (Başkaldırı) yapılması yönünde örgüt üst yönetiminin çağrıları ve talimatları oldu. Genel anlamıyla 6-8 Ekim olayları olarak bilinen süreci ortaya çıkaran temel faktör Kobani 'deki savaş ve çatışmalar gösterilse de özü itibari ile Türkiye genelinde Rojova devrimi kazanımlarının yani örgütün Suriye topraklarında oluşturmuş olduğu özerkliğin Türkiye'de de olabileceği öngörülmesiyle 6-8 Ekim olaylarının ... özerklik adına ön hazırlığına başlanıldı.

...

Her ne kadar örgüt tabanının ve kitlenin Türkiye'de gerçekleştirilecek olan ÖZERKLİK ilanı amacıyla Kobani eylemlerine katılımları sağlanmış ise de örgütün hedeflediği kitlesel eylemsellikler gerçekleştirilemedi. Halkı sokağa dökmek ve eylemlere destek vermek adına özellikle ANF haber kanalı üzerinden örgüt üst yönetimi tarafından defaten SERHİLDAN çağrıları yapsalar da halkın tam anlamıyla sokaklarda eylemlere katılım yapmadığı gözlemlenmişti.

...

S.D., siyasi yapılanmaların MYK ve PM üyeleri ve STK'ların yapmış olduğu açıklamalar sonrasında SERHİLDAN olayları şiddet sokak eylemleri şeklinde yoğun bir biçimde yaşanmıştır. HDP, DBP MYK ve PM'si, DTK ve S.D. bu şekilde açıklama yapmamış olsaydı 6-8 Ekim olaylarındaki SERHİLDAN eylemlerinin şiddeti bu denli olmaz ve ölümler yaşanmayabilirdi.

Bunun ile birlikte bu çağrılar üzerine örgütün kırsal alan kadro katılımlar da örgüt tarihinde ki en üst seviyelere ulaşmıştır. Bunu bizzat bu dönemde ABBAS KOD Duran KALKAN tarafından 'TARİHİMİZDEKİ REKOR SEVİYEDE YENİ ŞERVAN (SAVAŞÇI) KATILIMINI BU SÜREÇTE GERÇEKLEŞTİRDİK'

HDP MYK'sı ve Eş başkanları SERHİLDAN çağrıları yaptıklarında her ne kadar demokratik bir tepki gibi bu çağları göstermiş olsalar da bu kitlesel eylemlilikte daha öncesinden de belirttiğim gibi Kandil üst yönetimi tarafından SERHİLDAN KOMİTESİ hazırlıkları ile gerçekleştirilecek çatışma ortamına yönelik çağrılar olmaktaydı. Bu şekilde yapılan çağrılar sonucunda örgütün Gençlik yapılanması, kadın yapılanması ve Öz savunma birimlerinin planlanan gerçekleştirilecek olaylara bizzat katılacaklarını her örgüt mensubu gibi HDP MYK ve PM üyeleri ve Eş başkanları da bilir ve bu şekilde gerçekleştirilen olayların yakma, yıkma, öldürme, yaralama, kamu malına zarar verme gibi şiddet olaylarının başlayacağını başından beri her örgüt mensubu ve HDP, MYK, PM ve Eş başkanları bilirler. Olaylarda ayrıca silah, bıçak, molotof, el yapımı patlayıcılar kullanılacağını da bilirler."

- Tanık İ.B. ise 3/11/2020 tarihli beyanında o dönem HDP milletvekili olduğunu ve 6-7 Ekim olaylarının PKK/KCK tarafından planlandığını ifade etmiştir. Tanık İ.B.nin iddianamede yer alan beyanının ilgili kısmı şöyledir:

"… İfademin önceki bölümünde de belirttiğim gibi 24. dönem milletvekili olmamla birlikte söz konusu heyetler içerisine HDP ve MYK'nın çağrısı üzerine katıldım.

…

Kobani olayları olarak bilinen ve ölüm olaylarının yaşandığı eylemlerin demokratik bir hak olmadığını tam aksine şiddet eylemleri olduğunu söyleyebilirim. Ben şiddetin her türlüsüne karşı duran bir kişiliğe sahibim. Yapılan Kobani olayları esnasında gerçekleştiren eylemlerin ve ölümlerin PKK örgütü tarafından organize edildiği ve Türkiye topraklarında özerklik ilan edilmesi adına gerçekleştirildiğini söyleyebilirim. Yapılan açıklamalar talimatlar ve çağrılar da bunu göstermektedir..."

iii. İddianamede DAEŞ ve PYD/YPG arasındaki çatışmaların yoğunlaşması üzerine PKK tarafından halkın sokağa çıkması yönünde çağrılar yapılırken HDP'nin sosyal medya hesabından da 6/10/2014 tarihinde eş zamanlı olarak benzer çağrıda bulunulduğu (bkz. § 9), bu çağrının HDP MYK adına yapıldığı ve başvurucunun da çağrının kararlaştırıldığı toplantıya katıldığı ifade edilmiştir.

iv. 6-7 Ekim olaylarına katılan ve haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ifadelerine yer verilmiştir. Bu ifadelerde genel olarak HDP yetkililerinin açıklamaları ve Parti yetkililerinden gelen telefon ve yazılı mesajlar üzerine olaylara dâhil olunduğu vurgulanmıştır. İfadesi alınan kişilerden bazıları ise olaylara PKK/KCK terör örgütünün baskıları nedeniyle katıldıklarını belirtmiştir.

- 6-7 Ekim olayları sırasında gerçekleştirdiği eylemler nedeniyle terör örgütü üyesi olmamakla beraber terör örgütü adına suç işleme, örgüt faaliyeti çerçevesinde kamu malına zarar verme ve terör örgütü propagandası yapma suçlarından hakkında kesinleşmiş mahkûmiyet hükmü bulunduğu belirtilen H.Y. “…8/10/2014 günü Muş il merkezinde HDP tarafından düzenlenen yürüyüş ve basın açıklamasına katıldım. Bunu HDP'nin resmi ... isimli sosyal paylaşım sitesinden öğrendim ve katılmaya karar verdim.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- M.S. “HDP'nin almış olduğu ve yapmış olduğu eylem çağrısı üzerine parti yöneticisi olarak katıldım” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.T. “HDP Kepez ilçe teşkilatı üyesiyim. Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.B. “HDP Antalya il eş başkanıyım. Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Ş.K. “…HDP Antalya il başkanıyım. Kamuoyunda Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- S.A. “…ben zaman zaman HDP partisine gidiyordum, orada İŞİD örgütünün Kobane'ye yaptığı saldırıları protesto için eylem yapılacağı söylenmişti, ben de bu eyleme katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- B.A. “…ben HDP il yönetim kurulu üyesiyim. Parti genel merkezimiz ve eş başkanımız tarafından Suriye'nin Kobane bölgesine İŞİD terör örgütü tarafından yapılan saldırıların protesto edilmesi için çağrıda bulunuldu ve biz genel merkezimin çağrısına uyarak protesto

eylemine katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- A.K. “…HDP eş başkanın çağrısı üzerine değişik parti ve sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile Suriye'de bulunan ve kamuoyunda Kobani eylemleri olarak bilinen eyleme toplumsal duyarlılığım neden ile katıldım.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- M.B. “…Ben HDP Muratpaşa ilçe teşkilatının üyesiyim. Kobane eylemleri olarak bilinen protesto etkinliğine partimizin almış olduğu karar doğrultusunda katıldım…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.K. “…HDP Antalya il örgütünün üyesiyim, yöneticiliğim yoktur. Kamuoyunda Kobane eylemleri olarak bilinen protesto eylemine Antalya'da katıldım. Partimiz eylem yapılacağını telefon mesajı ile bize bildirdi.” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- A.B. “...HDP genel merkezi ve eş başkanı tarafından Suriye'nin Kobani bölgesine İŞİD terör örgütü tarafından yapılan saldırıların protesto edilmesi için bir çağrıda bulunuldu…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- E.A. “…yaya olarak eve giderken aniden arkamda her iki kolumu iki kişinin tuttuğunu hissettim, ardından belimin sol tarafında bir metal hissettim silah olduğunu anladım... 'Sen niye mahalle komisyonuna katılmıyorsun, mitinglere katılmıyorsun, bunun devamı halinde seni getirdiğimiz gibi aileni de getirip burada öldürebiliriz' dedi…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- E.P. “...köyümde iken Brüks isimli terör örgütü mensubu gelerek köyden evden bir kişi Malazgirt'e giderek eylem yapacak şeklinde konuşmalar yapıyordu…. Adı geçenin daha sonra ikametim olan eve geldiğinde gördüm. Burda benim evde oturduğumu görünce bana neden gitmediğim eğer gitmezsem diğer kız kardeşimi de kaçıracağını söyledi ve ben de korktuğum için Malazgirt merkeze geldim…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- N.Y. “…7/10/2014 günü köye Brüsk olarak bilinen leşker kıyafeti ile gelen eli silahlı bir PKK/KCK terör örgütü üyesinin köyde bulunan herkesi tehdit ettiğini, 8/10/2014 günü Malazgirt merkezde yapılacak etkinliğe katılmaları yönünde tehditler savurduğunu ve gitmeyenlere ceza yazacağını duydum...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Z.Ö. “…Etkinliklerden bir gün önce yani 06/10/2014 günü akşam saatlerinde Murat mahallesindeki ikametimizde oturduğumuz esnada kapımıza biz örgüt mensubuyuz diyen iki şahıs geldi. 'Yarın Malazgirt'te eylem var siz de katılacaksınız. Katılmazsanız size ailenize, iş yerlerinize zarar veririz' dediler...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- Y.E. “....07/10/2014 günü akşam saatlerinde köy camisinden PKK/KCK terör örgütü mensupları anons ederek bize 'köyde gözükmeyin Malazgirt Merkeze gidin, etkinliğe katılan toplum ne yapıyorsa o şekilde davranın' dediler…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- R.D. “…7/10/2014 günü köye PKK/KCK Terör örgütü olduğunu söyleyen Brüsk olarak anılan bir şahsın geldiğini ve herkesin Malazgirt'e gidip yapılacak eyleme katılmasını istediğini ve gitmeyenlere kötü şeyler yapacağını yine köylülerden duyduğum için Malazgirt'e gitmek zorunda kaldım…” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- A.K. “…ben 7/10/2014 tarihinde ilçede meydana gelen etkinlik hakkında bilgi sahibi değildim. 8/10/2014 günü yapılan etkinliğe ise zorla getirildim. 7/10/2014 tarihinde ikamet ettiğim Aşağıkıcık isimli köye PKK/KCK terör örgüt mensupları geldi. Köylüyü köy meydanında topladı. Benim ikametim de köy meydanına yakındı. Zaten bizim köy 14

haneden ibarettir. PKK/KCK terör örgütü mensubunun köy meydanındaki sesleri ikametime geliyordu. Örgüt mensubu köylüye hitaben 'Yarın Malazgirt'te yürüyüş var herkes katılmak zorundadır. Katılmayan olursa biz katılmayanların kim olduğu yönünde bilgi sahibi oluruz ve bunlara katılmadıklarından dolayı ağır para cezası keseceğiz, cezaya itiraz edenler ölüm cezasıyla cezalandırılacak' dedi...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- C.D. “...Aynı günün akşamında ikametimde istirahat ettiğim esnada örgüt elemanı Brüsk diye tanınan şahıs kapıma geldi. 'Yarın Malazgirt'te eylem var hepiniz bu eyleme katılacaksınız. Katılmazsanız çocuklarının hepsini dağa götüreceğim' dedi. Ben korktuğumdan dolayı 8/10/2014 günü sabah saatlerinde köyden çocuklarım olan Rıdvan ve Gürkan ile birlikte Malazgirt'e geldim...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

- G.D. “...7/10/2014 tarihinde ikamet ettiğim Laledağ isimli köyde PKK/KCK terör örgütü mensupları evimize baskın yaparak bize Malazgirt merkezde yapılacak etkinliğe gitmemizi söylediler. Gitmezsek para cezası keseceklerini söylediler...” şeklinde beyanda bulunmuştur.

v. İddianamenin değerlendirme kısmında ise 6-7 Ekim olaylarının örgütün üst yönetimince planlanan ve serhildan olarak adlandırılan ayaklanma eylemi niteliğinde olduğu belirtilerek örgütün bu plana dayalı olarak Suriye'deki kazanımlarının benzerini Türkiye'de de elde etmeyi amaçladığı ifade edilmiştir. İddianameye göre başvurucu ve diğer şüphelilerin örgütten aldıkları talimatlarla olayların başlamasında rol üstlenmeleri nedeniyle olaylar sırasında işlenen suçlar ile devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan cezalandırılmaları gerekmektedir. İddianamede yer alan değerlendirmenin ilgili kısmı şöyledir:

"... 06 EKİM 2014 tarihinde başlayarak ülke geneline sirayet eden ve KOBANİ olayları olarak bilinen olayların yaşanması ve terör örgütüne müzahir kitlelerin meydanlara sokaklara çıkarak terör nitelikli eylemlerin (SERHİLDAN/BAŞKALDRI) yapılması için PKK/KCK silahlı terör örgütü, örgütün ele başı Abdullah ÖCALAN, sözde örgüt yöneticileri, örgütün gençlik yapılanması ve kadın yapılanması tarafından sistematik olarak 17/09/2014 tarihinden itibaren çağrıların ve talimatların verildiği, terör örgütüne müzahir kitlenin terör eylemlerine katılımı istenen seviyede olmaması üzerine PKK/KCK silahlı terör örgütü tarafından verilen talimatlar sonrasında PKK/KCK silahlı terör örgütü güdümünde sözde siyaset yapan kurum, kuruluş parti (HDP, HDK, DTK, DBP) ve sözde siyasetçilerin devreye sokulduğu, soruşturma kapsamında bulunan şüphelilerin özellikle 06/10/2014 ve 07/10/2014 tarihlerinde şâhsi olarak ve bağlı bulundukları kuruluşlar aracılığı ile yaptıkları çağrı ve talimatlar sonucunda PKK/KCK silahlı terör örgütüne müzahir kitlelerin meydanlara, caddelere ve sokaklara çıkarak şiddet içerikli terör eylemlerinin en üst seviyeye çıkartıldığı, meydana gelen olaylar neticesinde öldürme, öldürmeye teşebbüs, yağma, kişiyi hürriyetinden yoksun bırakma, yaralama, çocuk düşürtme, hırsızlık, işyeri ve konut dokunulmazlığını ihlal, mala zarar verme, 5816 Sayılı Yasaya muhalefet; bayrak yakma şeklinde yoğun şekilde terör olaylarının yaşandığı, olayların meydana gelmesinden HDP MYK'sı (Halkların Demokratik Partisi Merkez Yürütme Kurulu) tarafından sokağa çıkma, sokağa çıkanlara destek verme ve direnişte bulunma çağrılarının yapılmasının etkili olduğu,

...

MYK toplantısına terör örgütünün KCK Türkiye sözcülerinin de katıldığı, terör örgütünün talimatları doğrultusunda hareket edildiği,

...

dolayısıyla örgüt elebaşısı ve sözde Kandil yönetimi ile KCK Yürütme Konseyinin talimat bütünlüğü kapsamında tüm şüphelilerin baştan beri aynı kast ve irade ile fikir ve eylem birliği içerisinde Devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü hedef alarak terör amaçlı öldürücü, yıkıcı, yakıcı vb. nitelikteki şiddet içerikli yoğun sokak eylemlerinin tüm ülke genelinde gerçekleştirilmesi için KCK, KİK, Gençlik Yapılanması, HDP, DTK, HDK, DBP adına örgüt güdümünde basın açıklaması ve sosyal medya hesaplarından yapmış oldukları aynı içerikte SERHİLDAN/BAŞKALDIRI talimat, çağrı/açıklamaları ile şahsi sosyal medya hesaplarından yaptıkları/yaptırdıkları tüm açıklama, çağrı ve talimatlara ilişkin tespitlerin yapıldığı ve buna ilişkin tüm tutanakların yukarıda ayrıntıları ile mevcut olduğu ve iddianameye derç edildiği,

6-8 EKİM 2014 Kobani Olayları olarak bilinen ve ülke geneline sirayet eden olayların amacının her ne kadar terör örgütü ve örgüte müzahir yapılanmalar tarafından demokratik bir hak arayışı olarak lanse edilse de, gerçek amacının PKK/KCK silahlı terör örgütünün kuruluşundan itibaren sözde BAĞIMSIZ BİRLEŞİK KÜRDİSTAN devleti kurmak adına basamak oluşturan ÖZERKLİK ve ÖZ YÖNETİM ilanı için yapılan SERHİLDAN/BAŞKALDIRI eylemleri olduğu,

...

ülke genelinde meydana gelen tüm olaylarda toplamda ise; Adam Öldürme (37), Adam Öldürmeye teşebbüs (31), Yağma (24), Alıkoyma (38), Alıkoymaya Teşebbüs (2), Mala Zarar Verme (1750), Yakarak Mala Zarar Verme (397), Kamu Malına Zarar Verme (1060), Yakarak Kamu Malına Zarar Verme (503), İşyeri Dokunulmazlığını İhlal (53), Geceleyin İşyeri Dokunulmazlığım İhlal (294), Geceleyin Açıktan Hırsızlık (26), Açıktan Hırsızlık (20), Hırsızlık (114), Geceleyin Hırsızlık (272), Basit Yaralama (5), Silahla Basit Yaralama (43), Kamu Görevlisini Silahla Basit Yaralama (264), Kamu Görevlisini Kasten Basit Yaralama (7), Kemik Kırığı Oluşacak Şekilde Kasten Silahla Yaralama, Kamu Görevlisini Kemik Kırığı Oluşacak Şekilde Kasten Silahla Yaralama (1), Silahla Kasten Yaralama (78), Kamu Görevlisini Silahla Yaralama (51), İş ve Çalışma Hürriyetinin İhlali (3), İbadethanelere Zarar verme (4), Düşük Yapmaya Neden Olma (1), Bayrak Yakma (24), 5816 Sayılı Yasaya Muhalefet (25), Suç İşlemeye Tahrik, Devletin Birliğini Ülkenin Bütünlüğünü Bozma suçlarının işlendiği

...

Bu kapsamda, şüphelilere atılı suçların gerek işleniş şekilleri ve kullanılan araçlar itibarıyla, gerekse gerçekleşen neticeler itibarıyla vahim nitelik taşıdıkları, dolayısıyla tüm şüphelilerin suçlara konu eylemlerinin devletin birliğini ve ülkenin bütünlüğünü hedef alarak vahim sonuçlar doğuracak şekilde işlenmiş olmaları nedeniyle Türk Ceza Kanunun 302. Maddesinde düzenlenen Devletin Birliğini ve Ülkenin Bütünlüğünü Bozmak suçunun her bir şüpheli açısından ayrı ayrı oluştuğu,

Yine şüphelilerin eylemlerinin yukarıda her bir müştekiye yönelik tespitleri yapılan tüm suçlardan, Türk Ceza Kanunun 214/3, 38/1. maddesi delaletiyle sorumlu olsalar da, şüphelilerin yukarıda tüm müştekilere yönelik tespiti yapılan suçların işlenmesi yönünde eylemleri itibarıyla önemli etkide bulunmaları nedeniyle her bir şüphelinin TCK'nın 37/1.maddesi gereğince tüm suçlardan ayrı ayrı sorumlu oldukları..."

27. Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesi 7/1/2021 tarihinde iddianamenin kabulüne karar vermiş ve E.2021/6 sayılı dosya üzerinden kovuşturma aşaması başlamıştır.

28. Mahkeme aynı tarihte yaptığı tensip incelemesinde başvurucu ve diğer 26 sanığın tutukluluğunun devamına karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...HDP (Halkların Demokratik Partisi) MYK (Merkez Yürütme Kurulu) üyeleri; A.K., B.Y., H.A., Y.Ö. Z.K. ve D.Ç. isimli sanıkların kaçak konumunda oldukları, dosyada çok fazla sayıda müşteki ve tanığın bulunduğu, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma ihtimalinin bulunması, dolayısıyla soruşturmalardan kaçmış olduklarının bilinmesi, bu kapsamda tutukluluk tedbiri dışındaki CMK'nun 109.maddesinde düzenlenen yurt dışına çıkış yasağı dahil sair adli kontrol tedbirlerinin soruşturmanın mahiyetine ve delil durumuna nazaran yetersiz kalacağı, Anayasanın 90.maddesi uyarınca iç hukuk bakımından bağlayıcı olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 5.maddesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin tutukluluk tedbiri konusundaki yerleşik birçok karar ve gerekçesinde 'Kişilerin kaçma riskinin bulunması, kamu düzeninin sağlanması ve yeni bir suç işlenmesinin önlenmesi' amacının tutukluluk tedbirinin uygulanabileceği haller arasında sayılmış olması, somut dava dosyasında da yukarıda açıklandığı üzere bu kaygı ve kriterlerin mevcut olması nedeniyle tutukluluk tedbirinin gerekli olduğu anlaşılmakla .... sanıklar ... ve Ali Ürküt'ün üzerlerine atılı suçlardan ayrı ayrı TUTUKLULUK HALLERİNİN DEVAMINA... [karar verildi.]"

29. Başvurucu 2/4/2021 tarihinde yapılan duruşmada suçlamalara ilişkin savunmasını sözlü olarak vermiştir. Başvurucu savunmasında özetle 6-7 Ekim olaylarında bir sorumluluğu bulunmadığını ve HDP MYK adına yapılan çağrının ifade hürriyeti kapsamında kaldığını belirtmiştir. Mahkeme duruşma sonunda -bir önceki duruşmada açıkladığı gerekçeleri tekrarlayarak- başvurucunun tutukluluğunun devamına karar vermiştir.

30. Başvurucu hakkındaki dava bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde derdest olup başvurucunun tutukluluğu devam etmektedir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

31. 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Tutuklama nedenleri" kenar başlıklı 100. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin ve bir tutuklama nedeninin bulunması halinde, şüpheli veya sanık hakkında tutuklama kararı verilebilir. İşin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması halinde, tutuklama kararı verilemez.

(2) Aşağıdaki hallerde bir tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) Şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olgular varsa.

b) Şüpheli veya sanığın davranışları;

1. Delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme,

2. Tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma,

Hususlarında kuvvetli şüphe oluşturuyorsa.

(3) Aşağıdaki suçların işlendiği hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin varlığı halinde, tutuklama nedeni var sayılabilir:

a) 26.9.2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

3. Kasten öldürme (madde 81, 82, 83),

4.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Silahla işlenmiş kasten yaralama (madde 86, fıkra 3,

bent e) ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış kasten yaralama (madde 87),

...

8.(Ek: 6/12/2006 – 5560/17 md.) Hırsızlık (madde 141, 142) ve yağma (madde 148, 149),

11. Devletin Güvenliğine Karşı Suçlar (madde 302, 303, 304, 307, 308),

..."

32. 5271 sayılı Kanun'un "Tutuklama kararı" kenar başlıklı 101. maddesinin (1) ve (2) numaralı fıkraları şöyledir:

"(1) Soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hâkimi tarafından, kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir. Bu istemlerde mutlaka gerekçe gösterilir ve adlî kontrol uygulamasının yetersiz kalacağını belirten hukukî ve fiilî nedenlere yer verilir.

(2) Tutuklamaya, tutuklamanın devamına veya bu hususstaki bir tahliye isteminin reddine ilişkin kararlarda;

a) Kuvvetli suç şüphesini,

b) Tutuklama nedenlerinin varlığını,

c) Tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu,

gösteren deliller somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterilir. Kararın içeriği şüpheli veya sanığa sözlü olarak bildirilir, ayrıca bir örneği yazılmak suretiyle kendilerine verilir ve bu husus kararda belirtilir."

33. 5271 sayılı Kanun'un "Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi" kenar başlıklı 153. maddesinin (2) numaralı fıkrasının ilgili kısmı ile (3) ve (4) numaralı fıkraları şöyledir:

"(2) Müdafiin dosya içeriğini inceleme veya belgelerden örnek alma yetkisi, soruşturmanın amacını tehlikeye düşürebilecek ise Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim kararıyla kısıtlanabilir. Bu karar ancak aşağıda sayılan suçlara ilişkin yürütülen soruşturmalarda verilebilir:

a) 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanununda yer alan;

...

7. Anayasal Düzene ve Bu Düzenin İşleyişine Karşı Suçlar (madde 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316),

...

(3) Yakalanan kişinin veya şüphelinin ifadesini içeren tutanak ile bilirkişi raporları ve adı geçenlerin hazır bulunmaya yetkili oldukları diğer adli işlemlere ilişkin tutanaklar hakkında,

ikinci fıkra hükmü uygulanmaz.

(4) Müdafi, iddianamenin mahkeme tarafından kabul edildiği tarihten itibaren dosya içeriğini ve muhafaza altına alınmış delilleri inceleyebilir; bütün tutanak ve belgelerin örneklerini harçsız olarak alabilir."

34. 26/9/2004 tarihli ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nun "Azmettirme" kenar başlıklı 38. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

“Başkasını suç işlemeye azmettiren kişi, işlenen suçun cezası ile cezalandırılır.”

35. 5237 sayılı Kanun’un "Kasten öldürme" kenar başlıklı 81. maddesi şöyledir:

"Bir insanı kasten öldüren kişi, müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

36. 5237 sayılı Kanun’un "Nitelikli haller" kenar başlıklı 82. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (h) bendi şöyledir:

"(1) Kasten öldürme suçunun;

...

h) Bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla,

...

İşlenmesi halinde, kişi ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır."

37. 5237 sayılı Kanun’un "Kişiyi hürriyetinden yoksun kılma" kenar başlıklı 109. maddesi şöyledir:

"(1) Bir kimseyi hukuka aykırı olarak bir yere gitmek veya bir yerde kalmak hürriyetinden yoksun bırakan kişiye, bir yıldan beş yıla kadar hapis cezası verilir.

(2) Kişi, fiili işlemek için veya işlediği sırada cebir, tehdit veya hile kullanırsa, iki yıldan yedi yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

38. 5237 sayılı Kanun’un "Yağma" kenar başlıklı 148. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"(1) Bir başkasını, kendisinin veya yakınının hayatına, vücut veya cinsel dokunulmazlığına yönelik bir saldırı gerçekleştireceğinden ya da malvarlığı itibarıyla büyük bir zarara uğratacağından bahisle tehdit ederek veya cebir kullanarak, bir malı teslime veya malın alınmasına karşı koymamaya mecbur kılan kişi, altı yıldan on yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır."

39. 5237 sayılı Kanun’un "Nitelikli yağma" kenar başlıklı 149. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (g) ile (h) bendi şöyledir:

" (1) Yağma suçunun;

...

g) Suç örgütüne yarar sağlamak maksadıyla,

h) Gece vaktinde,

İşlenmesi halinde, fail hakkında on yıldan onbeş yıla kadar hapis cezasına hükmolunur."

40. 5237 sayılı Kanun'un "Suç işlemeye tahrik" kenar başlıklı 214. maddesi şöyledir:

"(1) Suç işlemek için alenen tahrikte bulunan kişi, altı aydan beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Halkın bir kısmını diğer bir kısmına karşı silahlandırarak, birbirini öldürmeye tahrik eden kişi, onbeş yıldan yirmidört yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(3) Tahrik konusu suçların işlenmesi halinde, tahrik eden kişi, bu suçlara azmettiren sıfatıyla cezalandırılır."

41. 5237 sayılı Kanun'un "Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozmak" kenar başlıklı 302. maddesi şöyledir:

"(1) (Değişik: 29/6/2005 – 5377/36 md.) Devlet topraklarının tamamını veya bir kısmını yabancı bir devletin egemenliği altına koymaya veya Devletin bağımsızlığını zayıflatmaya veya birliğini bozmaya veya Devletin egemenliği altında bulunan topraklardan bir kısmını Devlet idaresinden ayırmaya yönelik bir fiil işleyen kimse, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Bu suçun işlenmesi sırasında başka suçların işlenmesi halinde, ayrıca bu suçlardan dolayı ilgili hükümlere göre cezaya hükmolunur.

(3) Bu maddede tanımlanan suçların işlenmesi dolayısıyla tüzel kişiler hakkında bunlara özgü güvenlik tedbirlerine hükmolunur."

42. Yargıtay 16. Ceza Dairesi, 3/2/2020 tarihli ve E.2019/5464 sayılı kararında Diyarbakır'da 6-7 Ekim olayları sırasında gerçekleştirilen şiddet eylemlerinde Y.B., A.D., H.G., R.G.nin öldürülmesi ve birçok kişinin yaralanmasına ilişkin yaptığı değerlendirmede HDP MYK adına yapılan çağrının devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kasten öldürme ve sair suçlardan haklarında mahkûmiyet hükmü verilen sanıklar üzerinde isnat edilen suçları işlemeleri açısından etkili olduğunu belirterek devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçunun maddi şartlarının gerçekleştiği sonucuna varmıştır. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...PKK/KCK örgütü güdümünde yayın yapan internet sitelerinde, 01 Ekim 2014 tarihinde yapılan haberde; 'Amed Halk İnisiyatifi adına yapılan açıklamada; Perşembe günü Âmed de yaşam duracak, DTK (Demokratik Toplum Kongresi) bileşenleri DBP'nin 2 ekim günü aldığı hayatı durdurma çağrısının, yerinde olduğu ve güçlü bir katılım istendiği' bu yayın sonrasında 2 Ekim tarihinde Diyarbakır'da işyeri kepenk ve kontak kapatma yapılarak hayatın durdurulması eylemlerine başlandığı, aynı sitenin 6 Ekim tarih ve saat 17:45'deki haberinde, terörist başı Abdullah Öcalan ile görüşen Mehmet Öcalan'ın basın açıklamasına yer verilerek 'IŞİD olan her yerde direniş olacağını, Kürtlerin oyalandığını, örgüt liderinin avukatları ile görüştürülmesi gerektiğini, Çözüm süreci için 15 ekime kadar süre verildiğini, bu sürecin yapay bir yapı olduğu, sürecin bitirileceği' belirtilmiştir.

19:25'de verilen haberde; Halkın Demokrasi Partisinin MYK açıklamasına yer verilerek; 'Halklarımıza açil çağrı: Kobanide durum son derece kritiktir, İŞİD saldırılarını ve AKP iktidarının Kobane ye ambargo tutumunu pretesto etmek üzere halkımızı sokağa çıkmaya ve sokakta olanlara destek vermeye çağırıyoruz.' şeklindeki çağrıya yer verilmiştir.

Saat 23.40 da; Komalen Ciwan Kordinasyonu; Kobani ile başlayan devrim dalgasının tüm Kürdistana yayılmak ve bu temelde kürt gençliğinin ayaklanması çağrısında bulunuyoruz",

07.10.2014 tarihli yayında; KCK Yürütme Konseyi Eş Başkanlığı; 'Kuzey halkımız, İŞİD

çetelerine, uzantılarına ve destekçilerine yaşam hakkı tanınmamalıdır.' içeriğindeki gerek PKK/KCK üst yönetimi gerekse HDP tarafından yapılan çağrılar sonucunda IŞİD terör örgütü mensuplarınca masum insanlara yönelik gerçekleştirilen bütün dünya kamuoyu tarafından nefretle karşılanan terör eylemlerinin yarattığı kaos ortamından istifade edilerek, bu örgüte yönelik tepkileri Türkiye Cumhuriyeti Devletine yöneltmek amacıyla kendisine müzahir yayın organlarında Türkiye Cumhuriyeti Devletinin IŞİD terör örgütüne destek veriyor şeklinde yaygın propaganda yaparak o bölgedeki Devlet Görevlilerini hedef almak suretiyle şiddeti meşrulaştırmaya çalıştığı, Kürdistan olarak tanımladığı bölgede yaşayan Kürt kökenli vatandaşlarda saldırgan duygular oluşturacak biçimde anlamsız bir nefret yaratarak, şiddetin doğmasına uygun bir ortamı kendi amaçları için kullanıp, bu bölgede vatandaşlar silahlı bir direniş ve isyana davet edilmiştir. Nitekim bu çağrılar sonrasında, 06.10.2014 tarihinde Diyarbakır'da şiddet olayları başlamış, PKK'nın gençlik yapılanması olan ve terör örgütü olduğuna dair hakkında karar bulunan ÖS/YDG-H mensupları tarafından, şehrin değişik bölgelerinde güvenlik güçlerine, kamu kurum ve kuruluşlarına silah ve patlayıcılar ile saldırıların başladığı, saldırıların şiddeti ve yoğunluğunun 07 Ekim'de artarak devam ettiği, bu süreçten bir kesit olarak davaya konu eylemin gerçekleştirildiği, şiddete yönelik terör olaylarının kontrol altına alınabilmesi için Diyarbakır Valiliğince saat 22.00 itibariyle sokağa çıkma yasağı ilan edildiği, olayların devam etmesini isteyen terör örgütü üst yönetimi; 08.10.2014 tarihli yayının da KCK açıklaması olarak verilen haberde; 'Halkımız bulunduğu her yerde direniş mücadelesini büyüterek süreklileştirmelidir. Halkımız kendi öz savunmasını güçlendirerek direnişini zafere taşımalıdır. Sokağa çıkmama yasağına uyulmaması, Devrimci halk savaşının her alanda güçlü şekilde sürdürülmesi, Kürdistan da meşruiyeti kalmayan devletin, yasaklarla Kürdistanı zindana çeviren kararlarına karşı, Kürdistanı onlar için zindana çevrilmeli ve mezar edilmeli, Devlet namına birşey kalmamalıdır.' şeklinde isyanın sürdürülmesine yönelik çağrıyı tekrarladığı, güvenlik güçlerinin yoğun çabası sonucu olayların kısmen bastırıldığı ve il genelinde asayişe yönelik kontrolün sağlandığı anlaşılmıştır.

...

Diyarbakır ilinde genele yönelik gerçekleşen şiddet eylemlerinin asıl amacı, IŞİD terör örgütüne yönelik yöresel halkta ve genel kamuoyunda oluşan tepki ve nefretin, kendi hedefleri kapsamında fırsata çevirerek kitleleri etkilemek suretiyle, halkı IŞİD'e karşı savaşma görüntüsü altında Devlete yönelik direniş ve isyana teşvik etmektir.

Nitekim somut olayda, kurban ibadeti kapsamında et dağıtmakta olan mağdur ve maktullerden birisinin dış görüntüsünü IŞİD mensubuna benzeten örgüte müzahir grupta daha önceden körüklenen nefret duygusu ve kanlı bir intikam hissinin oluşturduğu körlük nedeniyle, sağlıklı karar verme yeterliliğinden yoksun bulunan, olay yerindeki bir kısım vatandaşların sağduyulu davranmaları yönündeki telkinlerini dikkate almayan, şiddeti meşru gören kitle psikolojisi ilecanavarlaşan hislerle eziyet çektirmek suretiyle birisi çocuk yaşta bulunan olan dört maktule karşı öldürme, mağdura karşı ise öldürmeye teşebbüs suçlarının işlendiğine dair yerel mahkemenin kabulünde isabetsizlik görülmemiştir.

Sanıklar [S.Ç., M. A., U. D., A. P., M. Ş. Y., A. G., C. Y., Ü. D., R. B., A. T., H. U., B. D., A. K., C. T., E. B., M. Ç., R. S., R. Ö., Y. O., M. D., A. K., M. İ., F. G., A. S.] haklarında Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, Canavarca hisle ve eziyet çektirerek öldürme ve öldürmeye teşebbüs suçları ile sanık [R.Ö.] hakkında hırsızlık suçundan kurulan mahkumiyet hükümlerinin incelenmesinde;

Yargılama sürecindeki usuli işlemlerin kanuna uygun olarak yapıldığı, hükme esas alınan tüm delillerin hukuka uygun olarak elde edildiğinin belirlendiği aşamalarda ileri sürülen iddia ve savunmaların temyiz denetimini sağlayacak biçimde eksiksiz olarak sergilendiği, özleri değiştirmeksizin tartışıldığı, vicdani kanının kesin, tutarlı ve çelişmeyen verilere dayandırıldığı, eylemlerin doğru olarak nitelendirildiği ve kanunda öngörülen suç tipine uyduğu, yaptırımların kanuni bağlamda şahsileştirilmek suretiyle uygulandığı, hakkında beraat hükmü kurulan sanıklar yönünden; yapılan yargılamaya, mahkemenin kovuşturma sonucu toplanan delillerin mahkumiyete yeterli olmadığına ilişkin inanç ve takdirine, dosya kapsamına uygun yeterli gerekçeye göre takdirde isabetsizlik görülmemekle; sanıklar müdafilerinin ve katılan vekillerinin temyiz dilekçesinde ileri sürdüğü nedenler yerinde görülmediğinden CMK'nın 302/1. maddesi gereğince temyiz davasının esastan reddiyle mahkumiyet ve beraate ilişkin hükümlerin ONANMASINA... [karar verildi.]"

B. Uluslararası Hukuk

43. İlgili uluslararası hukuk için bkz. Selahattin Demirtaş [GK], B. No: 2016/25189, 21/12/2017, §§ 82-91; Mehmet Osman Kavala [GK], B. No: 2018/1073, 22/5/2019, §§ 36-39.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

44. Anayasa Mahkemesinin 8/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Gözaltı Tedbirinin Hukuka Aykırı Olduğuna ve Makul Süreyi Aştığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları

45. Başvurucu, şartları oluşmadığı hâlde gözaltına alınmasının hukuki olmadığını ve gözaltı süresinin makul süreyi aştığını ileri sürerek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

2. Değerlendirme

46. Anayasa Mahkemesi, kanunda öngörülen gözaltı süresinin aşıldığı veya yakalama ve gözaltına alınmanın hukuka aykırı olduğu iddialarına ilişkin olarak bireysel başvurunun incelendiği tarih itibarıyla asıl dava sonuçlanmamış da olsa -ilgili Yargıtay içtihatlarına atıf yaparak- 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Hikmet Kopar ve diğerleri [GK], B. No: 2014/14061, 8/4/2015, §§ 64-72; Hidayet Karaca [GK], B. No: 2015/144, 14/7/2015, §§ 53-64; İbrahim Sönmez ve Nazmiye Kaya, B. No: 2013/3193, 15/10/2015, §§ 34-47; Günay Dağ ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1631, 17/12/2015, §§ 141-150). Öte yandan Anayasa Mahkemesi olağanüstü hâl şartları altında geçici bir süre için azami olarak otuz güne kadar uygulanan gözaltı süresinin uzunluğunun makul olup olmadığı hususunu incelemiş ve bu konuda 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinde öngörülen tazminat davası açma imkânının tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğu sonucuna varmıştır (Neslihan Aksakal, B. No: 2016/42456, 26/12/2017, §§ 30-37).

47. Somut olayda başvurucunun gözaltı tedbirinin hukuki olmadığına ve gözaltı süresinin makul olmadığına ilişkin iddialarıyla ilgili olarak anılan kararlarda varılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

48. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Tutuklamanın Hukuki Olmadığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

49. Başvurucu; suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini, delilleri karartma tehlikesi ve kaçma şüphesinin de somut olayda mevcut olmadığını, tutuklama kararının ve bu karara itirazı üzerine verilen tutukluluğun devamına ilişkin kararın gerekçe içermediğini, tutuklama kararında ifade hürriyeti kapsamında değerlendirilmesi gereken olgulara dayanıldığını, isnat edilen bu olguların gerçekleştiği tarihten çok uzun süre sonra siyasi amaçlarla tutuklandığını ve bu durumun ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ve bu hakla bağlantılı olarak ifade hürriyeti, örgütlenme hürriyeti, siyasi faaliyette bulunma hakkı ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 18. maddesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

50. Başvurucu; Bakanlık görüşüne cevaben sunduğu 23/2/2021 tarihli dilekçesinde ise tutukluluğunun devamına ilişkin kararlara itirazlarının incelenmediğini, duruşmalı yapılan tutukluluk incelemelerinin müdafiine bildirilmediğini ve tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek bu nedenlerle de kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

51. Bakanlık; başvurucunun süreç içinde elde edilen yeni delillere bağlı olarak tutuklandığını, başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının bulunduğunu, tutuklama kararında atıf yapılan delillerin kuvvetli suç şüphesi oluşturduğunu, başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacı içerdiğini ve tutuklamanın ölçülü olduğunu belirtmiştir.

52. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formlarındaki açıklamalarını tekrarlayarak suç şüphesi ve bunu haklı kılan deliller olmamasına rağmen hakkında tutuklama kararı verildiğini ve uygulanan tedbirin siyasi amaç taşıdığını ileri sürmüştür.

2. Değerlendirme

53. Anayasa'nın "Temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması" kenar başlıklı 13. maddesi şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, Anayasanın sözüne ve ruhuna, demokratik toplum düzeninin ve lâik Cumhuriyetin gereklerine ve ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

54. Anayasa'nın "Kişi hürriyeti ve güvenliği" kenar başlıklı 19. maddesinin birinci fıkrası ile üçüncü fıkrasının birinci cümlesi şöyledir:

"Herkes, kişi hürriyeti ve güvenliğine sahiptir.

...

Suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler, ancak kaçmalarını, delillerin yokedilmesini veya değiştirilmesini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hallerde hâkim kararıyla tutuklanabilir."

55. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucu, somut başvuruya konu 2/10/2020 tarihli tutuklama

tedbirinin hukuka aykırı olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini belirterek bu tedbirin siyasi saiklerle uygulandığını ifade etmiştir. Bu durumda başvurucunun anılan şikâyetlerinin 2/10/2020 tarihli tutuklama tedbirinin hukukiliğiyle bağlantılı olarak Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamında incelenmesi gerekir.

56. Öte yandan başvurucu, Bakanlık görüşüne cevaben sunduğu 23/2/2021 tarihli dilekçesinde; tutukluluğunun devamına ilişkin kararlara itirazlarının incelenmediğini, duruşmalı yapılan tutukluluk incelemelerinin müdafiine bildirilmediğini ve tutukluluğunun makul süreyi aştığını belirterek bu nedenlerle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini iddia etmiş (bkz. § 50) ancak bu iddialarını bireysel başvuru formunda açıkça ileri sürmemiştir.

57. Bir suç isnadına bağlı olarak tutuklu olma durumunda tutukluluğun devamına ilişkin kararlara itirazların incelenmediği, duruşmalı yapılan tutukluluk incelemelerinin müdafiye bildirilmediği ve tutukluluğunun makul süreyi aştığı iddiasıyla yapılacak bireysel başvurunun varsa başvuru yolları tüketildikten sonra ve başvuru süresi içinde yapılması gerekir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Mehmet Emin Kılıç, B. No: 2013/5267, 7/3/2014, § 28). Buna göre Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesinde yargılaması devam eden başvurucunun, başvuru yollarını tükettikten sonra başvuru süresi içinde yeniden bireysel başvuruda bulunarak -yeni bir bireysel başvuru formunu doldurmak ve başvuru harcını yatırmak gibi usul yükümlülüklerini yerine getirmek koşuluyla- anılan şikâyetlerini bireysel başvuru konusu etmesi mümkündür. Anayasa Mahkemesi ancak bu durumda Anayasa’nın 19. maddesi kapsamında başvurucunun şikâyetleri yönünde bir inceleme yapabilir.

58. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun sonradan ileri sürdüğü bu şikâyetler yönünden ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır.

a. Genel İlkeler

59. Anayasa'nın 19. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına sahip olduğu ilke olarak ortaya konduktan sonra ikinci ve üçüncü fıkralarında, şekil ve şartları kanunda gösterilmek koşuluyla kişilerin özgürlüğünden mahrum bırakılabileceği durumlar sınırlı olarak sayılmıştır. Dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının kısıtlanması ancak Anayasa'nın anılan maddesi kapsamında belirlenen durumlardan herhangi birinin varlığı hâlinde söz konusu olabilir (Murat Narman, B. No: 2012/1137, 2/7/2013, § 42).

60. Ayrıca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına yönelik bir müdahale, temel hak ve özgürlüklerin sınırlandırılmasına ilişkin ölçütlerin belirlendiği Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı müddetçe Anayasa'nın 19. maddesinin ihlalini teşkil edecektir. Bu sebeple sınırlamanın Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve tutuklama tedbirinin niteliğine uygun düşen kanun tarafından öngörülme, Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanma ve ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir (Halas Aslan, B. No: 2014/4994, 16/2/2017, §§ 53, 54).

61. Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklerin ancak kanunla sınırlanabileceği hükme bağlanmıştır. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinde kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının sınırlanabileceği durumların şekil ve şartlarının kanunda gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Dolayısıyla Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri uyarınca kişi hürriyetine ilişkin

müdahale olarak tutuklamanın kanuni bir dayanağının bulunması zorunludur (Murat Narman, § 43; Halas Aslan, § 55).

62. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişilerin ancak kaçmalarını, delilleri yok etmelerini veya değiştirmelerini önlemek maksadıyla veya bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde hâkim kararıyla tutuklanabilecekleri belirtilmiştir (Halas Aslan, § 57).

63. Buna göre tutuklama ancak suçluluğu hakkında kuvvetli belirti bulunan kişiler bakımından mümkündür. Bir başka anlatımla tutuklamanın ön koşulu, kişinin suçluluğu hakkında kuvvetli belirtinin bulunmasıdır. Bunun için suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi gerekir. İnandırıcı delil sayılabilecek olguların niteliği büyük ölçüde somut olayın kendine özgü şartlarına bağlıdır (Mustafa Ali Balbay, B. No: 2012/1272, 4/12/2013, § 72).

64. Başlangıçtaki bir tutuklama için kuvvetli suç şüphesinin bulunduğunun tüm delilleriyle birlikte ortaya konması her zaman mümkün olmayabilir. Zira tutmanın bir amacı da kişi hakkındaki şüpheleri teyit etmek veya çürütmek suretiyle ceza soruşturmasını ve/veya kovuşturmasını ilerletmektir (Dursun Çiçek, B. No: 2012/1108, 16/7/2014, § 87; Halas Aslan, § 76). Bu nedenle yakalama veya tutuklama anında delillerin yeterli düzeyde toplanmış olması mutlaka gerekli değildir. Bu bakımdan suç isnadına ve dolayısıyla tutuklamaya esas teşkil edecek şüphelere dayanak oluşturan olgular ile ceza yargılamasının sonraki aşamalarında tartışılacak olan ve mahkûmiyete gerekçe oluşturacak olguların aynı düzeyde değerlendirilmemesi gerekir (Mustafa Ali Balbay, § 73).

65. Bununla birlikte şüpheli veya sanığa isnat edilen eylemlerin ifade, basın ve sendika özgürlükleri ile siyasi faaliyette bulunma hakkı gibi demokratik toplum düzeni bakımından vazgeçilmez temel hak ve özgürlükler kapsamında olduğu hususunda ciddi iddiaların bulunduğu veya bu durumun somut olayın koşullarından anlaşılabildiği hâllerde tutuklamaya karar veren yargı mercilerinin kuvvetli suç şüphesini belirlerken daha özenli davranmaları gerekir. Buradaki özen yükümlülüğüne riayet edilip edilmediği Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir (bu yöndeki denetim sonucunda verilen ihlal kararı için bkz. Erdem Gül ve Can Dündar [GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016, §§ 72-78; kabul edilemezlik kararları için bkz. Mustafa Ali Balbay, § 73; İzzettin Alpergin [GK], B. No: 2013/385, 14/7/2015, § 46; Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 124, 133, 142).

66. Öte yandan Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte Anayasa koyucu, tutuklama nedenlerine ilişkin olarak "bunlar gibi tutuklamayı zorunlu kılan ve kanunda gösterilen diğer hâllerde" ibaresine yer vermek suretiyle hem tutuklama nedenlerinin Anayasa'da ifade edilenlerle sınırlı olmadığını belirtmiş hem de bunların dışında bir tutuklama nedeninin ancak kanunla düzenlenmesini mümkün kılmıştır (Halas Aslan, § 58).

67. Tutuklama nedenlerinin düzenlendiği 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde tutuklama nedenleri sayılmıştır. Buna göre şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın davranışlarının delilleri yok etme, gizleme veya değiştirme, tanık, mağdur ya da başkaları üzerinde baskı yapılması girişiminde bulunma hususlarında kuvvetli şüphe oluşturması hâllerinde tutuklama kararı verilebilecektir. Maddede ayrıca işlendiği konusunda kuvvetli şüphe

bulunması şartıyla tutuklama nedeninin varsayılabileceği suçlara ilişkin bir listeye yer verilmiştir (Halas Aslan, § 59). Bununla birlikte başlangıçtaki bir tutuklama için Anayasa ve kanunda öngörülen tutuklama nedenlerinin dayandığı tüm olguların somut olarak belirtilmesi -işin doğası gereği- her zaman mümkün olmayabilir (Selçuk Özdemir [GK], B. No: 2016/49158, 26/7/2017, § 68).

68. Diğer taraftan Anayasa'nın 13. maddesinde temel hak ve özgürlüklere yönelik sınırlamaların ölçülülük ilkesine aykırı olamayacağı belirtilmiştir. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan "tutuklamayı zorunlu kılan" ibaresiyle de tutuklamanın ölçülü olması gerektiğine işaret edilmektedir (Halas Aslan, § 72).

69. Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir (AYM, E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016, § 18; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38).

70. Bu bağlamda dikkate alınacak hususlardan biri tutuklama tedbirinin isnat edilen suçun önemi ve uygulanacak olan yaptırımın ağırlığı karşısında ölçülü olmasıdır. Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde işin önemi, verilmesi beklenen ceza veya güvenlik tedbiri ile ölçülü olmaması hâlinde tutuklama kararı verilemeyeceği ifade edilmiştir (Halas Aslan, § 72).

71. Ayrıca tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunun söylenebilmesi için tutuklamaya alternatif diğer koruma tedbirlerinin yeterli olmaması gerekir. Bu çerçevede -tutuklamaya göre temel hak ve özgürlüklere daha hafif etkide bulunan- adli kontrol yükümlülüklerinin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde tutuklama tedbirine başvurulmamalıdır. Nitekim bu hususa 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (1) numaralı fıkrasında işaret edilmiştir (Halas Aslan, § 79).

72. Her somut olayda tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin olup olmadığının, tutuklama nedenlerinin bulunup bulunmadığının ve tutuklama tedbirinin ölçülülüğünün takdiri öncelikle anılan tedbiri uygulayan yargı mercilerine aittir. Zira bu konuda taraflarla ve delillerle doğrudan temas hâlinde olan yargı mercileri Anayasa Mahkemesine kıyasla daha iyi konumdadır.

73. Bununla birlikte yargı mercilerinin belirtilen hususlardaki takdir aralığını aşıp aşmadığı Anayasa Mahkemesinin denetimine tabidir. Anayasa Mahkemesinin bu hususta denetimi, somut olayın koşulları dikkate alınarak özellikle tutuklamaya ilişkin süreç ve tutuklama kararının gerekçeleri üzerinden yapılmalıdır (Erdem Gül ve Can Dündar, § 79; Selçuk Özdemir, § 76). Nitekim 5271 sayılı Kanun'un 101. maddesinin (2) numaralı fıkrasında; tutuklamaya ilişkin kararlarda kuvvetli suç şüphesini, tutuklama nedenlerinin varlığını ve tutuklama tedbirinin ölçülü olduğunu gösteren delillerin somut olgularla gerekçelendirilerek açıkça gösterileceği belirtilmiştir (Halas Aslan, § 75; Selçuk Özdemir, § 67).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

74. Somut olayda öncelikle başvurucunun tutuklanmasının kanuni dayanağının olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Başvurucu, devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile 6-7 Ekim olayları sırasında işlenen farklı suçlara azmettirme suçlarından 5271 sayılı

Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Dolayısıyla başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

75. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön koşulu olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

76. Başvurucunun tutuklanmasına karar veren Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 6-7 Ekim olaylarına ilişkin müşteki, tanık ve şüpheli beyanları, araştırma/tespit tutanakları ve diğer bilgi ve belgelere dayanarak devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile olaylar sırasında işlenen farklı suçlara azmettirme suçları yönünden başvurucu hakkında kuvvetli suç şüphesinin bulunduğu sonucuna vardığı görülmektedir (bkz. § 21).

77. Soruşturma mercileri de 6-7 Ekim olaylarına katılan ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ifadelerine ve olayların ayaklanma niteliğinde olduğuna ilişkin tanık beyanlarına dayanmış, HDP MYK çağrısının ve HDP yetkililerinin diğer açıklamalarının kitlelerin katılımıyla olayların başlamasına, dolayısıyla suç niteliğindeki eylemlerin gerçekleşmesine neden olduğunu ileri sürmüştür. Anılan ifadelerde HDP MYK çağrısı ve Parti yetkililerinin açıklamaları ile Parti yetkililerinden gelen telefon ve yazılı mesajlar üzerine olaylara dâhil olunduğu belirtilmektedir. İfadesi alınan kişilerden bazıları ise olaylara PKK/KCK terör örgütünün baskıları nedeniyle katıldıklarını söylemiştir (bkz. § 26). Tanık beyanlarında ise serhildan niteliğindeki çağrılarla normal bir protesto/yürüyüş yapılması değil şiddet içeren eylemlerinin amaçlandığının terör örgütüyle iltisaklı kişiler ile HDP yetkililerince bilindiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda;

- 4/12/2019 tarihinde ifadesi alınan gizli tanık Mahir, olayların başlangıcı öncesi HDP tarafından yapılan çağrının kararlaştırıldığı 6/10/2014 tarihli HDP MYK toplantısına terör örgütü üyelerinin de katıldığını ve serhildan niteliğindeki çağrıya ilişkin kararın bu kişilerin talimatıyla alındığını, bu nevi çağrıların normal bir protesto/yürüyüş yapılmasını değil şiddet içeren eylemleri amaçladığının terör örgütüyle iltisaklı kişiler ile HDP yetkililerince bilindiğini ve 6-7 Ekim olayları sırasında şiddet eylemlerine öncülük eden gençlik yapılanmasının örgüt tarafından ilan edilmesi düşünülen öz yönetim-özerklik planı kapsamında örgüt yöneticisi Duran Kalkan tarafından kurulduğunu belirtmiştir.

-7/1/2020 tarihinde ifadesi alınan tanık K.G., serhildan olarak adlandırılan ayaklanma eylemlerine ilişkin genel bilgi verdikten sonra 6-7 Ekim olaylarının da bir serhildan olduğunu ve başta Duran Kalkan adlı örgüt yöneticisi olmak üzere örgütün üst yönetimince planlandığını, örgütün anılan plan dâhilinde Kobani ve Suriye'deki çatışmaları Türkiye'ye yayarak ülkenin bir bölgesinde fiilî hâkimiyet kurmayı amaçladığını ifade etmiştir (bkz. § 26). Tanık K.G. -gizli tanık Mahir'in beyanlarına benzer şekilde- bu tür çağrılarla normal bir protesto/yürüyüş yapılması değil şiddet içeren eylemlerin amaçlandığının terör örgütüyle iltisaklı kişiler ile HDP yetkililerince bilindiğini belirtmiş, ayrıca HDP'nin ve HDP yetkililerinin süreçteki açıklamaları/çağrıları nedeniyle terör örgütüne yüksek düzeyde katılım sağlandığını ve bu açıklamalar/çağrılar olmasaydı 6-7 Ekim olaylarında yoğun ve geniş çaplı şiddet eylemlerinin ve ölümlerin gerçekleşmeyebileceğini beyan etmiştir.

- 3/11/2020 tarihinde ifadesi alınan tanık İ.B. ise olayların yaşandığı dönemde HDP milletvekili olduğunu, 6-7 Ekim olaylarının özerklik ilan edebilme amacıyla PKK/KCK tarafından planlandığını ifade etmiştir.

78. HDP'nin sosyal medya hesabından halkın sokağa çıkması ve direnişe katılması yönünde MYK adına çağrı yapıldığı ve başvurucunun çağrının kararlaştırıldığı toplantıya katıldığı hususlarında kuşku bulunmamaktadır. Başvurucunun Başsavcılıkta verdiği ifadesinde de söz konusu çağrıyı sahiplendiği görülmektedir (bkz. § 17).

79. HDP MYK adına yapılan çağrı, Suriye'de yaşanan iç savaşın Türkiye'nin ulusal güvenliği üzerinde tehdit oluşturacak boyuta geldiği bir dönemde ve -PKK'nın Suriye'deki uzantısı olan- PYD ile DAEŞ arasında Kobani'de çıkan çatışmalar üzerine yapılmıştır. Ayrıca bu çağrının çatışmaların tarafı olan PKK terör örgütünün liderlerinden birinin Kobani'de yaşanan olayları bahane ederek Türkiye'deki metropolleri işgal etmeye yönelik çağrısının hemen ertesi gününde yapıldığı vurgulanmalıdır. Söz konusu çağrının yapıldığı gün PKK güdümünde yayın yaptığı belirtilen bir internet haber sitesinde yer alan duyuruda da ayrımcı ifadeler kullanılarak ve bir siyasi parti hedef gösterilerek "yaşam şansı tanımama" ifadesine yer verilmek suretiyle ayaklanmanın en üst düzeyde genişletilmesi çağrısında bulunulmuştur (bkz. Selahattin Demirtaş, § 27).

80. Başvurucu; Suriye'de yaşanan iç savaşın Türkiye'nin ulusal güvenliği üzerinde tehdit oluşturduğunu, özellikle Kobani'de -iki terör örgütü arasında- yaşanan çatışmalar gerekçe gösterilerek bu örgütlerden biri adına yapılan ayaklanma çağrısının Türkiye'de yaygın şiddet eylemlerine neden olabileceğini ve kamu düzenini bozabileceğini konumu itibarıyla öngörebilecek durumdadır. Ayrıca söz konusu çağrı, HDP'nin kurumsal sosyal medya hesabından Partinin yürütme organı olan MYK adına yapılmış olup bu nitelikteki bir çağrının bölgedeki kitle üzerinde ciddi ölçüde etkili olacağı yadsınamaz. Nitekim şiddet eylemleri, bu çağrıların yapıldığı gün başlamış ve giderek yaygınlaşmış, çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesi ve yaralanmasıyla sonuçlanacak şekilde ağırlaşmış, kamu düzeni bozulmuştur. 6-7 Ekim olaylarına katılan ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ve diğer tanıkların da -gizli tanık Mahir, tanık K.G. ve İ.B.- bu yönde ifadeleri mevcuttur. Dolayısıyla soruşturma makamlarının HDP MYK adına yapılan çağrı ile PKK tarafından yapılan çağrılar arasında, yine bu çağrılar ile söz konusu şiddet olayları arasında illiyet bağı kurmasının olgusal ve hukuki temellerinin olduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Selahattin Demirtaş, § 150;Figen Yüksekdağ Şenoğlu, B. No: 2016/25187, 4/4/2018, § 89; Yargıtay 16. Ceza Dairesinin Diyarbakır'da 6-7 Ekim olayları sırasında gerçekleşen şiddet eylemlerine yönelik olarak HDP MYK adına yapılan çağrının haklarında devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kasten öldürme ve sair suçlardan mahkûmiyet hükmü verilen sanıklar üzerinde isnat edilen suçları işlemeleri açısından etkili olduğuna ve devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçunun oluştuğuna ilişkin 3/2/2020 tarihli ve E.2019/5464 sayılı kararı bkz. § 42). Sonuç olarak belirtilen tüm bu hususların tutuklama tedbirinin uygulanmasında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olarak kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemeyecektir.

81. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan ve kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir.

82. Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun tutuklanmasına karar verilirken, işlendiği iddia olunan devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile 6-7 Ekim olayları sırasında işlenen kasten öldürme, yağma gibi farklı bir kısım suça azmettirme suçlarına-5237 sayılı Kanun'un 38. maddesinin (1) numaralı fıkrasının yollamasıyla- ilişkin olarak 5237 sayılı Kanun'da öngörülen yaptırımın ağırlığına değinilerek suçların bir

kısmının 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan katalog suçlar arasında olmasına dayanıldığı görülmektedir (bkz. § 21).

83. Başvurucunun tutuklandığı suçlar arasında bulunan devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçu ile kasten öldürme ve yağma suçlarına azmettirme suçları -5237 sayılı Kanun'un 38. maddesinin (1) numaralı fıkrasının yollamasıyla- Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleridir (bkz. §§ 35, 38, 41). İsnat edilen suça ilişkin kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61). Ayrıca mezkûr suçlar, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlar arasındadır (bkz. § 31).

84. Dolayısıyla somut olayın özel koşulları ile Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

85. Son olarak başvurucunun tutuklama kararında isnat edilen olguların gerçekleştiği tarihten çok uzun süre sonra tutuklandığı iddiasıyla bağlantılı olarak tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır. (Gülser Yıldırım (2), § 151).

86. Anayasa Mahkemesi benzer durumdaki (suç tarihi ile tutuklama tarihi arasında önemli zaman diliminin bulunduğu) bazı olaylara ilişkin başvurularda tutuklamanın gerekliliğine dair incelemede bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi Erdem Gül ve Can Dündar (aynı kararda bkz. §§ 79-81) kararında, başvurucular hakkında soruşturma başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasından sonra tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen yaklaşık altı aylık sürede soruşturma makamlarının suça konu edilen haberler dışında hangi delile ulaştıklarının ve dolayısıyla tutuklama tedbirinin uygulanmasının neden gerekli olduğunun somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır. Anayasa Mahkemesi buna karşılık Mehmet Baransu (2) (aynı kararda bkz. §§ 141-143) ve Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri (B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 228-232) kararlarında suçun işlendiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen bu süre içinde soruşturma işlemlerinin devam ettiğini ve soruşturma makamlarının hareketsiz kalmadığını dikkate alarak uygulanan tutuklama tedbirlerinin ölçülü olduğunu tespit etmiştir.

87. Anayasa Mahkemesi Anayasa değişikliğiyle yasama dokunulmazlığına istisna getirilen bazı davalarda milletvekilleri hakkında uygulanan tutuklama tedbirleri bakımından da aynı yönde incelemede bulunmuştur. Bu kapsamda yapılan incelemelerde Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesi üzerine fezlekelerin Cumhuriyet başsavcılıklarına iade edilmesi sonrasında soruşturma mercilerince yapılan işlemlere değinilerek süreç bakımından tutuklama tedbirinin gerekli olmadığının söylenemeyeceği sonucuna varmıştır. Bu bağlamda genel olarak Anayasa değişikliğinin yürürlüğe girmesinden yaklaşık beş ay sonra tutuklanan başvurucular hakkındaki soruşturma dosyalarında bu süreç içinde farklı Cumhuriyet başsavcılıklarına gönderilen dosyalarla ilgili fezleke düzenlenmesi, dosyaların yetkili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilmesi, birleştirilmesi ve başvurucuların ifadelerinin alınması için talimat yazılması veya çağrı kâğıdı çıkarılması gibi usule ilişkin işlemlerin yapıldığına ve soruşturma mercilerinin hareketsiz kalmadığına vurgu yapmıştır (diğerleri

arasından bkz. Gülser Yıldırım (2), §§ 160, 161; Selahattin Demirtaş, §§ 173, 174). Burada önemli olan temel nokta soruşturma mercilerinin süreç içinde tutuklamayı gerekli hatta zorunlu kılan yeni olgulara ulaşıp ulaşmadıkları ve soruşturma sürecinde hareketsiz kalınıp kalınmadığıdır.

88. Somut olayda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 9/10/2014 tarihinde başlattığı soruşturma kapsamında farklı tarihlerde Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığından, TBMM'den,6-7 Ekim olaylarının gerçekleştiği illerdeki Cumhuriyet Başsavcılıklarından ve diğer resmî kurumlardan bilgi/belge talebinde bulunmuştur. Bu şekilde 6-7 Ekim olayları sırasında meydana gelen ölüm ve yaralanma vakalarına ilişkin otopsi raporları, müşteki ve mağdur ifadeleri, bilirkişi raporları, adli muayene raporları, mala zarar verme eylemlerine ilişkin olay yeri krokileri ve görgü tespit tutanakları ile tüm bu olaylara yönelik yapılan soruşturmalar kapsamında elde edilen delillerin listeleri, adli kolluk fezlekeleri, iddianameler ve karar örnekleri soruşturma dosyasına dâhil edilmiştir (bkz. § 16). Soruşturmanın devamında HDP'nin resmî sosyal medya hesabından yapılan çağrı ve HDP'li milletvekili/Parti yöneticilerinin açıklamaları üzerine 6-7 Ekim olaylarına katıldıklarını belirten ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen Ş.K., B.A., M.B., N.K., N.T., N.B., M.S., S.A., A.K., A.B.nin ifadeleri 7/1/2019 tarihinde ve H.Y.nin ifadesi 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına dâhil edilmiş; 6-7 Ekim olaylarına PKK/KCK terör örgütünün baskısıyla katıldıklarını ifade eden A.K., E.P., Z.Ö., C.D., G.D., E.A. Y.E., R.D., N.Y.nin beyanları ise 27/2/2019 tarihinde soruşturma dosyasına eklenmiştir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı gizli tanık Mahir ile tanık K.G.nin, 6-7 Ekim olaylarının serhildan niteliğinde örgüt üst yönetimince planlandığına ve HDP MYK toplantısı sonucu yapılan çağrı ile HDP yetkililerinin bu çağrıyla aynı yöndeki çağrılarının normal bir protesto/yürüyüş yapılmasını değil şiddet içeren eylemleri amaçladığının terör örgütüyle iltisaklı kişilerce bilindiğine yönelik ifadelerini 4/12/2019 ve 7/1/2020 tarihlerinde almış; tüm bu soruşturma sürecinin neticesinde, 2/10/2020 tarihinde tutuklanan başvurucuyla birlikte 108 şüpheli ve 2.676 müşteki/mağdurun yer aldığı 30/12/2020 tarihli iddianameyi düzenlemiştir.

89. Başvurucuya isnat edilen ve tutuklamaya konu olan suçların soruşturulmasının kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakan bir niteliğe sahip olduğunu da vurgulamak gerekir. Zira suçlamaların dayanağı olan 6-7 Ekim olayları 36 ayrı ilde gerçekleşmiş, 121.899 kişinin katıldığı bu olaylarda 2.389 şiddet eylemi vuku bulmuş, 45 kişi hayatını kaybederken 769 kişi yaralanmıştır. Olaylara ilişkin olarak 4.291 şüpheli gözaltına alınmış, bunlardan 1.105'i hakkında ise tutuklama tedbiri uygulanmıştır (bkz. § 13). Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı, bu olaylar sırasında işlenen suçlara ilişkin bilgi ve belge toplamanın yanı sıra esasen şüphelilerin olayların başlamasında sorumlu olup olmadıklarına yönelik araştırma yapmış ve soruşturma sürecinin neticesinde başvurucuyla birlikte çok sayıda şüpheli/müşteki/mağdurun yer aldığı iddianame düzenleyerek kamu davası açmıştır.

90. Buna göre Ankara Cumhuriyet Başsavcılığının başvurucu dâhil çok sayıda şüpheli ile eylemlerini içeren ve soruşturulması kamu makamlarını ciddi zorluklarla karşı karşıya bırakacak nitelikteki suçlamaları konu alan bu soruşturma sürecinde usule ilişkin birçok işlem yaptığı, yaklaşık altı yıllık süreçte hareketsiz kalmadığı değerlendirilmektedir. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı diğer bilgi/belgelerle 6-7 Ekim olaylarına katıldıklarını belirten ve olaylar sırasında işledikleri iddia olunan farklı suçlara bağlı olarak haklarında soruşturma/kovuşturma yürütülen kişilerin ifadelerini 7/1/2019, 27/2/2019 ve 27/2/2019

tarihlerinde soruşturma dosyasına dâhil etmiş ve -iddianame öncesi son aşamaya geldiği görülen soruşturmada- yeni delil durumuna dayanarak başvurucunun da tutuklanmasını talep etmiştir. Böylelikle başvurucu, Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğinin 2/10/2020 tarihli kararıyla tutuklanmıştır. Sonuç olarak başvurucuya isnat edilen suçlamaların gerçekleştiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen belirtilen tüm bu hususlar ile somut olayın özellikleri, isnat edilen suçlar için öngörülen yaptırımın ağırlığı ve işin niteliği gözetildiğinde uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu görülmektedir.

91. Yukarıda ulaşılan sonuçlar karşısında başvurucunun siyasi bir amaçla tutuklandığı ve tutuklama tedbiri nedeniyle ifade hürriyeti, örgütlenme hürriyeti ve siyasi faaliyette bulunma hakkının ihlal edildiği iddialarının incelenmesi gerekli görülmemiştir.

92. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun tutuklamanın hukuki olmadığı iddiasına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Soruşturma Dosyasına Erişimin Kısıtlandığına İlişkin İddia

1. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

93. Başvurucu; soruşturma dosyasını inceleme talebinin kısıtlama kararı gerekçe gösterilerek kabul edilmediğini, kendisine yönelik suçlamaları ve bunların delillerini öğrenemediğini, bu nedenlerle gereği gibi savunma yapma ve itirazda bulunma imkânından yoksun bırakıldığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

94. Bakanlık görüşünde; ifadesi alınırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulduğu ve başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunduğu belirtilerek başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden suçlamalar hakkında yeterli bilgiye sahip olduğu ve bu nedenle soruşturma dosyasına erişimin kısıtlandığına ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez bulunabileceği ifade edilmiştir.

95. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formundaki açıklamalarını tekrarlamıştır.

2. Değerlendirme

96. Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası şöyledir:

"Her ne sebeple olursa olsun, hürriyeti kısıtlanan kişi, kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı halinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir."

97. Başvurucunun bu bölümdeki iddialarının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmesi gerekir.

a. Genel İlkeler

98. Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrası; yakalanan veya tutuklanan kişiye yakalama veya tutuklama sebeplerinin ve haklarındaki iddiaların hemen yazılı olarak bildirilmesini, yazılı bildirimin mümkün olmaması hâlinde sözlü olarak derhâl, toplu suçlarda ise en geç hâkim huzuruna çıkarılıncaya kadar bildirilmesini öngörmektedir

(Günay Dağ ve diğerleri, § 168).

99. Diğer taraftan Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası uyarınca, hürriyeti kısıtlanan kişi kısa sürede durumu hakkında karar verilmesini ve bu kısıtlamanın kanuna aykırılığı hâlinde hemen serbest bırakılmasını sağlamak amacıyla yetkili bir yargı merciine başvurma hakkına sahiptir. Fıkrada öngörülen bu usulde, adil yargılanma hakkının bütün güvencelerini sağlamak mümkün değilse de iddia edilen tutmanın koşullarına uygun somut güvencelerin yargısal nitelikli bir kararla sağlanması gerekir (Mehmet Haberal, B. No: 2012/849, 4/12/2013, §§ 122, 123).

100. Bu bağlamda tutukluluk hâlinin devamının veya serbest bırakılma taleplerinin incelenmesinde silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerine riayet edilmelidir (Hikmet Yayğın, B. No: 2013/1279, 30/12/2014, § 30). Silahların eşitliği ilkesi, davanın taraflarının usul hakları bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf bir duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelmektedir. Çelişmeli yargılama ilkesi ise taraflara dava dosyası hakkında bilgi sahibi olma ve yorum yapma hakkının tanınmasını, bu nedenle tarafların yargılamanın bütününe aktif olarak katılmasını gerektirmektedir (Bülent Karataş, B. No: 2013/6428, 26/6/2014, §§ 70, 71).

101. Özellikle üçüncü kişilerin temel haklarını korumak, kamu menfaatini gözetmek veya adli makamların soruşturma yaparken başvurdukları yöntemleri güvence altına almak gibi amaçlarla soruşturma aşamasında bazı delillere erişim yönünden kısıtlama getirilmesi gerekebilir. Bu nedenle soruşturma evresinin sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi amacıyla müdafinin dosya inceleme yetkisinin kısıtlanmasının demokratik toplum düzeni bakımından gerekli olmadığı söylenemez. Ancak dosyaya erişim hakkına getirilecek kısıtlamanın kısıtlama kararıyla ulaşılmak istenen amaç ile orantılı olması, savunma hakkının yeterince kullanılmasını engelleyecek nitelikte bulunmaması gerekmektedir (AYM, E.2014/195, K.2015/116, 23/12/2015, § 107).

102. Yakalanan bir kişiye yakalanmasının temel maddi ve hukuki sebepleri teknik olmayan ve anlayabileceği basit bir dilde açıklanmalı; böylece kişi, uygun görürse hürriyetinden yoksun bırakılmasının Anayasa'nın 19. maddesinin sekizinci fıkrası kapsamında kanuna uygunluğuna itiraz etmek üzere mahkemeye başvurma imkânına sahip olabilmelidir. Bununla birlikte Anayasa'nın 19. maddesinin dördüncü fıkrası, yakalama veya tutuklama sırasında verilen bilgilerin yakalanan veya tutuklanan kişiye isnat edilen suçların tam bir listesini içermesini, bir başka deyişle hakkındaki suçlamalara esas tüm delillerin bildirilmesini ya da açıklanmasını gerektirmemektedir (Günay Dağ ve diğerleri, § 175).

103. İfadesi ya da savunması alınırken başvurucuya erişimi kısıtlanan belgelerin içeriğine ilişkin sorular sorulmuş veya başvurucunun tutukluluk kararına yönelik itirazında bu belgelerin içeriğine atıfta bulunmuş olması durumunda başvurucunun tutukluluğa temel teşkil eden belgelere erişiminin olduğunun, içerikleri hakkında yeterli bilgiye sahip bulunduğunun ve bu nedenle de tutukluluk hâlinin gerekçelerine yeterli biçimde itiraz etme imkânını elde ettiğinin kabulü gerekmektedir. Böyle bir durumda kişi, tutukluluğa temel teşkil eden belgelerin içeriği hakkında yeterli bilgiye sahiptir (Hidayet Karaca, § 107).

b. İlkelerin Olaya Uygulanması

104. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca başvurucu hakkındaki soruşturma dosyasına ilişkin olarak "soruşturmanın

amacını tehlikeye düşürebileceği" gerekçesiyle müdafiinin dosya içeriğini incelemesinin ve belgelerden örnek almasının kısıtlanmasına karar verilmesi için Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliğine başvuruda bulunmuş; bu talep yerinde görülerek 3/1/2019 tarihinde kısıtlılık kararı verilmiştir. Başvurucu kısıtlama kararına 29/9/2020 tarihinde itiraz etmiş, 2/10/2020 tarihinde ise tutuklanmıştır.

105. Kısıtlama kararının daha sonra kaldırılıp kaldırılmadığı hususunda herhangi bir belge veya bilgi bulunmamakla birlikte Ankara 22. Ağır Ceza Mahkemesince iddianamenin kabul edildiği 7/1/2021 tarihi itibarıyla kısıtlılık, 5271 sayılı Kanun'un 153. maddesinin (4) numaralı fıkrası uyarınca kendiliğinden sona ermiş bulunmaktadır (bkz. § 33).

106. Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca düzenlenen tutuklama talep yazısı incelendiğinde başvurucuya isnat edilen suçlamalara ilişkin ayrıntılı bir şekilde açıklamada bulunulduğu görülmektedir. Bu bağlamda suça konu edilen olaylarla ilgili bilgi ve delillere yer verilmiş, bu eylemlerin hukuki niteliğine yönelik olarak da değerlendirmelerde bulunulmuştur. Anılan talep yazısı sorgu işlemi öncesinde Ankara 4. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından da başvurucuya okunmuş, ayrıca Sorgu Tutanağı'nda başvurucuya isnat edilen suçların okunup anlatıldığı belirtilmiştir. Hâkimlik, tutuklama kararında da tutuklamaya konu edilen suçlamalarla (eylemlerle) ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Ayrıca başvurucunun tutukluluğuna yönelik yapılan itiraz dilekçesinde de usul ve esasa ilişkin ayrıntılı bir biçimde savunmada bulunulmuştur. Dolayısıyla başvurucunun ve müdafilerinin isnat edilen suçlamalara ve tutukluluğa temel teşkil eden bilgilere gerek sorgu öncesinde gerekse sorgu sonrasında erişimlerinin olduğu anlaşılmaktadır.

107. Sonuç olarak suç işlendiği şüphesine bağlı olarak özgürlükten yoksun bırakılmanın ilk aşamasında yapılan yargısal denetimin kapsamı ile suçlamalara dayanak olan temel unsurların başvurucuya veya müdafiine bildirildiği, başvurucuya bunlara itiraz etme imkânı verildiği ve tutuklamaya temel oluşturan delillerin nitelikleri dikkate alındığında salt kısıtlılık kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişim imkânından yoksun bırakıldığı iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olduğu görülmüştür.

108. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun kısıtlama kararı nedeniyle soruşturma dosyasına erişim imkânı verilmediğine ilişkin iddiasıyla ilgili olarak bir ihlalin bulunmadığı açık olduğundan başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Gözaltı tedbirinin hukuka aykırı olması ve makul süreyi aşması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Tutuklamanın hukuki olmaması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Soruşturma dosyasına erişimin kısıtlanması dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde

OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ENES AKELMA VE DİĞERLERİ

B. No: 2020/37466 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/37466

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ENES AKELMA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/37466)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucular : Enes AKELMA ve diğerleri (bkz. ekli tablo)

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ziyaret gününün öğrenim gören çocuklarıyla görüşmeyi sağlayacak şekilde belirlenmesi talebinin reddedilmesi nedeniyle aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar, konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle 2020/37466 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmiş, diğer başvuru dosyaları kapatılmış ve inceleme 2020/37466 numaralı bireysel başvuru dosyası üzerinden yürütülmüştür.

3. Mahpus başvurucular; çocuklarının eğitim durumu nedeniyle hafta içi olarak belirlenen ziyaret gününün hafta sonuna alınması için bulundukları ceza infaz kurumlarına (Kurum) müracaat etmiştir. Başvuruculara talebi Kurumda kapasitenin üzerinde mahpus barındırılması, personel yetersizliği ile kurumun asayiş ve güvenliği gözönüne alındığında ziyaret gününün belirlenenden başka bir güne alınmasının güvenlik sorunlarına neden olacağı gerekçesiyle reddedilmiştir.

4. Başvurucular, hafta sonu görüş hakkı verilmemesinin hukuka aykırı olduğunu belirterek

İnfaz Hâkimliğine (Hâkimlik) şikâyette bulunmuştur. Hâkimliğin ret kararı üzerine, başvurucuların ağır ceza mahkemesine yönelik itirazları da mevzuatta yer alan hükümlere atıfla reddedilmiştir.

5. Başvurular süresi içinde yapılmıştır.

II. DEĞERLENDİRME

6. Ekli tablonun (D) sütunundaki ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

7. Başvurucular, çocuklarının örgün eğitime devam etmeleri nedeniyle hafta içi açık veya kapalı görüşe gelemediğini, hafta sonu görüş yapılmasına ilişkin taleplerinin haksız şekilde reddedildiğini belirterek özel hayata saygı hakkı ve diğer bazı anayasal haklarının ihlal edildiğini iddia etmiştir. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, süreçte verilen kararların gerekçelerine ve ilgili mevzuat ile içtihada yer verilerek başvurucuların özel hayata ve aile hayatına saygı hakkının ihlal edilip edilmediği konusunda inceleme yapılırken Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ve somut olayın kendine özgü koşullarının da dikkate alınması gerektiği belirtilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı beyanlarında başvurucular bireysel başvuru formundaki ifadelerini tekrar etmiştir.

8. Başvuru, aile hayatına saygı hakkı kapsamında incelenmiştir.

9. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

10. Hükümlü ve tutukluların haftalık telefon görüşme gün ve saatlerinin öğrenim gören çocuklarıyla görüşme sağlayacak şekilde tespit edilmesi gerektiğine ilişkin genel ilkeler Anayasa Mahkemesinin Yeliz Erten (B. No: 2020/99, 11/3/2021, §§ 34-38) kararında açıklanmıştır. Bu bağlamda Anayasa'nın 20. ve 41. maddeleri ebeveynin çocuklarıyla bütünleşmesinin sağlanması amacıyla tedbirler alınmasını isteme hakkını ve kamusal makamların bu tür tedbirleri alma yükümlülüğünü içermektedir. Mahkemeler, idari makamlar ve yasama organı tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun üstün yararının gözetilmesi ve aile ilişkilerinin sürdürülmesini sağlayacak şekilde hareket edilmesi devletin pozitif yükümlülüklerinin gereğidir. Hükümlü ve tutukluların bazı haklarının sınırlandırılması, tutulmanın kaçınılmaz sonucu olsa da ceza infaz kurumu idaresi hükümlü ve tutukluların ailesiyle temasını sağlayacak tedbirler almak zorundadır. Bu tedbirler alınırken çocuğun yüksek yararı gözetilerek kamu düzeni ve suç işlenmesinin önlenmesi ile aile hayatına saygı hakkı arasında adil bir denge sağlanmalı ve bu konuda ikna edici gerekçeler ortaya konmalıdır. Telefonla görüşme hakkı konusunda tespit edilen bu ilkeler, açık ve kapalı görüşlerin çocuk ve ebeveynin aile bağlarını sürdürecek şekilde temas etmesini sağlaması bakımından da geçerlidir.

11. Başvuruculara çocuklarının örgün eğitime devam ettikleri ve ziyaret hakkının hafta içi kullandırılması nedeniyle başvuruculara çocuklarıyla görüşemediği konusunda bir tereddüt bulunmamaktadır.

12. Başvuruculara talebi Kurul tarafından personel yetersizliği, güvenlik zaafı gibi nedenlerle reddedilmiş ise de hafta sonu görev yapan personelin sayısı ve görevlerine dair somut bilgilere kararda yer verilmemiş; yaşanacağı belirtilen güvenlik sorunu hakkında genel ifadeler dışında çocuğun üstün yararını da gözeten ikna edici ve objektif bir gerekçe

ya da güvenlik riskine ilişkin somut bir olay ortaya konulamamıştır. Ziyaret gününün hafta sonuna olacak şekilde ayarlanmasının Kurumun güvenliğini ne şekilde tehlikeye düşüreceği, ilgili kararlarda somut ve yeterli şekilde açıklanmamıştır. Bu durumda idarenin uygulaması ile yargı kararları birlikte değerlendirildiğinde çocuğun üstün yararı gözetilerek aile ilişkilerinin devamlılığını sağlayacak şekilde hareket edilmediği, başvuruculaların talebinin neden karşılanamadığı hususunda ilgili kararlarda somut ve yeterli bir gerekçe sunulmadığı anlaşıldığından aile hayatına saygı hakkı bakımından devletten beklenen pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

13. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucular; ihlalin tespitine, yeniden yargılama yapılmasına karar verilmesi talebinde bulunmuş ayrıca ekli listenin (G) sütununda belirtilen başvurucular tazminat ödenmesini talep etmiştir.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. Öte yandan ihlalin niteliği dikkate alındığında tazminat talebinde bulunan başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın ayrı ayrı ödenmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruculaların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Aile hayatına saygı hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan aile hayatına saygı hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin aile hayatına saygı hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (Ç) sütununda gösterilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

E. Ekli listenin (G) sütununda tazminat talebinde bulunan başvuruculara net 30.000 TL manevi tazminatın AYRI AYRI ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDULKERİM KAYA VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/6844 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/6844

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDULKERİM KAYA VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/6844)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucular : Abdulkerim KAYA ve diğerleri [bkz. ekli listenin (C) sütunu]

Vekilleri : bkz. ekli listenin (F) sütunu

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız olarak uygulanan koruma tedbirleri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır. Ekli listenin (B) sütununda gösterilen dosyalar konu yönünden hukuki irtibat bulunması nedeniyle Bölüm tarafından 2021/6844 numaralı bireysel başvuru dosyasıyla birleştirilmiş ve inceleme bu dosya üzerinden yürütülmüştür. Başvurucu Ramazan Korkmaz bireysel başvuruda bulunduktan sonra 25/10/2023 tarihli dilekçeyle avukatını azlettiğini bildirmiştir.

3. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

4. Ekli listenin (E) sütununda adli yardım talebinde bulunduğu belirtilen başvuruculara başvuru giderlerini karşılayabilecek ölçüde mal varlığının bulunmadığı ve taleplerinin dayanaktan yoksun olmadığı anlaşılmış olup adli yardım taleplerinin kabulüne ve yargılama giderini ödemekten muaf tutulmalarına karar verilmesi gerekir.

B. Kişi Hürriyeti ve Güvenliği Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

5. Başvurucular özetle haklarındaki ceza muhakemesi sürecinde haksız olarak uygulananyakalama, gözaltı ve tutuklama koruma tedbirleri nedeniyle açtıkları tazminat davalarında mahkemelerce hükmedilen tazminat miktarlarının yetersiz olduğunu belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin birer örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucuların bir kısmı, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuş; başvuru formundaki iddiaları tekrarlamıştır.

6. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B.No:2020/1554, 27/4/2023) kararında haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketilmiş kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıylahukuka aykırı hale geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa’nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

7. Açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

8. Somut başvuruda da ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemeler tarafından ihlal tespiti yapılmış ve bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olmakla başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarlarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

9. Bu bağlamda derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın koşullarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerekir (M.E., § 48).

10. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu [GK], B. No: 2018/11489, 11/1/2024, § 35).

11. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Mahkemelerce başvurucular hakkında uygulanan tedbirler nedeniyle manevi tazminat ödenmesine hükmedilmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarların Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarlarına nazaran yeterli olup olmadığının belirlenmesiyle sınırlı olacaktır. Hükmedilen manevi tazminat miktarlarının, somut olayın koşullarında ve manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler çerçevesinde değerlendirildiğinde; -tazminata karar veren derece mahkemelerinin karar tarihleri itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre oldukça düşük olduğu ortadadır. Mahkemelerce hükmedilen tazminatların Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarlarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte somut olayın şartlarında ödenmesine hükmedilen miktarların tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu anlaşılmıştır.

12. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

C. Diğer İhlal İddiaları

13. Başvuruculardan bir kısmı, yukarıda belirtilen hakların yanı sıra Anayasa'da güvence altına alınan diğer hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuruculaın iddiaları Anayasa Mahkemesinin bireysel başvuru inceleme yetkisine girdiği ölçüde ve sunulan belgeler çerçevesinde değerlendirildiğinde temel hak ve özgürlüklerin ihlal edildiğine ilişkin iddiaların 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'da düzenlenen diğer kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamadığı anlaşılmıştır. Açıklanan gerekçeyle başvurunun bu kısmının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucular; ihlalin tespiti, yargılamanın yenilenmesi, maddi ve manevi tazminat taleplerinde bulunmuşlardır.

15. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararlarından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla kararın ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen Mahkemelere gönderilmesi gerekmektedir.

16. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

17. Başvurucu Ramazan Korkmaz bireysel başvuruda bulunduktan sonra avukatını azletmiş olduğunu bildirmişse de, bireysel başvuru sürecinde hukuki yardımdan yararlandığı gözetilerek bu başvurucu yararına da 18.800 TL vekalet ücreti ödenmesi gerekmektedir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvuruların BİRLEŞTİRİLMESİNE,

B. Adli yardım talebinde bulunan ekli listenin (E) sütununda belirtilen başvurucuların adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

C. 1. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Diğer ihlal iddialarının kabul edilebilirlik kriterlerini karşılamaması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

D. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

E. Kararın bir örneğinin kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere ekli listenin (D) sütununda belirtilen mahkemelere GÖNDERİLMESİNE,

F. Başvuruculların tazminat taleplerinin REDDİNE,

G. Vekille temsil edilen başvuruculara ekli listenin (G) sütununda belirtilen vekâlet ücretleri ile ekli listenin (E) sütununda belirtilen harçların bu tabloda gösterildiği şekilde ÖDENMESİNE,

H. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

I. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDÜLKADİR YILMAZ VE DİĞERLERİ (3)

B. No: 2021/9749 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/9749

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDÜLKADİR YILMAZ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU (3)

(Başvuru Numarası: 2021/9749)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat İlter DEVECİ

Başvurucular : 1. Abdülkadir YILMAZ

2. Ahmet AKDAĞ

3. Elif YILMAZ

4. Gülşen EJDAR

5. Hacer MARUL

6. Katriye YILMAZ

7. Mefaret AKDAĞ

8. Nagihan BABACAN

9. Nurcan AKDAĞ

10. Onur YILMAZ

11. Yiğit Ahmet AKDAĞ

Vekilleri : Av. Murat Kemal GÜNDÜZ

Av. Berrin DEMİR

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru; bir yer altı maden ocağında meydana gelen ve birçok kişinin ölümü ile pek çok kişinin yaralanmasıyla sonuçlanan facia çerçevesinde dile getirilen yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurucular 2021/9749 sayılı başvuruyu 15/3/2021 tarihinde, 2022/61094 sayılı başvuruyu ise 20/5/2022 tarihinde yapmıştır. Komisyon, başvuruların birleştirilmesine ve kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

4. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucular, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

III. OLAY VE OLGULAR

5. Başvuru formu ve ekleri ile Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) aracılığıyla erişilen bilgi ve belgelere göre ilgili olaylar özetle şöyledir:

6. Türkiye Kömür İşletmeleri adına ruhsatlı olup S... A.Ş. tarafından işletilen Manisa'nın Soma ilçesi Eynez Mahallesi Karanlıkdere mevkiindeki yer altı maden ocağında 13/5/2014 tarihinde saat 15.00 sıralarında meydana gelen faciada 301 kişi ölmüş, çok sayıda kişi de dumandan doğrudan etkilenerek yaralanmıştır.

7. Olay hakkında yürütülen soruşturma sonunda bazı şüpheliler hakkında Akhisar Ağır Ceza Mahkemesi (Ceza Mahkemesi) nezdinde kamu davası açılmıştır. Yapılan yargılama sonunda bazı sanıkların beraatine karar verilmiş; bazı sanıklar bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçundan, bazı sanıklar ise taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçundan süreli hapis cezasına mahkûm edilmiştir.

8. İlk derece mahkemesi Cumhuriyet savcıları ve bazı katılanlar/müştekiler veya katılan vekilleri ile mahkûmiyetlerine karar verilen sanıklar ve/veya sanık müdafileri tarafından yapılan istinaf başvurularını inceleyen İzmir Bölge Adliye Mahkemesi 14. Ceza Dairesi (İstinaf Dairesi) bazı sanıklar hakkında kurulan hükümlerde bulunan güvenlik tedbirleriyle ilgili bölümleri çıkarıp istinaf başvurusuna konu karardaki bazı ifadelerle yazım hatalarını da düzelterek istinaf başvurularını esastan oyçokluğuyla reddetmiştir.

9. İstinaf Dairesince verilen karar İzmir Bölge Adliyesi Cumhuriyet savcısı, mahkûmiyetlerine karar verilen sanıklar ve/veya sanık müdafileri ve bir kısım katılan vekilince temyiz edilmiştir.

10. Temyiz taleplerini 30/9/2020 tarihinde karara bağlayan Yargıtay 12. Ceza Dairesi (Temyiz Dairesi) oybirliğiyle bazı sanıklar yönünden kurulan hükümlerin bozulmasına, bazı sanıklar hakkında kurulan hükümlere yönelik temyiz taleplerinin ise reddine karar vermiştir. Temyiz Dairesine göre bazı sanıklar olası kasıtla öldürme suçundan 301 kez, olası kasıtla yaralama suçundan 162 kez mahkûm edilmelidir.

11. Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı (Yargıtay Başsavcılığı) 8/1/2021 tarihinde, somut

olayda olası kasta ilişkin koşulların oluşmadığı gerekçesiyle Temyiz Dairesince verilen karara itiraz etmiştir.

12. Temyiz Dairesi 18/1/2021 tarihinde oyçokluğu ile Yargıtay Başsavcılığının itirazını kabul edip dört sanık hakkında verilen bozma kararını kaldırmış; bu sanıklardan üçü hakkında kurulan hükümlere yönelik temyiz taleplerini reddetmiş, taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçundan süreli hapis cezasına mahkûm edilen bir sanığın bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçundan mahkûm edilmesi gerekçesiyle bu sanık hakkındaki hükmün bozulmasına karar vermiştir. Bu karar 27/1/2021 tarihinde saat 01.47'de başvurucuları başvuruya konu yargılamada temsil eden Av. Murat Kemal Gündüz tarafından UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden okunmuştur.

13. Başvurucular 15/3/2021 tarihinde 2021/9749 sayılı başvuruyu yapmıştır.

14. Temyiz Dairesince verilen bozma kararına uyan Ceza Mahkemesi 16/6/2021 tarihinde, aleyhine bozma kararı verilen sanığı bilinçli taksirle birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına neden olma suçundan süreli hapis cezasına mahkûm etmiş; 30/9/2020 tarihli bozma ilamı doğrultusunda da üç sanık hakkında yeniden hüküm kurmuştur.

15. Başvurucular Ceza Mahkemesince verilen karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuşlardır.

16. Temyiz Dairesi 4/4/2022 tarihinde oyçokluğuyla iki sanık hakkında kurulan hükümleri doğrudan, başka iki sanık hakkında kurulan hükümleri ise güvenlik tedbirleriyle ilgili kısımları düzelterek onamıştır. Bu karar 8/4/2022 tarihinde saat 12.48'de Av. Murat Kemal Gündüz tarafından UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden okunmuştur.

17. Başvurucular 20/5/2022 tarihinde 2022/61094 sayılı başvuruyu yapmıştır.

IV. İNCELEME VE GEREKÇE

18. Anayasa Mahkemesinin 8/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucuların İddiaları ve Bakanlık Görüşü

19. Başvurucular yaptıkları ilk başvuruda öncelikle Temyiz Dairesinin hukuk kurallarının yorumlanmasında ve uygulanmasında hata ederek 30/9/2020 tarihli kararından döndüğünü, 18/1/2021 tarihli kararın bariz takdir hatası içerdiğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvurucular ayrıca neden belirtmeden gerekçeli karar hakkının, sanıkların birçoğunun beraatine karar verilmesi ve yönetici konumundaki sanıkların neticeden bilinçli taksirleri nedeniyle sorumlu tutulmaları sebebiyle yaşam hakkının ihlal edildiği ileri sürmüştür.

20. Başvurucular ikinci başvurularında ise özetle ve öz itibarıyla şu iddialarda bulunmuştur:

i. Madencilik tehlikeli bir faaliyettir. Buna rağmen maden ocağında iş güvenliği tedbirlerinin alınıp alınmadığı denetlenmemiş ve sonuçta söz konusu faaliyetin içinde barındırdığı risk gerçekleşmiştir. Bu sebeple yaşamı koruma yükümlülüğü ihlal edilmiştir. Nitekim soruşturma aşamasında alınan bilirkişi raporunda kazanın meydana geldiği ocakta işçilerin yaşamının korunması için gerekli tedbirlerin alınmadığı, yangının söz konusu tedbirler alınmadığı için çıktığı, maden kazasının pek çok ihmal ve kusurun bir araya gelmesi sonucu meydana geldiği ve kazanın önlenebilir olduğu belirtilmiştir. Olaydaki ölü ve yaralıların

sayısı ihlal iddiasını ispatlamaktadır. Buna rağmen Temyiz Dairesi yaşamı koruma yükümlülüğünün ihlal edilip edilmediğini, yaşamı koruyucu tedbirlerin alınıp alınmadığını değerlendirmemiştir.

ii. Elli bir sanıklı davada yalnızca on üç sanık, iddianamede talep edilenin aksine olası kasıt hükümleri uygulanmadan oldukça düşük cezalarla mahkûm edilmiştir. Sanıklara eylemlerinin karşılığı olan cezalar verilmemiştir. Ayrıca A.G. de dâhil olayın meydana gelmesinde sorumluluğu bulunan bazı sanıklar beraat etmiştir.

iii. Temyiz Dairesinin Başkanı ile kıdemli üyesinin olası kasıt hükümlerinin uygulanması gerektiğine ilişkin karşı görüşleri etkili bir yargılama yapılmadığını göstermektedir.

iv. Soruşturmanın başı ile kovuşturmanın nihayet erdiği tarih arasında geçen uzun süreye rağmen etkili bir yargılama yapılmamış, yargılama makul bir sürede bitirilmemiştir. Başvuruculara göre adil yargılanma hakkı ile makul sürede yargılanma hakkı ihlal edilmiştir.

21. Bakanlık görüşünde maden ocağının iş sağlığı ve güvenliği yönünden gerekli denetimlerin yapıldığı ve maddi gerçeği tüm yönleri ile ortaya çıkaran bir soruşturma sonucunda elde edilen delillerin hukuki bakımdan etraflıca tahlil edilerek suç vasfının tayin edildiği belirtilmiştir.

B. Değerlendirme

1. Hukuki Vasıflandırma Yönünden

22. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucular özü itibarıyla kamu makamlarının işçilerin yaşamı için yaşamsal riskler barındıran maden işletmeciliğindeki kontrol ve denetim yetkilerini kullanmamalarından ve bazı kamu görevlileri de dâhil olmak üzere bu olaydan sorumlu olduğu iddia edilen kişiler hakkında yürütülen ceza yargılamasının etkisizliğinden yakınıp kamu makamlarının hareketsiz kalması ile yakınlarının ölümü arasında bağ kurmuştur. Bu nedenle üçüncü kişinin cezalandırılmasına yönelik iddiaların adil yargılanma hakkının kapsamına girmediği de dikkate alındığında başvurunun yaşam hakkı kapsamında değerlendirilmesi gerekli ve yeterlidir.

23. Anayasa'nın ihlal iddiasının değerlendirilmesinde dayanak alınacak 17. ve 5. maddelerinin ilgili kısımları şöyledir:

"Kişinin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı

Madde 17 - Herkes, yaşama … hakkına sahiptir.

…

Devletin temel amaç ve görevleri

Madde 5 - Devletin temel amaç ve görevleri … kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmaktır."

2. Kabul Edilebilirlik Yönünden

24. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılmalıdır. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A.C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

25. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Bununla birlikte öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculların nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

26. Diğer yandan somut olayın koşullarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

27. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda UYAP Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai karar sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme olanağına sahip bulunduğu konusunda şüphe olmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

28. UYAP, kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde bu belgelere ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

29. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar sistemde vekâleti bulunan dava dosyalarını internet üzerinden UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedir. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedir (Hüseyin Aşkan, § 27).

30. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem

kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı, soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarih ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

31. Somut olayda Temyiz Dairesinin başvuruculaların ilk başvurularının konusunu teşkil eden 18/1/2021 tarihli kararı 27/1/2021 tarihinde saat 01.47'de, ikinci başvurularının konusunu oluşturan nihai nitelikteki 4/4/2022 tarihli kararı ise 8/4/2022 tarihinde saat 12.48'de başvuruculaı başvuruya konu yargılamada temsil eden Av. Murat Kemal Gündüz tarafından UYAP Avukat Bilgi Sistemi üzerinden okunmuştur. O hâlde bireysel başvuru sürelerinin bu paragrafta anılan kararların başvuruculaın vekili tarafından okunduğu tarihten itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir. Nitekim bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır.

32. Sonuç olarak başvuruya konu yargılama sürecinde verilen 18/1/2021 ve 4/4/2022 tarihli kararlara karşı otuz günlük başvuru süresinden sonra 15/3/2021 ve 20/5/2022 tarihinde başvuru yapılmıştır.

33. Açıklanan gerekçelerle başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

V. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucular üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

CUMHUR DOLANBAY

B. No: 2021/9836 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/9836

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

CUMHUR DOLANBAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/9836)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Cumhur DOLANBAY

Vekili : Av. Mehmet KARATAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, davanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu nihai hükmü 5/2/2021 tarihinde öğrendikten sonra 3/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurucu hakkında uyuşturucu madde ticareti suçundan verilen mahkûmiyet hükmü Yargıtay incelemesinden geçerek kesinleşmiştir. Komisyonca yapılan inceleme sonucunda başvurucunun adil yargılanma hakkı kapsamında hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ve gerekçeli karar hakkı ile özel hayata ve aile hayatına saygı hakkı, haberleşme hürriyeti ve eşitlik ilkesinin ihlal edildiğine ilişkin iddialarının kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Başvurucunun makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiasının ise kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir.

Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla başvurunun diğer kabul edilebilirlik nedenleri incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

METİN BİLGİLİ

B. No: 2021/20089 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20089

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

METİN BİLGİLİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20089)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Metin BİLGİLİ

Vekili : Av. Abbas BİLGİLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kanunda kabahat olarak sayılmayan bir fiilden dolayı idari para cezası uygulanması nedeniyle suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu hakkında 26/1/2021 tarihinde saat 22.45 sıralarında sokağa çıkma yasağını ihlal ettiği gerekçesi ile Yayladağı İlçe Emniyet Müdürlüğünün 26/1/2021 tarihli 2021/12 numaralı İdari Yaptırım Karar Tutanağı ile 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu'nun 282. maddesi uyarınca 3.469 TL idari para cezası uygulanmıştır.

3. Başvurucu, idari para cezası yaptırımına karşı Yayladağı Sulh Ceza Hâkimliğine (Hâkimlik) başvurmuştur. Hâkimlik, idari yaptırım kararına yapılan başvuruyu 5/3/2021 tarihinde reddetmiştir.

4. Başvurucunun bu karara itirazı, Hatay 2. Sulh Ceza Hâkimliğinin (itiraz mercii) 31/3/2021 tarihli kararıyla kesin olarak reddedilmiştir.

5. Nihai karar 6/4/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup 29/4/2021 tarihinde

bireysel başvuruda bulunulmuştur.

6. Komisyon, suçta ve cezada kanunilik ilkesi dışındaki iddiaların kabul edilemez olduğuna, anılan şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; 1593 sayılı Kanun'un ilgili maddesinde yer alan herhangi bir kabahati işlemediği hâlde hakkında ceza uygulanmasının Anayasa'nın 13. maddesinde altı çizilen temel hak ve hürriyetlerin ancak kanunla sınırlanabileceği ilkesine aykırı olduğunu ileri sürmüştür.

8. 1593 sayılı Kanun'un 282. maddesi şöyledir:

"Bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket edenler veya zorunluluklara uymayanlara, fiilleri ayrıca suç oluşturmadığı takdirde, ikiyüzelli Türk Lirasından bin Türk Lirasına kadar idarî para cezası verilir."

9. 3/11/2022 tarihli ve 7420 sayılı Gelir Vergisi Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un geçici 4. maddesi şöyledir:

"(1) 24/4/1930 tarihli ve 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu ile 30/3/2005 tarihli ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu kapsamında COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek amacıyla 11/3/2020 tarihinden itibaren bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihe kadar verilen ve bu Kanunun yayımlandığı tarih itibarıyla ilgilisine tebliğ edilmemiş olan idari para cezaları tebliğ edilmez, tebliğ edilmiş olanların tahsilinden vazgeçilir. Bu maddenin yürürlük tarihinden önce işlenen söz konusu kabahatler için idari para cezası verilmez. (İptal ibare: Anayasa Mahkemesinin 5/4/2023 Tarihli ve E: 2023/44, K: 2023/71 Sayılı Kararı ile.)

(2) (Ek: 14/7/2023-7456/24 md.) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir."

10. COVID-19 salgını ile mücadele amacıyla alınan bazı tedbirlere aykırı hareket edildiği gerekçesiyle 5326 sayılı Kanun'un ilgili maddelerine dayanılarak uygulanan idari para cezalarının iade edilmemesinin öngörüldüğü 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin ikinci cümlesindeki "...tahsil edilmiş olan idari para cezaları iade edilmez." kuralı Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından yapılan değerlendirme sonucunda Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle iptal edilmiştir (AYM, E. 2023/44, K.2023/71, 5/4/2023).

11. Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu tarafından verilen söz konusu iptal kararı üzerine bu defa 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesinin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce yapılan ödemelerin iade edilmesini temin etmek amacıyla 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesine "(2) Bu maddenin yürürlüğe girdiği tarihten önce tahsil edilen idari para cezaları, 31/12/2024 tarihine kadar tahsilatı yapan idari birime yapılacak başvuru üzerine Hazine ve Maliye Bakanlığınca belirlenecek usul ve esaslara göre iade edilir." fıkrası eklenmiştir (bkz. § 9). Bu düzenlemeye göre 7420 sayılı Kanun'un geçici 4. maddesi kapsamında olan ve anılan maddenin yürürlüğe girdiği 9/11/2022 tarihinden önce tahsil edilen idari para cezalarının tahsilatı yapan idari birime 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması hâlinde iade edilmesi imkânı getirilmiştir. Buna ek olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından hazırlanan ve Anayasa Mahkemesinin yukarıda anılan iptal kararına da atıf yapılarak söz konusu idari para cezalarının iade edilmesine yönelik usul ve esasların

düzenlendiği Tahsilat Genel Tebliği 5/8/2023 tarihli ve 32270 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

12. Anılan kurallarla kanun koyucu ve kamu makamları tarafından Anayasa Mahkemesi kararları çerçevesinde -ödenmiş ya da ödenmemiş olsun- başvuruya konu idari para cezalarının sonuçlarını giderici mevzuat değişiklikleri yapıldığı anlaşılmıştır.

13. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Düşme kararı" kenar başlıklı 80. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Bölümler ya da Komisyonlarca yargılamanın her aşamasında aşağıdaki hâllerde düşme kararı verilebilir:

...

c) İhlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması.

ç) Bölümler ya da Komisyonlarca saptanan herhangi bir başka gerekçeden ötürü, başvurunun incelenmesinin sürdürülmesini haklı kılan bir neden görülmemesi.

(2) Bölümler ya da Komisyonlar; yukarıdaki fıkrada belirtilen nitelikteki bir başvuruyu, Anayasanın uygulanması ve yorumlanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı hâllerde incelemeye devam edebilir."

14. İçtüzük'ün 80. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (c) bendi gereği Anayasa Mahkemesi, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması hâlinde başvurunun düşmesine karar verebilir (S.Ö., B. No: 2013/7087, 18/9/2014, § 23; Mehmet Emin Bülbül, B. No: 2014/4463, 16/6/2016, §§ 46-48).

15. Yukarıda yer verilen kanuni düzenlemelerden de anlaşılacağı üzere ilgili kamu birimine 31/12/2024 tarihine kadar başvurulması durumunda COVID-19 salgın hastalığının ülkemizde yayılmasını önlemek için 1593 ve/veya 5326 sayılı Kanunlar uyarınca başvurucu hakkında uygulanan idari para cezasına konu tutarın iade edilmesi mümkün hâle gelmiştir. Dolayısıyla ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına yönelik gerekli mevzuat değişikliklerinin yapıldığı açıktır.

16. Öte yandan Anayasa Mahkemesi, somut başvuruda dile getirilen şikâyeti daha önce Mustafa Karakuş ([GK], B. No: 2020/34781, 17/1/2023) kararında incelemiştir. Kararda başvurucuya isnat edilen sokağa çıkma yasağını ihlal etme fiilinin 1593 sayılı Kanun'un 282. maddesinde yer alan "bu Kanunda yazılı olan yasaklara aykırı hareket etme veya zorunluluklara uymayanlara, ... idarî para cezası verilir." şeklindeki hükmün kapsamına girmediği sonucuna ulaşılarak Anayasa'nın 38. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen suçta ve cezada kanunilik ilkesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir (ayrıca benzer yönde değerlendirmeler içeren kararlar için bkz. Selma Atabey [GK], B. No: 2021/38893, 27/9/2023; Çağla Yolaşan Kurul [GK], B. No: 2021/29184, 27/9/2023). Anılan kararda yapılan değerlendirmeler ve ulaşılan sonuç gözetildiğinde -İçtüzük'ün 80. maddesinin (2) numaralı fıkrasında öngörülen- başvurunun incelenmesinin devamında Anayasa'nın uygulanması veya temel hakların kapsamının ve sınırlarının belirlenmesi ya da insan haklarına saygının gerekli kıldığı herhangi bir durumun da söz konusu olmadığı anlaşılmıştır.

17. Açıklanan gerekçelerle ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle

başvurunun düşmesine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun ihlalin ve sonuçlarının ortadan kalkmış olması nedeniyle DÜŞMESİNE,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYLA BAYRAM VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/20329 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/20329

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYLA BAYRAM VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/20329)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucular : 1. Ayla BAYRAM

2. Dilek BAYRAM SARGIN

3. Gülkız TARKAN

4. Nazife BAYRAM

5. Nurten AKKAŞ

6. Ömer BAYRAM

7. Venhar SÖNMEZ

8. Vesile BAYRAM

Vekili : Av. Mehmet YILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, yargı kararının icra edilmemesi nedeniyle kararın icrası hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, bireysel başvuru harç ve masraflarını karşılama imkânlarının olmadığını

belirterek adli yardım talebinde bulunmuşlardır.

3. Van'ın Erciş ilçesinde 23/10/2011 tarihinde meydana gelen depremde başvuruculaların yakını, yıkılan bina enkazında kalarak vefat etmiştir. Vefat eden şahıs başvuruculardan Vesile Bayram'ın kızı, diğer başvuruculaların ise kardeşidir.

4. Başvurucular, yakınlarının ölüm olayında idarenin tazmin sorumluluğu bulunduğu gerekçesiyle Erciş Belediye Başkanlığı, Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığı ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığına karşı maddi ve manevi tazminat davası açmışlardır.

5. Van 2. İdare Mahkemesi (Mahkeme) 22/12/2016 tarihli kararıyla davayı kısmen kabul etmiştir. Kararın gerekçesinde, dosyaya sunulan bilirkişi raporu değerlendirilmiştir. Bu kapsamda davalı Erciş Belediye Başkanlığının ve Çevre ve Şehircilik Bakanlığının proje ve uygulama konusundaki denetimini tam olarak yerine getirmediği, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığının ise afet durumuyla ilgili gerekli çalışmaları ve denetimleri yapmadığı hususlarına yer verilmiştir. Mahkeme kararında, dosyaya sunulan bilirkişi raporunda belirtilen oranlarda davalı idarelerin hizmet kusurunun olduğu ve hizmet kusuru nedeniyle kusurları oranında tazminat ödemekle yükümlü oldukları belirtilmiştir.

6. Mahkeme, davacıların maddi ve manevi tazminat taleplerinin kısmen kabulüne hükmetmiş; davalı idarelerin kusurları oranında hesaplanan her bir tazminat kalemini ayrı ayrı belirleyerek tespit edilen miktarın davalı idarelerden tahsiline karar vermiştir.

7. Mahkeme kararı 23/2/2017 tarihinde davalılardan Erciş Belediye Başkanlığına ve Afet Acil Durum Yönetimi Başkanlığına, 27/2/2017 tarihinde de davalı Çevre ve Şehircilik Bakanlığına tebliğ edilmiştir.

8. Karar istinaf aşamasından da geçerek Danıştay Ondördüncü Dairesinin 16/5/2018 tarihli onama kararıyla kesinleşmiştir.

9. Başvurucular mahkeme kararında hükmedilen alacağın tahsili talebiyle Erciş Belediye Başkanlığına karşı Van İcra Dairesi nezdinde ilamlı icra takibi başlatmışlardır. Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden icra dairesi dosyası incelendiğinde, başvurucuya ödeme yapılmadığı tespit edilmiştir.

10. Başvurucular 30/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

11. Anayasa Mahkemesince başvurucunun uygulanmadığını ileri sürdüğü kararın gereklerinin yerine getirilip getirilmediği ve mahkeme kararı gereğince başvuruculara ödeme yapılıp yapılmadığı, ödeme yapılmadıysa sebebine ilişkin olarak Erciş Belediye Başkanlığından bilgi istenmiştir.

12. Erciş Belediye Başkanlığı tarafından gönderilen yazı ve eklerinde; Belediye Başkanlığına ayrılan paydan personel maaşı ödendikten sonra cüzi bir miktar kaldığı, bunun da kamu hizmetlerinin ifası için kullanıldığı, dolayısıyla mahkeme kararını yerine getirebilmek için yeterli ödeneğin bulunmadığı, bu nedenle Hazine ve Maliye Bakanlığından ödenek verildiği veya Belediye Başkanlığının ödeme imkânı bulunduğu takdirde başvuruculara ait dosyada ödeme yapılacağı belirtilmiştir.

13. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Ödeme gücünden yoksun olduğu anlaşılan başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

15. Başvurucular; mahkeme kararıyla lehlerine hükmedilen tazminatın aradan uzunca bir zaman geçmesine rağmen ödenmediğini, kararın icrası amacıyla başlatılan ilamlı icra takibinin de sonuçsuz kaldığını belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

16. Anayasa Mahkemesi Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında, 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Aynı maddeye göre anılan tarih itibarıyla derdest olan mahkeme kararlarının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasıyla yapılan başvuruların da Tazminat Komisyonunca incelenebilmesi mümkün kılınmıştır. Bu durumda yargı kararının geç veya eksik icra edildiği ya da hiç icra edilmediği iddiasını içeren somut başvuru yönünden de aynı sonuca varılması gerekir (Hamdullah Gürleyik, B. No: 2019/1554, 16/11/2023, § 26).

17. Açıklanan gerekçelerle başvurunun diğer kabul edilebilirlik şartları yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım taleplerinin KABULÜNE,

B. Başvurunun başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca adli yardım talebi kabul edilen başvuruculara yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMALARINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

TASFİYE HALİNDE TÜRKOĞLU DEMİR MAKİNA VE PRES SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ.

B. No: 2021/36873 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/36873

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

TASFİYE HALİNDE TÜRKOĞLU DEMİR MAKİNA VE PRES SANAYİ TİCARET LTD. ŞTİ. BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/36873)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Osman KODAL

Başvurucu : Tasfiye Hâlinde Türkoğlu Demir

Makina ve Pres Sanayi Ticaret Ltd. Şti.

Temsilcisi : Arif TÜRKOĞLU

Vekili : Av. Sedat AYDIN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru sermaye şirketinin adli yardım talebinin reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu Şirket yargılama harç ve giderlerini karşılama gücünden yoksun olduğunu belirterek adli yardım talebiyle açtığı alacak davasında Ankara 8. Asliye Ticaret Mahkemesi (Mahkeme) 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 334. maddesi uyarınca kamuya yararlı dernek ve vakıflar dışında diğer tüzel kişilerin adli yardım talep etme haklarının bulunmadığı gerekçesiyle başvurucunun adli yardım talebini reddetmiştir. Mahkemece verilen yasal süre içinde yargılama harç ve giderlerinin ödenmemesi nedeniyle

dosyanın işlemden kaldırılmasının ardından üç aylık sürede de gerekli harç ve giderler ödenmek suretiyle yenilenmediğinden davanın açılmamış sayılmasına karar verilmiştir. Başvurucu Şirket adli yardım talepli olarak kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de aynı Kanun hükmünü dayanak göstererek şirketlerin adli yardımdan yararlanmasının mümkün olmadığı gerekçesiyle 28/9/2020 tarihinde başvurucunun temyiz aşamasına ilişkin adli yardım talebini reddetmiş, bu karara karşı yapılan itiraz da Yargıtay 12. Hukuk Dairesince 31/5/2021 tarihinde kesin olarak reddedilmiştir.

3. Anılan karar 18/9/2021 tarihinde tebliğ edilmiş, başvurucu ise kararın tebliğinden önce 14/9/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Adli Yardım Talebi Yönünden

4. Başvurucu Şirket mali açıdan zor durumda olduğunu ve yargılama giderlerini ödeyemeyecek durumda bulunduğunu belirterek adli yardım talep etmiştir.

5. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 47. maddesinin (2) numaralı fıkrasında bireysel başvuruların harca tabi olduğu belirtilmiş; 49. maddesinin (7) numaralı fıkrasında ise bireysel başvuruların incelenmesinde bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümlerinin uygulanacağı kurala bağlanmıştır. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün "Bireysel başvuru harcı ve adlî yardım" kenar başlığını taşıyan 62. maddesinin (2) numaralı fıkrasında ise "Adli yardım talepleri, genel hükümlere göre başvuruların kabul edilebilirliği hakkında karar verecek Bölüm veya Komisyonlar tarafından hükme bağlanır." düzenlemesine yer verilmiştir.

6. Yargılama giderleri ve bu kapsamda harçlardan geçici muafiyete ilişkin adli yardım hükümleri 6100 sayılı Kanun'un 334. ila 340. maddelerinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla 6216 sayılı Kanun ile İçtüzük'ün yukarıda belirtilen hükümleri uyarınca adli yardım talepleri hakkında -bireysel başvurunun niteliğine uygun düştüğü ölçüde- söz konusu hükümlerin dikkate alınması gerekir.

7. Adli yardımdan yararlanacak kişiler 6100 sayılı Kanun'un 334. maddesinde belirtilmiştir. Anılan Kanun hükmüne göre ancak gerçek kişiler adli yardımdan yararlanabilecek, tüzel kişilerden ise yalnızca kamuya yararlı dernek ve vakıflar adli yardım talebinde bulunabilecektir.

8. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. ([GK], B. No: 2020/22192, 17/5/2023) kararında, başvurucunun bireysel durumu değerlendirilmeden sırf tüzel kişi olması nedeniyle adli yardım müessesesinden yararlanamayacağına ilişkin olarak kanundan kaynaklanan yaklaşımın meşru amacı bulunmadığı gibi yapılan müdahalenin başvurucunun mahkemeye erişimini aşırı derecede zorlaştırdığı hatta imkânsız hâle getirdiğini belirterek mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

9. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkının ihlaline yol açılmaması bakımından anılan kararda konulan ilkeler çerçevesinde başvurucunun adli yardım talebinin değerlendirilmesi gerekir.

10. Bu itibarla adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için öncelikle başvurucunun başvuru

giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olup olmadığının belirlenmesi gerekir. Bunun için ise adli yardım talebinde bulunan tüzel kişi başvurucunun gerçek kişilerde olduğu gibi başvuru giderlerini kısmen veya tamamen karşılayamadığına ilişkin bilgi ve belgeleri ortaya koyması zorunludur. Adli yardım talebinin haklı olduğunu gösteren yeterli bilgi ve belgelerin sunulması yükümlülüğü başvurucuya düşmektedir.

11. Bu çerçevede belirtmek gerekir ki ödeme gücünden yoksunluk, şirketlerin yıllık ve ara dönem finansal tablolarından, denetime tabi şirketlerde denetim raporlarından, erken teşhis komitesinin raporlarından, yönetim organının tespitlerinden objektif olarak belirlenebilir (bkz. Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., § 71).

12. Yukarıdaki açıklama ve ilkeler çerçevesinde sermaye şirketlerinin bireysel başvuruda bulunurken de adli yardım talebinde bulunabilecekleri açık olup bununla birlikte adli yardım talebinin kabul edilebilmesi için şirketin yargılama giderlerini ödeme gücünden yoksun olma durumunun yukarıda belirtilen nitelikteki belgelerden biriyle ortaya konulmuş olması, başka bir ifadeyle talebin dayanaksız olmaması gerekmektedir.

13. Somut başvuruda başvurucu Şirket adli yardım talebine dayanak bilgi ve belge olarak, 2020 yılına ait defter ve belgelerinin incelenmesi suretiyle düzenlenen ve mali durumunu gösteren 5/1/2021 tarihli ve 188/2021-01 sayılı Yeminli Mali Müşavirlik Raporunu (rapor) bireysel başvuru dosyasına sunmuştur. Anılan raporda Şirketin banka hacizleri nedeniyle gayrifaal hâle geldiği, 31/12/2020 tarihli gelir tablosuna göre hiçbir gelir/hasılatının olmadığı, ticari zararda olduğu, aynı tarihli bilançosuna göre geçmiş yıllar zararlarının (-) 40.498.132,52 TL olduğu yönünde tespitlere yer verildiği görülmüştür.

14. Bu itibarla mali açıdan zor duruma düşmeden gerekli yargılama giderlerini ödeyemeyecek durumda olduğu anlaşılan başvurucu Şirketin açıkça dayanaktan yoksun olmayan adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir.

B. Mahkemeye Erişim Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu Şirket; mali durumunun iyi olmadığını, adli yardım talebine ilişkin olarak mahkemelerin farklı kararlarının bulunduğunu, bu konuda lafzi yorum yapılmasının mahkemeye erişim hakkını ihlal ettiğini ileri sürmüştür.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. Yukarıda da ifade edildiği üzere Anayasa Mahkemesi Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş. kararında ticari şirketlerin adli yardım talebinin kabul edilmemesini mahkemeye erişim hakkı yönünden incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir.

18. Anılan kararda kanun koyucunun adli yardım talebinden kimin yararlanacağını ve buna ilişkin şartları belirlemede takdir yetkisinin bulunduğu ancak kanun koyucunun bu takdir yetkisini anayasal ilkelere bağlı kalarak kullanması gerektiği, ekonomik durumuna bakılmaksızın ticari şirketler açısından adli yardımdan yararlanamayacaklarına ilişkin kategorik yasağın objektif ve makul gerekçelerinin ortaya konulması gerektiği belirtilmiştir. Söz konusu kararda adli yardım talebinin kabul edilmesi için gerekli olan yargılama veya takip giderlerini kısmen veya tamamen ödeme gücünden yoksun olma kriterinin sadece gerçek kişiler için geçerli bir kavram olmadığı, borca batık durumda olan yani aktifleri borçlarını karşılayamayan ticari şirketlerin de bu kapsamda değerlendirileceği, ödeme

gücünden yoksunluğun ise şirketlerin yıllık ve ara dönem finansal tablolarından, denetime tabi şirketlerde denetim raporlarından, erken teşhis komitesinin raporlarından, yönetim organının tespitlerinden objektif olarak belirlenebilmesinin mümkün olduğu ifade edilmiştir. Başvurucunun bireysel durumu değerlendirilmeden sırf tüzel kişi olması nedeniyle adli yardım müessesesinden yararlanamayacağına ilişkin olarak kanundan kaynaklanan yaklaşımın meşru amacının bulunmadığı tespitinde bulunulan kararda, yapılan müdahalenin başvurucunun mahkemeye erişimini aşırı derecede zorlaştırdığı hatta imkânsız hâle getirdiğinden başvurucu üzerinde ağır bir külfet oluşturduğu, bu sebeple ölçülü olmadığı sonucuna varılmıştır (Kemtaş Tekstil İnşaat Sanayi ve Ticaret A.Ş., §§ 70-74).

19. Somut olayda başvurucunun adli yardım talebi, ticari şirket olması ve 6100 sayılı Kanun'da adli yardımdan yararlanacak kişiler arasında gösterilmemesi nedeniyle reddedilmiştir. Ticari şirketlerin, diğer bir ifadeyle sermaye şirketlerinin mali durumlarının iyi olmaması durumunda adli yardım ihtiyacı içinde bulunabilecekleri gözetildiğinde ticari şirket olan başvurucunun ödeme gücünden yoksun olup olmadığı yönünden bir değerlendirme yapılmaksızın bu bağlamda başvurucu Şirketin finansal tabloları, denetleme raporları varsa iflas, konkordato ve tasfiye kararları incelenmeden kategorik olarak adli yardım talebinin reddedilmesinin Anayasa Mahkemesinin yukarıda belirtilen kararında açıklanan ilkelere göre mahkemeye erişim hakkına yönelik ölçüsüz bir müdahale teşkil ettiği sonucuna varılmıştır. Bu itibarla Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

20. Başvurucu mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğinin tespitini talep etmiştir.

21. Anayasa Mahkemesi ihlalin kanundan kaynaklandığı hâllerde giderimin ne şekilde yapılacağı ile ilgili olarak Hulusi Yılmaz ([GK], B. No: 2017/17428, 1/12/2022) kararında ilkeleri tespit etmiştir. Buna göre ihlal, idari makamların veya derece mahkemelerinin Anayasa’ya uygun yorum yapmalarına imkân vermeyecek açıklıkta bir kanun hükmünü uygulamaları veya kanundaki belirsizlikler sebebiyle ortaya çıkmışsa bu ihlal, kanunun uygulanmasından değil doğrudan kanundan kaynaklanmaktadır. Bu durumda ancak ihlale yol açan kanun hükmünün ortadan kaldırılması veya ilgili hükmün yeni ihlallere yol açılmayacak bir şekilde değiştirilmesi ya da yeni ihlallere yol açılmasının önüne geçilmesi için belirsizliğin ortadan kaldırılması hâlinde söz konusu ihlalin bütün sonuçlarıyla giderilebildiğinden söz edilebilir (anılan kararda bkz. § 56).

22. Anayasa Mahkemesinin Hulusi Yılmaz kararında benimsendiği üzere kanundan kaynaklanan ihlal durumunda ihlalin giderimini sağlayabilecek yöntemlerden biri de ihlale neden kanuni düzenlemenin Anayasa'ya aykırı olduğu gerekçesiyle ilgili mahkemesince itiraz yoluna başvurulmasıdır. Bu bağlamda somut başvuruda Anayasa'nın 152. maddesi uyarınca ilgili kanun hükmünün iptali için Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla başvurulmasının sağlanması amacıyla yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunduğu sonucuna varılmıştır.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Ankara 8. Asliye Ticaret Mahkemesine (E.2013/719, K.2015/922) GÖNDERİLMESİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN TOKAÇ

B. No: 2021/46801 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/46801

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN TOKAÇ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/46801)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Hakan TOKAÇ

Vekili : Av. Gülay SAKAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının, tedbir kararına karşı savunma hakkının kullanılamaması nedeniyle de savunma hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu; gerçek dışı beyan ve iddialara dayanılarak hakkında çok sayıda tedbir kararı verildiğini, çocuğuyla kişisel ilişki kurmasının engellendiğini, bu nedenle fiziksel ve ruhsal sağlığının bozulduğunu belirterek maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı ile yerleşme ve seyahat hürriyetinin ihlal edildiğinden de yakınmıştır. Başvurucu, nihai hükmü 13/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 17/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri

Hakkında Kanun’un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereği bireysel başvurunun başvuru yollarının tüketildiği, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir.

3. Anayasa Mahkemesi Mehmet Özcan (B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27) kararında, tebligatın elektronik tebliğ yöntemiyle yapıldığı hâllerde e-tebligatın açıldığı tarihte başvurucuların bireysel başvuruya ilişkin gerekçeli nihai karardan haberdar olduğunu kabul etmiş ve bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlayacağını belirtmiştir. Öte yandan adli tatilin hangi mahkemelerde uygulanacağı ilgili usul kanunlarında belirtilmiştir. 6216 sayılı Kanun'da ve İçtüzük'te Anayasa Mahkemesinin adli tatile tabi olduğu yönünde bir hüküm bulunmadığından Anayasa Mahkemesi adli tatil süresi içinde de yargısal faaliyetlerine devam etmektedir. Bu sebeple bireysel başvuru açısından adli tatil hükümlerinin süre hesabında dikkate alınmasına hukuken imkân bulunmamaktadır (Turgut Tayyar, B. No: 2013/7168, 15/10/2014, § 18).

4. Bireysel başvuruya konu karara ilişkin e-tebligat başvurucu tarafından 13/7/2021 tarihinde açılmıştır. Bu tarihten itibaren otuz gün içinde ve en son 12/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulması gerekirken bu tarih geçirildikten sonra 17/8/2021 tarihinde gerçekleştirilen bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

YÜKSEL BAŞAK

B. No: 2021/47259 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/47259

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

YÜKSEL BAŞAK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/47259)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Yüksel BAŞAK

Vekili : Av. Sezer AYYILDIZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ve mahkeme kararında karşı taraf için "mağdur" ifadesinin kullanılması nedeniyle de masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddialarına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 4/8/2021 tarihinde öğrendikten sonra 20/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir. Başvuru, gerekçeli karar hakkı ve masumiyet karinesi yönlerinden incelenmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Gerekçeli Karar Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. Anayasa Mahkemesi, gerekçeli karar hakkı yönünden olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Salih Söylemezoğlu (B. No: 2013/3758, 6/1/2016) ve Erdal Türkmen (B. No: 2016/2100, 4/4/2019) kararlarında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan

kararlarda, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı gereği itiraz merciince başvurucuların beyan ve delillerinin etkili bir şekilde incelenmesi ve karşılanması gerektiğini belirterek söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle başvurucuların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmetmiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Masumiyet Karinesinin İhlal Edildiğine İlişkin İddia

3. Başvurucu ayrıca masumiyet karinesinin ihlal edildiğinden yakınmıştır. S.M. ([GK], B. No: 2016/6038, 20/6/2019) kararı doğrultusunda masumiyet karinesinin ihlal edildiği iddiasının konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Masumiyet karinesinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması amacıyla yeniden yargılama yapılması için İzmir 3. Aile Mahkemesine (E.2021/348 D.İş, K.2021/348) iletilmek üzere İzmir 2. Aile Mahkemesine (E.2021/2980 D.İş., K.2021/2979) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

METİN TURHAN

B. No: 2021/57586 | Karar tarihi: 08.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/57586

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

METİN TURHAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/57586)

Karar Tarihi: 8/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucu : Metin TURHAN

Vekili : Av. Mehmet TÜMKAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun uyarınca verilen tedbir kararına yönelik esaslı iddiaların itiraz mercii tarafından karşılanmaması nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 26/10/2021 tarihinde öğrendikten sonra 22/11/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

2. Başvurucunun tüm iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamında gerekçeli karar hakkı yönünden incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer iddiaları Salih Söylemezoğlu (B. No: 2013/3758, 6/1/2016) ve Erdal Türkmen (B. No: 2016/2100, 4/4/2019) kararlarında incelemiş ve uygulanacak ilkeleri belirlemiştir. Anılan kararlarda, Anayasa'da güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkı gereği itiraz merciince başvurucunun beyan ve delillerinin etkili bir şekilde

incelenmesi ve karşılanması gerektiği belirtilerek söz konusu yükümlülüğün yerine getirilmemesi nedeniyle başvurucuların gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine hükmedilmiştir. Somut başvuruda, anılan kararlarda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

3. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminattalebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Eski hâle getirme kuralı çerçevesinde ihlalin sonuçlarının bütünüyle ortadan kaldırılabilmesi için ihlalin niteliği dikkate alınarak manevi zararları karşılığında başvurucuya net 6.500 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla İskenderun 2. Aile Mahkemesine (E.2021/168 D.İş, K.2021/168) iletilmek üzere İskenderun 1. Aile Mahkemesine (E.2021/1332 D.İş, K.2021/1332) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 6.500 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 8/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

AYŞE AYSUN ÜNSÜN

B. No: 2018/6472 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/6472

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE AYSUN ÜNSÜN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/6472)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Ayşe Aysun ÜNSÜN

Vekili : Av. Ali HASDEMİR

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, nihai hükmü 30/1/2018 tarihinde öğrendikten sonra 26/2/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, başvurucu hissesi bulunan taşınmazın 2015 yılı öncesinde 1/1.000 ölçekli imar planında eğitim tesisi alanı olarak ayrıldığı ve

kısıtlamanın devam ettiği anlaşıldığından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu; yeniden yargılama yapılması, 1.500.000 TL maddi ve 1.500.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapmak amacıyla Bursa 1. İdare Mahkemesine (E.2015/465, K.2016/1664) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SINIRLI SORUMLU KARAYOLCULAR KONUT YAPI KOOPERATİFİ

B. No: 2018/8401 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2018/8401

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SINIRLI SORUMLU KARAYOLCULAR KONUT YAPI KOOPERATİFİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2018/8401)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Olcay ÖZCAN

Başvurucu : Sınırlı Sorumlu Karayolcular Konut Yapı Kooperatifi

Vekili : Av. Eren ÖZDEN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, taşınmazın imar planında kamu hizmeti alanına ayrılması nedeniyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu, nihai hükmü 21/2/2018 tarihinde öğrendikten sonra 21/3/2018 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvuru süresi içinde yapılmıştır. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Hüseyin Ünal (B. No: 2017/24715, 20/9/2018) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede taşınmazın uygulama imar planında kamu hizmeti alanına ayrılmasına rağmen beş yılı aşkın bir süredir kamulaştırılmaması ve herhangi bir tazminat da ödenmemesinin başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal

edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda 1972 yılında ilkokul alanı olarak imar planı kapsamına alınan taşınmaz, başvurucu tarafından devir alınmıştır. Taşınmaz üzerindeki kısıtlamanın başvurucu açısından taşınmazı edindiği 1980'li yıllardan bu yana devam ettiği anlaşıldığından anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

4. Başvurucu, 6.085.521,75 TL maddi ve 250.000 TL manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapmak amacıyla İstanbul 3. İdare Mahkemesine (E.2015/372, K.2016/1883) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 294,70 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.094,70 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BİLGİN ÖZEN

B. No: 2019/12689 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/12689

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BİLGİN ÖZEN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/12689)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Bilgin ÖZEN

Vekili : Av. Seyit Nusret ÖZTÜRK

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, işçilik alacağı davasının tanıklar dinlenmeksizin Yargıtayın emsal kararlarına aykırı olarak kısmen reddedilmesi ve yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı, makul sürede yargılanma hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

2. Başvurucu; İstanbul 3. İş Mahkemesinde (Mahkeme) açtığı davada, Boğaziçi Elektrik Dağıtım A.Ş. (BEDAŞ) üst işverenliği nezdinde taşeron şirketlerin sigortalısı olarak çalıştığını, BEDAŞ ile taşeron şirketler arasındaki ilişkinin muvazaalı olduğunun tespitine ilişkin olarak Enerji Bakanlığı müfettişleri tarafından hazırlanan rapordaki tespitin iptali talebini içeren davanın reddedildiğini, dolayısıyla üst işverenin işçisi durumuna girdiğini belirterek işçilik alacaklarının tahsilini talep etmiştir.

3. Mahkeme, davanın kısmen kabulüne karar vermiştir.

4. İstinaf talebi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 31. Hukuk Dairesi mahkeme kararını kaldırarak yaptığı yargılamanın sonunda davanın kısmen kabulüyle cumartesi günü

için çalışma zammı alacağı talebinin reddine kesin olarak karar vermiştir.

5. Nihai karar 10/3/2019 tarihinde e-tebligat yoluyla başvurucu vekiline tebliğ edilmiş, başvuru 9/4/2019 tarihinde yapılmıştır.

6. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu; cumartesi günü için çalışma zammı alacağının reddedilmesinin Yargıtayın emsal kararlarına aykırı olduğunu, istinaf başvurusunu inceleyen Bölge Adliye Mahkemesi 31. Hukuk Dairesinin de emsal kararlarının bulunduğunu, Mahkemenin tanıkları dinlemediğini, yargılamanın da uzun sürdüğünü belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkının, makul sürede yargılanma hakkının ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un "Bireysel başvuru usulü" kenar başlıklı 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten; başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir. Haklı bir mazereti nedeniyle süresi içinde başvuramayanlar, mazeretin kalktığı tarihten itibaren onbeş gün içinde ve mazeretlerini belgeleyen delillerle birlikte başvurabilirler ... "

9. Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün (İçtüzük) "Başvuru süresi ve mazeret" kenar başlıklı 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvurunun, başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemişse ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekir."

10. Bireysel başvurunun ön şartlarından biri de otuz günlük süre kuralıdır. Sürenin başvurunun her aşamasında dikkate alınması gerekir (Deniz Baykal, B. No: 2013/7521, 4/12/2013, § 32). Otuz günlük süreye ilişkin başlangıç tarihinin tespitinde kanun hükmü gereği öğrenme tarihi esas alınmalıdır.

11. Bireysel başvuruların 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrası uyarınca başvuru yollarının tüketildiği tarihten, başvuru yolu öngörülmemiş ise ihlalin öğrenildiği tarihten itibaren otuz gün içinde yapılması gerekmektedir. Anılan düzenlemelerde başvuru yolu öngörülen durumlarda bireysel başvuru süresinin başlangıcına ilişkin olarak başvuru yollarının tüketildiği tarihten söz edilmekte ise de haberdar olunmayan bir hususta başvuru yapılamayacağı dikkate alınarak bu ibarenin nihai kararın gerekçesinin öğrenildiği tarih olarak anlaşılması gerekir (A.C. ve diğerleri [GK], B. No: 2013/1827, 25/2/2016, § 25).

12. Bireysel başvuru süresinin işlemeye başlaması yönünden nihai kararın gerekçesinin tebliği, öğrenme şekillerinden biridir (Mehmet Ali Kurtuldu, B. No: 2013/5504, 28/5/2014, § 27). Ancak öğrenme, gerekçeli kararın tebliği ile sınırlı olarak gerçekleşmez; başka şekillerde de öğrenme söz konusu olabilir. Başvurucunun nihai kararın gerekçesini dava dosyasını incelemek suretiyle öğrenmesi mümkündür. Bu doğrultuda dosyadan suret alınması gibi hâllerde başvurucunun gerekçeli kararı öğrendiği kabul edilebilir. Başvuruculara nihai kararın gerekçesini öğrendiklerini beyan ettikleri tarih de bireysel

başvuru süresinin başlangıcı olarak ele alınabilir (İlyas Türedi, B. No: 2013/1267, 13/6/2013, §§ 21, 22).

13. Diğer yandan somut olayın şartlarında başvurucunun nihai karardan daha erken bir tarihte haberdar olması gerektiğinin değerlendirilmesi durumunda Anayasa Mahkemesi, başvuru süresinin başlangıcı için bu tarihi de esas alabilir (Ögeday Akın, B. No: 2014/2345, 10/6/2015, § 38).

14. Bu bağlamda Anayasa Mahkemesi, henüz avukatına tebliğ edilmemiş olmakla birlikte nihai karar olan gerekçeli Yargıtay ilamının ilk derece mahkemesine ulaştığı, başvurucunun avukatının ise bireysel başvuru formunda bu karardan haberdar olduklarını belirttiği tarihten daha önce ilk derece mahkemesine söz konusu ilamın tebliğe çıkarılması için birden fazla talepte bulunduğunun anlaşıldığı bir bireysel başvuruda başvuru süresinin avukatın ilk yazılı talep tarihinden itibaren işlemeye başladığını kabul etmiştir. Anılan kararda Anayasa Mahkemesi, gerekçeli nihai karar ilk derece mahkemesine ulaştığından başvurucunun haberdar olduğu ve bu durumda Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) Avukat Bilgi Sistemi'ni kullandığı görülen başvurucu vekilinin nihai kararın sonucunu ve gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânı olduğu konusunda şüphe bulunmadığını ifade etmiştir (Suat Bircan [GK], B. No: 2014/16800, 1/12/2016, §§ 25-27).

15. UYAP; kullanıcıların kendilerini ilgilendiren bilgi ve belgelere, ihtiyaç duymaları hâlinde hızlı ve kolay şekilde ulaşabilmelerini sağlamaktadır. Her türlü bilgi ve belge alışverişi de UYAP üzerinden elektronik ortamda ve anlık denebilecek kısa sürede gerçekleştirilebilmektedir (Hüseyin Aşkan, B. No: 2017/15649, 21/7/2020, § 26).

16. Yargı sisteminin parçası olarak avukatlar; sistemde vekâletleri bulunan dava dosyalarını internet aracılığıyla UYAP'tan yararlanarak inceleyebilmekte, bu dosyalardan suret alabilmekte, elektronik imza ile sistemdeki dava dosyalarına evrak ekleyebilmekte, yeni dava dosyası açabilmekte ve harç ödeyebilmektedir. Ayrıca nihai kararın gerekçesine erişmenin mümkün hâle geldiği durumlarda başvurucu avukatları bu sistemi kullanmak suretiyle nihai kararın gerekçesini kesin olarak öğrenme imkânını da elde etmektedir (Hüseyin Aşkan, § 27).

17. Tüm bu işlemler yapılırken bilgi ve belgelerin son hâli, değişmez ve güvenli bir şekilde veri tabanında saklanmakta ve belgeler üzerinde yapılan işlemler UYAP evrak işlem kütüğünde kayıt altına alınmaktadır. Evrak işlem kütüğü, evrak üzerinde yapılan işlemleri (doküman oluşturma, düzenleme, imzalama, açma, okuma ve yazdırma gibi) kayıt altına almaktadır. Kayıt altına alınan evrak üzerindeki işlemleri yapan şahsın adı, soyadı, sıfatı, birimi, yapılan işlemin niteliği, tarihi ve saati sistemde saklanmaktadır (Hüseyin Aşkan, § 28).

18. 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu’nda, vekil vasıtasıyla takip edilen işlerde tebligatın vekile yapılacağı düzenlemesine yer verilmiştir. Ancak 7201 sayılı Kanun'dan sonra 2011 yılında kabul edilen 6216 sayılı Kanun'un 47. maddesinin (5) numaralı fıkrası ile İçtüzük'ün 64. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurularda otuz günlük başvuru süresi ihlale neden olduğu iddia edilen karar veya işlemin öğrenildiği tarihten başlamaktadır. Yargılama sonucu verilen bir kararın kanunen tebliğ zorunluluğu bulunsa dahi o kararın gerekçesiyle birlikte herhangi bir şekilde öğrenilmesiyle bireysel başvuru süresi başlamaktadır (Ümran Özkan [GK], B. No: 2019/13338, 8/3/2023, § 39).

19. Başvuruya konu olayda, nihai karar olan Bölge Adliye Mahkemesi kararına ilişkin olarak UYAP evrak işlem kütüğü üzerinde yapılan inceleme neticesinde ilgili kararı başvurucunun 19/2/2019 tarihinde okuduğu tespit edilmiştir. Dolayısıyla bu işlemi yapan ilgililerden işlem sırasında nihai kararın sonucunu öğrenmeleri beklenir. Böyle bir durumda işlem yapılırken nihai kararın sonucunun öğrenildiği kabul edileceğinden bireysel başvuru süresinin bu tarihten itibaren başlatılması gerekir.

20. Bu kapsamda nihai kararı başvurucunun UYAP üzerinden 19/2/2019 tarihinde okuduğunun, dolayısıyla nihai karardan haberdar olduğunun ve bu doğrultuda bireysel başvuru süresinin 19/2/2019 tarihinden itibaren işlemeye başladığının kabul edilmesi gerekir (benzer yöndeki karar için bkz. Ümran Özkan, § 45). Nitekim ilgili usul kuralları uyarınca sürenin münhasıran tebliğden itibaren işlemeye başlayacağının kabul edildiği uygulamaların aksine bireysel başvuru yolunda başvuru süresi, ihlalin öğrenilmesi esasına bağlanmıştır (benzer yöndeki karar için bkz. Mehmet Özcan, B. No: 2019/6266, 15/1/2020, § 27).

21. Sonuç olarak bireysel başvuru konusu yargılama sürecine ilişkin nihai karardan 19/2/2019 tarihinde haberdar olduğu anlaşılan başvurucunun otuz günlük bireysel başvuru süresinin geçmesinden sonra 9/4/2019 tarihinde gerçekleştirdiği ve herhangi bir mazeret de bildirmediği anlaşılan bireysel başvurunun süre aşımı nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun süre aşımı nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

HAKAN DUMAN

B. No: 2019/14118 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/14118

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HAKAN DUMAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/14118)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Murat AZAKLI

Başvurucu : Hakan DUMAN

Vekili : Av. Kemal CAMUZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, istinaf talebinin gerekçesiz şekilde reddedilmesi nedeniyle gerekçeli karar hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu ve F.B. aleyhine, T.C. Ziraat Bankasında (Banka) çalıştıkları dönemlerde Bankayı zarara uğrattıkları iddiasıyla Banka tarafından ihtiyati haciz talebinde bulunulmuştur.

3. Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 26/2/2018 tarihinde başvurucu aleyhine 100.000 TL, F.B. aleyhine 24.150 TL üzerinden ihtiyati haciz kararı vermiştir.

4. Banka, Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesinde (iş mahkemesi sıfatıyla) alacak davası açmıştır.

5. İhtiyati haciz kararına karşı başvurucu, alacak davasının görüldüğü Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla); diğer borçlu F.B. ise Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesine itirazda bulunmuştur. Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesi başvurucunun

itiraz dilekçesini değerlendirilmek üzere Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesine göndermiştir.

6. Her iki itiraz dilekçesini de inceleyen Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesi 4/7/2018 tarihinde, ihtiyati hacze konu alacak hakkında davacı Banka tarafından alacak davasının açılmış olması nedeniyle ihtiyati hacze itirazı inceleme görevinin alacak davasını inceleyen mahkemeye ait olduğu gerekçesiyle görevsizlik kararı vermiş; ihtiyati haciz kararına yapılan itirazın değerlendirilmesi için dosyayı Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla) göndermiştir.

7. Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesi 11/10/2018 tarihli kararıyla ihtiyati haciz kararına karşı yapılan itirazı reddetmiştir.

8. Anılan kararda davacı olarak sadece başvurucu ve vekilinin isimleri, davalı olarak da Banka yazılmıştır. Kararın gerekçesinde; borçluların Bankanın Kırıkhan Şubesinin eski yetkilisi ve müdürü oldukları, olaya ilişkin soruşturma raporu ve Disiplin Kurulu kararı mevcut olduğundan yaklaşık ispat şartının gerçekleştiği, dolayısıyla 9/6/1932 tarihli ve 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu'nun 257. ve devamı maddelerindeki şartlar oluştuğundan ihtiyati haczin kaldırılması talebinin reddedildiği belirtilmiştir.

9. Başvurucu vekili; ihtiyati haczin şartlarının oluşmadığını, Bankadan ayrıldıktan yaklaşık iki yıl sonra ihtiyati haciz talebinde bulunulduğunu, Banka görevlisi olan müfettişin raporuna dayalı olarak ihtiyati haciz kararı verildiğini belirterek istinaf talebinde bulunmuştur.

10. Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesi 7/3/2019 tarihinde, kararın hüküm kısmından anlaşıldığı üzere istinaf başvurusunun reddine kesin olarak karar vermiştir. Kararın ilgili kısmı şöyledir:

"...

İhtiyati hacze [F.B.] 13/03/2018 tarihli dilekçesi ile itiraz etmiş, yine Kemal Camuz 07/06/2018 günlü dilekçesi ile ihtiyati hacze itiraz etmiş, dosya Kırıkhan 1. Asliye Hukuk (İş) mahkemesinin 2019/29 Esas sayılı D. İş dosyası üzerinde birleştirilmiş, Kırıkhan 1. Asliye Hukuk (İş) mahkemesinin 11/10/2018 gün 2018/29-2018/31 E-K sayılı D.iş kararı ile Hakan Duman tarafından ihtiyati hacze yapılan itirazın reddine karar verilmiştir.

İhtiyati Hacze [F.B.] tarafından da itiraz edildiği halde onun talebi hakkında olumlu yada olumsuz bir karar verildiği dosya kapsamından anlaşılamamaktadır. Bu sebeplerle mahkeme kararının kaldırılarak HMK nun 353/a-6 maddesi gereğince yeniden bir karar verilmek üzere dosyanın yerel mahkemesine iadesine karar vermek gerekmiştir.

H Ü KÜ M/ Gerekçesi yukarıda açıklandığı üzere;

1-Davacı vekilinin istinaf başvurusunun HMK'nın 353/1-b.1 maddesi gereğince ESASTAN REDDİNE,"

11. Başvurucu 31/3/2019 tarihinde kararı öğrenmiş ve 19/4/2019 tarihinde başvuru yapmıştır.

12. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

13. Başvuru formu ve eklerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Başvurucunun İddiaları

14. Başvurucu; Kırıkhan 2. Asliye Hukuk Mahkemesince yokluğunda ihtiyati haciz kararı verildiğini, bu karara yaptığı itirazın Mahkemece reddedildiğini, istinaf talebinde itirazlarını ve delillerini ileri sürmelerine rağmen hiçbir açıklama yapılmadan itirazın esastan reddine karar verildiğini, yalnızca ilgili maddeye gönderme yapılarak itirazın reddedildiğini, istinaf mahkemesi kararının gerekçesiz olduğunu belirterek adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Kabul Edilebilirlik Yönünden

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Esas Yönünden

1. Genel İlkeler

16. Anayasa'nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

17. Anayasa'nın "Duruşmaların açık ve kararların gerekçeli olması" kenar başlıklı 141. maddesinin üçüncü fıkrası şöyledir:

"Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır."

18. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin adil yargılanma hakkına sahip olduğu belirtilmiş ancak gerekçeli karar hakkından açıkça söz edilmemiştir. Bununla birlikte Anayasa'nın 36. maddesine "...ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Nitekim Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasındaki hakkaniyete uygun yargılanma hakkının kapsamına gerekçeli karar hakkının da dâhil olduğu Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin birçok kararında vurgulanmıştır. Dolayısıyla Anayasa'nın 36. maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının gerekçeli karar hakkı güvencesini de kapsadığının kabul edilmesi gerekir (Abdullah Topçu, B. No: 2014/8868, 19/4/2017, § 75).

19. Anayasa'nın 141. maddesinin üçüncü fıkrasında da "Bütün mahkemelerin her türlü kararları gerekçeli olarak yazılır." denilerek mahkemelere kararlarını gerekçeli yazma yükümlülüğü yüklenmiştir. Anayasa'nın bütünlüğü ilkesi gereği anılan Anayasa kuralı da gerekçeli karar hakkının değerlendirilmesinde gözönünde bulundurulmalıdır (Abdullah Topçu, § 76).

20. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı maddi adaleti değil şeklî adaleti temin etmeye yönelik güvenceler içermektedir. Bu bakımdan adil yargılanma hakkı davanın taraflardan biri lehine sonuçlanmasını garanti etmemektedir. Adil yargılanma hakkı temel olarak yargılama sürecinin ve usulünün hakkaniyete uygun olarak yürütülmesini teminat altına almaktadır (M.B. [GK], B. No: 2018/37392, 23/7/2020, § 80).

21. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin yargı organlarına davacı ve

davalı olarak başvurabilme ve bunun doğal sonucu olarak da iddia, savunma ve adil yargılanma hakkı güvence altına alınmıştır. Anılan maddeyle güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bağlamda Anayasa'nın bütün mahkemelerin her türlü kararlarının gerekçeli olarak yazılmasını ifade eden 141. maddesinin de hak arama hürriyetinin kapsamının belirlenmesinde gözetilmesi gerektiği açıktır (Vedat Benli, B. No: 2013/307, 16/5/2013, § 30).

22. Anılan kurallar uyarınca ilke olarak mahkeme kararlarının gerekçeli olması, adil yargılanma hakkının bir gereğidir. Derece mahkemeleri, dava konusu maddi olay ve olguların kanıtlanmasını, delillerin değerlendirilmesini, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanmasını, uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu, sonuca varılmasında kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini makul bir şekilde gerekçelendirmek zorundadır. Bu gerekçelerin oluşturulmasında açıkça bir keyfîlik görüntüsünün olmaması ve makul bir biçimde gerekçe gösterilmesi hâlinde adil yargılanma hakkının ihlalinden söz edilemez (İbrahim Ataş, B. No: 2013/1235, 13/6/2013, § 23).

23. Makul gerekçe; davaya konu olay ve olguların mahkemece nasıl nitelendirildiğini, kurulan hükmün hangi nedenlere ve hukuksal düzenlemelere dayandırıldığını ortaya koyacak, olay ve olgular ile hüküm arasındaki bağlantıyı gösterecek nitelikte olmalıdır. Zira tarafların o dava yönünden hukuk düzenince hangi nedenle haklı veya haksız görüldüklerini anlayıp değerlendirebilmeleri için ortada usulüne uygun şekilde oluşturulmuş, hükmün hangi nedenle o içerik ve kapsamda verildiğini gösteren, ifadeleri özenle seçilmiş ve kuşkuya yer vermeyecek açıklıktaki bir gerekçe bölümünün ve buna uyumlu hüküm fıkralarının bulunması zorunludur (İbrahim Ataş, § 24).

24. Kararların gerekçeli olması, davanın taraflarının mahkeme kararının dayanağını öğrenerek mahkemelere ve genel olarak yargıya güven duymalarını sağladığı gibi tarafların kanun yoluna etkili başvuru yapmalarını mümkün hâle getiren en önemli faktörlerdendir. Gerekçesi bilinmeyen bir karara karşı gidilecek kanun yolunun etkin kullanılması mümkün olmayacağı gibi bahsedilen kanun yolunda yapılacak incelemenin de etkin olması beklenemez (Vesim Parlak, B. No: 2012/1034, 20/3/2014, § 34).

25. Ayrıca kanun yolu incelemesi yapan mercinin yargılamayı yapan mahkemenin kararını uygun bulması hâlinde bunu ya aynı gerekçeyi kullanarak ya da bir atıfla kararına yansıtması yeterlidir. Burada önemli olan husus ileri sürülen iddiaları incelediğini, derece mahkemesinin kararını inceleyerek onadığını ya da bozduğunu göstermesidir (Yasemin Ekşi, B. No: 2013/5486, 4/12/2013, § 57).

2. İlkelerin Olaya Uygulanması

26. Somut olayda başvurucu, istinaf talebinin gerekçesiz şekilde reddedildiğini belirterek gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

27. Başvuru konusu olayda, başvurucunun ihtiyati haciz kararına itirazı üzerine Mahkeme tarafından gerekçesi ortaya konulmak suretiyle itirazın reddine karar verilmiştir. Başvurucu, anılan karara yönelik istinaf talebinde bulunmuştur. İstinaf talebini inceleyen Bölge Adliye Mahkemesi, gerekçesinde mahkeme kararının kaldırılarak dosyanın mahkemesine iadesine karar verilmesi gerektiğini belirttiği hâlde hüküm kısmında istinaf başvurusunun reddine dair hüküm oluşturmuştur (bkz. § 10).

28. Öte yandan başvurucunun istinaf talebinde ileri sürdüğü itirazların esasına ilişkin hiçbir değerlendirme ve tartışma yapılmadığı tespit edilmiştir. Bu şekliyle istinaf mahkemesi kararının gerekçesi ile hüküm kısmı arasında çelişki ortaya çıktığı gibi başvurucunun istinaf dilekçesinde ileri sürdüğü itirazlarıyla ilgili olarak herhangi bir değerlendirme de yapılmadığı anlaşılmıştır. İstinaf mahkemesinin ilk derece mahkemesi kararına atıf yaparak itirazı reddettiği bir durum da söz konusu değildir.

29. Buna göre istinaf mahkemesi kararının gerekçesi ile hüküm kısmı arasında çelişki olduğu ve başvurucunun istinaf itirazlarının değerlendirilmediği, istinaf mahkemesinin hangi gerekçelerle hangi kararı verdiğinin anlaşılamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

30. Açıklanan gerekçelerle başvurucunun Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

31. Başvurucu; ihlalin tespiti ile yeniden yargılama talebinde bulunmuştur.

32. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki gerekçeli karar hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin gerekçeli karar hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılması amacıyla Adana Bölge Adliye Mahkemesi 8. Hukuk Dairesine (E.2019/264, K.2019/413) iletilmek üzere Kırıkhan 1. Asliye Hukuk Mahkemesine (iş mahkemesi sıfatıyla, E.2018/29 D.İş) GÖNDERİLMESİNE,

D. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

BESNA TOSUN

B. No: 2019/30632 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2019/30632

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

BESNA TOSUN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2019/30632)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportörler : Gizem Ceren DEMİR KOŞAR

Melek ŞAHAN

Başvurucu : Besna TOSUN

Vekili : Av. Nermin KAPLAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; yapılmak istenen bir etkinliğin yasaklanmasına karar verilmesi ve bu karara dayanılarak etkinliğe müdahale edilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, müdahale sırasında kolluk görevlilerinin güç kullanması nedeniyle de kötü muamele yasağını ihlal ettiği iddialarına ilişkindir.

2. Kamuoyunda cumartesi anneleri olarak adlandırılan ve yakınlarının zorla kaybedildiğini iddia eden kadın ve erkeklerden oluşan grup, cumartesi günleri saat 12.00'de Galatasaray Meydanı'nda oturma eyleminde bulunup basın açıklaması yapmaktadır. Yakınları kaybolmasa da insan hakları savunucusu olduğunu ileri süren bazı kişiler de sözü edilen gruba destek vermektedir.

3. Başvurucu, babası F.T.nin 19/10/1995 tarihinde gözaltına alınarak zorla kaybedildiğini beyan etmiştir. Başvurucu, kendi beyanına göre İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesinin üyesi ve aynı zamanda bir aktivisttir. 22/9/2018 tarihinde anılan etkinliğin 704. haftası

gerçekleştirilecektir.

4. Beyoğlu İlçe Emniyet Müdürlüğünün talebi üzerine Beyoğlu Kaymakamlığı 21/9/2018 tarihinde, Galatasaray Meydanı'nda 22/9/2018 tarihinde yapılacak oturma eylemi ile basın açıklamasına katılım için bazı derneklerin, siyasi partilerin ve aykırı (marjinal) grupların terör örgütlerine müzahir sosyal medya hesapları üzerinden yoğun şekilde çağrılar yaptığı, İstanbul Valiliğince belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü alanları arasında Beyoğlu ilçesinde bulunan bir yer olmadığı, konuyla ilgili olarak Beyoğlu Kaymakamlığına herhangi bir bildirimde bulunulmadığı gerekçesiyle 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 10. ve 17. maddeleri ile 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (ç) fıkrasına istinaden 22/9/2018 Cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda, Çukurlu Çeşme Sokak'ta, İstiklal Caddesi'nde, Büyük Parmakkapı Sokak'ta ve ilçe genelinde izinsiz oturma eylemi, basın açıklaması ve benzeri etkinlikler yapılmasına izin verilmemesine karar vermiştir. Karara göre sözü edilen yasak ile millî güvenliğin, kamu düzeninin, genel sağlığın ve ahlakın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması ile suç işlenmesinin önlenmesi amaçlanmaktadır.

5. Polis tarafından düzenlenen 22/9/2018 tarihli tutanağa göre aynı gün saat 10.20 sıralarında yedi kişi Çukurlu Çeşme Sokak üzerinde bulunan İnsan Hakları Derneği İstanbul Şubesi (Dernek) önünde beklemeye başlamıştır. Zaman ilerledikçe Derneğin önünde bekleyen kişilerin sayısı artmıştır. Yolu trafiğe kapatan ve aralarında bazı milletvekillerinin de olduğu altmış kişilik grup saat 11.30'da basın açıklaması yapmak istemiştir. Polis, Beyoğlu Kaymakamlığının yasaklama kararından bahsederek yürüyüş ve basın açıklamasına izin verilmeyeceğini gruba söylemiş, grubun toplanıp basın açıklaması yapma hususundaki ısrarı üzerine ses yükseltici cihazlarla grubu ikaz etmiştir. Israrcı olmaları üzerine grup saat 11.35 itibarıyla kalkanlarla ittirmek suretiyle Dernek içine yönlendirilmiştir. Grup Dernek önünde bir süre beklemiştir. Saat 12.00 sıralarında içinde milletvekillerinin de bulunduğu bir grup karanfil bırakmak istemiş, buna izin verilmemiş, saat 12.25 itibarıyla Dernek önündeki grup Çevik Kuvvet marifetiyle içeri kalkanlarla ittirilmiş, saat 12.40 itibarıyla sokak araç ve yaya trafiğine açılmıştır. Müdahale edilen grubun içinde başvurucu da yer almaktadır.

6. Dosya kapsamındaki bazı evrakta başvurucu hakkında uygulanan gözaltı işlemi kapsamında adli muayene raporu düzenlendiği belirtilmekte ise de başvurucu hakkında gerçekleştirilen gözaltı işlemine dair bir belgeye rastlanmamıştır. Soruşturma dosyasında, başvurucu hakkında düzenlenen yakalama tutanağı ve emniyet güçleri tarafından düzenlenen fezleke yer almakla birlikte anılan belgelerin 25/8/2018 tarihinde, etkinliğin 700. haftasında gerçekleştirilen müdahale ve yapılan adli işlemlere ilişkin olduğu görülmüştür. Başvurucunun olay günü Gaziosmanpaşa Taksim Eğitim ve Araştırma Hastanesine başvurduğu, acil biriminden giriş yaparak darbedildiği iddiasıyla adli muayene raporu aldığı dosya kapsamındaki belgelerden anlaşılmaktadır.

7. Başvurucu hakkında olay günü düzenlenen genel adli muayene raporuna sol ön kolda 3cm ve 5cm'lik iki yüzeyel erozyon, sol el bileğinde 2cm'lik iki yüzeyel erozyon, ensede 2x5cm ve 1x3cm'lik yüzeyel erozyon, sağ ayak bileği lateral yüzde 2x3cm'lik ekimoz, sırtta 2x2cm'lik ekimoz olduğu, tüm vücutta yaygın hassasiyet tarif edildiği kaydedilmiştir.

8. Başvurucu 26/9/2018 tarihinde suç duyurusunda bulunmuştur. İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığınca aynı gün Adli Tıp Kurumuna (ATK) sevk edilerek başvurucunun muayenesi sağlanmıştır. 26/9/2018 tarihli ATK raporunda 22/9/2018 tarihli rapora yer verilmiş, yapılan

muayenede haricî lezyon tespit edilmediği ancak sağ ayak bileğinde, ense kısmında, her iki omuz arka kısmında ve bel bölgesinde ağrı şikâyetinin devam ettiği belirtilmiştir.

9. Başsavcılık, İstanbul Valiliğinden 2/12/1999 tarihli ve 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun kapsamında inceleme yapılmasını talep etmiştir. İstanbul Valiliği, soruşturma izni verilmemesine ve disiplin soruşturması açılmasına gerek olmadığına dair karar vermiştir. Başvurucunun anılan karara karşı yaptığı itiraz reddedilmiştir.

10. Bununla birlikte Başsavcılık tarafından genel hükümlere göre soruşturma yürütüldüğü anlaşılmıştır.

11. Kamera kayıtları bilirkişiye verilmek suretiyle incelenmiştir. Bilirkişi raporunda; emniyet görevlilerinin gösterici grubu ittirdiği, kalabalık içinde itişmeler yaşandığı, başvurucunun bu esnada yaralanmış olmasının mümkün olduğu belirtilmiştir.

12. 9/5/2019 tarihinde, yaralanma ile sonuçlanan eylemin zor kullanma yetkisinin kullanımı şeklinde geliştiği, atılı suçun unsurları bulunmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilmiştir. Başvurucunun yaptığı itiraz reddedilmiştir.

13. Başvurucu, nihai hükmü 30/7/2019 tarihinde öğrendikten sonra 28/8/2019 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

14. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Toplantı ve Gösteri Yürüyüşü Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

15. Başvurucu; barışçıl gösteri hakkını kullanmak istediğinde aşırı güç kullanımı ile engellendiğini belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde sürece ilişkin bilgi verilmiştir. Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvurucu, polisin toplantıya müdahale edene kadar herhangi bir karmaşa yaşanmadığını, polisin müdahale etmesine gerekçe gösterilen hususların polis müdahalesinden sonra ortaya çıktığını beyan etmiştir.

16. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

17. 2911 sayılı Kanun'un 17., 23. ve 24. maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı değerlendirilmiştir. Müdahalenin kamu düzeninin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna varılmıştır. Bu belirlemenin ardından müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygunluğu yönünden bir inceleme yapılacaktır (bu konuda genel ilkeler için bkz. Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 32; Sevinç Hocaoğulları, B. No: 2015/271, 15/11/2018; §§ 37-46).

18. Somut olayda Kaymakamlık, kanunen yapılması gereken bildirimin yapılmaması nedeniyle başvuruya konu etkinliği yasaklamış; kolluk görevlileri de bu karara dayanarak toplantıya müdahale etmiştir. Yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyacı karşıladığının ve orantılı olduğunun ispatı, kural olarak müdahale eden idare ve müdahaleyi denetleyen yargı merciine düşmektedir. Bu doğrultuda idarenin bildirim yükümlülüğüne uyulmaması nedeniyle verilen yasaklama kararı ile bu karara dayanarak toplantıya yapılan

müdahalenin demokratik toplum düzeninde gerekliliği hususunda değerlendirme yapılmalıdır (bildirim usulü ve uygulanmasının amacı ile sınırlamanın niteliği ve bu yükümlülüğe aykırılık hâlinde sorumluluğa yönelik ilkeler için bkz. Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122; Osman Erbil, B. No: 2013/2394, 25/3/2015, § 52; Selma Elma, B. No: 2017/24902, 4/7/2019, §§ 41-47; Gülistan Atasoy ve diğerleri [GK], B. No: 2017/15845, 21/1/2021, §§ 57, 58; Dilan Ögüz Canan, § 39; bildirim yükümlülüğünün yerine getirilmemesinin tek başına toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına müdahaleyi haklı kılmadığına ilişkin kararlar için bkz. Selma Elma § 47/i; Ali Orak ve İrfan Gül, B. No: 2014/10626, 18/4/2018, § 60; kanunda öngörülen koşullar tümüyle karşılanmadan yapılan toplantının tek başına toplantının barışçıllığını ortadan kaldırmadığına ve müdahale için yeterli olmadığına ilişkin kararlar için bkz. Dilan Ögüz Canan, § 41; Ali Rıza Özer ve diğerleri, § 119; Gülşah Öztürk ve diğerleri, B. No: 2013/3936, 17/2/2016, § 69; Ömer Faruk Akyüz, B. No: 2015/9247, 4/4/2018, § 57; barışçıl toplantıya devletin sabır ve hoşgörü göstermesine yönelik kararlar için bkz. Osman Erbil, § 54; Dilan Ögüz Canan, § 38; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017 § 81; Sevinç Hocaoğulları, § 43). Ayrıca başvurucunun toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile kamu düzeni arasında adil bir denge kurulmalı, buna ilişkin hususlar ilgili ve yeterli bir gerekçeyle ortaya konulmalıdır (İsmail Sarıkabadayı ve diğerleri, B. No: 2016/23696, 8/6/2021, § 45).

19. Anayasa Mahkemesi başvuruya konu toplantı ve gösteri yürüyüşüne idare tarafından gerçekleştirilen müdahalenin demokratik toplum düzeninin gereklerine uygun olup olmadığını Maside Ocak Kışlakçı (B. No: 2019/21721, 16/11/2022) kararında değerlendirmiştir. Anılan kararda, polisin gerekli olmadığı hâlde toplantıya müdahale etmesi sonrası kimi katılımcılar tarafından kolluk görevlilerine bazı cisimlerin atıldığı gözetilerek toplantıya yapılan müdahalenin zorunlu bir toplumsal ihtiyaca karşılık gelmediği değerlendirilmiştir. Anayasa Mahkemesi, idarenin etkinliği yasaklama kararı için dayanak gerekçelerin haklı ve ikna edici nitelikte olmadığını belirterek etkinliğe müdahale etmesini gerektirecek makul hiçbir sebep ortaya konulmadan ve hakkın kullanılabilmesine yönelik hiçbir tolerans gösterilmeden etkinliğe müdahale edildiği sonucuna varmıştır. Başvuruya konu müdahalenin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılan kararda şu gerekçe ve değerlendirmelere dayanılmıştır (aynı kararda bkz. §§ 24-26):

- İdarenin müdahaleye dayanak olan yasaklama kararında, toplantı için bildirim yapılmamasının kamu düzenini ne şekilde bozacağı veya başkalarının hak ve özgürlüklerini nasıl zedeleyeceğine dair hiçbir açıklamada bulunmamış, idarece bu kanaate nasıl ulaşıldığı anlaşılamamıştır.

- Somut olayda, gerçekleştirilmek istenen etkinliğin yaklaşık yirmi dört yıl boyunca belirli zaman ve yerde yapılması nedeniyle idarenin yapılması planlanan etkinlikten önceden bilgisi olmasına rağmen etkinliği otomatik olarak yasaklama yoluna gitmiştir. Buna göre somut olayda, bildirimin amacının anılan hakkın etkin bir şekilde kullanılması için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğunun idarece gözetilmediği değerlendirilmiştir. Ayrıca yasaklama kararında kamu düzeninin bozulması veya bozulma tehlikesi olması ya da başkalarının haklarının korunması gerekliliği gibi zorlayıcı şartlar ortaya konulamamıştır.

- Ayrıca kaybolan kişilerin bulunması ve kamuoyunda farkındalık yaratılması amacına yönelik oturma eylemi ve basın açıklaması yapmak istenmesi demokratik bir toplumda saygı ile karşılanmalıdır. Toplantıya müdahale esnasında bazı katılımcıların gerçekleştirdiği hukuka aykırı eylemlere yönelik yaptırımlar uygulanabilir ise de bu durum toplantıya

yapılan hukuka aykırı müdahaleyi hukuka uygun hâle getirmeyecektir.

20. Somut olayda yapılmak istenen etkinliğin bütünüyle barışçıl olmaktan çıktığı değerlendirilmediği gibi başvurucunun müdahale öncesi veya sonrasında herhangi bir şiddet hareketi sergilediğine ilişkin bir tespit ve değerlendirme de mevcut değildir. Nitekim başvurucu hakkında herhangi bir adli işlem yapılmamıştır. Dolayısıyla somut olayda Maside Ocak Kışlakçı (aynı kararda bkz. § 22) kararındaki değerlendirme ve kabulden ayrılmayı gerektiren bir durum olmadığı değerlendirilmiştir (benzer yöndeki karar için bkz. Gülseren Yoleri, B. No: 2020/7092, 29/3/2023, § 20).

21. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

B. Kötü Muamele Yasağının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, orantısız müdahale ve güç kullanımı sonucunda yaralandığını, tehdit ve hakarete maruz kaldığını belirterek kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Bakanlık görüşünde, yargılama sürecine ilişkin bilgi verilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında polis müdahalesi sonucu yaralandığını ancak soruşturmanın etkili şekilde yürütülmediğini belirtmiştir.

23. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

24. Somut olayda kolluk görevlilerince başvurucunun da aralarında bulunduğu gruba fiziki güç kullanıldığı ve bunun sonucunda başvurucunun yaralandığı sabittir. Bu durumda başvurucunun tutumunun kolluk görevlilerinin fiziki güç kullanmalarını zorunlu kılıp kılmadığı, zorunlu kılmışsa kullanılan gücün orantılı olup olmadığı incelenmelidir.

25. Beyoğlu Kaymakamlığı 21/9/2018 tarihinde, olayın meydana geldiği sokağı da içerecek şekilde izinsiz oturma eylemi, basın açıklaması ve benzeri etkinlikler yapılmasına izin verilmemesine karar vermiştir. Bu yasaklama nedeniyle kolluk görevlileri, başvurucunun da içinde olduğu gruptan dağılmalarını istemiş, dağılmayan grup kalkanlarla ittirilmek suretiyle Derneğin içine yönlendirilmiştir.

26. Başvurucunun güç kullanılmasına sebep olacak eylemleri olduğuna dair kolluk tarafından yapılmış bir tespit bulunmadığı gibi başvuruya konu soruşturma dosyasında da herhangi bir delil yoktur. Kolluk görevlileri kalkanlarla etrafını çevirdiği, içinde başvurucunun da bulunduğu grubu sadece Derneğe yönlendirmiş; Derneğe girmek istemeyen grup üyelerine dağılabilecekleri bir alan açmamıştır. Bunun neticesinde başvurucu, oldukça dar bir sokakta başka şahıslarla birlikte kalkanlar ile duvar arasında sıkışmış ve bunun sonucunda yaralanmıştır. Bu sebeple başvurucuya karşı zorunlu bir durumda ve orantılı şekilde güç kullanıldığını söylemek mümkün değildir. Bir kez daha belirtilmelidir ki kişilerin kendi tutumunun zorunlu kıldığı hâller dışında güç kullanmaya yetkili kamu görevlilerinin kişilere fiziksel güç uygulaması kötü muamele yasağını ihlal etmektedir (benzer yöndeki karar için bkz. Ali Ocak ve Saime Sebla Arcan Tatlav, B. No: 2019/18583, 19/10/2022, § 69).

27. Anılan tespit sonrasında yapılması gereken iş, başvurucunun maruz kaldığı muamelenin nitelendirilmesinden ibarettir.

28. Başvurucuda meydana gelen yaralanmanın niteliği, müdahalenin süresi başvurudaki diğer unsurlarla birlikte değerlendirildiğinde başvurucunun maruz kaldığı muamelenin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele olarak nitelendirilmesi uygun görülmüştür.

29. Açıklanan gerekçelerle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

30. Başvurucunun şikâyeti sonrasında Başsavcılık ivedilikle bir ceza soruşturması başlatıp başvurucunun ifadesine başvurmuş, başvurucuyu ATK Şubesine yönlendirerek aynı gün rapor aldırmış, olayın gerçekleşme koşullarının ve sorumluların tespiti için İstanbul Emniyet Müdürlüğüne ayrıntılı talimatları içeren bir yazı göndermiş ve İstanbul Emniyet Müdürlüğünden temin ettiği kamera görüntülerinin içeriğini bir bilirkişiye inceletmiştir.

31. Bununla beraber kovuşturmaya yer olmadığına dair kararda başvurucunun yaralanmasına sebebiyet verecek ölçüde güç kullanılmasına neden olacak ne gibi eylemler sergilediğine ilişkin bir açıklamada bulunulmaksızın başvurucuya karşı zor kullanma yetkisinin kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır. Başsavcılıkça sonuca varılmadan önce başvurucunun güç kullanılmasına neden olacak ne gibi eylemler sergilediğine ilişkin bir açıklama yapılması, başvurucunun eyleminin güç kullanılmasını gerekli kılıp kılmadığının, gerekli kılmaktaysa da başvurucunun eylemiyle kullanılan gücün orantılı olup olmadığının ve Derneğe girmek istemeyen göstericilerin dağılabilecekleri alanın açılıp açılmadığının değerlendirmesi gerekirdi.

32. Açıklanan gerekçelerle insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının usul boyutunun ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

III. GİDERİM

33. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden soruşturma yapılması ayrıca miktar belirtmeksizin maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

34. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

35. Öte yandan başvurucuya manevi zararları karşılığında net 220.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Başvurucu, maddi zarara ilişkin olarak bilgi/belge sunmadığından maddi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Toplantı ve gösteri yürüyüşleri hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

2. Kötü muamele yasağının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. 1. Anayasa’nın 34. maddesinde güvence altına alınan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

2. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun İHLAL EDİLDİĞİNE İrfan FİDAN ve Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Kararın bir örneğinin insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2018/156862) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucuya net 220.000 TL manevi tazminat ÖDENMESİNE, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 364,60 TL harç ve 18.800 TL vekalet ücretinden oluşan toplam 19.164,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY

Başvuru; yapılmak istenen bir etkinliğin yasaklanmasına karar verilmesi ve bu karara dayanılarak etkinliğe müdahale edilmesi nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, müdahale sırasında kolluk görevlilerinin güç kullanması nedeniyle de kötü muamele yasağını ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

Söz konusu başvuruya ilişkin kararda kötü muamele yasağı iddiası ile ilgili Sayın çoğunluğun kararına katılmayarak Sayın Muhterem İnce’nin karşı oyuna katılıyorum.

Üye İrfan FİDAN

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, yapılmak istenen bir etkinliğin yasaklanması ve yasaklama kararına istinaden etkinliğe müdahale edilmesinin toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının, müdahale sırasında kolluk görevlilerinin güç kullanması nedeniyle de kötü muamele yasağının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz oybirliğiyle, yasaklama kararının 2911 sayılı Kanun’un 17., 23. ve 24. maddelerinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin kamu düzenin korunmasına yönelik önlemlerin bir parçası olduğu ve meşru bir amaç taşıdığı sonucuna ulaşmıştır. Bununla birlikte Mahkememiz çoğunluğu, yasaklama kararının ve toplantıya müdahalenin demokratik bir toplum düzeninin gereklerine uygun olmadığını belirterek toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının; başvurucunun maruz kaldığı muamelenin etkili bir şekilde soruşturulmadığı nedeniyle de kötü muamele yasağının maddi ve usul boyutunun birlikte ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır. Çoğunluğun bu yöndeki görüşüne katılmıyorum.

2. Kamuoyunda “cumartesi anneleri” olarak bilinen grubun haftalık 704. toplantısını gerçekleştireceğine dair birçok sivil toplum kuruluşu ile sol, sosyalist ve marjinal grupların

sosyal medyadan çağrılarda bulunan, ancak söz konusu etkinlikle ilgili herhangi bir bildirimde bulunulmaması nedeniyle Beyoğlu Kaymakamlığı, 21/9/2018 tarihinde İstanbul Valiliğince belirlenen toplantı ve gösteri yürüyüşü alanları arasında Beyoğlu ilçesinde bulunan bir yer olmadığı, konuyla ilgili olarak Beyoğlu Kaymakamlığına herhangi bir bildirimde bulunulmadığı 22/9/2018 Cumartesi günü Galatasaray Meydanı'nda, Çukurlu Çeşme Sokak'ta, İstiklal Caddesi'nde, Büyük Parmakkapı Sokak'ta ve ilçe genelinde izinsiz oturma eylemi, basın açıklaması ve benzeri etkinlikler yapılmasına izin verilmediğini belirtmiş; kararında, 2911 sayılı Kanunu'nun 10. ve 17. maddesi ile 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (ç) fıkrasına dayanmıştır.

3. Anayasa Mahkemesi, toplantı hakkının bildirim usulüne bağlanabileceğini daha önceki kararlarında belirtmiştir. Söz konusu bildirimin amacı toplantı, yürüyüş veya diğer gösterilerin düzgün bir şekilde yapılmasını güvence altına almak için yetkililere makul ve uygun tedbir alma imkânı sağlamak olduğu sürece genel olarak hakkın özüne dokunmaz. Bildirim usulünün uygulanmasının amacı, toplantı hakkının etkin şekilde kullanılması imkânını sağlamaktır (Dilan Ögüz Canan [GK], B. No: 2014/20411, 30/11/2017, § 39; Ali Rıza Özer ve diğerleri, [GK], B. No: 2013/3924, 6/1/2015, § 122). Toplanma özgürlüğünün kullanımından kaynaklanan kamu düzenine yönelik tehditlerin gerçeklik değeri taşıması hâlinde yetkili makamlar bu tehditleri bertaraf etmek amacıyla tedbirler alabilirler. Bu tedbirlere aykırı toplantılar düzenlenmesi, bu tür toplantılara katılınması veya bu tür toplantılarda suçlar işlenmesi hâlinde de ceza verilebilir (Dilan Ögüz Canan, § 40; Eğitim ve Bilim Emekçileri Sendikası ve diğerleri, [GK], B. No:2014/920, 25/5/2017, § 81).

4. Somut olayda başvurucunun da içinde olduğu bir grup, bildirim yükümlülüğüne aykırı olarak 22/9/2018 tarihinde Çukurlu Çeşme Sokakta toplanma eylemi gerçekleştirmeye çalışmış, yolu trafiğe kapatmış ve basın açıklaması yapmıştır. Kolluk görevlileri, eylemin kanunsuz olduğunu bildirerek gruba dağılmaları yönünde sözlü bildirimde bulunmuşlar, fakat gösteriye katılanların dağılmamaları üzerine gösteri, kamu düzenini bozan bir evreye dönüşmüş, barışçıl olmaktan çıkmıştır. Başvurucu da kolluk görevlilerinin ihtarlarına rağmen dağılmayan grubun içinde yer almaktadır. Toplantıya katılanların dağılmamaları üzerine gerçekleştirilen müdahale ile sokak, araç ve yaya trafiğine tekrar açılmıştır. Böylelikle müdahalenin bozulan kamu düzeninin tekrar teminini sağlamaya yönelik olduğu görülmektedir. Kolluk görevlileri, kanunun verdiği yetki çerçevesinde görev ve yetki kullanımında bulunmuşlardır. Dolayısıyla, toplantıyı dağıtmaya ve sonlandırmaya yönelik yapılan müdahalenin ölçüsüz ve orantısız olduğu söylenemeyecektir.

5. Başvurucu tarafından toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkına, hukuka aykırı şekilde ve orantısız güç kullanarak müdahalede bulunan kolluk görevlileri hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığına suç duyurusunda bulunulmuş; Başsavcılık, başvurucunun aynı gün raporunun alınması amacıyla Adli Tıp Kurumu'na sevkini sağlamış, kamara kayıtları üzerinde bilirkişi incelemesi yaptırmıştır. Başsavcılık, kolluk görevlilerinin yetkileri dâhilinde güç kullanarak toplantıyı dağıttıkları, meydana gelen yaralanmanın kolluğun zor kullanma yetkisi kapsamında gerçekleştiği gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına dair karar vermiştir. Başvurucunun itirazını inceleyen sulh ceza hâkimliği de Başsavcılık kararının usul ve yasaya uygun olduğu gerekçesiyle itirazın reddine karar vermiştir. Dolayısıyla, Başsavcılık ve sulh ceza hâkimliği kararları dikkate alındığında, başvurucunun şikâyeti yönünden etkili ve yeterli bir soruşturmanın yapıldığı görülmektedir.

6. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan insan haysiyetiyle bağdaşmayan muamele yasağının maddi ve usul boyutunun ve

Anayasa’nın 34.maddesinde korunan toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

AYŞE TERZİ VE MUSTAFA TERZİ

B. No: 2020/3325 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/3325

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

AYŞE TERZİ VE MUSTAFA TERZİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/3325)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Volkan ÇAKMAK

Başvurucular : 1. Ayşe TERZİ

2. Mustafa TERZİ

Vekili : Av. İbrahim KESKİN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tıbbi ihmal nedeniyle yaşam hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvuruculaların çocuğu E.T. 16/2/2000 tarihinde kulağında ağrı ve ateş şikâyetiyle SSK Trabzon Hastanesi Acil Servisine başvurmuş, Dr. M.K. tarafından buşon (kulak kiri) tanısı ile kulak burun boğaz hastalıkları polikliniği (KBB) kısmına yönlendirilmiştir. 17/2/2000 tarihinde KBB polikliniğine başvurulması üzerine Dr. M.H. tarafından kronik otit (müzmin iltihap) tanısı ile reçete düzenlenmiştir. Şikâyetinin devam etmesi üzerine E.T. 20/2/2000 tarihinde tekrar anılan Hastanenin Acil Servisine götürülmüş ve Dr. M.K. sefalji (baş ağrısı) tanısıyla nöroloji biriminden görüş almış, yapılan tetkikler (idrar tetkiki, beyin tomografisi) sonucu Nöroloji Uzmanı Doktor H.G. hastanın değerlerini normal bulmuş, kronik otit dışında baş ağrısını açıklayacak bulgu tespit edememiştir. E.T. 22/2/2000 tarihinde yeniden acil servise başvurmuş, otit tanısı ile kendisine ilaç tedavisi uygulanarak KBB polikliniğine sevk edilmiştir. 23/2/2000 tarihinde de acil servise başvuran E.T.nin muayenesinde ateşi 36,5

ölçülmüş ve ense sertliği olmadığı tespit edilerek ilaç reçete edilmiştir. Şikâyetleri devam eden E.T. 22/2/2000 ve 24/2/2000 tarihlerinde KBB uzmanı doktor N.B.nin muayenehanesine gitmiştir. Muayenehanede, ense sertliğinin olmadığı tespit edilmiş ve eldeki tetkikler uyarınca viral enfeksiyonun otit şikâyetlerini yoğunlaştırdığı düşünülerek tedavi düzenlenmiş ve sol temporal (kafanın gözle kulak arasında kalan kısmı) bölge için tomografi istenmiştir. 25/2/2000 tarihinde şikâyetlerin yoğunlaşması üzerine yine acil servise başvuran, tomografisi çekilen ve tomografi sonrası durumu kötüleşen E.T. Dr. M.K. tarafından atrial fibrilasyon (ritim bozukluğu) tanısı ile entübe edilerek (solunum yardımı) Karadeniz Teknik Üniversitesi Tıp Fakültesi Farabi Hastanesine sevk edilmiştir. Entübe hâlde ve arrest (solunum/dolaşım durması) durumda sevk edildiği sağlık kurumuna getirilen E.T. yeniden canlandırma işlemine yanıt vermeyerek hayatını kaybetmiştir. 29/3/2000 tarihli otopsi raporunda E.T.nin vefatının akut menenjit sonucu gerçekleştiği ifade edilmiştir.

3. E.T.nin vefatını takiben Dr. N.B. ve H.G. hakkında tedbirsizlik ve dikkatsizlik nedeniyle ölüme sebep olma suçu isnadıyla dava açılmıştır. Trabzon 2. Asliye Ceza Mahkemesinin (Ceza Mahkemesi) Trabzon Adli Tıp Kurumu Şube Müdürlüğünden aldığı bilirkişi raporunda; kronik otitin en sık rastlanan nörolojik komplikasyonunun menenjit olduğu, baş ağrısı, ateş, kusma, ense sertliği gibi belirtiler gösterdiği, kesin tanı için BOS/sereprospinal (beyin/omurilik) sıvının incelenmesi gerektiği, bu nedenle muayene yapan KBB ve nöroloji uzmanının kusurlu olduğu belirtilmiştir. İtiraz üzerine Ceza Mahkemesi, Yüksek Sağlık Şûrasından görüş istemiştir. Yüksek Sağlık Şûrası raporunda; E.T.nin kronik otitin komplikasyonu olan menenjit sebebiyle hayatını kaybettiği, menenjit bulguları hemen gelişmediğinden hastayı ilk muayene eden M.H.nin kusursuz olduğu, sefalji tanısı koyarak nöroloji muayenesi isteyen M.K. ile hastayı muayene ettikten sonra KBB polikliniğine sevkini yapan doktorların kusursuz olduğu, hastaya gereken ilgi ve itinayı göstermeyen, tıbbi usullere uygun muayenesini yapmayan, tetkikleri iyi değerlendirmeyerek kronik otitin komplikasyonu olan menenjiti düşünmeyen Dr. N.B. ve H.G.nin ayrı ayrı, 3/8 oranında kusurlu olduğu, diğer kusur oranlarının da tıbbi hizmetin işleyişi dışındaki faktörlerden kaynaklandığı belirtilmiştir.

4. Ceza mahkemesi isnat edilen suçun sübut bulduğuna kanaat getirerek Dr. N.B. ve H.G.yi 9 ay hapis ve ağır para cezası ile cezalandırmış, cezayı tecil etmiştir. Kararın temyiz edilmesi üzerine Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı yeni yürürlüğe giren Ceza Kanunu çerçevesinde inceleme yapılması için dosyayı Ceza Mahkemesine iade etmiştir. Ceza Mahkemesi yeni Ceza Kanunu uyarınca tedbirsizlik ve dikkatsizlik, meslek ve sanatta acemilik sonucu ölüme neden olma suçunu sabit görerek 9 ay hapis ve adli para cezasına hükmetmiş, hapis cezasını adli para cezasına çevirmiş ve cezanın ertelenmesine karar vermiştir. Yargıtay 9. Ceza Dairesi doktorlar hakkında kamu görevlisi olmaları nedeniyle soruşturma izni alınıp alınmaması hususunda değerlendirme yapılmadığından hükmü bozmuştur. Bozmaya uyan ceza mahkemesi sanıkların üzerine atılı suç için geçerli olan beş yıllık zamanaşımı süresinin dolduğu gerekçesiyle 9/10/2017 tarihinde davanın ortadan kaldırılmasına karar vermiştir.

5. Başvurucular 3/2/2009 tarihinde tıbbi ihmalden kaynaklanan maddi ve manevi zararlarının tazmini için Trabzon İdare Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde tam yargı davası açmıştır. Mahkeme, Adli Tıp Kurumu (ATK) 1. İhtisas Kurulundan 2010 ve 2012 yıllarında iki ayrı görüş almıştır. İki ayrı görüşte özetle E.T.nin sağlık kurumuna başvurması üzerine yapılan sevk işlemlerinin ve yönlendirmelerin, tedavi girişimlerinin tıbbi kurallara uygun olduğu, incelenen tomografilerde enfeksiyonu gösterir bulgu olmadığı, bu nedenle ölümün

gerçekleşmesinde sağlık personeline ve idareye atfı kabil ihmal ve kusur bulunmadığı ifade edilmiştir. Mahkeme, raporu hükme esas almak suretiyle 26/4/2012 tarihinde davayı reddetmiştir. Danıştay Onbeşinci Dairesi, tüm süreç dikkate alındığında Yüksek Sağlık Şûrası ve ATK 1. İhtisas Kuruluna ait olmak üzere birbiriyle çelişen raporlar olduğunu, bu çelişkinin giderilmesi için ATK Genel Kurulundan görüş istenmesi suretiyle uyuşmazlığın karara bağlanması gerektiğini belirterek hükmü bozmuştur. Bozmaya uyan Mahkemenin ATK Genel Kurulundan aldığı 9/3/2017 tarihli tıbbi görüşte özetle sevk ve yönlendirme işlemlerinin tıbben yerinde olduğu, menenjiti düşündürecek nörolojik bulgusu olmayan 15 yaşındaki çocuk hastaya BOS uygulaması yapılmasının gerekmediği, klinik tablonun hızlı geliştiği, hastanın yatırılmasını gerektirecek önemli bir klinik bulgunun söz konusu olmadığı, tedavilerin gelişen komplikasyonu maskelediği, ileri tetkik için istenen tomografinin çekilmesini takiben kardiak arrest geliştiği belirtilerek ölümün gerçekleşmesinde sağlık personeline ve idareye atfı kabil ihmal ve kusur bulunmadığı ifade edilmiştir. Mahkeme, ATK Genel Kurulu raporunu hükme esas alarak davayı 26/9/2017 tarihinde reddetmiştir. Ret hükmü 23/1/2019 tarihinde onanmış, karar düzeltme talebi de 13/11/2019 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucular nihai hükmü 17/12/2019 (E-tebligat-UYAP kayıtlarından evrakın açılmadığı anlaşıldığından okunmuş sayılma tarihi 22/12/2019'tir.) tarihinde tebellüğ etmelerinin ardından 20/1/2020 tarihinde süresi içinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucular; oğullarının doktorların ihmali nedeniyle vefat ettiğini, menenjit hastalığının doktorların kusuru nedeniyle tespit edilemediğini, bu durumun zamanaşımı nedeniyle düşen ceza yargılaması sürecinde alınan rapor ve verilen mahkûmiyet kararı ile açıkça ortaya çıktığını, tazminat davası sürecinde alınan ATK Genel Kurulu raporunun çelişkileri gidermekten uzak olduğunu, tazminat davasının uzun sürede sonuçlandığını belirterek yaşam başta olmak üzere anayasal haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Konuya ilişkin süreci ve insan hakları yargısı içtihadını sunan Adalet Bakanlığı, adli makamların tespitinden ve ulaştığı sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir neden bulunmadığını beyan etmiştir. Başvurucu, karşı beyanında başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

9. Anayasa Mahkemesi olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Olayın niteliği ve formdaki iddialar doğrultusunda inceleme bir bütün olarak yaşam hakkı kapsamında yapılmıştır.

10. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

11. Yaşam hakkına ilişkin pozitif yükümlülüğü kapsamında devlet, yaşam hakkını korumak için oluşturulan yasal ve idari çerçevenin gereği gibi uygulanmasını ve bu hakka yönelik ihlallerin durdurulup cezalandırılmasını sağlayacak etkili bir yargısal sistem kurmakla yükümlüdür. Anılan pozitif yükümlülükler sağlık alanında yürütülen faaliyetler için de geçerlidir. Bu sebeple devlet, sağlık hizmetlerini -ister kamu ister özel sağlık kuruluşları tarafından yerine getirilsin- hastaların yaşamlarının korunmasına yönelik gerekli tedbirlerin

alınabilmesini sağlayacak şekilde düzenlemek zorundadır. İlke olarak tıbbi ihmal sonucu ortaya çıktığı iddia edilen, bir başka ifadeyle bir tedavinin kusurlu, yanlış veya gecikmiş olması ya da sağlık çalışanlarının tedavi sırasındaki koordinasyon eksiklikleri sonucu meydana geldiği ileri sürülen ölüm olaylarına ilişkin şikâyetler konusunda temel başvuru yolu, hukuki sorumluluğu tespit adına takip edilecek olan hukuk veya idari tazminat davası yoludur. Yaşam hakkı kapsamında hukuki sorumluluğu ortaya koymak adına adli ve idari yargıda açılacak tazminat davalarında makul derecede ivedilik ve özen şartının yerine getirilmesi, dolayısıyla derece mahkemelerinin bu tür olaylara ilişkin yürüttükleri yargılamalarda, Anayasa'nın 17. maddesinin gerektirdiği seviyede bir inceleme yapıp yapmadıklarının Anayasa Mahkemesi tarafından değerlendirilmesi şarttır. Bununla birlikte söz konusu özen şartı, yaşam hakkı ile ilgili her davada mutlaka mağdurlar lehine bir sonuca varılmasını garanti altına almaz. Ayrıca herhangi bir davada bilirkişi incelemesine başvurulmasının gerekli olup olmadığına karar vermek ya da başvuru dosyasındaki mevcut tıbbi bilgilerden hareketle bir davada görüş bildiren bilirkişilerin vardığı sonuçların veya sahip oldukları bilimsel bakış açılarının doğru olup olmadığını irdelemek Anayasa Mahkemesinin görevi değildir. Delillerin ve bilirkişi incelemesi de dâhil olmak üzere delillerin değerlendirilmesinde kullanılan araçların kabul edilebilirliği ve değerlendirilmesi hususları kural olarak derece mahkemelerinin takdirinde olan bir hususdur ve açık hata veya keyfîlik ihtiva etmemesi hâlinde Anayasa Mahkemesinin bu takdire müdahalesi söz konusu olamaz. Bu bakımdan tıbbi ihmal iddiasıyla yapılan başvurularda yaşam hakkının usul boyutunun incelenmesi sırasında yapılması gereken iş, başvuruya konu edilen tam yargı veya tazminat davasının, ölümle neticelenen olayın seyrini ve sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verip vermediğini belirlemektir (aktarılan yapılan ilkeler ve ilgili hukuk için bkz. Sadık Koçak ve diğerleri, B. No: 2013/841, 23/1/2014; Nail Artuç, B. No: 2013/2839, 3/4/2014; Perihan Uçar, B. No: 2013/5860, 1/12/2015; Aysun Okumuş ve Aytekin Okumuş, B. No: 2013/4086, 20/4/2016; İrfan Durmuş ve diğerleri, B. No: 2014/4153, 11/5/2017; Bağı Akay ve diğerleri, B. No: 2014/5101, 22/6/2017; T.A. [GK], B. No: 2017/32974, 29/9/2021; Ayhan Keçeli ve Diğerleri, B. No: 2019/24231, 23/2/2022).

12. Sağlık hizmetleri bağlamında yaşam hakkı kapsamındaki usul yükümlülüğü, diğerlerinin yanı sıra, yargılamaların makul bir süre içerisinde tamamlanması güvencesini de içermektedir. Gerçeklerin ve tıbbi bakım sırasında işlenen olası hataların bilinmesi; ilgili kurumların ve sağlık personelinin olası eksiklikleri gidermesi ve benzer hataları önlemesi için gerekli olduğundan, bu tür vakaların hızlı bir şekilde incelenmesi, sağlık hizmetlerinden yararlanan herkesin güvenliği açısından önemlidir. Bu nedenle yaşam hakkı kapsamındaki tıbbi ihmal davalarında, özellikle de bir bireyin hastane ortamında ölümünün koşullarını aydınlatmak için başlatılan yargılamalara ilişkin davalarda, gecikme için ikna edici ve makul gerekçeler sunulmadığı sürece, yargılamaların uzunluğu, yaşam hakkı kapsamındaki pozitif yükümlülükleri ihlal edecektir (Oyal/Türkiye,4864/05, 23/3/2010, § 76; Bilbija ve Blažević/Hırvatistan, 62870/13, 12/1/2016, § 107; Lopes De Sousa Fernandes/Portugal, [BD], 56082/13, 19/12/2017, §§ 218, 219).

13. Somut başvuruda başvurucular, çocuklarının acil sağlık hizmetlerine erişimden mahrum bırakılması sonucu öldüğüne dair bir iddia ileri sürmemiştir. Başvurucular, yetkililerin bildikleri veya bilmeleri gereken sistemsel veya yapısal bir eksiklik bulunmasına rağmen gerekli tedbirlerin alınmaması ve/veya yapısal eksiklik sonucu çocuklarının acil sağlık hizmetlerine erişimden yoksun kalarak öldüğünü de iddia etmemiştir. Ayrıca başvuru dosyasındaki bilgi ve belgeler de buna işaret etmemektedir. Başvurucular; çocuklarının hastalığının doğru teşhis edilememesi nedeniyle tedavide geç kalındığı için öldüğünü öne

sürmektedir. Bu tespitler doğrultusunda başvurunun tıbbi ihmale ilişkin olduğu kabul edilmelidir.

14. Tıbbi ihmal iddialarının söz konusu olduğu hâllerde devletin egemenliği altındaki kişilerin yaşamlarının korunması yönündeki pozitif maddi yükümlülüğü, ister kamu hastanelerinin ister özel hastanelerin hastaların yaşamlarını korumak için gerekli tedbirleri almalarını sağlayıp sağlık çalışanlarının yüksek mesleki standartlara sahip olmalarını temin edecek etkili bir mevzuat oluşturmaktan ibarettir. Oluşturulan mevzuat, kişilerin yaşamının korunması yönünden yapısal bir eksik olmadığı sürece sağlık çalışanlarının hastayı tedavi ederken yaptığı değerlendirme hataları, tedavi sürecindeki gecikmeler ya da tedavi sırasında sağlık çalışanları arasında yaşanan koordinasyon eksikleri devleti yaşam hakkının maddi boyutunun ihlalinden dolayı sorumlu tutmak için yeterli değildir (Ayhan Keçeli ve diğerleri, §§ 89, 90). Olay tarihinde yürürlükteki hukuki çerçevenin başvuruculların çocuğunun yaşamının korunması konusunda herhangi bir eksiklik ihtiva etmediği görülmüştür. Dahası başvuruculların bu yönde bir şikâyeti de yoktur. Ayrıca başvuruculların çocuğu için randevu alınamaması, hastalığın tespit edilmesine rağmen tedavi uygulanamaması veya talep edilmesine rağmen bazı tetkiklerin yapılamaması gibi bir durum da söz konusu değildir. Bu belirlemeler ışığında ve tedavi sürecindeki değerlendirme hatalarının yaşam hakkının maddi boyutunun ihlali için tek başına yeterli olmadığı da dikkate alındığında, somut başvuru için yaşam hakkının maddi boyutunun ihlal edilmediği sonucuna ulaşılmıştır.

15. Bu belirlemenin ardından yaşam hakkının usul boyutu kapsamında başvuruya konu edilen tam yargı davasının ölümle neticelenen olayın seyri ile sağlık çalışanlarının olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verip vermediği, süreçte makul derecede ivedilik ve özen şartının yerine getirilip getirilmediği incelenmelidir.

16. Uzun bir döneme yayıldığı görülen somut süreçte başvuruculların oğullarının vefatının aydınlatılabilmesi için ikisi ceza yargılamasında, üçü tazminat davası sürecinde olmak üzere toplam beş farklı tıbbi görüş alındığı görülmüştür. Zamanaşımı nedeniyle düşen ceza yargılaması sürecinde alınan iki ayrı tıbbi görüşte de kronik otitin en sık rastlanan nörolojik komplikasyonu menenjit olmasına rağmen menenjiti düşünmeyen, kesin tanı için BOS uygulaması yapmayan KBB ve nöroloji uzmanının kusurlu olduğu bildirilmiştir. Tazminat davasında alınan ilk görüşlerde tedavi girişimlerinin tıbbi kurallara uygun olduğu, incelenen tomografilerde enfeksiyonu gösterir bulgu olmadığı, bu nedenle tedavi sürecinde kusur ya da ihmal bulunmadığı belirtilmiş ise de Danıştayın tıbbi görüşler arasındaki çelişkinin giderilmesi için verdiği bozma kararı üzerine ATK Genel Kurulu tarafından düzenlenen raporda menenjiti düşündürecek nörolojik bulgusu olmayan 15 yaşındaki çocuk hastaya BOS uygulaması yapılmasının gerekmediği, klinik tablonun hızlı geliştiği, hastanın yatırılmasını gerektirecek önemli bir klinik bulgu olmadığı, tedavilerin gelişen komplikasyonu maskelediği, ileri tetkik için istenen tomografinin çekilmesini takiben kardiak arrest geliştiği yönünde tespitler yapılarak tedavide bir ihmal ya da kusur olmadığı değerlendirilmiştir.

17. Yukarıda alıntısı yapılan ilkelerde de ifade edildiği üzere Anayasa Mahkemesinin görevi bilirkişi incelemesi de dâhil olmak üzere delillerin değerlendirmesine müdahale etmek değildir. Bunun istisnası açık hata ve/veya keyfilik bulunması hâlidir. Tazminat davasına ilişkin yargısal safahata bakıldığında tedavi sürecine ve vefata ilişkin olarak tıbbi görüş alındığı hatta daha önce cereyan eden ceza yargılamasında düzenlenen bilirkişi raporları da dikkate alınarak oluşan çelişkinin giderilmesi adına ATK Genel Kurulundan tıbbi görüş

istendiği görülmektedir. ATK Genel Kurulu tarafından düzenlenen raporda da, süreç içerisinde E.T.nin vefatına neden olan akut menenjit hastalığına ilişkin olarak herhangi bir klinik bulgu saptanmadığı, kronik otit için verilen ilaçların menenjiti maskelediği, ateşi yüksek olmayan 15 yaşındaki hasta için BOS uygulaması yapılması veya hastanın yatırılması adına bir tespitin söz konusu olmadığı, klinik tablonun hızlı geliştiği ve gereken tıbbi yönlendirmenin/tedavinin tıp kurallarına uygun olduğu değerlendirilmiştir. Özetlenen halinden de anlaşıldığı üzere ATK Genel Kurulu tarafından düzenlenen raporun menenjit hastalığının geç tespit edilmesine/edilememesine dair durumu açıkladığı, sağlık personeline tıbbi yönden neden kusur atfedilmeyeceğini objektif olarak ortaya koyduğu görülmüştür. Buna göre objektif ve bilimsel veriler çerçevesinde vefata ilişkin sürecin aydınlatılması adına tıbbi bilirkişiye başvurulan hatta ceza yargısı süreci de dikkate alınarak ATK Genel Kurulundan nihai görüş istenen tazminat davası sürecinin keyfîlik içerdiği ya da ölümle neticelenen olayın seyrini ve sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân vermediği söylenemeyecektir.

18. Bununla beraber 2009 yılında başlayan tazminat davasında ilişkin yargılama süreci 10 yılı aşan bir sürede kesin olarak tüketilmiştir. Yukarıda da belirtildiği üzere tıbbi ihmal bağlamında yaşam hakkı kapsamındaki usul yükümlülüğü, yargılamaların makul bir süre içerisinde tamamlanması güvencesini de barındırmaktadır. Tıbbi ihmal davalarının hızlı bir şekilde incelenmesi, hata/ihmal tespit edildiği takdirde benzerlerinin önlenmesi bağlamında sağlık hizmetinden faydalanan herkesin güvenliği açısından önem arz etmektedir. Başvuruculaların oğlunun 2000 yılında vefat ettiği, bilirkişi incelemesine konu tıbbi belgelerin dava açıldığı tarihte hâlihazırda mevcut olduğu ve yargılamanın bu bağlamda belirsizlik, bilgi/belgeye ulaşmada güçlük ve/veya olağanüstü bir karmaşıklık içermediği anlaşılmıştır. Diğer taraftan tazminat davası sürecinde mevcut olan tıbbi belgeler üzerinden birden fazla bilirkişi görüşü alınmasının dava sürecini uzatacağı, bilimsel raporların yazılmasının zaman alacağı açık olmakla birlikte hazırlanma sürelerinin dört ile altı aya (UYAP kayıtlarından yapılan tespitlere göre) tekabül ettiği anlaşılan raporların tek başına 10 yılı aşan yargılama süresini haklı ve makul kılacak bir sebep oluşturmadığı değerlendirilmiştir. Tüm bu hususlar dikkate alındığında yargılamanın makul bir süratle yürütüldüğünden söz edilemeyecektir.

19. Tüm bu aktarılan tespitler ışığında tazminat davasına ilişkin yargısal sürecin olayın seyrini ve sağlık personelinin olası sorumluluğunu aydınlatmaya imkân verdiği görülmekle birlikte sürecin makul bir süratle yürütülmemesi nedeniyle yaşam hakkının usul boyutunun ihlal edildiği kanaatine ulaşılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkına ilişkin pozitif yükümlülükler bağlamında usul yükümlülüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucular; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve 23.844,17 TL maddi, 20.000 TL manevi tazminat ödenmesi talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlali, tazminat davası sürecinin makul süratle yürütülmemesinden kaynaklandığından ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan Anayasa Mahkemesinin maddi tazminata hükmedebilmesi için başvurucunun uğradığını iddia ettiği maddi zarar ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı bulunmalıdır. Başvurucular maddi zarar ile ihlal arasındaki illiyet konusunda herhangi belge sunmadığından maddi tazminat

taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

23. Yaşam hakkının usul boyutu yönünden ihlalinin bütün sonuçlarıyla ortadan kaldırılabilmesi için manevi zararları karşılığında başvuruculara -talepleriyle bağlı kalınarak- net 20.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Yaşam hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının maddi boyutu yönünden İHLAL EDİLMEDİĞİNE,

C. Anayasa'nın 17. maddesinde güvence altına alınan yaşam hakkının usul boyutu yönünden İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Başvuruculara net 20.000 TL manevi tazminatın MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE, maddi tazminat talebinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Trabzon İdare Mahkemesine (E.2016/1193, K.2017/1102) GÖNDERİLMESİNE,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA TÜLEK

B. No: 2020/4296 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/4296

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA TÜLEK BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/4296)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Çağlar ÖNCEL

Başvurucu : Mustafa TÜLEK

Vekili : Av. Gökhan AĞIRBAŞ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız tutuklama tedbiri dolayısıyla ödenen tazminatın yetersiz olması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu 28/3/2002 tarihinde silahla yağma suçlamasıyla tutuklanmış, 21/5/2004 tarihinde 36 yıl hapis cezası ile cezalandırılmasına karar verilmiştir. Yargıtay 6. Ceza Dairesi 13/7/2005 tarihinde hükmün bozulmasına ve başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

3. Bozma kararı üzerine yapılan yargılama sonucunda beraatine karar verilen başvurucu 11/9/2014 tarihinde İstanbul 17. Ağır Ceza Mahkemesinde (Mahkeme) dava açarak 10.311,76 TL maddi, 22.000 TL manevi tazminatın ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

4. Mahkeme, davanın süre yönünden reddine karar vermiş; anılan karar Yargıtay 12. Ceza Dairesince (Daire) bozulmuştur. Başvurucu, bozma kararından sonra Mahkemeye sunduğu ıslah dilekçesi ile maddi tazminat talebini 11.741,91 TL, manevi tazminat talebini ise 200.000 TL olarak artırdığını belirtmiş; ayrıca hükmedilecek manevi tazminata tutuklama

tarihinden itibaren faiz işletilmesine karar verilmesini talep etmiştir.

5. Mahkeme 11/9/2018 tarihli hüküm gereğince davanın kısmen kabulüne, başvurucuya 10.441,91 TL maddi ve 22.000 TL manevi tazminat ödenmesi ile bu tazminatlara tutuklanma tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmiştir.

6. Anılan kararın temyizi üzerine Daire 2/12/2019 tarihinde hükmün düzeltilerek onanmasına karar vermiştir. Kararda, başvurucunun bozma kararından sonraki bir tarihte sunduğu ıslah dilekçesiyle dava dilekçesinde talep ettiği maddi tazminat miktarı ve manevi tazminatın miktarı ile faiz başlangıç tarihini değiştirdiği, buna karşın yasal olarak ancak ilk hüküm tarihine kadar ıslah talebinde bulunulabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle hükmün maddi tazminata ilişkin kısmının -dava dilekçesindeki talep ile bağlı kalınarak- 10.311,76 TL olarak belirlendiği ve hükmedilen manevi tazminata dava tarihinden itibaren faiz işletilmesi suretiyle hükmün düzeltilerek onandığı ifade edilmiştir.

7. Nihai karar, başvurucuya 1/1/2020 tarihinde tebliğ edilmiştir. Başvurucu 24/1/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

8. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu; tutukluluğun hukuka aykırılığı nedeniyle açtığı tazminat davasında hükmedilen tazminat miktarlarının düşük olduğunu, Dairenin düzelterek onama kararında ıslah dilekçesinin ilk hüküm tarihine kadar ibraz edilmesi gerektiğini belirtmesine karşın ilk yargılamanın süre yönünden -usulden- reddedilmesi nedeniyle ıslah dilekçesi sunma imkânı olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı, adil yargılanma hakkı ve mülkiyet hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Mahkemenin uyuşmazlıkla ilgili vardığı sonucu ve kullandığı takdir yetkisinin sebeplerini gerekçelendirdiği belirtilerek başvurucu tarafından ileri sürülen ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında genel hatlarıyla başvuru formunda belirttiği iddialarını tekrarlamıştır.

11. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi Siyami Hıdıroğlu kararıyla koruma tedbirleri nedeniyle açılan tazminat davasına konu tedbir zaman bakımından yetkisinden önce uygulansa bile bu yol tüketildikten sonra yapılan başvurularda zaman bakımından yetkisizlik kararı verilmemesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, B. No: 2018/11489, 11/1/2024, §§ 29-32). Somut olayda da başvurucunun, söz konusu tazminat yolunu Anayasa Mahkemesinin zaman bakımından yetkisinin başladığı tarihten sonra tükettiği dikkate alındığında zaman bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemezlik kararı verilmemesi gerektiği anlaşılmıştır. Bununla birlikte açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

13. Anayasa Mahkemesi Gülseren Çıtak ([G.K.], B. No: 2020/1554, 27/4/2023) kararında, haklarında kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararı verilenlerin 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde öngörülen tazminat yolunu tükettikten sonra yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmadığı ve ödenen

tazminatın yetersiz olduğu iddiasıyla yaptıkları bireysel başvurularda başvuru yollarının tüketildiğinin kabul edilebilmesi için yalnızca 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi kapsamında bir tazminat davasının açılmasının yeterli olacağı sonucuna varmıştır. Zira bu hükümle yakalama, gözaltı ve tutuklamanın daha sonra verilen kovuşturmaya yer olmadığı veya beraat kararıyla hukuka aykırı hâle geldiğinin kabul edildiği, dolayısıyla 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (e) bendi uyarınca açılan tazminat davalarının Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında olduğu değerlendirilmiştir. Bu çerçevede bu bent kapsamında açılan davalarda hukuka aykırılık kanun gereğince kabul edildiğinden ağır ceza mahkemesince bu bende dayanılarak tazminat ödenmesi durumunda Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrası kapsamında yapılacak inceleme tazminat miktarının yeterli olup olmadığını belirlemekle sınırlı olacaktır (Gülseren Çıtak, §§ 36-39).

14. Somut başvuruda da Ağır Ceza Mahkemesi tarafından bir miktar manevi tazminata hükmedilmiş olup başvuruda yapılacak inceleme hükmedilen tazminat miktarının yeterliliğini belirlemekle sınırlı olacaktır (M.E., B. No: 2018/696, 9/5/2019, § 47).

15. Öncelikle Anayasa Mahkemesinin Ziynet Benli ([GK], B. No: 2019/23977, 15/2/2023) kararında; mevzuatta tahkikatın devam ettiği durumlarda bozma kararından sonra ıslah yapılamayacağına ilişkin bir düzenleme bulunmadığı, aksine 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 177. maddesinin (1) numaralı fıkrasında ıslahın tahkikatın sona ermesine kadar yapılabileceğinin düzenlendiği belirtilmiştir. Kararda, bozma kararından sonra tahkikata devam edildiği hâllerde ıslah yapılamamasının anayasal anlamda kanunilik ölçütü bakımından öngörülemez bir durum olduğu vurgulanarak ıslah müessesesinin Anayasa'nın 36. maddesinde öngörülen adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının gereklilikleri ile de uyumlu olduğu ifade edilmiştir. Kararda son olarak, her ne kadar ıslahın ancak bozma kararına kadar yapılabilmesi suretiyle bozma kararıyla ortaya çıkan hukuki sonuçların korunması hedeflense de mahkemeye erişim hakkı çerçevesinde bakıldığında aşırı bir külfete yol açılmaması için ıslah müessesesinin amaçlarına uygun olarak kategorik bir yaklaşım yerine davaya konu zararın veya alacağın miktarının tespiti bakımından bozma kararından sonra tahkikatın devam ettiği durumlara yönelik olarak her somut olayın kendine özgü koşullarının dikkate alınması gerektiği açıklanmıştır (aynı kararda bkz. §§ 55-56).

16. Somut başvuruya konu tazminat davasını inceleyen Ağır Ceza Mahkemesi, davayı süre aşımından reddetmiş ancak anılan kararın Dairece bozulmasına karar verilmiştir. Dolayısıyla başvurucunun bozma kararından sonra ıslah talebinde bulunmasına rağmen tahkikatın sona ermediği gözetildiğinde Ağır Ceza Mahkemesinin, başvurucunun bozma kararından sonra ıslahta bulunamayacağına ilişkin yorumunun, Anayasa Mahkemesinin Ziynet Benli kararı doğrultusunda kanuni bir dayanağı bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

17. Öte yandan derece mahkemelerinin tazminat için somut olayın şartlarına göre takdir yetkisi bulunmakla birlikte meydana gelen ihlalle orantılı olmayan önemsiz miktarda bir tazminat, Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasına aykırı olacaktır. Öte yandan tazminat miktarı Anayasa Mahkemesinin benzer davalarda verdiği tazminat miktarına göre kayda değer ölçüde düşük olmamalıdır. Bununla birlikte hükmedilen miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği tazminat miktarından belirli ölçüde düşük olması tek başına Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiği anlamına gelmez. Tazminatın Anayasa'nın 19. maddesinin dokuzuncu fıkrasıyla uyumlu olup olmadığı değerlendirilirken somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate

alınması gerekir (M.E., § 48).

18. Bunun yanında manevi tazminat miktarının yeterli olup olmadığı belirlenirken tazminata karar veren derece mahkemesinin karar tarihinde Anayasa Mahkemesinin benzer başvurular üzerine verdiği veya verebileceği tazminat miktarına göre bir karşılaştırma yapılacaktır. Anayasa Mahkemesince yakalama, gözaltı veya tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle manevi tazminata hükmedilirken kişinin sosyal ve ekonomik durumu, mesleki ve toplumsal konumu, üzerine atılı suçun niteliği, koruma tedbirine neden olan olayın cereyan tarzı, tedbirin kişinin üzerinde bıraktığı olumsuz etkiler ve tedbirin süresi, tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı dikkate alınmaktadır (bkz. Siyami Hıdıroğlu, § 35).

19. Somut olayda Ağır Ceza Mahkemesi, beraat kararı ile sona eren kovuşturma kapsamında başvurucunun 3 yıl 3 ay 15 gün süreyle tutuklu kalması nedeniyle 22.000 TL manevi tazminat ödenmesine hükmetmiştir. Dolayısıyla yapılacak inceleme bu miktarın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarına nazaran yeterli olup olmadığının incelenmesiyle sınırlı olacaktır. Manevi tazminatın belirlenmesine ilişkin yukarıda belirtilen kriterler, somut olaydaki tutukluluk süresinin uzunluğu ve tedbir nedeniyle meydana gelen ihlalin ağırlığı çerçevesinde manevi tazminat miktarı değerlendirildiğinde; mezkûr miktarın -tazminata karar veren ilk derece mahkemesinin karar tarihi itibarıyla- Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verebileceği tazminat miktarına göre düşük olduğu tespit edilmiştir (Anayasa Mahkemesinin tutuklamanın hukukiliğiyle ilgili iddialarda hükmettiği tazminat miktarları, ilk derece mahkemesinin karar tarihi olan 2018 yılı için asgari 20.000 TL, ortalama 54.000 TL, azami 135.000 TL'dir. 2024 yılı için ise asgari tutar 148.500 TL'dir). Ağır Ceza Mahkemesince hükmedilen tazminatın Anayasa Mahkemesinin benzer durumlarda verilmesine hükmettiği veya hükmedebileceği tazminat miktarıyla aynı olması gerekmemekle birlikte ödenmesine hükmedilen miktarın -somut olaydaki tutukluluk süresi de gözetildiğinde- tazminat hakkının özünü zayıflatacak kadar düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu; ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ile maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

22. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Bu nedenle başvuruda tespit edilen söz konusu hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

23. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat taleplerinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 19. maddesinin -üçüncü fıkrasıyla bağlantılı olarak- dokuzuncu fıkrasında güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul 17. Ağır Ceza Mahkemesine (E.2018/26, K.2018/288) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat taleplerinin REDDİNE,

E. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın birer örneğinin bilgi için Yargıtay 12. Ceza Dairesi (E.2019/1106, 2019/11212) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

FURKAN ÇAKIR

B. No: 2020/36976 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2020/36976

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FURKAN ÇAKIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2020/36976)

Karar Tarihi: 13/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 22/3/2024-32497

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Kübra KAYA

Başvurucu : Furkan ÇAKIR

Vekili : Av. Mehmet ERTOY

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, kişisel verilerin hukuka aykırı şekilde ele geçirildiğine yönelik şikâyet hakkında etkili bir ceza soruşturması yapılmaması nedeniyle kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, iş sözleşmesini fesheden işvereninin (S.Y.) işçilik alacaklarını ödememek için kendisinin bilgisi ve rızası dışında hesap hareketlerini incelediği iddiasıyla 9/10/2020 tarihinde Samsun Cumhuriyet Başsavcılığına (Başsavcılık) suç duyurusunda bulunmuştur. Başvurucu; dilekçesinde S.Y.nin kendisini, şirket yetkisini kullanarak haksız kazanç elde etmekle itham ettiğini, bu nedenle banka ve kredi kartı hesap hareketlerini incelediğini ileri sürmüştür.

3. Başvurucu; iddiasına dayanak olarak para alışverişinde bulunduğu kişileri S.Y.nin hesap hareketlerinden tespit edip aradığını, ne amaçla para transferi yaptıklarını bu kişilere sorduğunu belirtmiştir. Başvurucu bu kapsamda tanık olarak dinlenmesini istediği kişinin

isim ve adres bilgilerini sunmuştur. Başvurucu ayrıca kendisi hakkında da S.Y.nin yaptığı bir suç duyurusu bulunduğunu, S.Y.nin şikâyet dilekçesinde kendisine ait bir hesap hareketinin incelenmesini banka adı, miktar ve tarih belirterek talep ettiğini, S.Y.nin kendisi hakkındaki bilgilere erişmeden anılan detayları bilmesinin mümkün olmadığını ileri sürmüş; ilgili soruşturma dosyasının incelenmesini talep etmiştir.

4. Başsavcılık 14/10/2020 tarihinde kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde; kişisel verilerin salt duyu organları vasıtasıyla öğrenilip başkalarına açıklanmasının kişisel verilerin hukuka aykırı olarak ele geçirilmesi suçunu oluşturmayacağı ancak şartları varsa özel hayatın gizliliğini ihlal suçunun değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Bununla birlikte başvurucunun atılı suçun işlendiğine ilişkin soyut beyanından başka delil bulunmadığı ifade edilmiştir.

5. Başvurucu; somut deliller ortaya koyduğunu, buna rağmen deliller toplanmadan takipsizlik kararı verildiğini ileri sürmek suretiyle anılan karara 21/10/2020 tarihli dilekçesiyle Samsun 1. Sulh Ceza Hâkimliğine (Sulh Ceza Hâkimliği) itiraz etmiştir.

6. Sulh Ceza Hâkimliği anılan kararda isabetsizlik bulunmadığı gerekçesiyle 23/10/2020 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

7. Başvurucu, nihai kararı 31/10/2020 tarihinde tebellüğ ettikten sonra 24/11/2020 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

8. Başvurucu; şikâyet dilekçesinde bankalara müzekkere yazılmasına ve tanığının dinlenilmesine ilişkin talepte bulunduğunu, ayrıca kendisi hakkında yapılan suç duyurusuna ilişkin soruşturma dosyasının incelenmesini istediğini, buna rağmen soyut beyandan başka delil bulunmadığı gerekçesiyle takipsizlik kararı verildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde kabul edilebilirlik yönünden başvurunun kanun yolu şikâyetinde olup olmadığı hususunun değerlendirilmesi gerektiği, esas yönünden ise pozitif yükümlülükler kapsamında inceleme yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, şikâyet dilekçesinde belirttiği gibi somut deliller incelenmeden takipsizlik kararı verildiğini ileri sürmüştür.

10. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun şikâyetinin özü, kişisel verilerinin hukuka aykırı olarak ele geçirildiği şikâyeti hakkında etkili bir ceza soruşturması yürütülmemesine ilişkin olduğundan başvurunun kişisel verilerin korunmasını isteme hakkı kapsamında incelenmesi gerektiği değerlendirilmiştir.

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Anayasa Mahkemesi kararlarında da belirtildiği üzere kişisel veri -belirli veya kimliği belirlenebilir olmak şartıyla- bir kişiye ilişkin bütün bilgileri ifade etmekte olup bireyin adı, soyadı, doğum tarihi ve doğum yeri gibi sadece kimliğini ortaya koyan bilgileri değil telefon numarası, motorlu taşıt plakası, sosyal güvenlik numarası, pasaport numarası, öz geçmişi, resmi, görüntü ve ses kayıtları, parmak izleri, sağlık bilgileri, genetik bilgileri, IP adresi, e-posta adresi, alışveriş alışkanlıkları, hobileri, tercihleri, etkileşimde bulunduğu kişiler,

grup üyelikleri, aile bilgileri gibi kişiyi doğrudan veya dolaylı olarak belirlenebilir kılan tüm veriler kişisel veri kapsamındadır (Ramazan Şahin, B. No: 2018/11988, 10/3/2022, § 34; AYM, E.2014/74, K.2014/201, 25/12/2014; E.2014/180, K.2015/30, 19/3/2015).

13. Anayasa'nın 20. maddesinin üçüncü fıkrasında herkesin kendisiyle ilgili kişisel verilerin korunmasını isteme hakkına sahip olduğu, bu hakkın kişinin kendisiyle ilgili kişisel veriler hakkında bilgilendirilmeyi, bu verilere erişmeyi, bunların düzeltilmesini veya silinmesini talep etmeyi ve amaçları doğrultusunda kullanılıp kullanılmadığını öğrenmeyi de kapsadığı ifade edilmiştir. Maddede ayrıca kişisel verilerin ancak kanunda öngörülen hâllerde veya kişinin açık rızasıyla işlenebileceği, kişisel verilerin korunmasına ilişkin esas ve usullerin kanunla düzenleneceği belirtilmiştir. Kişisel verilerin korunması hakkı, kişinin insan onurunun korunmasının ve kişiliğini serbestçe geliştirebilmesi hakkının özel bir biçimi olarak bireyin hak ve özgürlüklerini kişisel verilerin işlenmesi sırasında korumayı amaçlamaktadır (Ramazan Şahin, § 33; AYM, E.2014/122, K.2015/123, 30/12/2015, §§ 19, 20; Nurcan Belin, B. No: 2014/14187, 10/1/2018, § 45).

14. Anayasa'nın 12. maddesine göre herkes kişiliğine bağlı, dokunulmaz, devredilmez, vazgeçilmez temel hak ve hürriyetlere sahiptir. Bu genel nitelikteki anayasal düzenleme ile bireylerin kişilik değerlerine yönelen ve zarar veren olumsuz tutum ve davranışlar dışlanmaktadır. Ayrıca Anayasa'nın 5. maddesinde, bireylerin temel hak ve özgürlüklerinin korunması, maddi ve manevi varlıklarının geliştirilmesi için gerekli şartların hazırlanması devletin temel amaç ve görevlerinden biri olarak sayılmaktadır. Bu düzenlemeler ışığında devletin bireyin kişisel verilerinin korunması hakkına keyfî olarak müdahale etmemenin yanında üçüncü kişilerin saldırılarını önlemekle yükümlü kılındığı, bu bağlamda pozitif yükümlülüklerinin de bulunduğu söylenebilir (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Erol Kumcu, B. No: 2015/18988, 9/5/2019, § 32).

15. Bu anlamda öncelikle devlet, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünü yerine getirmelidir. Söz konusu pozitif yükümlülük; olayın meydana gelme şekli ile etkisi, ağırlığı ve sonuçları bakımından yapılacak değerlendirmelere ve olayın kim tarafından nasıl gerçekleştirildiği konusunda aydınlatılmasını gerekli kılan durumların bulunup bulunmadığına göre her durumda ceza soruşturması/yargılaması yapılmasını gerekli kılmaz. Nitekim yargısal sistem kurma yükümlülüğü -olayın şartlarına göre- hukuki ve idari yolların devlet tarafından oluşturulmasıyla da yerine getirilebilir. Bu bağlamda bazı durumlarda disiplin soruşturması ile de devletin aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmesi mümkün olabilir (Erol Kumcu, § 34).

16. Öte yandan yargısal sistem kurma yükümlülüğünün ceza soruşturması/yargılaması yapılmasını gerekli kılması, failler hakkında mutlaka ceza davası açılmasını ya da onların cezalandırılmasını zorunlu hâle getirmediği gibi başvuruculara, üçüncü tarafları bir suç nedeniyle yargılatma ya da cezalandırılmalarını talep etme hakkı da vermemektedir. Zira burada kastedilen, sonuç yükümlülüğü değil uygun araçların kullanılması yükümlülüğüdür. Ancak her durumda söz konusu yargısal sistemlerin etkili şekilde işletilmesi ve soruşturmalar ya da yargılamalar neticesinde yargısal makamlarca ulaşılan tüm sonuçların temel hakların içerdiği güvenceleri koruyacak şekilde ilgili ve yeterli gerekçelerle açıklanması gerekir (Erol Kumcu, § 35).

17. Somut olayda başvuruya konu olay hakkında Başsavcılık suçun şeklî unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle kovuşturmaya yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu, Başsavcılıkça S.Y.nin ifadesi alınmadan ve şikâyet dilekçesinde ileri sürdüğü deliller

toplanmadan dosya üzerinden karar verildiğinden yakınmıştır. Başvurucu; S.Y.nin kendisine ait banka hesap hareketlerine ulaştığını, para transferi yaptığı kişileri tespit ederek telefonla aradığını ileri sürmüştür. Başvurucu bu kapsamda S.Y.nin aradığı kişilerden M.Ç.nin tanık olarak dinlenmesini talep etmiştir. Başvurucu bununla birlikte S.Y.nin şikâyeti üzerine hâlihazırda Ankara Cumhuriyet Başsavcılığınca kendisi hakkında yürütülen bir soruşturma bulunduğunu, S.Y.nin anılan soruşturma dosyasına sunduğu şikâyet dilekçesinde kendisine ait bir para transferinden banka adı, miktar, işlem tarihi belirtmek suretiyle söz ettiğini, ayrıca hesap hareketlerinin bir dökümünü de dilekçesine eklediğini ileri sürmüştür. Başvurucu, S.Y.nin kendisi hakkındaki bilgilere hukuka uygun bir yolla erişmesinin mümkün olmadığını ifade etmiş; ilgili soruşturma dosyasının ispat vasıtası olarak incelenmesini talep etmiştir.

18. Başvurucu, Başsavcılık kararına karşı Sulh Ceza Hâkimliğine yaptığı itirazda anılan hususları tekrar ileri sürmenin yanında bankalara müzekkere yazılarak hesap hareketlerine ne şekilde ulaşıldığı hususunun da sorulmasını istemiştir. Sulh Ceza Hâkimliğince soruşturma evrakının içeriği gözetildiğinde anılan kararın isabetli olduğu belirtilmiş, başkaca bir gerekçeye yer verilmemiştir. Başvurucu kişisel veri kabul edilmesi gereken banka hesap hareketlerinin hukuka aykırı yolla ele geçirildiğini, bu hususta iddiasının ise ancak tanık, soruşturma dosyası ve bankalara yazılacak müzekkerelere ilişkin delillerle ispatlanabileceğini ifade etmiştir. Başvurucu, Başsavcılığın anılan delilleri toplamadan ve S.Y.nin ifadesini almadan dosya üzerinden karar vermesi sonucu suç vasfının yanlış değerlendirildiğini ileri sürmektedir. Başvurucu; maddi gerçeği ortaya çıkarmaya yarar, etkili bir ceza soruşturması yürütülmediğinden yakınmaktadır.

19. Somut olayda Başsavcılıkça suçun şeklî unsurlarının oluşmadığı gerekçesiyle kovuşturma yapılmasına yer olmadığına karar verildiği, karar içeriğinde başvurucunun ileri sürdüğü delillerin (bkz. § 17) tartışılmadığı görülmüştür. Başvurucu ise ileri sürdüğü deliller toplansaydı kişisel verilerinin hukuka aykırı yolla ele geçirildiği iddiasının ispatlanmış, dolayısıyla suçun şeklî unsurlarının gerçekleşmiş olacağını iddia etmiştir. Etkili yargısal sistem kurma yükümlülüğünün ceza soruşturması/yargılaması yapılmasını gerekli kılması, sorumlular hakkında mutlaka ceza davası açılmasını ya da onların cezalandırılmasını gerektirmemektedir. Öte yandan kişilere iddia ve delillerini ileri sürebileceği etkili bir hukuksal mekanizma sağlanması usule ilişkin pozitif yükümlülüğün gereklerindendir. Bu bağlamda başvurucuya iddia ve delillerini ileri sürebileceği etkili bir hukuksal mekanizma sağlandığından, dolayısıyla usule ilişkin pozitif yükümlülüğün yerine getirildiğinden söz edilemez.

20. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

21. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

22. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği soruşturma mercilerince yapılması gereken iş, yeniden soruşturma işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri

Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunması isteme hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 20. maddesinde güvence altına alınan özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunmasını isteme hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin özel hayata saygı hakkı kapsamındaki kişisel verilerin korunması isteme hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden soruşturma yapılmak üzere Samsun Cumhuriyet Başsavcılığına (Sor. No: 2020/28208) GÖNDERİLMESİNE,

D. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

E. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MUSTAFA BAYIR

B. No: 2021/2756 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/2756

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUSTAFA BAYIR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/2756)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet AKTEPE

Başvurucu : Mustafa BAYIR

Vekili : Av. Ali Osman YAĞLI

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, beyanı mahkûmiyet kararında belirleyici ölçüde delil olarak kullanılan tanığın duruşmada sorgulanamaması nedeniyle tanık sorgulama hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 15/1/2021 tarihinde yapılmıştır. Komisyon, tanık sorgulama hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

3. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık, görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlığın görüşüne karşı beyanda bulunmuştur.

III. OLAY VE OLGULAR

4. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle ilgili olaylar özetle şöyledir:

5. Batman Cumhuriyet Başsavcılığı (Başsavcılık) başvurucu hakkında anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme ve Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanması (FETÖ/PDY) silahlı terör örgütü yöneticiliği suçlarından 4/6/2018 tarihinde iddianame tanzim etmiştir.

6. İddianamede özetle;

- Başvurucunun FETÖ/PDY güdümünde faaliyet göstermesi nedeni ile kanun hükmünde kararname ile kapatılan çeşitli şirketler bünyesindeki özel okullarda öğretmenlik yaptığı,

- Batman Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen başka bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan Ö.F.A.nın beyanlarına göre; başvurucunun sohbet adı verilen toplantıları düzenlediği, toplantılarda para toplamaya ve katılanları motive etmeye çalıştığı, Murat kod adını kullandığı, darbe teşebbüsü sırasında Ö.F.A.ya "bizim arkadaşlar emniyet olarak darbeyi destekliyoruz, sonuna kadar askerin yanında olacağız, bulunduğunuz yerlerde askerlere emniyet olarak yardımcı olun" şeklinde mesaj atarak darbe teşebbüsünü önlemede aktif görev ve yetkisi olan emniyet personeline aksi yönde talimat vererek darbe teşebbüsüne fiilen iştirak ettiği,

- Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı'nın 2017/64652 sayılı soruşturması kapsamında elde edilen ve imajı alınan dijital veriye göre başvurucunun FETÖ/PDY silahlı terör örgütünün Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) yapılanması içerisinde mahrem imam olarak tabir edilen örgüt üyeleri arasında olduğu,

- İmajı alınan dijital verilerde bulunan bilgilerin; başvurucunun bağlı bulunduğu ilin "Batman", kod adının "Murat", görevi ve konumunun "öğretmen", vasfının "B", mahrem yapıya katıldığı yılın "2015", acil durumda ulaşılacak kişinin "Yüksel bey" olarak belirtildiği,

- Ö.F.A.nın o tarihteki rütbesinin akademi mezunu komiser olması ve ifadesinde başvurucunun kod adının Murat olduğunu belirtmesinin, imajı alınan dijital verideki bilgilerle de örtüştüğü,

- İmajı alınan dijital veride başvurucunun acil durumda aranacak kişinin "Yüksel Bey" olarak yazılı olduğu, adı geçen kişinin gerçek adının A.S. olduğu, hakkında Batman Cumhuriyet Başsavcılığının 2017/17890 sayılı soruşturmasında işlem yapıldığı, imajı alınan dijital veride FETÖ/PDY Batman EGM mahrem yapılanması içerisinde örgüt tarafından "Üniversite" (Örgüt Üyesi Akademi Mezunu Amirlerden Sorumlu olan birim) olarak adlandırılan birimde "Müdür" pozisyonunda görev aldığı, vasfının "A" olduğu ve örgüt içerisinde Yüksel kod adını kullandığına yönelik bilgiler bulunduğu, bu bağlamda başvurucunun A.S.ye bağlı olarak ondan aldığı talimatlar doğrultusunda örgütün Batman EGM yapılanması içerisinde kendisine zimmetlenen akademi mezunu polis amirlerinden sorumlu olduğu, dosyada mevcut HTS analiz raporuna göre de başvurucu ile A.S. arasında dört kez irtibatın bulunduğu,

- İmajı alınan dijital veride başvurucunun şahsi telefon numarası olarak yer alan 50559...77 numaralı telefon hattının başvurucu adına kayıtlı olduğunun tespit edildiği,

- Batman Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından yürütülen başka bir soruşturma kapsamında ifadesi alınan C.K.nın beyanlarına göre; başvurucunun Yılmaz kod adını kullandığı, başvurucunun C.K.ya sohbet gruplarının olduğunu, iki haftada bir toplandıklarını söylediği ve C.K.dan sohbet grubuna katılmasını istediği, kendisi gibi komiser olan H.M., A.A. ve Ü.G.nin de bulunduğu bir toplantıda başvurucunun kendi telefonundan örgüt lideri F.G.nin

videosunu izlettirdiği,

- C.K.nın beyanlarında adı geçen kişilerin emniyet teşkilatında akademi mezunu polis amiri olarak görev yaptıkları bilgisi ile imajı alınan dijital veride akademi mezunu polis amirlerinin örgüt içerisinde "Üniversite" olarak adlandırıldığı tespiti karşısında başvurucunun "Üniversite" olarak adlandırılan bu birimdeki kendisine zimmetlenen akademi mezunu polis amirlerinden sorumlu olduğu ve imajı alınan dijital verideki bilgiler ile başvurucu hakkındaki anlatımların uyumlu olduğu,

- Örgüt liderinin Bank Asyaya para yatırın çağrısı yaptığı dönemde başvurucunun hesabında da artış olduğu belirtilmiştir.

7. İddianamenin kabulüyle açılan davayla ilgili 13/6/2018 tarihinde düzenlenen tensip zaptında Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesi (Mahkeme), diğer kararlarının yanı sıra tanıklar Ö.F.A. ile C.K.nın bulundukları yer mahkemesince beyanlarının tespiti için istinabe yoluna başvurmuştur.

8. Duruşmanın 4/9/2018 tarihli ilk celsesinde başvurucunun müdafii de hazır bulunmak suretiyle savunması alınmış ve ardından tanık C.K.nın Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) vasıtasıyla beyanları tespit edilmiştir. Tanık C.K. ifadesinde aşağıdaki şekilde beyanda bulunmuştur.

"Bana SEGBİS'te gösterilen şahsı tanırım. İsmini Yılmaz olarak bilirim. Ben 2015 Eylül ayında Batman'a tayin oldum. Ben polis memuruyum. Batman TEM Şube'ye tayin oldum. Yaklaşık 2 ay kadar sonra [Ü.] ve [H.] isimli devrelerim vardı. Zaman zaman onlar beni evlerine davet ediyorlardı. [Ü.G.] beni bir akşam kendi evine yemeğe davet etti. [Ü.] beni araçla aldı. Araçta Yılmaz isimli bu şahıs vardı. Araç Fiat Uno marka eski bir araç idi. Daha sonra [Ü.nün] evine gittik. [H.M.] ve [A.A.] da oradaydı. Ben geldiğimde evdeydiler. Normal tanışma sohbeti yaptık. Sanık kendisinin sohbet abisi olduğunu söyledi. Sanık cemaatin sohbet abisi olduğunu söyledi. Yılmaz isimli bu şahıs bana [H.], [Ü.] ve [A.dan] sorumlu olduğunu söyledi. Kendisi beni de davet etti, o zaman için bir cevap vermedim. Daha sonra bir kez daha [A.A.]nın evine gittik. [A.A.] çay içmeye çağırdı. [H.M.] beni evden aldı. [H.], [Ü.] ve [A.] evdeydi. Yılmaz bize Fetö'ye ait vaaz videosu izletti. Yılmaz bizden sonra gelmişti. Çocuğunun da yanında olduğunu hatırlıyorum. Sadece vaaz kaseti izlettirildi, onun dışında FETÖ'ye ilişkin bir talimat gibi durum söz konusu olmadı. Daha sonra Yılmaz ile hiç görüşmedim. Yılmaz da beni hiç aramadı. Devrelerim beni çaya çağırıyorlardı ancak ben gitmedim. Himmet adı altında Yılmaz para istemedi. "

9. Mahkemece tanık beyanı sonunda tanığa doğrudan soru sorma hakkı hatırlatılmış, başvurucu ve müdafii soru sorma hakkını kullanmamıştır. Bu celsede Mahkeme tanık Ö.F.A.nın Hassa/Hatay adresindeki mahal mahkemesine zorla getirilmek suretiyle SEGBİS ile beyanının alınması için talimat yazılmasına karar vermiştir.

10. İkinci celsede tanık Ö.F.A. için Hassa Asliye Ceza Mahkemesine yazılan talimata cevap verilmediği, yapılan görüşmede tanığın Batman'da ikamet ettiğinin bildirildiği belirtilerek tanık Ö.F.A.nın adresinin araştırılması için kolluğa müzekkere yazılmasına karar verilmiştir. Aynı celsede tanık H.M. SEGBİS vasıtasıyla, tanık A.A. duruşmada hazır bulunmak suretiyle dinlenmiş; tanık beyanları sonunda başvurucuya tanıklara doğrudan soru sorma hakkı hatırlatılmış ve bu hakları kullandırılmıştır.

11. Üçüncü celsede tanık Ö.F.A.nın adresinin araştırılması için kolluğa yazılan müzekkereye cevap verildiği, tanığın Menemen ilçesinde bulunan adresinin bildirildiği belirtilerek tanığın

adresinden zorla getirilmek suretiyle SEGBİS ile hazır edilmesi için talimat yazılmasına karar verilmiştir. Yine bu celsede tanık Ü.G. duruşmada hazır bulunmak suretiyle dinlenmiş, başvurucu ve müdafiine tanığa doğrudan soru sorma hakkı hatırlatılmış ve bu hakkı kullandırılmıştır.

12. Dördüncü celsede tanık Ö.F.A.nın Hassa ilçesinde ikamet ettiği, kendisine telefonla ulaşıldığında Ankara'da olduğunu beyan ettiğine dair tutanak düzenlendiği görülmekle Mahkeme tarafından tanık Ö.F.A.nın Hassa ilçesindeki adresine dönme ihtimaline binaen zorla getirilmek suretiyle SEGBİS ile hazır edilmesi için talimat yazılmasına karar verilmiştir.

13. Beşinci celsede tanık Ö.F.A. için Hassa Asliye Ceza Mahkemesine yazılan talimata cevap verildiği, tanığın SEGBİS vasıtasıyla ifade vermek istemediğini bildirir dilekçe sunduğu belirtilerek dinlenemeyen tanık Ö.F.A.nın Hatay'ın Hassa ilçesinde ikamet ettiği sabit olduğundan yeniden SEGBİS ile dinlenmek üzere Hassa Asliye Ceza Mahkemesine talimat yazılarak tanığın -işin tutuklu oluşu da gözönüne alınarak- zorla getirilmek suretiyle dinlenilmesinin istenmesine karar verilmiştir.

14. Altıncı celsede tanık Ö.F.A. için Hassa Asliye Ceza Mahkemesine yazılan talimata cevap verilmiştir. Tanık Ö.F.A. "önceki beyanlarımı aynen tekrar ederim. Mustafa BAYIR isimli şahsı şuan hatırlayamıyorum. Bize kendisini başka bir isimle tanıtmış olabilir. Hazırlıkta ifade vermiştim. O ifadem doğrudur. Beyanlarımı aynen tekrar ederim. Benim bilgim ve görgüm bundan ibarettir." şeklinde beyanda bulunmuştur. Tanığın alınan beyanları başvurucuya okunmuş ve diyecekleri sorulmuştur.

15. İddia makamı yedinci celsede esas hakkında mütalaasını bildirmiştir. Başvurucu ve müdafii esas hakkında mütalaaya karşı savunma hazırlamak üzere süre talebinde bulunmuştur. Mahkeme, savunmanın süre talebini kabul etmiştir. Başvurucu müdafii bu hususta ki beyanlarını celse arasında yazılı olarak sunmuş, başvurucu ise 10/7/2019 tarihli sekizinci ve son celsede mütalaaya karşı sözlü savunma yapmıştır. Bu celsede Mahkeme, başvurucu hakkında FETÖ/PDY'ye üye olma suçundan 10 yıl hapis cezasına hükmetmiştir. Gerekçeli kararın ilgili kısmı şöyledir:

"... sanık Mustafa Bayır'ın Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Suçlar Soruşturma Bürosu'nun 25.04.2017 tarih ve 2017/68532 soruşturma sayılı soruşturması kapsamında elde edilen ve imajı alınan dijital veri içeriğinde büyük bölgesinin Gaziantep, küçük bölgesinin Diyarbakır, bağlı olduğu ilin Batman, görevi ve konumunun öğretmen, vasfının B (müdür yardımcısı, zümre başkanı), kod adının Murat, biriminin lise görevi ve konumunun öğretmen olduğunun anlaşıldığı,

MASAK ve BDDK tarafından hazırlanan raporlarla örgütün finans kaynağı olduğu konusunda tereddüt bulunmayan Bank Asya Katılım Bankası kayıtlarına göre de sanığın bankada hesaplarının bulunduğu, hesap hareketleri incelendiğinde ise bankanın TMSF'ye devrinin önüne geçmek adına 2014 sonrası yoğun olarak hesaba havale, para yatırma şeklindeki işlemlerle hesaplarını kullanmaya devam ettiği, döviz cinsinden alım ve satımlar yaptığı, 08/01/2014 tarihinde 1040,5951038 TL; 19/02/2014 tarihinde 593,858752 TL tutarında altın alımları yaptığı,

Sanık hakkında beyanda bulunan tanık [Ö.F.A] sanığın Murat kod adını kullandığını, örgütsel toplantıları organize ettiğini, toplantıya katılan polis memurlarına örgüt ele başının konuşmalarını dinlettiği, kitaplarından okuduğu, örgüte eleman kazandırmak adına örgütsel

söylemlerde bulunduğu, sanığın 15 Temmuz darbe girişimi gecesi whatsapp görünümlü eagle hesabından sanığın 'Bizim arkadaşlar emniyet olarak darbeyi destekliyoruz, sonuna kadar askerin yanında olacağız, bulunduğunuz yerlerde askere emniyet olarak yardımcı olun' şeklinde bireysel mesaj gönderdiği ve bu mesajı hemen sildiğini beyan ettiği, tanık [C.K.] ise sanığın Yılmaz kod adını kullandığını ve diğer tanığın da ifadesinde belirtilen örgütsel toplantıları organize etmek şeklindeki faaliyette bulunduğunu beyan ettiği,

HTS analiz raporuna göre de sanığın kullanmış olduğu 050559... ve 55352... numaraların yoğun olarak haklarında aynı suçlardan soruşturma veya kamu davası bulunan şahıslarla irtibatlı olduğu, örgütle irtibatlı ve iltisaklı kurumlarla iletişiminin bulunduğu, Kakao Talk programına ilişkin irtibat bilgisinin olduğu, 2013 sonrası yoğunluklu olarak gerçekleştirdiği uluslararası görüşmelerinin dikkat çektiği,

Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen Suçlar Suçlar Soruşturma Bürosu'nun 25.04.2017 tarih ve 2017/68532 soruşturma sayılı soruşturması kapsamında elde edilen ve imajı alınan dijital veri içeriği, Bankasya hesap hareketleri, tanık anlatımları, HTS analiz raporu, örgüte ait kurum ve kuruluşlarda çalıştığına ilişkin SGK kayıtları ve tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde sanık savunmasının kendisini suçtan kurtarmaya yönelik olduğu kanaatine varıldığı, sanığın örgütsel haberleşme amacıyla kullanılan Eagle ve Kakao Talk programlarını yüklediği ve kullandığı, özel olarak gizli haberleşme amacıyla kullanıldığı değerlendirilen telegram hesabı da bulunduğu, emniyet personellerinden sorumlu mahrem yapıda yer aldığı, örgütün finans kaynağı olan Bankasya'nın TMSF'nin önüne geçmek için işlem hacmini artırmak adına hesaplarını kullandığı, örgüt talimatıyla hem Murat hem de Yılmaz kod adlarını kullandığı, örgütün sohbet adı altında yapılan toplantılarını yaptığı, örgüte nitelikli eleman yani 15 Temmuz darbe girişiminde Türkiye Cumhuriyeti Devleti aleyhine yine kamu görevi ifa etmekte olan emniyet personelini kullanmak adına eleman yetiştirme faaliyetinde bulunduğu ..."

16. Başvurucu, istinaf ve temyiz dilekçelerinde -diğerlerinin yanı sıra- beyanları mahkûmiyet hükmüne esas alınan Ö.F.A.nın istinabe yolu ile dinlenmesi nedeniyle tanıkla yüzleşme, tanığı sorgulayarak beyanlarının doğruluğunu test etme imkânı bulamadığını ileri sürmüştür.

17. Hüküm, Yargıtay 16. Ceza Dairesince 22/10/2020 tarihinde onanmıştır.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

18. Tanık sorgulama hakkı yönünden ilgili ulusal mevzuat için bkz. Uğur Özcan, B. No: 2021/12137, 26/7/2022, §§ 17-22.

B. Uluslararası Hukuk

19. Tanık sorgulama hakkı yönünden ilgili uluslararası hukuk için bkz. Nurcan Gülabi, B. No: 2015/15355, 23/5/2018, §§ 24-27.

V. İNCELEME VE GEREKÇE

20. Anayasa Mahkemesinin 13/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

21. Başvurucu; Ö.F.A. isimli kişinin beyanlarının duruşmada alınmaması ya da en azından SEGBİS ile dinlenilmemesi nedeniyle tanığa soru soramadığını, tanık ile yüzleşemediğini ve beyanlarının güvenilirliğini test edemediğini ileri sürmüştür. Gerçeğe aykırı beyanda bulunan tanığın sınanamayan beyanlarına itibar edilerek mahkûmiyet hükmüne belirleyici delil olarak esas alındığını ve bu suretle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini iddia etmiştir.

22. Bakanlık görüşünde; başvurucuya ağır ceza mahkemesi tarafından duruşmalarda hakkında beyanda bulunan tanığın talimatla alınan ifadelerinin okunduğu ve bu beyanlara karşı varsa itiraz ve savunmalarını sunmasının istenildiği, başvurucu ve müdafinin de söz konusu tanık ifadesine yönelik savunmalarını mahkemeye sundukları belirtilmiştir. Ayrıca ağır ceza mahkemesi huzurunda da başkaca tanıkların dinlenildiği, başvurucu ve müdafii tarafından tanık beyanlarına yönelik açıklamalarda bulunulduğu vurgulanmış, Mahkemece mahkûmiyet hükmünün söz konusu tanık beyanları dışında gerekçeli kararda yer verilen delil ve değerlendirmelerle kurulduğu ifade edilmiştir.

23. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru dilekçesindeki iddialarını yinelemiştir.

B. Değerlendirme

24. Anayasa’nın "Hak arama hürriyeti" kenar başlıklı 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

25. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvurucunun iddiaları adil yargılanma hakkı kapsamındaki tanık sorgulama hakkı yönünden incelenmiştir.

26. Anayasa Mahkemesi, birçok kararında tanık kavramını sanığa isnat edilen fiil hakkında bilgi veren herhangi bir kişi şeklinde özerk olarak yorumlamış ve tanık sorgulama hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir (Atila Oğuz Boyalı, B. No: 2013/99, 20/3/2014; Selçuk Demir, B. No: 2014/9783, 22/1/2015; AZ. M., B. No: 2013/560, 16/4/2015; Baran Karadağ, B. No: 2014/12906, 7/5/2015; Orhan Güleryüz, B. No: 2019/30221, 28/12/2021). Buna göre bir ceza yargılamasında sanığın aleyhine olan tanıkları sorguya çekme veya çektirme hakkı vardır. Hakkında gerçekleştirilen ceza yargılaması sürecinde sanığın tanıklara soru yöneltebilmesi, onlarla yüzleşebilmesi ve tanıkların beyanlarının doğruluğunu sınama imkânına sahip olması adil bir yargılamanın yapılabilmesi bakımından gereklidir (AZ. M., § 55). Diğer yandan bir mahkûmiyet -sadece veya belirleyici ölçüde- sanığın soruşturma veya yargılama aşamasında sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı bir kimse tarafından verilen ifadelere dayandırılmış ve dengeleyici güvenceler sağlayan bir usul öngörülmemişse sanığın hakları Anayasa'nın 36. maddesindeki güvencelerle bağdaşmayacak ölçüde kısıtlanmış olur (Orhan Güleryüz, § 35).

27. Anayasa Mahkemesi, tanık sorgulama hakkıyla ilgili olarak verdiği kararlarında somut bir yargılama öncesinde veya haricinde elde edilen tanık beyanlarının delil olarak kabulünün yargılamanın adilliğine zarar verip vermediğini değerlendirmek için üç aşamalı bir test uygulanması gerektiğini ifade etmektedir. Buna göre ilk olarak tanığın mahkemede hazır edilmemesi geçerli bir nedenin mevcudiyetine dayanmalıdır. İkinci olarak sanığın sorgulama veya sorgulatma imkânı bulamadığı tanık tarafından verilen beyanın mahkûmiyetin

dayandığı tek veya belirleyici delil olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sorgulama veya sorgulatma imkânı tanınmayan tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olduğunun tespit edilmesi durumunda ise üçüncü aşama olarak savunma tarafının maruz kaldığı bu olumsuzluğun telafi edilmesi amacıyla yeterli düzeyde karşı dengeleyici güvenceler sağlayan bir usulün yürütülüp yürütülmediği ortaya konulmalıdır (bazı değişikliklerle birlikte bkz. Abdurrahim Balur, B. No: 2013/5467, 7/1/2016, § 80; Onur Urbay, B. No: 2014/6222, 6/3/2019, §§ 36, 40; Zekeriya Sevim, B. No: 2018/18989, 16/6/2021, §§ 44, 51). Bu kapsamda, hükme ulaşılırken sorgulanmamış tanık beyanını destekleyen başka doğrulayıcı delillere dayanılması telafi edici güvencelerden biri olarak kabul edilebilir (Orhan Güleryüz, § 39). Sorgulanmayan tanığın beyanının güvenilirliğinin ve doğruluğunun saptanması amacıyla savunma tarafına sağlanabilecek bir diğer telafi edici güvence ise sanığa olayın kendi versiyonunu anlatma ve delillerini sunma imkânının tanınmasıdır (Orhan Güleryüz, § 40).

28. Başvuru konusu olayda incelenmesi gereken ilk sorun, beyanı delil olarak kabul edilen tanığın duruşmada dinlenmemesinin geçerli bir nedene dayanıp dayanmadığıdır. Tanık Ö.F.A. soruşturma aşamasında müdafi huzurunda kollukta ve Batman Cumhuriyet Başsavcılığında verdiği ifadelerde başvurucuyu tanıdığını ve teşhis ettiğini, başvurucunun Murat kod adını kullandığını, başvurucunun polis memurlarından sorumlu olduğunu, 15 Temmuz darbe teşebbüsü gecesi WhatsApp görünümlü Eagle hesabından sanığın "Bizim arkadaşlar emniyet olarak darbeyi destekliyoruz, sonuna kadar askerin yanında olacağız, bulunduğunuz yerlerde askere emniyet olarak yardımcı olun" şeklinde bireysel mesaj gönderdiğini beyan etmiştir. Mahkemece SEGBİS yoluyla dinlenilmesine karar verilmesine karşın -talebi üzerine- tanık Ö.F.A daha sonra istinabe yoluyla dinlemiştir. Bu noktada Mahkeme tanık Ö.F.A.nın SEGBİS ile dinlenilmesine karar vermesine rağmen tanığın neden istinabe suretiyle dinlendiğine ilişkin bir açıklamaya yer vermemiştir. Diğer bir ifadeyle tanığın savunmanın da hazır bulunduğu bir celsede dinlenmemesine ilişkin olarak herhangi bir geçerli neden ileri sürülmemiştir. Ancak buna ilişkin bir neden ileri sürülmemesi, tanık sorgulama hakkının ihlal edildiğinin kabul edilmesi için yeterli değildir.

29. İkinci olarak hükmün tek veya belirleyici ölçüde başvurucunun sorgulama imkânına sahip olmadığı bir tanık tarafından verilen ifadeye dayalı olup olmadığı ortaya çıkarılmalıdır. Somut olayda Mahkeme; tanık Ö.F.A. beyanı dışında tanık C.K.nın SEGBİS vasıtasıyla vermiş olduğu başvurucuyu tanıdığına, başvurucunun emniyet mensuplarından sorumlu cemaat abisi olduğuna, başvurucunun Yılmaz kod adını kullandığına, diğer emniyet mensuplarının da bulunduğu toplantıda FETÖ/PDY liderine ait video izlettiğine dair beyanlarını mahkûmiyete esas almıştır. Mahkeme ayrıca başvurucunun Batman'daki emniyet mahrem yapılanması içinde farklı emniyet amiri gruplarında iki farklı kod isim kullandığı tespitinde bulunmuştur. Bunun yanı sıra başvurucunun yoğun olarak haklarında aynı suçlardan soruşturma veya kamu davası bulunan şahıslarla irtibatlı olduğu, örgütle irtibatlı ve iltisaklı kurumlarla iletişiminin bulunduğu, 2013 sonrası yoğunluklu olarak uluslararası görüşmeler gerçekleştirdiği, ele geçirilen dijital veri içeriğinde başvurucunun vasfının B (müdür yardımcısı, zümre başkanı), kod adının Murat, biriminin lise görevi ve konumunun öğretmen olduğu, Bank Asyanın Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devrinin önüne geçmek için işlem hacmini artırmak adına altın alımları yaptığı hususları birlikte değerlendirilmek suretiyle isnat edilen suçun oluştuğu sonucuna ulaşılmıştır.

30. Gerekçeli karar içeriğinden Mahkemenin -tanık Ö.F.A. beyanı dışında- başvurucu hakkında beyanda bulunan Mahkeme huzurunda alınan C.K.nın ifadesi başta olmak üzere

pek çok farklı delile dayandığı anlaşılmıştır. Bu kapsamda duruşmada sorgulanamayan tanığın beyanının mahkûmiyet kararına götüren tek veya belirleyici nitelikte delil olduğunun kabulü mümkün görünmemektedir. Başvurucunun sorgulama veya sorgulatma imkânı bulmadığı tanığın beyanının tek veya belirleyici delil olarak mahkûmiyette kullanılmadığının tespit edilmesi nedeniyle tanık sorgulama hakkıyla ilgili uygulanan testin üçüncü aşamasıyla ilgili bir inceleme yapılmamıştır.

31. Açıklanan gerekçelerle başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

VI. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

KHASAN KHAKİMOV

B. No: 2021/5782 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/5782

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

KHASAN KHAKİMOV BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/5782)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mehmet ALTUNDİŞ

Başvurucu : Khasan KHAKİMOV

Vekili : Av. Levent KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; ceza kovuşturması sonunda altınların müsaderesine ilişkin kararın hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının kesinleştirilmesiyle birlikte infazı nedeniyle mülkiyet hakkının, makul sürede yargılanma hakkının ve adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir. Başvurucu, nihai hükmü 7/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 1/2/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur. Başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Mülkiyet Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

2. 18/10/2012 tarihinde Türkiye'den Çeçenistan'a gitmek üzere Antalya havalimanına gelen A.E.'nin valizlerinin x-ray cihazından geçirildiği sırada 12.376,9 gr ağırlığında külçe altın olduğu tespit edilmiş ve A.E. altınların başvurucuya ait olduğunu beyan etmiştir. Mahkeme, bilirkişi raporuna göre altınların yasal olmayan yollarda yurda sokulduğu ve gümrük kaçağı olduğu gerekçesiyle 21/3/2007 tarihli ve 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun 3.

maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince hapis ve adli para cezasıyla cezalandırılmasına, koşulları oluştuğundan hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına ve altınların müsaderesine karar vermiştir. Başvurucunun müsadere hükmüne ilişkin infazın, müsadere kararının hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte değerlendirilmesi ve denetim süresince müsadere kararının infazının durdurulmasına yönelik talebi 19/7/2018 tarihli kararla reddedilmiştir.

3. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Süleyman Başmeydan ([GK], B. No: 2015/6164, 20/6/2019) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede mülkiyet hakkına müsadere yoluyla yapılan müdahalenin keyfî veya hukuka aykırı olup olmadığının ileri sürülebileceği bir yol olarak öngörülen temyiz yoluna başvuru imkânının askıya alınarak hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı ile birlikte müsadere kararının infazına girişilmesinin -yol açılan belirsizlik ve yeterli güvencelerin sağlanmadığı dikkate alındığında- başvurucuya şahsi olarak aşırı bir külfet yüklediği gerekçesiyle mülkiyet hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır. Somut başvuruda, anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Bu doğrultuda başvurucunun Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

4. Başvurucu, yargılama sürecinin makul sürede neticelendirilmediğini belirterek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

5. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvuru ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır. Somut başvuruda da anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır.

6. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

7. Başvurucu, ihlalin tespiti, yeniden yargılama yapılması ve tazminat talebinde bulunmuştur. Başvuruda tespit edilen mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasının yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Mülkiyet hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 35. maddesinde güvence altına alınan mülkiyet hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin mülkiyet hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Antalya 1. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2012/983, K.2014/56) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ABDO ŞEYH VE ŞERAFETTİN DEMİR

B. No: 2021/7151 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/7151

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ABDO ŞEYH VE ŞERAFETTİN DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/7151)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Mustafa ŞENOCAK

Başvurucular : 1. Abdo ŞEYH

2. Şerafettin DEMİR

Başvurucular Vekili : Av. Mahmut KAÇAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, ceza davasında sanıkların hazır bulunma taleplerinin reddedilerek ses ve görüntü aktarımı suretiyle duruşmaya uzaktan katılımlarının sağlanması nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucular, Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma, kasten öldürmeye teşebbüs suçundan yargılanmışlardır. Van 2. Ağır Ceza Mahkemesince (Mahkeme) görülen yargılamanın duruşması on yedi celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 9/11/2012 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 17/1/2013 tarihinde yapılmasına ve başvuruculların duruşma tarihinde duruşmada hazır bulundurulmalarına karar verilmiştir.

3. Başvurucular, yargılamanın 17/1/2013 tarihli ilk celsesine bizzat duruşma salonunda hazır bulunarak katılmışlardır. Duruşmada başvurucular, müdafilerinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmışlardır. Mahkeme, bir sonraki celsede başvuruculların duruşma

salonunda hazır edilmesine, duruşmaya ara vererek sonraki celsenin 19/3/2013 tarihinde yapılmasına karar vermiştir.

4. Başvurucular duruşmanın diğer celselerinin bir kısmına bizzat duruşma salonunda hazır bulunarak, bir kısmına da Ses ve Görüntü Bilişim Sistemi (SEGBİS) aracılığıyla katılarak aleyhlerindeki delillere yönelik savunma yapmışlardır. Başvurucuların SEGBİS aracılığıyla katıldıkları duruşma tutanaklarında duruşmaya SEGBİS aracılığıyla katılmak istemedikleri yönünde Mahkemeye itirazda bulunduklarına dair herhangi bir beyanları yer almamaktadır.

5. Hükmün açıklandığı ve müdafilerinin de hazır bulunduğu yargılamanın 28/4/2015 tarihli on yedinci celsesinde başvurucular, bizzat duruşma salonunda hazır bulunmuşlardır. Mahkeme, başvuruculara anılan suçlardan ayrı ayrı hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir.

6. Başvurucular verilen karara karşı temyiz kanun yoluna başvurmuştur. Başvurucular, gerekçeli temyiz dilekçelerinde duruşmalara bizzat katılmamaları ile ilgili herhangi bir şikayette bulunmamışlardır. Yargıtay 16. Ceza Dairesi 23/3/2016 tarihli kararıyla Devletin birliğini ve ülke bütünlüğünü bozma suçundan verilen hükümleri onamış, kasten öldürmeye teşebbüs suçundan verilen hükmü ise bozmuştur.

7. Bozma kararı üzerine Van 2. Ağır Ceza Mahkemesince görülmeye başlanan yargılama on celsede tamamlanmıştır. Yargılamada 14/6/2016 tarihinde duruşma hazırlığı işlemleri yapılmıştır. Tensip Tutanağı'nda duruşmanın 22/9/2016 tarihinde yapılmasına ve başvuruculara duruşma tarihinde duruşmada hazır bulundurulmalarına karar verilmiştir.

8. Başvuruculardan Abdo, yargılamanın bozma sonrasındaki 22/9/2016 tarihli ilk celsesine tutuklu bulunduğu ceza infaz kurumundan SEGBİS aracılığı ile katılmıştır. Anılan celsede başvurucu, müdafiinin de hazır bulunmasıyla savunma yapmıştır.

9. Başvurucular duruşmanın diğer celselerinin bir kısmına bizzat duruşma salonunda hazır bulunarak, bir kısmına SEGBİS aracılığı ile katılarak aleyhlerindeki delillere yönelik savunma yapmışlardır. Başvurucuların SEGBİS aracılığıyla katıldıkları duruşma tutanaklarında duruşmaya SEGBİS aracılığıyla katılmak istemedikleri yönünde Mahkemeye itirazda bulunduklarına dair herhangi bir beyanları yer almamaktadır.

10. Hükmün açıklandığı ve müdafilerinin de hazır bulunduğu yargılamanın 19/4/2018 tarihli onuncu celsesinde başvurucular duruşmadan bağışık tutulma talebinde bulunmuşlardır. Mahkemece başvuruculara talebinin kabulüne karar verilmiştir. Mahkeme, başvuruculara ayrı ayrı kasten öldürmeye teşebbüs suçundan hapis cezasıyla cezalandırılmalarına karar vermiştir.

11. Başvurucular, gerekçeli temyiz dilekçelerinde diğerlerinin yanı sıra duruşmalara bizzat katılamamaları nedeniyle savunma haklarının kısıtlandığını belirterek hükmün bozulmasını talep etmişlerdir. Hüküm, kanun yolu denetiminden geçerek kesinleşmiştir.

12. Başvurucular, nihai hükmü 10/1/2021 tarihinde öğrendikten sonra 27/1/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

13. Komisyon, başvuruculara adli yardım taleplerinin kabulüne, duruşmada hazır bulunma hakkı dışındaki şikâyetlerin kabul edilemez olduğuna, anılan hakka ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

14. Başvurucular, yargılama süreci boyunca SEGBİS aracılığı ile dinlenildiklerini belirterek savunma için gerekli zaman ve kolaylıklardan yararlanma haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüşlerdir.

15. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvuruculara müdafi yardımından da yararlanmak suretiyle herhangi bir sınırlamaya maruz kalmadan ve teknik bir bağlantı sorunu yaşamadan etkili bir şekilde savunma yapma imkânı bulduğu ifade edilmiştir. Başvurucular, Bakanlık görüşüne ilişkin beyanlarında genel olarak bireysel başvuru formundaki iddialarını yinelemiştir.

16. Başvuru, adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkı kapsamında incelenmiştir.

17. Anayasa Mahkemesi Şehrivan Çoban ([GK], B. No: 2017/22672, 6/2/2020) ve Emrah Yayla ([GK], B. No: 2017/38732, 6/2/2020) kararlarında duruşmada hazır bulunma hakkı ile ilgili ilkeleri belirlemiştir. Anayasa Mahkemesi bu kararlarda öncelikle kişilerin istemine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmaya katılmasının duruşmada hazır bulunma hakkına yönelik bir müdahale teşkil ettiğini tespit etmiştir. Bu müdahalenin kanunilik, meşru amaç ve ölçülülük yönünden inceleneceğini ifade etmiştir. Anılan kararlarda 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 196. maddesinin kanunilik ölçütünü karşıladığı ve müdahalenin usul ekonomisinin gerçekleştirilmesine yönelik meşru bir amaca dayandığı sonucuna ulaşılmıştır (Şehrivan Çoban, §§ 72-104; Emrah Yayla, §§ 58-86).

18. Anılan kararlarda ölçülülük yönünden yapılan incelemede ise başvurucunun duruşmada hazır bulunma talebinin hangi zorlayıcı nedene dayanılarak kabul edilmediğinin ortaya konulmaması ve başvurucunun SEGBİS yoluyla katıldığı celselerde esaslı işlemlerin yapılması nedeniyle müdahalenin gerekli olmadığı değerlendirilmiştir.

19. Diğer taraftan Anayasa'nın 36. maddesi veya diğer herhangi bir maddesi, kişilerin adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat etmelerini yasaklayan bir hüküm içermemektedir. Ne var ki adil yargılanma hakkının güvencelerinden feragat edilmesinin Anayasa'ya uygun olabilmesi için feragat iradesinin açık olmasının ve sonuçlarının kişi yönünden makul olarak öngörülebilir olmasının yanında asgari usul güvencelerinin de sağlanmış olması, ayrıca adil yargılanma hakkından feragat edilmesini meşru olmaktan çıkaran üstün bir kamu yararının bulunmaması gerekir (Nurettin Balta, B. No: 2016/10023, 28/12/2021, § 45).

20. Adil yargılanma hakkı güvencelerinden açık bir şekilde feragat edilebileceği gibi örtülü şekilde feragat edilmesi de mümkündür. Her iki durumda da feragatin tereddüde yer vermeyecek şekilde açık olması ve aynı zamanda kamu yararına aykırılık taşımaması gerekir. Ayrıca örtülü feragatin geçerli olabilmesi için feragat eden tarafın söz konusu eylemlerinin sonuçlarını makul olarak öngörebileceği ortaya konulmalıdır. Dolayısıyla yetkili yargı organları bu konuda varsayıma dayalı bir değerlendirme yapmamalıdır (duruşmada hazır bulunma hakkı bakımından yapılan benzer değerlendirmeler için bkz. Emrah Yayla, § 75). Bununla birlikte adil yargılanma hakkı güvencelerinden feragat iradesi, bunu gösteren olguların bulunmasından veya suç isnadı altındaki kişinin tutum ve davranışlarından anlaşılabilir.

21. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi Ansar Onat (B. No: 2019/14515, 15/6/2022) kararında değerlendirdiği şartlar dâhilinde duruşmada hazır bulunma hakkından feragat edilmesi durumunda anılan hakka dair bir müdahalenin bulunmadığı sonucuna ulaşmıştır.

Bu başvuruya konu olayda duruşmalara SEGBİS aracılığı ile katıldığı sırada başvurucunun bu duruma yönelik herhangi bir itiraz ileri sürmediği belirtilmiştir. Ayrıca yargılamaya uzaktan katılım sürecinde ses ve görüntü kalitesiyle ilgili sorun yaşandığına ilişkin bir iddia ve itiraza duruşma tutanaklarında ve başvuru formunda yer verilmediği açıklanmıştır. Bu durumda başvurucuların doğrudan duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ettiğine dair bir beyanı bulunmamakta ise de taleplerine aykırı olarak SEGBİS yoluyla duruşmalara katılmak zorunda bırakılmadığı vurgulanmıştır. Anılan kararda, başvurucuların duruşmalara bizzat katılma taleplerini celse aralarında mahkemeye iletmedikleri de dikkate alındığında söz konusu hakka ilişkin feragat etme iradesini zımnen ortaya koydukları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca başvurucuların SEGBİS aracılığı ile duruşmaya katılımının sonuçlarını makul olarak öngörebilecek durumda olmadığına dair somut bir veri bulunmadığı gibi duruşmada hazır bulunma hakkından feragat ile ilgili asgari usul güvencelerinin kendilerine sağlanmadığına yönelik bir iddialarının da başvuru formuna yansımadığı belirtilmiştir. Buna ek olarak başvurucuların duruşmada hazır bulunma hakkından feragat etme iradesini gösterdiklerine ilişkin kabulü meşru olmaktan çıkaracak üstün bir kamu yararının mevcut olduğundan söz etmenin de -somut olayın koşullarında- mümkün gözükmediği, dolayısıyla başvurucuların duruşmada hazır bulunma hakkına bir müdahalede bulunulmadığı değerlendirilmiştir (Ansar Onat, § 23).

22. Somut olayda da anılan kararlarda yer alan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektirir bir durum bulunmamaktadır. Bu durumda adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkına ilişkin olarak bir ihlalin bulunmadığının açık olduğu sonucuna varılmıştır.

23. Açıklanan gerekçeyle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki duruşmada hazır bulunma hakkının ihlali iddiasının açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Duruşmada hazır bulunma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyete neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucuların yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ALİ BAL

B. No: 2021/16165 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/16165

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ALİ BAL BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/16165)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Ali BAL

Vekilleri : Av. Ramazan DEMİR

Av. Eylem Arzu KAYAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, basın açıklaması, konser gibi etkinlikler yasaklanmıştır. Bu karar 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ve 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, sosyal medya üzerinden protesto ve basın açıklaması için çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara, telefon, resmî tebligat ve basın açıklaması

yoluyla ilan ve tebliğ edilmiştir.

3. Güvenlik güçlerince yapılan tespite göre TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu iddia edilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköy'de yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmıştır. Güvenlik güçlerince hazırlanan Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre 4/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköy'de 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, toplanan gruba birçok defa tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu; Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde özetle yasaklama kararından haberi olmadığını, güvenlik güçlerinin gruba dağılması yönünde uyarıda bulunmadığını belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede ise olay tarihine ilişkin video kaydında başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer aldığı ve güvenlik güçlerine direndiğinin görüldüğü, terör örgütü propagandası yapma suçuna ilişkin suç kaydı bulunduğuna dair bilgilere, ayrıca başvurucunun birtakım sosyal medya paylaşımlarına yer verilmiştir.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı birçok şüpheli hakkında İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen ve Örgütlü Suçlar Bürosu tarafından 2911 sayılı Kanun’un 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan tutuklama kararı verilmesi talep edilmiştir. Tutuklama talebinde, başvurucunun atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedeninin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, müsnet suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde sayılı katalog suçlardan olduğu, güvenlik tedbirinin orantılı olduğu, cezanın üst sınırının gözetildiği belirtilmiştir. İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği (8. Sulh Ceza Hâkimliği) 9/2/2021 tarihinde başvurucu ve diğer bazı şüpheliler hakkında "... suçun vasfı..., suç mahiyetinin şüpheliler lehine değişme ihtimali, ...suçun alt ve üst sınırları, mevcut delil durumu, tutuklama ile umulan faydanın adli kontrol tedbirleriyle sağlanabileceği" gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine, yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliğince 18/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu, ret kararını 15/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 16/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede, Kadıköy'de muhtemel toplumsal olaylar gerçekleşeceğinin, basın açıklamaları ve gösteri yürüyüşleri yapılacağının, bazı gruplar organizesinde sosyal medya üzerinden Kadıköy'de 4/2/2021 tarihinde başta gerçek kişi ve sivil toplum örgütleri olmak üzere çeşitli marjinal gruplar tarafından toplantı amacıyla bireysel ve kitlesel çağrıların yapıldığının tespit edildiği, Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda

gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, basın açıklaması, konser gibi etkinliklerin Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle yasaklandığı, söz konusu yasaklama kararının sosyal medya üzerinden çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın açıklamasıyla ilan ve tebliğ edildiği, yasaklama kararına rağmen 4/2/2021 tarihinde daha önce yapılan çağrılar doğrultusunda planlanan basın açıklamasının yapılacağı yönünde çağrıların devam etmesi üzerine güvenlik güçlerince gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, basın açıklaması için toplanan 50 kişilik grubun yasaklama kararına rağmen yürüyüşe geçmesinin ardından yasaklama kararı gruba tebliğ edilerek dağılmaları ve dağılmamaları hâlinde güvenlik güçlerince müdahale edileceği yönünde birçok kez uyarıda bulunulduğu, uyarıya rağmen grubun yürüyüş yapmak istemesi üzerine müdahale edilerek dağıtıldığı, bu sürecin birçok kez tekrarlandığı belirtilmiştir.

8. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi), 29/3/2021 tarihinde adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına, yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirinin devamına ve başvurucu hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Yargılama Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

9. Komisyonca başvurucunun iddialarının kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; basın açıklamasına katılmadığını, katılmak amacıyla olay yerinde bulunsa dahi gerçekleştirilen eylemin anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, basın açıklaması yapılacak alana güvenlik güçlerinin önlem alması nedeniyle girmenin mümkün olmadığını, henüz alana gelemeden gözaltına alındığını, dolayısıyla isnat edilen suçun gerçekleşmediğini, bu adli kontrol tedbirinin gerekli olmadığını, ayrıca siyasetçi olması nedeniyle söz konusu tedbirin orantılı olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; uygulanan adli kontrol tedbiri nedeniyle siyasi faaliyette bulunmasının da kısıtlanması nedeniyle ifade hürriyetinin; anayasal hakkını kullanmasına güvenlik güçleri tarafından haksız müdahalede bulunulması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde, her ne kadar adli kontrol tedbiri uygulanması 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde sayılan nedenler arasında tazminat davası açma nedeni olarak açıkça belirtilmemişse de bu iç hukuk yolunun etkililiği hususunda Yargıtayın verdiği kararların bulunduğunu, ayrıca başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını belirterek bu hususların başvurunun kabul edilebilirliği değerlendirilirken gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu ihlal iddiasının esası bakımından ise Bakanlık, isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunduğunu, başvurucunun yargılamadan kaçmaması ve maddi gerçeğin süratle ortaya çıkarılması amacıyla söz konusu adli kontrol tedbirine hükmedildiğini, koruma tedbirinin elli gün süreyle infaz edilmiş olduğunun tedbirin ölçülü olup olmadığı bakımından gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Bakanlık, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde ise başvurucunun bu ihlal iddiasını yargı mercileri önündeki süreçlerde dile getirmediğinin başvurunun kabul edilebilirliği

bakımından gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu iddianın esası bakımından ise yasaklama kararına rağmen protesto için toplanan, aralarında başvurucunun da olduğu grubun dağılmayarak güvenlik güçlerine direndiğinin, düzenlenen eylemin barışçıl nitelikte olmadığınınyapılacak incelemede gözetilmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında özetle Bakanlığın görüşünde belirttiği hususları temellendirmediğini, kendisine isnat edilen eylemlerin açıklanmadığını belirtmiştir. Başvurucu 1/4/2020 tarihli dilekçeyle hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını bildirmiştir.

12. Başvurucunun iddiaları, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi; konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmasını

engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

17. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'nun 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

18. İsnada göre başvurucunun da içinde bulunduğu grup, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar etmiştir. Fezlekeye göre başvurucu, slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer almaktadır (bkz. §§ 4, 5, 7). Başvurucuya yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu isnat edilmiştir(bkz. §§ 5, 7). Başvurucu hakkında atılı suçu suçtan yürütülen yargılama ise derdesttir (bkz. § 8).

19. Somut olayda 8. Sulh Ceza Hâkimliği; başvurucunun adli kontrol altına alınmasına karar verirken suçun vasfı, suç mahiyetinin şüpheliler lehine değişme ihtimali, suçun alt ve üst sınırları,mevcut delil durumu, tutuklama ile umulan faydanın adli kontrol tedbirleriyle sağlanabileceği gerekçelerine dayanmıştır (bkz. § 5)

20. 8. Sulh Ceza Hakimliğinin adli kontrole hükmettiği kararda, konutu terk etmeme tedbirinin hukukiliğinin ön şartı olan başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin varlığına ilişkin somut olgulara dayalı bir gerekçe bulunmamaktadır. Yine, anılan karar tutuklama sebepleri olan şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunması hususlarına dair bir gerekçe de içermemektedir. Bu noktada başvurucu hakkında 9/2/2021 tarihinde hükmedilen konutu terk etmeme tedbirinin kovuşturma aşamasında tensip kararıyla birlikte kamu davasının açılmış olması da gerekçe olarak belirtilmek suretiyle 29/3/2021 tarihinde kaldırıldığının, başka türde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar verildiğinin (bkz. § 8), başvurucu hakkındaki tedbirin 1 ay 21 gün sürdüğünün de ifade edilmesi gerekmektedir.

21. Tüm bu veriler ışığında,8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbiri kararında, olayda kuvvetli suç belirtisi bulunduğunun vesöz konusu tedbirin uygulanmasını zorunlu kılan nedenlerin, yani tedbirin meşru amacının ne olduğunun ifade edilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kararın gerekçesinin adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Varılan bu sonuç karşısında, tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

23. Somut olayda bireysel başvurunun adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten sonra yapılması ve inceleme sonucunda anılan müdahalenin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve miktar belirtmeden maddi ve manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

25. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya net 150.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ve ifade hürriyeti yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya net 150.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği (Sorgu No: 2021/63) ve İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliği (2021/1042 D.İş.) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hakkında uygulanan konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin haksız olarak uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, suç işlendiğine dair kuvvetli belirtilerin yeterince ortaya konulmadığı gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Boğaziçi Üniversitesine rektör atanmasını protesto etmek amacıyla TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu belirtilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköyde yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmış; bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköyde 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı (bkz. § 2), toplanan gruba birden çok defa tebliğ edilmiş, grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmış; İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2911 sayılı Kanunun 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan başvurucuve diğer şüpheliler hakkında konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiş; İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliğibaşvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Yargılamanın görüldüğü İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi, 29/3/2021 tarihinde, adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir.

3. Somut olayda başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma açılmıştır. Başsavcılık isnat edilen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunun ağırlığı nedeniyle başvurucunun duruşmalardan kaçmasını önlemek ve maddi gerçeğin bir an önce ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla gerekçelerinin göstermek suretiyle başvurucunun tutuklanmasını talep etmiştir. Sulh Ceza Hakimliği, Başsavcılığın talebini değerlendirmeden önce başvurucu haklarındaki mevcut iddiaları bildirmiş ve başvurucunun talebe karşı savunmasını almıştır. Sulh Ceza Hakimliği, Başsavcılığın talebini reddetmiş ancak delil durumunu değerlendirerek başvurucunun konutu terk etmemek suretiyle adli kontrol tedbiri altına alınmalarına karar vermiştir. Bu kapsamda Sulh Ceza Hakimliğince ölçülülük değerlendirmesi yapılarak başvurucu hakkında adli kontrol uygulanması kararı verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra başvurucuya söz konusu karara karşı itiraz etme imkânı sunulmuştur. Başvurucu bu karara karşı itiraz hakkını kullanmıştır. İtiraz mercii olan İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hakimliği, gerekçelerini kararında göstererek başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin orantılı olduğuna karar vermiştir

4. İddianame ve eklerinden başvurucunun da içinde bulunduğu grubun, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar ettiği, başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden bu grupta yer aldığı anlaşıldığından, Hâkimlik tarafından verilen adli kontrol kararlarında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunmadığı söylenemeyecektir.

5. İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin uygulanmasını zorunlu kılan nedenlerin, yani meşru amacının da dosyadan anlaşılabildiği görülmektedir.

6. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrası

bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

FERHAT DEMİR

B. No: 2021/18660 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/18660

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

FERHAT DEMİR BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/18660)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Ferhat DEMİR

Vekili : Av. Volkan BİLECE

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, suç tarihinde çocuk olan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. Bahçede Molotofkokteyli Bulunması Üzerine Başvurucu Hakkında Yürütülen Soruşturma Süreci ve Sonrası

2. 2018 yılının başında PKK/KCK silahlı terör örgütüne müzahir yayın yapan bazı web sitelerinden terör örgütü yönetiminin Afrin için seferberlik çağrısı yapması sonrasında güvenlik güçlerine bir ihbar gelmiştir. İhbar sonrasında olay yerine giden güvenlik güçleri dört şahsın yola barikat kurmak amacıyla bir kanepe çektiğini görmüş, şahıslar kaçmaya başlamış, sonuçta suça sürüklenen çocuk E.K. yakalanmış ve yanındaki diğer üç kişiyle yolu barikatla kapatıp kanepeyi yakmak için kullanacakları yanıcı maddenin bir kısmını sakladıkları adresi de söylemiştir. Aynı tarihte, bir kişi tarafından evinin bahçesine molotofkokteyli saklandığı ihbarı yapılmıştır. 16/2/2018 tarihinde bu adrese gidildiğinde

molotofkokteyli ele geçirilmiş, parmak izi tespiti için gerekli işlemler yapılmıştır. Bu olaya karışan suça sürüklenen çocuklardan birinin de 2003 doğumlu olan başvurucu olduğu tespit edilmiştir. Sonrasında Mersin Olay Yeri İnceleme Şube Müdürlüğü Vücut İzi Geliştirme Laboratuvarı Büro Amirliğinin 6/4/2020 tarihli raporunda, elde edilen parmak izinin başvurucuya ait olduğu tespiti yer almıştır.

3. Başvurucunun 16/2/2021 tarihinde kolluk nezdinde şüpheli olarak ifadesi alınmıştır. Tarsus Emniyet Müdürlüğünün Tarsus Cumhuriyet Başsavcılığına (Cumhuriyet Başsavcılığı) sunduğu fezlekede, başvurucunun 16/2/2018 tarihinde güvenlik güçlerine ve araçlarına gerçekleştirilecek saldırıda kullanılmak üzere molotofkokteylleri hazırladığı, 28/6/2015 tarihinde PKK/KCK silahlı terör örgütünün Kobani'yle ilgili düzenlediği basın açıklaması sırasında örgüt lehine "Şehitler ölmez, katil devlet hesap verecek, yaşasın YPG'nin direnişi..." şeklinde sloganlar attığı, sosyal medyadan örgüt lehine paylaşımlarda bulunarak örgütün propagandasını yaptığı belirtilmiştir. Ayrıca fezlekede, başvurunun gerçekleştirdiği iddia edilen ve 2014-2015 yıllarına ait olan sosyal medya paylaşımlarının ekran görüntülerine, başvurucunun katıldığı iddia edilen basın açıklaması esnasında slogan attığına ilişkin görüntülerine ayrıntılı olarak yer verilmiş; başvurucunun ikametgâhında yapılan aramada ele geçirilen cep telefonuna incelenmek üzere el konulması da talep edilmiştir.

4. Başvurucunun Cumhuriyet Başsavcılığı nezdinde şüpheli olarak ifadesi alındıktan sonra silahlı terör örgütüne üye olma suçundan tutuklanması talep edilmiş ve başvurucu, müsnet suçtan 16/2/2021 tarihinde tutuklanmıştır. Tarsus 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin (Hâkimlik) tutuklama gerekçesi " ...atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunması, isnat edilen suçun vasıf ve mahiyeti, isnat edilen suçlamanın CMK'nın 100. maddesindeki katalog suçlardan oluşu, ... şüphelinin tutuklama yerine adli kontrol yükümlülüğü altına konulması halinde bu kurallara riayet edeceği yönünde kanaatin oluşmaması ve şüphelinin üzerine atılı suçları ihtiva ettiği cezanın alt ve üst sınırları dikkate alındığında tutuklama tedbirine müracaat etmede ölçüsüzlük de görülmediği..." şeklindedir. Başvurucunun itirazı Tarsus 2. Sulh Ceza Hâkimliğince 25/2/2021 tarihinde "... atılı suçun niteliği, CMK'nın 100/3 maddesinde belirtilen suçlardan olması, mevcut delil durumu ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olgu ve delillerin bulunması, atılı suçun kanunda öngörülen cezasının nev'i ve miktarına göre tutuklama tedbirinin ölçülü olması, kaçma şüphesinin bulunması ve adli kontrol uygulamasının bu aşamada yetersiz kalacak olması..." gerekçesiyle reddedilmiştir.

5. Ret kararı 6/3/2021 tarihinde başvurucuya tebliğ edilmiş olup başvurucu 22/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Bireysel başvuru sonrası Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan araştırmanın neticesinde 26/4/2021 tarihli Dijital İnceleme Tutanağı'nda başvurucunun cep telefonu üzerinde yapılan incelemede örgütle ilgili bir bulguya rastlanmadığının belirtildiği görülmüştür. Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından fezleke ile Mersin Cumhuriyet Başsavcılığına gönderilen soruşturmada başvurucu hakkında silahlı terör örgütüne üye olma, terör örgütü propagandası yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçlarından kamu davası açılmıştır. İddianamede PKK/KCK silahlı terör örgütüne müzahir yayın yapan bazı yayın organlarında 15/2/2018 tarihli eyleme çağrı yapılması sonrasında 16/2/2018 tarihinde bir ikametgâhın bahçesinde 32 molotofkokteyli ele geçirildiği, olayın faillerinin tespitine yönelik araştırmalar devam ederken 6/4/2020 tarihinde elde edilen parmak izlerinin başvurucunun parmak iziyle aynı olduğunun tespit

edildiği, şahsın güvenlik güçlerine ve araçlarına yönelik gerçekleştirilecek saldırı eyleminde kullanılmak üzere hazırlanan molotofkokteylleri için malzeme temin ettiği, molotofkokteyllerini hazırladığının anlaşıldığı, bu kapsamda 2014-2015 yıllarında Facebook hesabından PKK/KCK silahlı terör örgütünün propagandasını içeren paylaşımlar yaptığı ifade edilmiştir.

7. Tarsus 2. Ağır Ceza Mahkemesinin (Ağır Ceza Mahkemesi) talebi sonucu başvurucuyla ilgili olarak hastaneden temin edilen 3/8/2021 tarihli sağlık kurulu raporunda; terör örgütünün propagandasını yapma, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme, silahlı terör örgütü üyeliği suçları bakımından başvurucunun 2014-2015 yıllarında muayenesi bizzat yapılmadığından kesin kanaat bildirilememekle beraber o tarihte 11-12 yaşında olduğu gözetilerek fiilinin anlam ve sonuçlarını anlayamayacağı ve fille ilgili olarak davranışlarını yönlendiremeyeceği, 2018 yılı için ise tekrarlayan benzer suçlar sonucunda davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişmiş olabileceği kanaati belirtilmiştir. Ağır Ceza Mahkemesi ilk duruşmanın yapıldığı 7/9/2021 tarihinde başvurucunun tahliyesine karar vermiştir.

8. Ağır Ceza Mahkemesi 14/9/2021 tarihinde ise terör örgütü propagandası yapma suçu bakımından başvurucunun suç işlediği tarihte 12 yaşını doldurmuş olup da 15 yaşını doldurmamış olması ve işlediği fiilin hukuki anlam ve sonuçlarını algılayamaması veya davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olması nedeniyle başvurucu hakkında ceza verilmesine yer olmadığına, ayrıca karar tarihi itibarıyla başvurucunun 18 yaşını doldurması nedeniyle de çocuklara özgü güvenlik tedbirlerine hükmedilmesine yer olmadığına, tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma veya el değiştirme suçu bakımından bu suçu örgüt faaliyeti çerçevesinde işlediğini kabul ettikten sonra suç tarihinde 15 yaşını bitirip 18 yaşını doldurmadığından cezasında indirim yapılarak neticeten 4 yıl 5 ay 10 gün hapis ve 5 gün adli para cezası ile cezalandırılmasına, son olarak silahlı terör örgütüne yardım etme suçu yönünden ise suç tarihinde 15 yaşından büyük, 18 yaşından küçük olması nedeniyle cezasında indirim yapılarak neticeten 1 yıl 4 ay 20 gün hapis cezasıyla cezalandırılmasına ve bu cezaya ilişkin hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar vermiştir.

9. Karar 19/10/2022 tarihinde Bölge Adliye Mahkemesi tarafından başvurucunun eyleminin bir bütün hâlinde silahlı terör örgütüne silah sağlamaya teşebbüs suçunu oluşturmasına rağmen Ağır Ceza Mahkemesince eylemin bölünerek iki ayrı suçtan ceza verilmesinin hatalı olduğu gerekçesiyle tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma ve silahla terör örgütüne yardım etme suçları bakımından bozulmuştur. Terör örgütü propagandası yapma suçu yönünden ise istinaf talebinin reddine temyiz yolu açık olarak karar verilmiştir. Karar tebliğ aşamasındadır.

B. Yola Barikat Kurularak Molotofkokteyli Saldırı Girişimi Nedeniyle Başvuru Hakkında Yürütülen Soruşturma Süreci ve Sonrası

10. Yukarıda değinildiği üzere (bkz. § 2) PKK/KCK'nın çağrısı sonrasında 16/2/2018 tarihinde başvurucunun da aralarında olduğu dört kişi yola barikat kurmak amacıyla bir kanepe çekerken, güvenlik güçlerine gelen ihbar sonucu suça sürüklenen çocuk E.K. yakalanmıştır. E.K.nın ifadesi sonrası diğer iki kişi de yakalanmış; Cumhuriyet Başsavcılığının talebi üzerine, çocuk olduğu tespit edilen üç kişinin işlediği iddia edilen tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması ve el değiştirmesi fiilinin anlam ve sonuçlarını algılama ile davranışlarını yönlendirme yeteneğinin gelişip gelişmediğine dair raporlar

temin edilmiştir. Devlet hastanesinin başvurucu hakkında düzenlediği 7/3/2018 tarihli raporda, başvurucunun tehlikeli maddelerin izinsiz bulundurulması ve el değiştirmesi suçunun anlam ve sonuçlarını değerlendirme ve davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmemiş olduğu tespitine yer verilmiştir. Bu rapor uyarınca başvurucunun aynı gün güvenlik güçleri tarafından ailesine teslim edildiğine dair tutanak hazırlanmıştır.

11. Mersin Cumhuriyet Başsavcılığınca suça sürüklenen dört çocuk hakkında açılan kamu davası sonrası yargılamayı yapan Mersin 9. Ağır Ceza Mahkemesi 14/1/2020 tarihinde, başvurucunun tehlikeli maddeleri izinsiz olarak bulundurma suçundan beraatine, terör örgütüne üye olmamakla birlikte örgüt adına suç işleme suçu yönünden suç tarihi itibarıyla bu suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama, davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediği anlaşıldığından ceza verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Başvurucu hakkındaki kararlar istinaf kanun yoluna başvurulmadan 22/1/2020 tarihinde kesinleşmiştir. Başvurucunun bu soruşturma ve yargılama boyunca müsnet suçlardan tutuklandığına dair bir belgeye rastlanmamıştır.

12. Komisyonca başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı ile adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddiaların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucu; isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi ya da kaçma şüphesi bulunmadığı ve suç tarihinde, işlediği suçun hukuki anlam ve sonuçlarını algılama, davranışlarını yönlendirme yeteneğinin yeterince gelişmediğine dair hakkında rapor bulunduğu hâlde hukuka aykırı olarak tutuklanmasına karar verildiğini, itirazının yetersiz gerekçeyle reddedildiğini belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği ile gerekçeli karar haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, başvurucunun tahliye olması nedeniyle 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesindeki tazminat davası açma yolunun tüketilmesi gerektiğinin kabul edilebilirlik incelemesinde dikkate alınması gerektiği, ayrıca 16/2/2018 tarihinde ele geçirilen 32 molotofkokteyli üzerinde başvurucunun parmak izlerinin bulunmasına dair soruşturmada suç tarihinde başvurucunun 15 yaşından büyük olduğu, tutuklandığı tarihte ise on sekiz yaşını tamamlamış olduğu belirtilmiş ve silahlı terör örgütüne üyelik suçu isnadıyla yapılan tutuklamanın ve tahliye kararlarının gerekçelerinin yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiği belirtilmiştir. Başvurucu; Bakanlık görüşüne karşı beyanında, başvuru formundaki iddialarını yinelemiş ve hakkında gerekçe olarak sunulan kaçma şüphesinin belirsiz bırakıldığını, delilleri karartma şüphesinin ise hiç değerlendirilmediğini, yargılama sonucunda kendisiyle ilgili olarak mahkûmiyet hükmü kurulmadığını ifade etmiştir.

14. Başvuru, kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

15. Anayasa Mahkemesi içtihadına göre tutuklama tedbirinin uygulandığı yargılamanın neticesinde verilen kararın kesinleşmesi hâlinde başvurucunun tutuklamanın hukuka aykırı olduğu iddiasına yönelik olarak 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a) bendi kapsamında tazminat davası açabileceği kabul edildiğinden (Reşat Ertan, B. No: 2013/5700, 15/4/2015, § 26; Ömer Köse, B. No: 2014/12036, 16/11/2016, § 34; Eyyüp Güneş [GK], B. No: 2017/28308, 21/10/2021, § 88; Murat Ağırel ve diğerleri [GK], B. No: 2020/11655, 7/4/2022, §§ 23-26) somut olayda başvurucu hakkındaki hüküm henüz kesinleşmemiş olmakla birlikte başvuru yollarının tüketildiği sonucuna varılan ve açıkça

dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Başvurucu, silahlı terör örgütüne üyelik suçundan 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesi uyarınca tutuklanmıştır. Her ne kadar 3/7/2005 tarihli ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun 21. maddesinde 15 yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemeyeceği belirtilmiş ise de başvurucu fiili işlediği tarihte 15 yaşını, tutuklandığı tarihte ise 18 yaşını doldurmuş olup ayrıca isnat edilen suçun üst sınırı 5 yıl hapis cezasını aşmakta olduğundan somut olayda tutuklama yasağı söz konusu değildir. Dolayısıyla kanundan kaynaklanan bir tutuklama engelinin bulunmadığı görülmüştür. Bu itibarla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına tutuklama suretiyle yapılan müdahalenin kanuni bir temeli bulunmaktadır.

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığı ve ölçülülüğü incelenmeden önce tutuklamanın ön şartı olan suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekir.

18. 16/2/2018 tarihinde silahlı terör örgütünün çağrısı sonrasında yola barikat kurularak güvenlik güçlerine karşı gerçekleştirilecek eyleme güvenlik güçleri tarafından müdahale edilmesinin ardından ele geçirilen 32 molotofkokteyli üzerindeki parmak izlerinin yapılan inceleme sonucunda 6/4/2020 tarihli raporla başvurucuya ait olduğu tespit edilmiştir (bkz. § 2). Bunun üzerine güvenlik güçleri tarafından başvurucunun sosyal medya hesaplarında araştırma yapılmış ve silahlı terör örgütünün propagandasını içeren paylaşımlarda bulunduğunun, ayrıca 2015 yılında silahlı terör örgütünün düzenlediği basın açıklaması sırasında örgüt lehine sloganlar attığının tespit edildiği belirtilen fezleke Cumhuriyet Başsavcılığına sunulmuştur (bkz. § 3). Soruşturma dosyasında mevcut olan parmak izine ilişkin rapor, başvurucunun sosyal medya paylaşımları ve basın açıklamasına katıldığına dair görüntüler birlikte değerlendirildiğinde başvurucuya isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunduğunun kabul edilmesinin temelsiz ve keyfî olduğu söylenemez.

19. Diğer taraftan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının ve ölçülülüğünün değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Başvurucunun tutuklandığı silahlı terör örgütüne üye olma suçu Türk hukuk sistemi içinde ağır cezai yaptırımlar öngörülen suç tipleri arasındadır. İsnat edilen suça ilişkin kanunda öngörülen cezanın ağırlığı kaçma şüphesine işaret eden durumlardan biridir (Hüseyin Burçak, B. No: 2014/474, 3/2/2016, § 61). Ayrıca bu suç, 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni varsayılabilen suçlardandır.

21. Dolayısıyla somut olayın özel koşulları ile Hâkimlik tarafından verilen kararın içeriği birlikte değerlendirildiğinde başvurucu yönünden dayanılan tutuklama nedenlerinin olgusal temellerinin bulunduğu anlaşılmaktadır.

22. Son olarak başvurucunun tutuklama kararında isnat edilen olguların gerçekleştiği tarihten çok uzun süre sonra tutuklandığı iddiasıyla bağlantılı olarak tutuklama tedbirinin ölçülü olup olmadığının da belirlenmesi gerekir. Bir tutuklama tedbirinin Anayasa'nın 13. ve 19. maddeleri kapsamında ölçülülüğünün belirlenmesinde somut olayın tüm özellikleri dikkate alınmalıdır (Gülser Yıldırım (2) [GK], B. No: 2016/40170, 16/11/2017, § 151).

23. Anayasa Mahkemesi benzer durumdaki (suç tarihi ile tutuklama tarihi arasında önemli

zaman diliminin bulunduğu) bazı olaylara ilişkin başvurularda tutuklamanın gerekliliğine dair incelemede bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi Erdem Gül ve Can Dündar ([GK], B. No: 2015/18567, 25/2/2016) kararında, başvurucular hakkında soruşturma başlatıldığının kamuoyuna duyurulmasından sonra tutuklama tedbirinin uygulandığı tarihe kadar geçen yaklaşık altı aylık sürede soruşturma makamlarının suça konu edilen haberler dışında hangi delile ulaştıklarının ve dolayısıyla tutuklama tedbirinin uygulanmasının neden gerekli olduğunun somut olayın özelliklerinden ve tutuklama kararının gerekçelerinden anlaşılmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna varmıştır (Erdem Gül ve Can Dündar , §§ 79-81). Anayasa Mahkemesi buna karşılık Mehmet Baransu (2), B. No: 2015/7231, 17/5/2016, §§ 141-143) ve Süleyman Bağrıyanık ve diğerleri (B. No: 2015/9756, 16/11/2016, §§ 228-232) kararlarında suçun işlendiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen bu süre içinde soruşturma işlemlerinin devam ettiğini ve soruşturma makamlarının hareketsiz kalmadığını dikkate alarak uygulanan tutuklama tedbirlerinin ölçülü olduğunu tespit etmiştir. Burada önemli olan temel nokta soruşturma mercilerinin süreç içinde tutuklamayı gerekli hatta zorunlu kılan yeni olgulara ulaşıp ulaşmadığıdır.

24. Tutuklamaya esas olayda 2018 yılında molotofkokteylleri üzerinden parmak izleri temin edilmiş, bu izlerin başvurucuya ait olduğu ise 2020 yılındaki raporla tespit edilmiştir. Parmak izlerinin başvurucuya ait olduğunun tespit edilmesi sonrasında başvurucu 16/2/2021 tarihinde tutuklanmıştır (bkz. § 4). Dolayısıyla soruşturma mercilerinin süreç içinde tutuklama açısından kuvvetli suç şüphesi oluşturan yeni bir delile ulaştığı anlaşılmıştır.

25. Sonuç olarak başvurucuya isnat edilen suçun gerçekleştiği tarih ile tutuklama tedbirinin uygulandığı tarih arasında uzun bir süre geçmiş olmasına rağmen belirtilen tüm bu hususlar ile somut olayın özellikleri, isnat edilen suç için öngörülen yaptırımın ağırlığı ve işin niteliği gözetildiğinde uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğu görülmektedir.

26. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmesi gerekir.

Yusuf Şevki HAKYEMEZ bu görüşe katılmamıştır.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Tutuklamanın hukuki olmaması nedeniyle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası kapsamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLMEDİĞİNE Yusuf Şevki HAKYEMEZ'in karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA,

D. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Suç tarihinde çocuk olan başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmuştur. Çoğunluk kararında başvurucunun Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası ile güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediğine karar verilmiştir.

2. Tutuklamanın hukukiliği bağlamında yapılan incelemede tutuklamanın kanuni dayanağının olduğu ve suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti bulunduğu şeklindeki Mahkememiz çoğunluk kararına katılmaktayım. Bununla birlikte başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olmadığı kanaatindeyim.

3. Başvurucu hakkında 6/2/2021 tarihinde uygulanan tutuklama tedbiri bağlamında Tarsus 1. Sulh Ceza Hâkimliğinin tutuklama gerekçesi " ...atılı silahlı terör örgütüne üye olma suçunu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin bulunması, isnat edilen suçun vasıf ve mahiyeti, isnat edilen suçlamanın CMK'nın 100. maddesindeki katalog suçlardan oluşu, ... şüphelinin tutuklama yerine adli kontrol yükümlülüğü altına konulması halinde bu kurallara riayet edeceği yönünde kanaatin oluşmaması ve şüphelinin üzerine atılı suçları ihtiva ettiği cezanın alt ve üst sınırları dikkate alındığında tutuklama tedbirine müracaat etmede ölçüsüzlük de görülmediği..." şeklindedir. İtirazı inceleyen Tarsus 2. Sulh Ceza Hâkimliği de 25/2/2021 tarihinde "... atılı suçun niteliği, CMK'nun 100/3 maddesinde belirtilen suçlardan olması, mevcut delil durumu ile tüm dosya kapsamı birlikte değerlendirildiğinde kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut olgu ve delillerin bulunması, atılı suçun kanunda öngörülen cezasının nev'i ve miktarına göre tutuklama tedbirinin ölçülü olması" gerekçesiyle itirazı reddetmiştir.

4. Tutuklamaya konu olayda her ne kadar başvurucunun işlediği iddia olunan suç katalog suçlar arasında yer alıyorsa da tutuklamanın ölçülülüğünü incelerken başvurucunun suç işlediği tarihlerde değil bu tarihten yaklaşık üç yıl sonra tutuklandığının değerlendirmede dikkate alınması gerekmektedir.

5. Zira Mahkememiz yerleşik içtihadında da ifade edildiği üzere isnad edilen suçların işlendiği tarihten uzunca bir süre sonra tutuklama tedbirine başvurulması nedeniyle olayda ayrıca soruşturma süreci bakımından tutuklamanın ölçülülük ilkesinin bir unsuru olarak gerekli olup olmadığının da incelenmesi gerekir. Anayasa Mahkemesi suç tarihi ile tutuklama tarihi arasında önemli zaman diliminin bulunduğu benzer durumdaki bazı olaylara ilişkin başvurularda tutuklamanın gerekliliğine dair incelemede bulunmaktadır (Eren Erdem, B. No: 2019/9120, 9/6/2020, 172).

6. Somut başvuruda her ne kadar bu üç yıllık süre boyunca soruşturma makamları delil elde etme noktasında önemli çalışmalarda bulunmuş ve bu konuda mesafe almış iseler de olay tarihinin üzerinden üç yıl geçtikten sonra başvurucu hakkında adli kontrol tedbiri yerine tutuklama kararının uygulanmasının gerekliliği bağlamında yeterli gerekçenin ortaya konulması önem arz etmektedir.

7. Dolayısıyla tutuklama kararında başvurucu hakkında uygulanan tutuklama tedbirinin ölçülü olduğuna dair olgular ortaya konulmadan verilen tutuklama kararının başvurucunun Anayasa'nın 13. maddesi ile 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı olduğu kanaatindeyim. Suçun işlendiği tarihten itibaren üç yıl geçtikten sonra bu konuda uygulanan tutuklama şeklindeki tedbirin neden gerekli olduğunun ilgili ve yeterli gerekçe

ile tutuklama kararında ortaya konulması önem arz etmektedir.

8. Yukarıda açıklanmaya çalışıldığı üzere Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında yer alan güvencelere aykırı biçimde tutuklandığı gerekçesiyle başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği kanaatinde olduğumdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmamaktayım.

Üye Yusuf Şevki HAKYEMEZ

HELİN SOYLU

B. No: 2021/21495 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/21495

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

HELİN SOYLU BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/21495)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Helin SOYLU

Vekilleri : 1. Av. Hatice Ezgi GÜNGÖRDÜ,

2. Av. Gülhan KAYA AĞAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, oturma eylemi, basın açıklaması, konser, bildiri dağıtımı gibi etkinlikler yasaklanmıştır. Bu karar,10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ve 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan bu karar, sosyal medya üzerinden protesto ve basın açıklaması için çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın

açıklaması yoluyla ilan ve tebliğ edilmiştir.

3. Güvenlik güçlerince yapılan tespite göre TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu iddia edilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköy'de yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmıştır. Güvenlik güçlerince hazırlanan Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre 4/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköy'de 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, toplanan gruba birden çok defa tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde özetle yasaklama kararından haberi olmadığını, olay yerinde kalabalığı görünce bakmaya gittiğini, ıslık çalıp oradan ayrıldığını, evine dönmek üzere metroya gittiği sırada güvenlik güçleri tarafından yakalandığını belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede ise olay tarihinde başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta olduğu, eyleme aktif katılım sağladığı ve Sosyalist Gençlik Dernekleri Federasyonu isimli bir mesajlaşma grubuna dâhil olduğu, 4/2/2021 tarihindeki basın açıklaması ve protestoya da bu grupta yapılan çağrılar sonrasında katıldığı bilgilerine yer verilmiştir.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı birçok şüpheli hakkında İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen ve Örgütlü Suçlar Bürosu tarafından 2911 sayılı Kanun’un 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiştir. Talepte tutuklama nedenleri bulunduğu hâlde ölçülülük ilkesi uyarınca adli kontrol tedbiri uygulanmasının talep edildiği belirtilmiştir. İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliği (9. Sulh Ceza Hâkimliği) 8/2/2021 tarihinde başvurucu ve diğer bazı şüpheliler hakkında "... kuvvetli suç şüphesi mevcut ise de şüphelilerin uzun süredir aynı adreste oturuyor olması dolayısıyla sabit ikametgah sahibi olmaları, delillerin büyük oranda toplanmış olması, dolayısıyla şüphelilerin kaçacağına veya delilleri karartabileceğine ilişkin ... bilgi ... bulunmaması, ölçülülük ilkesi ... atılı suçun kanunda öngörülen cezanın asgari ve azami limitleri de nazara alınarak..." gerekçesiyle yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 10. Sulh Ceza Hâkimliğince 17/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu, ret kararını 19/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 26/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi üzerinden yapılan incelemede, başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede; Kadıköy'de muhtemel toplumsal olaylar gerçekleşeceğinin, basın açıklamaları ve gösteri yürüyüşleri yapılacağının, bazı gruplar organizesinde sosyal medya üzerinden Kadıköy'de 4/2/2021 tarihinde başta gerçek kişi ve sivil toplum örgütleri olmak üzere çeşitli marjinal gruplar tarafından toplantı amacıyla bireysel ve kitlesel çağrıların yapıldığının tespit edildiği, Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda

gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, basın açıklaması, konser gibi etkinliklerin Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle yasaklandığı, söz konusu yasaklama kararının sosyal medya üzerinden çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat, basın açıklamasıyla ilan ve tebliğ edildiği, yasaklama kararına rağmen 4/2/2021 tarihinde daha önceki çağrılar doğrultusunda planlanan basın açıklamasının yapılacağı yönündeki çağrıların devam etmesi üzerine güvenlik güçlerince gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, basın açıklaması için toplanan 50 kişilik grubun yasaklama kararına rağmen yürüyüşe geçmesinin ardından yasaklama kararı gruba tebliğ edilerek dağılmaları ve dağılmamaları hâlinde güvenlik güçlerince müdahale edileceği yönünde birçok kez uyarıda bulunulduğu, uyarıya rağmen grubun yürüyüş yapmak istemesi üzerine gruba müdahale edilerek dağıtıldığı, bu sürecin birçok kez tekrarlandığı belirtilmiştir.

8. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi), 29/3/2021 tarihinde adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Yargılama Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

9. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve iddiaların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; isnada konu protestonun anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olan bir eylem olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, öğrenci olduğu için kaçma şüphesi olmadığını, adli kontrol tedbirinin gerekli ve orantılı olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; bu hususlar adli kontrole hükmedilen kararda gerekçelendirilmediği için gerekçeli karar hakkının; anayasal hakkını kullanmasına güvenlik güçleri tarafından haksız müdahalede bulunulması, adli mercilerce kendisinin güvenlik güçlerine direnip direnmediği yahut yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı hususlarının araştırılmaması nedenleriyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde; her ne kadar adli kontrol tedbiri uygulanması 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde sayılan nedenler arasında tazminat davası açma nedeni olarak açıkça belirtilmemişse de bu iç hukuk yolunun etkililiği hususunda Yargıtayın verdiği kararların bulunduğunu, ayrıca başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını belirtilerek bu hususların başvurunun kabul edilebilirliği değerlendirilirken gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu ihlal iddiasının esası bakımından ise Bakanlık, söz konusu adli kontrol tedbiri bakımından tedbirinin süresinin, soruşturmanın karmaşıklığı ve şüpheli sayısının fazla olması karşısında tedbirin orantılı olup olmadığının, müdahalenin keyfî veya öngörülemez olup olmadığının, başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayıcı adli kontrol tedbirine karar verilmesinin ölçülü olup olmadığının somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde ise yargılamanın derdest olduğunun

kabul edilebilirlik incelemesi bakımından gözetilmesi gerektiğini, öte yandan bir müdahalenin olup olmadığı, olduğu düşünülüyorsa müdahalenin meşru amacının kamu düzeni ve güvenliğinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi ve başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması olup olmadığının yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiğini belirtmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi; konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 9. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan söz konusu adli kontrol tedbiri açısından başvurucunun isnat edilen suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığının

incelenmesi gerekir.

18. 9. Sulh Ceza Hâkimliği, adli kontrole hükmettiği kararında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin var olduğunu belirtmiştir (bkz. § 5). İsnada göre başvurucunun da içinde bulunduğu grup, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar etmiştir. Fezlekeye göre başvurucu, slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer almaktadır (bkz. §§ 4, 5, 7). Başvurucunun eyleminin isnat edilen suçu oluşturup oluşturmayacağı bakımından ise hakkındaki yargılamanın derdest olduğu da gözetilerek (bkz. § 8) somut olayın koşullarında 9. Sulh Ceza Hâkimliğinin başvurucunun suçu işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğu yönündeki kabulünden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı değerlendirilmiştir.

19. Bu aşamada başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Bu noktada öncelikle başvurucuya isnat edilen suçun yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu olduğunu ifade etmek gerekmektedir (bkz. §§ 5, 7).

21. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmasını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

22. Tutuklama sebepleri 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde düzenlendiği üzere şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunması hususlarında kuvvetli şüphe oluşmasıdır. Tutuklamanın anılan meşru amaçları adli kontrol bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda adli kontrol tedbiri açısından somut olayda meşru amacın 9. Sulh Ceza Hâkimliğince ortaya konulup konulmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Somut olayda 9. Sulh Ceza Hâkimliği; başvurucunun adli kontrol altına alınmasına karar verirken başvurucunun sabit ikametgâh sahibi olduğunu, bu nedenle kaçma şüphesinin bulunmadığını, ayrıca delillerin büyük oranda toplandığını, dolayısıyla başvurucunun delilleri karartabileceğine dair bir bilginin de olmadığını açıkça belirtmiştir (bkz. § 5). Bu noktada başvurucu hakkında 8/2/2021 tarihinde hükmedilen konutu terk etmeme tedbirinin kovuşturma aşamasında tensip kararıyla birlikte kamu davasının açılmış olması da gerekçe olarak belirtilmek suretiyle 29/3/2021 tarihinde kaldırıldığının, başka türde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar verildiğinin (bkz. § 8), başvurucu hakkındaki tedbirin 1 ay 21 gün sürdüğünün de ifade edilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucuya isnat edilen suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni var sayılan suçlardan da değildir.

24. Tüm bu veriler ışığında 9. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından sunulan tedbirin meşru

amacına ilişkin gerekçenin başvurucu hakkında konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini, dolayısıyla tedbirin meşru amacını ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Başvurucu yönünden konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının bulunmadığının Hâkimlikçe kabul edildiği bir hâlde Anayasa Mahkemesinin aksi bir sonuca varması mümkün değildir. Varılan sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

26. Somut olayda bireysel başvurunun adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten sonra yapılması ve inceleme sonucunda anılan müdahalenin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

28. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliği (Sorgu No:

2021/89) ve İstanbul Anadolu 10. Sulh Ceza Hâkimliği (2021/928 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hakkında uygulanan konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin haksız olarak uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, tedbirin meşru amacının bulunduğuna dair olguların yeterince ortaya konulmadığı gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Boğaziçi Üniversitesine rektör atanmasını protesto etmek amacıyla TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu belirtilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköyde yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmış; bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköyde 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı (bkz. § 2), toplanan gruba birden çok defa tebliğ edilmiş, grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmış; İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2911 sayılı Kanunun 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiş; İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 10. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Yargılamanın görüldüğü İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi, 29/3/2021 tarihinde, adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir

3. Somut olayda başvurucu hakkında emniyet güçleri tarafından düzenlenen olay ve yakalama tutanağına istinaden soruşturma başlatılmış ve Sulh Ceza Hakimliğince hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığına rağmen uzun süredir aynı adreste oturuyor olması dolayısıyla sabit ikametgah sahibi olması, delillerin büyük oranda toplanmış olması, dolayısıyla başvurucunun kaçacağına veya delilleri karartabileceğine ilişkin, dosyaya yansıyan bir bilgi, belge veya iddianın bulunmaması, ölçülülük ilkesi, AİHM içtihatları ve tüm bu hususlar birlikte değerlendirilerek konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol kararı verilmiştir.

4. Bu yüzden başvurucu hakkında uygulanan koruma tedbirinin süresi ve buna bağlı olarak müdahalenin ağırlığı ile soruşturmanın karmaşıklığı ve şüpheli sayısının fazla olması karşısında orantılı olduğu, gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulduğu, müdahalenin keyfî veya öngörülemez olmadığı, müdahalenin elverişli ve gerekli bir tedbir olduğu, başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayıcı adli kontrol tedbirine karar verilmesinin ise ölçülü olduğu görülmektedir.

5. Sonuç olarak, başvurucunun Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi

hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

MUHAMMED BEDRAN ÇOĞALTAY

B. No: 2021/25973 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/25973

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MUHAMMED BEDRAN ÇOĞALTAY BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/25973)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Muhammed Bedran ÇOĞALTAY

Vekilleri : Av. Hatice Ezgi GÜNGÖRDÜ

Av. Gülhan KAYA

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru; haksız olarak konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı 2/2/2021 tarihli kararla, COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimalini dikkate alarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, oturma eylemi, basın açıklaması, konser, bildiri dağıtımı gibi etkinlikleri yasaklamıştır. Bu karar 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ile 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınmıştır. Kadıköy Kaymakamlığının bu kararı, sosyal medya üzerinden protesto ve basın açıklaması için çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara, telefon, resmî tebligat ve basın açıklaması yoluyla

ilan ve tebliğ edilmiştir.

3. Güvenlik güçlerince yapılan tespite göre TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütünün katılımıyla oluşturulduğu iddia edilen Birleşik Mücadele Güçleri sosyal medya platformlarından, bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköy'de yapılacak protesto eylemine ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapmıştır. Güvenlik güçlerince hazırlanan Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre 4/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklamasına ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköy'de 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığının yasaklama kararı, toplanan gruba birden çok defa tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî olarak karşı koyması üzerine güvenlik güçleri gruba müdahalede bulunmuş ve başvurucunun da aralarında olduğu 65 kişiyi yakalayarak gözaltına almıştır.

4. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde özetle oraya protesto eylemine ve basın açıklamasına katılmak için değil kız arkadaşıyla buluşmak için gittiğini, protesto ve basın açıklamasına katılmak için gitmiş olsa bile bunun toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı kapsamında kalan bir eylem olarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede ise olay tarihine ilişkin video kaydında başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta olduğu, yakalandığı anda güvenlik güçlerine direndiğinin görüldüğü, ayrıca başvurucu hakkında terör örgütü propagandası yapma, silahlı terör örgütüne üye olma, anayasal düzeni ortadan kaldırmaya teşebbüs etme gibi suçlardan çeşitli yargılama süreçleri bulunduğu, başvurucunun bir terör örgütü üyesinin cenaze törenine katıldığı, Suriye'de bu örgüt adına faaliyet yürütürken Türkiye'ye yasa dışı giriş yaparken yakalandığı, 4/2/2021 tarihindeki basın açıklaması ve protestoya da örgütsel çağrı sonrasında katıldığı bilgilerine yer verilmiştir.

5. İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen ve Örgütlü Suçlar Bürosu, aralarında başvurucunun da yer aldığı yedi şüpheli hakkında 2911 sayılı Kanun’un 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan tutuklama kararı verilmesini talep etmiştir. İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Hâkimliği (5. Sulh Ceza Hâkimliği) 9/2/2021 tarihinde başvurucu ve diğer bazı şüpheliler hakkında "...[müsnet suça] ilişkin kuvvetli suç şüphesinin varlığını gösteren somut delillerin bulunmasına rağmen atılı suç için kanunda öngörülen cezanın alt ve üst sınırı, alabilecekleri ceza, şüphelinin sabit ikametgah sahibi olması, tutuklamanın tedbir oluşu, adli kontrol tedbiri ile beklenilen faydanın sağlanabileceği, ölçülülük ilkesi,..., kanun koyucu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin son kanun değişiklikleri ile tutuklama hususundaki... içtihatları nazara alınarak" gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine, yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 6. Sulh Ceza Hâkimliği 19/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu, ret kararını 19/3/2021 tarihinde öğrenmiş; 26/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan inceleme neticesinde başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede; Kadıköy'de muhtemel toplumsal olaylar, basın açıklamaları ve gösteri yürüyüşleri yapılacağı, bazı gruplar organizesinde Kadıköy'de 4/2/2021 tarihinde gerçek kişi ve sivil toplum örgütleri olmak üzere çeşitli marjinal gruplar

tarafından toplantı amaçlı bireysel ve kitlesel çağrıların sosyal medya üzerinden yapıldığının tespit edildiği, Kadıköy Kaymakamlığı tarafından Kadıköy'de 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süre ile tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, basın açıklaması, konser gibi etkinliklerin yasaklandığı, söz konusu yasaklama kararının sosyal medya üzerinden çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara çeşitli yollarla ilan ve tebliğ edildiği, yasaklama kararına rağmen 4/2/2021 tarihinde daha önce yapılan çağrılar doğrultusunda planlanan basın açıklamasının yapılacağı yönünde çağrıların devam etmesi üzerine güvenlik güçlerince gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, basın açıklaması için toplanan elli kişilik grubun yasaklama kararına rağmen yürüyüşe geçmesi üzerine yasaklama kararının gruba tebliğ edilerek dağılmaları ve dağılmanın gerçekleşmemesi hâlinde güvenlik güçlerince müdahale edileceği yönünde birden fazla kez uyarıda bulunulduğu, uyarıya rağmen grubun yürüyüş yapmak istemesi üzerine gruba müdahale edilerek dağıtıldığı, bu sürecin birçok kez tekrarlandığı belirtilmiştir.

8. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi) 29/3/2021 tarihinde adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına, yurt dışı çıkış yasağı tedbirinin devamına ve imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Yargılama Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

9. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve iddiaların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu, isnada konu protestoya katılmak için değil bir arkadaşıyla buluşmak için olay yerinde olduğunu, protestoya katılmak için olay yerinde bulunsa dahi gerçekleştirilen eylemin anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, adli kontrol tedbirinin gerekli ve orantılı olmadığını, daha hafif nitelikteki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının yeterli olup olmayacağına dair Mahkemece bir değerlendirme yapılmadığını, uzun yıllardır ailesiyle aynı evde oturduğunu, mahkeme kararında da kaçma şüphesi bulunmadığı ifade edilmesine rağmen hakkında konutu terk etmeme tedbiri uygulanmasının ölçülü olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının, bu hususlar adli kontrole hükmedilen kararda gerekçelendirilmediği için gerekçeli karar hakkının ihlal edildiğini, anayasal hakkını kullanmasına güvenlik güçleri tarafından haksız müdahalede bulunulması, adli mercilerce başvurucunun güvenlik güçlerine direnip direnmediği yahut yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı hususlarının araştırılmaması nedeniyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ile ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına ilişkin görüşünde -her ne kadar adli kontrol tedbiri uygulanması, 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 141. maddesinde sayılan nedenler arasında tazminat davası açma nedeni olarak açıkça belirtilmemişse de- bu iç hukuk yolunun etkililiği hususunda Yargıtayın verdiği kararlar olduğunu, ayrıca başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırıldığını belirterek bu hususların başvurunun kabul edilebilirliği değerlendirilirken gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bu ihlal iddiasının esası bakımından söz konusu adli kontrol tedbiri bakımından tedbirinin süresinin, soruşturmanın karmaşıklığı

ve şüpheli sayısının fazla olması karşısında tedbirin orantılı olup olmadığının, müdahalenin keyfî veya öngörülemez olup olmadığının, başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayıcı adli kontrol tedbirine karar verilmesinin ölçülü olup olmadığının somut olayın özellikleri dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir. Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlali iddiasına ilişkin görüşünde ise başvurucunun bu ihlal iddiasını yargı mercileri önündeki süreçlerde dile getirmediğini, iddianın esası bakımından yasaklama kararına rağmen protesto için toplanan, başvurucunun içinde olduğu grubun dağılmayarak güvenlik güçlerine direndiğinin yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda belirttiği hususları yinelemiştir.

12. Başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından somut olayda başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu, dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlediğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı, tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'un 109.

maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

17. Kanuni dayanağı bulunduğu anlaşılan söz konusu tedbir açısından başvurucunun isnat edilen suçu işlediğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığının incelenmesi gerekir.

18. 5. Sulh Ceza Hâkimliği adli kontrole hükmettiği kararında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirti olduğunu belirtmiştir (bkz. § 5). İsnada göre başvurucunun da içinde bulunduğu grup güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar etmiştir. Fezlekede belirtilen Video Görüntü İzleme Tutanağı'na göre başvurucu, slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grup içindedir ve yakalandığı anda güvenlik güçlerine direnmiştir (bkz. §§ 4, 5, 7). Başvurucunun eyleminin isnat edilen suçu oluşturup oluşturmayacağı bakımından ise hakkındaki yargılamanın derdest olduğu da gözetilerek (bkz. § 8) somut olayın koşullarında, 5. Sulh Ceza Hâkimliğince başvurucunun suçu işlediğine dair kuvvetli belirti bulunduğunun kabulünden ayrılmayı gerektirecek bir husus bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

19. Bu aşamada başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin meşru bir amacı olup olmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

20. Öncelikle başvurucuya isnat edilen suçun yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu olduğunu ifade etmek gerekir (bkz.§§ 5, 7).

21. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmalarını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

22. Tutuklama sebepleri 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinde düzenlendiği üzere şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunması hususlarında kuvvetli şüphe oluşmasıdır. Tutuklamanın anılan meşru amaçları adli kontrol bakımından da geçerlidir. Bu kapsamda adli kontrol tedbiri açısından somut olayda meşru amacın 5. Sulh Ceza Hâkimliğince ortaya konulup konulmadığının değerlendirilmesi gerekir.

23. Somut olayda 5. Sulh Ceza Hâkimliği, başvurucunun adli kontrol altına alınmasına karar verirken sabit bir ikametgâh sahibi olduğunu, dolayısıyla kaçma şüphesinin bulunmadığını açıkça belirtmiş (bkz. § 5); delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı yapılmasını önleme amaçları yönünden ise bir değerlendirmede bulunmamıştır. Bu noktada başvurucu hakkında 9/2/2021 tarihinde hükmedilen konutu terk etmeme tedbirinin kovuşturma aşamasında tensip kararıyla birlikte kamu davasının açılmış olmasını da gerekçe olarak belirtilmek suretiyle 29/3/2021 tarihinde kaldırıldığının, diğer

bazı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verildiğinin (bkz. § 8), başvurucu hakkındaki tedbirin 1 ay 20 gün sürdüğünün de ifade edilmesi gerekir. Öte yandan başvurucuya isnat edilen suç 5271 sayılı Kanun'un 100. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yer alan ve kanun gereği tutuklama nedeni var sayılan suçlardan da değildir.

24. Tüm bu veriler ışığında 5. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından sunulan gerekçenin; başvurucu hakkında kaçacağı yönünde şüphe uyandıran somut olguların bulunması nedeniyle konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini, dolayısıyla tedbirin meşru amacını ortaya koyma bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Başvurucu yönünden konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının bulunmadığının Hâkimlikçe kabul edildiği bir hâlde Anayasa Mahkemesinin aksi bir sonuca varması mümkün değildir. Varılan sonuç karşısında tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

25. Açıklanan gerekçelerle, Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamında kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

26. Somut olayda bireysel başvurunun adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten sonra yapılması ve yapılan inceleme sonucunda anılan müdahalenin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

III. GİDERİM

27. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

28. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Öte yandan, yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekir. Öte yandan başvurucu, uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmadığından başvurucunun maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Hâkimliği (Sorgu No: 2021/22) ve İstanbul Anadolu 6. Sulh Ceza Hâkimliği (2021/1115 D.İş) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hakkında uygulanan konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin haksız olarak uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, tedbirin meşru amacının bulunduğuna dair olguların yeterince ortaya konulmadığı gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Boğaziçi Üniversitesine rektör atanmasını protesto etmek amacıyla TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu belirtilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköyde yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmış; bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköyde 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı (bkz. § 2), toplanan gruba birden çok defa tebliğ edilmiş, grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmış; İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2911 sayılı Kanunun 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiş; İstanbul Anadolu 5. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 6. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Yargılamanın görüldüğü İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi, 29/3/2021 tarihinde, adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir.

3. Somut olayda başvurucu hakkında emniyet güçleri tarafından düzenlenen olay ve yakalama tutanağına istinaden soruşturma başlatılmış ve Sulh Ceza Hakimliğince hakkında kuvvetli suç şüphesinin varlığına rağmen uzun süredir aynı adreste oturuyor olması dolayısıyla sabit ikametgah sahibi olması, delillerin büyük oranda toplanmış olması, dolayısıyla başvurucunun kaçacağına veya delilleri karartabileceğine ilişkin, dosyaya yansıyan bir bilgi, belge veya iddianın bulunmaması, ölçülülük ilkesi, AİHM içtihatları ve tüm bu hususlar birlikte değerlendirilerek konutu terk etmeme şeklinde adli kontrol kararı verilmiştir.

4. Bu yüzden başvurucu hakkında uygulanan koruma tedbirinin süresi ve buna bağlı olarak müdahalenin ağırlığı ile soruşturmanın karmaşıklığı ve şüpheli sayısının fazla olması

karşısında orantılı olduğu, gözetilen genel yararın gerekleri ile bireyin temel hakkının korunması arasında adil bir dengenin kurulduğu, müdahalenin keyfî veya öngörülemez olmadığı, müdahalenin elverişli ve gerekli bir tedbir olduğu, başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayıcı adli kontrol tedbirine karar verilmesinin ise ölçülü olduğu görülmektedir.

5. Sonuç olarak, başvurucunun Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

ŞAHİN TÜMÜKLÜ

B. No: 2021/27498 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/27498

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ŞAHİN TÜMÜKLÜ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/27498)

Karar Tarihi:13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Şahin TÜMÜKLÜ

Vekilleri : Av. Hatice Ezgi GÜNGÖRDÜ

Av. Gülhan AĞAOĞLU

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, haksız olarak konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihli kararla COVID-19 salgını nedeniyle toplum sağlığının korunması, kamu düzeninin sağlanması, salgının yayılmasının engellenmesi amacıyla ve toplumsal iç barışı tehdit edebilecek etkinliklerin gerçekleşme ihtimali gözönüne alınarak 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süre ile Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, miting, yürüyüş, basın açıklaması, konser gibi etkinlikler yasaklanmıştır. Bu karar 10/6/1949 tarihli ve 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu'nun 32. maddesinin (Ç) fıkrası ve 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun 17. maddesi uyarınca alınmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, sosyal medya üzerinden protesto ve basın açıklaması için çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın açıklaması

yoluyla ilan ve tebliğ edilmiştir.

3. Güvenlik güçlerince yapılan tespite göre TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu iddia edilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından bir üniversiteye rektör atanmasını protesto etmek amacıyla 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköy'de yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmıştır. Güvenlik güçlerince hazırlanan Olay ve Yakalama Tutanağı'na göre 4/2/2021 tarihinde bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköy'de 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı, toplanan gruba birçok defa tebliğ edilmiştir. Grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmıştır.

4. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı huzurundaki ifadesinde özetle yasaklama kararından haberi olduğunu, güvenlik güçlerinin gruba dağılması yönünde uyarıda bulunmadığını, anayasal güvence altında olan hakkını kullandığını belirtmiştir. Güvenlik güçlerince hazırlanan fezlekede ise olay tarihine ilişkin video kaydında başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer aldığının ve yürüyüş yaptığının görüldüğü, başvurucunun bir siyasi partinin eş genel başkanı olduğu ve hakkında halkı kin ve düşmanlığa alenen tahrik etme, Türkiye Cumhuriyeti Hükûmetine karşı silahlı isyana tahrik etme, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşleri düzenleme, yönetme ve bunların hareketlerine katılma suçlarından devam eden yargılamalar bulunduğu bilgilerine, ayrıca başvurucunun birtakım sosyal medya paylaşımlarına yer verilmiştir.

5. Aralarında başvurucunun da yer aldığı birçok şüpheli hakkında İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı Anayasal Düzene Karşı İşlenen ve Örgütlü Suçlar Bürosu tarafından 2911 sayılı Kanun’un 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan tutuklama kararı verilmesi talep edilmiştir. Tutuklama talebinde, başvurucunun atılı suçu işlediğine dair kuvvetli suç şüphesinin ve tutuklama nedeninin bulunduğu, atılı suçun vasıf ve mahiyeti, mevcut delil durumu, müsnet suçun 4/12/2004 tarihli ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 100. maddesinde sayılı katalog suçlardan olduğu, güvenlik tedbirinin orantılı olduğu, cezanın üst sınırının gözetildiği belirtilmiştir. İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği (8. Sulh Ceza Hâkimliği) 9/2/2021 tarihinde başvurucu ve diğer bazı şüpheliler hakkında "... suçun vasfı..., suç mahiyetinin şüpheliler lehine değişme ihtimali, ...suçun alt ve üst sınırları, mevcut delil durumu, tutuklama ile umulan faydanın adli kontrol tedbirleriyle sağlanabileceği" gerekçesiyle tutuklama talebinin reddine, yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hakimliğince 18/2/2021 tarihinde reddedilmiştir.

6. Başvurucu, ret kararını 19/3/2021 tarihinde öğrenmiş ve 26/3/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

7. Bireysel başvuru sonrasında Ulusal Yargı Ağı Bilişim Sistemi (UYAP) üzerinden yapılan incelemede, başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla kamu davası açıldığı tespit edilmiştir. İddianamede; Kadıköy'de muhtemel toplumsal olaylar gerçekleşeceğinin, basın açıklamaları ve gösteri yürüyüşleri yapılacağının, bazı gruplar organizesinde sosyal

medya üzerinden Kadıköy'de 4/2/2021 tarihinde başta gerçek kişi ve sivil toplum örgütleri olmak üzere çeşitli marjinal gruplar tarafından toplantı amacıyla bireysel ve kitlesel çağrıların yapıldığının tespit edildiği, Kadıköy ilçesindeki tüm açık alanlarda gerçekleştirilmesi planlanan toplantı, basın açıklaması, konser gibi etkinliklerin Kadıköy Kaymakamlığı tarafından 2/2/2021 tarihinden itibaren yedi gün süreyle yasaklandığı, söz konusu yasaklama kararının sosyal medya üzerinden çağrılar yapan ilgili kişi ve kuruluşlara telefon, resmî tebligat ve basın açıklamasıyla ilan ve tebliğ edildiği, yasaklama kararına rağmen 4/2/2021 tarihinde daha önce yapılan çağrılar doğrultusunda planlanan basın açıklamasının yapılacağı yönünde çağrıların devam etmesi üzerine güvenlik güçlerince gerekli güvenlik tedbirlerinin alındığı, basın açıklaması için toplanan 50 kişilik grubun yasaklama kararına rağmen yürüyüşe geçmesinin ardından yasaklama kararı gruba tebliğ edilerek dağılmaları ve dağılmamaları hâlinde güvenlik güçlerince müdahale edileceği yönünde birçok kez uyarıda bulunulduğu, uyarıya rağmen grubun yürüyüş yapmak istemesi üzerine müdahale edilerek dağıtıldığı, bu sürecin birçok kez tekrarlandığı belirtilmiştir.

8. İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi (Asliye Ceza Mahkemesi), 29/3/2021 tarihinde adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına, yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirinin devamına ve başvurucu hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir. Yargılama, Asliye Ceza Mahkemesi nezdinde derdesttir.

9. Komisyonca, başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne, yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına ve iddiaların kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

10. Başvurucu; basın açıklamasına katılmak amacıyla olay yerinde bulunduğunu, gerçekleştirilen eylemin anayasal olarak korunan özgürlükler kapsamında olduğunu, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, kendisine isnat edilen suç bakımından kuvvetli suç şüphesi bulunmadığını, ailesiyle birlikte yıllardır aynı evde ikamet ettiği için kaçma şüphesi olmadığını, adli kontrol tedbirinin gerekli ve orantılı olmadığını belirterek kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının; bu hususlar adli kontrole hükmedilen kararda gerekçelendirilmediği için gerekçeli karar hakkının; anayasal hakkını kullanmasına güvenlik güçleri tarafından haksız müdahalede bulunulması, adli mercilerce başvurucunun güvenlik güçlerine direnip direnmediği yahut yapılan müdahalenin orantılı olup olmadığı hususlarının araştırılmaması nedenleriyle de toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı ile ifade hürriyetinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

11. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde, hakkındaki adli kontrol tedbiri sona eren başvurucunun haksız olarak adli kontrol tedbiri uygulandığı iddiasıyla 5271 sayılı Kanunun 141. maddesinde belirtilen tazminat davası açmadan bireysel başvuruda bulunduğunun iddianın kabul edilebilirlik incelemesinde değerlendirilmesi gerektiğini, iddianın esası bakımından yapılacak incelemede ise, kuvvetli suç şüphesinin bulunması şeklindeki ön koşulu yerine gelmiş olduğu değerlendirilen adli kontrol tedbirinin meşru bir amacının olup olmadığının değerlendirilmesi sırasında tedbir kararının verildiği andaki genel koşullar göz ardı edilmemesi gerektiği, Hakimliğin tutuklama ile ulaşılmak istenen meşru amacın özgürlüğe daha alt düzeyde müdahale içeren konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri ile

sağlanabileceğini tespit ederek takdir yetkisini bu yönde kullandığı, yaklaşık 50 gün süreyle uygulanan tedbirinin süresinin ölçülülük incelemesinde gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Bakanlık, toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının ihlali iddiasına ilişkin kısma dair görüşünde ise başvurucunun bu ihlal iddiasını yargı mercileri önündeki süreçlerde dile getirmediğinin başvurunun kabul edilebilirliği bakımından gözetilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu iddianın esası bakımından ise yasaklama kararına rağmen protesto için toplanan, aralarında başvurucunun da olduğu grubun dağılmayarak güvenlik güçlerine direndiğinin ve Hakimlik tarafından başvurucunun özgürlüğünü tutuklamadan çok daha az sınırlayıcı bir adli kontrol tedbirine karar verildiğinin yapılacak incelemede gözetilmesi gerektiğini bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

12. Başvurucunun iddiaları kişi hürriyeti ve güvenliği hakkı kapsamında incelenmiştir.

13. Anayasa Mahkemesi, hakkında konutu terk etmeme adli kontrol tedbiri uygulanan başvurucunun 5271 sayılı Kanun'un 141. maddesindeki tazminat davası iç hukuk yolunu tükettikten sonra yaptığı bireysel başvuruya ilişkin E.Y. ([GK], B. No: 2018/10482, 14/12/2022, § 48) kararında, 5271 sayılı Kanun'un 141. ve devamı maddelerinde adli kontrolün tazminat talep edilebilecek koruma tedbirleri arasında sayılmadığını, dolayısıyla konutu terk etmeme tedbiri bakımından etkili bir tazminat yolunun bulunmadığını tespit etmiştir. Bu bakımından başvurucu hakkındaki iddiaya konu adli kontrol tedbirinin sona erdiği tespit edilmiş olsa da somut başvuruda başvuru yollarının tüketilmesine dair kabul edilebilirlik kriteri bakımından bir eksiklik bulunmadığı değerlendirilmiştir. Bunun yanı sıra açıkça dayanaktan yoksun olmayıp kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

14. Anayasa Mahkemesi; konutu terk etmeme tedbirinin niteliği, uygulanış şekli ve özellikleri itibarıyla hareket serbestîsi üzerindeki sınırlayıcı etkisinin derece ve yoğunluk olarak seyahat özgürlüğüne göre oldukça ileri bir boyutta olduğu ve dolayısıyla kişi hürriyeti ve güvenliği hakkına müdahale teşkil ettiği sonucuna varmıştır (Esra Özkan Özakça [GK], B. No: 2017/32052, 8/10/2020, §§ 68-76).

15. Konutun terk edilmemesine yönelik bir yükümlülüğü içeren adli kontrol tedbirinin hukukiliğinin değerlendirilmesinde -tıpkı tutuklamanın hukukiliğinin incelenmesinde olduğu gibi- tedbirin kanun tarafından öngörülüp öngörülmediği, isnat edilen suçun işlendiğine dair kuvvetli şüphe bulunup bulunmadığı, Anayasa’nın ilgili maddelerinde belirtilen haklı sebeplerden bir veya daha fazlasına dayanılıp dayanılmadığı ve tedbirin ulaşılmak istenen amaç bakımından ölçülü olup olmadığı dikkate alınır. Çünkü böyle bir adli kontrol tedbiri tutuklamaya seçenek bir koruma tedbiridir. Dolayısıyla söz konusu tedbire ancak, suçlamanın kuvvetli sayılabilecek inandırıcı delillerle desteklenmesi şartıyla, suçluluğu hususunda kuvvetli belirti bulunan kişiler hakkında, tedbir uygulanacak kişinin kaçmasını ya da delilleri yok etmesini veya değiştirmesini önlemek amacıyla ve ulaşılmak istenen amaç yönünden bir ölçüsüzlük yoksa başvurulabilir. Adli kontrol kapsamındaki başka yükümlülüklerin ulaşılmak istenen meşru amaç bakımından yeterli olması hâlinde kişi konutu terk etmeme yükümlülüğüne tabi tutulmamalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Esra Özkan Özakça, §§ 78-83).

16. Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasında, tutuklama kararının kaçma ya da delillerin yok edilmesini veya değiştirilmesini önlemek amacıyla verilebileceği belirtilmiştir. Konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbirinin tutuklamaya alternatif olma niteliği

gereği bu tedbir yalnızca Anayasa'da öngörülen bu amaçlarla verilebilir. Anılan tedbirin niteliği ve özellikleri dikkate alındığında bunun bilhassa şüpheli veya sanıkların kaçmasını engellemeye yönelik adli bir önlem olarak değerlendirilmesi mümkündür (Esra Özkan Özakça, § 80). 5271 sayılı Kanun'un 109. maddesinin (1) numaralı fıkrasında da tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde kişinin tutuklanması yerine adli kontrol altına alınmasına karar verilebileceği belirtilmiştir. Dolayısıyla adli kontrol tedbiri tutuklama sebeplerinin varlığı hâlinde ve ancak tutuklamanın ölçülü olmayacağı hâllerde başvurulabilen bir tedbirdir.

17. Başvurucunun bireysel başvuruya konu ettiği husus, kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan yürütülen bir soruşturma kapsamında 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından 5271 sayılı Kanun'nun 109. maddesi uyarınca verilen konutu terk etmeme adli kontrol tedbiridir. Dolayısıyla başvurucu hakkında verilen ve adli kontrol yükümlülüğü olarak uygulanan konutu terk etmeme tedbirinin kanuni dayanağı bulunmaktadır.

18. İsnada göre başvurucunun da içinde bulunduğu grup, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar etmiştir. Fezlekeye göre başvurucu, slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden grupta yer almaktadır (bkz. §§ 4, 5, 7). Başvurucuya yalnızca kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçu isnat edilmiştir(bkz. §§ 5, 7). Başvurucu hakkında atılı suçu suçtan yürütülen yargılama ise derdesttir (bkz. § 8).

19. Somut olayda 8. Sulh Ceza Hâkimliği; başvurucunun adli kontrol altına alınmasına karar verirken suçun vasfı, suç mahiyetinin şüpheliler lehine değişme ihtimali, suçun alt ve üst sınırları, mevcut delil durumu, tutuklama ile umulan faydanın adli kontrol tedbirleriyle sağlanabileceği gerekçelerine dayanmıştır (bkz. § 5)

20. 8. Sulh Ceza Hakimliğinin adli kontrole hükmettiği kararda, konutu terk etmeme tedbirinin hukukiliğinin ön şartı olan başvurucunun suç işlediğine dair kuvvetli belirtinin varlığına ilişkin somut olgulara dayalı bir gerekçe bulunmamaktadır. Yine, anılan karar tutuklama sebepleriolan şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması ya da kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların bulunması, şüpheli veya sanığın delilleri yok etme, gizleme veya değiştirmesi, tanık, mağdur veya başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunması hususlarına dair bir gerekçe de içermemektedir. Bu noktada başvurucu hakkında 9/2/2021 tarihinde hükmedilen konutu terk etmeme tedbirinin kovuşturma aşamasında tensip kararıyla birlikte kamu davasının açılmış olması da gerekçe olarak belirtilmek suretiyle 29/3/2021 tarihinde kaldırıldığının, başka türde adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar verildiğinin (bkz. § 8), başvurucu hakkındaki tedbirin 1 ay 21 gün sürdüğünün de ifade edilmesi gerekmektedir.

21. Tüm bu veriler ışığında,8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbiri kararında, olayda kuvvetli suç belirtisi bulunduğunun ve söz konusu tedbirin uygulanmasını zorunlu kılan nedenlerin, yani tedbirin meşru amacının ne olduğunun ifade edilmediği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kararın gerekçesinin adli kontrol tedbirinin uygulanmasının gerekliliğini ortaya koymak bakımından yetersiz kaldığı değerlendirilmiştir. Varılan bu sonuç karşısında, tedbirin ölçülülüğü yönünden ayrıca inceleme yapılmasına gerek bulunmamaktadır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrası bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Muhterem İNCE bu görüşe katılmamıştır.

23. Somut olayda bireysel başvurunun adli kontrol tedbirine ilişkin kanun yolu tüketildikten sonra yapılması ve inceleme sonucunda anılan müdahalenin başvurucunun kişi hürriyeti ve güvenliği hakkını ihlal ettiği sonucuna ulaşılması nedeniyle ifade hürriyeti ile toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden inceleme yapılmasına yer olmadığına karar verilmiştir.

III. GİDERİM

24. Başvurucu; ihlalin tespitini, yeniden yargılama yapılmasını ve 50.000 TL maddi, 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesini talep etmiştir.

25. Anayasa Mahkemesince yapılan inceleme sonucunda Anayasa'nın 19. maddesinin üçüncü fıkrasının ihlal edildiğine karar verilmiştir. Bu itibarla ihlalin mahkeme kararından kaynaklandığı anlaşılmıştır. Başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme şeklindeki adli kontrol tedbiri sona ermiştir. Dolayısıyla ihlalin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmamaktadır. Diğer taraftan yalnızca kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğinin tespitiyle giderilemeyecek olan manevi zararları karşılığında başvurucuya talebiyle bağlı olarak net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine karar verilmesi gerekmektedir. Öte yandan başvurucunun uğradığını iddia ettiği zararla ilgili bilgi ve belge sunmaması nedeniyle maddi tazminat talebi reddedilmiştir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA OYBİRLİĞİYLE,

B. Anayasa’nın 19. maddesinde güvence altına alınan kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE Muhterem İNCE'nin karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

C. Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkı yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA OYBİRLİĞİYLE,

D. Başvurucuya net 50.000 TL manevi tazminat ödenmesine, tazminata ilişkin diğer taleplerin REDDİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği (Sorgu No: 2021/63) ve İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliği (2021/1042 D.İş.) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde karar verildi.

KARŞIOY GEREKÇESİ

1. Başvurucu, hakkında uygulanan konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin haksız olarak uygulanması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Mahkememiz çoğunluğu, suç işlendiğine dair kuvvetli belirtilerin yeterince ortaya konulmadığı gerekçesiyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği sonucuna ulaşmıştır.

2. Boğaziçi Üniversitesine rektör atanmasını protesto etmek amacıyla TKP/ML, PKK/KCK, DHKP-C gibi birtakım silahlı terör örgütlerinin katılımıyla oluşturulduğu belirtilen Birleşik Mücadele Güçleri tarafından sosyal medya platformlarından 4/2/2021 tarihinde İstanbul/Kadıköyde yapılacak protesto ve basın açıklamasına katılma çağrısı yapılmış; bu çağrı üzerine basın açıklaması ve protestoya katılmak amacıyla Kadıköyde 50 ila 60 kişilik bir grup toplanmıştır. Kadıköy Kaymakamlığı tarafından alınan yasaklama kararı (bkz. § 2), toplanan gruba birden çok defa tebliğ edilmiş, grubun dağılmamakta ısrar etmesi, sözlü ve fiilî karşı koyması üzerine güvenlik güçlerince gruba müdahalede bulunulmuş ve aralarında başvurucunun da bulunduğu 61 kişi yakalanarak gözaltına alınmış; İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2911 sayılı Kanunun 32. maddesinde düzenlenen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçundan başvurucu ve diğer şüpheliler hakkında konutu terk etmeme ve yurt dışına çıkış yasağı adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar verilmesi talep edilmiş; İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucu hakkında yurt dışına çıkamama ve konutu terk etmeme adli kontrol tedbirlerinin uygulanmasına karar vermiştir. Başvurucunun itirazı İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hâkimliğince reddedilmiştir. Yargılamanın görüldüğü İstanbul Anadolu 35. Asliye Ceza Mahkemesi, 29/3/2021 tarihinde, adli kontrol tedbirinin niteliği, tedbirin konulduğu tarih ve kamu davasının açıldığı gözetilerek başvurucu hakkındaki konutu terk etmeme adli kontrol tedbirinin kaldırılmasına ve hakkında imza atmak suretiyle en yakın polis merkezine başvuruda bulunmak şeklindeki adli kontrol tedbirinin uygulanmasına karar vermiştir.

3. Somut olayda başvurucu hakkında kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunu işlediği iddiasıyla soruşturma açılmıştır. Başsavcılık isnat edilen kanuna aykırı toplantı ve yürüyüşlere silahsız katılarak ihtara rağmen kendiliğinden dağılmama suçunun ağırlığı nedeniyle başvurucunun duruşmalardan kaçmasını önlemek ve maddi gerçeğin bir an önce ortaya çıkarılmasını sağlamak amacıyla gerekçelerinin göstermek suretiyle başvurucunun tutuklanmasını talep etmiştir. Sulh Ceza Hakimliği, Başsavcılığın talebini değerlendirmeden önce başvurucu haklarındaki mevcut iddiaları bildirmiş ve başvurucunun talebe karşı savunmasını almıştır. Sulh Ceza Hakimliği, Başsavcılığın talebini reddetmiş ancak delil durumunu değerlendirerek başvurucunun konutu terk etmemek suretiyle adli kontrol tedbiri altına alınmalarına karar vermiştir. Bu kapsamda Sulh Ceza Hakimliğince ölçülülük değerlendirmesi yapılarak başvurucu hakkında adli kontrol uygulanması kararı verildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra başvurucuya söz konusu karara karşı itiraz etme imkânı sunulmuştur. Başvurucu bu karara karşı itiraz hakkını kullanmıştır. İtiraz mercii olan İstanbul Anadolu 9. Sulh Ceza Hakimliği, gerekçelerini kararında göstererek başvurucu hakkında uygulanan adli kontrol tedbirinin orantılı olduğuna karar vermiştir

4. İddianame ve eklerinden başvurucunun da içinde bulunduğu grubun, güvenlik güçlerinin yaptığı ihtarlara ve toplantının dağıtılması için güç kullanılmasına rağmen dağılmamakta ısrar ettiği, başvurucunun slogan atarak eylem yapan ve dağılmamakta ısrar eden bu grupta yer aldığı anlaşıldığından, Hâkimlik tarafından verilen adli kontrol kararlarında suçun işlendiğine dair kuvvetli belirtinin bulunmadığı söylenemeyecektir.

5. İstanbul Anadolu 8. Sulh Ceza Hâkimliği tarafından verilen konutu terk etmemeye ilişkin adli kontrol tedbirinin uygulanmasını zorunlu kılan nedenlerin, yani meşru amacının da dosyadan anlaşılabildiği görülmektedir.

6. Açıklanan nedenlerle, başvurucunun Anayasanın 19. maddesinin üçüncü fıkrası

bağlamındaki kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edilmediği kanaatini taşıdığımdan çoğunluğun aksi yöndeki kararına katılmıyorum.

Üye Muhterem İNCE

MEHMET MURAT DALKUŞ

B. No: 2021/29292 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/29292

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET MURAT DALKUŞ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/29292)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Tuğçe TAKCI

Başvurucu : Mehmet Murat DALKUŞ

Vekili : Av. Hatice YILMAZ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu, Cumhuriyet savcısı olarak görev yapmakta iken Hâkimler ve Savcılar Kurulu tarafından görevden uzaklaştırılmış; ardından meslekten çıkarılmıştır. Başvurucu hakkında İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından Fetullahçı Terör Örgütü/Paralel Devlet Yapılanmasına (FETÖ/PDY) üye olma suçundan yürütülen soruşturma kapsamında başvurucunun tutuklanması talep edilmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği başvurucunun sağlık durumunu nazara alarak tutuklama talebinin reddine karar vermiştir. Başsavcılık tarafından yapılan itiraz üzerine başvurucu hakkında yakalama kararı çıkarılmıştır.

3. Hakkında FETÖ/PDY üyesi olma suçundan kamu davası açılması sonrasında başvurucu yakalanmış ve müsnet suçtan başvurucunun 22/10/2019 tarihinde tutuklanmasına karar verilmiştir. Başvurucunun tutukluluk durumu 14/4/2020 tarihinde yeniden ele alınmış ve tahliyesine karar verilmiştir. Cumhuriyet savcısı tarafından buna itiraz edilmiş, 15/4/2020

tarihinde başvurucunun tutuklanmasına karar vermiştir.

4. İstanbul 28. Ağır Ceza Mahkemesi 20/4/2021 tarihlinde başvurunun FETÖ/PYD üye olma suçundan 6 yıl 10 ay 15 gün hapis cezası ile cezalandırılmasına, tutukluluk hâlinin devamına karar vermiştir. Başvurucunun tutukluluk hâline itirazı reddedilmiştir.

5. Başvurucu, ret kararını 26/5/2021 tarihinde öğrenmiş olup 25/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Komisyon başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne ve yargılama giderlerini ödemekten geçici olarak muaf tutulmasına, diğer ihlal iddialarının kabul edilemez olduğuna, tutuklama tedbirinin hukuki olmaması nedeniyle kişi hürriyeti ve güvenliği hakkının ihlal edildiği iddiasının ise kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

7. Başvurucu, tutuklama tedbirinin hukuki olmadığını ileri sürmüştür. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde, mahkemenin tutuklama kararında belirttiği gerekçelerin yapılacak incelemede dikkate alınması gerektiğini bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

8. 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 49. maddesinin (7) numaralı fıkrası şöyledir:

"Bireysel başvuruların incelenmesinde, bu Kanun ve İçtüzükte hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanır."

9. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 114. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Dava şartları şunlardır:

…

ı) Aynı davanın, daha önceden açılmış ve hâlen görülmekte olmaması.

i) Aynı davanın, daha önceden kesin hükme bağlanmamış olması."

10. 6100 sayılı Kanun’un 115. maddesinin (2) numaralı fıkrası fıkrası şöyledir:

"Mahkeme, dava şartı noksanlığını tespit ederse davanın usulden reddine karar verir. Ancak, dava şartı noksanlığının giderilmesi mümkün ise bunun tamamlanması için kesin süre verir. Bu süre içinde dava şartı noksanlığı giderilmemişse davayı dava şartı yokluğu sebebiyle usulden reddeder."

11. Buna göre bireysel başvuruların incelenmesinde, 6216 sayılı Kanun ve Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nde hüküm bulunmayan hâllerde ilgili usul kanunlarının bireysel başvurunun niteliğine uygun hükümleri uygulanacaktır. Bireysel başvuruya ilişkin anılan mevzuatta mükerrer başvuru düzenlenmemiştir. Dolayısıyla aynı başvurucunun aynı nedenle birden fazla bireysel başvuruda bulunması durumunda başvurunun 6100 sayılı Kanun’un dava şartlarına ilişkin yukarıda belirtilen hükümleri kıyasen uygulanmak suretiyle reddedilmesi gerekir.

12. Başvurucu aynı ihlal iddiasıyla daha önce de bireysel başvuru yapmıştır. Birinci Bölüm İkinci Komisyonun 31/8/2022 tarihli ve 2021/48803 başvuru numaralı kararıyla

başvurucunun hükmen tutuklanmasına karar verilmesi sonrasındaki suç isnadına bağlı tutuklamanın hukuki olmadığı ile mahkûmiyete bağlı tutuklamanın hukuki olmadığı iddiaları kabul edilemez bulunmuştur.

13. Açıklanan gerekçelerle başvurunun mükerrer başvuru niteliğinde olması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Başvurunun mükerrer başvuru olması nedeniyle REDDİNE,

B. 6100 sayılı Kanun’un 339. maddesinin (2) numaralı fıkrası uyarınca tahsil edilmesi mağduriyetine neden olacağından adli yardım talebi kabul edilen başvurucunun yargılama giderlerini ödemekten TAMAMEN MUAF TUTULMASINA 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

MEHMET ALİ DOĞAN

B. No: 2021/35187 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/35187

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

MEHMET ALİ DOĞAN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/35187)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Duygu KALUKÇU

Başvurucu : Mehmet Ali DOĞAN

Vekili : Av. İbrahim ÇELİKER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, güven ilişkisinin bozulduğu gerekçesine dayanılarak iş akdine son verilmesi üzerine açılan işe iade davasının reddedilmesi nedeniyle hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile makul sürede yargılanma hakkının ve çalışma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

A. İşe İade Davasına İlişkin Süreç

2. Başvurucu, 2012-2017 yılları arasında Batman Belediyesi (Belediye) bünyesinde çeşitli alt işveren şirketler (şirket) nezdinde işçi olarak çalışmakta iken 23/7/2016 tarihli ve 29779 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 667 sayılı Olağanüstü Hal Kapsamında Alınan Tedbirlere İlişkin Kanun Hükmünde Kararname (KHK) kapsamında iş akdi feshedilmiştir.

3. Başvurucu, Batman 1. İş Mahkemesi (Mahkeme) nezdinde işe iade davası açmıştır. Mahkeme, KHK kapsamında gerçekleştirilen feshin denetime açık olmadığını belirterek davanın reddine hükmetmiş; başvurucu, istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

4. İstinaf talebini inceleyen Gaziantep Bölge Adliye Mahkemesi 9. Hukuk Dairesi 2/6/2021 tarihli ve kesin nitelikli kararla istinaf başvurusunun esastan reddine hükmetmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, kararında yargılama dosyasına giren İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanlığının tevdi raporuna yer vermiş; işverende iş akdinin devam ettirmesinin beklenemeyeceği şekilde şüphe meydana geldiğini belirterek iş akdinin şüphe feshi kapsamında ve geçerli nedenle feshedildiğini hüküm altına almıştır. Tevdi raporuna ek olarak ibraz edilen ve gerekçeli karara da yansıyan belgede başvurucu ile ilgili tespitler şu şekilde sıralanmıştır. Buna göre başvurucu;

- 24/1/2006 tarihinde PKK/KONGRA-GEL terör örgütünün propagandasını yapma, örgüt elebaşı lehine slogan atma suçlarından yakalanarak gözaltına alınmış ve 2006/323 esasına kayden yürütülen soruşturma kapsamında 2006/164 D. İş sayılı kararla tutuklanmıştır.

- Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığının 2012/2525 sayılı soruşturma dosyası kapsamında PKK/KCK terör örgütünde KCK-TM yapılanmasına bağlı olarak faaliyet gösteren Batman Kent Meclisi isimli oluşumda aktif görev aldıkları tespit edilen şahıslara yönelik olarak 8/12/2012 tarihinde yapılan operasyonel çalışmalar neticesinde yakalanarak gözaltına alınmış, başvurucunun 2010-2012 tarihleri arasında Diyarbakır'da meydana gelen on iki farklı yasa dışı olaya katıldığı tespit edilmiştir.

-15/2/2014 tarihinde örgüt elebaşısının yakalanarak Türkiye'ye getirilmesini protesto etmek için organize edilen, yaklaşık 1.500 kişinin katıldığı yürüyüş esnasında ve sonrasında meydana gelen yasa dışı olaylara iştirak ettiği kamera kayıtları ile tespit edilmiş; bu kapsamda 6/10/1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'na muhalefet suçundan Batman Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından 2014/8009 esasına kayden hakkında soruşturma başlatılmıştır.

5. 7/7/2021 tarihinde nihai kararı öğrendiğini beyan eden başvurucu 16/7/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

6. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

B. Batman Cumhuriyet Başsavcılığı Tarafından Yürütülen Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

7. Başsavcılık, örgüt elebaşının yakalanarak Türkiye'ye getirilmesini protesto etmek için 15/2/2014 tarihinde gerçekleştirilen gösteride yasa dışı olaylara karıştığını iddia ettiği başvurucu da dâhil 55 kişi hakkında 2911 sayılı Kanun'a muhalefet suçundan cezalandırılması talebiyle iddianame hazırlamıştır. İddianamede, olay anını gösteren Görüntü İnceleme Tespit Tutanaklarına göre yüzlerini puşi ile kapatan bir grubun elinde taş ve sopa olduğu, yürüyüşü takip eden görevlilere karşı taşlı ve sopalı saldırıya geçmesi üzerine göz yaşartıcı gaz ve TOMA'yla (toplumsal olaylara müdahale aracı) müdahale edildiği, taş atan grubun ara sokaklara kaçtığı, taşlı ve sopalı saldırılar sonucu kamu araçlarının ve vatandaşlara ait işyerleri ile araçların zarar gördüğü, yürüyüşüne katılanların ihtara ve zor kullanmaya rağmen dağılmamakta ısrar ettiği belirtilmiştir.

8. Batman 5. Asliye Ceza Mahkemesinde (Ceza Mahkemesi) görülen yargılamada başvurucu; üzerine atılı suçlamayı kabul etmediğini, siyasi parti üyesi olduğunu, yürüyüş için değil basın açıklaması yapmak için olay yerine gittiğini, polise taş ve benzeri bir şey atmadığını ancak polislerin uyarmadan tazyikli su ile müdahale ettiğini, kendisinin olay anında bayıldığını belirtmiştir.

9. Ceza Mahkemesi 15/3/2022 tarihli kararıyla, isnat edilen suçun kanunda suç olarak tanımlanmadığından bahisle başvurucu da dâhil tüm sanıkların beraatine hükmetmiştir. Gerekçeli kararda, Görüntü İnceleme Tutanağı'nın incelemesi neticesinde sanıklar olduğu belirtilen kişilerin ellerinde sopa ve silah, yüzlerinde ise puşi olmadığı, kimliklerinin emniyet güçleri tarafından kolaylıkla tespit edilebildiği, bazılarının toplantıya katılmamakla birlikte kalabalıkta olduğu, sanıkların kolluk güçlerine yapılmış bir karşı koyma eyleminin tespit edilemediği, ellerinde sopa ve taş olduğu belirtilen kişi ve kişilerin hangi sanıklar olduğuna dair bir saptama bulunmadığı belirtilmiştir.

10. Dosya, istinaf incelemesinde derdesttir.

C. Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı Tarafından Yürütülen Ceza Soruşturmasına İlişkin Süreç

11. Başsavcılık 2012/2525 sayılı soruşturma dosyası kapsamında PKK/KCK terör örgütündeki KCK-TM yapılanmasına bağlı olarak faaliyet gösteren Batman Kent Meclisi isimli oluşum içinde aktif olarak görev aldığı ve 2010-2012 tarihleri arasında Diyarbakır'da meydana gelen on iki farklı yasa dışı olaya katıldığı tespitleri ile silahlı terör örgütüne üye olma suçundan başvurucu hakkında iddianame düzenlemiş, Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesi nezdinde dava açmıştır. Batman Cumhuriyet Başsavcılığı da başvurucu hakkında ayrıca terör örgütüne üye olma isnadı ile iddianame düzenlemiş ve Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinin 2021/131 esasına kayden dava açmış; Diyarbakır 9. Ağır Ceza Mahkemesinde görülen yargılama ile birleştirilen dosya Batman 2. Ağır Ceza Mahkemesinde (AğırCeza Mahkemesi) görülmüştür.

12. Ağır Ceza Mahkemesi; gizli tanık ve tanık beyanları, HTS kayıtları ile dosya kapsamında yer alan diğer bilgi ve belgeleri değerlendirmek suretiyle 26/4/2022 tarihinde başvurucunun örgüt üyeliğinden 7 yıl 6 ay hapis cezası ile cezalandırılmasına karar vermiştir. Kararın gerekçesinde başvurucunun PKK/KCK silahlı terör örgütünün Kent Meclisi isimli oluşumuna ait komisyonların BDP Merkez İl ve İlçe Başkanlığı binalarında düzenlenen toplantılarına bu özelliğini bilerek Emek bölgesine bağlı Bayındır Mahallesi sözcüsü sıfatıyla katılım sağladığı, Batman'da gerçekleştirilen ve örgütün propagandasına dönüşen çok sayıda eyleme katıldığı, bu şekilde örgüt adına sivil itaatsizlik faaliyetleri içinde meydana gelen olayların organizasyonunda yer aldığı, örgüt adına para toplama, örgüte katılım sağlama gibi çalışmalar yürüttüğü, örgüt ile arasında organik bağ kurduğu tespit ve değerlendirmelerine yer verilmiştir.

13. Dosya, istinaf incelemesinde derdesttir.

II. DEĞERLENDİRME

A. Hakkaniyete Uygun Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

14. Başvurucu; idare tarafından iş akdinin feshine gerekçe gösterilen terör örgütleri ile irtibatı/iltisakı olduğu yönündeki iddiaların araştırılmadığını, fesih tarihinde mevcut olmayan, emniyet tarafından sonradan oluşturulan bir rapora istinaden işverenin iddiasının doğru olduğundan bahisle davanın reddedildiğini, derece mahkemelerince yapılan değerlendirmenin Yargıtay'ın yerleşik içtihadına aykırı olduğunu, bu yöndeki itirazlarının istinaf incelemesinde de karşılanmadığını belirterek hakkaniyete uygun yargılanma hakkı ile eşitlik ilkesinin, silahların eşitliği ilkesi ile gerekçeli karar hakkının ve masumiyet karinesinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

15. Başvuru, hakkaniyete uygun yargılanma hakkı yönünden incelenmiştir.

16. Somut olayda başvurucu hakkında işvereni şüphe feshine götüren olgunun tevdi raporunda başvurucu ile ilgili yapılan değerlendirme olduğu görülmüştür. İşe iade davası kapsamında dosyaya getirtilen bilgi ve belgelerde başvurucunun PKK/KCK yapılanmasında görev aldığına dair tanık beyanları olduğu, bu kapsamda hakkında devam eden birden fazla soruşturma bulunduğu ve gözaltı tedbirinin uygulandığı anlaşılmıştır.

17. Şüphe feshinin mahiyeti gereği ispatı beklenemese de Yargıtay içtihadında da belirtildiği üzere şüphe, işçinin kişiliğinden kaynaklanan bir sebebe dayanmalı; bu sebep de ciddi, önemli ve somut nitelikte objektif olay ve vakıalar ile desteklenmelidir. Aksi hâlde hukuk devletinin bir gereği olan hukuki güvenlik ilkesine aykırı şekilde keyfî uygulamaların gündeme gelmesi söz konusu olabilecektir (Yargıtay Hukuk Genel Kurulunun 15/11/2018 tarihli ve E.2015/22-2715, K.2018/1720 sayılı kararı; Yargıtay 9. Hukuk Dairesinin 22/10/2007 tarihli ve E.2007/16878, K.2007/30923 sayılı kararı).

18. İlke olarak mahkemeler önünde dava konusu yapılmış maddi olay ve olguların kanıtlanması, delillerin değerlendirilmesi, hukuk kurallarının yorumlanması ve uygulanması ile uyuşmazlıkla ilgili varılan sonucun adil olup olmaması bireysel başvuru konusu olamaz. Ancak bireysel başvuru kapsamındaki hak ve özgürlüklere müdahale teşkil eden, bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik içeren yorum, uygulama ve sonuçlar Anayasa Mahkemesinin denetim yetkisi kapsamındadır (Ahmet Sağlam, B. No: 2013/3351, 18/9/2013, § 42).

19. Somut olayda başvurucuya ilişkin güncel ve kişisel bilgilerin dosyaya getirildiği, mevcut tespitler üzerinden bir değerlendirme yapıldığı görülmüştür. Bu kapsamda yargılama bir bütün olarak ele alındığında dosyaya yansıyan bilgilerin şüphe feshi açısından yeterli olduğu yönündeki mahkeme kararının keyfî olduğu veya bariz bir takdir hatası içerdiğini söylemek mümkün görünmemektedir.

20. Başvurucunun ileri sürdüğü iddialar, mahkemelerce delillerin değerlendirilmesi ve hukuk kurallarının yorumlanmasına ilişkin olup mahkeme kararlarında bariz takdir hatası veya açık bir keyfîlik oluşturan husus da bulunmadığı dikkate alındığında ihlal iddialarının kanun yolu şikâyeti niteliğinde olduğu anlaşılmıştır.

21. Açıklanan gerekçelerle başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik koşulları yönünden incelenmeksizin açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

B. Makul Sürede Yargılanma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

22. Başvurucu, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

23. Anayasa Mahkemesi, olay ve olguları somut başvurular ile benzer nitelikte olan Veysi Ado ([GK] B. No: 2022/100837, 27/4/2023) kararında anılan şikâyetle ilgili olarak uygulanacak anayasal ilkeleri belirlemiştir. Bu çerçevede Anayasa Mahkemesi 9/1/2013 tarihli ve 6384 sayılı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine Yapılmış Bazı Başvuruların Tazminat Ödenmek Suretiyle Çözümüne Dair Kanun'un geçici 2. maddesinde 28/3/2023 tarihli ve 7445 sayılı Kanun'un 40. maddesi ile yapılan değişikliğe göre 9/3/2023 tarihi (bu tarih dâhil) itibarıyla derdest olan, yargılamaların makul sürede sonuçlandırılmadığı iddialarıyla yapılan başvurulara ilişkin olarak Tazminat Komisyonuna başvuru yolu

tüketilmeden yapılan başvurunun incelenmesinin bireysel başvurunun ikincil niteliği ile bağdaşmayacağı neticesine varmıştır.

24. Somut başvuruda anılan kararda açıklanan ilkelerden ve ulaşılan sonuçtan ayrılmayı gerektiren bir durum bulunmamaktadır. Dolayısıyla makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddia yönünden başvurunun bu kısmının diğer kabul edilebilirlik kriterleri yönünden incelenmeksizin başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

C. Çalışma Hakkının İhlal Edildiğine İlişkin İddia

25. Başvurucu, iş akdinin geçerli bir sebep gösterilmeksizin haksız bir şekilde feshedildiğini, buna dair açılan işe iade davasının ise yeterli inceleme ve araştırma yapılmadan reddedildiğini belirterek çalışma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

26. Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrası ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 45. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre bireysel başvurunun incelenebilmesi için kamu gücü tarafından ihlal edildiği iddia edilen hakkın Anayasa'da güvence altına alınmış olmasının yanı sıra Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (Sözleşme) ve Türkiye'nin taraf olduğu Sözleşme'ye ek protokoller kapsamına da girmesi gerekir. Anayasa ve Sözleşme'nin ortak koruma alanı dışında kalan hak ihlali iddiasını içeren başvurular bireysel başvurunun kapsamında değildir (Onurhan Solmaz, B. No: 2012/1049, 26/3/2013, § 18).

27. Bireyin dilediği alanda çalışma özgürlüğü ve çalışma hakkı Anayasa'nın 48. ve 49. maddelerinde güvence altına alınmış olmakla birlikte Sözleşme'de düzenlenen haklardan değildir (Serkan Acar, B. No: 2013/1613, 2/10/2013, § 24).

28. Buna göre başvuru dilekçesinde ifade edildiği şekliyle ihlal edildiği ileri sürülen çalışma hakkı, Anayasa ve Sözleşme ile Türkiye'nin taraf olduğu ek protokollerin ortak koruma alanına girmediğinden bu iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir.

III. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. 1. Hakkaniyete uygun yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

2. Makul sürede yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın başvuru yollarının tüketilmemesi nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

3. Çalışma hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın konu bakımından yetkisizlik nedeniyle KABUL EDİLEMEZ OLDUĞUNA,

B. Yargılama giderlerinin başvurucu üzerinde BIRAKILMASINA 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ÖZER ASLANKILIÇ VE DİĞERLERİ

B. No: 2021/40471 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/40471

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ÖZER ASLANKILIÇ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/40471)

Karar Tarihi: 13/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 11/6/2024-32573

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Saliha AKSOY

Başvurucular : 1. Özer ASLANKILIÇ

2. Nesip ASLANKILIÇ

3. Efraim TAŞIR

4. Yusuf TAHTALI

Vekili : Av. Sedat KARAOĞLAN

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, tam yargı davasının süre aşımı yönünden reddedilmesi nedeniyle mahkemeye erişim hakkı ile mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddialarına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvurular muhtelif tarihlerde yapılmıştır.

3. Başvurular, başvuru formları ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvuruların kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Konularının aynı olması nedeniyle 2021/56171 ve 2021/56617 sayılı bireysel başvuru dosyalarının 2021/40471 numaralı bireysel başvuru dosyası ile birleştirilmesine ve incelemenin bu dosya üzerinden yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

7. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

8. Başvurucular, Ağrı'nın Merkez ilçesi Sıddıkiye ve Yavuz Mahalleleri sınırları içinde bulunan ve tapu kayıtlarında "otel ve bunlara benzer misafir evi" ile "dükkân" olarak gösterilen taşınmazlarda bağımsız bölüm malikidir.

9. Başvuruculara ait bağımsız bölümünün bulunduğu binaların önünden geçen yola alt geçit-kavşak yapılmıştır. Projesi onaylanan alt geçit 21/11/2018 tarihinde hizmete açılmıştır.

10. Başvurucular; alt geçit-kavşak yapımı nedeniyle maliki oldukları taşınmazların yer aldığı bölgede araç park etme imkânının ortadan kalktığını, yaya yolunun daraltıldığını, bu nedenle taşınmazlara ulaşımın zorlaştığını, taşınmazların görünürlüğünün azalması nedeniyle ticari potansiyelin düştüğünü belirterek taşınmazlardaki değer kaybı nedeniyle oluşan zararlarının tazmin edilmesi talebiyle Ağrı Belediye Başkanlığına başvurmuştur. Ağrı Belediyesi Başkanlığı başvurulara herhangi bir cevap vermemiştir.

11. Başvurucular, taleplerinin zımnen reddine dair işlem nedeniyle Erzurum İdare Mahkemeleri (Mahkeme) nezdinde, uğradıkları zararların tazmini talebiyle tam yargı davası açmıştır.

12. Mahkeme, davaları süre aşımı yönünden kesin olarak reddetmiştir.

13. Mahkeme gerekçesi her üç kararda da benzer olup gerekçede özetle başvuruculara uğradıklarını ileri sürdükleri zararın alt geçit-kavşak yapılmasına ilişkin işlemden ve bu işlemin icrasından kaynaklandığı, dolayısıyla olayda 6/1/1982 tarihli ve 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu'nun 12. maddesinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir. İlgili hüküm uyarınca idari işlemin icrasından yani somut uyuşmazlıkta alt geçit-kavşak inşaatının sona erdiği ve alt geçit-kavşağın hizmete açıldığı 21/11/2018 tarihinden itibaren altmış gün içinde doğrudan dava açılması veya söz konusu Kanun'un 11. maddesi uyarınca idareye başvurulması gerektiği vurgulanmıştır. Mahkeme, bu süreler geçirildikten sonra idareye yapılan başvurunun zımnen reddi üzerine açılan tam yargı davasının süresinde olmadığı sonucuna varmıştır.

14. Başvurucular, başvurulara konu nihai kararların tebliği üzerine muhtelif tarihlerde süresinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. Ulusal Hukuk

1. İlgili Mevzuat

15. Anayasa'nın "Yargı yolu" kenar başlıklı 125. maddesinin son fıkrası şöyledir:

" İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür."

Bu hüküm, Türk hukukunda idarenin mali sorumluluğunun anayasal temelini oluşturmaktadır. İdarenin kamu hukukundan kaynaklanan mali sorumluluğunun Anayasa'nın 125. maddesinin son fıkrası haricinde bir yasal dayanağı bulunmamaktadır. Özel hukuktan farklı olarak -somut bazı konuları düzenleyen birkaç istisna dışında- idarenin idari nitelikteki işlem ve eylemlerinden doğan zararlara ilişkin mali sorumluluğunu düzenleyen genel bir kanun hükmü yoktur. İdarenin kamu hukuku alanından kaynaklanan mali sorumluluğunun çerçevesi ile hüküm ve esasları Anayasa'nın anılan hükmünden yola çıkılmak suretiyle Danıştay içtihatlarıyla belirlenmiştir.

16. Danıştay içtihatlarına göre idarenin mali sorumluluğu, kusur sorumluluğu ve kusursuz sorumluluk şeklinde ikiye ayrılmakta; kusursuz sorumluluk da dayandığı sebebe göre tehlikeli faaliyetler, mesleki risk, sosyal risk ve fedakârlığın denkleştirilmesi biçiminde tasnif edilmektedir.

17. Kusur sorumluluğunda idarenin kusurlu bulunması (hizmet kusuru) sorumluluğun temel şartı iken kusursuz sorumluluk hâllerinde idarenin kusuru bulunmasa dahi -diğer şartların gerçekleşmesi kaydıyla- idarenin mali sorumluluğu söz konusu olabilmektedir (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, §§ 28, 29, 30).

18. 2577 sayılı Kanun'un "Dava açma süresi" kenar başlıklı 7. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"Dava açma süresi, özel kanunlarında ayrı süre gösterilmeyen hallerde Danıştayda ve idare mahkemelerinde altmış ve vergi mahkemelerinde otuz gündür."

19. 2577 sayılı Kanun'un "Üst makamlara başvurma" kenar başlıklı 11. maddesi şöyledir:

"1. İlgililer tarafından idari dava açılmadan önce, idari işlemin kaldırılması, geri alınması değiştirilmesi veya yeni bir işlem yapılması üst makamdan, üst makam yoksa işlemi yapmış olan makamdan, idari dava açma süresi içinde istenebilir. Bu başvurma, işlemeye başlamış olan idari dava açma süresini durdurur.

2. Altmış gün içinde bir cevap verilmezse istek reddedilmiş sayılır.

3. İsteğin reddedilmesi veya reddedilmiş sayılması halinde dava açma süresi yeniden işlemeye başlar ve başvurma tarihine kadar geçmiş süre de hesaba katılır. "

20. 2577 sayılı Kanun'un "İptal ve tam yargı davaları" kenar başlıklı 12. maddesi şöyledir:

"İlgililer haklarını ihlal eden bir idari işlem dolayısıyla Danıştaya ve idare ve vergi mahkemelerine doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri gibi ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine, bu husustaki kararın veya kanun yollarına başvurulması halinde verilecek kararın tebliği veya bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilirler. Bu halde de ilgililerin 11 inci madde uyarınca idareye başvurma hakları saklıdır."

21. 2577 sayılı Kanun'un "Doğrudan doğruya tam yargı davası açılması" kenar başlıklı 13. maddesinin (1) numaralı fıkrası şöyledir:

"İdari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce, bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her halde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemeleri gereklidir. Bu isteklerin kısmen veya tamamen reddi halinde, bu

konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren, dava süresi içinde dava açılabilir."

2. Danıştay İçtihadı

22. Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun (İDDK) 19/2/2015 tarihli ve E.2013/509, K.2015/454 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Anayasanın 125. maddesinde, idarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolunun açık olduğu belirtildikten sonra, son fıkrasında, idarenin kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlü olduğu hükme bağlanmış...[tır.]

...

İdare kural olarak, yürüttüğü kamu hizmetiyle nedensellik bağı kurulabilen zararları tazminle yükümlü olup; idari eylem ve/veya işlemlerden doğan zararlar, idare hukuku kuralları çerçevesinde, hizmet kusuru veya kusursuz sorumluluk ilkeleri gereği tazmin edilmektedir.

Tam yargı davalarında, öncelikle zarara yol açtığı öne sürülen idari işlem veya eylemin hukuka uygunluğunun denetlenmesi esas alındığından, olayın oluşumu ve zararın niteliği irdelenip, idarenin hizmet kusuru olup olmadığının araştırılması, hizmet kusuru yoksa kusursuz sorumluluk ilkelerinin uygulanıp uygulanmayacağının incelenmesi, tazminata hükmedilirken de her halde sorumluluk sebebinin açıkça belirtilmesi gerekmektedir."

23. Danıştay Altıncı Dairesinin 5/4/2013 tarihli ve E.2011/8147, K.2013/2255 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Davacı bu davada, idareye üst geçit yapımı sırasında, zarar doğurucu bir eylemiyle karşılaştığından bahisle tazminat talebinde bulunmamakta; bir diğer anlatımla idarenin olumsuz bir eyleminden söz etmemekte; üst geçit yapımı sonrası taşınmazda bir değer kaybı olduğunu ileri sürerek bu durumun giderilmesini 2577 sayılı Kanunun yukarıda metni alınan 10. maddesine göre davalı idareden istemektedir. İdarenin olumsuz cevabının kendisine tebliği üzerine 60 günlük dava açma süresi içinde açılan davanın süreaşımı bulunduğu nedeniyle reddine ilişkin mahkeme kararında isabet bulunmamaktadır..."

24. Danıştay Onuncu Dairesinin 17/1/2017 tarihli ve E.2016/2637, K.2017/180 sayılı kararı şöyledir:

"Tam yargı davaları idari eylem nedeniyle uğranılan zararın tazminini ifade etmektedir. Bu nedenle tam yargı davasının açılabilmesi için eylemin idariliğinin ve yol açtığı zararın ortaya çıkması zorunludur.

...

Söz konusu eylemin idariliği ve doğurduğu zarar bazen eylemin yapılmasıyla birlikte ortaya çıkarken, bazen de çok sonra, değişik araştırma, inceleme ve hatta ceza yargılaması sonucu ortaya çıkabilmektedir.

Bu itibarla, 2577 sayılı Kanunun 13. maddesinde öngörülen 1 ve 5 yıllık sürelerin eylemin idariliğinin ortaya çıktığı tarihten itibaren hesaplanması zorunludur. Aksi yorumun zarara yol açan eylemin idariliğinin ortaya çıkmasıyla kullanılması mümkün olan dava açma hakkını ortadan kaldıracağı, hak arama özgürlüğüyle bağdaşmayacağı açıktır.

25. Danıştay Onüçüncü Dairesinin 22/12/2022 tarihli ve E.2022/4451, K.2022/4960 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"Tam yargı davalarında tazminata hükmedilebilmesinin tek şartı idarenin hizmet kusurunun bulunması değildir. Bunun yanında bir zararın varlığı ve zarar ile davalı idarenin hizmet kusuru arasında uygun illiyet bağının bulunması da gereklidir. Bu nedenle tam yargı davalarında, dava açma süresinin başlangıcı tespit edilirken aşırı şekilcilikten uzak bir şekilde, tazminatın şartlarının oluştuğu tarihin belirlenmesi önem taşımaktadır.

...

Davacı tarafından, idarenin hizmet kusuru, birinci ihalenin hukuka aykırı şekilde sonuçlandırılarak kendisiyle sözleşme yapılmış olmasına dayandırılmaktadır. Sözleşmenin hukuka aykırı olarak yapıldığının öğrenildiği tarih 07/02/2020 ise de zararın öğrenildiği tarihin de ayrıca ortaya konulması gerekmektedir."

B. Uluslararası Hukuk

26. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının ilgili kısmı şöyledir:

"Herkes medeni hak ve yükümlülükleri ile ilgili uyuşmazlıklar ya da cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamalar konusunda karar verecek olan, kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme tarafından davasının makul bir süre içinde, hakkaniyete uygun ve açık olarak görülmesini istemek hakkına sahiptir..."

27. Dava açma hakkını kullanmak yasal birtakım şartlara bağlansa da mahkemelerin usul kurallarını uygularken hem yargılamanın adil olmasına halel getirecek aşırı şekilcilikten hem de kanunlar tarafından konulan usul kurallarını ortadan kaldırma sonucunu doğuracak aşırı esneklikten kaçınmaları gerekir (Walchli/Fransa, B. No: 35787/03, 26/7/2007, § 29).

28. Süre şartı gibi dava açmaya ilişkin usul şartları birden fazla yoruma neden olabilecek nitelikte ise mahkemeye erişim hakkı kapsamında o yorumlardan biri, davayı açmak isteyen kişileri engelleyecek kadar katı şekilde kullanılmamalı veya söz konusu şartlar katı bir uygulamaya tabi olmamalıdır (Běleš ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti, B. No: 47273/99, 12/11/2002, § 51).

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 13/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvuruculaların İddiaları

30. Başvurucular; dava konusu edilen alt geçit-kavşak yapımının tamamlanarak tam ve altgeçit-kavşağın işler hâle gelmesinden sonra taşınmazlarının değer kaybına uğradığını ve zarar oluştuğunu, zararı öğrendikleri tarihten itibaren de bir yıl içinde idari başvuruda bulunduklarını ifade etmiştir. Benzer durumda gerek Danıştay gerekse İdare Mahkemeleri tarafından davacı lehine yorum yapılarak işin esasına girilmesine rağmen Mahkemece mevzuatın yanlış yorumlanması suretiyle haksız yere davalarının süre aşımı nedeniyle reddedildiğini belirterek adil yargılanma haklarının, ayrıca taşınmazları değer kaybına uğradığı için mülkiyet haklarının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

B. Değerlendirme

31. Anayasa’nın 36. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"Herkes, meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir."

32. Anayasa Mahkemesi, olayların başvurucu tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağlı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder (Tahir Canan, B. No: 2012/969, 18/9/2013, § 16). Başvuruculların şikâyeti, Mahkemenin dava açma süresine dair hukuk kurallarını katı bir yorumla hatalı değerlendirdiği iddiasına ilişkin olduğundan başvuru mahkemeye erişim hakkı kapsamında incelenmiştir.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

33. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Hakkın Kapsamı ve Müdahalenin Varlığı

34. Anayasa'nın 36. maddesinin birinci fıkrasında herkesin yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddiada bulunma ve savunma hakkına sahip olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla mahkemeye erişim hakkı, Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğünün bir unsurudur. Diğer yandan Anayasa'nın 36. maddesine "... ile adil yargılanma" ibaresinin eklenmesine ilişkin gerekçede, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınan adil yargılanma hakkının madde metnine dâhil edildiği vurgulanmıştır. Sözleşme'yi yorumlayan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşme'nin 6. maddesinin (1) numaralı fıkrasının mahkemeye erişim hakkını içerdiğini belirtmektedir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., B. No: 2014/13156, 20/4/2017, § 34).

35. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan hak arama özgürlüğü, bir temel hak olmanın yanında diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmayı ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden biridir. Bu bakımdan davanın bir mahkeme tarafından görülebilmesi ve kişinin adil yargılanma hakkı kapsamına giren güvencelerden faydalanabilmesi için ilk olarak kişiye iddialarını ortaya koyma imkânının tanınması gerekir. Diğer bir ifadeyle dava yoksa adil yargılanma hakkının sağladığı güvencelerden yararlanmak mümkün olmaz (Mohammed Aynosah, B. No: 2013/8896, 23/2/2016, § 33).

36. Anayasa Mahkemesi, bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde mahkemeye erişim hakkının bir uyuşmazlığı mahkeme önüne taşıyabilmek ve uyuşmazlığın etkili bir şekilde karara bağlanmasını isteyebilmek anlamına geldiğini ifade etmiştir (Özkan Şen, B. No: 2012/791, 7/11/2013, § 52).

37. Somut olayda tam yargı davasının süre aşımından reddedilerek esasının incelenmemesi nedeniyle başvuruculların mahkemeye erişim hakkına yönelik bir müdahalede bulunulduğu anlaşılmıştır.

b. Müdahalenin İhlal Oluşturup Oluşturmadığı

38. Anayasa'nın 13. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Temel hak ve hürriyetler, ... yalnızca Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Bu sınırlamalar, ... ölçülülük ilkesine aykırı olamaz."

39. Yukarıda anılan müdahale, Anayasa'nın 13. maddesinde belirtilen koşullara uygun olmadığı takdirde Anayasa'nın 36. maddesinin ihlalini teşkil edecektir.

40. Bu sebeple müdahalenin Anayasa'nın 13. maddesinde öngörülen ve somut başvuruya uygun düşen, kanun tarafından öngörülme, haklı bir sebebe dayanma, ölçülülük ilkesine aykırı olmama koşullarına uygun olup olmadığının belirlenmesi gerekir.

i. Kanunilik

41. Somut olayda Mahkeme; dava konusu zararın idare tarafından tesis edilen alt geçit-kavşak yapılmasına ilişkin işlemden kaynaklandığını, bu sebeple dava açma süresinin 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesi kapsamında belirlenmesi gerektiğini belirtmiştir. Başvurucular ise idarenin özel ve olağan dışı bir zarardan kusursuz sorumluluk ilkesi gereği tazminle yükümlü olduğunu, bu kapsamda idari eylem ve işlemlerin sonuçlarının daha sonraki bir süreçte ortaya çıkabileceğinin gözardı edildiğini ve talep ettikleri tazminata konu olayda dava açma süresinin 2577 sayılı Kanun'un 13. maddesi kapsamında ele alınması gerektiğini ileri sürmektedir.

42. 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinde ilgililerin haklarını ihlal eden idari işlem sebebiyle doğrudan doğruya tam yargı davası veya iptal ve tam yargı davalarını birlikte açabilecekleri ya da ilk önce iptal davası açarak bu davanın karara bağlanması üzerine bu hususta kararın veya kanun yollarına başvurulması hâlinde verilecek kararın tebliği ya da bir işlemin icrası sebebiyle doğan zararlardan dolayı icra tarihinden itibaren dava süresi içinde tam yargı davası açabilecekleri düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm kişiler aleyhine tesis edilen hukuka aykırı idari işlemlerden doğan zarar nedeniyle açılan davaları kapsamaktadır.

43. Aynı Kanun'un 13. maddesinde ise idari eylemlerden hakları ihlal edilmiş olanların idari dava açmadan önce bu eylemleri yazılı bildirim üzerine veya başka suretle öğrendikleri tarihten itibaren bir yıl ve her hâlde eylem tarihinden itibaren beş yıl içinde ilgili idareye başvurarak haklarının yerine getirilmesini istemelerinin gerektiği, bu isteklerinin kısmen veya tamamen reddi hâlinde bu konudaki işlemin tebliğini izleyen günden itibaren veya istek hakkında altmış gün içinde cevap verilmediği takdirde bu sürenin bittiği tarihten itibaren dava süresi içinde dava açabilecekleri belirtilmiştir. Anılan hüküm ile de kişilerin haklarını ihlal eden idari eylemler nedeniyle doğan zararların tazmini amacıyla açılan davalar kapsam altına alınmıştır.

44. Somut olayda başvurucular, idarece yaptırılan alt geçit-kavşağın faaliyete geçmesiyle birlikte mülkiyetleri kendilerine ait taşınmazların ticari olarak ortaya çıkan olumsuz etkiler nedeniyle değerinin düştüğünü belirterek değer kaybı sebebiyle oluşan zararlarının tazmini talebiyle dava açmıştır. Mahkeme kararında başvurucuların tazminini istediği zararın idari işlemden kaynaklandığı ve alt geçidin yapımı tamamlandıktan sonra ortaya çıktığı kabul edilmiş ise de başvurucuların ileri sürdüğü zararın doğrudan yapım işlemi itibarıyla değil bunun sonrasında süregelen kullanım üzerine olduğu anlaşılmıştır. Bu kapsamda -her ne kadar gayrimenkul hakkında tesis edilen işlem varsa da- başvurucular hakkında doğrudan tesis edilmiş bir işlem bulunmadığı değerlendirildiğinde açılan tam yargı davasında 2577 sayılı Kanun'un 12. maddesinin uygulanması gerektiği hususunda ciddi kuşkular oluşmaktadır. Bununla birlikte somut olaya uygulanacak hukuk kurallarını yorumlama

görevinin öncelikle derece mahkemelerine ait olduğu da gözetilerek kanunilik unsuru yönünden daha öte bir tartışma yapılmasına gerek görülmemiş ve bu hususun aşağıda ölçülülük unsuru yönünden tartışılmasının uygun olacağı değerlendirilmiştir.

ii. Meşru Amaç

45. Dava açmanın bir süreye bağlanmasının meşru amacının ne olduğu benzer nitelikteki başvurularda Anayasa Mahkemesi tarafından müteaddit defa incelenmiştir. Anayasa Mahkemesi bu incelemelerinde idari işlem ya da eylemlere karşı açılacak davalarda süre koşulu öngörülmesinin en genel ifadesiyle Anayasa'nın 2. maddesinde düzenlenen hukuk devleti ilkesinin bir gereği olan idari istikrarın sağlanması şeklinde bir meşru amacı bulunduğuna işaret etmiştir (daha ayrıntılı değerlendirme için bkz. Ayşe Yıldırım, B. No: 2014/5, 25/10/2017, §§ 54, 55; Fatma Altuner, B. No: 2014/17714, 26/10/2017, §§ 48, 49; Çölbeyi Lojistik Nakliyat Gümrükleme Denizcilik İnşaat Turizm Sanayii ve Ticaret Limited Şirketi, B. No: 2014/12354, 9/11/2017, § 52).

iii. Ölçülülük

(1) Genel İlkeler

46. Anayasa Mahkemesi bireysel başvuru kapsamında yaptığı değerlendirmelerde kişinin mahkemeye başvurmasını engelleyen veya mahkeme kararını anlamsız hâle getiren, bir başka anlatımla mahkeme kararını önemli ölçüde etkisizleştiren sınırlamaların mahkemeye erişim hakkını ihlal edebileceğini ifade etmiştir (Özkan Şen, § 52).

47. Bu nedenle mahkemelerin usul kurallarını uygularken yargılamanın hakkaniyetine zarar getirecek ölçüde katı şekilcilikten kaçınmaları gerektiği gibi kanunla öngörülmüş usul şartlarının ortadan kalkmasına neden olacak ölçüde aşırı esneklikten de kaçınmaları gerekir (Kamil Koç, B. No: 2012/660, 7/11/2013, § 65). Bu kapsamda mevzuatta öngörülen dava açma süresine ilişkin kuralların hukuka açıkça aykırı olarak yanlış uygulanması veya bu sürelerin hatalı hesaplanması nedenleriyle kişilerin dava açma ya da kanun yollarına başvuru haklarını kullanmasına engel olunması mahkemeye erişim hakkını ihlal edebilir (Özbakım Özel Sağlık Hiz. İnş. Tur. San. ve Tic. Ltd. Şti., § 38).

48. Bu bağlamda dava açma süresinin işlemeye başladığı an mahkemeye erişim hakkına yapılan müdahalenin ölçülülüğü bağlamında büyük önem taşımaktadır (Yaşar Çoban [GK], B. No: 2014/6673, 25/7/2017, § 66). Dava açma süresinin hangi tarihte başlayacağını belirlemek ve mevzuatı bu yönüyle yorumlamak görevi esasen derece mahkemelerine aittir. Bireysel başvurunun ikincillik ilkesi gereği, dava açma süresinin başlatılacağı tarihin belirlenmesi noktasında Anayasa Mahkemesinin bir görevi bulunmamaktadır. Anayasa Mahkemesinin bu hususta üstleneceği rol, dava açma süresinin hangi tarihten başlatılması gerektiğiyle ilgili derece mahkemelerinin yorumlarının mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın koşulları ışığında incelemektir (Ahmet Yıldırım, B. No: 2014/18135, 20/9/2017, § 46). Bu kapsamda dava açma süresinin henüz dava hakkının doğmadığı ya da hak sahibinin dava hakkının doğduğundan haberdar olmadığı ve somut şartlar çerçevesinde haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin bulunmadığı bir dönemde işlemeye başlaması dava hakkının varlığını anlamsız kılabileceğinden ölçülülük ilkesini zedeleyebilir (benzer yöndeki değerlendirmeler için bkz. Yaşar Çoban, § 66).

49. Uğranıldığı ileri sürülen zararın öğrenildiği veya öğrenilmesi gereken tarih hakkında hiçbir değerlendirme yapılmaksızın dava açma süresine ilişkin bazı kategorik kabul ve değerlendirmelerle davaların süre yönünden reddedilmesi mahkemeye erişim hakkını ihlal

edebilir (Şeyma Kayaoğlu, B. No: 2014/5491, 5/7/2017, §§ 54, 55, 56).

(2) İlkelerin Olaya Uygulanması

50. Bireysel başvuruya konu yargılamada başvurucular 21/11/2018 tarihinde hizmete açılan alt geçit-kavşağın tam ve işler hâle gelmesinden sonra kendilerine ait olan, merkezî bir konumda bulunan taşınmazlarının yer aldığı bölgede araç park etme imkânının ortadan kalktığını, yaya yolunun daraltıldığını, kalabalığın azalması sonucu ticari potansiyelin düştüğünü ve taşınmazların değer kaybettiğini iddia etmiş; ortaya çıkan zararlarının tazmini talebiyle tam yargı davası açmıştır. Yargılama sürecinde ise Mahkeme bu hususlara ilişkin bir belirlemede bulunmayıp salt yolun hizmete açıldığı tarihi esas alarak süre aşımı gerekçesiyle ret hükmüne ulaşmıştır.

51. Kamu yararına dönük olan ve neticeleri tüm topluma yarar sağlayan kamusal müdahalelerin olumsuz sonuçlarına belli sayıdaki kişi veya kişilerin katlanması, müdahaleyle ulaşılmak istenen kamu yararı ile bireylerin hakları arasında gözetilmesi gereken adil dengeyi zedeleyebilir; bireye aşırı ve katlanılamaz bir külfet yüklenmesi sonucunu doğurabilir. Uygulanan önlemle hedeflenen olumlu sonuçlardan toplumun tümü yarar elde ettiğine göre bu önlemle hakkına müdahale edilen kişi veya kişilerin yüklendiği külfetin de tüm topluma pay edilerek kamu yararı ile bireylerin mülkiyet hakkının korunması arasındaki dengenin sağlanması gerekir. Aksi takdirde idarenin bir işlem veya eyleminin nimetlerinden toplumun tamamı yararlanırken bunlardan kaynaklanan külfete sadece belli kişi veya kişiler katlanmış olur. Diğer bir ifadeyle hakkına müdahale edilen kişi veya kişiler toplumun diğer bireylerinden daha fazla bir fedakârlığı göğüslemek mecburiyetinde kalabilir. Bu durum, fertlerin eşitliği temeline dayanan demokratik hukuk devleti ilkesiyle bağdaşmaz (Recep Tarhan ve Afife Tarhan, B. No: 2014/1546, 2/2/2017, § 74).

52. Somut olayda faaliyete geçen alt geçit-kavşak nedeniyle başvuruculara tahmil edildiği ileri sürülen yükün ispatı hâlinde telafi edilmesi orantılılık ilkesinin bir gereğidir. Ancak olayda Mahkeme, kavşağın hizmete açıldığı tarihi esas alarak bu tarih itibarıyla yargısal yollara başvurulması gerektiğini belirtirken başvuruculara kavşağın meydana getirdiği zarardan (konumu, taşınmaza yakınlığı, ulaşıma etkisi gibi) haberdar olduğunun kabulünü haklı kılan nedenlerin varlığını ortaya koyan, somut vakanın şartlarına yönelik herhangi bir değerlendirmede veya saptamada bulunmamıştır.

53. Mahkeme; zararın inşaatın tamamlanması ile ortaya çıktığını, bu nedenle dava konusu zararın temelinde bir idari işlem olduğunu değerlendirerek davayı idari işlemin icrasından doğan zararın tazmini talebiyle açılan tam yargı davası olarak nitelendirilmiş ve olayda uygulanacak dava açma sürelerine ilişkin kuralları buna göre belirlemiştir. Bu sebeple derece mahkemesi uyuşmazlıkta alt geçit-kavşağın yapımının sona erdiği ve hizmete açıldığı 21/11/2018 tarihinden itibaren altmış gün içinde doğrudan veya belirtilen Kanun'un 11. maddesi uyarınca idareye yapılacak başvurunun reddi üzerine dava açılması gerektiğini vurgulayarak bu süreler geçirildikten sonra dava açıldığı gerekçesiyle davanın süre aşımı nedeniyle reddine karar vermiştir. Olayda Mahkeme, başvuruculara zararın ve zararla fiil/işlem arasındaki illiyet bağının varlığını ispatlama fırsatı tanımaksızın davayı reddetmiştir.

54. Anayasa Mahkemesinin dava açma süresinin belirlenmesi noktasında bir görevinin olmadığı, dava açma süresinin belirlenmesinde derece mahkemesinin yorumunun mahkemeye erişim hakkına etkisini somut olayın şartları ışığında incelendiği belirtilmelidir. Başvurucular, inşa edilen alt geçit-kavşak nedeniyle oluşan zararı, kavşağın tam ve işler

hâle gelmesinden sonra taşınmazlarında değer kaybı yaşandığının tespitinden itibaren öğrendiklerini iddia etmektedir.

55. Başvuruculaların açtığı tam yargı davası, idarenin doğrudan kendileri aleyhine hukuka aykırı işlem tesis etmesine dayanmamaktadır. Başvuruculaların açtıkları davada taşınmazlarının değerinin düşmesine yol açtığını iddia ettikleri asıl olgu, alt geçit-kavşağın varlığı değil kullanılması, bu suretle taşınmazlarına yaya ulaşımının zorlaşması, görünürlüğünün azalarak ticari potansiyelinin düşmesidir.

56. Bu hâliyle başvuruculaların ileri sürdüğü zararın doğrudan yapım işlemi itibarıyla değil bunun sonrasında süregelen bir kullanım üzerine ortaya çıktığı iddiaları karşısında Mahkemenin alt geçidin faaliyete geçtiği tarihten itibaren başvuruculara idareye başvurmaya zorlayıcı yorumu başvuruculara aşırı külfet yükleyen ve başvuruculara tam yargısı davası açmalarını zorlaştıran niteliktedir.

57. Sonuç olarak alt geçit-kavşağın açıldıktan sonraki süreçte bölgedeki müşteri alışkanlıklarının değişmesi sonucu oluştuğu ileri sürülen zararın tazminine yönelik olarak açılan davada Mahkemenin alt geçidin faaliyete geçtiği tarihten itibaren yargısal yollara başvurulması gerektiği yönündeki yorumunun yukarıda anılan ilkeler (bkz. §§ 46-49) uyarınca mahkemeye erişim hakkına yönelik katı bir yorum olduğu kanaatine varılmıştır. Dolayısıyla bu yorumdan hareketle davanın süre aşımından reddedilmesi suretiyle mahkemeye erişim hakkına yönelik müdahalenin ölçüsüz olduğu sonucuna varılmıştır.

58. Açıklanan gerekçelerle Anayasa’nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

59. Mahkemeye erişim hakkı yönünden ihlal sonucuna ulaşıldığından mülkiyet hakkının ihlal edildiği iddiası yönünden ayrıca değerlendirme yapılmasına gerek görülmemiştir.

VI. GİDERİM

60. Başvurucular, ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması ve tazminata hükmedilmesi talebinde bulunmuştur.

61. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun’un 50. maddesinin (2) numaralı fıkrasında düzenlenen bireysel başvuruya özgü yeniden yargılama kurumunun özelliklerine ilişkin kapsamlı açıklamalar için bkz. Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100). Öte yandan bu ihlal kararının uyuşmazlığın esasına yönelik bir değerlendirme içermediği gibi yeniden yapılacak yargılamada Mahkemece 2577 sayılı Kanun'un ilgili hükümleri çerçevesinde süre dâhil usul şartları ve esas yönünden yeni bir değerlendirme yapılması gerektiği kuşkusuzdur.

62. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerektiği sonucuna

ulaşılmıştır.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki mahkemeye erişim hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Mülkiyet hakkı ihlal iddiaları yönünden İNCELEME YAPILMASINA YER OLMADIĞINA,

D. Kararın bir örneğinin mahkemeye erişim hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere Erzurum 3. İdare Mahkemesi (E.2020/1020, K.2021/884; E.2020/1199, K.2021/1320) ile Erzurum 2. İdare Mahkemesine (E.2021/194, K.2021/1645) GÖNDERİLMESİNE,

E. Başvuruculara tazminat taleplerinin REDDİNE,

F. 1.462,80 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 20.262,80 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvuruculara Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

SONER TÜRKYILMAZ

B. No: 2021/44823 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/44823

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

SONER TÜRKYILMAZ BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/44823)

Karar Tarihi: 13/2/2024

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Hüseyin Özgür SEVİMLİ

Başvurucu : Soner TÜRKYILMAZ

Vekili : Av. Fatma GİRGİN CAN

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının tefhim edilmesinden sonra verilen itiraz dilekçesi üzerine gerekçeli karar tebliğ edilmeden dosyanın itirazının incelenmesi için yetkili mahkemeye gönderilmesi ve ayrıntılı itiraz dilekçesi verme imkânı sağlanmadan itirazın incelenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından başvurucunun görevi yaptırmamak için direnme suçundan cezalandırılması talebiyle 10/6/2020 tarihinde iddianame düzenlenmiştir.

3. Eskişehir 8. Asliye Ceza Mahkemesi (Mahkeme) 10/3/2021 tarihinde başvurucunun isnat edilen suçtan mahkûmiyetine ve mahkûmiyet hükmünün açıklanmasının geri bırakılmasına (HAGB) karar vermiştir. Başvurucu müdafiine tefhim edilen kararda gerekçeye yer verilmemiştir.

4. Başvurucu müdafii, karara itiraz ettiğine ilişkin 15/3/2021 tarihli dilekçesinde, gerekçeli kararın kendisine tebliğinden sonra gerekçeli olarak HAGB kararına yönelik itiraz

nedenlerini sunacağını bildirmiştir.

5. Gerekçeli karar, başvurucu ya da müdafiine tebliğ edilmeden dosya itiraz hususunda karar verilmek üzere 26/5/2021 tarihinde Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesine (İtiraz Makamı) gönderilmiştir.

6. İtiraz Makamı, başvurucu müdafiinin HAGB kararına yönelik itirazını 28/5/2021 tarihli kararıyla reddetmiştir.

7. Ret kararının başvurucunun müdafiine 5/6/2021 tarihinde tebliğ edilmesi üzerine 30/6/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunulmuştur.

8. Komisyon adil yargılanma hakkının ihlal edildiğine ilişkin şikâyetin kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar vermiştir.

II. DEĞERLENDİRME

9. Başvurucu, gerekçeli kararın kendisine tebliğ edilmemesi ve ayrıntılı itiraz dilekçesi sunamadan HAGB kararına yaptığı itirazın incelenerek reddedilmesi nedeniyle adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

10. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Mahkemece başvurucu müdafiine tefhim edilen kısa kararda başvurucu hakkında verilen mahkûmiyet hükmünün geri bırakılmasına dair gerekçenin açıklandığı, müdafiinin itiraz dilekçesinde de kararın eksik inceleme sonucu alındığına ve suçun unsurlarının oluşmadığına dair itirazların ileri sürülebildiği belirtilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında başvuru formunda dile getirdiği iddiaları yinelemiştir.

11. Başvurucunun iddialarının özünün adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarına ilişkin olduğu, bu kapsamda bir inceleme yapılması gerektiği değerlendirilmiştir.

12. Anayasa Mahkemesi, daha önce HAGB kararının tefhim edilmesinden sonra verilen itiraz dilekçesi üzerine gerekçeli karar başvurucuya tebliğ edilmeden dosyanın yetkili mahkemeye gönderilmesi ve başvurucunun ayrıntılı itiraz dilekçesi verme imkânı sağlanmadan itirazın incelenmesi nedeniyle adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar vermiştir (Ayşe Eşlik, B. No: 2014/15969, 21/6/2017, §§ 24-44; istinaf kanun yolu yönünden benzer değerlendirmeler için bkz. İbrahim Kaya, B. No: 2017/29474, 28/1/2020, §§ 24-34; Batuhan Şengül, B. No: 2017/29295, 21/7/2020, §§ 25-35). Bu başvuruda da söz konusu kararlardan ayrılmayı gerektiren bir durum söz konusu değildir.

13. Açıklanan gerekçeyle, Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

14. Başvurucu, ihlalin tespiti ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur.

15. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen

ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

16. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılamanın yeterli bir giderim sağlayacağı anlaşıldığından başvurucunun manevi tazminat talebinin reddine karar verilmesi gerekir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin savunma için gerekli zaman ve kolaylıklara sahip olma ile mahkemeye erişim haklarının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Eskişehir 1. Ağır Ceza Mahkemesine (2021/929 D.İş) iletilmek üzere Eskişehir 8. Asliye Ceza Mahkemesine (E.2020/675, K.2021/521) GÖNDERİLMESİNE,

D. Başvurucunun tazminat talebinin REDDİNE,

E. 487,60 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.287,60 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.

ZEKİYE ESİN

B. No: 2021/56667 | Karar tarihi: 13.02.2024

Birinci Bölüm

https://kararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/kbb/BB/2021/56667

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

ANAYASA MAHKEMESİ

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

ZEKİYE ESİN BAŞVURUSU

(Başvuru Numarası: 2021/56667)

Karar Tarihi: 13/2/2024

R.G. Tarih ve Sayı: 22/3/2024-32497

BİRİNCİ BÖLÜM

KARAR

Başkan : Hasan Tahsin GÖKCAN

Üyeler : Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Selahaddin MENTEŞ

İrfan FİDAN

Muhterem İNCE

Raportör : Ayşenur TUNCER

Başvurucu : Zekiye ESİN

Vekili : Av. Çiğdem SEVİMLİ

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru 8/3/2012 tarihli ve 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesi Hakkında Kanun kapsamında önleyici tedbir kararı verilmemesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucu ve eşi arasında Diyarbakır 2. Aile Mahkemesinde (Mahkeme) 2021 yılında açılan boşanma davası, başvuru tarihi itibarıyla devam etmektedir. 27/5/2021 tarihinde başvurucu, eşi ve çocukları arasında tehdit, hakaret ve fiziksel şiddet içeren bir olay yaşanması sonrasında kolluk tarafından başvurucu lehine 6284 sayılı Kanun'un 5. maddesinin (1) numaralı fıkrasının (a), (b), (c) ve (d) bentleri uyarınca 120 gün süreyle geçerli olmak üzere tedbir kararı verilmiştir. Diyarbakır 1. Aile Mahkemesi 28/5/2021 tarihinde kolluk tarafından verilen tedbirleri onaylamıştır. Bu tedbirin süresinin sona ermesi üzerine 30/9/2021 tarihinde başvurucu; eşinin kendisine ve müşterek çocuklarına şiddet uyguladığını, şiddet tehlikesinin devam ettiğini, eşi ile arasında boşanma ve ceza davası

bulunduğunu belirterek tekrar 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı verilmesi talebinde bulunmuştur. Talep dilekçesinde ayrıca yaşadığı şiddet nedeniyle kendisini tehlikede hissettiğini, defalarca aşağılandığını, çocuklarının şiddete maruz kalmasına ilişkin olarak devam eden soruşturma ve kovuşturma dosyalarını bildireceğini ifade etmiştir. Bunun yanında aleyhine tedbir uygulananın başvurucuya yönelik geçmiş dönemdeki davranışları ve uzaklaştırma süresince de aralıklı olarak rahatsız etmeye devam etmesi nedeniyle yeniden tedbir talep edildiği vurgulanmıştır. Mahkeme, şiddete ilişkin bilgi ve belge bulunmadığı, uygulanan şiddetin veya şiddete uğrama ihtimalinin yaklaşık olarak ispatlanamadığı, bu nedenle önleyici tedbir uygulanamayacağı gerekçesiyle tedbir talebinin reddine 1/10/2021 tarihinde karar vermiştir.

3. Başvurucu 1/10/2021 tarihli tedbir talebinin reddine dair karara (bkz. § 2) itiraz etmiştir. İtiraz dilekçesinde; önleyici tedbir uygulanması için herhangi bir somut delil gerekmediği hâlde kendisi ve müşterek çocuğun aleyhine tedbir istenen hakkında müşteki oldukları dosyanın soruşturma evrakını sunduklarını belirtmiştir. Boşanmanın ilerleyen aşamalarında şikâyetçi olduğu diğer soruşturma dosyalarını da ibraz edebileceğini belirterek ayrıca fiziksel, psikolojik, ekonomik ve sözlü şiddete maruz kaldığını ileri sürmüştür. Diyarbakır 3. Aile Mahkemesi talep tarihine ilişkin yaklaşık ispata yarayacak bilgi ve belge sunulmadığı, uzaklaştırma sürecinde devam ettiği iddia olunan olaylar bakımından tedbirin ihlaline yönelik talepte bulunulabileceği gerekçesiyle 27/10/2021 tarihinde itirazın reddine kesin olarak karar vermiştir.

4. İlk tedbir kararının süresinin sona ermesinden sonra bireysel başvuru tarihine kadar başvurucu lehine 6284 sayılı Kanun kapsamında tedbir kararı verilmediği tespit edilmiştir.

5. Başvurucu, eşi ve çocukları arasında yaşanan 27/5/2021 tarihli olaya ilişkin olarak ayrıca Diyarbakır 2. Asliye Ceza Mahkemesinde ceza yargılaması yapılmıştır. Yargılama sonucunda 12/9/2022 tarihli kararla başvurucunun eşinin başvurucuya yönelik eşe karşı kasten basit yaralama, hakaret ve tehdit suçlarını ve müşterek çocuğa yönelik kasten basit yaralama suçunu işlediği sabit görülmüştür. Başvurucunun eşi hakkında sayılan suçlardan hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir.

6. Nihai karar 8/11/2021 tarihinde tebliğ edildikten sonra başvurucu 7/12/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

II. DEĞERLENDİRME

7. Ödeme gücünden yoksun olduğunu belirten başvurucunun adli yardım talebinin kabulüne karar verilmesi gerekir (Mehmet Şerif Ay, B. No: 2012/1181, 17/9/2013).

8. Başvurucu; lehine verilen tedbirin süresi dolduktan sonra yeniden tedbir talebinde bulunmasına rağmen derece mahkemelerince delil ve belge ibraz etmediği gerekçesiyle talebinin reddedildiğini ifade etmiştir. İtiraz dilekçesi ekinde soruşturma evrakını sunduğunu, ayrıca taraflar arasındaki ceza yargılaması ile boşanma davasının başvuru tarihi itibarıyla devam ettiğini vurgulamış; şiddete uğrama tehlikesi altında olduğu gözetilmeden tedbir taleplerinin reddine karar verilmesi nedeniyle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

9. Adalet Bakanlığı (Bakanlık) görüşünde; Anayasa ve ilgili mevzuat hükümleri, Anayasa Mahkemesi içtihadı ile somut olayın kendine özgü şartlarının dikkate alınması gerektiği ifade edilmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanında önceki iddialarını yinelemiştir.

10. Başvurucunun bahse konu ihlal iddialarını münhasıran aile mahkemesi tarafından tedbir kararının verilmemesine dayandırdığı görülmüştür. Anayasa Mahkemesinin benzer konulardaki daha önceki kararları da dikkate alınarak başvurucunun tüm şikâyetleri Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında düzenlenen maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında incelenmiştir (Eylem Çetin Demir, B. No: 2014/2302, 9/11/2017, § 28; A.Z.Ö., B. No: 2014/546, 19/12/2017, § 60; Ö.T., B. No: 2015/16029, 19/2/2019, § 25; K.Ş., B. No: 2016/14613, 17/7/2019, § 32).

11. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

12. Devletin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına saygı gösterme yükümlülüğü öncelikle kamu otoritelerinin bu hakka müdahale etmemelerini gerektirir. Bununla birlikte anılan hakka etkili bir biçimde saygının sağlanmasını teminen devletin pozitif yükümlülükleri de bulunmaktadır. Söz konusu pozitif yükümlülükler, bireyler arası ilişkiler alanında olsa da belirtilen haklara saygıyı sağlamaya yönelik tedbirlerin alınmasını zorunlu kılar. Ayrıca söz konusu saygının bir gereği olarak negatif ve pozitif yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında bireylerin anılan haklarını tam anlamıyla kullanabilmeleri için usule ilişkin etkili güvencelerden yararlandırılması da sağlanmalıdır (Cezmi Demir ve diğerleri, B. No: 2013/293, 17/7/2014, § 81; Murat Atılgan, B. No: 2013/9047, 7/5/2015, § 22; Marcus Frank Cerny [GK], B. No: 2013/5126, 2/7/2015, § 36; Ata Türkeri, B. No: 2013/6057, 16/12/2015, §§ 31-34; Hüdayi Ercoşkun, B. No: 2013/6235, 10/3/2016, § 90; E.G. [GK], B. No: 2014/12428, 13/10/2016, § 68; Semra Özel Üner, B. No: 2014/12009, 26/10/2016, § 35).

13. Başvurucunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkına yönelik müdahalenin eşinden yani özel hukuk kişisinden kaynaklandığı anlaşılmıştır. Dolayısıyla olayda devletin etkili bir hukuk sistemi kurma yönündeki pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediği bakımından bir inceleme yapılması gerekir. Kanun koyucu tarafından ihdas edilen 6284 sayılı Kanun ile devletin koruma yükümlülüğü kapsamında gerekli yasal altyapının oluşturulduğu görülmektedir. Bununla birlikte söz konusu yükümlülükler belirtilen düzenlemelerin hayata geçirilmesi ile tamamlanacağından yargı makamlarınca temel hak ve özgürlüklerin özel hukuk kişileri arasındaki uyuşmazlıklar incelenirken de gözönünde bulundurulması gereken usule ilişkin güvenceleri haiz olan bir yargılama yapılmalıdır (benzer yöndeki değerlendirme için bkz. Semra Özel Üner, §§ 35-40).

14. Somut olayda başvurucu ve F.E. arasında 2021 yılından itibaren boşanma davası ile birlikte süregelen ceza yargılaması bulunmaktadır. F.E. hakkında 27/5/2021 tarihinde yaşanan olay nedeniyle 12/9/2022 tarihli kararla eşine ve kızına karşı kasten yaralama, eşine karşı hakaret ve tehdit suçlarından hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilmiştir. Bu kapsamda başvurucunun şiddet tehlikesi içinde bulunduğu iddiasının belirli ve somut bir olayla sınırlı olmadığı anlaşılmıştır.

15. Mahkeme 1/10/2021 tarihli kararında her ne kadar şiddete ilişkin bilgi ve belge bulunmadığını, uygulanan şiddetin veya şiddete uğrama ihtimalinin yaklaşık olarak ispatlanamadığını gerekçe olarak göstermiş ise de 6284 sayılı Kanun'un 1. maddesinde öngörüldüğü üzere sadece şiddete uğrayan değil şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlar da koruma kapsamındadır. Bu düzenleme gereği şiddete uğrama tehlikesinin devam edip

etmediğinin Mahkemece araştırılarak anılan Kanun'da düzenlenen ve somut olaya uygun düşen bir tedbir alma zorunluluğunun öngörüldüğü söylenebilir. Buna rağmen Mahkemece başvurucunun şiddete uğrama riskinin ortadan kalkıp kalkmadığının araştırılmadığı, önceki tedbirin verilmesine ilişkin şartların değişip değişmediğinin kararda tartışılmadığı, ayrıca somut olaya uyabilecek mahiyette olan başka bir önleyici veya koruyucu tedbirin neden seçilmediğinin gerekçeleriyle açıklanmadığı görülmüştür. Bunun yanında devam eden yargılamalarda ileri sürülen hususlarla birlikte taraflar arasında husumetin devam edip etmediğine dair bir tespit de yapılmamıştır. Başvurucu ve eşi arasında tedbir talep edilen tarihte boşanma ve ceza davasının devam ettiği, ceza yargılamasının konusunun başvurucuya ve müşterek çocuğa uygulandığı iddia edilen fiziksel şiddet olduğu gözetildiğinde anılan kararda başvurucunun içinde bulunduğu şiddet tehlikesinin tedbir uygulanmasını gerektirmeyecek şekilde ortadan kalktığına dair ilgili ve yeterli gerekçenin ortaya konulmadığı sonucuna varılmıştır. Bu durumda başvurucunun maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkı kapsamında devlete ait pozitif yükümlülüklerin gereği gibi yerine getirildiğinden söz edilemez.

16. Açıklanan gerekçelerle maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

17. Başvurucu, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

18. Başvuruda tespit edilen hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar bulunmaktadır. Bu kapsamda kararın gönderildiği yargı mercilerince yapılması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatmak ve Anayasa Mahkemesini ihlal sonucuna ulaştıran nedenleri gideren, ihlal kararında belirtilen ilkelere uygun yeni bir karar vermektir (Mehmet Doğan [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; Aligül Alkaya ve diğerleri (2), B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; Kadri Enis Berberoğlu (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Adli yardım talebinin KABULÜNE,

B. Maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

C. Anayasa’nın 17. maddesinde güvence altına alınan maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

D. Kararın bir örneğinin maddi ve manevi varlığın korunması ve geliştirilmesi hakkının ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak amacıyla Diyarbakır 2. Aile Mahkemesine (E.2021/423 D. İş, K.2021/426) GÖNDERİLMESİNE,

E. 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

F. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

G. Kararın bir örneğinin bilgi için Diyarbakır 3. Aile Mahkemesi (E.2021/149 D.İş,

K.2021/147) ile Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 13/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.